

นามานุกรมศิลปินเพลงไทย ในรอบ ๒๐๐ ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

โดยการสนับสนุนในการจัดพิมพ์

จาก

เงินทุนจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เฉลิมฉลอง

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี

พุทธศักราช ๒๕๓๒

ISBN 974-576-800-6

นามานุกรมศิลปินเพลงไทยในรอบ ๒๐๐ ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

พิมพ์ครั้งที่ ๑

พุทธศักราช ๒๕๓๒

จำนวน ๕๐๐ เล่ม

สนับสนุนการพิมพ์โดยเงินทุนจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เฉลิมฉลอง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี

ผู้ดำเนินงานพิมพ์ : "รักษ์สิปปี" ๑๑๘๒/๒ ถนนนครไชยศรี

เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๐๐

หมายเลขโทรศัพท์ ๒๔๑-๔๖๓๔

โรงพิมพ์ : "เรือนแก้ว" ถนนอรุณอัมรินทร์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

หมายเลขโทรศัพท์ ๔๑๑-๑๕๒๓

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ทุนวิจัยเพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพทางวิชาการ

รายงานผลการวิจัย

นามานุกรมศิลปินเพลงไทย ในรอบ ๒๐๐ ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล

นายพิชิต ชัยเสรี

นางอารดา กีระนันทน์

นางสาววชิราภรณ์ วรรณดี

นายประพจน์ อัศววิรุฬหการ

นางสาวจรวยพร สุเนตรวรกุล

๒๓ กันยายน ๒๕๒๖

นามานุกรมศิลปินเพลงไทย
ในรอบ ๒๐๐ ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

หัวหน้าโครงการ : **นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล พ.บ., M.A.**
ภาควิชาโสต นาสิก ลาริงซ์วิทยา
คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี
มหาวิทยาลัยมหิดล

ผู้ร่วมโครงการ

๑. **นายพิชิต ชัยเสรี ค.บ. (เกียรตินิยม), อ.ม.**
ภาควิชาดุริยางค์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๒. **นางอารดา กีระนันทน์ อ.บ. (เกียรตินิยม), อ.ม.**
ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๓. **นางสาววชิราภรณ์ วรรณดี อ.บ., อ.ม.**
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท
มหาวิทยาลัยมหิดล ณ ศาลายา

๔. **นายประพจน์ อัศววิรุฬหการ อ.บ. (เกียรตินิยมอันดับ ๑), อ.ม.**
ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๕. **นางสาวจรวยพร สุเนตรวรกุล ศศ.บ. (รัฐศาสตร์)**
ภาควิชาโสต นาสิก ลาริงซ์วิทยา
คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี
มหาวิทยาลัยมหิดล

งานวิจัยนี้ได้รับทุนจากฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
เนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี พุทธศักราช ๒๕๒๕

คำนำ

หนังสือ **"นามานุกรมศิลปินเพลงไทย ในรอบ ๒๐๐ ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์"** เล่มนี้ใช้เวลาร่วม ๘ ปี กว่าจะสำเร็จเป็นรูปเล่ม ความจริงข้อมูลต่าง ๆ ได้มีการรวบรวมไว้บ้างแล้วตั้งแต่ประมาณปีพุทธศักราช ๒๕๒๐ และได้นำออกตีพิมพ์เผยแพร่มาบ้างในหนังสือพิมพ์และวารสารบางเล่ม แต่ไม่มีโอกาสที่จะได้จัดระเบียบให้เรียบร้อย จนถึงเดือนพฤศจิกายน ๒๕๒๔ คณะผู้วิจัยจึงได้รับทุนจาก "คณะกรรมการปฏิบัติภารกิจการวิจัย เพื่อเฉลิมฉลองกรุงรัตน-โกสินทร์ ครบรอบ ๒๐๐ ปี แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" งานรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ จึงดำเนินรุดหน้ายิ่งขึ้นจนสามารถส่งผลงานเป็นรูปเล่มได้เมื่อวันที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๒๖ แต่ก็ยังไม่มีโอกาสได้จัดพิมพ์เผยแพร่

ในปีพุทธศักราช ๒๕๓๐ "คณะกรรมการบริหารเงินทุนจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเฉลิมฉลองสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี" โดยสมเด็จพระเทพรัตน-ราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นองค์ประธาน ได้พิจารณาอนุมัติเงินให้จัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ เนื่องจากเวลาผ่านมานานถึง ๔ ปีเศษ นับแต่วันที่ได้ส่งผลงานในปี ๒๕๒๖ จึงต้องมีการแก้ไขข้อมูลให้ทันสมัยขึ้น เพราะมีศิลปินเพลงบางท่านถึงแก่กรรมบ้าง ได้รับการยกย่องเป็นศิลปินแห่งชาติบ้าง แก้ไขข้อมูลที่ผิดพลาดในคราวก่อนบ้าง ผู้ร่วมงานวิจัยเปลี่ยนหน้าที่การงานและไปราชการต่างประเทศในระยะยาวบ้าง เวลาในการแก้ไขข้อมูลและจัดรูปเล่มให้พร้อมจึงเนิ่นนานมาจนถึงปี ๒๕๓๒

ในการพิมพ์ครั้งนี้ แม้ว่าจะมีจำนวนเพียง ๕๐๐ เล่ม แต่ก็เชื่อว่าจำนวนนี้คงเพียงพอที่จะเผยแพร่ออกไปสู่ห้องสมุดต่าง ๆ ทั่วประเทศ เพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้า และหวังว่าในอนาคตจะมีผู้แก้ไขเพิ่มเติมข้อมูลต่าง ๆ ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

คณะผู้วิจัยน้อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ได้พระราชทานโอกาสให้มีการจัดพิมพ์ในครั้งนี้ ขอขอบพระคุณจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และบรรดาคณะกรรมการทุกชุด ทุกท่าน ที่มีส่วนช่วยให้งานนี้สำเร็จลุล่วงเป็นประโยชน์ในครั้งนี้

ขอมอบผลงาน "นามานุกรมศิลปินเพลงไทยในรอบ ๒๐๐ ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์" แก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ด้วยความสำนึกในพระคุณเป็นอย่างยิ่ง.

คณะผู้วิจัย

กันยายน ๒๕๓๒

คำนำเมื่อส่งผลงานครั้งแรก

หนังสือ **"นามานุกรมศิลปินเพลงไทย ในรอบ ๒๐๐ ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์"** เล่มนี้ เกิดขึ้นด้วยแรงผลักดันของผู้ที่รักดนตรีไทย และผู้ที่ประสงค์จะเห็นอนุชนของชาติได้รู้จักบุคคลสำคัญที่ได้เคยทำประโยชน์แก่วงการดนตรีไทย ประกอบกับในปีพ.ศ. ๒๕๒๔ เป็นปีที่ทางราชการได้เตรียมจัดงานเฉลิมฉลอง กรุงรัตนโกสินทร์ครบ ๒๐๐ ปี ใน พ.ศ. ๒๕๒๕ ขึ้น ได้มีการฟื้นฟูเรื่องราววัฒนธรรมต่าง ๆ นำมารวบรวมบันทึกไว้เป็นหมวดหมู่ จึงเกิดความคิดที่จะรวบรวมประวัติของศิลปินเพลงไทยไว้ ในโอกาสเดียวกันนี้ก็ได้รับการสนับสนุนจากโครงการไทยศึกษา แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย งานนี้จึงสำเร็จลุล่วงเป็นหนังสือขึ้น

ในการวางแผนรวบรวมข้อมูลครั้งแรก ได้ตั้งเป้าหมายไว้ว่า จะรวบรวมรายชื่อและผลงานของศิลปินเพลงไทยให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ โดยได้จัดทำบัญชีรายชื่อศิลปินและผู้สนับสนุนศิลปะการดนตรี แยกเป็นกลุ่มต่าง ๆ ไว้ได้ ๕ กลุ่มใหญ่ นับเป็นจำนวนนักดนตรีสมัยกรุงรัตนโกสินทร์นี้มากกว่า ๗๐๐ คน ซึ่งเกินกำลังความสามารถที่จะปฏิบัติการตามเป้าหมายให้ลุล่วงได้ภายในเวลา ๑ ปี จึงได้คัดเลือกเฉพาะแต่ศิลปินซึ่งได้ถึงแก่กรรมไปแล้ว และผู้ซึ่งเป็นศิลปินอาวุโสที่ยังมีชีวิตอยู่ โดยกำหนดผู้มีอายุครบ ๖๐ ปี ในพ.ศ. ๒๕๒๕ ซึ่งได้แก่ผู้ที่เกิดก่อน พ.ศ. ๒๔๖๖ เป็นเกณฑ์ ดังนั้นผู้ที่เกิดหลัง พ.ศ. ๒๔๖๖ จึงมิได้ลงประวัติไว้

การค้นคว้าประวัติศิลปินนั้น คณะผู้วิจัยได้ประสบปัญหาหลายประการที่ไม่อาจจะรวบรวมข้อมูลให้สมบูรณ์แบบได้ อาทิ ปัญหาเรื่องวัน เดือน ปีเกิด นามบิดา นามมารดา บุตร ภรรยา สามี ครู ศิษย์ และผลงานของท่านผู้นั้น บางรายเกิดความสงสัยในข้อมูลบางประการที่ไม่อาจค้นคว้าได้ชัดแจ้ง จึงมีความจำเป็นที่จะต้องแบ่งกลุ่มศิลปินออกเป็น ๒ กลุ่ม กลุ่มแรก ได้แก่ ผู้ที่สามารถค้นคว้าข้อมูลได้ค่อนข้างละเอียด ซึ่งได้รวบรวมไว้ในหนังสือเล่มนี้ จำนวน ๒๓๑ คน เพื่อเป็นที่ระลึกในการสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี ในพุทธศักราช ๒๕๒๕ กลุ่มที่ ๒ ได้แก่ ศิลปินที่มีชื่อเสียงแต่มิอาจสืบข้อมูลให้ชัดแจ้งได้ ซึ่งมีอยู่จำนวน ๑๙๖ คน ดังได้แสดงบัญชีรายชื่อและข้อมูลสั้น ๆ ไว้ในภาคผนวกของหนังสือเล่มนี้แล้ว และเพื่อที่จะให้หนังสือเล่มนี้ยังคุณประโยชน์แก่ผู้ที่จะทำการศึกษาต่อไปในอนาคต จึงได้จัดทำบัญชีรายชื่อนักดนตรีและนักร้องทั้งหมดเท่าที่รวบรวมได้ ตามลำดับอักษรไว้ในบทที่ ๔ ของหนังสือเล่มนี้ด้วย

อาจมีท่านผู้อ่านเห็นว่าข้อมูลในหนังสือเล่มนี้ไม่ละเอียดเพียงพอ ได้โปรดเข้าใจว่า คณะผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะให้ใช้หนังสือเล่มนี้เป็นนามานุกรมสำหรับศึกษาข้อมูลเบื้องต้น รายละเอียดนั้นจะต้องค้นหาจากแหล่งข้อมูลอื่น ๆ เพิ่มเติมอีก ซึ่งจะปรากฏอยู่ในเอกสารอ้างอิงท้ายเล่มนี้

อนึ่ง คณะผู้วิจัยมีความเชื่อมั่นว่าหนังสือเล่มนี้ จะต้องมีข้อบกพร่องอยู่บ้าง ซึ่งก็เป็นธรรมดาของหนังสือใหญ่เล่มแรก ที่รวบรวมเรื่องของศิลปินเพลงไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ไว้ จึงขอวิงวอนให้ผู้ใช้หนังสือเล่มนี้ได้ช่วยกันให้ความคิดเห็นวิจารณ์ รวมทั้งช่วยกันสืบเจตนารมณ์ ในการรวบรวมข้อมูลประเภทเดียวกันนี้ให้เกิดเป็นประโยชน์แก่อนุชนรุ่นหลังต่อไปในอนาคต

หนังสือเล่มนี้ คณะผู้วิจัยได้ใช้เวลาว่างจากการปฏิบัติภารกิจในการประกอบวิชาชีพอันเป็นงานประจำ จึงเป็นเหตุให้ต้องอุทิศเวลาซึ่งเป็นการพักผ่อนไปเป็นอันมาก หากมิใช่ด้วยความมีใจรักในงานแล้วก็คงจะไม่สำเร็จลุล่วงไปโดยง่าย ทั้งนี้ ต้องถือว่าแรงใจที่ได้กระทำนั้นมาจากท่านผู้มีความกรุณาให้ความสนับสนุนกิจการนี้ ซึ่งมีอยู่ด้วยกันมากมายหลายท่านเกินกว่าจะบรรยายได้ทั่วถึง ดังปรากฏอยู่ในกิตติกรรมประกาศแล้ว คณะผู้วิจัยต้องขอกราบขอบพระคุณ และขอบคุณไว้ ณ ที่นี้อีกครั้งหนึ่ง

ความดีของหนังสือเล่มนี้ ขออุทิศแด่ศิลปินเพลงไทยทุกท่าน ที่ได้ล่วงลับไปแล้วและมอบให้ศิลปินทุกท่านที่ยังมีชีวิตอยู่.

คณะผู้วิจัย
กันยายน ๒๕๒๖

กิตติกรรมประกาศ

ในการรวบรวมประวัติศิลปินเพลงไทยครั้งนี้ ลำพังผู้ร่วมงานเพียงไม่กี่คนย่อมไม่มีทางที่ค้นหาประวัติบุคคลสำคัญในอดีตได้มากถึงเพียงนี้ คณะผู้จัดทำ ต้องออกสืบหาข้อมูลทั้งในเขตส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เมื่อได้พบท่านผู้ใหญ่ สอบถามเรื่องราวจากท่านแล้ว ท่านก็ได้กรุณาชี้ช่องทางให้ไปพบท่านผู้รู้อื่น ๆ ต่อ ๆ กันไปอีกหลายต่อหลายทอด ได้ทั้งข้อมูลและรูปภาพต่าง ๆ มาเป็นจำนวนมาก จึงขอประกาศพระนาม และนาม ของผู้ที่ได้ประทานพระเมตตา และให้ความกรุณาในการรวบรวมข้อมูลไว้ในกิตติกรรมประกาศดังต่อไปนี้

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงพระเมตตาประทานข้อแนะนำเบื้องต้นว่า ได้เสด็จขึ้นไปตรวจที่ตึกชั้นสองของที่ทำการสำนักพระราชวัง ซึ่งแต่ก่อนเคยเป็นที่ทำการของกระทรวงวังนั้น ทรงพบเอกสารประวัติบุคคลของกรมมหรสพสมัยรัชกาลที่ ๖ เก็บไว้เป็นจำนวนมาก จึงพระราชทานคำแนะนำให้ไปพบ นายแก้วขวัญ วัชโรทัย รองเลขาธิการพระราชวัง เพื่อขออนุญาตถ่ายเอกสารทั้งหมด มาประกอบการเขียนงานวิจัยนี้ ก็ได้รับความกรุณาจากท่านรองเลขาธิการพระราชวัง มอบหมายให้เจ้าหน้าที่ ๔ ท่าน คือ คุณประพันธ์ อัคนิบุตร คุณบุญเลิศ คันธนะเสวี คุณชำนาญ วัฒฑกุล และคุณสมโภชน์ คงเดช ช่วยเป็นธุระถ่ายเอกสารทั้งหมดให้ในวันหยุดราชการ นับเป็นเอกสารที่มีค่ายิ่ง เอกสารทั้งหมดนี้ เมื่อใช้การแล้ว มีพระบัญชาว่า ให้นำไปเก็บไว้ที่ห้องสมุดดนตรีทูนกระหม่อมบริพัตร ณ หอสมุดแห่งชาติ ต่อไป

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศิริรัตนบุษบง พระธิดาในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ทรงพระกรุณาประทานข้อมูลเรื่องดนตรีไทยในวังบางขุนพรหม ประวัติครูดนตรีไทยหลายท่านพร้อมด้วยรูปถ่ายและเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับดนตรีไทยเป็นจำนวนมาก

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเฉลิมพลฑิฆัมพร ประทานพระกรุณาเล่าเรื่องการดนตรีในวังบูรพาภิรมย์ และวังลดาวัลย์ อันเป็นวังของพระอัยยิกาและพระบิดา สมัยเมื่อดนตรีไทยเจริญอยู่ในวังทั้งสองแห่งนั้น รวมทั้งประวัตินักดนตรีอีกหลายท่านที่ทรงคุ้นเคยมาในอดีต

ม.จ.ดวงจิตร จิตรพงศ์ และ *ม.จ.กรณิกา จิตรพงศ์* พระธิดาในสมเด็จพระเจ้า-บรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ได้ประทานหนังสือและเอกสารหลายฉบับเกี่ยวกับพระประวัติของสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ประวัติการแสดงละครดึกดำบรรพ์ และรูปภาพต่าง ๆ รวมทั้งทรงแนะนำให้ได้พบกับนักดนตรีไทยผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน

เจ้าจอมหม่อมราชวงศ์สดับ (ลดาวัลย์) ในรัชกาลที่ ๕ ได้กรุณาให้เข้าพบเพื่อสัมภาษณ์ในวังหลวง และที่โรงพยาบาล ขณะป่วยอยู่ รวมทั้งได้พบที่ตำหนักของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุไรรัตนศิริมาน เป็นเวลาถึง ๓ ครั้ง โดยได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับดนตรีไทยสมัยรัชกาลที่ ๕ รวมทั้งภาพถ่ายอีกเป็นจำนวนมาก และประวัติอันละเอียดละออของท่านอันเป็นประวัติส่วนตัวที่ยังไม่เคยมีการเผยแพร่มาก่อนเลย

ท่านอธิบดีกรมศิลปากร นายเดโช สวนานนท์ และ *รองอธิบดีกรมศิลปากร นายทวีศักดิ์ เสนาณรงค์* ได้กรุณาให้ค้นหาประวัตินักดนตรีไทยของกรมศิลปากร โดยมีข้าราชการกองการเจ้าหน้าที่กรมศิลปากร ๓ ท่าน ช่วยค้นหาสมุดประวัตินักดนตรีไทยเพิ่มเติมขึ้นอีกจำนวนหนึ่ง พร้อมภาพถ่ายบางภาพ

อาจารย์มนตรี ตราโมท ได้กรุณาช่วยเล่าประวัติข้าราชการกรมมหรสพ และข้าราชการกรมศิลปากรรุ่นเก่า ให้บันทึกเทปไว้เป็นจำนวนหลายม้วน และท่านต้องอดนอนนั่งเล่าเรื่องเหล่านี้เป็นเวลานาน ๆ หลายครั้ง ทั้งยังแนะแนวทางให้ไปพบผู้ใหญ่อีกหลายท่าน โดยเฉพาะ คุณแม่พูนทรัพย์ ตราโมท ได้กรุณาช่วยเล่าเรื่องต่อเติม และพาไปพบผู้ใหญ่ อาทิ ขุนสมานเสียงประจักษ์ และ คุณธนิต อยู่โพธิ์ อดีตอธิบดีกรมศิลปากร ซึ่งทั้งสองท่านที่ได้กล่าวนามมานี้ได้เพิ่มเติมข้อมูลให้อีกมาก โดยเฉพาะ คุณธนิต อยู่โพธิ์ ได้ไปช่วยบรรยายสนับสนุนงานทั้งหมดนี้ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยด้วย

หม่อมหลวงแฉล้ม กุญชร หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ และ *พลโทหม่อมหลวงขาบ กุญชร* ได้กรุณาให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติของเจ้าพระยาเทเวศร์วงษวิวัฒน์ (ม.ร.ว. หลาน กุญชร) อดีตเจ้ากรมมหรสพสมัยรัชกาลที่ ๕ พร้อมด้วยประวัติและภาพถ่ายของนักร้องนักดนตรีในสมัยนั้น เป็นจำนวนมาก

คุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรรณ ธิดาของท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับตระกูล "พาทยโกศล" อันเป็นตระกูลนักดนตรีเก่าแก่ของกรุงรัตนโกสินทร์ พร้อมกับแนะนำให้ได้พบกับนักดนตรีเก่าแก่ที่บ้านวัดกัลยาณมิตร หลายท่าน อาทิ ครูพังพอน

แตงสืบพันธุ์ ครูนพ ศรีเพชรดี ครูบรรยงค์ โปร่งน้ำใจ คุณยุพา พาทยโกศล ครูเอื้อน กรณ์เกษม ฯลฯ ทำให้ได้ประวัตินักดนตรีบ้านวัดกัลยาณมิตรมาเป็นจำนวนมาก

คุณหญิงชิ้น ศิลปบรรเลง และ *อาจารย์บรรเลง สาคริก* ได้ให้ข้อมูลเรื่องหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) บิดาของท่าน และรายชื่อพร้อมประวัตินักดนตรีในสังกัดวังบูรพาภิรมย์ วังลดาวัลย์ วังบางคอแหลม และสานุศิษย์ทั้งหลายของท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ โดยท่านได้กรุณาเดินทางมาพบผู้วิจัยจนถึงบ้าน ทั้ง ๆ ที่สุขภาพของท่านก็ไม่สู้ดีนัก

หม่อมเจริญ สวัสดิวัตน์ มารดาของ ม.ร.ว.ถนัดศรี สวัสดิวัตน์ ได้กรุณาให้เข้าพบที่บ้านของท่าน และเล่าประวัตินักดนตรีไทยสมัยรัชกาลที่ ๖ ให้บันทึกไว้หลายคน ทั้งนี้ด้วยคำแนะนำจาก คุณวาสนา พจนานนท์ อีกต่อหนึ่ง

หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้กรุณาเล่าเรื่อง ม.ร.ว.ดวงใจ ปราโมช และเรื่องของการเล่นดนตรีไทยสมัยก่อนให้ฟังที่บ้านซอยสวนพลู และยังได้กรุณาเลี้ยงอาหารคณะผู้ไปสัมภาษณ์ด้วย นับเป็นพระคุณที่มิอาจลืมได้

คุณจำนง รังสิกุล ได้ส่งเสริมให้กำลังใจในการเขียนหนังสือเล่มนี้ รวมทั้งได้ไปช่วยบรรยายสนับสนุนงานค้นคว้าครั้งนี้เมื่อมีการเสนอผลงานครั้งแรกที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เช่นเดียวกับ น.อ.สมภพ ภิรมย์ ร.น. ที่ได้เอาใจใส่สอบถามความคืบหน้าของหนังสือเล่มนี้อย่างสม่ำเสมอ

ในต่างจังหวัด โดยเฉพาะในจังหวัดเชียงใหม่ อาจารย์ประเวช กุมุท อาจารย์โสภณ ซื่อต่อชาติ เจ้าโสภา เพ็งพุ่ม และ อาจารย์ในวิทยาลัยนาฏศิลป์แห่งจังหวัดเชียงใหม่ ได้ช่วยรวบรวมข้อมูลจำนวนมากให้ รวมทั้งได้แนะแนวทางให้ติดต่อไปยังนักดนตรีอีกหลายท่านในจังหวัดเชียงราย

คุณสมภพ จันทรประภา ได้ช่วยแนะแนวทางให้ไปพบนักดนตรีหลายท่าน และเอาใจช่วยให้ทำการครั้งนี้ รวมทั้งแนะให้ไปพบเจ้าหน้าที่หอสมุดกรมศิลปากรหลายท่านเพื่อค้นหาข้อมูลเพิ่มเติม

ครูเตือน พาทยกุล ผู้สืบเชื้อสายจากนักดนตรี ชาวเมืองเพชรบุรี ได้เดินทางมาหาถึงโรงพยาบาลรามาธิบดี พร้อมด้วยรูปภาพต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก และได้กรุณาเล่าประวติบันทึกเทปไว้หลายม้วนและยังได้ต่อเพลงเก่า ๆ ให้อีกหลายเพลง

นักดนตรีและนักร้องในสายสกุล ดุริยประณีต ศุขสายชล โตสง่า มาลัยมาลย์ ชิดท้วม ฯลฯ ได้ให้ข้อมูลต่าง ๆ ในตระกูลของท่าน เพื่อมาเขียนลงในหนังสือเล่มนี้

อาจารย์ทางดนตรีอีกหลายท่านซึ่งได้อาศัยสอบถามเรื่องราวทั้งทางตรงและทางโทรศัพท์เวลามีเหตุขัดข้องอยู่เป็นประจำคือ *อาจารย์เจริญใจ สุนทรวาทิน อาจารย์เฉลิม บัวทั่ง อาจารย์ประสิทธิ์ ถาวร อาจารย์แช่มช้อย ดุริยพันธุ์ อาจารย์สุดจิตต์ ดุริยประณีต อาจารย์ฉลวย จิยะจันทน์* และ *อาจารย์ระตี วิเศษสุรการ* ทั้งหมดนี้ ได้ช่วยกรุณาตอบคำถามเวลาติดขัด แทบทุกเวลาที่สอบถามท่านไป

คุณเสรี หวังในธรรม ผู้อำนวยการกองการสังคีต กรมศิลปากร ได้ให้ภาพครูดนตรีมาหลายภาพพร้อมข้อมูล และยังอนุญาตให้เจ้าหน้าที่ของท่านพาไปเก็บข้อมูลในต่างจังหวัด อาทิ จังหวัดอ่างทอง สุพรรณบุรี ปทุมธานี ราชบุรี และนครปฐม และผู้ที่ติดต่อนักดนตรีต่างจังหวัดได้มากที่สุดคือ คุณสมาน น้อยนิตย์ จากกองการสังคีต กรมศิลปากร ซึ่งต้องขอขอบพระคุณในความอุตสาหะ พาไปถึงที่ แม้ในวันหยุดราชการซึ่งเป็นวันพักผ่อน ก็มิได้รังเกียจ ทั้งได้ติดตามทวงถามเอกสารที่ส่งไปให้นักดนตรีช่วยบันทึก แล้วนำมาส่งให้จนถึงบ้าน

ในการจัดพิมพ์ข้อมูล การอัดล้างขยายรูป การเรียงลำดับภาพ การตรวจรูปภาพ ได้รับความร่วมมือจากคุณดวงกมล โตแคล้วภัย คุณนารี เรืองฤทธิ์นำชัย คุณพิกุล รอดประสิทธิ์ คุณอมรพรรณ บำรุงผล คุณต่อพงศ์ แจ่มทวี คุณเสถียร ดวงจันทร์ทิพย์ คุณอานนท์ นาคคง โดยเฉพาะ คุณธนรัตน์ นิ่มพิไล ได้เสียเวลาอยู่ในห้องมืด เพื่อจัดการถ่ายรูปเก่า ๆ จำนวนมากตลอดเวลาอันยาวนานหลายเดือน

คณะผู้จัดทำ มิอาจนำชื่อของท่านทั้งหลายมาบรรยายได้ครบถ้วน ขอรำลึกในเมตตาจิตของทุกท่านไว้ ณ ที่นี้โดยทั่วกัน

ท้ายที่สุดของกิตติกรรมประกาศนี้คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ให้ทุนสนับสนุนการศึกษาค้นคว้าเรื่องนี้มาโดยตลอด เป็นที่แน่นอนว่าเงินทุนที่ได้รับมานี้ช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปได้อย่างตลอดรอดฝั่ง และอำนวยความสะดวกในการค้นคว้าเป็นอย่างมาก ขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญศรี ดุ๊ก ผู้เป็นประธานโครงการไทยศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้ช่วยสนับสนุนคณะผู้ทำการค้นคว้ามาโดยตลอด รวมทั้งมีความอดทนต่อการรอคอยผลงาน ซึ่งสำเร็จล่าช้ากว่าเวลาที่กำหนดไว้

จึงขอประกาศเกียรติคุณของผู้ที่มีพระนาม และนาม ดังที่ปรากฏข้างต้นแล้วนี้ให้ทราบโดยทั่วกัน

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้ เป็นงานรวบรวมรายชื่อ และผลงานของศิลปินเพลงไทยในรอบ ๒๐๐ ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ จำนวน ๒๓๐ คน มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมประวัติและรูปภาพของศิลปินเพลงไทยแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ รวบรวมและจัดหมวดหมู่นักดนตรีและศิลปินเพลงไทยเพื่อสะดวกในการค้นคว้า จัดเรียงรายชื่อศิลปินเพลงไทยแบบนามานุกรม และเก็บรวบรวมรักษาข้อมูลผลงานที่ค้นคว้าได้จัดหมดไว้เพื่อประโยชน์แก่การค้นคว้าต่อไปในอนาคต

งานวิจัยนี้แบ่งเป็น ๕ บท

บทที่ ๑ *เป็นบทนำ กล่าวถึงความเป็นมา วัตถุประสงค์ ขอบเขต ประโยชน์ และวิธีดำเนินการวิจัย*

บทที่ 2 *เป็นรายพระนามและรายนามของศิลปินเพลงไทยในรอบ ๒๐๐ ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ จำนวน ๒๓๐ คน ซึ่งจัดเรียงตามลำดับอักษรชื่อต้น*

บทที่ ๓ *เป็นประวัติและผลงานของศิลปินเพลงไทยในรอบ ๒๐๐ ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ จำนวน ๒๓๐ คน*

บทที่ ๔ *เป็นรายพระนามและรายนามของศิลปินเพลงไทย สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ทั้งหมดเท่าที่รวบรวมได้ ซึ่งจัดเรียงตามลำดับพยัญชนะชื่อต้น จำนวน ๙๙๐ คน*

บทที่ ๕ *เป็นบทสรุปและข้อเสนอแนะ*

ผลของการวิจัยสรุปได้ว่าประวัติและผลงานของศิลปินเพลงไทยในรอบ ๒๐๐ ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ นับแต่สมัยรัชกาลที่ ๑ เป็นต้นมา มีเป็นจำนวน ๙๙๐ คน แต่ได้พิจารณาคัดเลือกภายในขอบเขตได้จำนวน ๒๓๐ คน ศิลปินเพลงไทยที่ไม่ได้รวบรวมประวัติและผลงานไว้ ได้จัดเรียงเฉพาะรายชื่อไว้ต่างหาก และได้รวบรวมประวัติสั้น ๆ ของศิลปินเพลงไทยที่ค้นหาประวัติโดยละเอียดไม่ได้ไว้ในภาคผนวกเป็นการเฉพาะ เนื่องด้วยการหาข้อมูลส่วนใหญ่ในงานวิจัยนี้ ได้มาจากการบอกเล่าและคำชี้แนะแหล่งข้อมูลจากท่านผู้รู้ที่คณะผู้วิจัยรู้จักหรือมีผู้แนะนำให้ไปหาเท่านั้น จึงคาดว่าน่าจะมีศิลปินเพลงไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ นับแต่ พ.ศ. ๒๓๒๕-๒๕๒๕ อีกมากที่ไม่ได้บันทึกรายนามไว้ อีกทั้งไม่มีผู้รู้จักชื่อที่แท้จริงบ้าง ไม่มีผู้แสดงตนว่าเป็นศิลปินเพลงไทยบ้าง ทั้ง ๆ ที่มีความสามารถมาก และมีการปิดบังเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่างบ้าง

อย่างไรก็ตาม ประวัติและผลงานของศิลปินเพลงไทย ๒๓๐ คน ในรอบ ๒๐๐ ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ในงานวิจัยนี้ คงจะเป็นแนวทางหรือเป็นเสมือนแรงจูงใจให้มีการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับวัฒนธรรมของไทยสาขานี้มากขึ้น อันจะเป็นประโยชน์แก่อนุชนในภายภาคหน้าต่อไป.

Alphabetical List of Names of Thai Musicians, Song Writers and Composers of the First 200 Years of the City of Ratanakosin

ABSTRACT

This piece of research represents a collection of names and biographical records of Thai musicians, song writers and composers of the first 200 years of the City of Ratanakosin, numbering 230 in all. The objective is to collect biographical records and pictures of such artist, bring together and classify their names for convenience of research, arrange the names is alphabetical order, and presense the data and all the fruits of the research the purpose of future researches.

The present work consists of 5 chapters.

Chapter 1 *provides the introduction, describing the start and developments, objective, scope, advantages, and method of approach of the research*

Chapter 2 *consists of 230 names of Thai musicians, song writers and composers of the first 200 years of the City of Ratanakosin, arranged in alphabetical order of first-name basis.*

Chapter 3 *deals with the history and important works of the said 230 artists.*

Chapter 4 *contains the names of Thai musicians, song writers and composers of the Ratanakosin period as far as they can be gathered.*

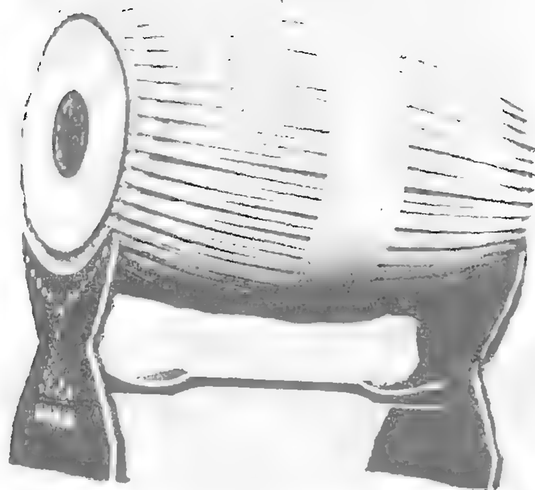
Chapter 5 *constitutes the author's conclusions and recommendations.*

To sum up the outcome of the research, it is found that there are over 900 Thai musicians, song writers and composers during the first 200 years of the Ratanakosin period, from the reign of King Rāma I. Two hundred and thirty names have been picked up as being within the scope of this research. Those whose historical records and works have not been collected are listed by names while those with short life data available and the list of supporters and benefactors of Thai music are shown separately in the annex.

Besides, from the various sources and data available it can be inferred that there are many more Thai musicians, song writers and composers that still remain unrecorded because their real names are not known or because they never represented themselves as Thai musicians or song writers or composers inspite of their ability and talents. The true facts were sometimes not disclosed or even covered up for certain purposes.

However, it is hoped that the list of names of the 230 Thai musicians, song writers and composers of the first 200 year period of the City of Ratanakosin as appear in this work may serve as a trail blazer of an incentive, leading to more study and research in this branch of Thai culture. This will naturally benefit the younger generation in the years ahead.

สารบัญ

บทที่ ๑

บทนำ

ในรอบ ๒๐๐ ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์นี้ ชาติไทยเรามีศิลปินเพลงไทยร่วมใจกันผลิตผลงานเพลงไทยแท้ขึ้นเป็นจำนวนมาก ผลงานเหล่านั้น มีทั้งทำนองเพลง บทขับร้อง ทางขับร้อง ทางบรรเลงเครื่องมือพิเศษ (ทางเดี่ยว) ผลงานการแสดงความสามารถอันเป็นทักษะในการบรรเลงเพลง การเป็นครูผู้ถ่ายทอดวิชาดีดศิลป์ งานทุกแขนงนี้ก่อให้เกิดเป็นศิลปะดนตรีประจำชาติ นอกจากศิลปินทั้งหลายแล้ว ยังมีบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งได้ทำการสนับสนุนศิลปะดนตรีไทย อันเป็นการส่งเสริมศิลปะประจำชาติให้เจริญรุ่งเรืองขึ้น เมื่อนับรวมกันแล้วเรามีบุคคลสำคัญในวงการดนตรีไทย ที่จะต้องรวบรวมประวัติของท่านได้ เป็นจำนวนไม่น้อยทีเดียว

เหตุผลที่ทำการวิจัย

ด้วยเป็นที่ปรากฏว่า ประวัติและผลงานของศิลปินเพลงไทย ตั้งแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ในรอบหนึ่งร้อยปีแรก ไม่ได้มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรเลย ที่ทราบกันมาก็เป็นการเล่าประวัติต่อ ๆ กันมาด้วยวาจา เอกสารอันเป็นประวัตินักดนตรีไทยนั้นที่ปรากฏอยู่เพิ่งจะเริ่มมีการรวบรวมกันขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๖ นี้เอง และกระจัดกระจายอยู่ตามที่ต่าง ๆ เป็นอันมาก อาทิบทความของอาจารย์มนตรี ตราโมท อาจารย์เจริญชัย ชนไพโรจน์ คุณหญิงชิ้น ศิลปบรรเลง พระยาภูมีเสวิน ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์ และที่ปรากฏอยู่ในสิ่งตีพิมพ์ก็กระจายมากเพราะเขียนไว้เป็นตอนสั้น ๆ อาทิจาก สาส์นสมเด็จ หนังสืออนุสรณ์งานศพของผู้วายชนม์ ประวัติครูทุกสาขาของคุรุสภา บทความสยามสังคีตจากหนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวัน บทความต่าง ๆ ในหนังสือของกรมศิลปากร หนังสือศิลปวัฒนธรรมรายเดือน ฯลฯ ข้อมูลเหล่านี้มิได้มีการรวบรวมชำระให้เป็นกลุ่มก้อน ในปริมาณที่มากพอจะใช้เป็นเอกสารอ้างอิงอย่างสมบูรณ์แบบได้

เมื่อจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประกาศให้การสนับสนุนการค้นคว้าประเภทนี้ขึ้น คณะผู้วิจัยจึงขอทุนมาศึกษาค้นคว้า ก็ได้รับอนุมัติตามประสงค์ นับว่าเป็นกำลังใจสำคัญที่จะจัดการรวบรวมประวัตินักดนตรีไทยขึ้นในครั้งนี้ จึงได้เริ่มงานมาตั้งแต่เดือน มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๕ และสำเร็จเรียบร้อยจนพิมพ์เป็นต้นฉบับได้เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๒๖

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อรวบรวมรายชื่อ ประวัติ และรูปภาพของศิลปินเพลงไทยไว้เป็นสมบัติของชาติ
๒. เขียนและจัดเรียงประวัติให้เป็นรูปเล่มแบบนามานุกรม เพื่อประโยชน์ในการค้นคว้าอ้างอิง
๓. รวมประวัติและรูปภาพไว้ในที่เดียวกันเพื่อมิให้กระจัดกระจาย
๔. รวบรวมรายชื่อเอกสาร และแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าไว้เป็นข้ออ้างอิงทางวิชาดีดศิลป์

ขอบเขตของการวิจัย

การคัดเลือกสืบประวัติศิลปินเพลงไทย เพื่อนำมาลงในงานวิจัยนี้ ได้กำหนดคุณสมบัติของศิลปินเพลงไทยแต่ละท่านไว้เป็นหลักเกณฑ์ ให้เป็นขอบเขตของการวิจัยดังต่อไปนี้

๑. เป็นบุคคลที่เป็นครูอาจารย์ของศิลปินเพลงไทย มีศิษย์ และมีชื่อเสียงเป็นที่เคารพในวงการดนตรีไทย หรือได้สอนดนตรีไทยมาเป็นเวลานานพอสมควร
๒. เป็นบุคคลที่มีฝีมือจัดได้ว่าอยู่ในเกณฑ์ดี เป็นที่ยอมรับของวงการดนตรีไทย โดยไม่เลือกว่าจะเป็นกลุ่มใด หรือสำนักดนตรีใด
๓. เป็นบุคคลที่มีผลงานปรากฏในวงการดนตรีไทย อาทิ การแต่งเพลง การบันทึกผลงานเป็นแผ่นเสียงหรือแถบบันทึกเสียง เช่น การขับร้อง การเดี่ยวเพลงต่าง ๆ การเป็นหัวหน้าวงดนตรี แม้ว่าผลงานของผู้นั้นจะไม่แพร่หลายก็อาจจะได้รับคัดเลือกตามที่คณะผู้วิจัยเห็นสมควร
๔. บุคคลในข้อ ๑-๓ ต้องเป็นผู้ที่ถึงแก่กรรมแล้ว หรือเป็นบุคคลที่มีอายุไม่ต่ำกว่า ๖๐ ปี ในปีพุทธศักราช ๒๕๒๕ อันเป็นปีฉลองกรุงเทพ ฯ ครบ ๒๐๐ ปี
๕. ศิลปินเพลงไทยนอกจากข้อ ๑-๔ คณะผู้วิจัยจะรวบรวมเรียงไว้เฉพาะรายชื่อและจะรวบรวมรายชื่อและประวัติสั้น ๆ ของศิลปินที่ยังหาข้อมูล โดยละเอียดไม่ได้ไว้ในภาคผนวก รวมทั้งประวัติของกลุ่มผู้สนับสนุนดนตรีไทยด้วย

ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย

งานวิจัยเรื่องนี้มีประโยชน์อย่างมากสำหรับวงการศิลปวัฒนธรรมไทยโดยเฉพาะ ซึ่งอาจจะใช้ได้หลายกรณี คือ

๑. เป็นนามานุกรมสำหรับการค้นคว้าข้อมูลชั้นต้น เพื่อใช้อ้างอิง
๒. เป็นแนวทางที่จะช่วยให้สืบเรื่องราวให้ละเอียดสมบูรณ์ต่อไป
๓. เป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ สาขาคีตศิลป์ของชาติ
๔. เป็นเครื่องกระตุ้นให้อนุชนรุ่นหลังได้เห็นความสำคัญของศิลปวัฒนธรรม และช่วยกันจรรโลงไว้ ซึ่งศิลปะแขนงนี้ เพื่อความเจริญก้าวหน้าต่อไปในอนาคต

วิธีดำเนินการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งหามาได้หลายวิธีการ มีวิธีดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

๑. **การเก็บข้อมูล มีหลายวิธีดังต่อไปนี้**

๑.๑ เก็บข้อมูลจากเอกสารที่ได้มีการตีพิมพ์ไว้แล้วให้มากที่สุดเท่าที่จะหาได้
๑.๒ การสัมภาษณ์บุคคลที่ทราบประวัติของศิลปิน อาจจะเป็นท่านเดียวหรือหลายท่าน แล้วนำข้อมูลมารวมกัน การสัมภาษณ์ทั้งการบันทึกเสียงผู้ให้สัมภาษณ์ และบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร
๑.๓ การส่งแบบสอบถามไปยังศิลปินที่ยังมีชีวิตอยู่ เพื่อให้ท่านช่วยกรอกข้อความลงในแบบสอบถามแล้วไปรับคืนกลับมา หรือส่งคืนทางไปรษณีย์ โดยมีซองติดแสตมป์ จ่าหน้าซองให้ส่งกลับมายังผู้วิจัย
๑.๔ ค้นหาเอกสารจากสถานที่ ที่มีนักดนตรีอยู่รวมเป็นกลุ่ม เช่น เอกสารทะเบียนประวัติของกรมมหรสพ สำนักพระราชวัง เอกสารจากกองการสังคีต กรมศิลปากร และวิทยาลัยนาฏศิลป์ เป็นต้น
๑.๕ ถ่ายภาพศิลปินเหล่านั้นไว้ ทั้งจากภาพเก่าในอดีตและภาพของบุคคลที่ยังมีชีวิตอยู่ คัดเลือกภาพที่ดีอัดเป็นภาพขาวดำไว้เพื่อประกอบรายงาน
๑.๖ เก็บข้อมูลจากแผ่นเสียงโบราณ แล้วสืบประวัติต่อจนพบต้นตอ หรือผู้สามารถให้รายละเอียดได้ ทั้งนี้ต้องอาศัยการสอบถามบุคคลต่าง ๆ หลายท่านด้วยกัน กว่าจะได้ข้อมูลครบและเชื่อถือได้

๒. **การเก็บเรียบเรียงประวัติ** ประวัติที่ได้จากการเก็บข้อมูลในข้อ ๑ นั้นจะถูกนำมาแยกออกเป็นกลุ่ม ๆ ทำเครื่องหมายไว้ว่า เทปม้วนใดมีข้อมูลของใครบ้าง เมื่อนำมารวมกับเอกสารต่าง ๆ ที่ค้นได้เรียบร้อยแล้ว จึงจะนำข้อมูลทั้งหมดมาเขียนดังนี้

๒.๑ เรียบเรียงข้อความเป็นร้อยแก้ว ให้สั้นกระทัดรัดและได้สาระมากที่สุด

๒.๒ ส่วนสำคัญที่จะต้องเขียน คือ วัน เดือน ปี เกิด สถานที่เกิด นามบิดามารดาและบรรพบุรุษ ทั้งทางฝ่ายบิดาและมารดาเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการดนตรี สถานที่ฝึกวิชาการ สถานที่ศึกษาวิชาดนตรี ครูที่สอนตามลำดับปีที่ผ่านมา มีความรู้ที่ได้ร่ำเรียนมาถึงระดับใด ผลงานการแสดงดนตรี การสอน ณ สถาบันต่าง ๆ นามของศิษย์ที่เคยสอน รางวัลที่ได้รับจากการแสดงดนตรี ชีวิตครอบครัว การแต่งงาน ภรรยา สามี บุตรคือใคร มีใครเป็นนักดนตรีบ้าง ชำนาญด้านไหน ตลอดจนถึงพี่น้องร่วมบิดามารดา มีใครเป็นนักดนตรีบ้าง และในตอนท้ายจะเป็นวันเดือนปีที่ถึงแก่กรรม หรือเป็นที่อยู่ปัจจุบันของศิลปินที่ยังมีชีวิตอยู่ แต่ข้อมูลทั้งหมดนี้ อาจมีลำดับการเรียงแตกต่างกันไป แล้วแต่สำนวนของผู้เรียบเรียงแต่ละคน

๓. **การจัดพิมพ์ข้อมูล**

๓.๑ จัดพิมพ์ข้อความที่เรียบเรียงไว้แล้วลงบนกระดาษไข (โรเนียว) แล้วพิมพ์ออกมาเป็นผลงานขั้นต้น (โดยพิมพ์บรรทัดห่าง ๆ) หากมีการแก้ไขจะได้เขียนลงได้สะดวก นำรายการขั้นต้นนี้เสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ๓ ท่านอ่านแล้วช่วยแก้ไข ผู้อ่านผลงานขั้นนี้มีด้วยกัน ๓ ท่าน คือ

(๑) อาจารย์มนตรี ตราโมท ผู้เชี่ยวชาญดนตรีไทย

(๒) นายธนิต อยู่โพธิ์ อดีตอธิบดีกรมศิลปากร

(๓) นายจำนง รังสิกุล นักเขียนและนักการประชาสัมพันธ์

๓.๒ นำผลงานขั้นต้นที่แก้ไขและตรวจทานแล้วนี้ มาพิมพ์อีกครั้งด้วยกระดาษปอนด์อย่างดี พิมพ์อย่างประณีตด้วยเครื่องพิมพ์ดีดไฟฟ้า พร้อมที่จะใช้เป็นต้นฉบับสำหรับไปถ่ายทำแบบเพื่อพิมพ์ออฟเซทได้ทันที อันถือเป็นงานพิมพ์ขั้นสุดท้าย

๔. การเก็บรูปถ่ายและการเลือกรูปศิลปิน

๔.๑ ค้นหารูปถ่ายจากเอกสารเก่าที่เคยพิมพ์ไว้แล้ว นำมาให้ช่างถ่ายรูป ถ่ายเก็บไว้ ทั้งนี้รวมทั้งภาพที่เจ้าของประวัติมอบต้นฉบับมาด้วย ถ่ายเสร็จแล้ว จึงส่งคืนเจ้าของ

๔.๒ ให้ช่างภาพติดตามผู้ค้นคว้าไปยังสถานที่ทำงาน หรือบ้านพักของศิลปินเพลงไทย ในขณะที่ทำการสัมภาษณ์ให้เก็บรูปถ่ายไว้พร้อม ๆ กัน

๔.๓ รูปถ่ายที่หาได้ยาก อาจได้จากรูปหมู่เก่า ๆ ในกรณีเช่นนี้ ช่างภาพจะต้องนำรูปหมู่นั้นมาถ่ายซ้ำ อัดขยายให้ใหญ่แล้วเลือกถ่าย เจาะเฉพาะบุคคลจากรูปที่ขยายนั้น

๔.๔ รูปถ่ายที่เลือกไว้แล้ว ช่างภาพจะอัดลงเป็นภาพขาวดำ ขนาด ๒ × ๓ นิ้ว เพื่อเตรียมติดไว้รวมกับประวัติที่พิมพ์ไว้เรียบร้อยแล้วในข้อ ๓.๒

๕. วิธีดำเนินการเก็บข้อมูล

เพื่อแสดงให้เห็นวิธีการเก็บข้อมูลให้เด่นชัดยิ่งขึ้น จึงขออธิบายเพิ่มเติมจากหลักการเก็บข้อมูลที่เก็บไว้แล้วในข้อ ๑ ในที่นี้จะกล่าวถึงรายละเอียดตามสมควร มีตัวอย่างประกอบบ้าง รวมทั้งแจ้งปัญหาและอุปสรรคที่ได้ประสบมา

๕.๑ *การเก็บข้อมูลจากเอกสารที่มีผู้ตีพิมพ์ไว้แล้ว*

วิธีการนี้ดูเหมือนว่าจะเป็นเรื่องง่ายและเบาแรงที่สุด แต่ปรากฏว่ากว่าจะหาหนังสือเหล่านั้นได้ต้องใช้เวลามากพอสมควร หอสมุดแห่งชาตินั้นค้นได้มาน้อยกว่าที่คาดคะเนไว้ หนังสือที่พิมพ์ประวัติบุคคลสำคัญทางดนตรีในรอบ ๑๕ ปีที่ผ่านมา ส่วนมากก็พิมพ์ซ้ำกันกับต้นฉบับเดิมบ่อย ๆ จะหาประวัติที่แปลกออกไปก็ยาก หนังสืออนุสรณ์งานศพนั้นมักจะได้รายละเอียดไม่มากนัก ด้วยผู้เขียนประวัติส่วนใหญ่มิใช่นักดนตรี เว้นแต่หนังสืองานศพที่ผู้วายชนม์ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในกลุ่มนักดนตรีมานานและเป็นข้าราชการกรมศิลปากรก็ได้ข้อมูลที่ อาจารย์มนตรี ตราโมท เขียนไว้มากที่สุด หนังสือเหล่านี้จะได้ วัน เดือน ปีเกิด ปีที่ตาย ชื่อบิดามารดา และพี่น้องรวมบิดามารดา รวมทั้งชื่อบุตร แต่จะไม่ได้รายละเอียดเลยว่า ญาติผู้ใกล้ชิดของท่านเหล่านั้นมีใครที่เป็นนักดนตรีบ้าง มีใครเป็น

ศิษย์ท่านบ้าง อย่างดีก็พอจะรู้ในบางรายว่า ท่านผู้ตายเป็นศิษย์ของใคร ดังนั้น การหาข้อมูลจากการสัมภาษณ์จึงจำเป็นต้องทำเป็นงานขั้นต่อไป จนกว่าจะได้เรื่องค่อนข้างสมบูรณ์ บางรายต้องรออยู่นานหลายเดือนกว่าจะเขียนได้

๕.๒ *การสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ*

ในกรณีที่ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นเจ้าของประวัติเอง การสัมภาษณ์มักราบรื่น แต่ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับวันเวลามักจะจำไม่ได้ เช่น เข้ารับราชการปีใด เคยได้รับรางวัลเมื่อใด มักจะให้วันเดือนปีไม่ได้ ซึ่งก็ต้องใช้วิธีถามแบบห้าวความว่า เหตุการณ์นั้น ๆ เกิดขึ้นก่อนน้ำท่วม ปี พ.ศ. ๒๔๘๕ หรือก่อนปฏิวัติ พ.ศ. ๒๔๗๕ หรือเกิดก่อนลูกคนใดจะเกิด ซึ่งก็จะต้องถามวันเดือนปีเกิดของลูกมาเทียบ บางรายถึงต้องเอาทะเบียนสำมะโนครัวดูวันเดือนปีเกิดออกมาเปิดกันก็มี

ผู้ให้สัมภาษณ์บางราย มีความสุภาพมากไม่ยอมเอ่ยคุณงามความดีของตัวเอง เช่นไม่ยอมบอกว่าได้รับมอบพิธีไหว้ครูหรือการอ่านโองการมาแล้ว ด้วยเห็นว่าตนอายุยังไม่มาก และไม่ประสงค์ที่จะให้คนรู้ บางท่านบอกปัดให้ไปถามคนอื่นดู ด้วยท่านอายไม่กล้าเล่าเรื่องบางอย่างก็มี

ผลดีของการสัมภาษณ์สด ๆ นั้นมีมาก นอกจากจะได้ข้อมูลของส่วนตัวท่านผู้นั้นแล้ว ยังได้ประวัติของศิลปินท่านอื่นที่เราไม่คุ้นเคยหรือไม่รู้จักเลยเพิ่มขึ้นมาอีก เช่น ถาม คุณสุพจน์ โตสง่า ถึงบิดาของท่านชื่อครูพุ่ม คุยไปคุยมาเลยได้ประวัติคุณปู่คือ ครูอุไทย โตสง่า เพิ่มมาอีก นับว่าได้กำไร แต่เวลาค้นวันเดือนปีเกิด ยังยุ่งยากเพราะเวลาถอยหลังไปกว่า ๗๐-๘๐ ปี ทำให้เกิดปัญหาตามมาอีก ผู้วิจัยจะต้องสืบประวัติอีกจนเกิดความชำนาญขึ้น สามารถที่จะนำข้อมูลจากหลาย ๆ แหงมารวมกันจนวินิจฉัยได้ว่าความจริงเป็นอย่างไร

ผู้ให้สัมภาษณ์บางท่านระมัดระวังมากเมื่อทราบว่าผู้สัมภาษณ์ได้บันทึกเสียงด้วย เกรงกลัวว่าการให้สัมภาษณ์อาจกระทบกระเทือนชื่อเสียงของคนอื่นไปด้วย บางรายก็ไม่เกรงกลัว กล้าเล่าอย่างเปิดเผย

แต่นำมาเขียนมากไม่ได้ เพราะลูกหลานของท่านเหล่านั้นอาจไม่พอใจ เป็นปัญหาที่จะต้องขบคิด ประเภทบัวไม่ให้ช้ำน้ำไม่ให้ขุ่นอยู่เสมอ

การสัมภาษณ์เจ้าจอมสดับในรัชกาลที่ ๕ รวม ๓ ครั้งนั้น มีคุณประโยชน์อย่างมหาศาล เพราะนอกจากจะได้ประวัติคนเก่าแก่ในวังออกมาหลายคนแล้ว ยังได้ทราบถึงประเพณีในวัง สมัยรัชกาลที่ ๕ พระราชอัธยาศัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อันมีเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยอีกมาก

เมื่อได้เทปสัมภาษณ์กลับมาแล้ว ต้องทำเครื่องหมายไว้ทุกตลับเทป และนำมานั่งฟังอีก บางครั้งเกิดข้อสงสัยก็ต้องกลับไปพบท่านอีก บางครั้งพบชื่อคนแปลก ๆ ที่ท่านเล่าปนมาก็ต้องหาข้อมูลต่อไป เป็นปฏิกิริยาลูกโซ่ที่ทำให้เสียเวลามาก

๕.๓ *การส่งแบบสอบถามไปให้ศิลปินกรอกข้อมูล*

วิธีนี้มีปัญหามาก แบบสอบถามที่ส่งไปนั้นจะได้รับคืนมาไม่ถึง ๑๐% ต้องไปติดตามทวงด้วยตนเอง บางรายเอาไปเก็บไว้ตั้งแต่ปีใหม่จนครบ ๖ เดือน ก็ยังไม่ได้คืนมา มีการผัดผ่อน จนถึงต้องลงมือไปสัมภาษณ์ด้วยตนเอง หรือที่เป็นผู้น้อยกว่า ผู้เก็บข้อมูลต้องอ้อนวอนกันมากด้วยท่านเหล่านั้นมักจะพูดว่า*ประวัติของท่านไม่น่าสนใจบ้าง ให้รอผู้ใหญ่เสียก่อนบ้าง* หรือ*เขียนให้ก็เหมือนอวดตัว* บางทีถึงกับต้องคาดคั้นกันว่าถ้าไม่เขียนให้ก็จะนั่งซักถามด้วยตนเอง ถ้าจะให้กราบก็กราบลงเดี๋ยวนี้ จึงยอมให้ประวัติมา นับว่าต้องต่อสู้กันทุกวิถีทาง

สถานที่ที่เก็บประวัติศิลปินเพลงไทยได้ยากที่สุดคือที่กองการสังคีต กรมศิลปากร และที่กองดุริยางค์กองทัพบก แต่ในที่สุดก็ได้ประวัติมาบ้าง เพราะได้เข้าไปขอพบเป็นรายบุคคล และพยายามอ้อนวอนจนได้เรื่องราวพอสมควร

แบบสอบถามที่ส่งไปยังต่างจังหวัด ได้รับตอบกลับมาไม่ถึง ๕% จึงต้องออกเดินทางไปพบตัวท่านเหล่านั้นด้วยตนเอง เหนือสุดไปถึงเชียงใหม่และเชียงราย ภาคใต้ลงไปถึงชุมพร ที่ไกลกว่านั้นใช้วิธีเขียน

จดหมายถึง บางท่านกรุณามาก ช่วยขอร้องต่อ ๆ กันไป ได้ข้อมูลศิลปินต่างจังหวัดมามาก ในจังหวัดเชียงใหม่นั้น เชื้อสายสกุล ณ เชียงใหม่และพระญาติของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ให้ความร่วมมือดีมาก

๕.๔ การค้นหาเอกสารจากสถานที่ของนักดนตรีที่อยู่รวมเป็นกลุ่ม

สถานที่สำคัญคือ กองราชเลขา สำนักพระราชวัง ได้รับความกรุณาจาก คุณแก้วขวัญ วัชโรทัย เป็นอย่างดียิ่ง โดยนำเครื่องถ่ายเอกสารเข้าไปถ่ายเอกสารทุกฉบับ ได้ข้อมูลเก่าแก่มากจากสถานที่นี้ แต่ไม่มีรูปเลยมีเพียงลายมือที่เซ็นชื่อไว้ซึ่งก็นับว่ามีค่ามาก จากสถานที่แห่งนี้ทำให้ได้ความรู้ว่า การบันทึกประวัติข้าราชการที่เป็นศิลปินเพลงไทยนั้นเพิ่งมาเริ่มจริงจังในสมัยรัชกาลที่ ๖ นี้เอง เก่ากว่านั้นไม่มีบันทึกไว้เลย

ข้อมูลที่ค้นได้เป็นลายมือเขียนด้วยหมึกสีดำทุกฉบับ ยังชัดเจนมาก แม้กระดาษจะเหลืองและเปราะ แต่ก็ได้ข้อมูลละเอียดที่สุด โดยเฉพาะวันเดือนปีเกิด และสถานที่เกิด ชัดเจนมาก แต่ส่วนใหญ่ไม่พบวันเดือนปีที่ถึงแก่กรรม

อีกแห่งหนึ่งที่ค้นหลักฐานได้คือแผนกการเจ้าหน้าที่ กรมศิลปากร เป็นข้อมูลระหว่างการย้ายนักดนตรีจากกรมมหรสพ มายังกรมศิลปากรจำนวนพอสมควร ข้อดีคือมีรูปภาพถ่ายติดมาด้วยจำนวนไม่น้อย

๕.๕ การถ่ายภาพศิลปินเพลงไทย

การถ่ายภาพส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา ถ้าเป็นรูปเดียวได้มากก็ถ่ายไว้อย่างละ ๒ รูป แล้วเลือกรูปที่ดีที่สุด อัดขนาด ๒-๓ นิ้ว

ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ บางทีศิลปินมีอายุกว่า ๘๐ ปี หาผู้รู้ที่จะวินิจฉัยรูปไม่ได้ หรือบางทีบางคนหน้าเปลี่ยนไปมาก ทำให้จำรูปเมื่อสมัยยังอายุน้อยไม่ได้ ผู้ที่สามารถชี้รูปเก่าได้ดี มีหลายคน อาทิ อาจารย์มนตรี ตราโมท ครูท้วม ประสิทธิกุล อาจารย์เจริญใจ สุนทรวาทิน ครูเฉลิม บัวทั่ง ครูเตือน พาทยกุล และ คุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรรณ เป็นต้น

๖. การเก็บข้อมูลจากแผ่นเสียงโบราณ

เรื่องนี้เมื่อแรกเริ่มการค้นคว้าใหม่ ๆ มิได้คิดว่าจะเป็นเรื่องสำคัญนัก เหตุการณ์กลับตรงกันข้าม เพราะเมื่อได้มีการตรวจค้นแผ่นเสียงโบราณ นับแต่ พ.ศ. ๒๔๓๘ เป็นต้นมา ได้ชื่อนักร้องนักดนตรีเพิ่มขึ้นเป็นอันมาก อาทิ นางเล็ก ศุขโสต นายอาจ นายแคล้ว นายหยิน นายจอน นายศุข แม่แจ๋ว ฯลฯ ขอยกตัวอย่างนักร้องสตรีคนหนึ่งชื่อแม่แป้น สังเกตว่า แม่แป้นร้องคราวใด จะมีวงดนตรีนายแคล้วบรรเลงรับทุกทีไป จากต้นตอนี้เองสามารถสืบประวัติจนพบว่า นายแคล้วนั้นคือ ขุนสมานประหาสกิจ บิดาศาสตราจารย์ ดร.คลุ้ม วัชโรบล และแม่แป้นก็คือภรรยาของนายแคล้ว เป็นมารดาของอาจารย์คลุ้มนั่นเอง จึงต้องติดตามไปจนถึงบ้านอาจารย์คลุ้ม ได้ประวัติมาบ้าง และต่อเติมจากคำบอกเล่าของ อาจารย์มนตรี ตราโมท ก็ได้เรื่องของสามีภรรยาคู่นี้มาจนครบทั้งสองคน *หม่อมมาลัย* เป็นสุภาพสตรีอีกท่านหนึ่งซึ่งมีผลงานอัดแผ่นเสียงไว้มากในสมัยรัชกาลที่ ๕ จากแผ่นเสียงของท่าน สามารถสืบประวัติได้จนถึงที่สุดเช่นเดียวกันว่าท่านเป็นหม่อมมารดาของนักประพันธ์เอก มีนามปากกาว่า "ดอกไม้สด" ดังนี้เป็นต้น

แผ่นเสียงเก่าเหล่านี้ ช่วยให้สามารถบอกอายุผลงานของท่านเหล่านั้นได้มาก ถ้าพบแผ่นเสียงเดี่ยวปี่ โดยขุนเสนาะดุริยางค์ ก็ต้องนำไปเปิดให้ครูเทียบ คงลายทอง ฟัง ครูเทียบฟังแล้วก็จะบอกว่านี่เป็นฝีมือเจ้าคุณเสนาะดุริยางค์แน่ อัดไว้แต่ครั้งยังเป็นท่านขุนเมื่อนำมาสอบกับสัญญาบัตร ที่อาจารย์เจริญใจ สุนทรวาทิน เก็บไว้ ก็ทำให้เราทราบได้ว่าแผ่นเสียงแผ่นนั้น บันทึกเสียงในระหว่าง พ.ศ.ใด ถึง พ.ศ.ใด เมื่อดูตัวเลขบนแผ่นเสียงแล้ว ก็สามารถบอกอายุแผ่นเสียงที่อัดเสียงในรุ่นเดียวกันได้อีกหลายแผ่นนับว่ามีประโยชน์มาก

นักดนตรีบางท่านที่มีความสำคัญ แต่ผู้ทำการค้นคว้าไม่ทราบเรื่องของท่าน ก็มีอยู่เป็นอันมาก บางทีจะมีหลายรายที่ไม่ปรากฏประวัติอยู่ในผลการวิจัยฉบับนี้ บางรายทราบชื่อเสียงเพียงเลา ๆ ติดตามหาข้อมูลไม่ได้ หรือไม่ทราบที่อยู่ แม้จะได้มีการประกาศทางหนังสือพิมพ์บ้าง ออกอากาศทางวิทยุบ้าง ก็ยังสืบต้นตอรายละเอียดไม่ได้

การที่งานนี้สำเร็จลงได้ ต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ดังที่ปรากฏพระนาม และนามของท่านในกิตติกรรมประกาศแล้ว.

บทที่ ๒

รายพระนามและรายนามศิลปินเพลงไทย ในรอบ ๒๐๐ ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ จำนวน ๒๓๑ คน

ตามวัตถุประสงค์และขอบเขตของงานวิจัยเรื่องนี้ ดังกล่าวแล้วในบทที่ ๑ คณะผู้วิจัยได้รวบรวมรายพระนามและรายนามศิลปินเพลงไทย ในรอบ ๒๐๐ ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยตั้งเป้าหมายไว้จำนวน ๒๐๐ คน เพื่อให้ตรงกับการฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ ครบ ๒๐๐ ปี ในพุทธศักราช ๒๕๒๕ ปรากฏว่ารวบรวมศิลปินดีเด่นได้มากกว่าจำนวนที่คาดไว้ จึงรวบรวมรายพระนามและรายนามศิลปินได้จำนวน ๒๓๑ ท่าน ได้จัดเรียงไว้ตามลำดับพยัญชนะชื่อต้น พร้อมเลขหน้า ที่ได้ตีพิมพ์ประวัติและผลงานของศิลปินแต่ละท่านไว้ในงานวิจัยนี้

ก

ข

ค

จ

ฉ

ฉ

ช

ด

ต

ถ

ท

ท

ธ

น

บ

บ

ป

ป

ผ

พ

ภ

ม

ม

ย

ร

ฤ

ล

ว

ศ

ส

ส

ส

ห

อ

หมายเหตุ *ศิลปินเพลงไทยที่ไม่ปรากฏนามในจำนวน ๒๓๑ รายนี้ อาจจะมีพระนามและนามปรากฏอยู่ในภาคผนวก ซึ่งยังแบ่งออกไปอีก ๓ กลุ่ม.*

บทที่ ๓

ประวัติ และ ผลงาน ของศิลปินเพลงไทย ในรอบ ๒๐๐ ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ จำนวน ๒๓๑ คน

ในบทที่ ๓ นี้ ได้รวบรวมประวัตินักดนตรีไทยนับตั้งแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์เป็นต้นมา จนถึงผู้ที่เกิดในปีพุทธศักราช ๒๔๖๕ รวมทั้งศิลปินอื่น ๆ อีกหลายท่านที่เกิดหลังพ.ศ. ๒๔๖๕ แต่ได้ถึงแก่กรรมไปแล้วเป็นจำนวนทั้งสิ้น ๒๓๑ คน ประวัติที่ค้นมาได้อยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างละเอียดพอสมควร แต่ไม่อาจจะเขียนให้ยาวละเอียดละออได้ ทั้งนี้เพราะได้ตั้งเป้าหมายไว้แล้วแต่ต้นว่า จะจัดทำเป็นข้อมูลแบบนามานุกรม ศิลปินบางท่านมีผลงานและประวัติละเอียดยืดยาวมาก ก็ได้ย่อลงไว้พอสังเขป ผู้ที่ต้องการศึกษารายละเอียดให้มากขึ้น จะต้องค้นหาศึกษาต่อไปด้วยตนเอง หรืออาจค้นเพิ่มเติมได้จากรายชื่อเอกสารในวงเล็บท้ายเรื่องและบรรณานุกรมอ้างอิงท้ายเล่ม

คณะผู้วิจัย เชื่อว่า จะมีข้อมูลบางประการคลาดเคลื่อนบ้าง ต้องขออภัยไว้ ณ ที่นี้ และด้วยเหตุที่จะมีผู้ศึกษาค้นคว้าได้ข้อมูลใหม่กว่าเพิ่มเติมขึ้นมาอีก หลังจากงานวิจัยนี้ตีพิมพ์ออกเผยแพร่แล้ว เราจึงหวังว่า จะได้มีผู้ช่วยแก้ไขเพิ่มเติมต่อไปในอนาคตเพื่องานของชาติจะได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นไปอีก

การเรียงลำดับชื่อศิลปินในบทนี้ ได้จัดเรียงตามลำดับพยัญชนะชื่อต้น เยี่ยงนามานุกรมทั้งหลาย เพื่อความสะดวกในการค้นหาเรื่องราวเป็นรายบุคคลไป.

จ่าเอกกมล (เจียน) มาลัยมาลย์

(พ.ศ. ๒๔๕๕-๒๕๑๗)

จ่าเอกกมล มาลัยมาลย์ มีนามเดิมว่า **เจียน** เกิดวันที่ ๒๐ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๕ เป็นบุตรของ นายชั้นและนางเชียม มาลัยมาลย์ มีพี่น้องร่วมบิดามารดา ๒ คน มีพี่ชายเป็นนักดนตรีมีฝีมือ ๑ คน ชื่อ สาลี่ มาลัยมาลย์

บิดาเป็นนักดนตรี ทำหน้าที่ตีฆ้องอยู่ในวงวังบางขุนพรหม มารดาเป็นนักร้องเพลงฉ่อย ครูเจียนจึงมีพรสวรรค์ทางดนตรีไทยโดยสายเลือด เล่ากันว่าเมื่อยังเด็ก ครูสามารถจำเพลงได้เองโดยไม่ต้องต่อเพราะความที่บิดามีลูกศิษย์มาก เวลานั่งอยู่ใต้ถุนบ้านก็ได้ยินได้ฟังจนขึ้นใจ อายุได้ประมาณ ๑๐ ปีก็เล่นเข้าวงปี่พาทย์รุ่นเด็กของวังบางขุนพรหมได้ สมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ทรงเห็นว่ามีฝีมือใช้ได้ จึงโปรดให้นำตัวมาฝากไว้ให้เป็นศิษย์ของครูจางวางทั่ว พาทยโกศล ที่บ้านหลังวัดกัลยาณมิตร ซึ่งเป็นวันเดียวกับที่ครูเตือน พาทยโกศล ได้มาฝากตัวเป็นศิษย์ของท่านครูจางวางทั่วเช่นกัน และครูเจียนเป็นผู้โชคดีที่มีโอกาสได้ต่อเพลงพระนิพนธ์ของสมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ซึ่งทรงต่อประทานด้วยพระองค์เองพร้อมกับครูนพ ศรีเพชรดี ด้วย

พ.ศ. ๒๔๘๐ ได้เข้ารับราชการที่กองดุริยางค์ทหารเรือ จนถึง พ.ศ. ๒๔๘๗ ลาออกจากทหารเรือ มียศเป็นจ่าเอก ต่อมาเข้าทำงานที่กรมไปรษณีย์โทรเลข การรถไฟแห่งประเทศไทย กรมที่ดิน และท้ายที่สุด ที่องค์การเชื้อเพลิง กระทรวงกลาโหม จนเกษียณอายุ จากนั้นชุมนุมดนตรีไทย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้เชิญมาสอนประจำ

ความสามารถในทางดนตรีของครูเจียนนั้น เป็นที่ยอมรับกันว่าท่านเป็นคนหัวไวมาก จึงได้รับหน้าที่ต่อเพลงจากท่านครูจางวางทั่ว แล้วไปถ่ายทอดให้คนอื่น ๆ อีกทีหนึ่ง เครื่องดนตรีที่ครูบรรเลงได้ถนัดมาก ได้แก่ ระนาดเอก ปี่ และขลุ่ย ครูเคยเรียนโน้ตสากลกับพระเจนดุริยางค์ เรียนอยู่ ๒๘ วันก็สำเร็จ พระเจน ฯ เรียกครูว่า “ไอ้ปอกหัวใส” (เพราะครูมีแผลเป็นที่ขมับขวาและเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้เร็วมาก) ต่อมาหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้ว การบรรเลงดนตรีไทยซบเซาลงเนื่องจากผลทางการเมือง ครูยังได้ใช้วิชาเขียนโน้ตสากล เขียนโน้ตสำหรับขลุ่ยและซอออกขายที่ร้านสังคีตยากรของครูพุฒ นันทพล และในระยะนี้ก็ได้มีโอกาสเป็นศิษย์ของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ซึ่งเป็นศิษย์ที่ได้รับคำชมเชยจากหลวงประดิษฐ ฯ ว่า เป็นคนเดียวที่กล้าทำของใหม่ ๆ และมีหัวคิดสำคัญ ครั้งหนึ่งในงานไหว้ครูที่บ้านหลวงประดิษฐไพเราะ ครูเจียนได้แต่งเพลงพวงร้อยเถา และทำทางเดี่ยวระนาด เพลงพญาโศก

ครูเจียน สมรสกับ นางสาวอนงค์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๓ มีบุตรธิดาด้วยกัน ๖ คน ชื่อ นายภิรมย์ น.ส.จงกลนี นายปรีชา นายมนตรี นายอำนวย และ น.ส.อุไรวรรณ บุตรธิดาของครูไม่มีใครยึดอาชีพเป็นนักดนตรี แต่ก็มีความสามารถในการบรรเลงและขับร้องเพลงไทยได้พอสมควร

ครูเจียนเริ่มป่วยด้วยโรคของหลอดลมและกล่องเสียง เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลศิริราชอยู่นานหลายเดือน จนถึงวันพุธที่ ๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๗ ครูก็ถึงแก่กรรมด้วยโรคมะเร็งของกล่องเสียง รวมอายุได้ ๖๒ ปี

จรวยพร สุเนตรวรกุล

(เรียบเรียงจาก หนังสืออนุสรณ์งานฌาปนกิจศพ จ่าเอก กมล มาลัยมาลย์ วันเสาร์ที่ ๑๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๗ ไม่ทราบสถานที่พิมพ์)

นายกระจ่าง ทองเชื้อ

(พ.ศ. ๒๔๔๔-๒๕๐๕)

นายกระจ่าง ทองเชื้อ เป็นบุตรของ นายฟัก นางเทียบ ทองเชื้อ เกิดที่บ้านริมคลองแสนแสบ ทุ่งนาบางกะปิ เขตพระโขนง ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ตรงกับปีฉลู พ.ศ. ๒๔๔๔ บิดาเป็นนักดนตรี และเป็นเจ้าของที่ดิน ซึ่งปัจจุบันคือ สถานที่ตั้งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร นายฟักผู้บิดานั้น นอกจากมีอาชีพเป็นชาวนาแล้ว ยังเป็นหัวหน้าวงปี่พาทย์ รับงานในเขตทุ่งบางกะปิทั้งหมด นายกระจ่างจึงเป็นดนตรีมาแต่เล็ก โดยเริ่มเรียนกับบิดาก่อนแล้วต่อมาจึงเรียนกับครูจวง

เมื่อนายกระจ่างโตขึ้น บิดาได้นำไปฝากให้เป็นศิษย์ ของ ท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล ได้เรียนดนตรีกับท่านครูทองดี ชูสัตย์ เมื่อมีความสามารถแล้ว ได้เข้าไปรับราชการเป็นทหารแตรประจำวงโยธวาทิต กองทัพเรือ อยู่ในความควบคุมของท่านครูจางวางทั่ว และครูสุทธิ์ ศรีชยา

(ต่อมาเป็น พ.ต.หลวงประสานดุริยางค์) รับราชการเป็นทหารแตรวง จนได้เป็น จ่า เรียกกันว่า จ่ากระจ่าง ทองเชื้อ ระหว่างนั้นได้เป็นหัวหน้าวงดนตรีไทยของบ้านเจ้าพระยายมราช (ปั้น สุขุม) อยู่ระยะหนึ่ง โดยไปอยู่กินที่บ้านท่านเจ้าคุณที่ศาลาแดงเป็นประจำ

นายกระจ่าง เป็นญาติสนิทกับครอบครัวมาลัยมาลย์ จึงเป็นญาติสนิทกับครูเจียน ครูยิบ และครูสาลี่ มาลัยมาลย์ ซึ่งทั้ง ๓ คน ก็เป็นศิษย์ท่านครูจางวางทั่วด้วย ได้ร่วมเล่นดนตรีด้วยกันตลอดมา หลังออกจากทหารเรือแล้ว ได้ย้ายบ้านไปอยู่ปากคลองบางกะปิ สร้างบ้านใหญ่โต มีศิษย์มาสมัครเรียนดนตรีอยู่ด้วยเป็นอันมาก จนถึงต้องหุงข้าวเลี้ยงด้วยกระทะใบบัว และออกรับงานดนตรีทั่วไป ในย่านคลองบางกะปิ สมุทรปราการ ชลบุรี และฉะเชิงเทรา ศิษย์ที่มาเรียนมีทั้งในกรุงเทพ และต่างจังหวัดใกล้เคียง อาทิ นครปฐม ราชบุรี สุพรรณบุรี อ่างทอง นนทบุรี และสมุทรปราการ นับเป็นบ้านครูดนตรีที่ใหญ่โต และมีชื่อเสียงในย่านชานเมืองหลวงยุคนั้น

ในด้านความสามารถ มีความรู้เล่นปี่พาทย์ได้รอบวง ชำนาญเครื่องดนตรีทุกประเภท สอนศิษย์ช้า ๆ อย่างใจเย็น และได้ชื่อว่าเป็นครูที่ใจดีไม่ดุ เป็นคนอนุรักษ์นิยม โดยมีความเห็นว่า ควรจะยึดถือแนวทางโบราณในการบรรเลงเพลง และนิยมเล่นเพลงเก่า ๆ มากกว่าเพลงใหม่ ๆ จึงไม่นิยมแต่งเพลงใหม่ ๆ ขึ้นเลย

ชีวิตครอบครัว แต่งงานกับ นางสาวสังวาลย์ มีบุตร ๗ คน ชายสองคนแรกชื่อ จำนงค์ และจำเนียร ทองเชื้อ มีฝีมือในทางดนตรีทั้งคู่ หญิง ๕ คนชื่อ ฉันทนา สายหยุด บุญชู มะลิ และซ่อนกลิ่น มีบุตรชื่อ บุญชู คนเดียวที่เป็นดนตรีโดยบิดาสอนเอง จนมีความสามารถตีระนาด ฆ้อง เครื่องหนัง และขับร้องได้ดีมาก ปัจจุบันคือ คุณบุญชู ทองเชื้อ (รอดประสิทธิ์) แห่งฝ่ายสันทนาการ กรุงเทพมหานคร

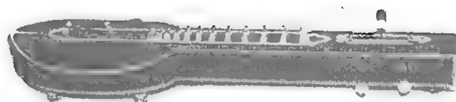
นายกระจ่างมีพี่สาวแท้ ๆ ชื่อ แช่ม นางแช่มได้แต่งงานกับ ครูชม้อย พักตร์ผ่อง ครูเครื่องหนังผู้ลือชื่อทั้งในด้านฝีมือการตีกลอง และในด้านการประดิษฐ์คิดทำกลองประเภทต่าง ๆ มีชื่อเสียงมากว่ากลองบ้านนี้เป็นกลองชั้นดีเยี่ยม

นายกระจ่าง เริ่มป่วยด้วยโรคหัวใจ เหนื่อยง่ายแล้วกลายเป็นอัมพาต จึงเลิกงานปี่พาทย์ อยู่กับบ้านเฉย ๆ ถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๔ อายุได้ ๖๑ ปี

ปัจจุบันลูกของครูกระจ่างยังยึดอาชีพนักดนตรีไทยอยู่เพียง ๒ คน คือบุตรชายใหญ่ ชื่อ จำนงค์ และคุณบุญชู ทองเชื้อ.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก การให้สัมภาษณ์ของ คุณบุญชู ทองเชื้อ.)

หลวงกล่อมโกศลศัพท์ (จอน สุนทรเกศ)

(พ.ศ. ๒๔๐๕-๒๔๘๙)

หลวงกล่อมโกศลศัพท์ (จอน สุนทรเกศ) เกิดเมื่อปีจอ พ.ศ. ๒๔๐๕ ที่จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นบุตรของ พระวิเศษภักดี (นุช) และนางเผื่อน

ไม่มีใครทราบว่า นายจอน เรียนขับร้องแหล่ เทศน์ จากครูท่านใด ทราบแต่ว่า มีนิสัยชอบดูตลก ฟังเสภา และฟังแหล่มหาชาติตามวัดมาตั้งแต่เด็ก ๆ จนสามารถจดจำมาเล่นได้ และมีพรรคพวกพากันออกแสดงตามงานวัดตั้งแต่ยังหนุ่ม มีชื่อเสียงมาก จนได้อัดเสียงเทศน์เรื่อง มอญบวช (มะโดด) ลงบนกระบอกเสียงโบราณ ซึ่งห้างรัตนมาลานำมาจำหน่าย พร้อมกับได้อัดแผ่นเสียงไว้อีกมาก โดยร้องคู่กับ นายศุข ศุขวาที (ซึ่งต่อมาได้รับบรรดาศักดิ์เป็นที่หลวงเพราะสำเนียง) งานประจำของนายจอน สุนทรเกศ ในขณะนั้นคือเป็นจ่าทหารเรือ ร้องเพลงประจำกับวงแตรทหารเรือ เป็นที่โปรดปรานของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิตเป็นอันมาก ทำให้นายจอนมีโอกาสใกล้ชิดกับพระราชวงศ์หลายพระองค์ และได้เข้าไปสอนร้องหรือร้องเพลงในวงดนตรีประจำวังเจ้านายหลายพระองค์ อาทิ วังบูรพาภิรมย์ วังบางขุนพรหม วังกรมหลวงชุมพรเขตรอุดมศักดิ์ เป็นต้น

ประมาณ พ.ศ. ๒๔๖๗–๒๔๖๘ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงละครเรื่องพระร่วง โปรดว่า นายจอน ร้องเพลงเขมรปากท่อได้ไพเราะ เป็นที่ต้องพระราชหฤทัย ประกอบกับรับราชการมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เป็นที่หลวงกล่อมโกศลศัพท์ และพระราชทานนามสกุลว่า "สุนทรเกศ" ท่านเป็นต้นเสียงแห่เรือพระที่นั่งมาตลอด จนประมาณ พ.ศ. ๒๔๗๐–๒๔๗๑ จึงได้เลิก และมอบให้หลวงเสียงเสนาะกรรณ (พัน มุกตวาภัย) รับหน้าที่ต่อไป ศิษย์ในด้านการขับร้องเพลงไทย มีหลายคน เช่น นางเล็ก ศุขโสต นางแช่ม เวชกร ศิษย์เสภา สวดคฤหัสถ์ และตลก ก็มีนายทิ้ง งานมงคล นายฟ้อน นายเรียม นายบรรยงค์ โปร่งน้ำใจ เป็นต้น

หลวงกล่อมโกศลศัพท์ มีภรรยาคนแรกชื่อ อิ่ม ไม่มีบุตรด้วยกัน เมื่อแม่อิ่มถึงแก่กรรม ได้ภรรยาใหม่ชื่อ ทรัพย์ เป็นนักร้องเพลงไทยเสียงดี เคยอัดแผ่นเสียงไว้ไม่น้อย มีบุตรกับแม่ทรัพย์ ๒ คน ชื่อ สุข และละเมียด ต่อมาได้ภรรยาคนที่ ๓ ชื่อ พูน มีบุตรธิดาด้วยกัน ๔ คน เป็นชาย ๒ คน หญิง ๒ คน ชื่อ จวน สุดจิตร์ สุดใจ และจินดา ไม่ปรากฏว่าบุตรคนใดมีอาชีพเป็นนักดนตรี

หรือนักร้อง ลักษณะนิสัยโดยส่วนตัวของท่านนั้นเป็นคนใจเย็น ไม่ดื่มสุรา ชอบทำอาหาร และไม่เอาเปรียบผู้อื่น *ในบั้นปลายของชีวิต ท่านป่วยด้วยโรคชรา และถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕ ระหว่างน้ำท่วมใหญ่ รวมอายุได้ ๘๔ ปี.*

จรวยพร สุเนตรวรกุล

(เรียบเรียงจาก บทความ "สยามสังคีต" ของ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล ในสยามรัฐรายวัน ประจำวันเสาร์ที่ ๒๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๓.)

หลวงกัลยาณมิตตาวาส (ทับ)

(ไม่ทราบปีที่เกิด-พ.ศ. ๒๔๖๒)

ประวัติส่วนตัวของหลวงกัลยาณมิตตาวาสนั้นไม่มีใครบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร มีแต่เล่ากันต่อ ๆ มา จึงเลือนไปเสียส่วนใหญ่และบางตอนก็ความไม่ตรงกัน เท่าที่มีหลงเหลือจนปัจจุบันก็ไม่ครบถ้วน

หลวงกัลยาณมิตตาวาส ชื่อเดิมว่า ทับ บิดามารดาชื่ออะไร ไม่มีใครทราบ สกุลเดิมคือ ชูสัตย์ พื้นเพดั้งเดิมอยู่ที่อยุธยา แต่ได้ย้ายเข้ามาอยู่ในกรุงเทพ ฯ ประมาณรัชกาลที่ ๒ มาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่หลังวัดกัลยาณมิตร ในบริเวณที่ดินของเจ้าพระยาบดินทร์เดชา ครั้งหนึ่งเจ้าพระยาบดินทร์-เดชา เคยคิดจะให้ครูทับ เป็นเจ้าภาษีซุง เพื่อให้ร่ำรวยขึ้นบ้าง ทำอยู่ได้ ๒–๓ ปี แต่ไม่ได้ร่ำรวยขึ้นมาเลย เพราะท่านเป็นคนตรงและใจอ่อน จึงเลิกเสีย และหันมายึดอาชีพทำพิณพาทย์เพียงอย่างเดียว

ครูทับได้เป็นเจ้ากรมของวัดกัลยาณมิตร นับตั้งแต่นั้นมาผู้คนจึงมักเรียกท่านว่า "เจ้ากรมทับ" ท่านมีพี่น้อง ๔ คน รวมทั้งตัวท่านด้วย ที่เป็นชายมีชื่อ วัน กับ จอน และเป็นหญิง ชื่อ คอน ท่านเจ้ากรมทับ ถึงแก่กรรมเมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๔๖๒ ท่านมีภรรยา ๓ คน ชื่อ แสง นวล และสุข ภรรยาที่ชื่อ แสง เป็นไทยอิสลาม มีบุตรหญิงชื่อ หนู และบุตรชายชื่อ ทั่ว บุตรหญิงนั้นได้สมรสกับนายชื่น สุนทรวาทิน น้องชายของพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม) มีบุตรชายหญิง ชื่อ ฉัตร ช่อ และชั้น ซึ่งมีฝีมือทางดนตรีถึงขั้นเป็นครูทุกคน ส่วนบุตรชายที่ชื่อ ทั่ว นั้น ก็คือครูดนตรีฝีมือเยี่ยม ซึ่งเรียกขานกันว่า "จางวางทั่ว" ผู้สืบสกุลพาทยโกศล ต่อมานั่นเอง และเป็นผู้ที่มีบุตรชายหญิงฝีมือดนตรีดีมาก คือ นายเทวาประสิทธิ์ พาทยโกศล และคุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรรณ ตัวคุณแม่แสงเอง ก็เป็นนักดนตรีที่มีความชำนาญทางเครื่องสาย โดยเฉพาะจะเข้ จนกระทั่งได้เป็นครูดนตรีของเจ้านายในราชสำนักหลายพระองค์ในสมัยรัชกาลที่ ๕ นอกจากนั้นยังมีฝีมือทางเหลาลูกระนาด และประดิษฐ์เครื่องดนตรีอีกด้วย

ภรรยาที่ชื่อนวล มีบุตรชายอยู่เพียงคนเดียว ชื่อ แมว หรือละม้าย พาทยโกศล ซึ่งเป็นนักดนตรี

มีฝีมือทางเครื่องหนังเป็นเยี่ยม รู้จักกันในนามว่า "ครูแมว เครื่องหนัง"

ส่วนภรรยาที่ชื่อสุข นั้น เข้าใจว่าไม่มีบุตรด้วยกัน

เจ้ากรมทับ เป็นผู้สืบสกุลนักดนตรีมาแต่เดิม เป็นนักดนตรีที่มีฝีมือมาก สามารถเล่นดนตรีได้ทุกชนิด แต่ชำนาญทางซอสามสายเป็นพิเศษ หลังจากที่ท่านเลิกทำอาชีพเป็นเจ้าภาษีซุงแล้ว เจ้าพระยาบดินทร์เดชา ได้พาท่านไปประจำวงพิณพาทย์ของสมเด็จเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุ์วงศ์วรเดช (วังบูรพา) อยู่ระยะหนึ่งแล้วเลิกไป นอกจากนั้นยังรับหน้าที่เป็นหัวหน้าวงดนตรีประจำบ้าน ของ พระยาภาสกรวงศ์ อีกด้วย

ในทางส่วนตัว เจ้ากรมทับ เป็นครูที่เอาจริงเอาจังกับการสอนมาก คอยเคี่ยวเข็ญให้ศิษย์ท่องจำและฝึกดนตรีจนจำแม่น ถ้าใครต่อเพลงไม่ได้ดังใจนึก ก็ถึงขนาดลงโทษรุนแรง เช่น เอาธูปจี้หลัง เป็นต้น เป็นเหตุให้บรรดาลูกศิษย์กลัวเกรงเป็นอันมาก ศิษย์ของท่านเจ้ากรมทับ เป็นนักดนตรีที่มีชื่อเสียงหลายคน เช่น ครูฉัตร ครูช่อ ครูแมว เป็นต้น

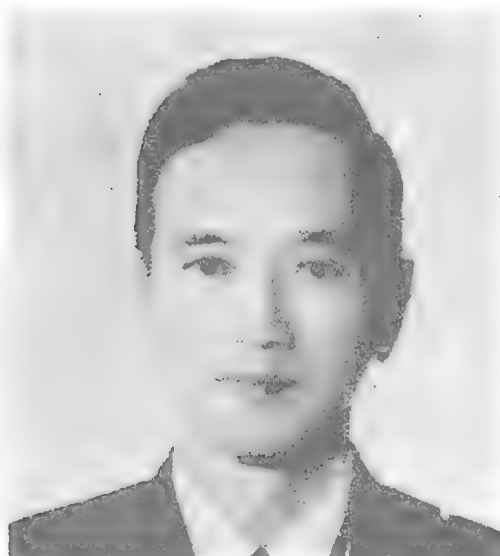
ท่านเจ้ากรมทับเปลี่ยนจากนามสกุล ขูสัตย์ เป็น "พาทยโกศล" ตามที่สมเด็จเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ประทานก่อนที่จะถึงแก่กรรมไม่กี่ปี นับเป็นนามสกุลที่เหมาะมาก เพราะลูกหลานก็ได้รับสืบทอดมรดกทางดนตรีทั้งในเชิงวิชาการ ในทางปฏิบัติ และในส่วนเครื่องดนตรีต่อมาอีกหลายชั่วคน จนกระทั่งปัจจุบันนี้.

อารดา กีระนันทน์

(เรียบเรียงจาก คำให้สัมภาษณ์ของคุณรำจวน สมิงชัย เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๕.)

พ.จ.อ.กิ่ง พลอยเพ็ชร

(พ.ศ. ๒๔๖๒-ปัจจุบัน)

นายกิ่ง พลอยเพ็ชร มีนามเดิมว่า **ต่อม** เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๒ ที่จังหวัดนนทบุรี บิดาชื่อ นายพัฒน์ มารดาชื่อนางสีนวล มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน 4 คน รวมทั้งตัวครูกิ่งด้วย แต่ไม่มีพี่น้องคนใดเป็นนักดนตรีเลย

ครูกิ่งเริ่มการศึกษาวิชาสามัญชั้นต้น ที่โรงเรียนราชวิทย์และมาจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ที่โรงเรียนนาฏดุริยางค์ (วิทยาลัยนาฏศิลปในปัจจุบันนี้) ในด้านการศึกษาวิชาดนตรีนั้นเริ่มเรียนฆ้องวงใหญ่จากบิดา โดยเรียนเพลงสาธุการเป็นเพลงแรก ตามระเบียบการเรียนปี่พาทย์ และครูกิ่งเล่าว่า เพลงสาธุการที่พ่อต่อให้นั้น เป็นทางโบราณมากไม่ค่อยเหมือนใคร โดยที่ครูเป็นคนมีพรสวรรค์ในทางดนตรี เมื่อเล็ก ๆ ได้ติดตามบิดาไปในงานต่าง ๆ อยู่เสมอ จนกระทั่งได้เป็นคนตีฉิ่งประจำวิกลิเกที่ปากเกร็ด และเมื่อเข้าเรียนที่โรงเรียนราชวิทย์นั้นอายุประมาณ ๙-๑๐ ปี ก็ตีฆ้องได้เป็นเรื่องเป็นราวแล้ว เพลงต่าง ๆ ที่บิดาต่อให้

นอกจากเพลงสาธุการ ก็มี เพลงโหมโรงเช้า โหมโรงเย็น เพลงฉิ่งพระฉัน และเพลงใบ้คลั่ง

เมื่อบิดาเสียชีวิตลงแล้ว มารดา คือ นางสีนวล ได้นำตัวครูกิ่งมาฝากให้เป็นศิษย์ของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) และ ณ สถาบันแห่งนี้เองที่เป็นแหล่งประสิทธิ์ประสาทวิชาการดนตรีไทยให้แก่ครูกิ่งอย่างเป็นหลักเป็นฐาน จนยึดถือเป็นอาชีพมาจนทุกวันนี้ เพลงที่เรียนจากคุณครูหลวงประดิษฐไพเราะ มีมากจนสุดที่จะนับได้ถ้วนทั่ว ที่พอจะยกตัวอย่างได้ ได้แก่ เพลงเดี่ยวต่าง ๆ เช่น พญาโศก ลาวแพน แขกมอญ สารถี กราวใน ทยอยเดี่ยว เชิดนอก ต่อยรูป ทะแย และเพลงหน้าพาทย์เกือบทุกเพลง เช่น เสมอข้ามสมุทร บาทสกุณี พราหมณ์เข้า พราหมณ์ออก ตระเชิญ ตระนิมิตร เสมอมาร เสมอผี ดำเนินพราหมณ์ ฯลฯ ยกเว้นอยู่เพียงเพลงเดียว คือ เพลงองค์พระพิราพ ซึ่งครูบอกเหตุผลให้ฟังว่าไม่ได้เพลงนี้เพราะไม่มีเงินซื้อหัวหมู สำหรับเป็นเครื่องไหว้ครูองค์พระ

เมื่อจบการศึกษาจากโรงเรียนนาฏดุริยางค์แล้ว ก็เข้ารับราชการอยู่ในกรมศิลปากร จนถึง พ.ศ. ๒๔๘๒ ก็ลาออกจากกรมศิลปากร แล้วไปเข้ารับราชการในกองดุริยางค์กองทัพเรือ จึงได้มีโอกาสต่อเพลงจากท่านจางวางทั่ว พาทยโกศล ซึ่งเป็นเพลงไทยแนวสากลที่ใช้อยู่ในกองดุริยางค์กองทัพเรือ ในช่วงนี้ครูกิ่งเริ่มหัดสีเชลโล่ จนในที่สุดครูก็เป็นผู้มีฝีมือในการสีเชลโล่เยี่ยมมาก

ทางด้านเครื่องดนตรีไทยนั้น ครูมีความสามารถบรรเลงได้รอบวง ตั้งแต่ฆ้องวงใหญ่ ระนาดเอก ระนาดทุ้ม จนกระทั่งกลองแขก ครูมีลูกศิษย์มาก นอกจากลูกศิษย์จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์แล้ว ก็ยังมีศิษย์ที่ไปขอต่อเพลงกับท่านเป็นการส่วนตัวอีก อาทิเช่น ต่อฆ้องใหญ่ให้แก่นายสมาน น้อยนิตย์ ข้าราชการของกรมศิลปากร นอกเหนือไปจากการมีฝีมือดีในด้านเครื่องปี่พาทย์แล้ว ครูกิ่งยังมีความสามารถในด้านนาฏศิลป์ขนาดที่เป็นตัวแทนของประเทศไทยไปแสดง ณ ประเทศญี่ปุ่น โดยแสดงเป็นนางเบญจกาย คู่กับนายโกมาร จันทร์เรือง ที่แสดงเป็นตัวหนุมาน และในครั้งเดียวกันนี้ได้แสดงฝีมือเดี่ยวระนาดเอกเป็นที่ประทับใจชาวต่างชาติมาก

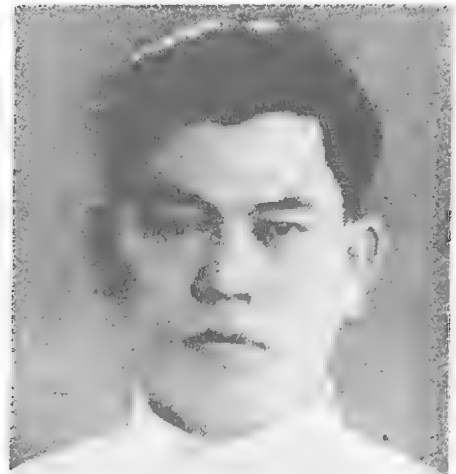
ครูกิ่งสอนดนตรีไทยอยู่ที่ ชุมนุมดนตรีไทย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จนกระทั่งถึงแก่กรรมในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๒ นี้ รวมอายุได้ ๗๐ ปี.

จรวยพร สุเนตรวรกุล

(เรียบเรียงจาก คำบอกเล่าของครูกิ่ง พลอยเพ็ชร มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๕ และคำบอกเล่าของนายสมาน น้อยนิตย์.)

นายแก้ว โกมลวาทิน

(พ.ศ. ๒๔๔๗-๒๕๑๐)

นายแก้ว โกมลวาทิน เป็นบุตรนายไข่และนางชม โกมลวาทิน เกิดเมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๗ ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ที่ตำบลบางกะสั้น อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา บิดามารดามีอาชีพทำนา นับเป็นหลานน้าของหลวงศรีวาทิต (อ่อน โกมลวาทิน)

ในปี พ.ศ. ๒๔๕๗ อายุได้ ๑๐ ปี บิดาได้นำมาสมัครเป็นนักเรียนพรานหลวง ฝึกอบรมการดนตรีไทยและสากล ได้รับพระราชทานเงินเดือนขั้นต้นเดือนละ ๖ บาท เป็นนักเรียนพรานหลวงรุ่นเล็กชั้นเดียวกับ นายเพ็ญ ปัญญาพล นายเชื่อง สุนทรวาทิน และนายหยัด วรวาทิน หากเข้ากลุ่มครบหมด ๔ คนแล้ว ได้ชื่อว่าเป็นกลุ่มนักเรียนที่ซุกซนที่สุดในยุคนั้น

ในปี พ.ศ. ๒๔๖๗ ได้อุปสมบทที่วัดเชิงท่า แล้วเข้ารับราชการเป็นทหารราบอยู่ ๑ ปี จากนั้นได้กลับมารับราชการอยู่ในกรมมหรสพ จนย้ายมาสังกัดกรมศิลปากร ในปี พ.ศ. ๒๔๗๖ แต่งงานมีภรรยาชื่อ ฉอ้อน

นายแก้ว มีฝีมือในการเป่าปี่และขลุ่ย แต่ไม่ถนัดในการบรรเลงปี่พาทย์และฆ้อง โดยปกติจะทำหน้าที่เป็นคนตีฉิ่งประจำวงปี่พาทย์หลวง ได้รับราชการในกรมศิลปากรต่อมาจนเกษียณอายุเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๘ แล้วกลับไปอยู่บ้านที่ตำบลวัดอรุณราชวราราม ถึงแก่กรรมเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๕๑๐ ด้วยโรคพิษสุราเรื้อรัง.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก เอกสารทะเบียนประวัติ ของกรมศิลปากร)

นายขำ กลีบชื่น

(พ.ศ. ๒๔๖๐-๒๕๐๕)

ครูขำ กลีบชื่น เป็นบุตรของ นายชื่น และนางกลีบ เกิดเมื่อวันอังคาร เดือน ๑๒ ปีขาล พ.ศ. ๒๔๖๐ ที่ตำบลอ้อมน้อย อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรปราการ

เมื่ออายุได้ประมาณ ๑๒ ปี ได้ติดตามนายแช่มผู้พี่ชายมาอยู่บ้านแม่ครูพิน ซึ่งเป็นครูละครที่กรุงเทพ ฯ มาทำหน้าที่เป็นคนกลองประจำคณะละครของแม่ครูพิน ต่อมาได้แต่งงานกับนักแสดงละครคนหนึ่งในขณะแม่ครูพิน ชื่อทองอยู่ มีบุตรธิดาด้วยกันหลายคน แต่เสียชีวิตแต่ยังเล็ก เหลือบุตรชายเพียงคนเดียว ชื่อ ทองต่อ ซึ่งสืบเชื้อสายทางดนตรีต่อมา และเป็นครูสอนดนตรีไทยที่มีชื่อเสียง คือ เรืออากาศเอกโองการ กลีบชื่น

ครูขำ มีความชำนาญมากในการบรรเลงเครื่องหนัง รวมทั้งยังมีความชำนาญมากในการสร้างและซ่อมเครื่องหนังด้วยชื่อเสียงของครูขำเป็นที่รู้จักกันดีในวงการดนตรีไทยขณะนั้น ซึ่งครู

ขำได้ศึกษาวิชาเครื่องหนังนี้มากจาก ครูพลอย ซื่อต่อชาติ บ้านหลังวังสมเด็จกรมพระยาดำรง–ราชานุภาพ

ชีวิตในช่วงแรก ๆ ของครูขำค่อนข้างลุ่ม ๆ ดอน ๆ เนื่องจากครูเป็นคนชอบดื่มสุรา แต่เมื่อบุตรชายคนเดียว คือนายทองต่อ ได้บวชแล้ว ครูขำก็งดดื่มสุราอย่างเด็ดขาด หันมาทำงานสร้างฐานะตัวเองจนเป็นปึกแผ่น มีวงปี่พาทย์เป็นของตัวเอง ได้รับการยกย่องว่า เป็นคนมีความตั้งใจแน่วแน่ สามารถเปลี่ยนชีวิตให้รุ่งเรืองขึ้นได้ มีข้อเขียนในหนังสืออนุสรณ์งานฌาปนกิจศพของท่านว่า "ต้นคด ปลายตรง และมามืด ไปสว่าง"

วงปี่พาทย์ของครูขำ รับงานบรรเลงประจำอยู่ที่วัดพระพิเรนทร์ ตั้งแต่สมัยสมภารปอ ธัมมกถิโก จนถึงสมัยพระคุณเจ้าพระเทพคุณาธาร และยังบรรเลงประจำอยู่ที่วัดอนงคารามด้วย

ท่านถึงแก่กรรมเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๕ รวมอายุได้ ๘๕ ปี.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก หนังสืออนุสรณ์ งานฌาปนกิจศพ นายขำ กลีบชื่น พ.ศ. ๒๕๐๖.)

นายเขียน ศุขสายชล

(พ.ศ. ๒๔๓๙-๒๕๒๗)

นายเขียน ศุขสายชล มีนามเดิมว่า แดง เกิดเมื่อวันจันทร์ เดือนสี่ ปีวอก พ.ศ. ๒๔๓๙ ที่จังหวัดชลบุรี เป็นบุตรชายคนโตของครอบครัว บิดาเป็นนักดนตรีชื่อนายเตี้ย มารดาเป็นนักแสดงละครชื่อ นางลำใย มีพี่น้องรวม ๔ คน น้องคนเล็กชื่อ นายสัมฤทธิ์ ศุขสายชล มีความสามารถทางดนตรีรอบตัวเช่นกัน

ปี พ.ศ. ๒๔๗๑ สมรสกับนางสะสม (สุนทรนาค) ศุขสายชล มีบุตร ๘ คน ที่เป็นนักดนตรีไทยมี นายประสงค์ (รอบวง) นางไพเราะ สำเริงพันธุ์ (ฆ้องวง) นายลิขิต (ระนาดเอก) นายอารีย์ (ปี่) พ.ท.พินิจ (ฆ้องเล็ก) นายจงกล (ซอด้วง) และเด็กชายชาญ (ระนาดเอก)

จบการศึกษาชั้นมัธยมปีที่ ๓ ที่โรงเรียนวัดเขา จังหวัดชลบุรี แล้วมาศึกษาต่อโรงเรียนวัดเทพศิรินทร์ กรุงเทพ ฯ จนจบมัธยมปีที่ ๔ พ.ศ. ๒๔๖๖ อุปสมบทที่วัดแก้วแจ่มฟ้า กรุงเทพ ฯ นาน ๑ พรรษา

เข้าเป็นพลทหารในกรมอู่ทหารเรือเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐ แล้วย้ายไปอยู่กองดุริยางค์ทหารเรือ พ.ศ. ๒๔๘๕ เข้าทำงานที่โรงไฟฟ้าเทศบาล ช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ ไปเป็นสมุหบัญชีในโครง

การก่อสร้างทางรถไฟสายมรณะ จังหวัดกาญจนบุรี

เนื่องจากมีใจรักทางดนตรี บิดาจึงพาไปเรียนกับครูเปลื้อง กรานต์เลิศ (ฆ้องวง ระนาดเอก ระนาดทุ้ม เครื่องหนัง) ในปี พ.ศ. ๒๔๔๕ เพลงแรกที่เรียนคือ โหมโรงเย็น ต่อมาไปเรียนกับครูอ่วม (ปี่ใน ปี่ชวา) ท้ายที่สุดเรียนกับครูจางวางทั่ว พาทยโกศล (ปี่ในและปี่ชวา)

นายเขียน ศุขสายชล มีความสามารถรอบด้านในเรื่องเกี่ยวกับการเล่นเครื่องดนตรี ถนัดบรรเลงปี่ใน ปี่ชวา สามารถเดี่ยวเครื่องดนตรีได้หลายชนิด อาทิ ฆ้อง ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ปี่ ซอด้วง ซออู้ ขิม ขลุ่ย เพลงเดี่ยวก็สามารถบรรเลงได้หลายเพลง เพลงประกอบการแสดงโขนละครก็บรรเลงได้มาก ได้เรียนเพลงหน้าพาทย์ถึงระดับได้เพลงองค์พระพิราพ จากครูเปลื้อง กรานต์เลิศ และยังได้รับมอบให้ทำพิธีไหว้ครูด้วย

ในด้านการขับร้องนั้น สามารถร้องเพลงได้ทุกประเภท ที่ถนัดก็มี เพลงถอนสมอ เพลงครอบจักรวาล เคยต่อเพลงจากหลวงกล่อมโกศลศัพท์ ร้องกับวงดนตรีได้ทุกประเภท และยังร้องเพลงออกภาษาต่าง ๆ ได้ด้วย แต่งเพลงได้ มีผลงานการแต่งเพลง อาทิเช่น สาวสวย เถา โหมโรงมโนราห์ โอด ห้วยแก้ว เถา แขกลพบุรี เถา และเพลงคุณลุงคุณป้า สามชั้น

เริ่มถ่ายทอดวิชาการดนตรีเมื่ออายุได้ ๓๖ ปี ที่กรมทหารราบที่ ๓ สอนวงเครื่องสายกรมเจ้าท่า สอนวงโรงงานสุราบางยี่ขัน ถนัดสอนเครื่องดนตรีและวงดนตรีทุกประเภท ลูกศิษย์ที่มีฝีมือได้แก่ ประสงค์ ลิขิต อารีย์ พินิจ และจงกล ศุขสายชล เวส สุนทรจามร เผือด อาจมังกร หล่อ ทับเทศ และพิทยา โพธิตาปนะ

ออกแสดงดนตรีและแสดงฝีมือเดี่ยวเป็นครั้งแรกเมื่ออายุได้ ๑๖–๑๗ ปี มีผลงานหลายอย่างที่ภูมิใจและได้รับรางวัล อาทิ ได้รับพระราชทานรางวัลปี่ในประดับมุกจากทูนกระหม่อมบริพัตร ฯ ในงานไหว้ครูดุริยางค์ทหารบก โดยเดี่ยวปี่ในเพลงทยอยเดี่ยว ตามเสด็จรัชกาลที่ ๗ ประพาสชวา เดี่ยวปี่ชวาเพลงเชิดนอกหน้าพระที่นั่งพระเจ้าแผ่นดินชวา ได้รับพระราชทานบุหรี่ซิงข้าวโพดเป็นรางวัล ๑ มวน และแต่งเพลงทยอยญวน เถา ให้แก่วงดนตรีไทยโรงงานสุราบางยี่ขัน ได้รับมอบหนังสือขุนช้างขุนแผนและพระอภัยมณีเป็นรางวัล

นายเขียน ศุขสายชล ถึงแก่กรรมเมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๗.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก การสัมภาษณ์นายเขียน ศุขสายชล เมื่อเดือนเมษายน ๒๕๒๕ โดยนายเสถียร ดวงจันทร์ทิพย์.)

นายคงศักดิ์ คำศิริ

(พ.ศ. ๒๔๔๒-๒๕๑๐)

ครูคงศักดิ์ เดิมชื่อ **ทองสุข** เป็นบุตรนายท้วม นางวัน คำศิริ เกิดเมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ. ๒๔๔๒ เมื่อเยาว์วัยได้เข้าศึกษาเล่าเรียนวิชาสามัญ ในโรงเรียนวัดอนงคาราม จนจบชั้น ๓ (อย่างเก่า)

การศึกษาวิชาดนตรีเริ่มเรียนกับครูสินธุ์เป็นคนแรก โดยไปพักกินอยู่ที่บ้านครูในคลองบางกอกน้อย เครื่องดนตรีที่เริ่มเรียน คือ ซอด้วง เพื่อนร่วมรุ่นเดียวกันของครูคงศักดิ์ ขณะศึกษาอยู่ในบ้านครูสินธุ์ตลอด ๓ ปีนั้น คือ นายเงิน ผลารักษ์ ซึ่งต่อมาได้รับบรรดาศักดิ์รับราชการเป็นนักดนตรีในกรมปี่พาทย์หลวงสมัยรัชกาลที่ ๖ เป็นหลวงชาญเชิงระนาด จึงนับได้ว่า ครูคงศักดิ์มีครูดี ได้ศึกษาวิชาดนตรีพื้นฐานมาเป็นอันดี ต่อมาครูคงศักดิ์ได้สมัครเข้ารับราชการเป็นทหารรักษาวัง กองแตร กระทรวงวัง ในบังคับบัญชาของเจ้าพระยาธรรมาธิกรณาธิบดี ซึ่งมีวงปี่พาทย์ประจำอยู่ที่บ้านเชิงสะพานกษัตริย์ศึก อันเป็นบ้านพักของท่าน ด้วยความพึงพอใจในฝีมือซอของครูคงศักดิ์ เจ้าพระยาธรรมา ฯ จึงได้ขอตัวมาประจำอยู่ในวงดนตรีของท่าน เป็นเหตุให้ครูได้มีโอกาสศึกษาวิชาดนตรีชั้นสูงต่อมากับพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) ซึ่งเคยเป็นครูดนตรีประจำบ้านและนับเป็นครูคนสุดท้ายที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาดนตรีให้แก่ครูคงศักดิ์จนเจนจบ

หน้าที่การงานของครูคงศักดิ์ เริ่มต้นเมื่อสิ้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เจ้าพระยาธรรมา ฯ เลิกล้มวงดนตรี ครูคงศักดิ์จึงลาออกจากบ้านเจ้าพระยาธรรมา ฯ แล้วสมัครเข้ารับราชการด้านวิทยุกระจายเสียง ในกรมไปรษณีย์โทรเลข กระทรวงคมนาคม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒ จากนั้นย้ายมาเป็นช่างเครื่องสถานีใหม่ที่ศาลาแดง มีเพื่อนร่วมงานซึ่งมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันทั่วไปในสมัยสงครามอินโดจีนจนถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ เช่น จมื่นมานิตนเรศร์ ร.ท.เขียน ธีมากร พระราชธรรมนิเทศน์ นายสังข์ พัฒโนทัย (นายมั่น ชูชาติ) เป็นต้น ต่อมาย้ายมาอยู่สถานีวิทยุพญาไท โดยเหตุที่มีความรู้ทางช่างเครื่องส่งวิทยุและเทคนิคการดนตรีในห้องส่งกระจายเสียงเป็นอย่างดี จึงได้รับการแต่งตั้งให้เป็นนายสถานีในสมัยนั้น ครั้งสุดท้ายได้ย้ายมารับราชการในกรมประชาสัมพันธ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗ จนได้รับตำแหน่งหัวหน้าแผนกบันเทิงกองการกระจายเสียงในประเทศ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕ เกษียณอายุราชการเมื่อ ๑๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๔ รวมเวลารับราชการทั้งสิ้น ๓๒ ปี ตำแหน่งหลังสุดเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญชั้นโท

ในด้านความรู้ความสามารถทางดนตรี ครูคงศักดิ์สามารถปฏิบัติได้ทั้งทางปี่พาทย์และทางเครื่องสายรวมทั้งการขับร้อง แต่ที่ถนัดเป็นพิเศษคือ เครื่องดนตรีประเภทสี ได้แก่ ซอต่าง ๆ รวมไปถึงซอฝรั่ง เช่น ไวโอลิน ด้วย ในครั้งที่ครูคงศักดิ์ต้องติดตามเจ้าพระยาธรรมาธิกรณาธิบดีซึ่งตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ เช่นที่ พระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม หรือที่มฤคทายวัน บางปะอิน นั้น ก็ได้เคยสนองพระกรุณาธิคุณ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้วยการสีไวโอลินถวายในขณะเสวยพระกระยาหาร ได้รับพระราชทานรางวัลหลายครั้ง ย่อมแสดงให้เห็นถึงฝีไม้ลายมือทางดนตรีของครูคงศักดิ์เป็นอย่างดี ในสมัยที่พลโท ม.ล.ขาบ กุญชร เป็นอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ ก็ได้อาศัยความรู้ความสามารถทางดนตรีของครูคงศักดิ์ร่วมมือปรับปรุงจนวงดนตรีไทยของกรมประชาสัมพันธ์มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายมาก

คุณประกวด สมบัติทวี เลขานุการกรมประชาสัมพันธ์ในสมัยนั้น เขียนเล่าไว้ว่า ครู

คงศักดิ์ สีซออู้แอ่วเคล้าซอได้ดีเป็นพิเศษจน นายเพ็ญ ปัญญาพล นักแอ่วเคล้าซอผู้มีชื่อเสียงท่านหนึ่งปรารภว่า "การแสดงแอ่วเคล้าซอทางวิทยุ ถ้าไม่ได้คุณคงศักดิ์สีซออู้ละก็ เป็นไม่ยอมเด็ด เพราะกลัวเสียชื่อ"

ครูคงศักดิ์เป็นผู้มีกตัญญูกตเวทิตาต่อผู้มีพระคุณและถือความซื่อสัตย์สุจริตในหน้าที่การงานเป็นที่ยิ่ง ด้วยคุณธรรมทั้งหลายนี้ จึงช่วยพาครูคงศักดิ์ให้รอดพ้นจากภัยแห่งความผันผวนทางการเมืองในสมัยหนึ่ง ซึ่งครูคงศักดิ์รับหน้าที่เป็นกระบอกเสียงของรัฐบาลไทย โดยชื่อว่า นายคง รักไทย คู่กับ นายมั่น ชูชาติ (นามจริงคือ นายสังข์ พัฒโนทัย) หรือที่เรียกกันติดปากในสมัยนั้นว่า นายมั่น นายคง ตั้งแต่ครั้งสงครามอินโดจีนจนเสร็จสิ้นสงครามโลก ครั้งที่ 2

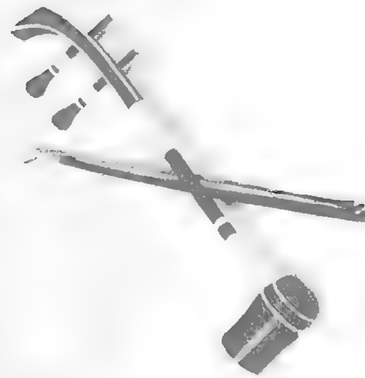
ชีวิตของครูคงศักดิ์ผูกพันรักใคร่อยู่ในดนตรีเป็นยิ่งนัก แม้ขณะเมื่อนอนป่วยจนเกือบจะถึงวาระสุดท้ายแห่งชีวิต นิ้วมือก็ยังขยับประหนึ่งกำลังสีซอ ปากก็ขมุบขมิบท่องเพลงเสมือนหนึ่งดนตรีเป็นโอสถ ครูคงศักดิ์ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๐ ที่โรงพยาบาลศิริราช ด้วยโรคหืดเรื้อรัง

ครูคงศักดิ์ สมรสกับนางสาวชื้น ทิมวงศ์ มีบุตรธิดาทั้งสิ้น ๑๑ คน ดังนี้

๑. หญิง ชูศรี
๒. หญิง เป้า (ถึงแก่กรรม)
๓. หญิง แป๊ะ (ถึงแก่กรรม)
๔. หญิง ฉวีวรรณ
๕. ชาย ศักดา
๖. หญิง สมพิศ
๗. หญิง สุภาพ
๘. หญิง จิตรา
๙. ชาย สมศักดิ์
๑๐. ชาย วิชัย
และ ๑๑. หญิง นพพร.

พิชิต ชัยเสรี

(เรียบเรียงจาก หนังสือแจกในงานพระราชทานเพลิงศพ นายคงศักดิ์ คำศิริ วันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๐ และคำบอกเล่าของนายศักดา คำศิริ.)

หลวงคนธรรพวาที (จักร์ จักรวาทิน)

(พ.ศ. ๒๔๑๔-๒๔๖๐)

หลวงคนธรรพวาที (จักร์ จักรวาทิน) เกิดที่ตำบลนรสิงห์ อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง เมื่อปีมะแม พ.ศ. ๒๔๑๔ ในสมัยรัชกาลที่ ๕ เป็นบุตรของนายต่าย และนางอ่ำ มีความรู้ทางดนตรีโดยเฉพาะเครื่องสาย มาจากบ้านเดิม เข้ามารับราชการถวายตัวเป็นมหาดเล็กในพระบาท

สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งยังดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๖ อายุ ๓๒ ปี โดยทำหน้าที่เป็นคนสีซอประจำวงดนตรี ได้รับพระราชทานเงินเดือน เดือนละ ๒๐ บาท หลังจากรับราชการได้ ๑ ปี พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเงินเดือนเพิ่มพิเศษเป็นค่าวิชาอีกเดือนละ ๓๐ บาท นับว่าได้รับพระราชทานเงินเดือนสูงมากถึง ๕๐ บาท ในเวลาเพียงปีเดียว เป็นผู้ใกล้ชิดกับเจ้าพระยารามราฆพมาก และได้อาศัยอยู่ที่บ้านท่าเกษม ตำบลบางขุนพรหม และได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น ขุนคนธรรพ-วาที เมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๗ รับพระราชทานเงินเดือน เดือนละ ๖๐ บาท

เนื่องจากสนิทสนมกับ นายเจียน (เล็ก) ซึ่งทำงานอยู่ในกรมมหรสพด้วยกัน จึงพร้อมใจกันกราบบังคมทูลขอพระราชทานนามสกุล ได้รับพระมหากรุณาธิคุณ พระราชทานนามสกุลว่า "จักรวาทิน" และนายเจียน (เล็ก) ได้รับพระราชทานนามสกุลว่า "จารุจรณ" พร้อมกันเมื่อวันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๘

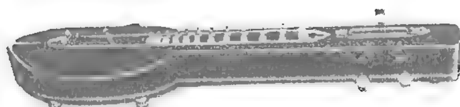
ต่อมาได้รับราชการในกองเครื่องสายฝรั่ง ได้รับพระราชทานเลื่อนบรรดาศักดิ์เป็น หลวงคนธรรพวาที เมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ ระยะนี้ท่านป่วยเป็นวัณโรคเรื้อรังอยู่แล้ว หลังจากนั้นอีกสองเดือนต่อมาก็ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๑๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ อายุได้ ๔๖ ปี

หลวงคนธรรพวาที (จักร์) เป็นผู้รับตำแหน่ง "คนธรรพวาที" คนแรกของกรุงสยาม ต่อมาได้พระราชทานตำแหน่งนี้ให้แก่ นายจ่าง จิตตเสวี (บิดาพระยาภูมีเสวิน จิตร จิตตเสวี) เป็นคนที่ ๒ และเป็นคนสุดท้ายของกรุงรัตนโกสินทร์ หลวงคนธรรพวาทีได้ชื่อว่าเป็นคนสีซอไพเราะ โดยเฉพาะซอด้วงเก่งมาก เข้าใจว่าจะเป็นครูคนหนึ่งของหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดูรย-ชีวิน) ด้วย เพราะแก่กว่าหลวงไพเราะเสียงซอถึง ๑๑ ปี และเป็นผู้ชักนำหลวงไพเราะเสียงซอแต่ครั้งอยู่อำเภอเสนา จังหวัดอยุธยา เข้ามากรุงเทพ ฯ ก่อน ต่อจากนั้นก็ได้เข้ามาถวายตัวเป็นมหาดเล็กของหม่อมเจ้าถูกถวิล สุขสวัสดิ์ แล้วเข้ารับราชการเป็นมหาดเล็กของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในเวลาต่อมา

หลวงคนธรรพวาที แต่งงานกับนางสาวเหรียญ บุตรีนายนิ่ม และนางนวล คนกรุงเก่า อยู่ศาลาเกวียน ในปี พ.ศ. ๒๔๔๘ แล้วย้ายมาอยู่บ้านเจ้าพระยารามราฆพที่ท่าเกษม บางขุนพรหม ในปี พ.ศ. ๒๔๖๐ ได้ย้ายไปอยู่ที่บ้านเช่าของพระยาเทพาธิบดี เชิงสะพานผ่านฟ้าลีลาศ จนถึงแก่กรรม ในปีเดียวกัน.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก เอกสารทะเบียนประวัติ กรมมหรสพ สำนักพระราชวัง, คำบอกเล่าของอาจารย์มนตรี ตราโมท และบันทึกประวัติหลวงไพเราะเสียงซอ.)

หลวงคนธรรพวาที (จ่าง จิตตเสวี)

(พ.ศ. ๒๔๑๑-ไม่ทราบปีที่ถึงแก่กรรม)

หลวงคนธรรพวาที (จ่าง จิตตเสวี) เกิดในสมัยรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันพุธแรม ๑๒ ค่ำ เดือน ๕ ปีมะเส็ง ตรงกับวันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๑๑ บิดามีนามว่า ทับ มารดามีนามว่า นิ่ม บ้านอยู่คลองบางพรม กรุงเทพ ฯ ถวายตัวเป็นมหาดเล็กในรัชกาลที่ ๖ แต่ครั้งยังดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ เมื่อวันที่ ๗ ธันวาคม ๒๔๔๘ อยู่ต่อมาจนได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น ขุนคนธรรพวาที เมื่อวันที่ ๓๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๑ และเลื่อนเป็นหลวง ในราชทินนามเดิม เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๔

หลวงคนธรรพวาที แต่งงานครั้งแรกกับนางเทียบ มีบุตรชื่อ เจียม เป็นนายทหาร และบุตรอีก ๓ คน คือ นายจิตร (พระยาภูมีเสวิน) นายเทียม และคนเล็กชื่อจง ได้เป็นที่ ขุนสนิทบรรเลงการ

ต่อมาได้ภรรยาอีกคนหนึ่ง ชื่อ ช้อย มีบุตรชาย ๑ คน ชื่อเจตน์ หลวงคนธรรพวาที เล่นเครื่องดนตรีได้หลายชนิด มีฝีมือดีพอสมควรแต่ไม่ถึงกับเด่นมาก.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก เอกสารทะเบียนประวัติ กรมมหรสพ สำนักพระราชวัง, และคำบอกเล่าของอาจารย์มนตรี ตราโมท.)

เจ้าเครือแก้ว ณ เชียงใหม่

(พ.ศ. ๒๔๕๕-ปัจจุบัน)

เจ้าเครือแก้ว เป็นบุตรีของ เจ้ามรกตและเจ้าเกี๋ยงคำ ณ เชียงใหม่ ท่านปู่มีนามว่า เจ้าดวงทิพย์ ณ เชียงใหม่ ท่านย่ามีนามว่า เจ้าแสนคำ ณ ลำพูน ท่านตาและท่านยายมีนามว่า เจ้าดวงทิพย์และเจ้าแว่นฟ้า ณ เชียงใหม่ เกิดเมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๕ ในสมัยรัชกาลที่ ๖ ที่ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ๗ คน มีเจ้าพรรณคำ สุขุม เจ้าใจทิพย์ นาคนิกร ซึ่งดีขิมเก่งทั้งสองคน และอีกคนหนึ่งคือ เจ้าดวงไทย ณ เชียงใหม่ ชำนาญด้านการขับร้อง

เรียนหนังสือครั้งแรกที่ตำหนักพระราชชายา เจ้าดารารัศมี ณ สวนดุสิต กรุงเทพ ฯ แล้วย้ายไปอยู่ในวังหลวง เมื่อพระราชชายา ฯ กราบถวายบังคมลาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

กลับไปประทับอยู่ที่เชียงใหม่ ได้ตามเสด็จกลับ และศึกษาต่อ ณ โรงเรียนคิดประดิษฐ์ จนจบชั้นมัธยมปีที่ ๓

เนื่องจากมีความใกล้ชิดในพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ในฐานะที่เป็นหลาน จึงได้เริ่มเรียนขับร้องจากพระราชชายา ฯ มาตั้งแต่ที่กรุงเทพมหานคร และยังได้มีโอกาสต่อเพลงขับร้องจากครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) หม่อมเจริญ พาทยโกศล ที่บ้านท่านช่างวางทั่ว และต่อร้องกับคุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรรณ กับมีครูอีกท่านหนึ่งชื่อ ปาน สอนเพลงพื้นเมืองเชียงใหม่ประเภทซอเมือง จนมีความรู้ดีและได้เพลงมากสามารถร้องเพลงหน้าพาทย์ประกอบโขนละครได้ทั้งหมดอีกด้วย

ต่อมาได้กลับไปอยู่จังหวัดเชียงใหม่ และสมรสกับ ร.ต.อ.เจ้าพรหมา ณ เชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้เปิดโรงเรียนและเป็นครูสอนขับร้องเอง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๐ ชื่อโรงเรียน บ.ป.ท. วิทยาลัย ต่อมาจึงได้มาเป็นอาจารย์ในวิทยาลัยนาฏศิลป์ จังหวัดเชียงใหม่ สอนเพลงพื้นเมืองตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๔ จนทุกวันนี้ เป็นศิลปินที่มีความรู้ทางเพลงซอ และเพลงพื้นเมืองทางภาคเหนือมาก นับเป็นกำลังสำคัญในการถ่ายทอดวิทยาการด้านดนตรีพื้นเมืองให้แก่อนุชนรุ่นหลังเป็นอย่างยิ่ง

บ้านพักของเจ้าเครือแก้วอยู่ที่ เลขที่ ๒๘๑/๑ ถนนวิชยานนท์ ตำบลช้างม่อย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก การสัมภาษณ์และแบบบันทึกข้อมูล ซึ่งให้รายละเอียดโดยเจ้าเครือแก้ว ณ เชียงใหม่ เมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๕.)

หม่อมจันทร์ กุญชร ณ อยุธยา

(พ.ศ. ๒๔๒๔-ไม่ทราบปีที่ถึงแก่กรรม)

หม่อมจันทร์ เป็นชาวตำบลมหาวงษ์ จ.สมุทรปราการ บิดามารดาเป็นชาวนา ชื่อ นายโก๋ และนางหน่าย เกิดในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๔๒๔ มีพี่สาวชื่อ เนย ทั้งสองคนพี่น้องได้มาอยู่ที่บ้านเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ (ม.ร.ว.หลาน กุญชร) ตั้งแต่ยังเล็ก ได้ฝึกหัดนาฏศิลป์ กับครูวันและหม่อมเข็ม กุญชร ณ อยุธยา รวมทั้งต่อเพลงร้องสำหรับการเล่นละครใน และละครดึกดำบรรพ์ ต่อมาได้เป็นหม่อมของเจ้าพระยาเทเวศร์ ฯ ทั้ง ๒ คน

พี่สาวของหม่อมจันทร์ ที่ชื่อ เนย นั้น เก่งมากทั้งทางขับร้องและรำละคร ทั้ง ๆ ที่อ่านหนังสือไม่ออก แต่มีความจำดี สามารถจำบทร้องได้แม่นยำมาก เสียงดี มีบุตรีกับเจ้าพระยาเทเวศร์ ฯ ๓ คน คือ ม.ล.ป่าด ม.ล.แขก และ ม.ล.ไข่ กุญชร เมื่อมีบุตรจะต้องเลี้ยงดู ก็เลยเลิกเล่นละครและขับร้อง หม่อมเนยเป็นผู้มีอุปนิสัยดี เป็นที่เคารพนับถือของบรรดาลูกของเจ้าพระยาเทเวศร์ ฯ ทุกคน

หม่อมจันทร์ มีบุตรชายกับท่านเจ้าพระยา ฯ เพียงคนเดียว คือ พลโท ม.ล.ขาบ กุญชร อดีตอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งเกิดเมื่อปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๔๔๘ ม.ล.ขาบได้ถ่ายทอดความเป็นศิลปินเพลงไทยจากมารดาไว้มาก คือ สามารถบรรเลงขับร้อง และแต่งเพลงได้ ตลอดจนได้ส่งเสริมให้เกิดวงดนตรีไทยของกรมประชาสัมพันธ์ขึ้น และมีชื่อเสียงมาจนทุกวันนี้

ความสามารถของหม่อมจันทร์นั้น เลื่องลือกันว่า เล่นละครดึกดำบรรพ์ ทั้งร้อง ทั้งรำ เป็นตัวคาวีได้ดีเยี่ยม ท่านเป็นคนร่างเล็ก ผิวสองสี พูดช้า ๆ เนิบ ๆ ได้ร่วมงานการขับร้องและการแสดงพร้อม ๆ กับ หม่อมเจริญ และหม่อมมาลัย มาตั้งแต่สมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในตอนปลายรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เจ้าพระยาเทเวศร์ ฯ กราบถวายบังคมลาออกจากราชการเพราะชราภาพ การเล่นละครและดนตรีก็ลดลง หม่อมจันทร์ ได้ออกจากวังบ้านหม้อ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๒ ส่วน ม.ล.ขาบ ยังคงอยู่กับท่านบิดาซึ่งได้ย้ายไปอยู่ที่ตำบลคลองเตย หม่อมจันทร์ได้เข้าไปอยู่ในราชสำนักของสมเด็จพระศรีพัชรินทรา พระบรมราชชนนี ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ แล้วย้ายมาเป็นนักร้องอยู่ในกรมมหรสพ มีบ้านอยู่ในสวนมิสกวัน นับเป็นนักร้องชั้นผู้ใหญ่ในสมัยนั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงชมเชยว่า เป็นคนเสียงเพราะ พระสุจริตสุดา พระสนมเอกได้ขอตัวท่านมาเป็นครูสอนขับร้องให้แก่นักร้องในวงดนตรี คณะนารีศรีสุมิตร หม่อมจันทร์ จึงได้เป็นครูสอนขับร้องให้แก่ คุณนิภา อภัยวงศ์ และคุณแนบ เนตรานนท์ เป็นต้น

นักร้องของกรมมหรสพสมัยเมื่ออยู่ที่สวนมิสกวันนั้น นอกจากหม่อมจันทร์แล้ว ยังมีคุณทองอยู่ ศุขวาที คุณสาลี่ (ต่อมาเป็นภรรยาพระผไทสถาปิต สกุลสถาปิตานนท์) คุณจิ้มลิ้ม สุเดชะ (หลานพระยาสุนทรเทพระบำ) และคุณทับทิม ภรรยานายหรุ่ม อินทรนัฎ เป็นต้น หม่อมจันทร์นั้น เป็นนักร้องอาวุโสที่สุด ในระยะนี้เอง ท่านได้แต่งงานใหม่กับ ขุนนิมิตราชฐานช่างเขียนฝีมือดีของกระทรวงวัง มีบุตรี ๓ คน คือ แสงเดือน ศศิธร และจินตนา มีศศิธรเพียงคนเดียวที่ร้องเพลงได้ดี

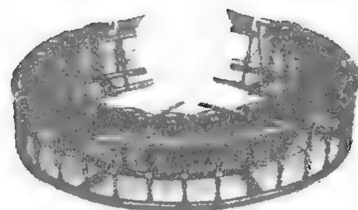
ผลงานของหม่อมจันทร์ สมัยอยู่สวนมิสกวัน คือ การบันทึกแผ่นเสียงร่วมกับวงปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ เรื่องสังข์ศิลปชัย และมณีพิชัย มีนางเชื้อ ชลเกตุ เป็นลูกคู่ นอกจากนี้ก็มีเพลงเกร็ดอื่น ๆ เป็นเพลง ๓ ชั้นบ้าง แผ่นเสียงเพลงชุดนี้เป็นแผ่นของบริษัทโอเดี้ยน ตราตึก หน้าสีแดง ทั้งชุดมีราว ๒๔ แผ่น ประมาณว่าบันทึกเสียงระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๖๗–๒๔๖๘ ราว ๑ ปี ก่อนพระยาประสาน–ดุริยศัพท์ถึงแก่กรรม นอกจากนี้ยังมีแผ่นสีดำ ตราดาวกับพระจันทร์ ร้องคู่กับหม่อมมาลัย เพลงคลื่นกระทบฝั่ง เป็นต้น

อาจารย์มนตรี ตราโมท เล่าว่า หม่อมจันทร์อยู่ในสวนมิสกวัน จนถึงสมัยรัชกาล พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว แล้วย้ายมาอยู่บ้านเช่าของพระยาอนิรุธเทวา (ม.ล.ฟื้น พึ่งบุญ) และตัวอาจารย์มนตรี เคยต่อเพลงขับร้องในตับพรหมาศ และตับนาคบาศจากหม่อมจันทร์ด้วย

หม่อมจันทร์ถึงแก่กรรมด้วยโรคชรา เมื่ออายุเกือบ ๗๐ ปี ยังค้นหาวันเดือนปีที่ถึงแก่กรรมไม่ได้

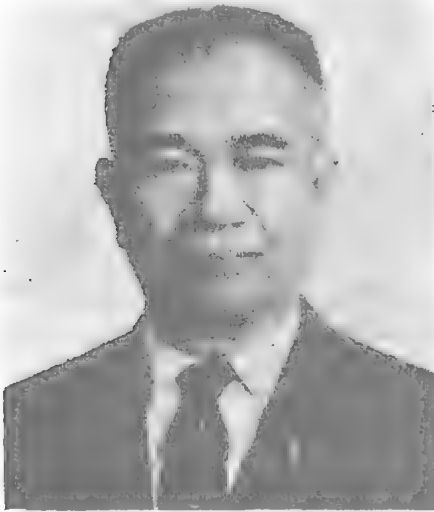
พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำให้สัมภาษณ์ของ พลโท ม.ล.ขาบ กุญชร คำบอกเล่าของอาจารย์มนตรี ตราโมท และครูนิภา อภัยวงศ์.)

นายจันทร์ โตวิสุทธิ์

(พ.ศ. ๒๔๕๔-ปัจจุบัน)

ครูจันทร์ เป็นบุตรของนายฮวด และนางศรี โตวิสุทธิ์ เกิดที่บ้านถนนบริพัตร ตำบลสำราญราษฎร์ กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๔ ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เริ่มเรียนหนังสือที่โรงเรียนประถมวัดสุทัศน์เทพวราราม จนจบชั้นประถมปีที่ ๓ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๒ แล้วย้ายไปเรียนต่อที่โรงเรียนสวนกุหลาบ จบชั้นมัธยมปีที่ ๘ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๙ ซึ่งขณะนั้นมีอายุเพียง ๑๕ ปี เป็นคนเรียนหนังสือเก่งมาก พ.ศ. ๒๔๗๐ เข้ารับราชการในฝ่ายการบัญชี กรมรถไฟ เรื่อยมาจนเกษียณอายุ

ครูจันทร์เป็นคนรักดนตรีมาตั้งแต่เด็ก ได้ฝากตัวเป็นศิษย์ของครูจิ๊ด มาลัยแมน โดยเรียนขลุ่ยและเรียนขับร้อง ต่อมาได้เรียนซอด้วง ซออู้ และโทนรำมะนา จากครูโปรย (จำนามสกุลไม่ได้) แล้วไปเรียนหน้าทับกลองต่าง ๆ ต่อกับครูทิณ ทวีศรี ท้ายที่สุดได้เป็นศิษย์ของหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ต่อทั้งทางเครื่องและทางร้อง ครูจันทร์ชำนาญทางเครื่องสายมาก สามารถสีซอได้ทุกประเภทจนถึงไวโอลิน สามารถเป่าขลุ่ย ตีขิม จะเข้ และเล่นเครื่องหนัง มีความรู้ในเพลงการและแต่งเพลงได้ดี

ครูจันทร์มีผลงานทั้งด้านการสอน การแสดง และการแต่งเพลงมาก เคยสอนอยู่ที่วิทยาลัยครูสงขลา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โรงเรียนดรุณศึกษา (หาดใหญ่) โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย และโรงเรียนบูรณะศึกษา ส่วนมากชอบสอนเครื่องสายและมโหรี และเป็นหัวหน้าวงเครื่องสายของกรมรถไฟด้วย ผลงานทางด้านการแต่งเพลง ได้แก่โหมโรงเริงรามัญ โหมโรงศรีนพวงศ์ ลงสรงลาว ผกากาญจน์เถา ขอมระทมเถา ชมดงเหนือ สุดาภิรมย์ เขมรสุดใจ ฝรั่งกลาย ทักษิณราชนิเวศน์ สวนกุหลาบรำลึก และชนะการแต่งเพลงประกวด ชื่อ "เพลงสุดสายใจเถา" ได้รับรางวัลพิณทอง กับเงินสด ๑๐๐,๐๐๐ บาท จากธนาคารกสิกรไทย เมื่อ ปี พ.ศ. ๒๕๒๔

ครูจันทร์มีภรรยาชื่อ เย็นใจ แต่งงานเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕ มีบุตรด้วยกัน ๔ คน ชื่อ สุรภี จิราวุธ พรพรรณ และพิสิษฐ์ บุตรชายคนสุดท้องเป็นนักดนตรี

ในชีวิตของครูทุกวันนี้ เล่นดนตรีเป็นงานอดิเรกเพราะมีงานประจำเป็นนักบัญชีอยู่แล้ว โดยที่เคยร่วมวงอัดแผ่นเสียงกับบริษัทพาโลโฟนที่ห้างยอนแซมสัน ผ่านฟ้า ครั้งนั้นมีนางเล็ก ศุขโสต เป็นคนร้อง ต่อมาได้ตั้งวงเครื่องสายร่วมกับ นายแพทย์ประสพ วรมิศร์ นายแพทย์พึ่ง พินธุโยธิน นายเพื่อน ชุ่มกมล ให้ชื่อว่า "วงดุริยบรรเลง" ออกอากาศมาแต่ครั้งสถานีวิทยุวังพญาไท เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งวงดนตรีของสโมสรรถไฟ และเป็นหัวหน้าวงดนตรีคณะศศิธร นำวงบรรเลงออกอากาศอยู่เป็นประจำ

ครูจันทร์ รักดนตรีไทยด้วยน้ำใสใจจริง ส่งเสริมเด็กหนุ่มสาวให้เรียนดนตรีไทย รวมทั้งตั้งใจสอนให้เป็นอย่างดี ใน พ.ศ. ๒๕๒๖ นี้ ก็ยังเล่นดนตรีและสอนดนตรีอยู่ รวมทั้งยังแต่งเพลงอยู่เป็นประจำด้วย มีบ้านพักอยู่เลขที่ ๑๔๓/๔ หมู่ ๔ ถนนชัยพฤกษ์ ตำบลตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก บันทึกประวัติศิลปินเพลงไทย ซึ่งบันทึกโดย ครูจันทร์ โตวิสุทธิ์ เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๕.)

นางจันทนา พิจิตรคุรุการ

(พ.ศ. ๒๔๕๔-๒๕๒๔)

นางจันทนา พิจิตรคุรุการ สกุลเดิม **ดวงศรี** เกิดเมื่อวันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ ที่ตำบลบ้านเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี บิดาชื่อ นายหมาย ดวงศรี มารดาชื่อ นางบุญอ้อม ดวงศรี มีพี่สาว ๒ คน คือ นางบุญโฮม ชูโต และนางทองคำ กรีธาพล

การศึกษาขั้นต้นได้เข้าเรียนโรงเรียนสตรีประจำจังหวัดอุบล "นารีนุกูล" และโรงเรียนชายประจำจังหวัดอุบล "เบญจมมหาราช" และระหว่างที่เรียนมัธยมปลายที่โรงเรียนเบญจมมหาราช ได้เรียนมัธยมปีที่ ๕ เป็นเวลาสามเดือนครึ่งก็ได้รับทุนเล่าเรียนหลวง เดินทางเข้ากรุงเทพ ฯ เพื่อเรียนต่อที่โรงเรียนเบญจมราชาลัย เป็นนักเรียนฝึกหัดครูประถมประเภทในบำรุง ได้ประกาศนียบัตรประโยคครูประถมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๐ จากนั้นศึกษาด้วยตนเอง และสมัครสอบเลื่อนชั้นตามวุฒิครูโดยลำดับ ได้ประโยคครูพิเศษมัธยม (พ.ม.) เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๑ ได้รับการอบรมพิเศษวิชาการเรือนเป็นเวลาหนึ่งปีที่โรงเรียนการเรือน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘ เข้ารับการอบรมครูวิทยาศาสตร์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒ และศึกษาภาษาอังกฤษที่สถานสอนภาษา เอ.ยู.เอ. ได้ประกาศนียบัตรครบ ๘ เทอม เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๑

นางจันทนา รับราชการครูตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๑ ถึง พ.ศ. ๒๕๑๕ รวมอายุราชการ ๔๔ ปีเศษ

ด้านชีวิตครอบครัว ได้สมรสกับขุนพิจิตร–คุรุการ ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่ง ศึกษาธิการประจำจังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๑ และได้ครองชีวิตด้วยความอุตสาหะบากบั่น และอดทนจนกระทั่งขุนพิจิตรคุรุการได้ถึงแก่กรรมด้วยโรคมะเร็งที่ปอด เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๐ ณ โรงพยาบาลทรวงอก นนทบุรี ในระหว่างนั้นนางจันทนาเริ่มสุขภาพไม่สู้ดี มีอาการไอและเลือดออก ได้เป็นคนไข้ของนายแพทย์เวทย์ อารีย์ชน ผู้อำนวยการโรงพยาบาลทรวงอกตลอดมา จนกระทั่งเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๔ ได้พบว่ามีมะเร็งที่ปอด จึงได้เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลวิชัยยุทธ ต่อมานางจันทนาปรารถนาจะรักษาตัวอยู่ที่บ้านเลขที่ ๖๕ พิบูลวัฒนา ด้วยประสงค์จะอยู่พร้อมหน้าลูกหลาน และได้ถึง

แก่กรรมโดยสงบ เมื่อวันที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๔ ท่ามกลางความอาลัยรักของบุตร–ธิดา และหลาน ๆ

นางจันทนามีบุตร–ธิดา ๔ คน คือนางสุภัทร สวัสดิรักษ์ ร.อ.พจน์ พิจิตรคุรุการ นางสุภางค์ ชูโต และนายสุรพงษ์ พิจิตรคุรุการ

นางจันทนาสนใจการขับร้องเพลงไทย ได้สมัครเป็นศิษย์หลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) มีความรู้พิเศษเรื่องการขับร้องเพลงไทย เป็นผู้ริเริ่มตั้งวงดนตรีไทย (เครื่องสายไทย) ของโรงเรียนวัดบวรนิเวศ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๘ และคุรุสภาแต่งตั้งเป็นอนุกรรมการให้สอนขับร้องเพลงไทยแก่สมาชิกคุรุสภา นอกเวลาราชการ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๔–๒๕๑๖

ได้ประพันธ์บทร้องเพลงไทยให้ครบลักษณะเพลงเถา ให้ท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ หลายเพลง บางเพลงนักร้องเพลงไทยยังใช้นำมาร้องอยู่กระทั่งปัจจุบัน และเป็นนักร้องสมัครเล่นเพลงไทยของชุมนุมดนตรีไทยของคุรุสภา ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๔ ถึง พ.ศ. ๒๕๑๖ ปัจจุบันยังมีศิษย์ติดตามขอต่อร้องเพลงไทยเป็นครั้งคราว จนกระทั่งล้มป่วยไม่สามารถร้องเพลงได้

ผลงานประพันธ์เพลงไทยของนางจันทนา พิจิตรคุรุการ มีทั้งประพันธ์บทร้อง และประพันธ์ทางร้อง ทั้งเพลงจนจบและบางท่อน โดยใช้บทของเก่าบ้าง แต่งร่วมกับผู้อื่นบ้าง เมื่อรวมผลงานทั้งหมดแล้วมีประมาณ ๒๐๐ เพลง ขอยกตัวอย่างเพียงส่วนหนึ่ง ได้แก่ สิงห์โตเล่นหาง จีนแส (ภิรมย์สุรางค์) ระส่ำระสาย จีนอนงค์สุชาดา (๕ จังหวะ) กระเรียนร่อน เพลงช้าหรือเต่าเห่ เขมรเลียบพระนคร ล่องเรือ แมลงภู่ทอง สาวสอดแหวน เทพบรรทม ฯลฯ

นางจันทนา พิจิตรคุรุการ เป็นผู้มีพรสวรรค์ในการขับร้อง และมีความสนใจเรียนรู้เพลงไทยอย่างแท้จริง เป็นทั้งศิษย์และครูที่ดี จะเห็นได้จากคำไว้อาลัยของ คุณหญิงชิ้น ศิลปบรรเลง ที่ว่า :

"...ดิฉันคิดว่าเป็นเพราะครูท่านบันดาลและเป็นบุญของวงดนตรีของเราที่จะได้คนร้องดีและมีโอกาสบรรเลงเพลงแปลก ๆ มากขึ้น จึงได้พบกับคุณจันทร์ เมื่อคุณพ่อไปสอนที่คุรุสภา คุณจันทร์ก็ตามไปเรียน จนเมื่อคุณพ่อสิ้นชีวิตแล้ว ดิฉันสอนแทนท่าน คุณจันทร์ก็เลยยอมเป็นศิษย์ดิฉันต่อไป เพลงบางเพลงที่คุณพ่อสอนไว้แต่ยังไม่ได้ทำทางร้อง ดิฉันก็เป็นผู้ทำ คุณจันทร์ก็ช่วยจำจดโน้ตไว้ บางเพลงดิฉันคิดทำทางร้อง แล้วนานเข้าลืมเลือนไปก็ต้องทบทวนถามจากคุณจันทร์ เมื่อดิฉันคิดจะเลิกสอนคุรุสภา แต่ยังมีเพลงอีกหลายเพลงดิฉันก็ให้คุณจันทร์เป็นผู้สอนแทนต่อไป ได้แนะให้ศึกษาวิธีการที่จะทำเพลงร้องจากเครื่องดนตรี ได้เปรียบเทียบให้ฟังว่า ถ้าดนตรีบรรเลงอย่างนี้ ร้องควรจะดัดแปลงอย่างไร และจะเกลาแก้ไขอย่างไรจึงจะเหมาะสม โดยนำเพลงของคุณพ่อเป็นหลัก คุณจันทร์พอจะสีซอได้ก็เข้าใจได้ดี และสามารถนำทางร้องเพลงที่ไม่เคยได้ไว้จากเพลงที่ คุณลาภ มณีลดา หัวหน้าวงคุรุสภาไปหามาให้ได้ โดยไม่ต้องวิ่งไปหาครูอย่างบางคนที่ต้องวิ่งไปหาครูอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้คุณจันทร์ยังแต่งเนื้อร้องไว้ก็หลายเพลง โน้ตที่คุณจันทร์ทำขึ้นเพื่อช่วยความจำนั้นได้เขียนไว้อย่างสวยงาม...คุณจันทร์เป็นศิษย์ที่ประเสริฐ ไม่เคยลืมเพลงของคุณพ่อ ไม่บิดเบือนเพลงของคุณพ่อให้ผิดเพี้ยนไป..."

วชิราภรณ์ วรรณดี

(เรียบเรียงจาก หนังสือ "เพลงไทยสมัยรัตนโกสินทร์" พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ อาจารย์จันทนา พิจิตรคุรุการ ณ เมรุวัดตรีทศเทพ วันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๒๕.)

นายจ่าง แสงดาวเด่น

(ไม่ทราบปีที่เกิด และปีที่ถึงแก่กรรม)

นายจ่าง แสงดาวเด่น เป็นนักดีดจะเข้ฝีมือดีมากที่สุดคนหนึ่งของวงเครื่องสายหลวง ในสมัยรัชกาลที่ ๖ และรัชกาลที่ ๗ เป็นศิษย์ของหลวงว่องจะเข้รับ (โต กมลวาทิน) เป็นผู้มีความมุมานะ อดทน และขยันซ้อมเพลง ต่อเพลงอยู่เสมอ ปกติจะตื่นตั้งแต่ตี ๔ แล้วท่องเพลงที่ต่อมาจนสายทุกวัน ได้ชื่อว่าเป็นนักดีดจะเข้ยอดเยี่ยม เพราะความขยันเป็นปัจจัยสำคัญ ไม่สู้จะมีความคิดพลิกแพลงเป็นส่วนตัว แต่เป็นคนแม่นเพลงมาก ความสามารถของท่านได้รับการยกย่องให้เข้าไปสอนจะเข้ให้แก่วงมโหรีหญิง ในรัชกาลที่ ๗

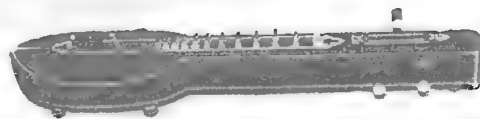
นายจ่าง มีความเชื่อมั่นว่า การดีดจะเข้ที่ดีจะต้องดีดด้วยความแรงและได้เสียงชัดจะแจ้งทุกเสียงไป ไม่ใช่ดีดเบา ๆ เอาแต่ความเร็วอย่างเดียว ดังนั้นจะเข้คู่มือของท่านจึงหนักและใช้สายโตเหนียว ต้องกำลังมากเวลาดีด ไม่ว่าจะเป็นท่านั่ง การวางมือดีดและการใช้นิ้ว ท่านพิถีพิถันเอาจริงเอาจังมาก จึงเป็นผู้ที่ได้รับคำชมเชยว่า ท่าสวยเวลาดีดจะเข้ ได้เพลงเดี่ยวจะเข้หมดทุกเพลง ในตอนท้ายกล่าวกันว่า ฝีมือและกำลังดีกว่าหลวงว่องจะเข้รับผู้เป็นครู

ศิษย์ของนายจ่าง แสงดาวเด่น คนสำคัญคือ คุณระตี วิเศษสุรการ และคุณเทพี เศวตนาถ (ธิดาของพระยาทรงสุรเดช) ได้ต่อเพลงเดี่ยว แขกมอญ มูล่ง กราวใน และเพลงเดี่ยวอื่น ๆ ไว้มาก

นายจ่าง ซ้อมเพลงหนักหามรุ่งหามค่ำ เนื่องจากเป็นคนผอมบางอยู่แล้ว จึงเชื่อกันว่า ซ้อมหักโหมมากจนเป็นฝีในท้อง ท่านถึงแก่กรรมด้วยวัณโรคปอด เมื่ออายุ ๓๐ ปีเศษ และเป็นโสดมาจนตลอดชีวิต.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก การสัมภาษณ์อาจารย์มนตรี ตราโมท และคุณครูระตี วิเศษสุรการ.)

นายจำเนียร ศรีไทยพันธุ์

(พ.ศ. ๒๔๖๓-ปัจจุบัน)

นายจำเนียร ศรีไทยพันธุ์ มีนามเดิมว่า **"ผลัด"** เกิดเมื่อวันที่ ๒๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๓ ที่ตำบลบางกระทึก อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม บิดาชื่อนายนาค ศรีไทยพันธุ์ มารดาชื่อนางเปลี่ยน ศรีไทยพันธุ์ มีพี่น้องร่วมบิดามารดา ๒ คน คือพี่ชายชื่อ ขุนทอง และพี่สาวชื่อ เม้นมาด

พ.ศ. ๒๔๘๔ นายจำเนียร ศรีไทยพันธุ์ ได้สมรสกับนางสาวผ่องศรี สุขสมัย มีบุตรชายหญิง ๔ คน คืออนงค์ อานุภาพ อร่ามศรี และอารีย์ ทั้ง ๔ คนนี้ เป็นดนตรี ๓ คน ไม่เป็น ๑ คน โดยเฉพาะอนงค์ ศรีไทยพันธุ์ เป็นนักร้องเสียงดีเยี่ยมของวงกรุงเทพมหานคร

นายจำเนียร ศรีไทยพันธุ์ ได้เริ่มเรียนหนังสือที่โรงเรียนประชาบาลบางกระทึก วัดดอนหวาย อำเภอสามพราน นครปฐม จบชั้นประถมปีที่ ๔ แล้วได้ออกมาช่วยบิดามารดาทำนา ขณะมีอายุได้ ๕ ปี ก็ได้เริ่มเรียนดนตรีไทยกับครูสุ่ม พูลโคกหวาย นักดนตรีไทยชาวอำเภอบางเลน ซึ่งย้ายมาอยู่ใกล้บ้านนายจำเนียร ได้เรียนร่วมกับเพื่อน ๆ รวม ๘ คน ครูคนแรกที่สอนให้อย่างจริงจังคือครูทองดี เดชชาวนา ได้สอนให้ตีฆ้องวงใหญ่เป็นอันดับแรก เพลงแรกที่เรียนคือ เพลงสาธุการ

ต่อมาครูขุนทอง บางระจัน ได้รับมอบต่อจากครูทองดี ให้ฝึกหัดสอนให้ชำนาญ จนสามารถออกงานได้ ในเวลาเพียง ๖ เดือน ประมาณเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๒ ครูสุ่ม ก็ได้จัดให้เป็นวงปี่พาทย์เด็กอายุ ๕–๑๒ ปี เล่นออกงานครั้งแรกเมื่อออกพรรษาปีเดียวกันนั้น ต่อมามีผู้ว่าจ้างไปเล่นอยู่เสมอจนชำนาญมากขึ้น เพลงที่เล่นในครั้งนั้นได้แก่ เพลงสาธุการจนจบโหมโรงเย็น โหมโรงเช้า เพลงฉิ่งพระฉัน เพลงโหมโรงเสภา เพลงเถา และเพลงตับ

ในสมัยนั้นหลวงเสียงเสนาะกรรณ (พันมุกตวาภัย) ได้ร้องเพลงโดยการขับเสภาออกอากาศจากสถานีวิทยุศาลาแดงเป็นประจำทุกวัน นายจำเนียร ศรีไทยพันธุ์ ได้หัดร้องเลียนแบบเป็นศิษย์ประเภท "ลักจำทางอากาศ" สามารถถอดแบบลีลาได้ดีมาก จึงได้ร้องร่วมกับวงปี่พาทย์ออกงานต่าง ๆ อยู่เสมอ นอกจากนี้นายจำเนียร ยังเป่าปี่ ตีระนาด ตีฆ้อง และตีเครื่องหนังได้อีกด้วย

ต่อมาเมื่ออายุได้ ๑๖ ปี นายเปี่ยม อยู่นิ่ง ผู้เป็นลุง ได้พามาฝากเป็นศิษย์ของครูหรั่ง พุ่ม–ทองสุก ครูดนตรีไทย มีชื่อเสียงที่ประตูน้ำภาษีเจริญ จนอายุได้ ๑๗ ปี ก็ได้ไปต่อปี่จากครูจันทร์ หลังวัดหนัง บางขุนเทียน ครูจันทร์ได้จับมือต่อปี่ในและปี่ชวาให้ โดยต่อเดี่ยวเชิดนอกปี่ใน เดี่ยวสารถีปี่ใน และสระหม่าปี่ชวา ระยะนี้ได้เป็นคนเป่าปี่ประจำวงครูหรั่งเรื่อยมา ครูหรั่งได้ต่อเพลงเดี่ยวอื่นให้อีกมาก เช่น แขกมอญ พญาโศก ลาวแพน เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีครูอีกหลายท่านต่อเพลงให้ เช่น ครูหนู (ไม่ทราบนามสกุล) ครอบเครื่องแบบนาฏศิลป์ให้ และต่อเพลงตระโหมโรงให้

ครูห่วง จับมือเรียนโหมโรงกลางวัน และยกครูครอบเครื่องอีกครั้งเมื่อเรียนจบ

ครูหลวงบำรุง ฯ (ไม่ทราบนามเดิม) ต่อเพลงหน้าพาทย์ ไหว้ครู

อาจารย์มนตรี ตราโมท ยกครูแล้วจับมือองค์พระพิราพ

ครูสอน วงฆ้อง ต่อองค์พระพิราพให้เต็มองค์

ครูโชติ ดุริยประณีต ครูเทียบ คงลายทอง และครูเทวาประสิทธิ์ พาทยโกศล ได้สอนเทคนิคต่าง ๆ เพิ่มเติมให้

เฉพาะเพลงทยอยเดี่ยว ได้ต่อจากครูคงศักดิ์ คำศิริ และเฉพาะเพลงบัวลอย สระหม่าแขก สระหม่าไทย นั้น ได้ต่อจากครูโชติ ดุริยประณีต

ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๘๖ นายจำเนียร ศรีไทยพันธุ์ อายุได้ ๓๓ ปี จึงได้สมัครเข้าทำงานที่กรมประชาสัมพันธ์สมัยหม่อมหลวงขาบ กุญชร เป็นอธิบดี ในตำแหน่งศิลปินจัตวา ได้รับราชการมาจนเกษียณอายุ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๔ ตำแหน่งสุดท้ายก่อนเกษียณอายุ คือ ศิลปินระดับ ๔

นับแต่นายจำเนียร ศรีไทยพันธุ์ มารับราชการที่กรมประชาสัมพันธ์ นายจำเนียรได้แสดงความสามารถทางดนตรีหลายด้าน นอกจากจะเป่าปี่ดีที่สุดคนหนึ่งแล้ว ยังเล่นเครื่องดนตรีได้แทบทุกชนิด (ยกเว้นขิมและจะเข้) ทั้งยังอ่านโน้ตได้ทั้งไทยและสากล มีความรู้มาก ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ มีผลงานด้านแต่งเพลงไทยใหม่ ๆ เป็นจำนวนมาก และเป็นครูสอนดนตรีไทยที่สถาบันการศึกษาต่าง ๆ ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดีและเป็นนักดนตรีประจำวงต่าง ๆ อีกมาก วงการดนตรีไทยจึงยกย่องเป็นครูดนตรีไทยผู้มีฝีมือชั้นนำคนหนึ่งในปัจจุบัน

ผลงานเพลงไทยที่นายจำเนียร ศรีไทยพันธุ์ แต่งไว้มีหลายประเภท ทั้งทางร้อง ทางเครื่อง ทางเดี่ยว และบทร้องเพลงต่าง ๆ

ประเภทแต่งทางขับร้องไว้ครบทั้งเถาได้แก่ ทยอยญวน สร้องลำปาง ตามกวาง ยอเร มอญขว้างดาบ ศรีธรรมราช สองฝั่งโขง และน้ำลอดใต้ทราย เป็นต้น

ประเภทประพันธ์บทร้อง ได้แก่ เทพชาตรีเถา ต้อยตลิ่งเถา นาคนิมิตรเถา และนกกระจอกทองเถา (แต่งร่วมกับครูสมาน ทองสุโชติ และคุณบุญยง เกตุคง) เป็นต้น

ประเภททางเดี่ยว เช่น ทยอยญวนเถา กราวเริงพล แสนสุดสวาท (สองชั้นและชั้นเดียว) ใบ้คลั่ง (สองชั้นและชั้นเดียว) เป็นต้น

ประเภทแต่งขยายและตัดลงจากของเดิมที่มีอยู่ ได้แก่ เพลงเทพสร้อยสนเถา ซึ่งได้รับรางวัลพิณทอง รองชนะเลิศ จากธนาคารกสิกรไทย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๕ เพลงจีนเก็บบุปผาเถา และเพลงลาวดำเนินทรายเถา เป็นต้น

นายจำเนียร ศรีไทยพันธุ์ มีความสามารถในการร้องเพลงได้ดีมากด้วย ทั้งเพลงหน้าพาทย์ต่าง ๆ เพลงประกอบการเล่นละคร เพลงออกภาษาต่าง ๆ

งานเผยแพร่ดนตรีไทย นอกจากงานออกอากาศประจำที่สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ และงานสอนดนตรีไทยตามสถาบันการศึกษาหลายแห่งแล้ว ก็มีการบันทึก

เสียง ได้แก่ บันทึกเสียงกับวงดนตรีพลายมงคล ที่จัสแมค บันทึกเสียงกับวงดนตรีดุริยประณีต (พ.ศ. ๒๕๐๕–๒๕๐๖) ที่บริษัทยีซีม่อน บันทึกเสียงกับวงดนตรีเกตุคง เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๖ และบันทึกเสียงร้องเพลงประกอบภาพยนตร์เรื่อง เงาะป่า ตลอดเรื่อง นอกจากนี้ยังบันทึกเสียงกับวงดนตรีอื่น ๆ ไว้อีกมาก

ปัจจุบัน ท่านพักอยู่ที่ บ้านเลขที่ ๗๓/๒๒ แฟลตกองทัพบก ถนนวิภาวดีรังสิต ตำบลสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร.

วชิราภรณ์ วรรณดี

(เรียบเรียงจาก บันทึกประวัติศิลปินเพลงไทย และบทความ "สยามสังคีต" ของนายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล)

ม.ร.ว.จำรัสศรี สนิทวงศ์

(พ.ศ. ๒๔๓๖-๒๕๐๘)

ม.ร.ว.จำรัสศรี สนิทวงศ์ เป็นธิดาของ ม.จ.สวาทและหม่อมเขียน สนิทวงศ์ เกิดเมื่อวันพุธ แรม ๑ ค่ำ เดือน ๗ ปีมะเส็ง รศ.๑๑๒ ตรงกับวันที่ ๓๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๓๖ เมื่ออายุได้ ๗ ปี ได้เข้าไปอยู่ในพระบรมมหาราชวังกับพี่สาวร่วมบิดา คือ เจ้าจอมมารดา ม.ร.ว.เกษร ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อมาไม่นานเจ้าจอมมารดา ม.ร.ว.เกษร ก็สิ้นชีพลง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรด ฯ ให้ย้ายมาอยู่ในพระอุปถัมภ์ ของ พระวิมาดาเธอกรมพระสุทธาสินีนาฏ ซึ่งต่อมาได้ทรงตั้งโรงเรียนขึ้นในพระบรมมหาราชวัง ม.ร.ว.จำรัสศรี จึงได้เป็นนักเรียนรุ่นแรกของโรงเรียนนี้ ต่อมาได้ย้ายไปอยู่โรงเรียนราชินี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๖

เมื่อโกนจุกแล้ว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้พระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธาสินีนาฏ ทรงจัดวงมโหรีเด็กขึ้นในราชสำนัก ม.ร.ว.จำรัสศรี จึงได้เริ่มฝึกหัดซอด้วงเป็นครั้งแรก โดยเป็นศิษย์ของ พระประดิษฐ์ไพเราะ (ตาด) ต่อจากนั้นก็ต่อเพลงกับ พระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) และยังมีครูช่วยสอนอีก ๒ คน คือ ครูเหลือและครูชื่น (เข้าใจว่าเป็น ครูชื่น สุนทรวาทิน) ม.ร.ว.จำรัสศรี เป็นคนมีความจำดี สีซอด้วงได้แม่นมาก จึงเป็นคนสีซอด้วงนำวง และเป็นคนแรกในหมู่ผู้ที่เรียนดนตรีพร้อมกันที่ครูต่อเพลงทางเดี่ยวต่าง ๆ ให้จนถึงเดี่ยวกราวใน สีซอด้วงได้อย่างชำนาญตั้งแต่อายุยังไม่เต็ม ๑๔ ปี

ความสามารถในการสีซอด้วงของท่านนั้นเป็นที่เลื่องลือมาก มีเรื่องเล่าว่าราว พ.ศ. ๒๔๕๐ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จกลับจากยุโรป ทรงซื้อนกคีรีบูนสีเหลืองมาด้วย อยู่มาวันหนึ่งนกตัวนี้เกิดอาการเหงาหงอย ทรงวิตกว่านกจะตาย จึงโปรด ฯ ให้ ม.ร.ว.จำรัสศรี นำซอด้วงไปสีที่ข้างกรงนก ท่านก็สีซอด้วงไป

เรื่อย ๆ จนถึงเดี่ยวเชิดนอก นกก็เริ่มแสดงอาการตื่นตัวและร้องตามด้วยความรื่นเริงในที่สุด ความสำเร็จในครั้งนี้ ได้รับพระราชทาน ตุ้มหูสีแดง ทำด้วยกัลปังหาจีน หรือแก้วประพาฬ ๑ คู่ เป็นรางวัล ซึ่งท่านภูมิใจมาก

ท่านได้ถวายตัวเป็น "ราชภัฏกษัตรี" ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่มิได้เป็นเจ้าจอม จนสิ้นรัชกาล เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓ ได้ทำหน้าที่ "นางร้องไห้" เป็นครั้งสุดท้าย ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ท่านย้ายออกจากพระบรมมหาราชวังมาปลูกบ้านอยู่ที่ถนนพระอาทิตย์ และยังสีซอด้วงเล่นอยู่เสมอด้วยมีใจรักดนตรีมาก จนสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ บ้านท่านถูกระเบิดเพลิง ไฟไหม้หมดรวมทั้งซอด้วงของท่านด้วย ตั้งแต่นั้นมาท่านก็เลิกสีซอ

ม.ร.ว.จำรัสศรี ถึงแก่กรรมด้วยโรคมะเร็งในปอด เมื่อวันที่ ๑๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๘ รวมอายุได้ ๗๒ ปี.

จรวยพร สุเนตรวรกุล

(เรียบเรียงจาก บทความ "สยามสังคีต" ของนายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล ในสยามรัฐรายวัน ฉบับประจำวันที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๓ และหนังสืองานพระราชทานเพลิงศพ ม.ร.ว.จำรัสศรี สนิทวงศ์ ๒๖ กันยายน ๒๕๐๘.)

นายจิตร เพิ่มกุศล

(พ.ศ. ๒๔๔๕-ปัจจุบัน)

ครูจิตร เพิ่มกุศล เป็นบุตรนายเพิ่มและนางหยก เกิดเมื่อวันที่ ๑๕ เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๕ ตรงกับวันพุธ เดือน ๗ ปีขาล ที่ตำบลบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

ศึกษาวิชาสามัญที่โรงเรียนวัดท่า บางสีทอง ตำบลบางกรวย จนจบชั้นประถมปีที่ ๓ วิชาดนตรีนั้น เริ่มจับมือฆ้องใหญ่เพลงสาธุการจากครูพิณ นุ่มแป้น ซึ่งมีศักดิ์เป็นอาและมีวงปี่พาทย์บรรเลงรับงานอยู่ที่วัดบางสีทองนั่นเอง ร่ำเรียนกับครูพิณจนทำสวดมนต์เย็นฉันเช้าได้แล้ว จึงไปต่อเพลงสามชั้นกับครูเพิ่ม วัดสำโรงและครูบุตร วัดสลักอีกระยะหนึ่ง ต่อมาภายหลังจึงได้เรียนระนาดกับพระเพลงไพเราะ (โสม สุวาทิต) และเรียนฆ้องจากหลวงบำรุงจิตรเจริญ (ธูป สมพัลค์) กับหลวงสร้อยสำเนียงสนธ์ (เพิ่ม วัฒนวาทิน) จนมีความแตกฉานและได้รับอนุญาตจากหลวงบำรุงจิตรเจริญให้เป็นผู้ต่อเพลงหน้าพาทย์ชั้นสูงได้ ต่อมาภายหลังจึงได้รับมอบให้ทำพิธีไหว้ครูจากอาจารย์มนตรี ตราโมท สำหรับเครื่องหนังนั้นศึกษาจากครูตุ๊ วังจันทร์เกษม จนมีความแตกฉานในกลองทัดตะโพน และกลองแขก เป็นอย่างดี

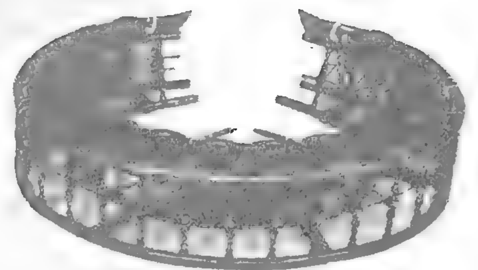
หน้าที่การงานของครูจิตรนั้น เริ่มด้วยการเข้าเป็นมหาดเล็กในตำแหน่งเด็กชาที่วังจันทร์เกษม เมื่ออายุได้ ๑๘ ปี หลังจากนั้นจึงไปรับราชการในกรมพิณพาทย์และโขนหลวง กระทรวงวัง จนเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว จึงโอนมารับราชการในตำแหน่งศิลปิน สังกัดกรมศิลปากร เมื่อวันที่ ๒ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๕ จนเกษียณอายุราชการเมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๕ หลังจากนั้นได้สอนดนตรีไทยอยู่ที่โรงเรียนวัดนายโรง ตำบลตลิ่งชัน จนปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๒๕)

ครูจิตร เพิ่มกุศล นับได้ว่าเป็นครูดนตรีไทยอาวุโสท่านหนึ่งที่ยังมีชีวิตอยู่ เมื่อยังรุ่นอยู่นั้นก็เป็นนักดนตรีประจำวงวังจันทร์เกษม ซึ่งเป็นวงดนตรีของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งยังทรงดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ร่วมสมัยเดียวกับครูพริ้ง ดนตรีรส และอาจารย์มนตรี ตราโมท ครูจิตร เล่นเครื่องปี่พาทย์ได้ทุกเครื่องมือ ยกเว้นปี่ แต่ที่ถนัดเป็นพิเศษ คือฆ้องใหญ่และเครื่องหนัง เมื่อคราวที่มีการอัดแผ่นเสียงของราชบัณฑิตยสภา ในปี พ.ศ. ๒๔๗๔ ซึ่งมีสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงเป็นองค์ปรึกษา ครูจิตร ก็ได้รับคัดเลือกเข้าทำหน้าที่ ตีกลองและรำมะนา ร่วมกับพระพาทย์บรรเลงรมย์ (พิมพ์ วาทิน) ครูเครื่องหนังอาวุโสของวังจันทร์เกษม ครูจิตรได้ทางระนาดจากพระเพลงไพเราะมามิใช่น้อย ทางระนาดของท่านจึงมีความแยบคายชวนฟังยิ่งนัก ไม้ตีระนาดคู่มือของพระเพลงไพเราะยังได้รับการเก็บรักษาไว้ที่บ้านของครูมาจนบัดนี้ ทางฆ้องของครูได้มาจากหลวงบำรุงจิตรเจริญ ซึ่งต่อมาได้เป็นครูอาวุโสผู้บอกเพลงหน้าพาทย์ต่าง ๆ ให้แก่ข้าราชการรุ่นหลัง ๆ ของกรมศิลปากร จึงนับได้ว่าเป็นหลักฐานน่าเชื่อถือโดยแท้ ครูจิตรเคยตีฆ้องใหญ่บรรเลงถวายหน้าพระที่นั่ง ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ พระราชวังมฤคทายวัน หัวหิน ซึ่งมีพระประดับดุริยกิจ (แหยม วีณิน) เป็นผู้คุมวง และผ่านการบรรเลงในพระราชพิธีต่าง ๆ มาเป็นอันมาก ตั้งแต่รัชกาลที่ ๖ จนถึงรัชกาลปัจจุบัน ทั้งการบรรเลงประกอบโขนละครต่าง ๆ ก็เจนจบครบสิ้น ครูจึงเป็นอีกคนหนึ่งที่สมควรได้รับการยกย่องเป็นนักดนตรีคนสำคัญของกรุงรัตนโกสินทร์สืบไป

ครูจิตร สมรสกับ นางสาวเทียบ มีบุตรีเพียงคนเดียว ชื่อ อนงค์ ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๒๕) พักอยู่บ้านเลขที่ ๑๗๑๙ วัดรวกบางบำหรุ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร.

พิชิต ชัยเสรี

(เรียบเรียงจาก คำบอกเล่าของครูจิตร เพิ่มกุศล.)

นางจิ้มลิ้ม (กุลตัณฑ์) ธนาคม

(พ.ศ. ๒๔๕๔-ปัจจุบัน)

นางจิ้มลิ้ม เป็นบุตรีของ นายมุ้ย และ นางสุดใจ กุลตัณฑ์ เกิดที่กรุงเทพ ฯ เมื่อวันที่ ๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ ตรงกับวันเสาร์ แรม ๑๐ ค่ำ เดือน ๙ ปีกุน

เริ่มเรียนหนังสือครั้งแรกที่โรงเรียนสุจริต จบชั้นมัธยมปีที่ ๑ แล้วได้เริ่มเรียนดนตรีและขับร้องจาก หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลป-บรรเลง) มีความสามารถในการขับร้องเพลงทุกประเภท ที่ถนัดมากคือ เพลง ๓ ชั้น แล้วเริ่มรับราชการที่โรงเรียนนาฏดุริยางค์ มาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๕ ในตำแหน่งครูสอนดนตรีและขับร้อง และรับราชการต่อมาจนกระทั่งโรงเรียนนาฏดุริยางค์เป็นวิทยาลัยนาฏศิลป และจนท่านเกษียณอายุไปเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔

ผลงานทางด้านการขับร้องของท่าน นอกจากจะเป็นครูสอนขับร้องแล้ว เคยบันทึกแผ่นเสียงกับห้างระฆังทอง และเป็นนักร้องประจำวงวังบางคอแหลม คือวงของสมเด็จเจ้าฟ้ากรมหลวงลพบุรีราเมศร์ รุ่นเดียวกับ นายเผือด นักระนาด ซึ่งเป็นคนระนาดเอกประจำวง

นางจิ้มลิ้ม สมรสกับ นายสำเภา ธนาคม มีบุตรธิดาด้วยกัน ๒ คน เป็นชายหนึ่ง หญิงหนึ่ง แต่ไม่มีบุตรคนใดเป็นนักร้องหรือนักดนตรีเลย

ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๒๖) ท่านมีอายุ ๗๕ ปี พักอยู่บ้านเลขที่ ๒๘๓ วัดสุ่มเจริญศรัทธา ตรอกจันทร์ กรุงเทพมหานคร.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก เอกสารทะเบียนประวัติ ของ กรมศิลปากร และคำบอกเล่าของ คุณเพลินพิศ กลีบชื่น.)

คุณเฒ่าแก่จีบ

(ไม่ทราบปีที่เกิด และปีที่ถึงแก่กรรม)

คุณเฒ่าแก่จีบ เป็นครูสอนขับร้องอยู่ในวังหลวง สมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พื้นเพเดิมจะเป็นบุตรของสกุลใดไม่ปรากฏ เมื่อยังเล็กอยู่ในพระอุปถัมภ์ของ พระองค์เจ้าดวงประภา และพระองค์เจ้าสุดาสวรรค์ พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว แล้วได้ย้ายเข้ามารับราชการในวังหลวง เมื่อโตแล้ว ทำราชการดีจนได้ตำแหน่งเป็นคุณเฒ่าแก่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

คุณเฒ่าแก่จีบ เป็นครูสอนขับร้องที่มีชื่อเสียงมาก เพราะมีสาว ๆ ชาววังมาฝากตัวเป็นศิษย์หัดขับร้องไม่น้อย และมีความสนิทสนมใกล้ชิดกับพระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธาสินีนาฏดังปรากฏว่า มีข้าหลวงสาว ๆ ในตำหนักนี้ได้เป็นศิษย์ของท่านหลายคน เช่น คุณหญิงรามบัณฑิตสิทธิเศรณี (เยี่ยม สุวงศ์) รวมทั้ง เจ้าจอม ม.ร.ว.สดับ ลดาวัลย์ เจ้าจอมรุ่นเล็กในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวด้วย ซึ่งเจ้าจอม ม.ร.ว.สดับ เล่าว่า ได้ไปฝากตัวหัดร้องเพลงกับคุณเฒ่าแก่จีบ เมื่ออายุได้ประมาณ ๑๓–๑๔ ปี หัดทิ้ง ๆ ขว้าง ๆ จนอายุได้ ๑๕ ปี จึงหัดร้องอย่างจริงจัง คุณเฒ่าแก่จีบมีน้ำเสียงนุ่มนวลไพเราะมาก ร่างกายซีกขวาของท่านไม่มีแรง เพราะเป็นอัมพาตอย่างอ่อน เวลาฝึกขับร้องท่านจึงมิได้ตีฉิ่ง แต่ใช้ไม้เรียวฟาดลงบนกระดาน ถ้าตีเบาก็แทนเสียง "ฉิ่ง" ถ้าตีหนัก ๆ ก็แทนเสียง "ฉับ" การหัดร้องนั้น มีทั้งหัดเดี่ยวและหัดเป็นหมู่ และวิธีการทดสอบพื้นเสียงขั้นต้นว่าใครเสียงดีขนาดไหน ท่านใช้วิธีร้องร่าย โดยใช้เนื้อร้องจากบทพระราชนิพนธ์เรื่องอิเหนา ความว่า

เมื่อนั้น　　　　จินตะหราวาตีมีศักดิ์
ฟังตรัสขัดแค้นพระทัยนัก　　นงลักษณ์ผินหลังไม่บังคม

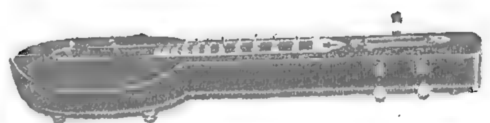
ฯลฯ

ศิษย์ของคุณเฒ่าแก่จีบรุ่นเดียวกับเจ้าจอม ม.ร.ว.สดับ มีหลายคน อาทิเช่น ม.ร.ว.ชมยินดี สุบรรณ คุณอบ อมาตยกุล เป็นต้น คุณเฒ่าแก่เห็นว่าเจ้าจอม ม.ร.ว.สดับ มีเก้าเสียงดีอย่างชนิดที่เรียกว่า ระดับเสียงกรวด จึงเอาใจใส่เคี่ยวเข็ญให้ร้องมาก ๆ เวลาร้องเพลงเป็นหมู่ก็มักจะเรียกให้ขึ้นมานั่งแถวหน้า ท่านชอบสอนให้ร้องเพลงแบบละครมากกว่าเพลงแบบสามชั้น โดยเฉพาะเพลงร่ายแบบต่าง ๆ ลีลาการขับร้องเพลงที่ยาก ๆ เช่น โอ้โลม โอ้บูชากูณฑ์ โอ้ปี่ และเพลงเห่กล่อมแบบต่าง ๆ ท่านเก่งมาก

คุณเฒ่าแก่จีบ ถึงแก่กรรมด้วยโรคชรา เมื่อต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ท่านไม่มีลูกหลาน ศิษย์ของท่านก็มีแต่เป็นหญิงทั้งสิ้น เมื่อแต่งงานไปแล้วก็เลิกร้องเพลงกัน ทางเพลงของท่านจึงเลือนหายไปด้วย เป็นที่น่าเสียดายยิ่ง.

จรวยพร สุเนตรวรกุล

(เรียบเรียงจาก บทความ "สยามสังคีต" ของนายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล สยามรัฐรายวัน ฉบับประจำวันที่ ๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๓.)

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก กรมขุนเพชรบูรณ์อินทราชัย

(พ.ศ. ๒๔๓๕-๒๔๖๖)

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก กรมขุนเพชรบูรณ์อินทราชัย ทรงเป็นพระราชโอรสองค์ที่ ๘ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี พระบรมราชินีนาถ ทรงพระนามสั้น ๆ ว่า "**ทูลกระหม่อมติ๋ว**" ประสูติเมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๓๕

ทูลกระหม่อมติ๋ว สนพระทัยในศิลปะและนาฏกรรมมาแต่ยังทรงพระเยาว์ เมื่อทรงศึกษาจบได้ปริญญาอักษรศาสตร์บัณฑิต จากมหาวิทยาลัยเคมบริจด์ ประเทศอังกฤษแล้วได้รับราชการประจำอยู่ ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ทรงจัดตั้งโรงเรียนเพาะช่างขึ้นและทรงเป็นผู้อำนวยการพระองค์แรกของโรงเรียนนี้ เกี่ยวกับการดนตรีไทยนั้นทรงโปรดปรานดนตรีและละครมาก ทรงเป็นคนไทยพระองค์แรกที่ดีดพิณใหญ่ของฝรั่งได้ เมื่อทรงสร้างวังส่วนพระองค์ขึ้น ณ บริเวณใกล้คลองแสนแสบ ติดกับวังสระปทุมแล้ว ได้ทรงจัดคณะละครขึ้นในวัง โดยได้ตัวละครบางคนมาจากวังสวนกุหลาบของสมเด็จเจ้าฟ้าอัษฎางค์เดชาวุธ กรมหลวงนครราชสีมา และจัดหาเพิ่มเติมขึ้นอีก หัวหน้าวงดนตรีของวังเพชรบูรณ์นั้นคือ ครูเจริญ (ไม่ทราบนามสกุล) ซึ่งเป็นคนระนาดฝีมือดีมาก

คณะละครของทูนกระหม่อมติ๋วได้มีโอกาสแสดงทั้งในงานหลวงและในวังเจ้านายผู้ใหญ่อยู่เสมอ โดยใช้บทละครของเก่าที่มีอยู่แล้ว อาทิ อิเหนา เป็นต้น ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๖๒ ได้ทรงนิพนธ์บทละครขึ้น ๓ เรื่อง คือ พระยศเกตุ สองกรวรวิก และจันทกินรี ซึ่งเรื่องสุดท้ายนี้เป็นที่นิยมมาก เพลงจากละครเรื่องนี้เพลงหนึ่ง คือ เพลงแม่ศรีทรงเครื่อง หรือ ตับภุมริน ยังเป็นที่นิยมมาจนทุกวันนี้ และในการฝึกหัดดนตรีและละครของวังเพชรบูรณ์นั้นจะทรงคุมฝึกซ้อมตลอดจนทรงออกแบบเครื่องแต่งตัวละครด้วยพระองค์เองเสมอ

ทรงเสกสมรสด้วย ม.จ.บุญจิราธร ชุมพล พระธิดาของ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ แต่ไม่มีโอรสธิดาประสูติด้วย มี ๒ องค์ ที่ประสูติแต่หม่อมระวีและหม่อมละออ คือพระองค์เจ้าวรานนท์ธวัช และ พระองค์เจ้าสุทธศิริโสภา

ทูลกระหม่อมติ๋วสิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๖ ขณะมีพระชนมายุได้ ๓๑ พรรษา.

จรวยพร สุเนตรวรกุล

(เรียบเรียงจาก บทความ "สยามสังคีต" ของ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล ในหนังสือพิมพ์ สยามรัฐรายวัน ฉบับประจำวันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๒๓.)

นายเจริญ นักดนตรี

(พ.ศ. ๒๔๔๘-ปัจจุบัน)

ครูเจริญ นักดนตรี เกิดเมื่อวันจันทร์ เดือน ๑๑ ปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๔๔๘ ที่ตำบลตลาดหลวง อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง เป็นบุตรของนายเล็ก และนางสมบุญ นักดนตรี

พ่อเล็กนั้นเป็นนักดนตรีบ้านนอก มีวงปี่พาทย์ของตนเองเป็นพี่พาทย์เครื่องใหญ่สามารถบรรเลงได้เกือบรอบวง ยกเว้นปี่ ได้รวบรวมญาติมิตรและเพื่อนฝูงร่วมใจกันทำการค้าขายโดยใช้เรือเป็นพาหนะ ในขณะเดียวกันก็บรรทุกปี่พาทย์เครื่องใหญ่ลงเรือเป็ดลำโต ๆ พ่วงกับเรือยนต์แล่นทวนน้ำขึ้นไป ผ่าน สิงห์บุรี ชัยนาท อุทัยธานี ไปจนถึงนครสวรรค์แล้วล่องขึ้นไปตามแม่น้ำยม จนถึงพิจิตร พิษณุโลก และอุตรดิตถ์ตามลำดับ ระหว่างทางที่ไปนั้น หากบ้านใด วัดใดมีงานที่ต้องใช้วงปี่พาทย์หรือจะมีละครการละเล่น ตั้งแต่ละครนอกจนถึงหนังใหญ่ ก็จะยกเครื่องปี่พาทย์ขึ้นฝั่ง หรือยกละครทั้งโรงขึ้นฝั่ง เมื่อเสร็จงานแล้วก็จะเดินทางต่อจนถึงจุดหมายที่กำหนดไว้ ที่เคยไปเหนือสุดคือ จังหวัดอุตรดิตถ์ ขากลับจึงซื้อสินค้าเมืองเหนือลงมาขายยังอยุธยาและอ่างทอง นับเป็นเรือสินค้าและเรือละครเร่ไปในตัว

วงดนตรีของพ่อเล็กนั้น มีคนเป่าปี่เป็นชาวเรือ ชื่อ "ลุงเปีย" เป่าปี่เจื้อยแจ้วดังไปหลายคุ้งน้ำ คนระนาดเอก ชื่อ "ผู้ใหญ่คล้อย" พ่อเล็กหัวหน้าวงมักจะเป็นคนตีระนาดทุ้ม คนตีเครื่องหนังชื่อ "ครูรอด" บางทีครูเจริญก็ตีฆ้อง ซึ่งบิดาเป็นผู้สอนให้จนสามารถบรรเลงเพลงโหมโรงเช้า โหมโรงเย็น เพลงเรื่องต่าง ๆ เพลงฉิ่งพระฉัน จนถึงเพลงเรื่องใหญ่ ๆ เช่น มอญแปลง เป็นต้น ครั้นเริ่มเป็นหนุ่ม พ่อเล็ก จึงได้นำตัวมาฝากให้พักอยู่กับญาติที่บ้านพระยาภูบาลบันเทิง (ประยูร อมาตยกุล) หน้าวัดเลียบ เวลากลางวันก็ช่วยงานบ้าน พอบ่ายก็ออกไปเรียนดนตรีกับครู หลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ที่ตำบลบ้านบาตร เรียนอยู่ประมาณ ๒ ปี สามารถเดี่ยวเครื่องมือต่าง ๆ เช่น ฆ้อง และระนาดได้ดี จึงกลับไปช่วยงานแทนบิดาบ้าง ครูเจริญกลับมาอยู่กับบิดาได้ไม่นาน พ่อเล็กก็ถึงแก่กรรมทิ้งกิจการละครเร่ทางน้ำไว้ให้ดำเนินการต่อ

พ.ศ. ๒๔๗๐ แต่งงานกับหญิงสาวชาวเรือเร่ด้วยกัน มีบุตรธิดาด้วยกัน ๕ คน คนโตเป็นหญิง ชื่อ อารี (ถึงแก่กรรมแล้ว) นอกนั้นเป็นชายล้วน ชื่อ อารมณ์ เป็นคนฆ้อง ชลอ เป็นคนระนาด เลียบ และไสว เป็นคนระนาดเอก บุตรเหล่านี้นอกจากจะเรียนจากครูเจริญแล้ว ยังเรียนจากครูพยอม ศรประพันธ์ ซึ่งเกี่ยวดองเป็นญาติกันด้วย

เกี่ยวกับความรู้ทางด้านเพลงการนั้น ครูเจริญเล่าว่า ได้เพลงหน้าพาทย์ชั้นสูงจนถึงเพลงองค์พระพิราพ จากบิดา เพราะเหตุว่าบิดาทำพิณพาทย์ประกอบหนังใหญ่ มาแต่ก่อนท่านเกิด บิดาจึงมีความรู้เรื่องเพลงหน้าพาทย์ชั้นสูงมาก และถ่ายทอดให้ท่านต่อมาขณะนี้ (พ.ศ. ๒๕๒๕) ครูเจริญมีอายุได้ ๗๖ ปี ยังมีสุขภาพแข็งแรงดี พักอยู่ ณ บ้านเกิดของท่าน ที่อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำให้สัมภาษณ์ของครูเจริญ นักดนตรี.)

นางเจริญ พาทยโกศล

(พ.ศ. ๒๔๑๙-๒๔๙๘)

*ถ้าจะกล่าวถึงนักร้องเพลงไทยชั้นนำ นับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ เป็นต้นมา เห็นจะไม่มีใครลืม**หม่อมเจริญ** หรืออีกนัยหนึ่ง **นางเจริญ พาทยโกศล** ซึ่งได้รับยกย่องว่าร้องเพลงดี ทั้งลีลาและจังหวะ เสียงดังกังวาน และกระแสเสียงไพเราะอย่างหาคนเทียบได้ยาก และทั้งเป็นครูทางร้องที่มีลูกศิษย์มากมายซึ่งได้ประสบความสำเร็จกันไปหลายคน*

คุณแม่เจริญ พาทยโกศล หรือที่เรียกกันติดปากว่า**หม่อมเจริญ** เกิดเมื่อวันจันทร์ เดือน ๘ ปีชวด ตรงกับเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๑๙ เป็นบุตรนายชื่น นางแห รุ่งเจริญ ซึ่งมีอาชีพทำสวนอยู่ที่บ้างเชิงเลน ตำบลบางเชือกหนัง มีพี่น้อง ๘ คน เมื่ออายุได้ ๑๐ ปี พี่สาวซึ่งเป็นลูกของป้าชื่อ หม่อมตลับ กุญชร ณ อยุธยา ได้นำตัวเข้ามาฝึกหัดขับร้องและฟ้อนรำอยู่ในวังของพระองค์เจ้าสิงหนาทราชดุรงคฤทธิ์ หรือที่เรียกว่า วังบ้านหม้อ ต่อมาได้เป็นหม่อมในเจ้าพระยาเทเวศรวงศ์วิวัฒน์ (ม.ร.ว.หลาน กุญชร) และมีบุตรี ๒ คน เมื่อราว พ.ศ. ๒๔๕๒ จึงได้ออกจากวังบ้านหม้อ แล้วไปอยู่กับ จางวางทั่ว พาทยโกศล บุตร ๔ คน ที่เกิดแต่จางวางทั่วนั้นเสียชีวิตแต่ยังเยาว์ ในขณะเดียวกันคุณแม่เจริญก็ได้เลี้ยงดูเด็กชายนก (คือนายเทวาประสิทธิ์) และเด็กหญิงไพฑูรย์ (คือคุณหญิงไพฑูรย์กิตติวรรณ) บุตรของจางวางทั่วตั้งแต่เล็ก ประหนึ่งว่าเป็นบุตรของตนเอง ทั้งยังประสิทธิประสาทวิชาดนตรีให้ด้วย ในกาลต่อมาคุณแม่เจริญถึงแก่กรรมด้วยโรคชรา เมื่อวันที่ ๒๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๘ มีอายุได้ ๗๙ ปี

เมื่อครั้งที่เริ่มเข้าไปอยู่ที่วังบ้านหม้อนั้น ได้หัดฟ้อนรำกับหม่อมเลื่อน และเคยได้แสดงละครดึกดำบรรพ์บ้าง ส่วนทางด้านการดนตรีนั้นได้เป็นศิษย์หลวงเสนาะดุริยางค์ (ทองดี พงษ์ทองดี) ซึ่งเป็นนายวงปี่พาทย์ของวังบ้านหม้อ ขณะนั้นและเป็นศิษย์ทางร้องของหม่อมเปรม ทางร้องที่หม่อมเปรมต่อให้นั้น เป็นทางเก่าแก่ที่ท่านต่อมาจากเจ้าจอมมารดาศิลาในรัชกาลที่ ๒ อีกทอดหนึ่ง

คุณแม่เจริญมีความจำเป็นเลิศจึงต่อเพลงได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำทั้งบทร้องและทำนอง

ตลอดระยะเวลาที่เจ้าพระยาเทเวศร์ ฯ เป็นเจ้ากรมมหรสพอยู่นั้น มักจะให้คนร้องจากวังบ้านหม้อไปช่วยร้องในงานหลวงด้วยเสมอ ๆ คุณแม่เจริญได้ร้องเพลงเป็นต้นเสียงออกงานสำคัญต่าง ๆ ของบ้านเมืองตั้งแต่อายุได้เพียง ๑๒ ปี จนเป็นที่นิยมยกย่องกันโดยทั่วไป เมื่อมีโอกาสได้ซ้อมร้องเพลงและเล่นละครถวายสมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์นั้น สมเด็จ ฯ ได้ทรงพระกรุณาสั่งสอนติเตียนแก้ไขบ้างจนกระทั่งคุณแม่เจริญร้องเพลงดีขึ้นโดยลำดับ การที่ท่านได้คลุกคลีอยู่กับวงการละครมาตั้งแต่ยังเยาว์เป็นเหตุให้ท่านชำนาญเพลงละครทุกประเภทไปด้วย

ในคราวที่คุณแม่เจริญได้แสดงละครในงานเลี้ยงรับรองเค้านท์ออฟตุริน ราชอาคันตุกะจากประเทศอิตาลี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๑ นั้น คุณแม่เจริญก็ได้ร้องเพลงได้ดีจนเป็นที่ประทับใจมาก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชดำเนินนำเคานท์ออฟตุรินมาแสดงความชื่นชมกับนักแสดง และได้พระราชทานพระหัตถ์ให้คุณแม่เจริญจับตามธรรมเนียมตะวันตก คุณแม่เจริญคงจะรู้สึกกลัวเกรงเป็นที่ยิ่งเพราะโดยปรกติจะเป็นการไม่บังควรเป็นอย่างยิ่ง อย่างไรก็ตามคุณแม่เจริญก็จำต้องปฏิบัติตามนั้น

เมื่อไปอยู่ที่บ้านจางวางทั่ว นอกจากจะช่วยคุมวงปี่พาทย์และสอนร้องให้ศิษย์ที่มาฝากตัวแล้ว คุณแม่เจริญยังได้ถวายตัวเป็นข้าในวังสมเด็จเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต (ทูนกระหม่อมบริพัตร ฯ) ท่านได้ทำหน้าที่เป็นนักร้องประจำวงปี่พาทย์ของวงวังบางขุนพรหมตลอดมา กับทั้งได้ช่วยสอนร้องให้แก่นักร้องในกองแตรวงทหารเรือ ซึ่งทูนกระหม่อมบริพัตร ฯ ทรงบัญชาการอยู่ ตลอดจนกระทั่งเป็นกรรมการตัดสินการประกวดขับร้องในงานกาชาดอีกด้วย

คุณแม่เจริญมีความสามารถในทางร้องเป็นเลิศ และยังมีความสามารถในการประพันธ์อยู่มิใช่น้อย ได้ทำทางร้องไว้หลายเพลง เมื่อครั้งที่ทูนกระหม่อมบริพัตร ฯ ทรงพระนิพนธ์ทำนองเพลงแล้ว มักจะทรงขอให้คุณแม่เจริญทำทางร้องและบรรจุบทร้องให้ เช่น เพลงแขกสาย อาถรรพ์ เนื่องจากคุณแม่เจริญมีความจำดีจึงสามารถจำบทจากวรรณคดีได้มากมาย และสามารถเลือกเนื้อเพลงบรรจุได้อย่างเหมาะสมทุกครั้ง แม้เมื่อทูนกระหม่อมบริพัตร ฯ เสด็จไปประทับที่เมืองบันดุงประเทศชวาแล้ว ก็ยังทรงหารือเรื่องเพลงร้องกับคุณแม่เจริญโดยเสนอผ่านมาทางนายเทวาประสิทธิ์หลายครั้ง

เมื่อปลายรัชกาลที่ ๕ มีบริษัทจากเบลเยี่ยมเข้ามาบันทึกเสียงในเมืองไทย คุณแม่เจริญได้รับเลือกเป็นนักร้องต้นเสียงด้วยคนหนึ่ง ใช้ชื่อลงบนแผ่นเสียงว่าหม่อมเจริญ (ขณะนั้นท่านยังอยู่ในวังบ้านหม้อ) นับเป็นนักร้องรุ่นแรก ๆ ที่ได้บันทึกลงจานเสียง ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๗๑ ก็มีการอัดแผ่นเสียงครั้งใหญ่อีก คุณแม่เจริญนอกจากจะเป็นนักร้องอัดแผ่นเสียงแล้วท่านยังเป็นแม่กองอัดแผ่นเสียงให้กับบริษัทพาโลโฟนเสียเองอีกด้วย โดยได้รับพระกรุณาจากทูนกระหม่อมบริพัตร ฯ ให้ใช้ชื่อวงว่า วงพิณพาทย์วังบางขุนพรหม (คือวงพิณพาทย์ของจางวางทั่ว นั่นเอง)

คุณแม่เจริญร้องเพลงได้ดีมาตั้งแต่ยังเยาว์ตลอดมาจนวัยชรา ท่านได้ถ่ายทอดวิชาร้องเพลงให้ศิษย์ด้วยความตั้งใจจะให้ได้ดี เช่น ปรับให้ร้องให้ตรงเสียง ควบคุมจังหวะให้ถูกต้อง เวลาสอนท่าน

ขอบถือไม้ยาวไว้ในมือคอยเคาะจังหวะ แต่กระนั้นท่านก็เป็นคนมีอารมณ์ดีเสมอ ไม่เคยดุหรือลงโทษลูกศิษย์ถึงลงไม้ลงมือ ศิษย์ทางร้องของท่านมีมากมาย เช่น นางสาวเทียม กรานต์เลิศ คุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรรณ นายโป๊ะ เหมรำไพ นายอาจ สุนทร นางสาวสอาด อ๊อกกังวาล นางสาวเฉิด อักษรทับ นางยุพา พาทยโกศล นางสว่าง คงลายทอง ฯลฯ

อารดา กีระนันทน์

(เรียบเรียงจาก บทความ "สยามสังคีต" ของ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล และคำบอกเล่าเพิ่มเติมของผู้เป็นศิษย์ของ คุณแม่เจริญ พาทยโกศล.)

นายเจริญ สุโกมล

(พ.ศ. ๒๔๔๕-๒๕๒๕)

นายเจริญ สุโกมล เป็นครูเครื่องสาย และเป็นผู้ผลิตเครื่องดนตรีไทยคนสำคัญของจังหวัดเชียงราย เกิดเมื่อวันที่ ๒๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๔๕ ที่วงเวียนเล็กอำเภอธนบุรี กรุงเทพมหานคร เป็นบุตรของ นายนิ่ม และนางผาด สุโกมล ในสายสกุลเดิมของบิดามารดา ไม่มีใครเป็นนักดนตรี แต่พี่น้องร่วมบิดามารดาที่มีทั้งหมด ๘ คนนั้น มี ๓ คน ที่เล่นดนตรีไทยชื่อ นายสวัสดิ์ นายประณต และนายน้อม สุโกมล ทุกคนชำนาญในทางเครื่องสาย

เมื่อยังเล็กเรียนหนังสือที่วัดอนงคาราม วงเวียนเล็ก จนจบชั้นประถมปีที่ ๓ แล้วเรียนต่อในโรงเรียนสุขุมาลัย จนจบมัธยมปีที่ ๓ ระหว่างนี้ได้เรียนดนตรีกับครูสุก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๑ จนถึง พ.ศ. ๒๔๗๐ เมื่ออายุครบบวชได้บรรพชาที่วัดหิรัญรูจี มีท่านเจ้าคุณวัดอนงคาราม เป็นพระอุปัชฌาย์

พ.ศ. ๒๔๗๔ เริ่มรับราชการเป็นครูน้อยประจำที่โรงเรียนประจำอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ในปี พ.ศ. ๒๔๘๐ ได้ย้ายเข้ามาเป็นครู ที่โรงเรียนวัดบวรนิเวศ จึงได้ย้อนกลับมาเล่นดนตรีไทยอีก โดยเป็นศิษย์ของ ขุนจงฝึกหัด แล้วต่อซอกับครูก้อน ครูอ่อน จนมีความสามารถในการบรรเลงเครื่องสายเป็นอย่างดี จากนั้นได้เข้ารับการอบรมในกรมศิลปากร และสอบผ่านได้รับประกาศนียบัตรเป็นนักดนตรี หลักสูตร ๑ ปี พ.ศ. ๒๔๘๖ ได้ลาออกจากอาชีพครู ไปทำงานที่บริษัท ในจังหวัดเชียงราย แล้วย้ายมาทำงานในสำนักงานไร่ยาสูบจนเกษียณอายุ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๕

เมื่อมาประจำอยู่ที่บริษัท ในจังหวัดเชียงรายนี้ ได้ก่อตั้งวงดนตรีไทย บรรเลงเครื่องสายเป็นที่รู้จักกันดีในจังหวัด เริ่มสอนเครื่องสายให้แก่ผู้ร่วมวงมาตั้งแต่อายุ ๓๐ ปี และต่อมาได้สอนในโรงเรียนประจำจังหวัดชาย–หญิง โรงเรียนประจำอำเภอและวิทยาลัยครูจังหวัดเชียงราย ความที่เป็นผู้มีฝีมือ และมีศิษย์ในต่างจังหวัดมาก ขุนจงฝึกหัดจึงได้มอบให้ทำพิธีไหว้ครูและอ่านโองการได้ นอกจากจะเชี่ยวชาญในการสอนแล้ว ยังผลิต

เครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายออกจำหน่ายในจังหวัดเชียงรายอีกด้วย จนมีชื่อเสียงว่า ซอด้วง ซออู้ และโทนรำมะนาของท่าน มีคุณภาพดี

ครูเจริญ มีภรรยาชื่อ อนงค์ มีบุตรธิดาด้วยกัน ๓ คน ชื่อ เรณู แน่งน้อย และ ณรงค์ชัย ไม่มีใครเป็นนักดนตรี

ท่านถึงแก่กรรมด้วยโรคหัวใจวาย ที่จังหวัดเชียงราย เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๒๕ รวมอายุได้ ๗๕ ปีเศษ.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก บันทึกประวัติศิลปินเพลงไทย ซึ่งบันทึกโดยครูเจริญ สุโกมล.)

นางเจริญใจ สุนทรวาทิน

(พ.ศ. ๒๔๕๘-ปัจจุบัน)

อาจารย์เจริญใจ สุนทรวาทิน เป็นบุตรีคนสุดท้องของพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทร-วาทิน) กับคุณหญิงเสนาะดุริยางค์ (เรือน) เกิดเมื่อวันที่ ๑๖ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๘ ได้เรียนวิชาสามัญที่โรงเรียนศึกษานารี จนจบชั้นมัธยมปีที่ ๑ จึงย้ายไปเรียนต่อที่โรงเรียนราชินี จนกระทั่งจบชั้นมัธยมปีที่ ๔ พระยาเสนาะดุริยางค์ผู้เป็นบิดาได้สังเกตพิจารณาอย่างถ่องแท้จนรู้แน่ชัดว่า บุตรีมีความสามารถ มีพรสวรรค์เป็นเลิศในการขับร้อง สามารถที่จะถ่ายทอดวิชาดนตรีได้ดีกว่าคนอื่น ๆ จึงให้ออกจากการศึกษาวิชาสามัญและทุ่มเทเวลาให้กับการศึกษาวิชาดนตรีอย่างเต็มที่

การเรียนดนตรีของอาจารย์เจริญใจ เรียกได้ว่าวันละสามเวลา คือ ตอนเช้าก่อนไปโรงเรียน ตอนเย็นกลับจากโรงเรียน และตอนค่ำก่อนเข้านอน โดยท่านบิดาจะค่อย ๆ สอนให้วันละเล็กละน้อยอย่างช้า ๆ ซ้ำแล้วซ้ำอีก จนได้ความรู้ครบถ้วนทั้งกลวิธีเม็ดพรายในการขับร้องไปจนถึงความถูกต้องตามอารมณ์ของเพลง นับได้ว่าทุกวรรคทุกตอนนั้นขัดเกลาปลูกฝังกันโดยสมบูรณ์ตามระเบียบวิธีแบบโบราณโดยแท้ ทั้งมิใช่จะเรียนแต่การขับร้องแต่เพียงอย่างเดียว ทางเครื่องก็ต้องเรียนไปพร้อม ๆ กันด้วย อาจารย์เจริญใจ สามารถตีระนาดเอกเพลงพญาโศก ได้จบครบ ๔ เที่ยวตามระเบียบวิธีการบรรเลงเดี่ยวระนาดเอก ทั้งรู้เนื้อร้องและปฏิบัติเครื่องสายได้ถึงเดี่ยวทุกเครื่องมือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งซอสามสาย ซึ่งในขณะเขียนบันทึกนี้ (พ.ศ. ๒๕๒๕) ฝีมือการบรรเลงซอสามสายของท่าน นับได้ว่าเป็นเลิศ

หน้าที่การงานของอาจารย์เจริญใจ พอสรุปได้ดังนี้

รัชกาลที่ ๖ เข้าถวายตัวเป็นข้าหลวงเรือนนอก (ข้าหลวงไปกลับมิได้ประจำอยู่ในวัง) ทำหน้าที่เป็นนักร้อง ได้รับพระราชทาน เสมาทองคำ ร.๖

รัชกาลที่ ๗ เข้าถวายตัวเป็นข้าหลวงสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี มีหน้าที่ขับร้องและบรรเลง

ดนตรีประจำวงดนตรีมโหรีหลวงในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้รับพระราชทานเหรียญ รพ. ในสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี

รัชกาลที่ ๘ โอนไปสังกัดสำนักพระราชวัง กรมศิลปากร และโรงเรียนการเรือน พระนคร ตามลำดับ และสอนอยู่ที่โรงเรียนการเรือนพระนครกับโรงเรียนอนุบาลละอออุทิศ จนเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ จึงออกจากราชการ

รัชกาลปัจจุบัน เริ่มเข้าสอนดนตรีไทยที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปี พ.ศ. ๒๕๐๘ จนถึงปัจจุบัน โดยมิได้รับค่าสอนเลยในระยะ ๑๒ ปีแรก ครั้นเมื่อสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ เสด็จเข้าทรงศึกษาระดับปริญญาตรี จึงได้ถวายการสอนดนตรีส่วนพระองค์ต่อมา

ผลงานทางดนตรีเรียงตามลำดับเวลาได้ดังนี้

๑๙ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๖ ประกวดปี่พาทย์ ณ วังบางขุนพรหม อายุได้ ๘ ปี เป็นนักดนตรีที่อายุน้อยที่สุด ผลการประกวด ขับร้องได้ที่ ๓

พ.ศ. ๒๔๙๒ ประกวดขับร้องเพลงไทยทางวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยได้ที่ ๑ สำเนียงและทางร้องนั้นไพเราะจนกระทั่งกรรมการต้องขอดูตัวเป็นพิเศษ

พ.ศ. ๒๕๑๘ ได้รับเชิญจากกรมศิลปากร เพื่อบันทึกเสียงการขับร้อง และการเดี่ยวซอสามสายเก็บรักษาไว้เป็นแบบฉบับของดุริยางคศาสตร์ต่อไป

พ.ศ. ๒๕๒๑ ได้รับเชิญจากโครงการพัฒนาดนตรีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อบันทึกเสียงการขับร้องเพลงเกร็ดโบราณและเพลงละครประเภทต่าง ๆ ในฐานะผู้เชี่ยวชาญการขับร้องที่มีคุณค่าควรอนุรักษ์

พ.ศ. ๒๕๒๔ ได้รับแต่งตั้งเป็นที่ปรึกษาโครงการดนตรีไทย จากสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

ผลงานทางดนตรีไทยของท่านนั้น มีอีกเป็นอันมาก ทั้งการบันทึกแผ่นเสียงตั้งแต่ปลายรัชกาลที่ ๗ เพลงแรกคือ เพลงอาถรรพ์ จนถึงปัจจุบัน การบรรเลงถวายในโอกาสสำคัญ ๆ ต่าง ๆ เช่น คราวรับเสด็จสมเด็จพระราชินี มากาเร็ตเธ่อ เสด็จเยือนประเทศไทยครั้งยังเป็นมกุฎราชกุมารี ก็ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้อาจารย์เจริญใจเข้าเฝ้า ได้สีซอสามสายและขับร้องพร้อมกันนับเป็นคนแรกในประวัติการดนตรีของสยามประเทศ การแต่งทางร้องเพลง ได้แก่ เพลงพญาสี่เสา จินตะหราวาตี สาวสุดสวย และฉลองพระนคร การเป็นกรรมการตัดสินการประกวดดนตรีไทยและการขับร้องต่าง ๆ รวมทั้งงานการสอนดนตรีตามมหาวิทยาลัย และสถาบันอันมีเกียรติอีกหลายแห่งจนได้ชื่อว่า เป็นผู้มีลูกศิษย์ลูกหาเป็นนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิมากที่สุดท่านหนึ่ง แต่ผลงานทางดนตรีซึ่งเป็นความปลื้มปีติของท่านยิ่งนัก คือ การได้รับความไว้วางพระทัยจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ ให้เป็นผู้ใส่เพลงขับร้องถวายในบทพระราชนิพนธ์ส่วนพระองค์ต่าง ๆ การได้ร่วมทำงานละครต่าง ๆ ตามพระบัญชา การได้รับพระกรุณาพระราชทานพรในวันเกิดเป็นพระราชนิพนธ์ขับร้อง รวมทั้งที่มีพระเมตตาพระราชทานชื่อบ้านของท่านว่า "เรือนมโหรี" ดังลายพระหัตถ์ปรากฏว่า "ให้ชื่อเรือนของอาจารย์เจริญใจว่า "เรือนมโหรี" ขอจงเป็นสถานที่ยังความสุขแก่ใจ" ทั้งหลายนี้เป็นกำลังใจและเป็นความประทับใจของท่านอย่างยิ่ง

ด้วยเกียรติคุณทั้งปวงของท่าน รัฐบาลไทยจึงยกย่องให้เป็นสตรีสากลคนแรกที่เป็นศิลปินในปีสตรีสากล เมื่อวันที่ ๑๘ ธันวาคม พ.ศ.

๒๕๑๘ แม้บัดนี้ท่านจะมีอายุมากแล้ว แต่ก็ยังมิได้ย่อท้อต่อการทำนุบำรุงรักษาดนตรีไทย ศิษย์ของท่านเข้าประกวดร้องเพลงได้รางวัลชนะเลิศทั้งชายและหญิง ในการประกวดชิงรางวัลฆ้องทองคำ ซึ่งจัดประกวดโดย นายบุญเสริม ถาวรกุล เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๓ สมดังปณิธานของท่านที่ตั้งใจว่าจะพยายามสั่งสอนปรับปรุงในด้านคุณภาพให้คนเข้าใจความไพเราะของดนตรีไทย เพื่อให้สมกับราชทินนาม "เสนาะดุริยางค์" ของท่านบิดาผู้วางรากฐานอันมั่นคงให้แก่ท่าน จนกล่าวได้ว่าปัจจุบันท่านเป็นผู้รอบรู้ในการขับเสภาการละครทั้งละครนอกละครใน และละครดึกดำบรรพ์โดยแตกฉาน ทั้งเป็นคลังแห่งความรู้ซึ่งไม่อาจหาได้ในที่อื่น ๆ

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๐ ท่านได้รับเกียรติสูงสุดให้รับพระราชทานปริญญาศิลปกรรมศาสตร-ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาดุริยางค์ไทย) จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (คีตศิลป์) นับเป็นผู้ทำประโยชน์แก่ประเทศชาติอย่างยิ่ง สมเป็นผู้สืบตระกูล "เสนาะดุริยางค์" โดยแท้.

พิชิต ชัยเสรี

(เรียบเรียงจาก คำบอกเล่าของอาจารย์เจริญใจ สุนทรวาทิน.)

นางฉลวย จิยะจันทน์

(พ.ศ. ๒๔๕๕-ปัจจุบัน)

นางฉลวย จิยะจันทน์ เกิดเมื่อวันที่ ๑๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๕ ที่จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นบุตรีของหลวงประกรมกรณีและนางบุญมี รัตน-จันทรา มีพี่น้องร่วมบิดามารดา ๘ คน แต่มีความสามารถทางดนตรีไทยเพียง ๓ คน คือ นางฉอ้อน โรจนวิภาค เล่นจะเข้ นางสาวเฉลย รัตนจันทรา เป่าขลุ่ย และนางฉลวยเองซึ่งเป็นคนสุดท้องเล่นซออู้

เริ่มการศึกษาขั้นมูลฐานที่โรงเรียนวังสวนดุสิต เมื่อเป็นเด็กอยู่ในวังจึงถูกบังคับให้เรียนดนตรีใน พ.ศ. ๒๔๖๖ เข้ารับราชการในกรมประชาสัมพันธ์ในปี พ.ศ. ๒๔๘๗

สมรสกับร้อยโทยงยุทธ จิยะจันทน์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๐ มีบุตรชาย ๑ คน มีความสามารถตีโทนรำมะนาได้

เริ่มถ่ายทอดวิชาดนตรีไทยให้แก่บุคคลอื่นเมื่ออายุได้ ๓๕ ปี โดยสอนที่สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า (สถาปัตยกรรม) ลาดกระบัง, วิทยาลัยพาณิชยการค้า, มูลนิธิมุสลิม, โรงเรียนสตรีโชติเวช และโรงเรียนเทพศิรินทร์ มีลูกศิษย์ที่เห็นว่ามีฝีมือ ได้แก่ ภิรมย์ พันธุมจินดา และศิริพันธุ์ ทินกร ณ อยุธยา ถนัดสอนประเภทเครื่องสาย

ออกแสดงดนตรีครั้งแรกเมื่ออายุ ๑๕ ปี ที่ศาลาเฉลิมกรุง และแสดงฝีมือเดี่ยวครั้งแรกเมื่อ

อายุ ๑๗ ปี เคยบันทึกเสียงกับวงดนตรีวัชรบรรเลง และวงดนตรีของศาสตราจารย์ ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์

ผลงานทางดนตรีไทยที่ภูมิใจมากคือ เคยชนะเลิศการประกวดดนตรีเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๖ ในนามของวงปิติชัย ซึ่งเป็นวงของตัวเอง

ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๒๕) รับราชการอยู่ในกรมประชาสัมพันธ์ และพักอยู่บ้านเลขที่ ๓๔/๓๕ หมู่บ้านชินเขต ถนนงามวงศ์วาน ตำบลลาดยาว เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร. ๑๔๗/๗๔ หมู่บ้านราชพฤกษ์ธานี ถนนประชาชื่น บางเขน กรุงเทพ.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก การสัมภาษณ์เมื่อเดือนเมษายน ๒๕๒๕.)

ขุนฉลาดฆ้องวง (ส่าน ดูรยาชีวะ)

(พ.ศ. ๒๔๒๘-๒๕๑๑)

ขุนฉลาดฆ้องวง (ส่าน ดูรยาชีวะ) เป็นชาวบ้านลุ่ม อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี เกิดเมื่อวันศุกร์แรม ๓ ค่ำ เดือน ๖ ปีระกา ตรงกับวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๒๘ บิดาชื่อนายทรัพย์ มารดาชื่อนางเหงยิ้ม ได้เข้าถวายตัวเป็นมหาดเล็กเวรฤทธิ์ เมื่อวันที่ ๑๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๖ อายุได้ ๑๘ ปี ในกรมมหรสพสมัยรัชกาลที่ ๕ เรียนระนาดจากเจ้าคุณเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทร–วาทิน)

ในสมัยรัชกาลที่ ๖ ได้ย้ายมาประจำกรมมหรสพ แผนกพิณพาทย์หลวง ทำหน้าที่เป็นคนตีระนาดเอกและระนาดทุ้ม ในปี พ.ศ. ๒๔๕๘ ได้ตำแหน่งพันจ่าเด็กชา แล้วเลื่อนเป็นมหาดเล็กสำรอง ใน พ.ศ. ๒๔๖๒ ปลายสมัยรัชกาลที่ ๖ มีตำแหน่ง "ฉลาดฆ้องวง" ว่างอยู่ จึงพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น ขุนฉลาดฆ้องวง เมื่อวันที่ ๒๙ เดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๖๔ ทั้ง ๆ ที่ไม่ได้ทำหน้าที่เป็นคนตีฆ้องประจำแต่อย่างใด

ขุนฉลาดฆ้องวงแต่งงานกับนางสาวชม บุตรีนายชื่นและนางพัน คนบ้านลุ่ม นนทบุรี บ้านเดียวกัน เมื่อวันที่ ๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ มีบุตรเท่าที่สืบได้ ชื่อสิริ เป็นชาย เกิด พ.ศ. ๒๔๖๕

ฝีมือในการตีระนาดอยู่ในระดับดีคนหนึ่งของกรมมหรสพ แต่ไม่ถึงกับมีชื่อเสียงมากนัก ถึงแก่กรรมด้วยโรคชรา เมื่อวันที่ ๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๑ รวมอายุได้ ๘๓ ปี.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก เอกสารทะเบียนประวัติ กรมมหรสพ สำนักพระราชวัง และคำบอกเล่าของ อาจารย์มนตรี ตราโมท.)

นางฉวีวรรณ เปลี่ยนทันผล

(ไม่ทราบปีที่เกิด และปีที่ถึงแก่กรรม)

ฉวีวรรณ เปลี่ยนทันผล เป็นนักร้องเพลงไทยคนสำคัญ ของ วงดนตรีไทย กองดุริยางค์แห่งราชนาวี เป็นศิษย์เรียนขับร้องมาจากบ้านท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล และต่อเพลงขับร้องจากเรือเอกแสวง วิเศษสุด ร.น. เป็นนักร้องเสียงดีแม่นเพลง และมีความรู้ในกระบวนเพลงขับร้องมาก เรียกได้ว่าเป็นนักร้องชั้นนำคนหนึ่ง ซึ่งได้ถ่ายทอดเพลงขับร้องไว้แก่ คุณสุพัฒน์ บัวทั่ง จ.ส.อ. เลี่ยมลักษณ์ อยู่ดี และ จ.อ.กล้า นาคะมนัง

ผลงานของฉวีวรรณ ไม่ได้มีแต่เฉพาะเพลงไทยเดิม แต่ยังได้ขับร้องเพลงไทยสากล อัดแผ่นเสียงไว้เป็นจำนวนไม่น้อย ผลงานเพลงไทยที่ขับร้องไว้ บันทึกเป็นเทปที่บ้านเสริมมิตรบรรเลงของนายเสริม ศาลิคุปต เป็นจำนวนมาก แนวการขับร้องถือเป็นแบบฉบับได้ ปัจจุบันพอจะหาฟังได้ที่ห้องสมุดดนตรี ทูลกระหม่อมบริพัตร หอสมุดแห่งชาติ

ฉวีวรรณ เดิมใช้นามสกุล ทัศนกุล ถึงแก่กรรมด้วยโรคหัวใจวายขณะรับราชการเป็นนักร้องอยู่ในกองดุริยางค์ทหารเรือ ประวัติอื่น ๆ ยังสืบไม่ได้.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำให้สัมภาษณ์ของ ร.อ.แสวง วิเศษสุด ร.น. และ จ.ส.อ.เลี่ยมลักษณ์ อยู่ดี.)

นายเฉลิม ชิดท้วม

(พ.ศ. ๒๔๕๔-๒๕๒๓)

นายเฉลิม ชิดท้วม เป็นบุตรชายคนสุดท้องของ จางวางสวน และนางแพ ชิดท้วม เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ ที่บ้านใกล้วัดท้องคุ้ง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ มีพี่ชายร่วมบิดาชื่อ ศิริ เป็นนักระนาดเอกฝีมือดี และมีพี่สาวอีกคนหนึ่งชื่อ ตลับ เป็นนักร้อง และมีพี่น้องร่วมบิดา แต่ต่างมารดาอีก ๓ คน ชื่อ ชื่น แช่ม และพิมพ์ ชิดท้วม

นายเฉลิม ชิดท้วม เริ่มเรียนฆ้องใหญ่และระนาดจากจางวางสวน ผู้เป็นบิดามาตั้งแต่เล็ก และเนื่องจาก จางวางสวนมีความผูกพัน ชอบพอกับท่านครูจางวางทั่วและเป็นมหาดเล็กเรือนนอกของทูนกระหม่อมบริพัตร แห่งวังบางขุนพรหม นายเฉลิมจึงได้ไปเรียนดนตรีเพิ่มเติมจากจางวางทั่ว ได้ต่อเพลงจากท่านครูทองดี ชูสัตย์ ท่านครูจางวางทั่ว และต่อร้องเพลงจากคุณแม่เจริญ พาทยโกศล เคยทำหน้าที่เป็นคนฆ้อง คนระนาด ในงานประจำของวังบางขุนพรหม ในสมัยปลายรัชกาลที่ ๖ และตลอดรัชกาลที่ ๗ และได้ชื่อว่าเป็นลูกวงที่ฝีมือดี เข้มแข็งมากคนหนึ่งของวงปี่พาทย์บ้านพาทยโกศล รวมทั้งเป็นหัวหน้าวงของ วงดนตรีจางวางสวน ผู้เป็นบิดาด้วย

ศิษย์ของนายเฉลิม ชิดท้วม ได้แก่ ลูกหลานในตระกูลชิดท้วมหลายคน อาทิ บุญช่วย ยเรศ และสุศิระ ชิดท้วม และศิษย์อื่น ๆ ที่ยังสืบนามไม่ได้อีกมาก

นายเฉลิม ชิดท้วม ถึงแก่กรรมเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๓ มีบุตรเป็นนักดนตรี มีชื่อเสียง คือ นาย สุศิระ ชิดท้วม.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก การสัมภาษณ์ของ นางตลับ ชิดท้วม.)

นายเฉลิม บัวทั่ง

(พ.ศ. ๒๔๕๓-๒๕๓๐)

ครูเฉลิม บัวทั่ง เป็นบุตรของนายปั้นและนางถนอม บัวทั่ง เกิดเมื่อวันจันทร์ เดือน ๕ แรม ๕ ค่ำ ปีจอ ตรงกับวันที่ ๒๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ เป็นบุตรคนที่ ๑๘ ของนายปั้น

บิดาของครูเฉลิม เป็นนักดนตรีสังกัดอยู่ในวังพระองค์เจ้าเพ็ญพัฒนพงศ์ กรมหมื่นพิชัยมหินทโรดม และเป็นเพื่อนรักกันกับพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) เมื่อกรมหมื่นพิชัย ฯ สิ้นพระชนม์ในปี พ.ศ. ๒๔๕๒ นั้น นักดนตรีในวงนี้ก็แยกย้ายกันไป ครูปั้นกลับไปตั้งวงดนตรีเองที่บ้านคลองบางม่วง จังหวัดนนทบุรี ครูเฉลิมเล่าว่า ท่านได้ยินเสียงดนตรีปี่พาทย์มาตั้งแต่เด็ก พออายุได้ ๖ ปี บิดาก็จับมือให้ตีระนาด แล้วฝึกสอนให้เรื่อยมาจนสามารถเล่นได้รอบวง เมื่อครูอายุได้ ๑๑ ปี ครูปั้น จึงส่งตัวให้มาเรียนดนตรีไทยกับพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) ได้ฝึกปรืออยู่ไม่นาน พระยาประสาน ฯ ก็ส่งขึ้นไปตีระนาดถวายพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะทรงพระเครื่องใหญ่ ได้รับคำชมเชยว่า ฝีมือดี จะเก่งต่อไปข้างหน้า แต่ครูเฉลิมก็ได้อยู่กับ พระยาประสาน ฯ ไม่นานนัก ท่านพระยา ฯ ก็ถึงแก่กรรม ขณะนั้นครูมีอายุได้ ๑๔ ปี พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

จึงมีรับสั่งให้พระยาอนิรุทธเทวา (ฟื้น พึ่งบุญ ณ อยุธยา) นำครูเฉลิมไปอยู่ด้วย ครูจึงได้ศึกษาหาความรู้ด้านดนตรีจากครูอื่น ๆ อีกหลายสำนัก รวมทั้งที่สำนักของท่านจางวางทั่ว พาทยโกศล ด้วย

ครูเฉลิม ได้เรียนหนังสือในโรงเรียนพรานหลวง ตั้งแต่อายุได้ ๑๑ ปี จนอายุได้ ๑๕ ปี ก็ลาออกมารับราชการเป็นนักดนตรีอยู่ในกรมปี่พาทย์และโขนหลวง จนกระทั่งมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ต่อมาถึง พ.ศ. ๒๔๗๘ กรมปี่พาทย์และโขนหลวงก็ถูกยุบมารวมอยู่ในกรมศิลปากร ในระยะนี้มีการปรับปรุงเศรษฐกิจของประเทศเป็นการใหญ่ ครูเฉลิม "ถูกดุลย์" ออกจากราชการไปเป็นครูสอนดนตรีไทยที่สโมสรบันเทิงของสามัคคยาจารย์สมาคม ประมาณ ๑ ปี แล้วไปสอนอยู่ที่กรมทหารอากาศ ดอนเมือง สมัยหลวงกาจสงครามเป็นเสนาธิการ ประมาณ ๖ เดือน แล้วกลับเข้ารับราชการในกรมศิลปากรอีกระยะหนึ่ง ก็ลาออกไปประกอบอาชีพดนตรีเป็นส่วนตัว ระหว่างนี้เกิดสงครามอินโดจีนซึ่งประเทศไทยมีส่วนเกี่ยวข้องด้วย เมื่อสงครามสงบแล้ว ครูเฉลิมเข้ารับราชการอีก ในสังกัดกรมที่ดิน ไปประจำอยู่ประเทศเขมร ประมาณ ๔ เดือน ก็เกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ครูจึงอพยพหนีสงครามและลาออกจากราชการอีก จนกระทั่งพลเอกไสว ไสวแสนยากร อธิบดีกรมตำรวจในขณะนั้น ได้เรียกตัวครูให้ไปประจำวงดนตรีของกรมตำรวจ ครูได้ฝากผลงานไว้ที่กรมตำรวจหลายเพลง อาทิ เพลงมอญอ้อยอิ่งเถา ขอมใหญ่เถา เขมรพายเรือเถา เขมรเหลืองเถา ลาวเลียบค่ายเถา และได้นำเพลงหน้าพาทย์ของเก่าพร้อมกับแต่งบางส่วนขึ้นใหม่ใช้บรรเลงเป็นเพลงชุดประกอบเรื่อง "วานรินทร์ นิ้วเพชร และอารยวิถี" อันเป็นเรื่องพุทธประวัติตั้งแต่ประสูติจนถึงนิพพาน แต่เป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง ที่ผลงานของครูชุดนี้ไม่แพร่หลาย

ต่อมาครูเฉลิมลาออกจากกรมตำรวจไปประกอบอาชีพส่วนตัว และรับสอนดนตรีไทยตามสถาบันการศึกษาต่าง ๆ อาทิเช่น สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า วิทยาเขตนนทบุรี คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี ธนาคารกรุงเทพ จำกัด วิทยาลัยแพทย์พระมงกุฎเกล้าและเป็นหัวหน้าวงดนตรีเสริมมิตรบรรเลง ท่านได้มีโอกาสประดิษฐ์เพลงไทยขึ้นอีกมากมาย เช่น โหมโรงประสานเนรมิตร โหมโรงจามจุรี โหมโรงสรรเสริญพระจอมเกล้า โหมโรงพิมานมาศ โหมโรงมหาปิยะ โหมโรงรามาธิบดี ลาวลำปางใหญ่เถา ลาวลำปางเล็กเถา ลาวกระแซเถา ลาวกระแตเล็กเถา ลาวเจริญศรีเถา สีนวลเถา ลาวครวญเถา ดอกไม้เหนือเถา เคียงมอญรำดาบเถา เขมรใหญ่เถา สาวสอดแหวน ประพาสเภตรา หงส์ทอง (ทางวอลซ์) ล่องลม และได้แต่งเพลงพิเศษเนื่องในโอกาสเฉลิมพระยศสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ประกอบด้วย "เกริ่นเจ้าฟ้าต่อด้วยเพลงประชุมเทพ" ในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ ครูได้รับคัดเลือกจากคณะกรรมการของสมาคมดนตรีแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ เสนอชื่อให้ได้รับพระราชทานโล่เกียรติยศจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ฯ ในฐานะนักดนตรีไทยตัวอย่าง ซึ่งมีนักดนตรีไทยที่ได้รับพระราชทานโล่ครั้งนี้เพียง ๔ คน คือ อาจารย์มนตรี ตราโมท ครูเฉลิม บัวทั่ง คุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรรณ และครูบุญยง เกตุคง ซึ่งครูเฉลิมบอกว่าเป็นรางวัลที่ครูภูมิใจที่สุดในชีวิต นอกจากนี้เมื่อต้นปี พ.ศ. ๒๕๒๕ ครูได้แต่งเพลงเข้าประกวดรางวัลพิณทอง ซึ่งธนาคารกสิกรไทย เป็นผู้ดำเนินการจัดประกวด เพลงของครูก็ได้รับรางวัลชนะเลิศ คือ เพลงปิ่นนคเรศเถา

ครูเฉลิมแต่งงานกับนางไสว มีบุตรธิดาด้วยกันทั้งสิ้น ๑๑ คน เสียชีวิตแต่ยังเล็ก ๔ คน บุตร

ธิดาของท่านที่มีฝีมือในทางดนตรีไทย ได้แก่ นายพัฒน์ บัวทั่ง คนระนาดเอก รับราชการอยู่ที่กองการสังคีต กรมศิลปากร นางสุพัฒน์ บัวทั่ง นักร้องกองดุริยางค์ทหารเรือ และนางสุธาร ศุขสายชล มีฝีมือจะเข้ดีมาก

นอกจากจะมีวงปี่พาทย์และมโหรีของตัวเองแล้ว ครูเฉลิมยังทำอังกะลุงส่งออกขายด้วย ท่านได้เขียนโน้ตเพลงเสียงประสานสำหรับอังกะลุงไว้มาก ผลงานทางด้านอังกะลุงส่วนใหญ่มีบันทึกไว้ พักรักษาตัวที่โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า และพักฟื้นที่บ้าน ในเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๓๐ ครูได้เข้ารับพระราชทานโล่และเข็มเชิดชูเกียรติในฐานะเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย) ประจำปี ๒๕๒๙ นับเป็นเกียรติสูงส่งและความปลื้มปีติสูงสุดครั้งสุดท้ายในชีวิตของครู ครูถึงแก่กรรมในวันที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๕๓๐ รวมอายุได้ ๗๗ ปี

จรวยพร สุเนตรวรกุล

(เรียบเรียงจาก บทความสยามสังคีต ของนายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล และคำบอกเล่าของครูเฉลิม บัวทั่ง).

นายฉัตร สุนทรวาทิน

(พ.ศ. ๒๔๓๖-๒๔๘๖)

นายฉัตร สุนทรวาทิน เกิดเมื่อปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๔๓๖ ณ บ้านของตระกูลพาทยโกศล บริเวณหลังวัดกัลยาณมิตร เป็นบุตรของนายชื่น สุนทรวาทิน (น้องชายพระยาเสนาะดุริยางค์ แช่ม สุนทรวาทิน) และนางหนู ซึ่งเป็นน้องแท้ ๆ ของจางวางทั่ว พาทยโกศล เมื่อเด็กได้เติบโตมาในบ้านของตระกูลพาทยโกศล จึงเป็นศิษย์ของครูทองดี ชูสัตย์ หลวงกัลยามิตตาวาส (ทับ พาทยโกศล) และได้เรียนดนตรีกับท่านจางวางทั่ว ผู้เป็นน้าด้วย มีน้องชายร่วมบิดามารดา เป็นนักดนตรีฝีมือดี ชื่อ ช่อ สุนทรวาทิน

เนื่องจากมีเชื้อสายดนตรีมาแต่กำเนิด จึงมีความสามารถในทางดนตรีดี มาแต่อายุยังน้อย เมื่ออายุครบเกณฑ์ทหาร ใน พ.ศ. ๒๔๕๖ จึงได้เข้ารับราชการในกองดุริยางค์กองทัพเรือ ตั้งแต่เป็นพลทหาร จนได้เป็นจ่าโท สามารถเรียนโน้ตสากลได้อย่างแตกฉาน ทั้งอ่าน ทั้งเขียนได้คล่องแคล่ว มีความรู้ในเพลงการ เพลงประกอบการแสดงโขนละคร หุ่นกระบอก เป็นอย่างดี ได้เพลงทั้งทางเครื่องและทางร้องมาก ด้วยใกล้ชิดกับคุณแม่เจริญ พาทยโกศล และเล่นดนตรีด้วยกันมาเป็นเวลานาน

พ.ศ. ๒๔๕๘ ได้แต่งงานกับหญิงไทยอิสลาม ชื่อ เชื้อ บ้านอยู่กุฎีขาว ธนบุรี มีบุตรชายคนโต ชื่อ เชิญ สุนทรวาทิน เป็นนักดนตรีไทย ชำนาญทางเครื่องหนัง กับบุตรีอีก ๒ คน ชื่อ ชดช้อย และช้องมาศ ซึ่งเป็นนักดนตรีและนักร้องตามลำดับ

นายฉัตร นอกจากจะมีน้องชายเป็นนักดนตรีมีฝีมือ คือ นายช่อ ยังมีพี่สาวชื่อชั้นเป็นนักดนตรีและนักร้อง ซึ่งได้ย้ายตามสามี (ชื่อนายรอด อักษรทับ) ขึ้นไปอยู่เมืองเชียงใหม่ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ พี่น้องทั้ง ๓ รวมทั้งพี่เขย รวมเป็น ๔ คนนี้ ได้เป็นกำลังในการปลูกฝังดนตรีไทยให้แก่ชาวเชียงใหม่มาตั้งแต่ครั้งนั้น โดยเริ่มสอนในคุ้มเจ้าครองนคร

และบ้านของเจ้าแก้วนวรัตน์ ทำหน้าที่ควบคุมการแสดงละคร โขน หุ่นกระบอก ละครร้อง แบบปรีดาลัย ฯลฯ ช่วยสอนอยู่จนถึง พ.ศ. ๒๔๘๔ จึงลากลับกรุงเทพ ฯ และได้ไปเป็นครูสอนให้แก่วงดนตรีของตระกูลเกิดผล ณ บ้านใหม่ อยุธยา จนตั้งเป็นวงปี่พาทย์ที่มีความสามารถสูงวงหนึ่ง ศิษย์คนสำคัญคือ กำนันสำราญ เกิดผล กำนันสำเริง เกิดผล เป็นต้น

นายฉัตร ย้อนกลับไปอยู่เชียงใหม่ในปี พ.ศ. ๒๔๘๖ และได้ถึงแก่กรรมด้วยโรคไข้จับสั่นที่จังหวัดลำปาง ในปีเดียวกันนั้น รวมอายุได้ ๕๐ ปี.

อารดา กีระนันทน์

(เรียบเรียงจาก บทความ "สยามสังคีต" ของ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล คำบอกเล่าของ นายสังเวียน เกิดผล และคำบอกเล่าของ ชดช้อย เกิดใจตรง).

นายฉันทิชย์ กระแสสินธุ์

(พ.ศ. ๒๔๕๑-๒๕๑๖)

นายฉันทิชย์ กระแสสินธุ์ เป็นนักดนตรีไทยมีความสามารถในการสีซอสามสายและบรรเลงเครื่องสายได้เป็นอย่างดี เกิดที่อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมื่อวันอังคาร เดือน ๖ ขึ้น ๖ ค่ำ ปีวอก ตรงกับวันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๑ บิดาชื่อ วอน และมารดาชื่อ สำเภา มีอาชีพในการประมง

เมื่อยังเล็ก เริ่มเรียนหนังสือที่วัดอัมพาราม หัวหิน และศึกษาประวัติศาสตร์ วรรณคดี โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอนจากบิดา รวมทั้งเรียนรู้วิชาโหราศาสตร์จนมีความรู้เป็นที่เคารพนับถือ และเนื่องจากเป็นนักอ่าน จึงเชี่ยวชาญในวรรณคดี ประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม ศาสนา และกวีนิพนธ์ สามารถแต่งบทประพันธ์ได้ดี รวมทั้งแต่งบทเพลงไว้หลายบท

เริ่มเรียนดนตรีไทยจากพระพี่เลี้ยงแก้ว จุล–โยธิน ซึ่งเป็นผู้ใหญ่ในวังของสมเด็จเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ พระพี่เลี้ยงแก้วได้มาพักตากอากาศที่หัวหิน ที่วังพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ (พระโอรสของสมเด็จเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ) จึงได้สอนให้หัดสีซอ ทุกประเภท ทั้งซอด้วง ซออู้ ซอสามสาย จนถึงไวโอลินของฝรั่งเศสก็สีได้ดี

เริ่มรับราชการเป็นครูที่โรงเรียนเทศบาลหัวหินก่อน แล้วย้ายไปเป็นตำรวจที่อำเภอหัวหิน (พ.ศ. ๒๔๗๒–พ.ศ. ๒๔๗๓) จากนั้นจึงเข้ามากรุงเทพ ฯ ได้เป็นศิษย์ของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลป–บรรเลง) พ.ศ. ๒๔๗๗–พ.ศ. ๒๔๗๙ เป็นครูวิชาดุริยางค์ศาสตร์ โรงเรียนนาฏศิลป์ กรมศิลปากร แล้วย้ายไปทำงานองค์การเชื้อเพลิงจนเกษียณอายุ แต่งงานกับนางสาวแย้ม ทองประณีต เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๑ แต่ไม่มีบุตรสืบสกุล

นายฉันทิชย์ นอกจากจะเป็นนักเขียนหลายนามปากกา มีผลงานในด้านศิลปวัฒนธรรมแพร่หลายมากแล้ว ในด้านดนตรี ท่านเคยแสดงฝีมือเดี่ยวซอสามสายถวายพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้า

อยู่หัว ณ พระราชวังไกลกังวล หัวหิน มาตั้งแต่เด็ก และพระราชวงศ์อีกหลายพระองค์ อาทิ สมเด็จเจ้าฟ้ากรมหลวงลพบุรีราเมศร์ พระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าอัพภันตรีปชา พระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าจุฑารัตน์ราชกุมารี และพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอดิสัยสุริยาภา เป็นต้น ได้แต่งบทละคร เรื่องสมเด็จพระนเรศวรประกาศอิสรภาพ ให้นักเรียนนาฏศิลป์แสดง รวมทั้งแต่งบทเพลงอะแซหวุ่นกี้เถา กับเพลงยโสธรเถา เป็นต้น

นอกจากจะร่วมเล่นดนตรีไทย สีซอสามสายกับวงเครื่องสายคณะหนุ่มน้อยเป็นประจำแล้ว ยังตั้งวงดนตรี "มธุรวาทิต" อีกวงหนึ่งด้วย

ในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ท่านได้เสนอความคิดให้ท่านนายกรัฐมนตรีสนับสนุนการเล่นดนตรีไทย อันเป็นต้นกำเนิดรายการโทรทัศน์ "คันธรรพศาลา" ขึ้นที่ไทยทีวีช่อง ๔ บางขุนพรหม โดยเป็นผู้คิดชื่อรายการ และวางรูปแบบร่วมกับคุณจำนง รังสิกุล รายการนี้ได้เป็นเวทีแสดงฝีมือของนักดนตรีไทยทุกวัย ทั้งประเภทวงอาชีพและวงสมัครเล่น รวมทั้งวงดนตรีจากสถาบันการศึกษาอีกมากมายหลายแห่ง นับเป็นรายการที่ยืนยงตลอดมาเป็นเวลาร่วม ๑๐ ปี จึงหยุดไปเพราะการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๖

นายฉันทิชย์ ถึงแก่กรรมด้วยโรคมะเร็งในกระเพาะปัสสาวะ เมื่อวันที่ ๒๓ เดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ อายุได้ ๖๕ ปีเศษ เมื่อป่วยอยู่ ท่านยังได้นอนดูรายการคันธรรพศาลา ที่ท่านก่อตั้งไว้ด้วยความชื่นชม โดยไม่มีโอกาสทราบว่า พอถึงวันที่ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ ทางสถานีโทรทัศน์ก็ได้ล้มเลิกรายการคันธรรพศาลา เพราะความผันผวนทางการเมืองเป็นเหตุ.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก หนังสือ "ฉันทิชยาลัย" พ.ศ. ๒๕๑๖.)

นางชม (เขียว) รุ่งเรือง

(พ.ศ. ๒๔๖๔-ปัจจุบัน)

นางชม รุ่งเรือง เป็นบุตรีของนายศุขและนางแถม ดุริยประณีต มีชื่อเดิมว่า เขียว เกิดเมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๔ ที่บ้านถนนลำพู หลังวัดสังเวชวิศยาราม เป็นน้องของครูโชติ ครูชิ้น ครูชั้น (เหย่) ดุริยประณีต เป็นน้องสาวของครูสุดา เขียววิจิตร และครูแช่มช้อย ดุริยพันธุ์ เป็นพี่สาวของ ครูสุดจิตต์ และครูสืบสุด ดุริยประณีต

เมื่อเล็กได้เรียนหนังสือกับครูแนบ ที่โรงเรียนแนบวิทยา บางลำพู จนจบชั้นประถมปีที่ ๔ แล้ว บิดาให้ออกจากโรงเรียนมาช่วยงานบ้านรวมทั้งเป็นนักร้องประจำวงปี่พาทย์ดุริยประณีต ซึ่งบิดาเป็นเจ้าของ ได้ต่อร้องเพลงไทยกับคุณแม่แถม ผู้เป็นมารดาตั้งแต่อายุ ๑๐ ขวบ แล้วมาต่อตับ

เจริญศรีกับพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทร–วาทิน) ครั้นต้องมาทำหน้าที่เป็นนักร้องประจำวงของบิดา จึงมาต่อเพลงเถา จากครูสุดา เขียววิจิตร ครูแช่มช้อย และครูเหนี่ยว ดุริยพันธุ์ ผู้เป็นพี่เขยด้วย จนสามารถร้องเพลงตับ เพลงเถา เพลงประกอบการแสดงต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี และเนื่องจากพี่ชาย ๓ คน และพี่สาว ๒ คน ได้เข้ารับราชการอยู่ในกรมมหรสพ (ต่อมาเป็นกรมศิลปากร) บิดาจึงเกรงใจมิกล้าส่งตัวครูชม เข้าไปเป็นข้าราชการกรมศิลปากรอีก ประกอบกับมีโรงเรียนบางแห่งต้องการครูสอนขับร้อง จึงได้เริ่มต้นสอนขับร้องในโรงเรียนวรวุฒิ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๓ จนถึง พ.ศ. ๒๔๘๖ แล้วย้ายไปสอนที่โรงเรียนโฆษิตอีกระยะหนึ่ง จากนั้น อาจารย์บุญฉวี พรหโม–ปกรณ์กิจ อาจารย์ใหญ่โรงเรียนสตรีวัดระฆังได้ชวนไปเป็นครูสอนขับร้อง จึงย้ายไปสอนประจำอยู่ที่โรงเรียนสตรีวัดระฆังเรื่อยมาจนเกษียณอายุ

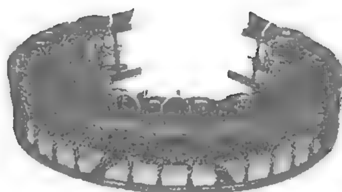
ในด้านความสามารถทางดนตรีไทยนั้น ครูชมเป็นคนร้องเพลงไทยที่มีกระแสเสียงไพเราะได้เพลงตับ เพลงเถามาก สามารถถ่ายทอดให้แก่ศิษย์ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังสามารถสีซอด้วงซออู้ และตีกลองประกอบหน้าทับเพลงได้ นอกจากร้องเพลงประจำวงดุริยประณีตของบิดาแล้วยังเป็นนักร้องวงเครื่องสายที่มีชื่อเสียงอีกหลายวง อาทิ วงนายประพาส สวนขวัญ วงนายพุฒ นันทพล วงนายเสนาะ ศรพยัคฆ์ สมัยเมื่อเริ่มมีวิทยุกระจายเสียงออกอากาศ ณ วังพญาไท (โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า ในปัจจุบัน) ได้มีการประกวดขับร้องออกอากาศ ใช้วิทยุแร่เป็นเครื่องรับ ปรากฏผลการประกวดครั้งนั้น คือ คุณเบญจา ตุงคมณี ได้ที่ ๑ ได้ ๑๐ คะแนนเต็ม ครูชม ดุริยประณีต ได้ ๙ คะแนน และคุณลำจวน ถิ่นคำ ได้ ๘ คะแนน เป็นการประกวดครั้งแรกและครั้งสุดท้ายในชีวิต โดยปกติแล้วครูชมจะร้องประชันวงในวงดุริยประณีตของบิดาเสมอ แต่ไม่เคยมีโอกาสได้บันทึกเสียงไว้เลย

ในด้านครอบครัว ได้แต่งงานกับนายผวน รุ่งเรือง มีบุตรด้วยกัน ๘ คน ทุกคน มีความสามารถในทางดนตรี เรียงตามลำดับ คือ นายอำนวย (ฆ้อง ทุ้ม เครื่องหนัง) พจนีย์ (ซอและขับร้อง) วาสนา (ขับร้อง) วิษณุ (เครื่องหนัง) กมล (ฆ้องและเครื่องหนัง) วัฒนา (ซอ) ภราดร (ดนตรีสากล) และพรพิบูลย์ (จะเข้และขับร้อง) โดยเฉพาะบุตรี ๓ คนคือ พจนีย์ วาสนา และพรพิบูลย์นั้น ครูชมได้สอนขับร้องให้ด้วยตัวเอง จนมีชื่อเสียงทุกคน

ศิษย์ขับร้องที่มีชื่อเสียง ได้แก่ สุรางค์ ดุริยพันธุ์ ดวงเนตร ดุริยพันธุ์ จริยา ภัทรปาล จันทนา สุขะ-วิริยะ จำรัส เขียววิจิตร ฯลฯ ปัจจุบันนี้ครูชมยังมีสุขภาพแข็งแรงดี พักอยู่บ้านเลขที่ ๑๒๓ ถนนลำพู หลังวัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำให้สัมภาษณ์ของ นางชม (เขียว) รุ่งเรือง ครูแช่มช้อย ดุริยพันธุ์ และครูสุดา เขียววิจิตร.)

นายช่อ สุนทรวาทิน

(พ.ศ. ๒๔๓๙-๒๕๐๐)

นายช่อ สุนทรวาทิน เกิดในสมัยรัชกาลที่ ๕ เมื่อปีวอก พ.ศ. ๒๔๓๙ เป็นบุตรคนสุดท้อง (คนที่ ๓) ของนายชื่น สุนทรวาทิน (น้องชายพระยาเสนาะดุริยางค์ แช่ม สุนทรวาทิน) และนางหนู (พี่สาวแท้ ๆ ของจางวางทั่ว พาทยโกศล) มีพี่สาวคนหนึ่งชื่อชั้น (สุนทรวาทิน) อักษรทับ และพี่ชายชื่อฉัตร ทั้ง ๓ คนพี่น้องนี้เป็นนักดนตรีมีความสามารถสูงทุกคน

เมื่อเด็กเรียนดนตรีจากครูทองดี ชูสัตย์ หลวงกัลยามิตตาวาส (ทับ พาทยโกศล) และจางวางทั่ว พาทยโกศล ซึ่งมีศักดิ์เป็นน้าชายแท้ ๆ นับเป็นศิษย์ที่หลวงกัลยามิตตาวาส เคี่ยวเข็ญมามากที่สุดคนหนึ่ง จึงเป็นผู้มีความรู้ในทางดนตรีดีมาก รวมทั้งมีฝีมือดีมากด้วย สามารถเล่นดนตรีได้ดีทุกชนิด ยกเว้นปี่ ตีขิมเพราะมาก ตีระนาดก็เยี่ยม ที่ถนัดมากที่สุด คือ ฆ้องวง ซึ่งเคยชนะที่ ๑ ในการประชันพิณพาทย์ที่วังบางขุนพรหม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๖

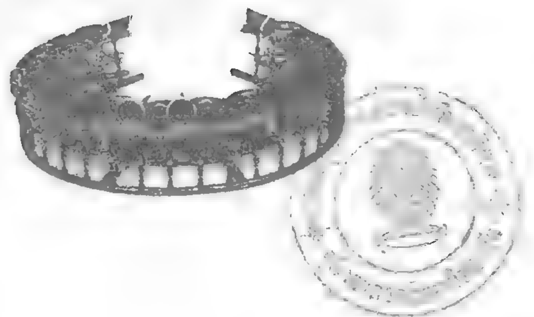
โดยปกติเป็นคนสมองดี จำเพลงแม่น และได้เพลงมากจึงเป็นครูที่มีความรู้ความสามารถอย่างดี ฝีมือฆ้องใหญ่ ซออู้ ขิม นั้น ดีมากที่สุดทั้ง ๓ ชนิด และเป็นคนฆ้องประจำวงปี่พาทย์บ้านวัดกัลยาณมิตรของครูจางวางทั่วมาตลอด เคยสอนดนตรีอยู่ในโรงเรียนราชินี สอนและควบคุมวงดนตรีบ้านใหม่อยุธยา ของนายสังเวียน เกิดผล มีศิษย์หลายคน อาทิ เช่น กำนันสำราญ เกิดผล นายวิเชียร เกิดผล ฯลฯ รวมทั้งได้มีส่วนปลูกฝังดนตรีไทยในจังหวัดเชียงใหม่ ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๖–พ.ศ. ๒๔๘๕ อีกด้วย

ท่านแต่งงาน ๓ ครั้ง มีภรรยาชื่อ เล็ก ชื่อวาด ซึ่งไม่มีบุตรสืบสกุล ส่วนคนที่ ๓ ชื่อ หอม มีบุตรีคนหนึ่ง สีซออู้เพราะมาก ชื่อ "หอมหวล"

ท่านถึงแก่กรรมระหว่างงานฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ (พ.ศ. ๒๕๐๐) ที่จังหวัดอยุธยา โดยอาเจียนเป็นโลหิต เพราะเป็นโรคปอด (วัณโรคเรื้อรัง) มานาน รวมอายุได้ ๖๑ ปี ได้ทำการฌาปนกิจศพที่วัดบำรุงธรรม อำเภอบ้านใหม่ จังหวัดอยุธยา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๑.

อารดา กีระนันทน์

(เรียบเรียงจาก บทความ "สยามสังคีต" ของ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล คำบอกเล่าของคุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรรณ และคำบอกเล่าของนายสังเวียน เกิดผล.)

นายช้อย สุนทรวาทิน

(ไม่ทราบปีที่เกิด และปีที่ถึงแก่กรรม)

"ลำดวนเอ๋ยจะด่วนไปก่อนแล้ว..." ใครได้ยินเพลงแขกลพบุรีนี้จะต้องชมว่าไพเราะนัก ทุกคนไป ถือเป็นสมบัติแห่งอารยธรรมของไทยเราได้อย่างหนึ่งทีเดียว เพลงนี้และอีกหลายเพลงซึ่งผู้เป็นนักดนตรีแท้ จะต้องรู้จักและได้เล่าเรียน เช่น โหมโรงครอบจักรวาล โหมโรงมะลิเลื้อย ม้าย่องอกทะเล แขกโอด ใบ้คลั่ง เขมรปี่แก้ว เขมรโพธิสัตว์ เทพรัญจวน พราหมณ์เข้าโบสถ์ ฯลฯ ล้วนแล้วแต่เป็นงานคีตนิพนธ์ของอัจฉริยภาพผู้นี้ทั้งสิ้น ท่านเป็นนักดนตรีอยู่ในสมัยรัชกาลที่ ๔ และที่ ๕

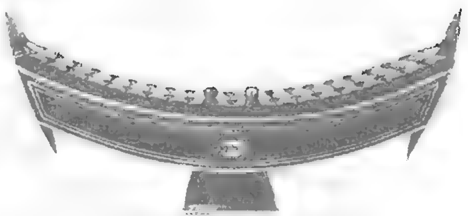
ครูช้อยเป็นบุตรของครูทั่ง ผู้เป็นครูดนตรีที่มีชื่อเสียงยิ่งท่านหนึ่งในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ เมื่อเล็กตาบอดเพราะไข้ทรพิษ แต่ความสามารถทางดนตรีนั้นเป็นอัศจรรย์นัก ทั้งที่ยังมิได้ร่ำเรียนเป็นเรื่องเป็นราวกับท่านบิดา ครูช้อยก็สามารถเป็นคนระนาดนำวงบรรเลงสวดมนต์เย็นฉันเช้าได้ด้วยดี โดยไม่ผิดพลาดบกพร่อง เป็นเหตุให้ท่านบิดาแลเห็นสำคัญจนทุ่มเทถ่ายทอดวิชาให้ต่อมา

ในบรรดาผู้ที่เป็นศิษย์ของครูช้อยนั้น นอกจากพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) เจ้ากรมพิณพาทย์หลวงในรัชกาลที่ ๕ ผู้เป็นบุตร และพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสาน–ศัพท์) เจ้ากรมพิณพาทย์หลวงในรัชกาลที่ ๖ ซึ่งเป็นนักดนตรีไทยเพียง ๒ คน ที่มีบรรดาศักดิ์เป็นถึงชั้นพระยา ทางดุริยางค์ไทยแล้ว ก็ยังมีนักดนตรีผู้มีฝีมืออีกหลายคน เช่น พระประดับ–ดุริยกิจ (แหยม วีณิน) หลวงบรรเลงเลิศเลอ (กร กรวาทิน) และนักดนตรีของวงปี่พาทย์วัดน้อยทองอยู่ ซึ่งในภายหลังได้เข้ารับราชการเป็นนักดนตรีในวงดนตรีข้าหลวงเดิมของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งยังทรงดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ทั้งหมด นอกจากนี้ครูช้อยยังได้รับเชิญเป็นครูดนตรีตามวังเจ้านายและบ้านของท่านผู้ใหญ่ในสมัยรัชกาลที่ ๕ อีกด้วย เช่น ที่ตำหนักของเจ้าดารารัศมี พระราชชายาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และที่บ้านของพระยาอินทราธิบดีสีหราชรองเมือง (เนียม) เป็นต้น

ด้านชีวิตครอบครัว ครูช้อยแต่งงานกับนางสาวไผ่ ตั้งบ้านเรือนเป็นหลักฐานอยู่ที่ตำบลสวนมะลิ ในกรุงเทพมหานคร นี้เอง มีบุตรธิดาทั้งสิ้น ๔ คน คือ แช่ม ชื่น ชม และผิว.

พิชิต ชัยเสรี

(เรียบเรียงจาก "ประวัตินักดนตรีไทย" ของ เจริญชัย ชนไพโรจน์ และคำบอกเล่าของอาจารย์เจริญใจ สุนทรวาทิน.)

นายชั้น ดุริยประณีต

(พ.ศ. ๒๔๕๗-๒๔๙๐)

นายชั้น ดุริยประณีต เป็นบุตรคนที่ ๔ ของ นายศุข และนางแถม ดุริยประณีต เดิมชื่อ เหย่ เกิดที่บ้านหลังวัดสังเวชวิศยาราม ถนนลำพู กรุงเทพมหานคร เมื่อปีขาล พ.ศ. ๒๔๕๗ มีพี่ ๓ คน คือ นางชุบ นายโชติ นายชื้น มีน้อง คือ นางสุดา (เชื่อม) เขียววิจิตร นางเช่นช้อย ดุริยพันธุ์ นางชม รุ่งเรือง นางทัศนีย์ พิณพาทย์ นางสุดจิตต์ ดุริยประณีต และนายสืบสุด ดุริยประณีต ล้วนเป็นนักร้อง นักดนตรีที่มีฝีมือดีมากทุกคน

ในด้านการศึกษาวิชาดนตรี เริ่มเรียนจากบิดา เมื่ออายุราว ๕–๖ ปี พออายุได้ ๗ ปี ก็ติดตามบิดามารดาไปรับงานดนตรีปี่พาทย์ได้ อายุได้ ๑๐ ปี ก็ตีฆ้อง ตีระนาด ตีกลองได้คล่อง จากนั้นบิดาได้ส่งตัวเข้าไปอยู่ที่บ้านพระยาณัฐกานุรักษ์ ถนนพระอาทิตย์ เวลาโรงเรียนเปิด ก็เรียนหนังสือที่โรงเรียนครูแนบ ในวัยหนุ่มได้เข้าสังกัดวงปี่พาทย์และมหรสพหลวง ประจำอยู่ท้ายวังหลวง มาตลอดสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เป็นศิษย์ของพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) โดยพระยาเสนาะ ฯ ได้กรุณามาต่อระนาดให้จนถึงบ้าน และได้เป็นศิษย์ของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) หลวงบำรุงจิตเจริญ (ธูป สาตนวิลัย) อาจารย์มนตรี ตราโมท และครูสอน วงฆ้อง จนมีความชำนาญในการบรรเลงปี่พาทย์ได้รอบวง (ยกเว้น ปี่)

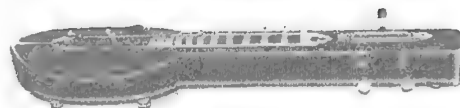
ชีวิตครอบครัว ได้แต่งงานกับนางสาวจิตรา โชติมัย บุตรีของพระผ่านนทีว่อง (เปล่ง) และนางอ่อน โชติมัย มีบุตรชาย ๓ คน คือ นายชูใจ (หมู) เคยรับราชการอยู่กองดุริยางค์ทหารเรือ แล้วย้ายออกมาสังกัดสำนักพระราชวัง คนที่ ๒ ส.อ. สมชาย (หมัด) เป็นผู้ควบคุมวงดุริยประณีตต่อมา และคนสุดท้อง คือ วิชา (หลิม) ถึงแก่กรรม

ครูชั้นได้ร่วมงานกับครูโชติ ผู้พี่ชาย แต่งเพลงไว้หลายเพลง ในด้านการสอนมีศิษย์คนสำคัญ คือ ครูบุญยงค์ เกตุคง ครูสมาน ทองสุโชติ ครูสืบสุด ดุริยประณีต ม.ล.สุรักษ์ สวัสดิกุล จิรัส อาจณรงค์ และศิษย์จากวงดนตรีปากเกร็ด วงวัดปะขาว ตำบลสีกุก อำเภอบางบาล จังหวัดอยุธยา เป็นต้น

ครูชั้น ถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๖ ด้วยโรคตับแข็ง รวมอายุได้ ๓๕ ปี ได้ฌาปนกิจศพที่วัดสังเวชวิศยาราม ในปีเดียวกัน.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำให้สัมภาษณ์ของ ส.อ.สมชาย ดุริยประณีต.)

หลวงชาญเชิงระนาด (เงิน ผลารักษ์)

(พ.ศ. ๒๔๓๘-๒๔๘๘)

หลวงชาญเชิงระนาด เป็นนักดนตรีเอก มีฝีมือในการตีระนาดดีมาก จนได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ในรัชกาลที่ ๖ เป็นที่หลวงชาญเชิงระนาด

เป็นบุตรของนายนาคและนางขาบ ผลารักษ์ เกิดเมื่อวันศุกร์ เดือนยี่ ปีมะแม พ.ศ. ๒๔๓๘ เมื่อเป็นเด็กได้เรียนหนังสือและหัดดนตรีกับบิดา ที่บ้านแถวตำบลบางกอกน้อย ครั้นอายุได้ ๑๐ ปี ใน พ.ศ. ๒๔๔๘ ได้ถวายตัวเข้าเป็นมหาดเล็กในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ เมื่อครั้งยังทรงดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ได้รับพระราชทานเงินเดือนขั้นแรกเดือนละ ๕ บาท เพราะยังถือว่าเป็นมหาดเล็กชั้นนักเรียน และได้เป็นศิษย์ของพระยาประสานดุริย–ศัพท์นับแต่นั้นมา

เมื่ออายุ ๑๕ ปี (พ.ศ. ๒๔๕๓) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นเถลิงถวัลย์ราชสมบัติ เป็นรัชกาลที่ ๖ หลวงชาญ ฯ ได้เลื่อนตำแหน่งขึ้นเป็นมหาดเล็กวิเสส แผนกพิณพาทย์หลวง รับพระราชทานเงินเดือน เดือนละ ๒๐ บาท แล้วย้ายไปอยู่กองมหาดเล็กตั้งเครื่อง วันที่ ๕ เดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ จึงได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็นนายรองสนิท และกลับมาอยู่กรมมหรสพเป็นขุนสนิทบรรเลงการ ในวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๕๖ รับพระราชทานเงินเดือน ๖๐ บาท วันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ ได้เป็นหลวงสนิทบรรเลงการ เงินเดือน ๗๐ บาท พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริว่า เป็นผู้มีฝีมือและชั้นเชิงในการตีระนาดดีเป็นที่ต้องพระราชอัธยาศัย จึงได้พระราชทานบรรดาศักดิ์ให้เป็น หลวงชาญเชิงระนาด เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ รับเงินเดือน ๑๐๐ บาท

หลวงชาญ ฯ สมรสกับนางสาวเป้า บุตรีของนายพลอย นางอยู่ (ไม่ทราบนามสกุล) เป็นคนบางซื่อ กรุงเทพ ฯ แต่ได้เข้ามาอยู่ในวังหลวงรับราชการในความดูแลของท้าวอินทรสุริยา แต่งงานเมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๘ ครั้งนั้นยังเป็นหุ้มแพร มีบุตรชายคนโตชื่อ หิรัญ ถึงแก่กรรมเสียแต่ยังเยาว์ บุตรชายคนต่อมาชื่อ รัชต์ (เกิด พ.ศ. ๒๔๖๑) กับบุตรีชื่อ อุษา (เกิด พ.ศ. ๒๔๖๓) กับบุตรชายแฝดไม่ทราบนามอีก ๒ คน (เกิด พ.ศ. ๒๔๖๗)

ต่อมาหลวงชาญ ฯ ได้ภรรยาอีกคนชื่อ ชื้น เป็นหญิงชาววังอยู่ในความอุปถัมภ์ของเจ้าจอมมารดาโหมดในรัชกาลที่ ๕ มีบุตรอีก ๒ คน ชื่อ สุวรรณและชำนาญ ไม่ปรากฏว่าบุตรและบุตรีของท่านเป็นนักดนตรีไทยเลย

ในสมัยรัชกาลที่ ๖ นั้น หลวงชาญ ฯ มีบ้านพักอยู่ที่ ตำบลชนะสงคราม ใกล้ถนนราชดำเนิน แล้วย้ายมาอาศัยอยู่กับพระยาบำเรอภักดิ์ (สาย ณ มหาชัย) ที่บ้านพักถนนพลับพลาไชย ต่อมาจึงย้ายมาอยู่ที่บ้านของท่านจมื่นเทพดรุณ ที่ตำบลนางเลิ้ง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘ ถึง พ.ศ. ๒๔๖๒ แล้วได้เข้าไปอยู่ในที่เช่าของกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ถนนหลานหลวง พ.ศ. ๒๔๖๔ ย้ายมาปลูกบ้านอยู่ในที่ดินของพระยาอนิรุทธเทวา อันเป็นบ้านสุดท้ายของท่านที่ตำบลเทเวศร์

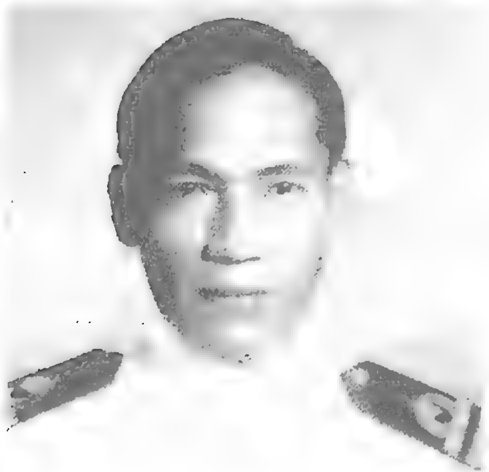
หลวงชาญ ฯ เป็นผู้มีฝีมือดีมากในการตีระนาดเอก อาจารย์มนตรี ตราโมท กล่าวยืนยันว่าตีระนาดเรียบดีมาก ปกติเป็นคนเรียบร้อย นิสัยดีใจคอเยือกเย็น ท่านสนิทสนมกับครูพุ่ม โตสง่า และแลกเปลี่ยนทางเพลงกันอยู่เสมอ ได้เคยมาสอนระนาดให้ศิษย์หลายคนที่บ้านครูพุ่ม โตสง่าด้วย ศิษย์เอกของท่านคือ ครูรวม พรหมบุรี แห่งจังหวัดราชบุรี ซึ่งได้เรียนระนาดและทางเดี่ยวทุกเพลงจากท่าน ครูรวมเล่าว่า ความสุภาพของหลวงชาญ ฯ นั้น มักแสดงออกในลักษณะนิ่งไม่ข้องเกี่ยวกับใคร เวลาเดี่ยวระนาดแข่งขันกันถ้าท่านเห็นฝ่ายตรงข้ามแสดงกิริยาอาการฮึกเหิมอยากเอาชนะ ท่านก็ปล่อยเขาตามสบาย หรือบางทีแกล้งตีผิด ๆ เสีย หรือไม่ก็ตีธรรมดา ๆ โดยไม่พยายามที่จะเอาชนะ ปล่อยให้คู่ต่อสู้ชนะไปเช่นนี้บ่อย ๆ

คุณพูนทรัพย์ ตราโมท เล่าว่า หลวงชาญ ฯ ตีระนาดไหวดี และเป็นคนตีระนาดทางดี ตีระนาดเพลงละครไพเราะมาก เพราะเคยอยู่กับละครของพระยาอนิรุทธเทวามานาน หลวงชาญ ฯ เป็นคนจำแม่นว่าตัวละครคนไหนร้องเสียงไหน ระนาดลูกใดจึงตรงเสียงคนร้อง และเป็นที่เคารพนับถือของผู้แสดงละครทุกคน

หลวงชาญเชิงระนาดป่วยเป็นวัณโรคเรื้อรังถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ รวมอายุได้ ๕๐ ปี.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก เอกสารทะเบียนประวัติ กรมมหรสพ สำนักพระราชวัง คำบอกเล่าของอาจารย์มนตรี ตราโมท นายรวม พรหมบุรี และนายสุพจน์ โตสง่า.)

เรือเอกชิต แฉ่งฉวี ร.น.

(พ.ศ. ๒๔๖๐-๒๕๒๒)

เรือเอกชิต แฉ่งฉวี ร.น. เกิดเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๐ ตรงกับวันขึ้น ๑๑ ค่ำ ปีมะเส็ง บิดาชื่อ ช่วง มารดาชื่อหอม

เมื่อเป็นเด็กได้เรียนหนังสือที่วัดใกล้บ้าน ต่อมาได้เรียนต่อที่โรงเรียนเพาะช่าง มีฝีมือในการวาดรูปและเขียนแบบต่าง ๆ ได้รับราชการอยู่ที่

กรมอุทกศาสตร์ ต่อมาเมื่อได้เป็นนายเรือตรีแห่งราชนาวี ได้ย้ายไปรับราชการที่กรมเจ้าท่ามีหน้าที่เขียนแผนที่ประจำกรม สมรสกับนางสาวเติม ธนโกเศศ คือ นางเบญจรงค์ แฉ่งฉวี ในปัจจุบันมีบุตรีรวม ๕ คน ในบั้นปลายของชีวิตราชการได้รับพระราชทานยศเป็นเรือเอก ท่านถึงแก่กรรมด้วยโรคปัจจุบัน เมื่อวันที่ ๒๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๒

เรือเอกชิต แฉ่งฉวี ร.น. ได้เริ่มหัดดนตรีไทยมาตั้งแต่ยังเป็นเด็ก ครูคนแรกคือ บิดาของท่านเอง ท่านสามารถเล่นซออู้และซอด้วงได้ดี ต่อมาเมื่อได้เข้าเรียนในโรงเรียนเพาะช่าง ได้หัดดนตรีกับครูเจือ เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา สามารถต่อเพลงได้เป็นจำนวนมาก สามารถเดี่ยวซออู้ ขิม และออร์แกน ได้ดีเยี่ยม อีกทั้งสามารถควบคุมวงดนตรีและแต่งเพลงได้ดี นับว่าท่านเป็นศิษย์คนสำคัญของครูเจือ ที่จำเพลงและแม่นเพลงมาก

เพลงเดี่ยวที่เรือเอกชิต เดี่ยวได้ดี คือ แขกมอญ พญาโศก กราวใน สารถี และลาวแพน โดยเฉพาะลาวแพนทางออร์แกนนั้นเป็นเพลงที่ดีเยี่ยม ส่วนเพลงไทยที่ท่านแต่งทั้งคำร้องและทำนองขึ้นใหม่ร่วมกับภรรยา ได้แก่ เพลงลาวสมเด็จเถา วายุบุตรยาตราเถา ลาวเล่นน้ำเถา และเขมรทุบมะพร้าวเถา

ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๔–๒๕๐๕ ท่านและภรรยา ได้ร่วมบรรเลงดนตรีกับวงเสริมมิตรบรรเลง ท่านเป็นหัวหน้าวง และต่อมาได้ร่วมเล่นดนตรีกับวงของคุณประสพสาย พึ่งบุญ ณ อยุธยา วงเดชนะเสนีย์ และวงวัชรบรรเลง เป็นต้น

ศิษย์ดนตรีไทยของเรือเอกชิต ได้แก่ คุณบังอร บำรุงพงษ์ คุณธนิต ฤทธิ์เจริญ คุณประสิทธิ์ คุ้มทรัพย์ และคุณติ๊ก หงส์เวส เป็นต้น.

วชิราภรณ์ วรรณดี

(เรียบเรียงจาก บทความ "สยามสังคีต" ของ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล และคำให้สัมภาษณ์ของ นางเบญจรงค์ แฉ่งฉวี.)

คุณหญิงชิ้น ศิลปบรรเลง

(พ.ศ. ๒๔๔๕ - ๒๕๓๑)

คุณหญิงชิ้น ศิลปบรรเลง เป็นบุตรของ **หลวงประดิษฐไพเราะ** (ศร ศิลปบรรเลง) และนางโชติ ศิลปบรรเลง เกิดที่วังบูรพาภิรมย์ เมื่อวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๔๕ มีพี่น้องร่วมบิดามารดารวม ๔ คน คือ คุณหญิงชิ้น นางมหาเทพกษัตรสมุห (บรรเลง สาคริก) นายประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง และนางชัชวาลย์ รุ่งเรือง มีพี่น้องร่วม

บิดา ซึ่งเกิดจากคุณแม่ ฟู อีก ๔ คน คือ นางภัลลิกา นายขวัญชัย นาวาเอกสมชาย และนายสนั่น ศิลปบรรเลง

คุณหญิงชิ้น เรียนหนังสือจบชั้นมัธยมปีที่ ๘ จากโรงเรียนราชินี เมื่อพ.ศ. ๒๔๖๖ และสอบได้วุฒิครู พ.ม. ใน พ.ศ. ๒๔๘๓ ได้ยึดอาชีพเป็นครูมาตลอดจนเกษียณอายุ โดยเริ่มรับราชการเป็นครูที่โรงเรียนเบญจมราชาลัย ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๖ ถึง พ.ศ. ๒๔๗๗ ได้ย้ายไปสอนที่โรงเรียนนาฏดุริยางค์ กรมศิลปากร ในฐานะผู้เริ่มก่อตั้งโรงเรียนร่วมกับหลวงวิจิตรวาทการ ดำรงตำแหน่งหัวหน้าแผนกนาฏดุริยางค์เป็นเวลา ๒๐ ปี ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๙๗ จึงย้ายมาประจำอยู่ที่โรงเรียนฝึกหัดครูพระนคร สังกัดกรมการฝึกหัดครู

พ.ศ. ๒๕๐๔ ได้รับทุนไปดูงานด้านโทรทัศน์เพื่อการศึกษา ณ ประเทศอิตาลี ประเทศอังกฤษ และประเทศอเมริกา กลับมาแล้วย้ายไปประจำอยู่โรงเรียนฝึกหัดครูธนบุรี แล้วย้ายไปประจำที่วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร จนเกษียณอายุเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๘ ปัจจุบันนี้ (พ.ศ. ๒๕๒๕) ดำรงตำแหน่งประธานมูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะ

คุณหญิงชิ้น เรียนดนตรีจากบิดาโดยตรง ชำนาญทั้งการบรรเลง ขับร้อง ประพันธ์บทเพลง จนแม้แต่การบันทึกบทเพลงลงเป็นโน้ตแบบต่าง ๆ เป็นผู้รวบรวมผลงานจากบิดาไว้มากที่สุดแล้วถ่ายทอดให้แก่ศิษย์อย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย มีความอุตสาหะ อดทนเป็นยอดเยี่ยมและเป็นครูที่ประเสริฐที่สุดคนหนึ่ง ทำหน้าที่ครูอย่างสมบูรณ์แบบ ด้วยการตั้งใจสอนและเสียสละเพื่อศิษย์เป็นอันมาก เป็นผู้ร่วมงานก่อตั้งวงดนตรีของคุรุสภา เป็นกรรมการจัดบทวิทยุโรงเรียน ก่อตั้งโรงเรียนนาฏศิลป์และดนตรีผกาวลี และร่วมงานบันทึกเพลงกับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยแห่งมลรัฐคาลิฟอร์เนีย (ยูซีเอสเอ) รวมทั้งเป็นกำลังสำคัญในการก่อตั้งวงดนตรีโรงเรียนวัดบวรนิเวศ ซึ่งศิษย์จากวงนี้ได้รับการยกย่องว่า เป็นวงดนตรีไทยระดับมัธยมศึกษาที่มีฝีมือดี ได้รับรางวัลในการบรรเลงดนตรีไทยอยู่เป็นประจำ

พ.ศ. ๒๕๑๘ ได้รับพระราชทานตราจตุตถจุลจอมเกล้า แล้วได้เลื่อนเป็นตราตติยจุลจอมเกล้า เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๑ แม้ว่าสุขภาพของท่านจะไม่สู้ดีนัก เนื่องจากเป็นโรคหัวใจ ก็ยังจัดทำหนังสือชุมนุมผลงานหลวงประดิษฐไพเราะ และเป็นประธานจัดงานประกวดดนตรีไทยระดับชาติขึ้นเป็นครั้งแรก ใน พ.ศ. ๒๕๒๕ จนประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี มีผลให้นิสิตนักศึกษา นักเรียนทั้งในกรุงเทพ ฯ และต่างจังหวัดเข้ามาร่วมประกวดเป็นครั้งแรก นับเป็นงานใหญ่ชิ้นล่าสุดของท่านในปี พ.ศ. ๒๕๒๕

จากผลงานความอุตสาหะของท่าน ทำให้ท่านได้รับพระราชทานปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เมื่อวันที่ ๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๕ และในเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๓๑ ท่านได้รับพระราชทานโล่และเข็มเชิดชูเกียรติในฐานะเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย) ประจำปี ๒๕๓๐ นับเป็นเกียรติประวัติสูงสุดในชีวิตของท่าน

ในด้านชีวิตครอบครัว ท่านสมรสกับนายประสงค์ ไชยพรรค เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๔ มีบุตรี ๑ คน ชื่อ มธุรส วิสุทธกุล เป็นอาจารย์สอนอยู่ภาควิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยรามคำแหง คุณหญิงชิ้นถึงแก่กรรม เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๓๑ รวมอายุได้ ๘๒ ปี.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำให้สัมภาษณ์ของ คุณหญิงชิ้น ศิลปบรรเลง และอาจารย์มธุรส วิสุทธกุล.)

นายชื้น ดุริยประณีต

(พ.ศ. ๒๔๕๔-๒๕๐๗)

นายชื้น เป็นบุตรคนที่ ๓ ของ นายศุข และนางแถม ดุริยประณีต เกิดที่บ้านหลังวัดสังเวชวิศยาราม บางลำพู เมื่อวันศุกร์ ขึ้น ๑ ค่ำ ปีกุน เดือน ๓ ตรงกับวันที่ ๑๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ มีพี่สาว ๑ คน ชื่อ ชุบ พี่ชาย ๑ คน ชื่อ โชติ มีน้องอีก ๖ คน ล้วนแต่เป็นนักดนตรีทั้งสิ้น คือ สุดา เขียววิจิตร แช่มช้อย ดุริยพันธุ์ ทัศนีย์ ดุริยประณีต ชม (เขียว) รุ่งเรือง สุดจิตต์ ดุริยประณีต และสืบสุด ดุริยประณีต เนื่องจากครูศุขผู้บิดาเคยเป็นคนระนาดของวงบ้านหม้อมาก่อน เคยรับราชการอยู่ในกรมมหรสพ และมีวงดนตรีส่วนตัวด้วย ดังนั้นครูชื้น จึงคุ้นเคยกับวงปี่พาทย์มาตั้งแต่เล็ก จนอายุได้ ๑๐ ปี บิดาจึงจับมือให้หัดเพลงสาธุการ โดยให้เริ่มต้นตีฆ้องใหญ่ก่อนแล้วจึงเรียนเครื่องดนตรีชนิดอื่น ๆ เพิ่มเติม จนสามารถตีระนาดเอกได้อย่างคล่องแคล่ว และเป็นคนระนาดคนสำคัญของวงดุริยประณีตต่อมา ครูชื้นเล่าว่า เมื่อยังเป็นหนุ่มอยู่นั้น เช้า ๆ พระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) จะต้องมาแวะที่บ้านบางลำพูแล้วต่อเพลงให้จนสายทุกวัน ตอนบ่ายจึงจะข้ามเรือไปบ้านครูโน เพื่อต่อเพลงให้ครูเหนี่ยว ในระยะนั้นพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เพิ่งครองราชย์ได้ประมาณ ๒ ปี พระประยูรญาติผู้ใกล้ชิดโดยเฉพาะพระราชวงศ์จากวังบางขุนพรหมได้เสด็จมาทรงดนตรีพร้อมด้วยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสมอและทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ตั้งวงมโหรีหลวงขึ้น ใน พ.ศ. ๒๔๖๙ พระศุลีสวามิภักดิ์ จึงได้นำตัวครูชื้นขึ้นเฝ้าถวายตัวด้วย ครูจึงได้เป็นศิษย์ของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ด้วย และได้เป็นคนระนาดเอกประจำวงหลวง นอกจากนี้ยังได้ช่วยอยู่ในวงปี่พาทย์วังบางคอแหลม ของสมเด็จเจ้าฟ้า กรมหลวงลพบุรีราเมศร์อีกด้วย

พ.ศ. ๒๔๗๓ สมเด็จเจ้าฟ้า กรมหลวงลพบุรีราเมศร์ ทรงจัดงานฉลองพระชนมายุครบ ๔ รอบ มีการประชันพิณพาทย์ มีการนัดหมายให้แต่ละวงคิดประดิษฐ์ลีลาใหม่สำหรับเพลงบุหลันเถาเข้ามาประชันกัน ครูชื้นได้เข้าประชันด้วย เป็นที่เลื่องลือว่า เป็นคนระนาดฝีมือดีมาก

ครูชื้นรับราชการอยู่ในกรมมหรสพจนถึง พ.ศ. ๒๔๗๘ นักดนตรีจากกรมมหรสพจึงย้ายเข้ามาสังกัดกรมศิลปากร จนถึง พ.ศ. ๒๔๘๕ จึงได้ลาออกจากกรมศิลปากร ยึดอาชีพเป็นนักดนตรีอิสระ ช่วยปรับวงดนตรีไทยให้เกิดขึ้นใหม่ ๆ ได้หลายวง ทั้งในกรุงและต่างจังหวัด อาทิ วงปี่พาทย์ของหมอผิน เพ็งพงศา แห่งจังหวัดลพบุรี และวงของครูสกล แก้วเพ็ญกาศ เป็นต้น และได้รับเชิญไปเดี่ยวระนาดออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียง กรมโฆษณาการเสมอ ฝีมือจัดมาก จนถึงผู้ฟังกลุ่มหนึ่งในประเทศมาเลเซีย ทำหมวกสามารถส่งมาให้ท่านถึงกรมโฆษณาการ ขณะนั้นมีอายุประมาณ ๓๐ ปีเศษ

ครูชื้น แต่งงานครั้งแรก กับ นางสาวมณเฑียร มีบุตรด้วยกัน ๒ คน คนโตเป็นคนระนาดฝีมือดี ชื่อ สมชาย รุ่นราวคราวเดียวกับนายสืบสุด น้องชายคนสุดท้อง แต่ถึงแก่กรรมเสียตั้งแต่ยังหนุ่ม ต่อมาครูแต่งงานใหม่กับ นางสาวดารา นาวีเสถียร นักร้องของกรมศิลปากร มีบุตรธิดาด้วยกันหลายคน คนโตเป็นชาย ชื่อ ดนัย ปัจจุบันเป็นคนระนาดฝีมือดี นอกนั้นเป็นหญิงทั้งสิ้น

ทางด้านผลงานเพลงนั้น ได้ร่วมกับครูโชติ ผู้พี่ชายประดิษฐ์เพลงตับราชาธิราช ตอนสาวแก่นท้าวกัดนิ้ว รวมทั้งเพลงไทยสำเนียงมอญอีกหลายเพลง เช่น เพลงดาวกระจ่างในเรื่องพระยาน้อย เพลงกระเหรี่ยงเหนือ เป็นต้น ลูกศิษย์ของท่านนอกจากนายสืบสุด ดุริยประณีต แล้ว ยังมี สมชาย ดุริยประณีต สุรเดช กิ่มเปี่ยม สุพจน์ โตสง่า และเคยบอกเพลงให้นายบุญยงค์ เกตุคงด้วย วงดนตรีที่ท่านได้ช่วยปรับวงให้ นอกจากวงหมอผินแห่งลพบุรีและวงนายสกล แก้วเพ็ญกาศ แล้ว ยังมีวงสมภารหยัด วัดม่วงแค นครปฐม วงบ้านนายอู๋ กับอีกหลายวงที่ปากเกร็ด นนทบุรี

ท่านถึงแก่กรรมด้วยโรคมะเร็งที่กล่องเสียง เมื่อวันที่ ๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๗ ที่บ้านหลังวัดสามพระยา รวมอายุได้ ๕๓ ปี.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำบอกเล่าของครูชื้น ดุริยประณีต คุณแม่แถม ดุริยประณีต และ ลูกหลานในสายสกุล ดุริยประณีต.)

นายเชื้อ นักร้อง

(พ.ศ. ๒๔๓๘-๒๕๐๗)

ครูเชื้อ นักร้อง เป็นบุตรของนายเสงี่ยม และนางแวว เกิดเมื่อวันอังคารที่ ๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๓๘ ณ ตำบลคลองผดุง อำเภอดุสิต จังหวัดพระนคร

ศึกษาวิชาสามัญที่โรงเรียนวัดเขียน จังหวัดนนทบุรี

ศึกษาวิชาขับร้องเพลงไทยเบื้องต้นจากบิดา ซึ่งเป็นนักเทศน์และนักร้อง ครั้นต่อมาได้เป็นศิษย์ของพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) เจ้ากรมพิณพาทย์หลวงในรัชกาลที่ ๕ และเป็นครูปี่พาทย์ประจำวงเจ้าพระยาธรรมาธิกรณาธิบดี เสนาบดีกระทรวงวังในรัชกาลที่ ๖ ศึกษาการขับร้องตามอย่างระเบียบวิธีโบราณ จนมีความแตกฉานในเพลงเสภา และเพลงตับต่าง ๆ เป็นอย่างดี

หน้าที่การงานของ ครูเชื้อ เริ่มด้วยการเข้ารับราชการทหารในกองแตรวง กรมทหารรักษาวัง ในตำแหน่งต้นเสียง เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๘ ในบังคับบัญชาของเจ้าพระยาธรรมาธิกรณาธิบดี ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๖๘ ได้ย้ายไปรับราชการตำแหน่งนักร้องสังกัด กองพิณพาทย์หลวง กระทรวงวัง

ถึง พ.ศ. ๒๔๗๘ รัฐบาลยุบกรมพิณพาทย์หลวง ท่านจึงต้องออกจากงาน จนกระทั่งล่วงเข้า พ.ศ. ๒๔๘๔ จึงได้กลับเข้ารับราชการอีกครั้งหนึ่ง ในตำแหน่งศิลปิน สังกัดกรมประชาสัมพันธ์ สำนักนายกรัฐมนตรี จนครบเกษียณอายุ จึงออกจากราชการ หลังจากนั้นได้เข้าเป็นครูสอนขับร้องเพลงไทยเดิมที่กองดุริยางค์กรมตำรวจ จนกระทั่งถึงแก่กรรม ด้วยโรคหัวใจวาย ณ บ้านเลขที่ ๓๘ ซอยสุจริต ๑ ถนนพระราม ๕ อำเภอดุสิต กรุงเทพมหานคร เมื่อวันเสาร์ที่ ๑๒ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๗ ศิริอายุได้ ๖๘ ปี

ครูเชื้อเป็นศิษย์ขับร้องรุ่นอาวุโสของพระยาเสนาะดุริยางค์ก่อนครูเหนี่ยว ดุริยพันธุ์ มีสำเนียงและลีลาการขับร้องเป็นเยี่ยมในสมัยนั้น จะเห็นได้ว่าในคราวอัดแผ่นเสียงราชบัณฑิตยสภา เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๔ ซึ่งมีสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์เป็นองค์ที่ปรึกษา ครูเชื้อ นักร้องก็เป็นผู้หนึ่ง ที่ได้รับการคัดเลือกเข้าร้องส่งร่วมกับนักร้องที่มีชื่อเสียงหลายต่อหลายคน เช่น ขุนบำเรอจิตจรุง ครูท้วม ประสิทธิกุล ครูเลื่อน สุนทรวาทิน เป็นต้น ย่อมเป็นเครื่องรับประกันความสามารถของครูเชื้อได้อย่างดี นอกจากนี้เมื่อมีการประกวดการขับร้องเพลงไทยทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๒ ครูเชื้อ ก็เข้าประกวดและได้รับรางวัลที่ ๑ ประเภทนักร้องฝ่ายชายอีกด้วย กล่าวได้ว่า ครูเชื้อ เป็นนักร้องสมกับชื่อสกุลซึ่งผู้บังคับบัญชาคือ เจ้าพระยาธรรมาธิกรณาธิบดี เป็นผู้ตั้งให้โดยแท้

ครูเชื้อ สมรสกับนางสาวแก้ว กายสิทธิ์ มีธิดาทั้งสิ้น ๕ คน คือ มาณี มนู จินดา มุกดา และวิเชียรฉาย.

พิชิต ชัยเสรี

(เรียบเรียงจาก ประวัตินักดนตรีไทย ของ เจริญชัย ชนไพโรจน์.)

นางแช่มช้อย (ดุริยประณีต) ดุริยพันธุ์

(พ.ศ. ๒๔๖๒ - ๒๕๒๖)

ครูแช่มช้อย ดุริยพันธุ์ เป็นนักร้อง และเป็นครูสอนขับร้องคนสำคัญของ กรมศิลปากร เกิดเมื่อวันอังคาร ขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะแม ตรงกับวันที่ ๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ ที่บ้านเลขที่ ๑๐๐ ถนนลำพู หน้าวัดสังเวชวิศยาราม กรุงเทพมหานคร เดิมชื่อ **แช่ม ดุริยประณีต** เป็นธิดาคนที่ ๓ ของครูศุข และนางแถม ดุริยประณีต

เนื่องจากบิดามารดาเป็นนักดนตรีและนักร้อง มีวงปี่พาทย์ของตัวเองและเป็นวงที่มีชื่อเสียงมาก ครูแช่มช้อยจึงเกิดมาท่ามกลางดนตรีไทย มีพี่ชายเป็นนักดนตรีเอก ๓ คน คือ ครูโชติ ครูชื้น ครูชั้น

หรือครูเหย่ มีพี่สาวเป็นนักร้อง คือ ครูสุดา เขียววิจิตร มีน้องสาวเป็นนักร้อง ๓ คน คือ นางชมหรือเขียว รุ่งเรือง นางทัศนีย์ พิณพาทย์ และครูสุดจิตต์ ดุริยประณีต และยังมีน้องชายเป็นนักระนาดฝีมือเอกชื่อ สืบสุด (ไก่) ดุริยประณีต มีพี่สาวคนโตมิได้เล่นดนตรีอีก ๑ คน ชื่อชุบ

ชีวิตในวัยเด็ก เริ่มเรียนหนังสือชั้นประถมกับครูแนบ ณ โรงเรียนแนบวิทยา บางลำพู ระหว่างที่โรงเรียนปิดวันหยุด มารดาก็ต่อเพลงขับร้องให้ แต่ครูแช่มช้อยไม่ชอบต่อเพลงกับมารดาเลย มารดาจึงนำไปฝากกับพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) ให้หัดขับร้องที่วังสวนกุหลาบ อันเป็นวังของสมเด็จเจ้าฟ้าอัษฎางค์เดชาวุธ กรมหลวงนครราชสีมา จึงได้สนิทสนมรักนับถือกันกับอาจารย์เจริญใจ สุนทรวาทิน มาตั้งแต่นั้น ครูแช่มช้อยเรียกอาจารย์เจริญใจว่า "พี่เริญ" ที่วังสวนกุหลาบนี้ ได้เริ่มต่อเพลงจระเข้หางยาวกับพระยาเสนาะ ฯ ต่อมาได้กลับไปเรียนหนังสือที่โรงเรียนสตรีโชติเวช จนจบชั้นมัธยมปีที่ ๓ เรียนขับร้องกับพระยาเสนาะ ฯ และต่อจากอาจารย์เจริญใจ มาตลอด จนอายุได้ ๑๔ ปี จึงเข้ารับราชการ เป็นพนักงานมโหรี ขับร้อง ในกรมมหรสพหลวง เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๖ รับเงินเดือนขั้นต้น เดือนละ ๑๐ บาท เมื่อกรมมหรสพถูกยุบลงใน พ.ศ. ๒๔๗๘ ได้ย้ายมาสังกัดกรมศิลปากร ได้รับอัตราเงินเดือน เดือนละ ๑๕ บาท

ถึงเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๘๓ ได้รับการบรรจุเป็นศิลปินจัตวา แผนกดุริยางค์ไทย กองดุริยางค์ศิลป์ เงินเดือน ๑๘ บาท ในช่วงนี้เอง ได้ต่อเพลงขับร้องเพิ่มขึ้นอีกเป็นอันมาก มีครูหลายท่าน อาทิ พระเพลงไพเราะ (โสม สุวาทิต) หลวงเสียงเสนาะกรรณ (พัน มุกตวาภัย) หลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) อาจารย์มนตรี ตราโมท และครูเหนี่ยว ดุริยพันธุ์ ได้เพลงมาก ทั้งเพลงตับ เพลงเถา เพลงประกอบการแสดงโขนละคร ได้เป็นศิลปินตรีเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๖ เป็นศิลปินโท พ.ศ. ๒๕๐๕ และเป็นศิลปินเอก พ.ศ. ๒๕๑๘ จนครบเกษียณอายุราชการ เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๒

ครูแช่มช้อย แต่งงานกับครูเหนี่ยว ดุริยพันธุ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘ มีบุตรธิดาด้วยกัน ๕ คน ทุกคนมีความสามารถในการบรรเลงดนตรีและขับร้อง เรียงตามลำดับ คือ สุรางค์ (เกิด พ.ศ. ๒๔๘๐ เป็นนักร้อง) ชนะ (เกิด ๒๔๘๑ เครื่องหนังและฆ้อง) ดวงเนตร (เกิด พ.ศ. ๒๔๘๒ ซอสามสาย และขับร้อง) นฤพนธ์ (เกิด พ.ศ. ๒๔๘๓ ฆ้อง ระนาด เครื่องหนังและขับร้อง) พจนา (เกิด พ.ศ. ๒๔๘๘ เครื่องหนัง ฆ้อง) ลูกทุกคนมีชื่อเสียงไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าบิดามารดา นับเป็นความภาคภูมิใจของครูเป็นอย่างยิ่ง

ในระหว่างรับราชการอยู่กรมศิลปากร ได้เดินทางไปเผยแพร่วัฒนธรรมไทย ณ ประเทศญี่ปุ่น ๒ ครั้ง รวมทั้งได้เคยออกไปแสดงยังเมืองเสียมราฐ พระตระบอง สมัยดินแดนนี้ยังเป็นของประเทศไทย ได้ถ่ายทอดวิชาการขับร้องให้แก่นักร้องในกรมศิลปากรหลายคน อาทิ แจ้ง คล้ายสีทอง สมชาย ทับพร ลอย รัตนทัศนีย์ สีนวล เขียววิจิตร พัฒนี พร้อมสมบัติ กันยา โรหิตาจล สุพัชรินทร์ วิจิตรรัตนะ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีศิษย์ที่มิได้สังกัดกรมศิลปากรอีก เช่น นายแพทย์สุพจน์ อ่างแก้ว นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล นายศิริ วิชเวช และลูกหลานในตระกูลดุริยประณีต และตระกูลรุ่งเรือง

ผลงานบันทึกแผ่นเสียงของกรมศิลปากร มีหลายเพลง เช่น เขมรไทรโยค แอ่วเคล้าซอ บุหลันลอยเลื่อน ๒ ชั้น นเรศวร์ชนช้าง ทองย่อน

และแขกพราหมณ์ จากเรื่องเงาะป่า ฯลฯ และยังบันทึกเสียงเพลงเกร็ดต่าง ๆ ไว้อีกมาก คือ เพลงโอ้ลาวเถาทยอยนอก ๓ ชั้น สาริกาชมเดือน ๓ ชั้น แขกสาหร่าย ครูแช่มช้อยเป็นผู้มีน้ำเสียงไพเราะมาก ลีลานุ่มนวล เรียบร้อย ชวนฟัง ได้ทำแผ่นเสียงชุดละครดึกดำบรรพ์ร่วมกับคณะดุริยประณีต คือ เรื่องอิเหนา ตอนตัดดอกไม้ฉายกริช และตอนบวงสรวง เรื่องราชาธิราช ตอน สมิงพระรามอาสา ฯลฯ ไว้กับห้างแผ่นเสียงกมลสุโกศล

ครูแช่มช้อยเลิกสอนขับร้อง ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๓ เนื่องด้วยสุขภาพไม่สู้แข็งแรง และป่วยด้วยโรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง ท้ายสุดมีอาการโรคหัวใจ จนถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๒๖

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำให้สัมภาษณ์ของ ครูแช่มช้อย ดุริยพันธุ์.)

นายโชติ ดุริยประณีต

(พ.ศ. ๒๔๕๒-๒๕๑๖)

นายโชติ ดุริยประณีต เกิดเมื่อวันอาทิตย์ แรม ๑๒ ค่ำ เดือนยี่ ปีระกา ตรงกับวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๕๒ ที่บ้านข้างวัดสังเวชวิศยาราม บางลำพู เป็นบุตรชายคนใหญ่ของนายศุขและนางแถม สายสกุลนี้ เป็นนักดนตรีอาชีพมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๓ ปู่ของนายโชติมีนามว่า อิน เคยเป็นคนสอนปี่ชวา กระบี่กระบอง กลองแขก อยู่ในพระบวรมหาราชวังของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว

เมื่ออายุ ๔ ปี ได้เริ่มเรียนหนังสือที่วัดสามพระยา จบชั้นมัธยมปีที่ ๑ เมื่ออายุเพียง ๘ ปี แล้วเรียนต่อจนจบมัธยมปีที่ ๓ ที่โรงเรียนวัดสังเวช ฯ ได้ถวายตัวเข้าเป็นมหาดเล็กกรมพิณพาทย์หลวง เมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๘ (อายุ ๑๗ ปี) ในขณะนั้นมีความสามารถในการบรรเลงปี่พาทย์เป็นอย่างดีแล้ว เพราะได้เรียนกับบิดามาก่อน แล้วเริ่มเรียนขับร้องและปี่จากพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) เรียนเครื่องหนังจากพระพาทย์บรรเลงรมย์ (เพิ่ม วาทิน) จนสามารถออกงานได้

พ.ศ. ๒๔๗๘ ได้ย้ายมาสังกัดในแผนกดุริยางค์ศิลป์ กรมศิลปากร ได้ปฏิบัติหน้าที่ในราชการด้วยดีมาตลอด จนได้เป็นหัวหน้าแผนกดุริยางค์ไทย ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๐–พ.ศ. ๒๕๑๐

เนื่องจากเป็นพี่ชายใหญ่ของครอบครัว และมีพี่สาวเพียงคนเดียวกับน้องชายน้องสาวอีกถึง ๙ คน จึงเป็นหลักของครอบครัวในการปลูกฝังน้อง ๆ และลูกหลานในวิชาการดนตรี หลังจากที่นายศุขบิดาถึงแก่กรรมลงใน พ.ศ. ๒๕๐๖ แล้ว ท่านก็ได้ทำหน้าที่ประหนึ่งหัวหน้าครอบครัว ทั้งในด้านการปกครองและประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ รวมทั้งควบคุมวงดนตรี ดุริยประณีต อันเป็นวงอาชีพที่มีชื่อเสียงที่สุดวงหนึ่งของเมืองไทย

และด้วยเหตุที่เป็นวิชาดนตรีรอบตัว คือ เล่นเครื่องดนตรีได้ทุกชนิด จนแม้แต่การขับร้อง จึงเป็นบุคคลที่มีผู้เคารพนับถือและมีศิษย์มาก ทั้งในกรมศิลปากร ที่บ้านและในต่างจังหวัด ความสามารถของท่านในการเป่าปี่และขับร้อง ยังปรากฏอยู่ในแถบบันทึกเสียงเก่า ๆ หลายชุด จนถึงทุกวันนี้

นายโชติได้รับการประสิทธิ์ประสาทวิชาดนตรีร่ำเรียนถึงหน้าพาทย์องค์พระ และได้รับมอบให้ท่านทำหน้าที่ครอบและทำพิธีไหว้ครูให้ และยังได้แต่งเพลงไว้หลายเพลง อาทิ สุริโยทัยเถา พม่ากำชับเถา มอญบางนางเกริ่ง ทุ่งหอก โหมโรงศรีสังคีต กราวรำมอญเถา และเพลงตับชุดลาวแก่นท้าวกัดนิ้ว เป็นต้น

ชีวิตครอบครัว ได้แต่งงานกับนางสาววาสนา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑ มีบุตรชาย ๒ คน คือ พ.อ. วิชาญ และนายชวลิต มีบุตรี ๓ คน คือ วิเชียร ชูวงศ์ และแน่งน้อย มีชวลิตเพียงคนเดียว ที่เล่นดนตรีไทยได้

น้อง ๆ ของนายโชติ ดุริยประณีต ล้วนแต่มีฝีมือในการดนตรีทั้งสิ้นทุกคน ทุกคนมีความสามารถเป็นครูได้ คือ ครูชื้น ครูชั้น ครูแช่มช้อย (ภรรยาครูเหนี่ยว ดุริยพันธุ์) ครูเชื่อม (สุดาเขียววิจิตร) ครูชมชื่น ครูทัศนีย์ ครูสุดจิตต์ และคนสุดท้ายเป็นนักระนาดเอกฝีมือเยี่ยม ชื่อ สืบสุด (ไก่)

นายโชติ รับราชการจนเกษียณอายุ แต่ทางกรมศิลปากรได้ยกย่องให้ปฏิบัติหน้าที่ต่อ ในฐานะผู้เชี่ยวชาญดนตรีไทยของกรมศิลปากรตลอดมาจนถึงแก่กรรมด้วยโรคมะเร็ง เมื่อวันที่ ๑๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๖ รวมอายุได้ ๖๔ ปี.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ นายโชติ ดุริยประณีต คำบอกเล่าของ ครูแช่มช้อย ดุริยพันธุ์ และคำบอกเล่าของครูสุดจิตต์ ดุริยประณีต.)

พระราชชายาเจ้าดารารัศมี

(พ.ศ. ๒๔๑๖-๒๔๗๖)

พระราชชายาเจ้าดารารัศมี ประสูติเมื่อวันที่ ๒๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๑๖ ณ คุ้มหลวงแห่งนครเชียงใหม่ เป็นพระราชธิดาของ พระเจ้าอินทวิชยานนท์ และเจ้าแม่ทิพไกรสร เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่

พระบิดาโปรด ฯ ให้มีพิธีโสกันต์ เมื่อเจ้าดารารัศมี มีพระชนมายุครบ ๑๑ พรรษา ในขณะนั้น

สมเด็จพระนางเจ้าวิคตอเรีย แห่งประเทศอังกฤษ ได้ทรงขอตัวเจ้าดารารัศมีไปเป็นพระธิดาบุญธรรม เนื่องด้วยมีความประสงค์จะผนวกแคว้นลานนาไทยไปรวมไว้กับประเทศพม่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นว่าหากดำเนินนโยบายต่างประเทศผิดพลาด หัวเมืองทางเหนืออาจจะตกไปเป็นอาณานิคมของประเทศอังกฤษได้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้กรมหลวงพิชิตปรีชากร เชิญเครื่องเพชรไปพระราชทานแก่เจ้าดารารัศมีพร้อมด้วยพระราชสาส์นถึงพระเจ้าอินทวิชยานนท์ว่าทรงขอหมั้นเจ้าดารารัศมี พร้อมทั้งคำมั่นสัญญาว่า "จะไม่เหยียบย่ำ จะยกย่องเสมอกัน" ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๒๙ เจ้าดารารัศมีจึงได้เสด็จมาประทับอยู่ในวังหลวง จนประสูติพระธิดาพระองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่าพระองค์เจ้าวิมลนาถนพีสี แต่สิ้นพระชนม์เสียตั้งแต่ชันษาได้ ๔ ปี

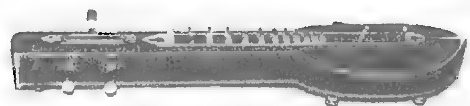
ขณะประทับอยู่ในพระบรมมหาราชวัง พระราชชายา ฯ ได้เชิญครูดนตรีไทยเข้าไปสอนถึงในวังและส่งคนจากตำหนักบางคน ออกไปเรียนดนตรีไทยนอกเขตพระราชฐานด้วย เช่น เจ้าเทพกัญญา ได้ออกไปเรียนซอ กับพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) ที่บ้านตรอกไข่ เสาชิงช้า เป็นต้น ครูที่เข้ามาสอนในวังมี ครูช้อย สุนทรวาทิน ซึ่งมีจักษุพิการ โดยมีหลวงบรรเลงเลิศเลอ (กร กรวาทิน) เป็นผู้จูงเข้าไปในวังเสมอ ครูหม่อมผิว ในพระยานรรัตน์ราชมานิตย์ (โต มานิตยกุล) และพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) พระญาติของพระราชชายา ฯ ที่เรียนดนตรีไทยจนมีความสามารถมากและเป็นครูถ่ายทอดให้แก่ผู้อื่นต่อมา ได้แก่ เจ้าบัวชุม ณ เชียงใหม่ และเจ้าเทพกัญญา บูรณพิมพ์ ส่วนพระราชชายา ฯ นั้น ทรงถนัดบรรเลงจะเข้มาก พอ ๆ กับทรงซอได้ดี แต่โปรดที่จะทรงจะเข้มากกว่า ได้ทรงสอนให้แก่ เจ้าโสภา เพ็งพุ่ม (ปัจจุบัน พ.ศ. ๒๕๒๕ เป็นครูสอนดนตรีไทยอยู่ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่)

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชชายา ฯ ซึ่งเสด็จกลับไปประทับ ณ เชียงใหม่ เป็นการถาวรตั้งแต่สมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดให้หาครูดนตรีไทยจากกรุงเทพ ฯ ขึ้นไปประจำที่คุ้ม มีครูรอดและครูชั้น อักษรทับ ครูฉัตร และครูช่อ สุนทรวาทิน เป็นอาทิ นับเป็นกำลังสำคัญในการถ่ายทอดดนตรีไทยในแคว้นลานนาเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้พระราชชายา ฯ ยังได้ทรงนิพนธ์เพลงไว้หลายเพลง มี เพลงน้อยใจยา เป็นเพลงที่มีชื่อเสียงเลื่องลือมาก ปัจจุบันนี้ (พ.ศ. ๒๕๒๕) ก็ยังนิยมนำมาร้องและฟ้อนกันเสมอ

พระราชชายาเจ้าดารารัศมี สิ้นพระชนม์ด้วยพระโรค พระปับผาสะพิการ เมื่อวันที่ ๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ พระชนมายุได้ ๖๐ พรรษา พระองค์ท่านทรงเป็นองค์อุปถัมภ์ดนตรีและนาฏศิลป์อย่างแท้จริง พระญาติของท่านหลายคนเป็นครูถ่ายทอดศิลปะดนตรีไทย ซึ่งยังมีเชื้อสายสืบทอดมาจนทุกวันนี้.

จรายพร สุเนตรวรกุล

(เรียบเรียงจาก บทความ "สยามสังคีต" ของ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล ในสยามรัฐรายวัน ฉบับประจำวันที่ ๒๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๔ และหนังสือ "ดารารัศมีรำลึก" ๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๑).

นายแดง พาทยกุล

(พ.ศ. ๒๔๐๐-๒๔๖๘)

นายแดง พาทยกุล หรือ **ครูแดง เมือง-เพชร** เกิดเมื่อปีมะเส็ง ตรงกับ พ.ศ. ๒๔๐๐ ในสมัยรัชกาลที่ ๔ ที่ตำบลท่าช่อง อำเภอคลองกระแชง (คืออำเภอเมืองเพชรบุรี) จังหวัดเพชรบุรี ไม่ทราบนามบิดามารดา มีพี่น้องร่วมบิดามารดา ๑ คน คือ นายต้ม พาทยกุล ภรรยาชื่อนางหรั่ง พาทยกุล มีบุตรชายหญิงรวม ๕ คน เป็นชาย ๒ คน หญิง ๓ คน มีชื่อเรียงตามลำดับ คือ พร้อม พริ้ง พร้อย ปุ้ย และเล็ก ผู้สืบสกุลและสืบทอดดนตรีไทยมาจนบัดนี้มีเพียง ๑ คน คือ นายพร้อม พาทยกุล ซึ่งเป็นบิดาของนายเตือน พาทยกุล และเป็นปู่ของเรือตรีอรุณ พาทยกุล นักดนตรีไทยมีชื่อเสียงของกองทัพเรือในปัจจุบัน

นายแดง พาทยกุล ได้เริ่มเรียนดนตรีไทยกับพระประดิษฐ์ไพเราะ (ครูมีแขก) ที่กรุงเทพ ฯ เป็นศิษย์มีฝีมือ สามารถเล่นปี่พาทย์ได้รอบวง และสามารถเป่าปี่ได้ดี อีกทั้งยังสามารถทำระนาดได้ดี มีรูปทรงงดงาม เมื่อกลับมาอยู่ที่เพชรบุรี ได้ตั้งวงปี่พาทย์ของตนเองขึ้นร่วมกับพี่ชาย คือ นายต้ม พาทยกุล ได้นำวงออกแสดงคู่กับพี่ชายอยู่เสมอ ในการบรรเลงเป็นปรกตินั้น นายต้มตีฆ้อง และนายแดงเป่าปี่ วงปี่พาทย์ของสองพี่น้องนี้ได้บรรเลงต้อนรับและรับเสด็จแขกเมืองเป็นประจำ ใน พ.ศ. ๒๔๕๐–๒๔๕๒ ได้บรรเลงปี่พาทย์ถวายทูนกระหม่อมบริพัตร ฯ ซึ่งเสด็จไปอำนวยการสร้างพระราชวังบ้านปืน ทูนกระหม่อมได้ตรัสชมเชยนายแดง พาทยกุล ที่ได้ทำเครื่องปี่พาทย์ได้สวยงาม โดยเฉพาะระนาดเอก ทำจากไม้มะริด ทาขอบสีขาวดูคล้ายงาช้าง ในครั้งนี้นายแดง พาทยกุล ได้ต่อเพลงชมสวนสวรรค์ ถวายทูนกระหม่อมบริพัตรด้วย ทูนกระหม่อมโปรดมาก รับสั่งให้นายแดง พาทยกุล ไปเฝ้าที่วังบางขุนพรหมได้ทุกเวลา และได้ประทานนามสกุล "พาทยกุล" ให้ด้วย

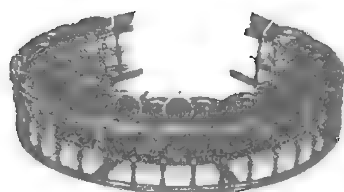
นายแดง พาทยกุล มีความสามารถพิเศษอีกคือ เป็นช่างทองรูปพรรณซึ่งเป็นอาชีพหลัก โดยเฉพาะเมื่อตีทองเป็นแผ่นแล้วแกะสลักลวดลายด้วยมือทำเป็นเครื่องประดับได้อย่างดี ผลงานที่มีชื่อเสียงคือแกะสลักไม้กระท้อนเป็นระนาดเอกและทุ้ม มีลวดลายทองวิจิตรงดงามมาก ระนาดคู่นี้นายแดงทำร่วมกับเพื่อนสนิทซึ่งบวชเป็นพระชื่อพระบุญยืน

ชื่อเสียงของนายแดง พาทยกุล ยังเป็นที่รู้จักกันดีของชาวเพชรบุรีสมัยนั้นอีกในฐานะนายวงพิณพาทย์ประจำคณะลิเกของนายเพิ่ม ขุน–วิจารณ์ จนเป็นที่กล่าวติดปากชาวเพชรบุรีว่า "พิณพาทย์นายพร้อมลิเกนายเพิ่ม" (นายพร้อมกับลูกชายคนโตของนายแดง เป็นคนตีระนาดเอกประจำของนายแดง พาทยกุล)

นายแดง พาทยกุล ได้ป่วยเป็นโรคท้องร่วงถึงแก่กรรมในปี พ.ศ. ๒๔๖๘ ลูกหลานได้ทำพิธีฌาปนกิจศพของท่านที่วัดขีปะขาว จังหวัดเพชรบุรี บรรดาเครื่องปี่พาทย์ซึ่งนายแดงได้ทำด้วยมือตนเองได้ตกทอดมาถึงนายเตือน พาทยกุล จนถึงปัจจุบันนี้.

วชิราภรณ์ วรรณดี

(เรียบเรียงจาก บทความ "สยามสังคีต" ของ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล.)

หมื่นตันตริกิจปรีชา (นาค พาทยาชีวะ)

(พ.ศ. ๒๔๓๔-ไม่ทราบปีที่ถึงแก่กรรม)

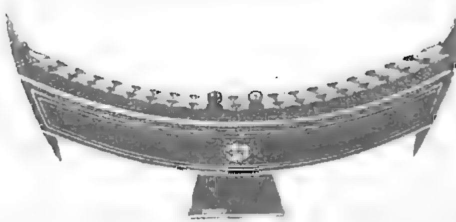
หมื่นตันตริกิจปรีชา (นาค พาทยาชีวะ) เป็นบุตรของนายหงษ์ และนางแปลก พาทยาชีวะ บ้านเดิมอยู่ที่บ้านเลขที่ ๔๖๘ ตำบลสามเสน กรุงเทพ ฯ เกิดเมื่อวันเสาร์ ขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๗ ปีเถาะ ตรงกับวันที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๓๔ ในสมัยรัชกาลที่ ๕ เป็นผู้มีความรู้ดี ตีระนาด ตีฆ้องได้ ตั้งแต่อายุยังน้อย ทำหน้าที่เป็นคนตีระนาดเอก หรือระนาดทองบ้าง ทุ้มเหล็กบ้าง มีฝีมือพอสมควรแต่ไม่ถึงกับเด่นนัก

ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น หมื่นตันตริกิจปรีชา เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๒ รับพระราชทานเงินเดือน เดือนละ ๒๘ บาท ในปี พ.ศ. ๒๔๖๘ ออกมารับบำนาญเดือนละ ๘ บาท ๓ สตางค์

หมื่นตันตริกิจปรีชา ได้รับพระราชทานนามสกุล "พาทยาชีวะ" ตามประกาศลงวันที่ ๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๘ มีภรรยาชื่อ เพิ่ม บุตรีนายปลื้ม นางชื่น คนบ้านลุ่ม จังหวัดนนทบุรี ในสมัยรัชกาลที่ ๗ ได้อาศัยอยู่ในบ้านของเจ้าคุณพระประยูรวงศ์ (แพ บุนนาค) พระสนมเอกในรัชกาลที่ ๕ ที่บ้านคลองสามเสน ได้ชื่อว่าเป็นคนระนาดคนสำคัญคนหนึ่งของคณะลิเกนายดอกดินเสือสง่า.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก เอกสารทะเบียนประวัติ กรมมหรสพ สำนักพระราชวัง และคำบอกเล่าของอาจารย์มนตรี ตราโมท.)

นายต้ม พาทยกุล

(ประมาณ พ.ศ. ๒๔๐๐-๒๔๖๐)

นายต้ม พาทยกุล เป็นนักดนตรีไทย ชาวเมืองเพชรบุรี มีชื่อเสียงคู่กับนายแดง พาทยกุล หรือ "ครูแดง เมืองเพชร" ผู้เป็นน้องชาย แต่ประวัติของนายต้ม พาทยกุลไม่เป็นที่รู้จักมากเท่ากับนายแดง พาทยกุล ทราบแต่เพียงว่าเกิดที่ตำบลท่าช่อง อำเภอคลองกระแชง (คืออำเภอเมืองเพชรบุรีในปัจจุบัน) จังหวัดเพชรบุรี ปีที่เกิดไม่ทราบแน่ชัด คงจะประมาณก่อน พ.ศ. ๒๔๐๐ (ปีเกิดของนายแดง พาทยกุล น้องชาย) ตรงกับสมัยรัชกาลที่ ๔ ไม่ทราบนามของบิดามารดา มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเท่าที่ปรากฏ ๑ คน คือ นายแดง พาทยกุล และไม่ปรากฏว่ามีภรรยาและบุตรหรือไม่

นายต้ม พาทยกุล ได้เรียนดนตรีไทยกับพระประดิษฐไพเราะ (ครูมีแขก) มีชื่อเสียงทางตีฆ้อง ที่กรุงเทพ ฯ เมื่อกลับไปเพชรบุรี ได้ตั้งวงปี่พาทย์ของตนเองขึ้นที่บ้านซึ่งอยู่ใกล้วัดโพธาราม ได้นำวงปี่พาทย์ออกแสดงคู่กับน้องชายอยู่เสมอ นายต้ม พาทยกุล เป็นครูผู้ชำนาญเพลงหน้าพาทย์คนสำคัญของจังหวัด

วงปี่พาทย์ของนายต้ม และนายแดง พาทยกุล เป็นที่รู้จักกันดีในเมืองเพชรบุรี ได้บรรเลงต้อนรับแขกเมือง และรับเสด็จเจ้านายเก่า ๆ อยู่เสมอ นายต้ม พาทยกุล เคยเข้าเฝ้าทูนกระหม่อมบริพัตร ที่จังหวัดเพชรบุรี ทูนกระหม่อม ฯ ได้ทรงชมเชยว่า เป็นผู้ได้เพลงตระต่าง ๆ มาก

นายต้ม พาทยกุล ถึงแก่กรรมเมื่ออายุได้ประมาณ ๖๐ ปี ไม่ปรากฏผลงานด้านการแต่งเพลงไทยไว้เลย.

วชิราภรณ์ วรรณดี

(เรียบเรียงจาก บทความ "สยามสังคีต" ของ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล.)

หม่อมหลวงต่วนศรี วรวรรณ

(พ.ศ. ๒๔๑๗-๒๕๑๗)

หม่อมหลวงต่วนศรี วรวรรณ เป็นชาวบางกอกใหญ่ ธนบุรี เกิดเมื่อวันพฤหัสบดีแรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๕ ปีจอ ตรงกับวันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๑๗ ในสมัยรัชกาลที่ ๕ เป็นธิดาของ ม.ร.ว.ตาบ มนตรีกุล มารดาชื่อยิ้ม (สกุลเดิม ศิริวันต์)

สายราชสกุลมนตรีกุล ของหม่อมหลวงต่วนศรี เป็นสายที่มีความสามารถสูงส่งในเชิงละครมาตั้งแต่เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษ์มนตรี ผู้เป็นต้นราชสกุลนี้ หม่อมเจ้าแบน มนตรีกุล และ ม.ร.ว.ตาบ มนตรีกุล ซึ่งเป็นท่านปู่และท่านพ่อของหม่อมหลวงต่วนศรีก็มีความรู้ความสามารถและสนใจปลูกฝังวิชาการละครตกทอดมาตามลำดับจนถึงหม่อมหลวงต่วนศรี ท่านจึงรอบรู้ทั้งในกระบวนรำและดนตรีตลอดจนการขับร้อง โดยเฉพาะจะเข้นั้นหม่อมหลวงต่วนศรีเล่นได้ดีมาก

เมื่อท่านได้มาเป็นหม่อมของพระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าวรวรรณากร กรมพระนราธิป-ประพันธ์พงศ์ นั้น ท่านได้เป็นศิษย์ของเจ้าจอมมารดาเขียน ในรัชกาลที่ ๔ ซึ่งเป็นพระมารดาของเสด็จในกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ เจ้าจอมมารดาเขียนก็เป็นตัวละครเอกมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๔ เป็นตัวเอก (เรียกกันเป็นสมญาว่า เขียนอิเหนา เขียนสังคามารตา) จึงได้มรดกการร่ายรำและเพลงการ ตกทอดมาอีกเป็นอันมาก ความรู้ของหม่อมหลวงต่วนศรี จึงมีอุดมสมบูรณ์ในเชิงการละครทุกประการ

เมื่อเสด็จในกรมพระนรา ฯ ทรงตั้งคณะละครนฤมิตรขึ้น ท่านก็เป็นกำลังสำคัญในการแต่งเพลงในละครร้องทุกเรื่อง บทละครนั้น เสด็จในกรม ฯ ทรงนิพนธ์อย่างรวดเร็วและท่านก็บรรจุเพลงได้อย่างรวดเร็วทันท่วงดีด้วย เรียกว่า ไวทันกันทั้งคู่ วิธีการนั้นก็คือ ท่านจะเป็นผู้ดีดจะเข้และร้องเพลงไปพร้อมกัน รวมทั้งคิดท่ารำตีบทให้เสร็จ ที่ขึ้นชื่อมากคือเรื่องพระลอ

ละครเรื่องแรกที่ท่านมีส่วนช่วยมากคือ เรื่องอาหรับราตรี ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเรื่องเป็นละครหลวงนฤมิตร จนเมื่อเกิดเป็นโรงละครปรีดาลัยขึ้น ก็เรียกว่าละครปรีดาลัย เพลงต่าง ๆ ในเรื่อง สาวเครือฟ้า ตุ๊กตายอดรัก พระเจ้าสีป้อ-มินทร์ ขวดแก้วเจียรนัย ฯลฯ ล้วนแล้วแต่เป็นฝีมือของท่านทั้งสิ้น

ความเป็นอัจฉริยะทางดนตรีของท่านนั้นเห็นได้จากการแต่งเพลงและบรรจุเพลงลงในละครแต่ละเรื่อง เพราะปรากฏว่า ท่านแต่งเพลงเร็วมากและมีลูกเล่นยักเยื้องแพรวพราว เพลงสำเนียงลาวต่าง ๆ ที่ท่านนำมาบรรจุลงในละครเรื่องพระลอนั้น จริงอยู่ของเก่าก็มีอยู่บ้างแล้วเหมือนกัน แต่ท่านสามารถเปลี่ยนทำนองจนเกิดเป็นเพลงแนวใหม่ขึ้นได้อย่างฉับไว คุณสมบัติข้อนี้ จะเห็นได้จากละครเรื่องพระเจ้าสีป้อมินทร์ อีกเรื่องหนึ่ง เพราะท่านให้กำเนิดเพลงสำเนียงพม่าขึ้นมาใหม่ มีชื่อแปลก ๆ ถึงกว่า ๕๐ เพลง อาทิ พม่าพ้อ พม่าวอน พม่าพิโรธ พม่าดังคึก พม่าพรึม พม่าเหเอ พม่าละห้อย ฯลฯ มากมายสุดจะพรรณนา

ท่านมีอายุยืนมาก และความจำดีจนวาระสุดท้าย เมื่อท่านอายุเกิน ๘๐ ปีแล้ว ยังนั่งดูละครโทรทัศน์ของกรมศิลปากรบ่อย ๆ ท่านสามารถติชมวิจารณ์ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะถ้าเล่นเรื่องพระลอแล้ว ท่านจะตั้งใจดูเป็นพิเศษ ถ้าเห็นผิดไปจากแนวเดิมของท่านทานก็แสดงความขุ่นข้องในใจทุกคราวไป ท่านมีโอรสและธิดา คือ พลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ และหม่อมเจ้าศิวากร วรวรรณ

ท่านถึงแก่กรรมด้วยโรคหัวใจวาย เมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๗ รวมอายุได้ ๘๘ ปี ๔ เดือน.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก หนังสือ "ประวัติผู้ทรงคุณวุฒิทางศิลป" ของกรมศิลปากร และคำบอกเล่าของ คุณสมภพ จันทรประภา.)

นายเตียง ธนโกเศศ

(พ.ศ. ๒๔๒๖-๒๔๗๘)

ครูเตียง ธนโกเศศ เป็นบุตรของ ขุนธนโกเศศ (นามเดิมยังค้นไม่ได้) เกิดที่กรุงเทพมหานคร ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อปีมะแม พ.ศ. ๒๔๒๖ มีพี่ชายชื่อ ตั้ง และน้องชายชื่อ ตาด ไม่เป็นดนตรีทั้ง ๒ คน

ไม่ทราบว่าในวัยเด็กท่านเรียนดนตรีจากครูผู้ใด แต่เป็นที่เลื่องลือกันว่า "นายเตียง คนซอด้วง บ้านอยู่หน้าวังบางขุนพรหม เป็นคนสีซอฝีมือดี" ต่อมาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ครูเตียง ได้มีโอกาสต่อเพลงเดี่ยวเพิ่มเติมจากครูดนตรีที่มีชื่อเสียง อาทิ หลวงว่องจะเข้รับ (โต กมลวาทิน) และหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) หลวงประดิษฐ์ไพเราะ ชมว่า เป็นคนสีซอด้วงฝีมือดีที่สุด จำเพลงแม่นและทางเพลงดีมาก ในกระบวนผู้ที่มาขอต่อเพลงซอทางเดี่ยวจากท่าน (ครูเตียงมีอายุน้อยกว่า หลวงประดิษฐ์ไพเราะเพียง ๒ ปีเท่านั้น)

ในกลุ่มนักดนตรีที่ได้รับการยกย่องว่ามีฝีมือทางเครื่องสาย ในสมัยรัชกาลที่ ๖ และ ๗ นั้น ครูเตียงอยู่ในแนวหน้า เล่นดนตรีร่วมวงกับครูไปล่ ครูปลั่ง วนเขจร หลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดูรยชีวิน) ครูอนันต์ ดูรยชีวิน ครูจ่าง แสงดาวเด่น ครูละเมียด จิตตเสวี และครูละม่อม ดูรยชีวิน ซึ่งครูเตียงมีอายุมากที่สุด แต่ก็ชอบบรรเลงเครื่องสายด้วยกัน โดยเฉพาะการบรรเลงเครื่องสายปี่ชวาแล้วครูชอบมาก วงเครื่องสายของครูเตียงเคยได้เข้าไปบรรเลงถวายพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวในวังสุโขทัย ขณะที่ทรงพระเครื่องใหญ่ (ตัดผม) ด้วย

ครูเตียง สนิทสนมกับครูศุข ดุริยประณีต เนื่องจากมีบ้านอยู่ไม่ไกลนัก เวลาบ้านดุริยประณีตรับงานเครื่องสาย ครูเตียงจะไปร่วมบรรเลงด้วยเสมอ เล่ากันว่า หากเข้ากลุ่มกับบ้านดุริยประณีตแล้ว มักจะไม่ยอมกลับบ้านง่าย ๆ เลิกงานดนตรีแล้ว ก็ดื่มเหล้าและนั่งคุยเป็นประจำจนดึก

ท่านมีภรรยาคนแรกชื่อ ทองอู่ เป็นนักร้องวงเครื่องสาย (ถึงแก่กรรมเมื่ออายุได้ ๓๘ ปี) มีบุตรด้วยกัน ๓ คน คนโตชื่อ เบญจรงค์ (เดิมชื่อ เติม) คนที่ ๒ ชื่อ เติบ และคนสุดท้องชื่อ อุดร ทุกคนเป็นนักดนตรี ภรรยาคนที่ ๒ ชื่อ สาย มีบุตรด้วยกัน ๔ คน ไม่มีใครเป็นนักดนตรี และภรรยาคนที่ ๓ ชื่อ แดง ไม่มีบุตรด้วยกัน

ครูเบญจรงค์ เล่าว่า ครูเตียงเป็นคนดุมาก เวลาสอนมักจะตีเจ็บ ๆ จึงสอนลูกของตัวเองไม่ได้ เพราะบอกว่ากลัวจะตีลูกเจ็บ ส่วนศิษย์เครื่องสายของท่านนั้น มีอาทิ ครูพุฒ นันทพล ครูเจือ เสนีย์วงศ์ ครูปริก (ไม่ทราบนามสกุล) เป็นต้น นอกจากนี้ท่านเคยเป็นครูสอนเครื่องสายในวังสุโขทัย หลังจากมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้ว ท่านได้รับเลือกเป็นผู้แทนตำบลบางขุนพรหมและเป็นสมาชิกสภาเทศบาลจังหวัดพระนครด้วย

พ.ศ. ๒๔๗๖ ท่านเริ่มป่วยด้วยโรคตับแข็ง จนถึง พ.ศ. ๒๔๗๗ อาการของโรคก็ลุกลาม จนถึงมีเลือดออกจากร่างกายบ่อย ๆ ในที่สุดก็ต้องเข้าโรงพยาบาลเพื่อทำการผ่าตัดริดสีดวง ยังไม่ทันหายดีท่านก็หนีกลับบ้าน แล้วมาป่วยหนักมีเลือดออกมาก จนถึงแก่กรรม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘ รวมอายุได้ ๕๒ ปี ศพของท่านตั้งบำเพ็ญกุศลที่วัดใหม่อมตรส มีนักดนตรีมาร่วมงานบรรเลงถึง ๑๖ คืน ติดต่อกัน เฉพาะบ้านดุริยประณีตยกปี่พาทย์มอญมาบรรเลงประชันกับวงมโหรีและเครื่องสายทุกคืน จนถึงวันฌาปนกิจศพ.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำบอกเล่าของ ครูเบญจรงค์ ธนโกเศศ.)

นายเตือน พาทยกุล

(พ.ศ. ๒๔๔๘-ปัจจุบัน)

ครูเตือน พาทยกุล เกิดที่จังหวัดเพชรบุรี เมื่อวันเสาร์ เดือน ๓ ขึ้น ๓ ค่ำ ปีมะเส็ง ตรงกับ **พ.ศ. ๒๔๔๘** เป็นบุตรของนายพร้อม กับนางตุ่น บิดาเป็นช่างทำทองและเป็นหัวหน้าวงปี่พาทย์อยู่ที่จังหวัดเพชรบุรีด้วย ครูเตือนมีน้องสาวคนเดียว ชื่อเติม แต่ถึงแก่กรรมตั้งแต่ยังเด็ก

ครูเตือนสมรสกับนางกิมไล้ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑ และกับนางเรือง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕ มีบุตรชายหญิงทั้งสิ้น ๘ คน คือ นางบุหงา กลิ่นหอม นางบุญรวม เถาปฐม นายอรุณ พาทยกุล นางบุญรัตน์ รูปเทวินทร์ นางพิมผกา สุทธิวงศ์ นายจำลอง พาทยกุล นางวิไลวรรณ พันธุวงศ์ และนายบำรุง พาทยกุล ในบรรดาบุตรชายหญิงทั้ง ๘ คนนี้ มีเพียง ๒ คน เท่านั้นที่มีความสามารถทางดนตรีเจริญรอยตามครูเตือน คือ นายอรุณและนายบำรุง ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๒๕) ครูเตือนดำเนินชีวิตเป็นครูสอนดนตรีไทย อยู่ที่บ้านเลขที่ ๓๒๖/๘ ถนนเจริญรัถ เขตคลองสาน ฝั่งธนบุรี

ครูเตือนเริ่มเรียนดนตรีกับบิดาและปู่ (ชื่อแดง) ตั้งแต่อายุประมาณ ๗ ปี โดยหัดตีฆ้องวงใหญ่และต่อมาตีระนาด หลังจากที่เรียนชั้นประถมปีที่ ๔ จากโรงเรียนวัดโพธาราม จังหวัดเพชรบุรีแล้ว ขณะนั้นอายุประมาณ ๑๐ ปี บิดาก็พาไปฝากให้เรียนดนตรีเพิ่มเติมกับท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล ที่บ้านหลังวัดกัลยาณมิตร ครูเตือนได้เรียนวิชาสามัญต่อที่โรงเรียนอัสสัมชัญ สามเสน ในขณะ

เดียวกัน ก็ได้เรียนดนตรีกับท่านครูจางวางทั่ว โดยเริ่มต้นตั้งแต่เพลงทะแย เป็นลำดับไปจนถึงเพลงหน้าพาทย์ชั้นสูง ครูเตือนเป็นศิษย์รุ่นราวคราวเดียวกับนายทรัพย์ เซ็นพานิช คนระนาดฝีมือดี ครูเตือนเล่าว่า ท่านครูจางวางทั่วเอาใจใส่เคี่ยวเข็ญในเรื่องการต่อเพลงและการฝึกซ้อมลูกศิษย์เป็นอันมาก เป็นต้นว่า เมื่อตีฆ้องนั้น ถ้ายังไม่ได้แม่นยำคล่องแคล่ว ก็จะเอาด้ายผูกข้อมือไว้กับวงฆ้อง ไม่ให้ลุกไปไหน และไม่ยอมให้นั่งพิงวงฆ้องด้วย เพื่อให้ท่านั่งสวยเป็นระเบียบ ทุกเช้าท่านครูจางวางจะปลุกลูกศิษย์ให้ลุกขึ้นตั้งแต่เวลาประมาณตี ๕ เพื่อไล่ระนาด ดังนั้นเพลงที่ต่อมาจากท่านครูจางวางจึงจำได้แม่นยำไม่ลืมจนกระทั่งบัดนี้

ครูเตือนเรียนดนตรีอยู่ที่บ้านของท่านครูจางวางทั่ว จนอายุประมาณ ๒๐ ปีเศษ วงปี่พาทย์บางประทุนของนายชุม ก็ได้มาตามให้ไปสอน เพราะมีเครื่องดนตรีครบแล้วแต่ยังไม่มีครู ครูเตือนไปสอนให้อยู่หลายปีและหลังจากนั้นครูเตือนก็ลาออกจากบ้านท่านครูจางวางทั่วตั้งใจจะกลับบ้าน เผอิญไปพบนายปุ่น คงศรีวิไล ศิษย์ครูเดียวกันโดยไม่คาดหมาย นายปุ่นได้ชักชวนให้ไปตั้งวงปี่พาทย์อยู่ด้วยกันที่วัดหญ้าไทร คลองอ้อม ครูเตือนไปอยู่กับนายปุ่นประมาณ ๒ ปี จนกระทั่งวงนั้นมีชื่อเสียงเป็นปึกแผ่น จึงได้ลาไปตั้งวงของตนเองอยู่ที่จังหวัดเพชรบุรี ใน พ.ศ. ๒๔๗๐ และอีกหลายปีต่อมาจึงได้ย้ายมาอยู่กรุงเทพ ฯ

นอกจากครู ๓ ท่านที่ได้เอ่ยนามมาแต่ต้น คือ ครูพร้อม ปู่แดง และท่านครูจางวางทั่วแล้ว ครูเตือนยังได้ไปเรียนดนตรีและต่อเพลงเพิ่มเติมจากครูอื่น ๆ อีกหลายท่าน คือ ครูต้ม พาทยกุล (ปู่) พระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) พระยาภูมีเสวิน นายเทวาประสิทธิ พาทยโกศล ครูช่อ สุนทรวาทิน ครูแถม สุวรรณเสวก หลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดูรยะชีวิน) ครูเตือน มีความสามารถเล่นดนตรีได้รอบวง ในทางปี่พาทย์จัดว่าได้เรียนถึงระดับสูงสุดแล้ว โดยที่ถนัดทางระนาดมากที่สุด ครูเตือนได้รับมอบให้ทำพิธีไหว้ครูจากปู่แดงและเจ้ากรมจันทร์ (เจ้ากรมจันทร์เป็นคนปี่พาทย์อยู่ที่วังของเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ และได้ไปเป่าปี่ให้วงของนายชุมเสมอ จึงได้พบกับครูเตือน) ส่วนในทางเครื่องสายนั้น สามารถเดี่ยวซอสามสายได้มากและยังมีความสามารถเป่าปี่คลาริเนตได้อีกด้วย

นอกจากจะสอนดนตรีแก่ศิษย์ที่บ้านแล้ว ตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๖๘ ครูเตือนยังได้รับเชิญให้ไปสอนวิชาดนตรีและขับร้องที่โรงเรียนฝึกหัดครูที่จังหวัดเพชรบุรี และต่อมาก็สอนที่สถาบันอื่น ๆ อีกหลายแห่ง เช่น โรงเรียนวิสุทธิกษัตรี พระประแดง โรงเรียนราชประชาสมาศัย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โรงเรียนอัสสัมชัญ บางรัก โรงเรียนศรีอยุธยา สถาบันเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา วิทยาเขตวิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร (วิชาประดิษฐ์เครื่องดนตรีไทย)

นอกจากความสามารถในการบรรเลงดนตรีแล้ว ครูเตือนยังแต่งเพลงไว้หลายเพลง เช่น แขกมอญบางช้าง ๒ ชั้นทางเปลี่ยน โหมโรงเทพอัศวิน โหมโรงสดุดีอัสสัมชัญ โหมโรงเพชรศรีอยุธยา นอกจาก ๒ ชั้น ลาวต่อนกเขา ลาวดำเนินทราย เที่ยวกลับ เพลงสามัคคีชุมนุมทางไทย ฯลฯ

เนื่องจากครูเตือนได้สอนลูกศิษย์ทางปี่พาทย์อย่างจริงจังเป็นเวลาหลายปี จึงมีลูกศิษย์มาก ที่มีฝีมือได้แก่ นายไว รุ่งเรือง นายเพิ่ม นายเยื่อ นายย้อย เป็นต้น และวงดนตรีของครูที่จังหวัดเพชรบุรีนั้น มีทั้งวงปี่พาทย์ แตรวง และอังกะลุง นับเป็นวงที่มีความสามารถพอตัว ครั้งหนึ่ง วงปี่พาทย์คณะนายเตือน ได้ชนะเลิศถ้วยเงิน ในการประกวด

เพลงชาติไทย ที่ศาลากลางจังหวัดเพชรบุรี จนแม้อายุ ๗๐ ปีแล้ว ก็ยังเดี่ยวกราวในแสดงฝีมือได้ดี ในคราวงานฉลองครบรอบ ๑๐๐ ปี ของ สมเด็จเจ้าฟ้า กรมพระนครสวรรค์วรพินิต เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๔

ในช่วงชีวิตที่ผ่านมา ครูเตือน มีผลงานทางดนตรีมากทั้งในส่วนฝีมือการบรรเลงของท่านเอง การแต่งเพลง การถ่ายทอดวิชาให้แก่ศิษย์ ทั้งโดยส่วนตัวและตามสถาบันต่าง ๆ จนกระทั่งทุกวันนี้และยังได้เผยแพร่บันทึกเสียงและภาพการบรรเลงไว้อีกมาก จนสุดจะพรรณนาได้หมด และเป็นคนมีฝีมือสามารถสร้างและซ่อมเครื่องดนตรีได้ทุกชนิด ที่มีชื่อเสียงมาก คือประดิษฐ์เครื่องดนตรีขนาดย่ออย่างได้สัดส่วนลวดลายงดงาม มีขนาดเหมือนของเล่นแต่สามารถบรรเลงได้จริง ขนาดเล็กที่สุดที่ครูทำไว้นั้น วางบนฝ่ามือได้

อารดา กีระนันทน์

(เรียบเรียงจาก คำให้สัมภาษณ์ของ ครูเตือน พาทยกุล เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๕.)

นายถีร ปี่เพราะ

(พ.ศ. ๒๔๕๔-๒๕๒๕)

ครูถีร ปี่เพราะ เกิดเมื่อ วันพฤหัสบดี ขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๖ ปีกุน ตรงกับวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ ที่จังหวัดปทุมธานี บิดาชื่อ แขก มารดาชื่อ ลิ้นจี่ เริ่มเรียนดนตรีตั้งแต่ยังเล็กจากบิดาและญาติในจังหวัดปทุมธานี มีพื้นความรู้ในเพลงสำเนียงมอญดีมาก สามารถพูดและนำภาษามอญมาบรรจุเป็นบทร้องได้ดี ได้ศึกษาวิชาสามัญชั้นต้น จนจบชั้นประถมปีที่ ๔ ที่โรงเรียนประชาบาลวัดสะแก เมื่อมีอายุย่างเข้าสู่วัยรุ่น ได้ออกจากบ้านไปเล่นดนตรีอยู่ในคุ้มเจ้านายเมืองเหนือ จึงมีความรู้เรื่องเพลงพื้นเมืองภาคพายัพเพิ่มขึ้นอีก

ครูถีร สมรสครั้งแรกกับ นางเหรียญ ซึ่งเป็นคนเชียงใหม่ มีบุตรธิดาด้วยกัน ๖ คน มีบุตรชายที่ชื่อ เถา ปี่เพราะ เพียงคนเดียวที่มีความสามารถทางด้านดนตรี จนยึดถือเป็นอาชีพ ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๒๕) รับราชการอยู่แผนกดุริยางค์ กองสวัสดิการ กรมตำรวจ บุตรธิดานอกนั้นมิได้มีอาชีพเป็นนักดนตรี

ครูถีร เป็นคนมีใจรักดนตรีมากเป็นพิเศษ มีความขยันฝึกซ้อมเป็นอย่างยิ่ง พยายามเรียนรู้ด้วยตนเอง จนในที่สุดได้มีโอกาสเป็นศิษย์ของครูพุ่ม บาปุยะวาท และครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ซึ่งได้รับถ่ายทอดเพลงต่าง ๆ มากจนตลอดถึงเพลงหน้าพาทย์ทุกเพลง ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๘๒ ครูถีรได้สมัครเข้ารับราชการในกรมศิลปากรได้ตำแหน่ง สำรองราชการในแผนกดุริยางค์ไทยและรับราชการต่อมาจนได้บรรจุเป็นข้าราชการประจำ มีหน้าที่เป็นครูช่วยสอนอยู่ในโรงเรียนนาฏดุริยางค์ด้วย นอกจากนี้ ครูถีร ยังมีวงเครื่องสาย อังกะลุง และวงกลองยาว รับแสดงในงานต่าง ๆ และเป็นหัวหน้าวงปี่พาทย์สวนอนันต์ มีชื่อเสียงมาก รับงานอยู่เสมอมิได้ขาด เพราะนอกจากจะมีฝีมือในการบรรเลงดีแล้ว ยังมีหางเครื่องใช้คนรำประกอบเป็นชุด ๆ ด้วยเพราะ

คุณเหรียญภรรยาของครูนั้น เป็นช่างฟ้อน จึงฝึกลูกหลานให้ฟ้อนประกอบการบรรเลง เป็นที่นิยมกันในระยะนั้น

ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ฯ สวรรคตอย่างกระทันหัน ครูถีรได้มีหนังสือขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวาย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ฯ ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตนำปี่พาทย์มอญไปประโคมพระบรมศพ ก็ได้รับพระบรมราชานุญาตให้ประโคมได้ เป็นที่ปลาบปลื้มแก่ครูถีร และชาวคณะดนตรีสวนอนันต์มาก

พ.ศ. ๒๔๙๐ ครูถีร ได้สมรสครั้งที่ ๒ กับนางฉิน ชอบชื่นสุข เนื่องจากนางเหรียญภรรยาคนแรกถึงแก่กรรม มีบุตรธิดาต่อมาอีก ๕ คน เสียชีวิตแต่ยังเล็ก ๑ คน ไม่มีใครยึดอาชีพเป็นนักดนตรีตามบิดาอีกเช่นกัน

ฝีมือในทางดนตรีของท่านนั้น มีความสามารถบรรเลงได้รอบวง ทั้งปี่พาทย์เครื่องสาย อังกะลุง จนถึงกลองยาว ฝีมือในการตีระนาดนั้นเป็นผู้ที่สามารถตีระนาดได้ถูกต้องตามลักษณะที่คุณครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ได้กำหนดเอาไว้ โดยเฉพาะ "เสียงร่อน" ทั้งหลายท่านทำได้เยี่ยมมาก บุคลิกนับตั้งแต่ท่านั่ง การวางแขน การจับไม้ระนาดและการเคลื่อนไหวเวลาตี มีความสง่าผ่าเผยทุกกระบวนท่า และในด้านฝีมือกลองนั้น ครูประสิทธิ์ ถาวร แห่งกรมศิลปากร ยกย่องว่า ครูถีร เป็นมือกลองบันลือโลก มีเทคนิคในการตีกลองสูงส่งมาก สามารถใช้ฝ่ามือ ข้อมือ และนิ้วมือ ทำให้เกิดเสียงกลองที่ดังไพเราะนุ่มนวลและพริ้วน่าฟังเป็นอย่างยิ่ง

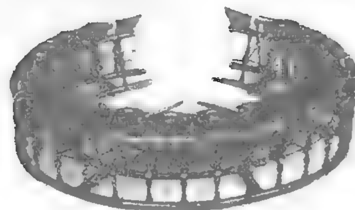
ผลงานทางด้านการแต่งเพลงนั้น ได้แต่งบทร้องเพลงต่าง ๆ ไว้หลายเพลง อาทิ เช่น บทร้องเพลงเขมรกำปอเถา จีนขวัญอ่อนเถา ลาวครวญเถา มอญบ้านบาตรเถา ญวนเคล้าเถา ญวนในเถา ญวนให้พร พม่าแซง ตับมอญร้องไห้ ตับเพลงเรื่องสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงกู้ชาติไทย ตับเพลงเรื่องพระราชพงศาวดาร ตอนสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงชนะยุทธหัตถี และตับพระยาละแวก เป็นต้น

ครูถีรได้ลาออกจากราชการ กรมศิลปากร เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๔ มาประกอบอาชีพทางด้านดนตรี มีวงกลองยาว "ไผ่ทองคำ" และมีวงอังกะลุง "อนันตวิโรจน์" รับบรรเลงตามงานต่าง ๆ และรับสอนดนตรีไทยในสถาบันต่าง ๆ เช่น โรงเรียนสวนเด็ก มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และช่วยสอนอยู่ในวงดนตรีไทย ของ นายแพทย์สุพจน์ อ่างแก้ว ได้ต่อเพลงสำเนียงมอญให้ไว้ที่วงนี้หลายเพลงด้วยกัน

ครูถีร ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๒๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๕ รวมอายุได้ ๗๑ ปี.

จรวยพร สุเนตรวรกุล

(เรียบเรียงจาก หนังสืออนุสรณ์งานฌาปนกิจศพ นายถีร ปี่เพราะ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๒๕.)

นายแถม คงศรีวิไล

(ไม่ทราบปีที่เกิด และปีที่ถึงแก่กรรม)

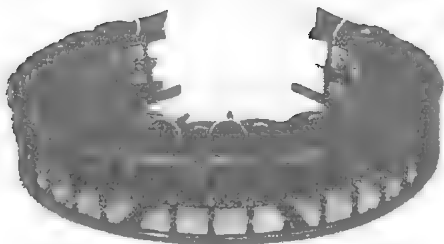
นายแถม เป็นบุตรของครูแน่ง คงศรีวิไล เป็นพี่น้องกับนายปุ้น คงศรีวิไล คนระนาด เมื่อครั้งอยู่บ้านเดิมที่วัดหญ้าไทร ตำบลคลองอ้อม นนทบุรี ได้เคยหัดปี่พาทย์กับบิดาและครูหวาด ซึ่งเป็นครูของบิดามาแล้ว ต่อมาเมื่อนางปลั่ง ผู้พี่สาวสมรสกับคุณครูจางวางทั่ว พาทยโกศล แล้ว นายแถมก็ตามมาเรียนดนตรีเพิ่มเติมอยู่ในสำนักของคุณครูจางวางทั่ว เช่นเดียวกับนายปุ้น จนกระทั่งมีฝีมือในการเป่าปี่ไทยและปี่มอญ

ในคราวประชันปี่พาทย์ครั้งใหญ่ที่วังบางขุนพรหม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๖ นั้น คุณครูจางวางทั่วตั้งใจจะให้นายแถม เป็นคนเป่าปี่ แต่นายแถมได้ออกจากบ้านพาทยโกศลไปเสียก่อน

ประวัติอื่นนอกเหนือจากนี้ ยังไม่สามารถจะค้นได้.

อารดา กีระนันทน์

(เรียบเรียงจาก คำบอกเล่าของนายพังพอน แตงสืบพันธุ์.)

นายทั่ง สุนทรวาทิน

(ไม่ทราบปีที่เกิด และปีที่ถึงแก่กรรม)

ไม่มีใครรู้จักดีพอจะเขียนประวัติได้ละเอียด รู้แต่ว่าบ้านเดิมของท่านอยู่ที่ตำบลสวนมะลิ ใกล้วัดเทพศิรินทราวาส และเป็นนักดนตรีที่มีชื่อเสียงยิ่งท่านหนึ่งในยุคร่วมสมัยกับพระประดิษฐไพเราะ หรือครูมีแขก ทั้งนี้เพราะว่าท่านเป็นบิดาของครูช้อย สุนทรวาทิน เป็นปู่ของพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) ซึ่งเมื่อพิจารณาจากปีเกิดของพระยาเสนาะดุริยางค์ในกลางรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวแล้ว นับย้อนไปอีกสองรุ่นก็จะตรงกับสมัยของครูมีแขกพอดี

ที่ว่ามีชื่อเสียงยิ่งท่านหนึ่งนั้น ก็เพราะว่าผลงานทางคีตนิพนธ์ชิ้นหนึ่งยังหลงเหลือมาจนปัจจุบันนี้ คือ เพลงโหมโรงมหาชัย เป็นที่ทราบกันทั่วไปว่า ครูมีแขกนั้นมีงานคีตนิพนธ์ไว้เป็นอันมากซึ่งเป็นที่ยอมรับกันมาแต่โบราณ จึงพอกล่าวได้ว่า ผู้ใดรจนางานคีตนิพนธ์ของตนขึ้นใช้ในสำนักในหมู่คณะเป็นเอกเทศในขณะที่ครูมีแขกมีชื่อเสียงโด่งดังอยู่นั้นจะต้องมีความสามารถและชื่อเสียงมิได้ยิ่งหย่อนไปกว่าครูมีแขกเป็นแน่ ยิ่งไปกว่านั้น *เมื่อพิจารณาจากครูช้อย สุนทรวาทิน ผู้บุตรซึ่งได้รับการถ่ายทอดวิชาดนตรีจากครูทั่งโดยตรง จนสามารถสร้างศิษย์ให้เป็นเจ้ากรมปี่พาทย์หลวงทั้ง ๒ คน คือ พระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) และพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์)* รวมทั้งงานคีตนิพนธ์อันลือชื่อต่าง ๆ ของครูช้อยด้วยแล้ว ก็ต้องนับได้ว่า ครูทั่งนั้น เป็นหลักเป็นฐานเป็นแหล่งวิชาอย่างเลิศท่านหนึ่งโดยแท้.

พิชิต ชัยเสรี

(เรียบเรียงจาก ประสบการณ์ และคำบอกเล่า ของอาจารย์เจริญใจ สุนทรวาทิน.)

จางวางทั่ว พาทยโกศล

(พ.ศ. ๒๔๒๔-๒๔๘๑)

ในวงการดนตรีไทย ทุกคนคงจะเคยได้ยินคำว่า **"ทางของฝั่งขะโน้น"** หรือ **"ทางของฝั่งธน ฯ"** อยู่เสมอ บุคคลที่มีความสำคัญยิ่งเกี่ยวพันกับชื่อดังกล่าว คือ จางวางทั่ว พาทยโกศล ซึ่งได้รับสืบทอดวงดนตรีที่ปฏิบัติตามแนวทางเฉพาะไม่เหมือนใครมาจากต้นตระกูลนักดนตรีของท่าน

จางวางทั่ว พาทยโกศล เกิดเมื่อวันพุธ เดือน ๑๐ แรม ๑๓ ค่ำ ปีมะเส็ง ตรงกับวันที่ ๒๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๒๔ ที่บ้านหลังวัดกัลยาณมิตร ฝั่งธนบุรี เป็นบุตรของหลวงกัลยาณมิตตาวาส (ทับ) เจ้ากรมวัดกัลยาณมิตร กับนางแสง (ชูสัตย์) ท่านเกิดในตระกูลนักดนตรีที่มีชื่อเสียงและสืบทอดกันมาหลายชั่วคน

จางวางทั่ว มีบุตรชายหญิงกับนางปลั่ง (คงศรีวิไล) ซึ่งมาจากตระกูลนักดนตรีเช่นกัน จำนวน ๘ คน แต่มีชีวิตรอดมาจนโตเพียง ๒ คน คือ นายเทวาประสิทธิ์ พาทยโกศล และคุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรรณ เป็นนักดนตรีฝีมือดีทั้งคู่ ส่วนบุตรชายหญิงที่เกิดแต่นางเจริญ (รุ่งเจริญ) นักร้องชั้นเยี่ยมนั้น เสียชีวิตทั้งหมดตั้งแต่ยังเยาว์ จางวางทั่วใช้ชีวิตอย่างนักดนตรีมาตลอด จนกระทั่งสิ้นชีวิตลงเนื่องมาจากโรคเบาหวาน เมื่อวันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๑

ทั้งบิดาและมารดาของครูจางวางทั่ว เป็นนักดนตรีฝีมือดีในสมัยรัชกาลที่ ๕ ท่านจึงได้ฝึกฝนถ่ายทอดวิชาดนตรีจากบิดามารดาและปู่ที่ชื่อว่าทองดี มาตั้งแต่ยังเยาว์ ต่อมาได้เรียนเพิ่มเติมจากครูรอด จนกระทั่งเป็นผู้มีฝีมือทางฆ้องวงเป็นพิเศษ นอกจากนั้นแล้ว ยังได้เรียนดนตรีจากครูอื่น ๆ อีก คือ ครูต่วน ครูทั่ง ครูช้อย สุนทรวาทิน และพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสาน–ศัพท์) อีกทั้งเรียนวิธีประสานเสียงแบบสากลจากสมเด็จฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนคร–สวรรค์วรพินิตด้วย

ท่านได้อุปสมบทที่วัดอรุณราชวราราม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๕ มีสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฤทธิ์) เป็นพระอุปัชฌาย์

ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ครูจางวางทั่วรับหน้าที่ควบคุมวงปี่พาทย์ของกรมหลวงชุมพรเขตรอุดมศักดิ์ และต่อมาควบคุมวงปี่พาทย์ของสมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต หรือที่เรียกว่า **"วงปี่พาทย์วังบางขุนพรหม"** ซึ่งจัดได้ว่าเป็นวงที่มีชื่อเสียงดีเด่นมากในระยะนั้น ท่านได้รับตำแหน่งจางวาง ในสมเด็จเจ้าฟ้ากรมหลวงศรีรัตน–โกสินทร์ พระพี่นางของสมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ลูกศิษย์ของท่านจึงมักออกชื่อท่านว่าครูจางวางทั่ว หรือ ครูจางวาง

ครูจางวางทั่ว เป็นผู้มีฝีมือดีในสมัยนั้นจนได้รับคัดเลือกให้เป็นผู้บรรเลงคนหนึ่งในจำนวน ๘ คน ของวงปี่พาทย์ที่บรรเลงถวายตัวแด่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่เรียกว่า วงปี่พาทย์ฤาษี ในการแสดงฝีมือหน้าพระที่นั่ง คุณครูจางวางทั่วชนะเลิศทางฆ้องเล็ก ได้รับพระราชทานเหรียญราชรุจิเงิน ยังคงความปลาบปลื้มให้แก่ท่านเป็นอย่างมาก

ต่อมาในรัชกาลที่ ๖ เมื่อสมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต หรือ ทูนกระหม่อมบริพัตร ทรงเป็นผู้บัญชาการกองทัพเรือและเป็นเสนาธิการกองทัพบกในเวลาต่อมาพระองค์จึงโปรดให้ครูจางวางทั่วไปสอนเพลงในกองแตรวงทหารเรือ และกองแตรวงทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ จนกระทั่ง พ.ศ. ๒๔๗๕ งานในหน้าที่ดังกล่าว ครูจางวางทั่วก็ปฏิบัติได้ผลดียิ่ง

นอกจากงานราชการแล้ว ครูจางวางทั่ว ยังได้ถ่ายทอดวิชาดนตรีทุกชนิด ตลอดจนการขับร้องให้แก่ศิษย์ที่มาฝากตัวที่สำนักของท่านมากมายนับไม่ถ้วน ทั้งจากในกรุงเทพ ฯ และต่างจังหวัด เล่ากันว่าในเดือนหนึ่ง ๆ ต้องหุงข้าวเลี้ยงลูกศิษย์ถึง ๗ กระสอบ ลูกศิษย์ที่มีชื่อเสียงมี อาทิเช่น นายช่อ สุนทรวาทิน นายฉัตร สุนทรวาทิน นายแมว พาทยโกศล นายเทวาประสิทธิ์ พาทยโกศล นายแถม คงศรีวิไล นายปุ่น คงศรีวิไล นายทรัพย์ เซ็นพานิช นายเตือน พาทยกุล นายยรรยงค์ โปร่งน้ำใจ ร้อยเอกนพ ศรีเพชรดี พันตรีหลวงประสานดุริยางค์ (สุทธิ์ ศรีชยา) ฯลฯ

โดยอุปนิสัยส่วนตัวแล้ว ท่านใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย ไม่พิถีพิถัน แต่กลับเอาใจใส่เคร่งครัดในเรื่องแบบแผนการสอนวิชาดนตรี ท่านมีหูรับฟังเสียงที่ละเอียดอ่อนมากสมเป็นครูสอนดนตรี เพราะใครตีผิดนิดผิดหน่อยแม้จะอยู่ในระยะไกลท่านก็ยังได้ยิน ท่านใจเย็นและรักศิษย์เสมอต้นเสมอปลายโดยทั่วหน้ากัน

ในปลายรัชกาลที่ ๖ และระหว่างรัชกาลที่ ๗ นั้น ครูจางวาง ได้นำวงปี่พาทย์ของท่านอัดแผ่นเสียงมากมายหลายสิบแผ่น โดยได้รับพระกรุณาจากทูนกระหม่อมบริพัตร ฯ ให้ใช้ชื่อวงว่า "วงพิณพาทย์วังบางขุนพรหม" นับเป็นการฝากฝีมือและผลงานไว้ให้รุ่นลูกหลานได้ชื่นชมมิใช่น้อย

ครูจางวาง เป็นนายวงปี่พาทย์ที่โชคดี เพราะนอกจากท่านจะมีความสามารถส่วนตัวยอดเยี่ยมแล้ว ท่านยังได้นางเจริญหรือที่เรียกกันติดปากว่าหม่อมเจริญ มาร่วมชีวิตด้วย จึงได้กำลังสำคัญสำหรับวงดนตรีของท่านตลอดมาเป็นเวลาสี่สิบปีเศษ นับตั้งแต่เป็นคนร้อง ช่วยคุมวง ช่วยสอนเพลงร้องแก่ศิษย์ ตลอดจนทำทางร้องสำหรับเพลงที่แต่งใหม่อยู่เสมอ

นอกเหนือจากความสามารถในการบรรเลงเครื่องดนตรีทุกชนิด ทั้งปี่พาทย์และเครื่องสาย ตลอดจนการขับร้องแล้ว ครูจางวางทั่วยังมีความสามารถในการแต่งเพลงได้ดีเยี่ยมทั้งทางร้องและทางเครื่องจนถึงทางเดี่ยวสำหรับเครื่องดนตรีบางอย่างอีกด้วย เพลงที่ท่านแต่งไว้มีมากหลายสิบเพลง เช่น

ประเภทเพลงตับ เช่น ชุดแขกไทร ตับนกสีชมพู

ประเภททางเดี่ยว เช่น ลาเซีย (ทุกเครื่องมือ) ทะแยเถา (ทุกเครื่องมือ) พญาโศก ลาวแพน

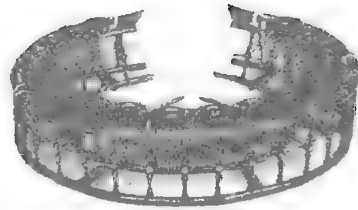
ประเภทเพลงเถา เช่น หกบทเถา แปดบทเถา แขกสาหร่ายเถา บังใบเถา เขมรใหญ่เถา หงส์ทองเถา ตะลุ่มโปงเถา พม่าเถา เป็นต้น

นอกเหนือจากนี้แล้วท่านยังได้ทำทางบรรเลง

สำหรับวงโยธวาทิตของกองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศ และตำรวจไว้อีกมาก

แม้ว่า ครูจางวางจะจากไปนานหลายสิบปีแล้ว แต่ชื่อเสียงของ "ทางฝั่งขะโน้น" และวง "ฝั่งขะโน้น" ยังเป็นที่รู้จักกันดีจนบัดนี้ ลักษณะการบรรเลงของวงนี้ ที่ขึ้นชื่อก็คือ ความเป็นระเบียบเรียบร้อยพร้อมเพรียงตามหน้าที่ของผู้บรรเลงแต่ละเครื่อง ไม่โลดโผน ไม่ลักลั่นกัน และเป็นทางที่ไพเราะแปลกกว่าวงอื่น ๆ

อารดา กีระนันทน์

(เรียบเรียงจาก บทความ "สยามสังคีต" ของนายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล และคำบอกเล่าเพิ่มเติมจากผู้เป็นศิษย์ของ ครูจางวางทั่ว พาทยโกศล.)

นายทรัพย์ เซ็นพานิช

(พ.ศ. ๒๔๔๘-ไม่ทราบปีที่ถึงแก่กรรม)

นายทรัพย์ เซ็นพานิช ได้ชื่อว่าเป็นคนตีระนาดที่มีฝีมือจัดมากจนเป็นที่เกรงขามกันในหมู่นักดนตรีที่จะมาประชันฝีมือ ในสมัยรัชกาลที่ ๖ ครูทรัพย์เกิดเมื่อปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๔๔๘ บิดาชื่อ แจ่ม เป็นมุสลิม มีอาชีพเป็นลิเกตัวนางที่มีชื่อเสียง อยู่ที่วิกหลวงสวรรค์ สะพานเหล็ก มารดามีเชื้อสายมอญ อยู่ที่ปากลัด พระประแดง

เมื่ออายุได้ประมาณ ๘-๙ ปี บิดาได้พานายทรัพย์มาฝากฝังให้เรียนดนตรีอยู่กับท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล ที่บ้านหลังวัดกัลยาณมิตร โดยท่านครูจางวางทั่ว เป็นผู้ต่อให้เองโดยตลอด นับตั้งแต่ฆ้องวงใหญ่ จนถึงระนาด จนกระทั่งมีความสามารถดีได้รอบวง ดังนั้นเมื่ออายุเพียง ๑๐ ปี ก็สามารถเดี่ยวระนาดได้หลายเพลง เช่น เพลงแขกมอญ สารถี เป็นต้น

นายทรัพย์ เป็นคนหน้าตาคมคาย กิริยามารยาทเรียบร้อย รูปร่างเล็ก ผอม ได้ชื่อว่าตีระนาดไว เนื่องจากเป็นคนฉลาด หัวไว ฝีมือดี จึงจัดอยู่ในอันดับศิษย์คนโปรดคนหนึ่งของท่านครูจางวาง ว่าโดยฝีมือและความรู้แล้ว นายทรัพย์ได้เพลงมาก โดยเฉพาะเพลงเสภา แนวกลอนดี และการขึ้นลงสวมร้อง ก็ทำได้ดีจนเป็นที่กล่าวขวัญกันในหมู่ศิษย์คนอื่น ๆ เมื่ออายุได้ ๑๘ ปี ได้เป็นคนระนาดของวงวังบางขุนพรหม ของสมเด็จเจ้าฟ้า

บริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต

ครูเตือน พาทยกุล ซึ่งเรียนดนตรีอยู่ที่บ้านหลังวัดกัลยาณมิตรในระยะเดียวกันกับนายทรัพย์ เล่าให้ฟังว่า ครูช่อ สุนทรวาทิน ซึ่งมีความรู้ทางดนตรีดีมากคนหนึ่งในสำนักดนตรีของท่านครูจางวางทั่ว ไม่กล้าลองฆ้องเพลงดี ๆ เพราะแม้แต่ได้ฟังเพียงครั้งเดียว นายทรัพย์ก็จำได้หมดและครูช่อกับนายทรัพย์ก็คงจะไม่ค่อยลงรอยกันนัก ครั้งหนึ่งในงานที่วังบางขุนพรหม เมื่อถึงเวลาบรรเลงปี่พาทย์เพลงเชิด ซึ่งใช้ส่งพระหลังจากฉันเพลแล้ว ครูช่อตีฆ้องวงใหญ่ ตีพลิกแพลงจนจับทำนองหลักและจังหวะไม่ถูก เรียกว่า ตีไม่ให้ระนาดอาศัยเลย นายทรัพย์เป็นคนระนาด ก็ตีไปได้เรื่อย ๆ จนตลอดรอดฝั่งโดยไม่ผิดแสดงถึงความสามารถเป็นยอด พอจบเพลงแล้ว ท่านครูจางวางเข้าไปกระซิบเป็นเชิงตำหนิครูช่อว่า "ตีอย่างนี้ ระนาดก็ตายน่ะซี"

ฝีมือการตีระนาดของนายทรัพย์นั้น เป็นที่เลื่องลือกันมากในหมู่นักดนตรีในสมัยรัชกาลที่ ๖ จนไม่มีใครขันสู้ ครูเตือนเล่าว่า แม้แต่ขุนชาญเชิงระนาดยังเกรงฝีมือ และเล่าถึงเหตุการณ์อีกครั้งหนึ่งว่า ในงานเผาศพบิดาของนายเพิ่ม ที่วัดสามปลื้ม มีปี่พาทย์ไปช่วยงาน ๓ วง คือ วงปี่พาทย์นางหงส์ ของ จางวางศร (หลวงประดิษฐไพเราะ) วงเครื่องสายปี่ชวา ของท่านครูจางวางทั่ว แต่ได้เปลี่ยนให้เป็นวงปี่พาทย์ และวงปี่พาทย์นางหงส์ของนักดนตรีผสมจากวงต่าง ๆ การบรรเลงในวันนั้นจึงดูจะเป็นการประชันวงอยู่ในที คืนนั้นนายทรัพย์ตีระนาดอยู่ตลอดคืน ระหว่างนั้นคนพิณพาทย์ในวงอื่นลุกหายไปทีละคนสองคนจนหมด เหลือแต่เครื่องวางไว้ พอใกล้สว่าง นายทรัพย์เดี่ยวเพลงกราวใน และวงของท่านจางวางทั่วจึงได้ทำเพลงพระฉันเช้า เพราะเหลืออยู่เพียงวงเดียว

นายทรัพย์ สมรสกับนางสาวเทียม กรานต์เลิศ นักร้องเสียงดีประจำวงท่านครูจางวางทั่ว และวงวังบางขุนพรหม หลังจากนั้นนายทรัพย์ก็ย้ายไปอยู่บ้านที่ปากลัด แต่ก็ยังมาช่วยงานท่านครูจางวางทั่วบ้าง หลังจากสมรสแล้วประมาณ ๒ ปี ยังไม่ทันจะมีบุตร นายทรัพย์ก็ถึงแก่กรรมด้วยโรควัณโรคทั้งที่อายุยังน้อย (ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒) ฝีมือและความรู้ของนายทรัพย์จึงสูญไปตามตัวโดยยังมิทันได้ถ่ายทอดให้แก่ผู้ใดเลย.

อารดา กีระนันทน์

(เรียบเรียงจาก เทปคำให้สัมภาษณ์ของนายเตือน พาทยกุล และนายพังพอน แตงสืบพันธุ์.)

นายทรัพย์ นุตสถิตย์

(พ.ศ. ๒๔๔๑-๒๕๑๗)

ครูทรัพย์ นุตสถิตย์ เป็นบุตรคนหัวปีของนายเนตรและนางจัน เกิดเมื่อวันที่ ๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๔๑ ตรงกับวันเสาร์ ขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๘ ปีจอ ณ ตำบลโรงเข้ จังหวัดสมุทรสงคราม

การศึกษาวิชาสามัญนั้นเริ่มเข้าเรียนชั้นประถมที่โรงเรียนวัดบรมนิวาส พร้อมกับศึกษา

วิชาภาษาอังกฤษและวิชาการบัญชีตามโรงเรียนกลางคืน จนมีความรู้เป็นอย่างดี ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๕๖ ได้สมัครเข้าเป็นเสมียนฝึกหัดที่กรมรถไฟหลวง และรับราชการเรื่อยมาจน ปี พ.ศ. ๒๔๕๔ มีการแยกการบริหารราชการของกรมรถไฟหลวงออกเป็นองค์การรัฐวิสาหกิจ ครูทรัพย์ ถูกปลดเป็นข้าราชการบำนาญ และรับบำนาญเรื่อยมา

การศึกษาวิชาดนตรีนั้น เริ่มเรียนซอ จะเข้และขลุ่ยจากบิดาซึ่งเป็นดนตรีอยู่บ้าง แต่ตัวท่านเองว่า ยังไม่สามารถจะใช้เครื่องดนตรีให้ประณีตไพเราะเท่าที่ควร เพราะไม่ได้รับการแนะนำในการใช้เครื่องมือเป็นพิเศษ ต่อมาภายหลังในปี พ.ศ. ๒๔๖๒ ท่านถูกเกณฑ์เข้ารับราชการทหารสังกัดกองแตรวง แผนกเครื่องสายไทย ซึ่งมีเจ้าพระยาธรรมาธิกรณาธิบดี เสนาบดีกระทรวงวังเป็นผู้บังคับบัญชา ต่อมามีการคัดเลือกผู้มีความประพฤติเรียบร้อยเข้าไปประจำวงปี่พาทย์ที่บ้านเจ้าพระยาธรรมาธิกรณาธิบดี ซึ่งมีพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) เป็นครูประจำวง จึงเป็นโชคดีของครูทรัพย์ ที่ได้มีโอกาสฝึกหัดเล่าเรียนดนตรีจากพระยาเสนาะ ฯ และได้ร่วมวงกับครูเทียบ คงลายทอง ครูสอน วงฆ้อง ครูมิ ครูพริ้ง ดนตรีรส กับอีกหลายท่านซึ่งเป็นศิษย์ของพระยาเสนาะ ฯ และรับราชการเป็นทหารรักษาวังอยู่ด้วยกัน

ครูทรัพย์ เล่าว่า ได้เรียนวิธีเป่าขลุ่ยจากพระยาเสนาะ ฯ ทั้งการใช้ลมใช้ลิ้นครั่นลม และการใช้เสียงเลียนเพื่อให้คล้ายปี่ ซึ่งตัวครูทรัพย์เองยังไม่เคยได้ใช้มาก่อนเลย รวมทั้งเพลงเดี่ยว เพลงตับ เพลงเสภา เป็นอันมาก ภายหลังได้หัดตีฆ้องใหญ่กับ ครูสอน วงฆ้อง หัดตีระนาดเอกจากครูทองใบ ขวัญดี จนจบโหมโรงเช้า ครูทรัพย์ กล่าวอยู่เสมอว่า ได้รับความรู้ความชำนาญทางดนตรีจากสถาบันนี้ ซึ่งมีท่านอาจารย์พระยาเสนาะ–ดุริยางค์และเพื่อนผู้ร่วมสถาบันได้อุปการะให้แนวทาง นับว่ามีบุญคุณแก่ตัวท่านมาก ภายหลังท่านได้ใช้วิชาดนตรีหาเลี้ยงชีพอีกทางหนึ่งโดยรับสอนดนตรีที่สโมสรนายทหารโรงเรียนนายร้อยทหารบก สโมสรรถไฟและสโมสรข้าราชการอื่น ๆ ในครั้งสุดท้ายสอนอยู่ที่ชมรมดนตรีไทย ธนาคารกสิกรไทย จนถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๗ ด้วยโรคมะเร็งลำไส้ใหญ่ รวมอายุได้ ๗๖ ปี

ผลงานทางดนตรีของครูทรัพย์นั้น นอกจากความสามารถในการเป่าขลุ่ยได้ดีเป็นพิเศษแล้ว ยังได้แต่งเพลงไว้อีก ๒ เพลง คือ เพลงขมรชนบท และเพลงมอญชมจันทร์ ซึ่งแต่งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔ ด้วยวิธีขยายและตัดลงจากของเดิม ภายหลังก่อนสิ้นชีวิตได้แต่งบทธรรมสังคีตประกอบปี่พาทย์ และแต่งเพลงเพิ่มอีก ๒ เพลง คือ เพลงคะนึงนึก และเพลงตรีกธรรม โดยทำจากเพลงตระโบราณ แต่ยังมิทันจะได้นำออกเผยแพร่ก็ถึงแก่กรรมเสียก่อน ครูทรัพย์ได้มีโอกาสร่วมเล่นดนตรีกับวงที่มีชื่อเสียงหลายต่อหลายแห่ง เช่น เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๑ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้วงดนตรีแพทย์อาวุโสไปร่วมบรรเลงดนตรี กับวงดนตรีสากลคณะ อ.ส. ที่สถานีวิทยุ อ.ส. พระราชวังดุสิต ครูทรัพย์ก็มีโอกาสได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท และร่วมวงด้วย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป่าปี่ ตลอดเวลาประมาณ ๓๐ นาที เมื่อจบการแสดงดนตรีแล้ว ได้พระราชทานเข็มเครื่องหมายที่ระลึกแก่ครูทรัพย์ด้วย นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อมยิ่งนัก ผู้เขียนจำได้ว่า เมื่อถึงคราวใดที่ครูทรัพย์ต้องไปร่วมวงกับครูเทียบ คงลายทอง เจ้าแห่งเครื่องเป่า ถ้าเป็นวงปี่พาทย์ไม้แข็ง ครูเทียบก็จะเป่าปี่ ครูทรัพย์ตีฉิ่ง ถ้าเป็นวงปี่พาทย์ไม้นวม ครูทรัพย์ จะเป่าขลุ่ย ครูเทียบ จะเป็นคนตีฉิ่ง ถ้อยทีถ้อยเคารพกันเช่นนี้เสมอ นับเป็นตัวอย่างอันดีแก่ชนรุ่นหลัง

ครูทรัพย์ มีบุตรธิดาทั้งสิ้น ๖ คน เรียงตามลำดับ คือ หญิง-สมศิริ ชาย-กำจัด ชาย-บัญชา ชาย-ประเกียรติ ชาย-ประกิต และ หญิง-ศรีวิภา.

พิชิต ชัยเสรี

(เรียบเรียงจาก หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ครูทรัพย์ นุตสถิตย์.)

นายทรัพย์ วิเศษประภา

(พ.ศ. ๒๔๔๒-ไม่ทราบปีที่ถึงแก่กรรม)

นายทรัพย์ วิเศษประภา เป็นนักดนตรีที่คล่องแคล่วทั้งทางไทยและทางสากลคนหนึ่งของยุคเพลงละครร้อง เป็นลูกชาวนา บิดาชื่อ ยวน มารดาชื่อ เขียน เกิดเมื่อวันที่ ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๒ สมัยรัชกาลที่ ๕ ได้รับการศึกษาขั้นต้นจากโรงเรียนใดไม่ปรากฏจนอ่านออกเขียนได้ แล้วมาเข้าโรงเรียนพรานหลวง เล่นทั้งดนตรีไทยและสากล อยู่กรมมหรสพจนถึงปี พ.ศ. ๒๔๕๗ ในปี พ.ศ. ๒๔๖๕ ได้ย้ายไปสังกัดวงเครื่องสายฝรั่งหลวง อยู่ในวงดุริยางค์สากล ต่อมาจนถึงปี พ.ศ. ๒๔๘๗ จึงออกจากราชการ เพราะป่วยด้วยอาการทางประสาท

สมัยเมื่อพรานบูรพ์ (จวงจันทร์ จันทร์คนา) ตั้งคณะละครจันทโรภาส นายทรัพย์ วิเศษประภา ทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุมวงดนตรีให้แทบจะทุกเรื่อง จึงรู้ใจพรานบูรพ์เป็นอย่างดี สามารถแยกเสียงประสานให้แก่วงดนตรีได้ แม้ว่าจะหันมาเล่นสากลแล้วก็ยังไม่ทิ้งดนตรีไทย ได้รวมสมัครพรรคพวกเล่นดนตรีและเครื่องสายไทยอยู่เสมอ ได้อัดแผ่นเสียงกับห้างแผ่นเสียง ต.เง็กชวน นักร้องร่วมวงครั้งนั้นมีคุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรรณ เป็นอาทิ วงเครื่องสายนั้นมีชื่อว่า วงนายทรัพย์ วิเศษประภา มีบ้านเป็นสำนักดนตรีอยู่บ้านเลขที่ ๓๐๒๘ วัดเทพธิดาราม กรุงเทพ ฯ

นายทรัพย์ แต่งงานมีภรรยาชื่อ ลมัย นอกจากตัวเองจะเป็นนักดนตรีทั้งไทยและฝรั่งแล้ว ยังมีพี่ชายร่วมบิดามารดาอีกคนหนึ่งเป็นนักดนตรีไทยเหมือนกัน มีนามว่า **"นายแกร วิเศษประภา"** นายแกรผู้นี้เคยช่วยงานท่านครูจางวางทั่ว และคุณแม่เจริญ พาทยโกศล ในการบันทึกเสียงที่ห้างสุธาดิลก เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๑ มีรูปปรากฏอยู่ในการอัดเสียงครั้งนั้น ตัวของนายแกรได้เข้ารับราชการอยู่กรมประชาสัมพันธ์ และถึงแก่กรรมฉุกเฉินในขณะวางยาสลบเพื่อเตรียมการผ่าตัดโรคกระเพาะและลำไส้พิการ

นายทรัพย์ยังมีน้องชายเป็นนักดนตรีอีกคนหนึ่งชื่อ ชุม หรือ ประชุม วิเศษประภา สังกัดกองดุริยางค์สากล กรมศิลปากร นับว่าตระกูลวิเศษประภาเป็นตระกูลนักดนตรีอีกตระกูลหนึ่ง.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก เอกสารทะเบียนประวัติ กรมศิลปากร ประกอบคำบอกเล่าของอาจารย์ มนตรี ตราโมท และ คุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรรณ.)

นางท้วม ประสิทธิกุล

(พ.ศ. ๒๔๓๕-ปัจจุบัน)

ครูท้วม ประสิทธิกุล เกิดที่จังหวัดนนทบุรี เมื่อวันจันทร์ เดือน ๗ ปีวอก พ.ศ. ๒๔๓๕ ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว บิดาชื่อ สุทธิ์ มารดาชื่อ เทียบ ไม่มีนามสกุลเดิม เนื่องจากในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น คนไทยยังไม่มีนามสกุลใช้กัน จนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้มีพระราชบัญญัตินามสกุล และในครั้งนั้น บิดาของครูท้วมเห็นว่า ถึงจะมีนามสกุลใช้ก็ไม่มีประโยชน์ เพราะลูกทุกคนเป็นหญิง

ครูท้วม มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันทั้งสิ้น ๑๐ คน รวมทั้งตัวครูด้วย คนโต ชื่อ ถม เป็นนักร้องเสียงเพราะมาก ต่อมาสมรสกับนายหวาด บัวทั่ง พี่ชายคนโตของครูเฉลิม บัวทั่ง ครูเป็นบุตรีคนที่ ๓ มีน้องสาวเป็นนักร้องเอก อีกคนหนึ่ง คือ ครูอุษา สุคันธมาลัย เจ้าของสมญา **"แม่ทับ เสียงทอง"** นักร้องที่มีชื่อเสียงโด่งดังมากในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พี่น้องของครูนอกจากนี้ไม่มีใครเป็นนักร้องหรือนักดนตรีเลย

นายสุทธิ์ บิดาของครูนั้น เป็นนักดนตรีไทยที่มีความสามารถรอบตัว นอกจากทางเครื่องแล้ว ยังสามารถขับร้อง ขับเสภา และเล่นเพลงพื้นบ้านได้ดีด้วย เคยมาร่วมวงเล่นดนตรีและร้องเพลงกับเพื่อนในกรุงเทพมหานครเสมอ ๆ ครูจึงได้เริ่มเรียนขับร้องจากบิดามาตั้งแต่เล็ก แต่เป็นทางร้องที่ครูบอกว่า **"ทางบ้านนอก"** จนอายุราว ๑๒ ปี บิดาจึงพามาถวายตัวกับ พระอัครชายาเธอ พระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์ ซึ่งต่อมาเฉลิมพระนามเป็น พระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธาสินีนาฏ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งที่ตำหนักนี้ในระยะนั้น มีครูดนตรีไทยเข้ามาสอนอยู่หลายท่าน เช่น หลวงเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) พระประดิษฐ์ไพเราะ (ตาด) ครูเหลือ หม่อมส้มจีน หม่อมคร้ามและคุณเฒ่าแก่จีบ ครูท้วมอยู่ในวังนี้ประมาณ ๑ ปี ก็ถูกส่งตัวไปอยู่กับหม่อมส้มจีน ที่บ้านคลองบางหลวง เพื่อต่อเพลง ๓ ชั้น เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องเงาะป่าขึ้น ครูท้วม ก็ได้ร่วมขับร้องเพลงในบทพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ด้วย จนกระทั่ง พ.ศ. ๒๔๕๓ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต การบรรเลงและการขับร้องเลิกราไประยะหนึ่ง แต่ครูก็ยังอยู่ที่บ้านหม่อมส้มจีน จนหม่อมส้มจีนถึงแก่กรรม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ ครูจึงกลับไปอยู่กับบิดาที่บ้านเมืองนนท์ มาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ครูท้วมได้ไปอยู่กับพระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธาสินีนาฏ ที่ตำหนักสวนสุนันทาอีก ต่อมาสมเด็จเจ้าฟ้าอัษฎางค์–เดชาวุธ กรมหลวงนครราชสีมา ทรงขอยืมตัวครูท้วมมาช่วยงานขับร้องที่วังสวนกุหลาบระยะหนึ่ง

แล้วสมเด็จเจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก กรมขุนเพชรบูรณ์–อินทราชัย ทรงมีละครในวังเพชรบูรณ์ จึงทรงขอยืมตัวครูท้วมมาประจำอยู่ที่วังเพชรบูรณ์ ด้วยโดยร่วมงานกับ ครูลมุล ยมะคุปต์ และครูเฉลย ศุขวณิช และที่วังเพชรบูรณ์นี้ ครูก็ได้เป็นศิษย์ของหม่อมมาลัย นักร้องเสียงเยี่ยมซึ่งเคยอยู่ในวังของเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์มาก่อน หม่อมมาลัยต่อเพลงทางร้องให้ครูท้วมอย่างละเอียดลออ จนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต ประกาศนียบัตรการเรียนขับร้องที่ครูท้วมได้รับจากหม่อมมาลัย ก็คือคำพูดของหม่อมมาลัยที่บอกกับครูว่า "ฉันเห็นจะตายได้แล้ว มีแม่ท้วมร้องเพลงได้เหมือนใจแล้ว" หลังจากนั้นไม่นานหม่อมมาลัยก็ถึงแก่กรรม

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งขึ้นครองราชย์เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๘ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ตั้งวงมโหรีหญิงขึ้น ครูก็ได้เข้ารับราชการเป็นคนขับร้องประจำวงมโหรีหลวง มีหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลป–บรรเลง) เป็นหัวหน้าวง ในช่วงระยะเวลานี้เป็นระยะที่ครูร้องเพลงอัดลงจานเสียงกับบริษัทโอเดียนไว้เป็นจำนวนมาก ทั้งเพลงตับ เพลงเถา และเพลงเกร็ดต่าง ๆ

ครูสมรส เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕ กับ นายพูล ประสิทธิกุล ข้าราชการในกรมอัศวราช อยู่ด้วยกันมาจนถึง พ.ศ. ๒๕๑๗ นายพูลก็ถึงแก่กรรม โดยไม่มีบุตรด้วยกันเลย

ครูได้ย้ายไปอยู่กรมศิลปากร เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้ว และเมื่อหลวงวิจิตรวาทการเปิดโรงเรียนนาฏดุริยางค์ ก็ได้มาเป็นครูสอนอยู่ในโรงเรียนนี้ จนกลายเป็นวิทยาลัยนาฏศิลป์ในปัจจุบัน ตำแหน่งครั้งหลังสุดของครู คือ *"ผู้เชี่ยวชาญการขับร้องเพลงไทย"* ดังนั้นลูกศิษย์ของครูจึงเรียกได้ว่ามีอยู่ทั่วประเทศไทย

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ นี้ ท่านมีอายุ ๘๖ ปีแล้ว ยังมีสุขภาพดี และเมื่อพฤศจิกายนนี้ ท่านได้รับพระราชทานโล่ประกาศเกียรติคุณ ในฐานะศิลปินอาวุโส ผู้เชี่ยวชาญการขับร้องเพลงไทย จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี โดยมีธนาคารกรุงเทพ จำกัด เป็นผู้ดำเนินการเลือกสรร นำความปลาบปลื้มมาสู่ท่านเป็นอันมาก.

จรวยพร สุเนตรวรกุล

(เรียบเรียงจาก บทความ "สยามสังคีต" ของนายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล สยามรัฐรายวัน ประจำวันเสาร์ที่ ๒๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๕ คำให้สัมภาษณ์ของครูท้วม ประสิทธิกุล และเอกสารทะเบียนประวัติจากกรมศิลปากร.)

นายทองดี ชูสัตย์

(ไม่ทราบปีที่เกิด และปีที่ถึงแก่กรรม)

นายทองดี ชูสัตย์ เป็นนักดนตรีอาวุโสแห่งสำนักดนตรีวัดกัลยาณมิตร มีศักดิ์เป็นน้าชายของหลวงกัลยาณมิตตาวาส จึงนับญาติเป็นปู่ของจางวางทั่ว พาทยโกศล ไม่สามารถสืบประวัติได้ว่าเป็นบุตรของผู้ใด รวมทั้งวันเดือนปีที่เกิดและตาย ก็ไม่สามารถสืบได้ว่าเมื่อใด

เป็นผู้มีอัธยาศัยดีและเป็นผู้ทรงความรู้ทางดนตรีสูงมาก (ยกเว้นไม่เป่าปี่) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องเพลงหน้าพาทย์ เรียกได้ว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญยิ่งในสมัยนั้น

ปู่ทองดีเป็นครูผู้ใหญ่ของวงดนตรีพาทยโกศลมาตลอดชีวิต ศิษย์ของท่านมีมาก อาทิเช่น จางวางทั่ว พาทยโกศล นายแมว พาทยโกศล นายเอื้อน กรณ์เกษม นายธรรยงค์ โปร่งน้ำใจ หลวงประสาน-ดุริยางค์ (สุทธิ์ ศรีชยา) นายช่อ สุนทรวาทิน นายฉัตร สุนทรวาทิน นายแดง พาทยกุล นายเตือน พาทยกุล นายเทวาประสิทธิ์ พาทยโกศล นายเปล่ง แจ้งจรัส และยังได้ต่อเพลงให้กับสำนักดนตรีแถวฝั่งธนจนเป็นที่รู้จักกันดี ตั้งแต่ปากคลองด่านไปจนถึงบางขุนเทียน เช่น ที่สำนักของครูหร่าย ประตูน้ำ สำนักของครูหรั่ง และครูดำ เป็นต้น

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘ กรมมหรสพได้ทำพิธีไหว้ครูครั้งใหญ่ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ปู่ทองดีเข้ามาเป็นผู้บอกเพลงหน้าพาทย์องค์พระพิราพ อันเป็นเพลงหน้าพาทย์สูงสุด ได้มีผู้ต่อเพลงครั้งนั้นรวม ๖ คน คือ พระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทร-วาทิน) พระเพลงไพเราะ (โสม สุวาทิต) หลวงบำรุงจิตรเจริญ (ธูป สาตรวิลัย) หลวงสร้อยสำเนียงสนธิ์ (เพิ่ม วัฒนวาทิน) หมื่นคนธรรพ-ประสิทธิสาร (แตะ กาญจนผลิน) และนายมนตรี ตราโมท

ปู่ทองดี มีภรรยาชื่อ พวง มีบุตรชายเพียงคนเดียว ชื่อ ย้อย เป็นนักดนตรีเช่นกัน แต่มีฝีมือระดับปานกลางและมีอายุไม่ยืนนัก ถึงแก่กรรมก่อนจางวางทั่วหลายปี

ท่านคงจะมีผลงานการแต่งเพลงไว้หลายเพลง แต่เท่าที่มีผู้จำได้ก็มี เพลงช้า เรื่องเต่าทอง และเพลงตระประทานพร ซึ่งท่านทำจากตระโหมโรงตัวแรก

ปู่ทองดีถึงแก่กรรมในสมัยต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ฌาปนกิจศพที่วัดกัลยาณมิตร.

อารดา กีระนันทน์

(เรียบเรียงจาก บทความ "สยามสังคีต" ของ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล และคำบอกเล่าของ จ.ส.อ.พังพอน แตงสืบพันธุ์.)

นางทองดี สุจริตกุล

(พ.ศ. ๒๔๕๕-ปัจจุบัน)

ครูทองดี สุจริตกุล เกิดเมื่อวันพุธ แรม ๘ ค่ำ เดือน ๖ ปีชวด ตรงกับวันที่ ๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๕ ที่อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี บิดาชื่อ บุญชัย มารดาชื่อ เก็บ มีอาชีพทำสวน กำพร้ามารดา ตั้งแต่อายุได้ ๕ ปี มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันหลายคน ชื่อ ทองใบ ทองอยู่ และกิมเช็ง ไม่มีใครเป็นนักดนตรี

เมื่อมารดาถึงแก่กรรมแล้ว ครูทองดีได้เข้ามาอยู่ในอุปถัมภ์ของพระสุจริตสุดา พระสนมเอกในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งแต่อายุยังไม่ถึง ๑๐ ปี จึงได้หัดเครื่องสายมาพร้อม ๆ กับนักดนตรีหญิงของพระสุจริตสุดา อาทิ ประคอง พุ่มทองสุก (นิภา อภัยวงศ์) ทองสุก สุทธิพิณฑุ แนบ เนตรานนท์ สุมิตรา สิงหลกะ (สุมิตรา สุจริตกุล) ลมหวล สุจริตกุล อำไพ สุจริตกุล ฉลวย รัตนจันทร์ (ฉลวย จิยะจันทน์) โดยเริ่มทำหน้าที่เป็นผู้ตีโทนรำมะนา ประจำวงเครื่องสาย ต่อมาได้เป็นผู้เล่นจะเข้ ประจำวง โดยมีครูชุ่ม กมลวาทิน พระสรรเพลงสรวง (บัว กมลวาทิน) และพระประณีตวรศัพท์ (เขียน จักรวาทิน) เป็นครูผู้ฝึกสอน นับเป็นนักดนตรีของวงเครื่องสาย คณะนารีศรีสุมิตรมาแต่ดั้งเดิม

นอกจากจะเรียนดนตรีแล้ว ยังมีฝีมือในการเย็บปักถักร้อย และฝีมือในการจัดดอกไม้สด ดอกไม้ประดับต่าง ๆ เคยเดี่ยวจะเข้ถวายหน้าพระที่นั่ง และเคยอัดแผ่นเสียงเพลงพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว กับคณะนารีศรีสุมิตร

ครูทองดี สมรสกับ นายเอนก สุจริตกุล ซึ่งเป็นลูกพี่ลูกน้องชั้นเดียวกันกับพระสุจริตสุดา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗ มีบุตรีเพียงคนเดียวชื่อ สุดาวดี เรียนอยู่ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์

พ.ศ. ๒๔๙๘ เริ่มเป็นครูสอนในวิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร ทำหน้าที่สอนจะเข้ และได้ร่วมมือกับครูประสิทธิ์ ถาวร ควบคุมฝึกซ้อมนักเรียนวิทยาลัยนาฏศิลป์ จัดแสดงมหาดุริยางค์ไทย ประสบผลสำเร็จอย่างดี

ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๒๖) ครูทองดี เป็นอาจารย์พิเศษ ของ วิทยาลัยนาฏศิลป์ มีบ้านพักอยู่ที่บ้านเลขที่ ๑๘๑๒ ซอยชัยวัฒน์ อำเภอบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำให้สัมภาษณ์ของ ครูทองดี สุจริตกุล.)

นางทัศนีย์ ดุริยประณีต
(พ.ศ. ๒๔๖๘-๒๕๐๐)

นางทัศนีย์ ดุริยประณีต เป็นบุตรีคนที่ ๑๐ ของ นายศุข และนางแถม ดุริยประณีต เกิดที่บ้านถนนลำพู หลังวัดสังเวชวิศยาราม กรุงเทพมหานคร เมื่อปีฉลู พ.ศ. ๒๔๖๘ เป็นน้องของครูโชติ ครูชื้น ครูชั้น ครูสุดา และครูแช่มช้อย และเป็นพี่ของครูสุดจิตต์ กับครูสืบสุด ดุริยประณีต

เริ่มหัดร้องเพลงไทย กับมารดาและพี่สาว จนออกงานร้องเพลงประจำวงดนตรีคณะดุริยประณีต ของบิดาได้ตั้งแต่อายุ ๘ ขวบ เป็นคนเสียงดีมาก มีแก้วเสียงไพเราะ และมีรูปร่างหน้าตาสวยคล้ายฝรั่ง จึงมีชื่อเล่นว่า "หรั่ง"

ต่อมาได้สมัครเข้าประกวดขับร้องเพลงไทย อันเป็นการประกวดระดับชาติ ในปี พ.ศ. ๒๔๙๒

ได้รับรางวัลที่ ๒ รองจากอาจารย์เจริญใจ สุนทร-วาทิน แล้วได้เข้ารับราชการเป็นนักร้องประจำวงดนตรีไทย กรมประชาสัมพันธ์ สมัย พลโท ม.ล. ขาบ กุญชรเป็นอธิบดี ในระหว่างนี้ได้บันทึกแผ่นเสียงไว้หลายเพลง อาทิ เพลงเขมรไทรโยค เพลงสมิงทอง และเพลงสำหรับสอนขับร้องเพลงไทยอีกบางเพลงของกระทรวงศึกษาธิการ

ประมาณ พ.ศ. ๒๔๙๘ ได้แต่งงานกับครูประสงค์ พิณพาทย์ นักระนาดเอกของกรมประชาสัมพันธ์ พอเริ่มตั้งครรภ์ก็มีอาการโรคหัวใจแทรกซ้อนรุนแรงขึ้นเป็นลำดับ จนไม่สามารถร้องเพลงได้ หลังจากคลอดบุตรได้ประมาณ ๓ เดือน ก็ถึงแก่กรรมด้วยโรคหัวใจวาย เมื่อกลางปี พ.ศ. ๒๕๐๐ อายุได้ ๓๒ ปีเต็ม

ครูทัศนีย์มีบุตรชายคนเดียวเกิดกับครูประสงค์ คือ นายทัศนัย ดุริยประณีต นักระนาดเอกคนสำคัญของคณะดุริยประณีต ในปัจจุบันนี้ (พ.ศ. ๒๕๒๖)

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำบอกเล่าของ ครูแช่มช้อย และครูสุดจิตต์ ดุริยประณีต.)

กรมหมื่นทิวากรวงษ์ประวัติ

(พ.ศ. ๒๔๐๐-๒๔๕๘)

กรมหมื่นทิวากรวงษ์ประวัติ ประสูติเมื่อวันที่ ๑๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๐๐ ทรงเป็นพระราชโอรสองค์ที่ ๓๐ ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและเจ้าจอมมารดาจันทร์ มีพระนามเดิมว่า พระองค์เจ้าเกษมศรีศุภโยค ทรงเป็นต้นราชสกุล เกษมศรี

เจ้าจอมมารดาจันทร์ นั้น ท่านเคยมีละครสืบทอดมรดก มาจากละครของเจ้าจอมมารดาอัมภา ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ละครของเจ้าจอมมารดาจันทร์มีชื่อเสียงมากในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และนอกจากจะฝึกละครแล้ว ท่านยังฝึกมโหรีปี่พาทย์ด้วย กรมหมื่นทิวากร ฯ จึงทรงดนตรีไทยได้ดีมาแต่ยังทรงพระเยาว์ เครื่องดนตรีไทยที่ทรงได้ดีคือ ระนาด และซอสามสาย ทั้งยังทรงแสดงละครได้ดีอีกด้วย

กรมหมื่นทิวากร ฯ นั้น นับได้ว่าเป็นพระอนุชาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระชนมายุน้อยกว่ากันราว ๔ ปี พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า ฯ ทรงพระราชทานพระกรุณามาก และเนื่องจากทรงมีพระวรกายและรูปพระพักตร์จัดได้ว่าเป็นบุรุษที่งามมากด้วย จึงได้ทรงแสดงละครเป็นตัวพระเอกบ่อย ๆ การเล่นละครในราชสำนักสมัยนั้นก็เป็นการแสดงแบบ "ทรงกันเองในระหว่างพี่ ๆ น้อง ๆ" ต่อมาเมื่อทรง

พระเจริญขึ้นแล้วก็ยังทรงฝึกหัดละครที่วังของพระองค์ท่าน ที่ตำบลสามเสน ถนนขาว และเล่นละครต่าง ๆ ตามบทของกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์บ้าง บทของผู้อื่นบ้าง จนใกล้สิ้นพระชนม์จึงได้เลิกไป มรดกการดนตรีและละครจึงได้ตกทอดมาสู่ ม.จ.พูนศรีเกษม เกษมศรี พระโอรส ผู้เป็นเจ้าของโรงเรียนเขมะสิริอนุสรณ์

เกี่ยวกับการดนตรี กรมหมื่นทิวากร ฯ ทรงต่อซอสามสายจาก กรมหลวงบดินทร์ไพศาลโสภณและพระประดิษฐ์ไพเราะ (มี ดุริยางค์กูร) กรมหลวงบดินทร์ไพศาลโสภณทรงเอ็นดูกรมหมื่นทิวากร ฯ มาก เพราะนับญาติกันแล้ว กรมหมื่นทิวากร ฯ มีศักดิ์เป็นน้องและอาจจะเป็นเพราะทรงซอสามสายได้ดีมาก กรมหลวงบดินทร์ ฯ จึงทรงทำซอสามสายคันหนึ่งประทานเป็นซอคู่พระหัตถ์ ซึ่งก็ได้ทรงมาตลอดพระชนมายุ ซอคันนี้มีขนาดเล็กกว่าซอสามสายปกติเล็กน้อย สร้างขึ้นพิเศษสำหรับคนถนัดซ้ายโดยเฉพาะ การขึ้นสายจึงกลับทางกับซอสามสายธรรมดาที่ใช้กันอยู่ทั่วไป ทั้งยังได้ทรงสมรสกับ ม.จ.หญิงประสานศัพท์ พระธิดาของกรมหลวงบดินทร์-ไพศาลโสภณ ซึ่งทรงตีระนาดทุ้มอยู่ในวงของบิดาด้วย

ผลงานทางด้านการถ่ายทอดดนตรีนั้น กรมหมื่นทิวากร ฯ ทรงต่อซอประทานให้แก่สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ และสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต และได้นิพนธ์เพลงไว้เพลงเดียว คือ เพลงเหาะบทจีน

กรมหมื่นทิวากรวงษ์ประวัติ สิ้นพระชนม์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘ มีประชนมายุได้ ๕๘ พรรษา ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๒๕) มรดกการดนตรีและการละครของท่าน ได้ตกทอดมายัง คุณทอร์ศรี คงจำเนียร และคุณสมบัติ คงจำเนียร เจ้าของโรงเรียนเขมะสิริอนุสรณ์ ซึ่งเป็นธิดาและบุตรเขยของ ม.จ. พูนศรีเกษม เกษมศรี.

จรวยพร สุเนตรวรกุล

(เรียบเรียงจาก บทความ “สยามสังคีต” ของนายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล สยามรัฐรายวัน ประจำวันเสาร์ที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๓ และหนังสือพระประวัติกรมหมื่นทิวากรวงษ์ประวัติ.)

เจ้าเทพกัญญา บูรณพิมพ์

(พ.ศ. ๒๔๒๓-๒๕๐๓)

เจ้าเทพกัญญา บูรณพิมพ์ เกิดในตระกูล ณ เชียงใหม่ เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๒๓ ที่ตำบลสันป่าข่อย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นธิดาคนที่ ๕ ของเจ้าอุตตราการโกศล (เจ้าน้อย-เทพวงศ์) และเจ้าแม่คำเอื้อย

เมื่ออายุประมาณ ๑๒ ปี ได้ติดตามเจ้าจอมมารดาทิพย์เกษร มาอยู่ในวังหลวงด้วย ได้เรียนหนังสือและเรียนดนตรีไทย โดยต่อซอสามสายจาก หม่อมผิว ในพระยานรรัตน์ราชมานิตย์ (โต มานิตยกุล) และพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) จนมีความสามารถช่ำชองในการบรรเลงเครื่องสายไทยทุกชนิด ที่ถนัดมากที่สุดคือซอสามสายและยังมีความสามารถพิเศษในการถ่ายรูปด้วย ได้ชื่อว่า เป็นช่างภาพอาชีพสตรีคนแรกของเมืองไทย

เจ้าเทพกัญญา ย้ายมาอยู่ ณ ตำหนักของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ซึ่งเป็นพระญาติผู้ใหญ่ หลังจากที่เจ้าจอมมารดาทิพย์เกษร ถึงแก่กรรมแล้ว

ระยะนี้ได้มีการฟื้นฟูงานดนตรีขึ้นมาก และเพราะเป็นผู้มีฝีมือดีอยู่แล้ว เจ้าเทพกัญญาจึงรับหน้าที่เป็นหัวหน้าวงดนตรีไทยประจำพระตำหนักพระราชชายา ฯ รวมทั้งได้สอนดนตรีถวายเจ้านายบางพระองค์ เจ้าจอมบางท่าน จนถึงข้าหลวงตามตำหนักต่าง ๆ ในวังอีกด้วย

พ.ศ. ๒๔๔៥ ทูลลาออกมาแต่งงานกับ ร.ต.อ.แม้น บูรณพิมพ์ ซึ่งต่อมาได้รับบรรดาศักดิ์เป็น พ.ต.ท.พระราญทุรชน แล้วย้ายตามสามีไปอยู่มณฑลอยุธยา มีบุตรธิดาด้วยกัน ๔ คน คือ

๑. พ.ต.ต.แม้นเทพ บูรณพิมพ์
๒. ร.ต.อ.แม่นไทย บูรณพิมพ์
๓. ทิพย์อวล บูรณพิมพ์
๔. นาวาอากาศเอกสมุทร์ บูรณพิมพ์

ซึ่งบุตรธิดา ๓ คนแรก ได้รับพระราชทานชื่อจากสมเด็จพระศรีพัชรินทราพระบรมราชินีนาถ

แม้ว่าจะออกจากวัง แต่งงานและมีลูกแล้ว เจ้าเทพกัญญาก็ยังกลับเข้าไปสอนดนตรีไทยในวังสวนสุนันทาอีก ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๖๐–พ.ศ. ๒๔๖๕ ท่านเป็นครูสอนมโหรีอยู่ ณ ตำหนักพระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าอาทรทิพยนิภา ได้นำธิดา คือ ทิพย์อวลเข้าไปถวายตัวในวังด้วย และได้เป็นนักดนตรีต่อมา ครั้งนั้นมีศิษย์มาเรียนด้วยหลายคน อาทิ คุณเฉลิม บุนนาค คุณใจ ไกรฤกษ์ คุณหญิงนิ่ง สุรพันธ์เสนีย์ คุณแสงไข คุณแสงแข คุณบุญผ่อง วิเศษพันธุ์ และคุณทิพย์อวล บูรณพิมพ์

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เจ้าเทพกัญญา ยังเข้าไปต่อซอสามสายถวายสมเด็จเจ้าฟ้า กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ที่ในวังเป็นครั้งคราว ศิษย์ของท่านที่มีชื่อเสียงมากอีกคนหนึ่ง คือ พระยาภูมีเสวิน (จิตร จิตตเสวี)

ทางซอสามสายของเจ้าเทพกัญญานั้น นับว่าเป็นทางชั้นยอดโดยแท้ พระยาภูมีเสวิน (จิตร จิตตเสวี) และคุณบุญผ่อง วิเศษพันธุ์ เป็นศิษย์ที่ท่านชมเชยมากว่าฝีมือดีและรับเพลงจากท่านได้มากที่สุด

ในบั้นปลายของชีวิต ท่านได้ติดตามบุตรีไปอยู่ต่างจังหวัด ท้ายที่สุดกลับมาอยู่ที่บ้านใกล้วัดสังเวชวิศยาราม บางลำพู และถึงแก่กรรมด้วยโรคความดันโลหิตสูง ที่โรงพยาบาลวชิระ เมื่อวันที่ ๑๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๓ อายุได้ ๘๑ ปี.

จรวยพร สุเนตรวรกุล

(เรียบเรียงจาก บทความ "สยามสังคีต" ของนายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล สยามรัฐรายวัน ประจำวันที่ ๑๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๔ และ ประวัติเจ้าเทพกัญญา บูรณพิมพ์ (ณ เชียงใหม่) อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ.)

นายเทวาประสิทธิ์ พาทยโกศล

(พ.ศ. ๒๔๕๐-๒๕๑๖)

ชื่อ **"เทวาประสิทธิ์"** ช่างเหมาะกับคุณสมบัติของคุณครูเทวาประสิทธิ์ พาทยโกศลจริง ๆ เพราะท่านเป็นเลิศในทางดนตรีราวกับมีเทวดามาประสิทธิ์ประสาทให้ คุณครูเทวาประสิทธิ์ หรือที่เรียกขานกันโดยย่อว่า คุณครูเทวา ฯ เก่งวิเศษรอบวงตั้งแต่ ดีด สี ตีเป่า ไปจนถึงการขับร้องและแต่งเพลง แม้บางสาขาของดุริยางคศิลป์ เช่น การขับร้องและการดีดจะเข้ คุณครูเทวา ฯ ไม่อาจปฏิบัติได้อย่างผู้เชี่ยวชาญ แต่ก็มีความรู้ในหลักเกณฑ์และสามารถ "บอก" ได้จนถึงที่สุด เช่นเอตทัคคะอื่น ๆ เหมือนกัน แต่ในส่วนที่จะต้องถือเป็นเลิศนั้นคือปี่ในและซอสามสาย กล่าวได้ว่าไม่มีผู้ใดอาจสามารถบรรเลงปี่ใน และซอสามสายได้เหมือนคุณครูเทวา ฯ ทั้งในอดีตและอนาคต เพราะคุณครูเทวา ฯ เล่นเครื่องดนตรีทั้งสองนี้ประหนึ่งว่าเป็นตัวคุณครูเอง ความลุ่มลึก ซับซ้อนแยบคายนั้นไม่มีใครสู้ ความสามารถทางซอสามสายนั้น แม้แต่คุณหลวงไพเราะเสียงซอก็ยังกล่าวชมคุณครูเทวา ฯ ว่าไม่มีใครเทียบ ส่วนปี่ในนั้นคุณครูเทวา ฯ เป่าอย่างเป็นหลักเป็นฐานจริง ๆ ในเวลาบรรเลงร่วมวงจะฟังดูเหมือนเป็นเสียงของคุณครูคอยบอกกำกับลูกศิษย์แต่ละเครื่องอยู่จาง ๆ หนัก ๆ แต่ถ้าเป็นการบรรเลงเดี่ยวก็จะเจิ้งสะอาด มีกำลังเต็มลมเต็มนิ้ว หาที่บกพร่องไม่ได้เลย

คุณครูเทวาประสิทธิ์ เกิดเมื่อวันแรม ๓ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะแม นพศกตรงกับวันอังคารที่ ๒๔ กันยายน ๒๔๕๐ เป็นบุตรคนใหญ่ของจางวางทั่ว และนางปลั่ง พาทยโกศล มีนามเดิมว่านก ต่อมาเมื่ออายุ ๑๐ ปี สมเด็จเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต หรือทูนกระหม่อมบริพัตร ฯ ประทานนามให้ว่า "เทวาประสิทธิ์" ตามชื่อเพลงเพลงหนึ่ง คุณครูเทวา ฯ มีพี่น้องร่วมบิดามารดา ๘ คน แต่ถึงแก่กรรมเสียแต่ยังเยาว์ ๖ คน จึงมีชีวิตจนโตเพียง ๒ คน คือตัวท่านเอง และคุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรรณ ครูเทวา ฯ ได้สมรสกับนางสาวยุพา โอชะกะ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔ มีบุตรชายเพียงคนเดียวคือนายอุทัย พาทยโกศล น่าเสียดายที่ครูเทวา ฯ อายุไม่ยืน ท่านถึงแก่กรรมด้วยโรคมะเร็ง เมื่อวันที่ ๒๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๖

ในชาติก่อนคุณครูเทวา ฯ คงจะได้เคยสร้างสมอุปนิสัยทางดนตรีไว้มาก จึงมาในชาตินี้แม้จะเริ่มการศึกษาในชั้นเรียนที่วัดกัลยาณมิตร และกำลังจะเข้าเรียนต่อในชั้นประถมปีที่ ๑ ที่โรงเรียนวัดประยุรวงศาวาส แต่ทูนกระหม่อมบริพัตร ฯ ทรงเล็งเห็นว่าคุณครูเทวา ฯ เป็นคนที่มีหน่วยก้านทางการดนตรีมาก จึงทรงขอตัวให้ไปเรียนดนตรีกับพระองค์ท่านและให้เรียนโน้ตสากลกับพันตรีหลวงประสานดุริยางค์ (สุทธิ์ ศรีชญา)

เมื่อคุณครูเทวา ฯ อายุได้ ๒๐ ปี ได้เข้ารับราชการทหาร อยู่ในกองแตรวงมหาดเล็กรักษาพระองค์ ทำหน้าที่เขียนโน้ตสากล เมื่อครบเกณฑ์แล้วก็ออกจากประจำการและได้อุปสมบทที่วัดเทพศิรินทราวาส โดยมี สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (เจริญ) เป็นพระอุปัชฌาย์ หลังจากนั้นก็ใช้ชีวิตเป็นนักดนตรีอยู่กับวงพิณพาทย์วังบางขุนพรหมของทูนกระหม่อมบริพัตร ฯ และวงพิณพาทย์ของจางวางทั่วตลอดมา

คุณครูเทวา ฯ เกิดในบ้านตระกูลนักดนตรีที่หลังวัดกัลยาณมิตร ซึ่งมีนักดนตรีที่เก่งกาจหลายคน เมื่อยังเล็กได้มีโอกาสเริ่มหัดวิชาดนตรีจากหลวงกัลยาณมิตตาวาส (ทับ) ผู้เป็นปู่ และจากจางวางทั่วผู้บิดานับตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน จนกระทั่งท่านสามารถบรรเลงเครื่องปี่พาทย์ได้ดีตั้งแต่อายุได้ ๘ ปี เมื่ออายุได้เพียง ๒ ปี คุณแม่เจริญหรือที่รู้จักกันในนามว่าหม่อมเจริญ ได้มาร่วมชีวิตกับบิดาของท่าน และได้ดูแลเลี้ยงดูคุณครูเทวา ฯ ประหนึ่งว่าเป็นบุตรของตน ก็ได้ถ่ายทอดวิชาดนตรีโดยเฉพาะทางร้องให้อีก นอกจากนั้นคุณครูยังได้ไปเรียนเป่าปี่ในกับพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) จนกระทั่งเชี่ยวชาญในการเป่าปี่ตั้งแต่ยังเยาว์ ใน พ.ศ. ๒๔๖๖ ในการประชันวงปี่พาทย์ที่วังบางขุนพรหม คุณครูเทวา ฯ ซึ่งขณะนั้นมีอายุเพียง ๑๕ ปี ก็สามารถเดี่ยวปี่ชนะเลิศ ซึ่งทูนกระหม่อมบริพัตร ฯ เคยตรัสว่า "ลูกตาทั่วคนนี้ เป่าปี่ดีจริง ๆ" ท่านมีปี่พิเศษเป็นสมบัติอยู่ ๒ เลา คือ ปี่ประจำตัวของ พระประดิษฐ์ไพเราะ (ครูมีแขก) และปี่คู่มือของพระยาประสานดุริยศัพท์ จัดว่าเป็นปี่ที่มีเสียงดีมากไม่มีใครเทียบ

ส่วนในทางซอสามสายนั้นท่านได้รับถ่ายทอดวิชาจากปู่ของท่านเป็นปฐม หลังจากนั้นก็ได้เรียนจากทูนกระหม่อมบริพัตร ฯ จนท้ายที่สุดได้รับประทานซอคู่พระหัตถ์ซึ่ง.สียงดีมากมาคันหนึ่ง เรียกกันว่า ซอทวนนาค เมื่อคุณครูเทวา ฯ มีอายุมากขึ้นแล้วได้มีโอกาสไปเรียนทางซอสามสายเพิ่มเติมจากพระยาอมาตยพงศ์ธรรมพิศาล (ประสงค์ อมาตยกุล) ความสามารถในทางซอของท่านจึงมีทั้งในเชิงความรู้ ฝีมือ และความคิดในการประดิษฐ์ "ทาง" ด้วย ครั้งหนึ่งขณะที่คุณครูกำลังสีซอสามสายออกอากาศทางสถานีวิทยุ สายเอกเกิดขาดลงท่านก็สามารถสีต่อไปจนจบเพลงเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น โดยที่ถ้าไม่ตั้งใจสังเกต คนฟังจะไม่รู้เลยว่าซอที่สีอยู่มีเพียง ๒ สายเท่านั้น

คุณครูเทวา ฯ มีความผูกพันอยู่กับทูนกระหม่อมบริพัตร ฯ ยิ่งนัก หลังจากที่พระองค์ท่านเสด็จไปประทับที่ชวาแล้ว ก็ยังทรงมีลายพระหัตถ์ติดต่อกับคุณครูอยู่มิได้ขาด ทั้งถ่ายทอดความรู้ให้ทั้งปรึกษา ตลอดจนกระทั่งส่งโน้ตเพลงซึ่งทรงพระนิพนธ์ขึ้นใหม่ประทานมาให้วงปี่พาทย์ของคุณครูบรรเลงออกอากาศทางสถานีวิทยุ และยังโปรดให้คุณครูเดินทางไปเฝ้าเพื่อต่อเพลงและบรรเลงถวายหลายครั้ง

สถาบันการศึกษาหลายแห่งได้เชิญให้ครูเทวา ฯ ไปถ่ายทอดวิชาดนตรีให้ เช่น โรงเรียนการช่างสตรีโชติเวช โรงเรียนสตรีมหาพฤฒาราม โรงเรียนสตรีวิทยา โรงเรียนศึกษานารี ศิริราชพยาบาล วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จ วิทยาลัยเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์ วิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฯลฯ คุณครูได้เคยไปช่วยราชการในด้านการบรรยายพิเศษ และปรับวงดนตรีให้แก่กองทัพบก และกรมตำรวจเป็นครั้งคราว นอกจากนั้นยังได้ไปบรรยายในสถาบันอีกหลายแห่ง

สิ่งที่เป็นที่ปลาบปลื้มใจที่สุดในชีวิต คือได้เคยถวายสอนซอสามสายแด่ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตนราชกัญญา ฯ อยู่หลายปี

ตลอดจนได้ถวายสอนซอด้วงและซออู้แด่ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ เมื่อครั้งดำรงพระอิสริยศักดิ์เป็นสมเด็จพระเจ้าลูกเธอและแด่สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณ์วลัยลักษณ์ ฯ

ในทางส่วนตัวนั้นคุณครูเทวา ฯ ก็ได้ควบคุมวงปี่พาทย์ต่อจากบิดาของท่าน นับเป็นวงดนตรีที่มีชื่อ ซึ่งรู้จักกันในนามว่า วงพาทยโกศล หรือวงฝั่งขะโน้น

มรดกทางดนตรีที่คุณครูเทวา ฯ ได้รับมาจากบรรพบุรุษอีกส่วนหนึ่ง คือ เครื่องดนตรีเป็นจำนวนมากมายอย่างไม่น่าเชื่อ บางชิ้นก็เป็นเครื่องมีค่าล้ำเลิศ เช่น ปี่ท่านพระ ซอทวนนาค ดังได้กล่าวแล้ว และยังมีเครื่องมโหรี เครื่องปี่พาทย์ทั้งมอญและไทยชุดใหญ่ทั้งชุดเป็นเครื่องประดับมุกลวดลายงดงาม ฝีมือเยี่ยม เครื่องดนตรีทุกชิ้นยังใช้งานและเก็บรักษาไว้ดีดังเดิมทุกประการจนกระทั่งปัจจุบันนี้

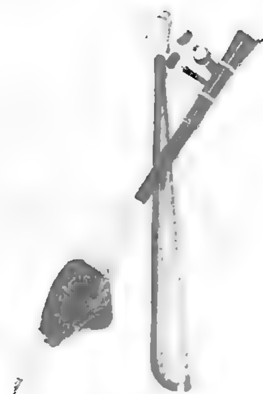
คุณครูเทวา ฯ มีลูกศิษย์ไม่น้อย แต่ละคนได้รับถ่ายทอดวิชาความรู้ได้ไม่รู้จักหมด ไม่ว่าจะเป็นทางปี่พาทย์ หรือทางเครื่องสาย ครูเทวา ฯ ไม่เคย "จนทาง" และมีกลอนเพลงที่ไพเราะแปลกกว่าคนอื่น ศิษย์คนสำคัญ เช่น นายทองใบ คล่องฝีมือ นายบุญรอด ทองวิวัฒน์ นายสละ จอมแจ้งจันทร์ นายมาสก อนันตศักดิ์ นายกิ่ง คชาไพร นายช้อย เพิ่มผล นางชลอรัตน์ อ่วมหร่าย ฯลฯ

นอกจากฝีมือในการบรรเลงดนตรีแล้ว ครูเทวา ฯ ยังมีฝีมือในการแต่งเพลงอยู่มิใช่น้อย แต่ท่านไม่ค่อยนิยมแต่งเพลงใหม่ เนื่องจากเห็นว่าเพลงเก่า ๆ ของไทยนั้นมีมากจนเล่นไม่หมด จำไม่ไหว ทำให้ลืมเลือนกันไปเสียมากต่อมาก อีกประการหนึ่ง ท่านเกรงว่าจะเป็นการทำเทียมเจ้านายของท่าน คือ สมเด็จเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต จนกระทั่งในระยะหลังด้วยความจำเป็นบางประการ ทำให้ท่านเริ่ม แต่งเพลงไว้บ้าง เช่น เพลงมหาจุฬาลงกรณ์ ทำเป็นทางโหมโรงและทางธรรมดา (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน โปรดเกล้า ฯ พระราชทานโน้ตสากลของเพลงพระราชนิพนธ์นี้มาให้ครูเทวาประสิทธิ์แต่งเป็นทางไทย) โหมโรงเพลงอาทิตย์อุทัย (เดิมชื่อโหมโรงเต่าทอง) เพลงเต่าเห่ เพลงนาคบริพัตรเถา เพลงช้างประสานงาเถา เพลงมุล่งเถา เพลงนั่งช้างชั้นเดียว เพลงขึ้นพลับพลา และเพลงเทวาประสิทธิ์เถา

การสูญเสียครูเทวาประสิทธิ์ มิใช่แต่เพียงจะยังความอาลัยรักแก่บรรดาญาติมิตรและลูกศิษย์เท่านั้น แต่ยังเป็นการสูญเสียครั้งสำคัญอีกครั้งหนึ่งของวงการดนตรีไทยอีกด้วย.

อารดา กีระนันทน์

(เรียบเรียงจาก หนังสืออนุสรณ์ งานพระราชทานเพลิงศพ นายเทวาประสิทธิ์ พาทยโกศล พ.ศ. ๒๕๑๖ หนังสือ "ประวัตินักดนตรีไทย" ของเจริญชัย ชนไพโรจน์ และคำบอกเล่าเพิ่มเติมจากทายาทและศิษย์.)

นายเทียบ คงลายทอง

(พ.ศ. ๒๔๔๕-๒๕๒๔)

ครูเทียบ คงลายทอง เป็นบุตรของนายแปลก และนางสอน เกิดเมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๔๕ ตรงกับวันจันทร์ แรม ๗ ค่ำ เดือน ๘ ปีขาล ณ บ้านเลขที่ ๒๗๑ ตำบลวัดกัลยาณมิตร แขวงบุปผาราม อำเภอธนบุรี กรุงเทพมหานคร

การศึกษาวิชาสามัญ ได้เรียนกับคนข้างบ้านจนอ่านออกเขียนได้ แต่ไม่เคยเข้าโรงเรียนเลย เริ่มศึกษาวิชาดนตรีจากบิดาด้วยการหัดเป่าขลุ่ยตั้งแต่เล็ก ครั้นอายุได้ ๕ ปีจึงได้รับการจับมือเรียนฆ้องใหญ่จาก ครูทองดี ชูสัตย์ ผู้มีศักดิ์เป็นปู่ของขาวงาวทั่ว พาทยโกศล ต่อมาได้เรียนปี่ใน กับครูจู ภิญโญ เจ้าของปี่ท่านพระ (ปี่ของครูมีแขก) อยู่ระยะหนึ่ง เมื่อย่างเข้าสู่วัยรุ่น อายุประมาณ ๑๖ ปี บิดาได้พาไปฝากตัวเป็นศิษย์พระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) ซึ่งเป็นครูคนสุดท้ายที่ได้สร้างชีวิต และความสำเร็จในวิชาดนตรีให้แก่ครูเทียบต่อมา

หน้าที่การงานของครูเทียบนั้น เริ่มด้วยการเข้าเป็นคนปี่ในวงปี่พาทย์ของเจ้าพระยาธรรมาธิกรณาธิบดี เสนาบดีกระทรวงวังในสมัยรัชกาลที่ ๖ ต่อมาเมื่ออายุครบเกณฑ์ทหารก็เข้ารับราชการทหารสังกัดกรมทหารรักษาวัง แต่ได้รับคำสั่งพิเศษให้หัดเป่าปี่ครึ่งเดือน ฝึกทหารครึ่งเดือน เมื่อพ้นราชการทหารได้เข้าถวายตัวเป็นมหาดเล็กกองพิณพาทย์หลวง กรมมหรสพ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ตรงกับ พ.ศ. ๒๔๖๘ ครั้นเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้ว พ.ศ. ๒๔๗๘ ครูเทียบ โอนมาสังกัดแผนกดุริยางค์ไทย กรมศิลปากร และรับราชการ ในกรมศิลปากรเรื่อยมาจนเกษียณอายุราชการ แต่ยังได้รับการจ้างเป็นครูพิเศษในวิทยาลัยนาฏศิลป์เรื่อยมา จนถึงแก่กรรมด้วยโรคไต เมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๕ ศิริอายุได้ ๘๐ ปี

ชีวิตดนตรีของครูเทียบนั้นมีข้อควรบันทึกมากมายยิ่งนัก เริ่มตั้งแต่การเรียนดนตรีกับพระยาเสนาะ ฯ ครูเทียบมีความอุตสาหะวิริยะอย่างยิ่งยวด ทั้งประกอบด้วยกตัญญูกตเวทิตาอย่างสูงสุด ถ้าจะให้ยกตัวอย่างคนไทยแท้ ๆ สักคนที่มีความสุภาพอ่อนน้อมเมตตากรุณา และเคารพนบนอบบุพการีครูบาอาจารย์ ทั้งประกอบด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เสมอต้นเสมอปลาย โอบอ้อมอารี ก็เห็นจะยกครูเทียบไว้ได้คนหนึ่งทีเดียว ความสามารถทางดนตรีของครูเทียบเรียกได้ว่า "รอบวง" คือบรรเลงได้ทุกเครื่องมือ แต่ที่วิเศษที่สุด คือ ปี่ อาจารย์เจริญใจ สุนทรวาทิน บุตรีคนสุดท้องของพระยาเสนาะดุริยางค์ เขียนไว้ว่า

"พ่อต่อเพลงให้พี่เทียบทุกเดี่ยว ทุกอย่าง พี่เทียบมีความชำนาญยิ่งนัก สามารถทำเพลงให้มีชีวิต ไพเราะจับใจด้วยความเชี่ยวชาญ สามารถเป่าปี่ทำล่องลอยเล่นโดยไม่ยอมลงตามจังหวะได้

เป็นนาน ๆ อย่างเหมาะสม น่าฟัง การทำลูกเล่นเช่นนี้ทำให้เป็นที่สนุกสนานรื่นเริงแก่เพื่อนร่วมวงยิ่งนัก นอกจากจะเป่าได้หวานจับใจแล้ว ยังทำตลกได้ด้วย บางทีก็ทำล่องลอย เช่น ปี่พาทย์ตั้งเพลงเชิด ปี่พาทย์ก็จะวิ่งเป็นพื้น แต่ปี่จะเป่าลอยหวานวาดเป็นลวดลายวิจิตรสวยงามอยู่ข้างบน จนหมดเชิดตัวแรกจึงจะกลับเข้าวง ยิ่งเพลงฉุยฉาย นอกจากจะเป่าคำพูดตามคำร้องได้ชัดที่สุดแล้ว เวลาเครื่องรับพี่เทียบจะวาดลวดลายสวยงามลัดเลาะลงด้วยความเหมาะสมพอดีพองามยิ่ง หรือจะเป่าครวญหยอยรวมเข้ามากับร้อง พี่เทียบครวญได้ไพเราะนัก ปี่ชวายิ่งวิเศษหาใครเทียบเคียงไม่ได้เลย ข้าพเจ้าแน่ใจว่าจะหาใครที่ไหนมีความรู้กว้างขวางเชี่ยวชาญแตกฉานคล่องในเชิงปฏิบัติถึงเพียงนี้ไม่มีอีกแล้ว"

ฝีมือปี่ของครูเทียบนั้นโด่งดังมาตั้งแต่ยังรุ่น ๆ ในการประชันวงปี่พาทย์ที่วังบางขุนพรหม เมื่อวันที่ ๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๖ ครูเทียบเป่าปี่ในคู่กับครูเทวาประสิทธิ์ พาทยโกศล บุตรชายจางวางทั่ว ผลปรากฏว่า กรรมการตัดสินให้ ครูเทวา-ประสิทธิ์ ได้ที่ ๑ ชั้นตรี ครูเทียบได้ที่ ๒ ชั้นโท แล้วสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิตประทานเงินคนละ ๑ ชั่ง เท่ากัน เป็นอันไม่มีใครแพ้ชนะ เพราะดีกันไปคนละอย่าง อันที่จริงทั้งครูเทียบและครูเทวาประสิทธิ์ จางวางทั่ว และพระยาเสนาะ ฯ ก็เคยร่วมสวดคฤหัสถ์ปี่กันอยู่บ่อย ๆ โดยครูเทียบเป่าเป็นตัวตุ๊ย อันว่าการสวดคฤหัสถ์ปี่นี้ ถ้ามิใช่ผู้ที่เป่าปี่ได้ดังใจปรารถนาแล้วก็เป็นอันหมดโอกาสจะปฏิบัติได้ นอกจากนี้ครูเทียบยังเคยไปแสดงฝีมือเพื่อเผยแพร่นาฏศิลป์และดนตรีไทยในต่างประเทศ เช่น ประเทศลาว พม่า มาเลเซีย อินโดนีเซีย เยอรมันและญี่ปุ่น เป็นที่สนใจของชาวต่างประเทศทั้งหลายยิ่งนัก มีหลายคนที่ติดตามมาขอหัดปี่ที่บ้านของครูเทียบด้วยความชื่นชมหลงใหลในฝีมือ

สำหรับราชการในกรมศิลปากรนั้น ครูเทียบก็ได้เป็นธุระเอาใจใส่ไม่ขาดตกบกพร่อง ครั้งหลังสุดครูเทียบได้ร่วมบันทึกเสียงกับกรมศิลปากรเพื่อเก็บรักษาไว้เป็นสมบัติของชาติหลายต่อหลายเพลง

ผลงานที่ครูเทียบภาคภูมิใจและถือว่าสำคัญที่สุดในชีวิตก็คือ การเป่าปี่แสดงฝีมือเฉพาะพระพักตร์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน ณ พระตำหนักไทยเรือนต้น ภายในพระราชวังจิตรลดารโหฐาน และได้ทำปี่ขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวาย ๑ เลา ณ พระราชวังไกลกังวล เมื่อวันที่ ๑๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๗ ครั้นต่อมาก็ได้ถวายแบบฝึกหัดเป็นโน้ตสากล และเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอีกหลายครั้ง

นอกจากฝีมือทางดนตรีแล้ว ครูยังมีฝีมือทางช่างด้วยเป็นอย่างดี ฝีมือกลึงปี่ตัดลิ้นปี่และทำกำพวดปี่ของครูนั้นไม่มีใครสู้ ท่านเป็นตัวอย่างอันดีที่แสดงให้เห็นว่า ฝีมือชั้นสูงอันละเมียดละไมทั้งปวง ย่อมมีจุดร่วมเป็นจุดเดียวกัน แม้จะไม่เคยร่ำเรียนวิชาดนตรีของตะวันตกมาก่อนแต่ครูเทียบก็ชอบฟังเพลงคลาสสิคของตะวันตกไม่ใช่น้อยและฟังอย่างผู้รู้มิใช่สักแต่ว่าฟังเท่านั้น

มีทรรศนะเกี่ยวกับดนตรีไทยของครูเทียบอยู่อันหนึ่ง ที่สมควรบันทึกไว้ในที่นี้เป็นสำคัญ ครูเทียบเคยพูดไว้กับ ม.ล.ธีรบุตร สุขสวัสดิ์ ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๖-๒๕๑๗ ความว่า

"ดนตรีไทยที่ว่าไม่เข้ายุคสมัย ยืดยาดนั้นไม่จริง เพราะถ้าเปรียบเทียบกับสากล เขาก็มีช้ามีเร็วเช่นกัน อีกนัยหนึ่งจะว่าดนตรีของเราเล่นช้าไม่ได้เพราะนั่นเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของเรา"

ชีวิตครอบครัวของครูเทียบ ท่านสมรสกับ น.ส.สว่าง วิเชียรปัญญา มีบุตรธิดาด้วยกันทั้งสิ้น

๑๒ คน ดังนี้ หญิง ชื่อ แหวน ชาย ชื่อ ทวี ชาย ชื่อ ธวัช ชาย ชื่อ รัศมี หญิง ถึงแก่กรรมเมื่ออายุ ๑๕ วัน หญิง ชื่อ อารมณ์ ชาย ชื่อ ทวีป ชาย ชื่อ ถวัลย์ ชายชื่อ สุทัศน์ หญิง ชื่อ อุษณีย์ ชาย ชื่อ ปิ๊บ ชาย ชื่อ วิวัฒน์.

พิชิต ชัยเสรี

(เรียบเรียงจาก หนังสืออนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายเทียบ คงลายทอง ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๕.)

นางเทียม (กรานเลิศ) เซ็นพานิช

(พ.ศ. ๒๔๔๕-ไม่ทราบปีที่ถึงแก่กรรม)

นางเทียม เกิดเมื่อปีมะเมีย พ.ศ. ๒๔๔๕ บิดาชื่อเปลื้อง มารดาชื่อ ทับทิม กรานต์เลิศ มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ๑๐ คน เสียชีวิตแต่ยังเล็ก ๒ คน ที่เหลืออีก ๘ คน คือ พลเรือตรีหัด นางเทียม นางยี่โถ พลเอกเทพ นางทิพย์ นายชิต พันเอกศิริ และนางประทุม นอกจากนางเทียมแล้ว ไม่มีพี่น้องคนใดมีอาชีพในทางดนตรีเลย

นายเปลื้อง ผู้บิดา เป็นนายวงพิณพาทย์ อยู่ที่วัดแก้วแจ่มฟ้า สี่พระยา มีฝีมือเป็นพิเศษในการขึ้นเครื่องหนัง ได้พานางสาวเทียมมาฝากให้เรียนร้องเพลงกับคุณแม่เจริญ พาทยโกศล ที่บ้านหลังวัดกัลยาณมิตร ตั้งแต่เด็ก อายุประมาณ ๑๓–๑๔ ปี เนื่องจากเป็นคนมีใจรักทางการร้องเพลงอยู่แล้ว ประกอบกับมีเสียงดีและช่างจดจำ จึงเป็นนักร้องที่มีความสามารถดีตั้งแต่เด็ก ขยันซ้อมเพลงมาก ศิษย์รุ่นเดียวกัน ได้แก่ นายเขียน ศุขสายชล นางสว่าง คงลายทอง นางหอม สุนทรวาทิน คุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรรณ นางสะอาด โปร่งน้ำใจ นางสาวฉิด อักษรทับ เวลาไปงานต่าง ๆ มักจะเป็นต้นเสียงคู่กับแม่สว่างเสมอ

ต่อมาได้ถวายตัวเป็นข้าหลวงเรือนนอก เป็นนักร้องประจำวงพิณพาทย์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธ์ กรมพระ–นครสวรรค์วรพินิต หรือที่เรียกกันว่า วงวังบางขุนพรหม ถึง พ.ศ. ๒๔๖๖ มีการประชันวงปี่พาทย์ครั้งสำคัญ นางสาวเทียม ซึ่งเป็นนักร้องประจำวงวังบางขุนพรหม ได้รับรางวัลชนะเลิศในด้านการขับร้อง หลังจากนั้นไม่นาน ได้สมรสกับนายทรัพย์ เซ็นพานิช คนระนาดเอกในวงเดียวกัน ซึ่งได้รับรางวัลชนะเลิศในการตีระนาด เมื่อคราวประชันวงด้วย เมื่อแต่งงานแล้วได้ไปอยู่ที่บ้านนายทรัพย์ที่ปากลัด พระประแดง แต่ก็ยังมาร้องเพลงให้วงพิณพาทย์ของท่านครูจางวางทั่วบ้าง ประมาณ ๒ ปีต่อมาก็ถึงแก่กรรมด้วยโรควัณโรค นับว่าน่าเสียดายเป็นอย่างยิ่ง

แม้ว่านางเทียมจะเป็นนักร้องเสียงดี ร้องดีไม่มีใครสู้ในสมัยนั้น แต่เนื่องจากลักษณะนิสัยส่วนตัวที่ชอบเก็บตัวอยู่เงียบ ๆ วางสีหน้าเฉย ๆ ไม่ใคร่สังสรรค์กับใครประการหนึ่ง กับการที่มีอายุสั้นอีกประการหนึ่ง ทำให้มีคนรู้จักน้อยและไม่มีโอกาสได้ถ่ายทอดวิชาให้ศิษย์เท่าที่ควร.

อารดา กีระนันทน์

(เรียบเรียงจาก การสัมภาษณ์นายพังพอน แตงสืบพันธุ์ โดย นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล และการสัมภาษณ์นายเขียน ศุขสายชล โดยนายเสถียร ดวงจันทร์ทิพย์.)

พระยาธรรมสารนิติพิพิธภักดี (ตาด อมาตยกุล)

(พ.ศ. ๒๓๖๓-๒๔๓๑)

พระยาธรรมสารนิติพิพิธภักดี เป็นนักสีซอสามสายฝีมือดีคนหนึ่งในสมัยรัชกาลที่ ๔ และที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ มีชื่อเดิมว่า "ตาด" เป็นบุตรชายคนเล็กของ พระยามหาอำมาตย์ (ป้อม) และคุณหญิงเย็น เกิดที่บ้านเดิมของสกุลอมาตยกุล ที่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา หน้าวัดราชบูรณะ (วัดเลียบ) เมื่อวันศุกร์ ปีมะโรง เดือน ๘ พ.ศ. ๒๓๖๓ ในสมัยรัชกาลที่ ๓

เริ่มเรียนหนังสือในบ้านตั้งแต่เล็ก จนอ่านออกเขียนได้ แล้วถวายตัวเป็นมหาดเล็กรายงาน ในรัชกาลที่ ๓ เป็นผู้สนใจเล่นดนตรีมาแต่เล็กเพราะที่บ้านของท่านบิดาชอบเล่นเครื่องสายเป็นงานอดิเรกในยามว่าง เนื่องจากบิดาคุ้นเคยกับครูมีแขก (พระประดิษฐ์ไพเราะ) จึงได้ต่อเพลงจากครูมีแขกโดยเรียนซอสามสาย

ในสมัยรัชกาลที่ ๔ (พ.ศ. ๒๓๙๔) พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ย้ายไปรับราชการในวังหน้า พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดพระราชทานบรรดาศักดิ์ให้เป็น นายราชจินดา แล้วเลื่อนเป็นจมื่นอินทรเสนา ปลัดกรมพระตำรวจ ระหว่างที่อยู่ในวังหน้านี้เองได้ร่วมเล่นดนตรีกับวงดนตรีของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งครูมีแขกเป็นนายวงอยู่

ครั้นพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวสวรรคต พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรด ฯ ให้ย้ายมาสังกัดเป็นข้าราชการวังหลวง เป็นที่พระวิชิตณรงค์ เจ้ากรมพระตำรวจ ในปี พ.ศ. ๒๔๐๕ เนื่องจากมีความสามารถเรียนรู้วิชากฎหมายและภาษาต่างประเทศ จึงย้ายไปรับหน้าที่อธิบดีผู้พิพากษาศาลต่างประเทศแทนหม่อมราโชทัย (ม.ร.ว.กระต่าย อิศรางกูร) ซึ่งไปราชการ ณ ทวีปยุโรป เมื่อปีพ.ศ. ๒๔๑๐ หน้าที่ราชการอยู่ในกรมท่าเฉพาะในด้านที่เกี่ยวข้องกับการต่างประเทศ

ในสมัยรัชกาลที่ ๕ พ.ศ. ๒๔๑๑ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เป็นพระยาเจริญราชไมตรี แล้วเป็นผู้ทำสัญญาเจริญพระราชไมตรีกับประเทศออสเตรียและสเปญ ซึ่งเป็นการทำสัญญาในกรุงเทพ ฯ เมื่อพ.ศ. ๒๔๑๒ ต่อจากนั้นอีก ๔ ปี ในพ.ศ. ๒๔๑๖ ได้เดินทางไปยังเมืองกัลกัตตา ประเทศอินเดีย เพื่อทำสัญญากับกงศุลเยนเนอราล อังกฤษ เรื่องการปกครองแคว้นเชียงใหม่ เชียงตุง รับราชการอยู่ต่อมาจน พ.ศ. ๒๔๒๘ จึงได้เป็นพระยาธรรมสาร–นิติพิพิธภักดี ผู้พิพากษาศาลต่างประเทศ ถือศักดินา ๑๐,๐๐๐ อันเป็นเกียรติยศสูงสุด

ในด้านการดนตรีเป็นผู้ใฝ่ใจและหมั่นฝึกซ้อมซอสามสายจนเชี่ยวชาญมาก เมื่อจะต่อเพลงกับครูมีแขก ครูมีจะต้องตัดลิ้นปี่ไว้เป็นพิเศษ เพราะเกรงเสียงปี่จะแพ้เสียงซอ พระยาธรรมสารนิติเป็นคนถนัดซ้าย จึงสีซอด้วยมือซ้าย ซอของท่านจึงเป็นซอกลับทาง เล่ากันว่า สามารถขับร้องเพลงได้ไพเราะ และสีซอสามสายคลอเสียงร้องของตัวเองได้อย่างชำนิชำนาญยิ่ง มีนิ้วซอเด็ด ๆ อยู่หลายนิ้วที่ใช้เทคนิคสูง และหวงมาก ใครจะขอต่อต้องเสียเงินหนึ่งชั่ง (๘๐ บาท) จึงเรียกกันว่า "นิ้วชั่ง" ความสามารถในเชิงซอสามสายนี้ พระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) ได้เล่าต่อมาจนถึง พระยาภูมีเสวิน ว่าเมื่อครั้งท่านยังเป็นนายแปลก กลับมาจากเล่นดนตรีที่เมืองอังกฤษ พระยาธรรมสารนิติ ฯ ได้ขอพบเพื่อฟังเสียงปี่ เพราะมีคนลือว่า เป่าปี่ดีเท่าครูมีแขก พระยาประสาน ฯ ไปพบพระยาธรรมสารนิติ ฯ ครั้งไรก็ตัดลิ้นปี่เป็นพิเศษ เพราะกลัวเสียงปี่จะแพ้เสียงซอของพระยาธรรมสารนิติ ฯ

ชีวิตครอบครัวแต่งงานครั้งแรกมีภรรยาชื่อทิม ไม่มีบุตร เมื่อคุณทิมถึงแก่กรรมได้น้องสาวคุณทิม ชื่อ คุณหญิงอิ่ม เป็นภรรยาเอก มีบุตรหลายคน แต่ที่เป็นนักสีซอสามสายเป็นบุตรคนสุดท้อง ชื่อประคอง ได้ถวายตัวเป็นเจ้าจอมมโหรี ในรัชกาลที่ ๕ ตอนต้นรัชกาล

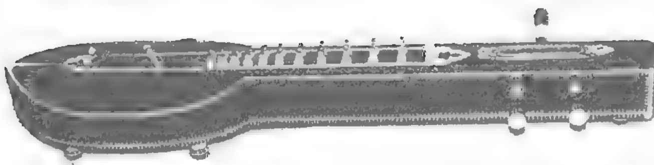
บุตรีอีกคนหนึ่งเกิดจากภรรยาน้อยชื่อ คุณหนูเป็นนักร้องและนักดนตรีสีซอด้วง ซออู้ไพเราะนักเป็นสตรีไทยรุ่นแรก ๆ ที่หัดสีไวโอลินของฝรั่งจนสามารถเดี่ยวเพลงต่าง ๆ ได้มาก

ทางซอสามสายของพระยาธรรมสารนิติ ฯ (ตาด) ได้ต่อให้เจ้าจอมประคองในรัชกาลที่ ๕ ซึ่งได้ต่อให้แก่ พระยาอมาตยพงศ์ธรรมพิศาล (ประสงค์ อมาตยกุล) ผู้เป็นหลาน และได้สืบต่อมายังนายเทวาประสิทธิ์ พาทยโกศล จนถึง อาจารย์อารดา (สุมิตร กีระนันทน์) ซึ่งเป็นผู้ร่วมงานการเขียนหนังสือเล่มนี้

พระยาธรรมสารนิติ ฯ (ตาด) ถึงแก่กรรมด้วยโรคหัวใจวาย เมื่อวันศุกร์ขึ้น ๖ ค่ำ เดือน ๑๒ ปีชวด ตรงกับวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๓๑ รวมอายุได้ ๖๘ ปี ได้รับพระราชทานเพลิงศพที่วัดสระเกศ ในปีต่อมา และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทานเพลิงศพด้วย.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก หนังสือบรรพบุรุษสกุลอมาตยกุล ของนายตรี อมาตยกุล พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระยาปฏิภาณพิเศษ และจากคำบอกเล่า ร.ท.พิศ อมาตยกุล.)

ร้อยเอกนพ ศรีเพชรดี

(พ.ศ. ๒๔๕๖-๒๕๒๔)

ร้อยเอกนพ ศรีเพชรดี เป็นชาวเมืองนครไชยศรี จังหวัดนครปฐม เกิดเมื่อวันเสาร์ ขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๑๒ ปีฉลู ตรงกับวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๖ บิดาชื่อเฮง เป็นชาวนา มารดาชื่อ นุ่ม ครูนพได้สมรสกับนางสาวเหรียญ นวมสาย มีบุตรชาย ๔ คน ชื่อ ณรงค์ วิรัช จิโรจน์ และคนึง ทุกคนได้รับการศึกษาเป็นอย่างดีแต่ไม่ได้เรียนทางดนตรีไทยเลยสักคนเดียว ครูนพถึงแก่กรรมด้วยโรคเส้นเลือดในสมองพิการและเป็นอัมพาต เมื่อวันที่ ๑๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๔

บิดาเป็นผู้มีฝีมือทางจะเข้จนเป็นที่รู้จักกันดีในละแวกบ้าน แต่ไม่ทันจะปลูกฝังวิชาดนตรีให้ บิดาก็ถึงแก่กรรมก่อนตั้งแต่ครูนพอายุได้เพียง ๖ ปี ต่อมาอีก ๔ ปี น้าชาย คือ พันตรีหลวงประสานดุริยางค์ (สุทธิ์ ศรีชยา) เมื่อครั้งยังรับราชการอยู่ในแผนกแตรวงกองดุริยางค์ทหารเรือ พาตัวไปฝากฝังให้เรียนดนตรีไทยอยู่กับจางวางทั่ว พาทยโกศล หลังจากที่เรียนดนตรีไทยตามลำดับขั้นตอนอยู่ได้ประมาณ ๖-๗ ปี ครูนพจึงได้รับหน้าที่เป็นคนฆ้องประจำวงของจางวางทั่ว

ในระหว่างที่อยู่บ้านท่านจางวางทั่ว ครูนพได้มีโอกาสติดตามวงดนตรีไทยไปบรรเลง ณ วังเจ้านายหลายพระองค์ บางครั้งก็ร่วมเล่นดนตรีปี่พาทย์กับวงวังบางขุนพรหมบ้าง ครูนพเป็นคนโชคดีอีกคนหนึ่งที่สมเด็จเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ทรงต่อเพลงพระนิพนธ์ประทานด้วยพระองค์เองเช่นเดียวกับนักดนตรีรุ่นก่อน ๆ อีกหลายท่าน ครูนพสามารถเล่นดนตรีไทยได้หลายเครื่องมือ แต่ที่มีฝีมือดีที่สุด ได้แก่ ฆ้องวงใหญ่ นอกจากนั้นยังได้เคยต่อทางซออู้จากนายเทวาประสิทธิ์ พาทยโกศล จนกระทั่งสีได้ดี

ในพ.ศ. ๒๔๗๗ ครูนพได้เข้ารับราชการเป็นทหารรักษาวังอยู่ ๒ ปี จากนั้นหลวงประสานดุริยางค์ขอให้ย้ายไปประจำกองดุริยางค์กองทัพบก จึงได้ออกจากบ้านท่านจางวางทั่วไปอยู่กองทัพบก ได้เริ่มเรียนโน้ตสากลจากร้อยตรีชุบ ไพรีขาม และเรียนรู้วิชาประสานเสียงจากหลวงประสานดุริยางค์รวมทั้งเรียนจากพันเอกชูชาติ พิทักษากร

ในระหว่างรับราชการทหารอยู่นั้นงานสำคัญของท่านคือ ฝึกสอน ควบคุมนักดนตรีในวงจุลดุริยางค์และในหมวดดนตรีไทย กองทัพบก เรียบเรียงเสียงประสานเพลงไทยตามแบบสากลสำหรับวงจุลดุริยางค์ และเขียนโน้ตแยกเสียงเครื่องดนตรีต่าง ๆ สำหรับวงโยธวาทิตกองทัพบกด้วย ครูนพก้าวหน้าในหน้าที่ราชการเรื่อยมา จนได้รับยศสูงสุดเป็นร้อยเอกเมื่อพ.ศ. ๒๕๑๕ และเกษียณอายุในปีต่อมา (พ.ศ. ๒๕๑๖) ในระหว่างที่รับราชการอยู่นั้นท่านได้รับพระราชทานเข็มนักดนตรีจากพระหัตถ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ซึ่งเป็นสิ่งที่ท่านปลาบปลื้มใจมากที่สุด

แม้ว่า ครูนพ จะออกจากบ้านท่านจางวางทั่ว

ไปตั้งแต่ยังหนุ่ม แต่ก็ยังไปเล่นดนตรีให้จางวางทั่วเป็นครั้งคราว ในงานส่วนตัวก็ได้ไปสอนดนตรีที่วังคลองเตยเป็นประจำเป็นเวลาหลายปี ตลอดจนได้เล่นดนตรีในงานที่วังนั้นเสมอ ๆ จนแม้เมื่อป่วยเป็นมะเร็งแล้วก็ยังไปสอนอยู่จนกระทั่งวาระสุดท้ายของชีวิต

ตลอดชีวิตของท่าน ได้สร้างหลักฐานให้ครอบครัว นับแต่ไม่มีอะไรติดตัวเลย จนมีบ้านของตนเองและให้การศึกษาแก่บุตรทุกคนจนสำเร็จมีครอบครัวเป็นหลักฐาน ร้อยเอกนพเป็นนักดนตรีไทยที่ประสบความสำเร็จในชีวิตคนหนึ่งที่ยากจะหาผู้ใดเหมือน เป็นครูที่มีทั้งวิชาดี ฝีมือดี ในส่วนตัวแล้วร้อยเอกนพ เป็นคนมีอุปนิสัยตรงต่อเวลามาก ผลงานของท่านปรากฏเป็นบทเพลงที่ท่านแยกเสียงประสานได้ที่กองดุริยางค์กองทัพบกเป็นจำนวนมาก.

อารดา กีระนันทน์

(เรียบเรียงจาก หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ร้อยเอกนพ ศรีเพชรดี, พ.ศ. ๒๕๒๔.)

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

(พ.ศ. ๒๔๐๖-๒๔๘๐)

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงเป็นพระราชโอรสองค์ที่ ๖๒ ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ และพระสัมพันธวงศ์เธอ พระองค์เจ้าพรรณราย ทรงพระนามเดิมว่า พระองค์เจ้าจิตรเจริญ ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๖ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ปีกุน ตรงกับวันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๐๖ เมื่อพระชันษาได้ ๕ ปี พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชบิดาก็สวรรคต จึงทรงพระเจริญพระชนมายุมาในพระราชอุปถัมภ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ซึ่งมีศักดิ์เป็นพระเชษฐา (ต่างพระมารดา) โดยทรงมีชันษาอ่อนกว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ราว ๑๐ ปี

สมเด็จเจ้าฟ้าพระองค์นี้ ทรงสืบเชื้อสายศิลปินและวิชาการมาจากบรรพบุรุษหลายพระองค์และหลายท่าน ทรงมีพระปรีชาสามารถในการช่างอย่างยอดเยี่ยมและลึกซึ้งทั้งในทางทฤษฎีและปฏิบัติ จนแม้แต่วิชาอักษรศาสตร์และการประพันธ์ฉันทลักษณ์ก็ทรงปฏิบัติได้ยอดเยี่ยม ถือว่าเป็นเพชรประดับมงกุฎรัชกาลที่ ๕, ๖ และ ๗ ทรงเชี่ยวชาญในงานสถาปัตยกรรม ปฏิมากรรม จิตรกรรม ดุริยศิลป์ และนาฏศิลป์รวมทั้งศิลปะการละคร ตลอดไปจนถึงการนิพนธ์บทละครทุกประเภท การจัดการแสดง การทำฉากละคร จนถึงการแต่งหน้าและท่ารำทุกกระบวนทรงรอบรู้หมดสิ้นเหลือที่จะพรรณนาได้

ในด้านการละครและดนตรี ทรงสนพระทัย

ดนตรีมาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์สมัยยังมีพระชนมายุไม่ถึง ๑๐ พรรษา โดยทรงเริ่มเรียนดนตรีจากครูถึก ดุริยางกูร (บุตรของพระประดิษฐ์ไพเราะ ครูมีแขก) แล้วทรงเรียนกับท่านขุนเณร เจ้ากรมพิณพาทย์หลวงสมัยต้นรัชกาลที่ ๕ ในตอนปลาย ได้ทรงเรียนเพลงหน้าพาทย์ และเพลงเรื่องต่าง ๆ จากพระประดิษฐ์–ไพเราะ (ตาด) ซึ่งเรียนอยู่นานที่สุดและใกล้ชิดกันมากที่สุด เมื่อทรงเข้าโรงเรียนทหารมหาดเล็ก ทรงหัดเป่าฟลุ้ทกับครูฝรั่ง (ไม่ปรากฏนาม) รวมทั้งเรียนโน้ตสากลด้วย ปรากฏว่าทรงอ่านและเขียนโน้ตสากลได้ดีมากตั้งแต่พระชันษา ๒๒ ปี (พ.ศ. ๒๔๒๘) ทรงมีส่วนร่วมในการก่อกำเนิดเพลงสรรเสริญพระบารมีมาตั้งแต่ต้น และบทร้องเพลงสรรเสริญพระบารมีปัจจุบัน ก็เป็นฝีพระหัตถ์ของสมเด็จเจ้าฟ้าพระองค์นี้

เข้าใจว่าเพลงไทยเพลงแรกที่ทรงนิพนธ์ขึ้นจะเป็นเพลงเขมรไทรโยค ในปี พ.ศ. ๒๔๓๑ หลังจากนั้นก็ทรงประดิษฐ์เพลงตับสั้น ๆ ขึ้นเพื่อแสดงภาพนิ่งที่ใช้คนจริง (Tableaus Vivantes) โดยเริ่มเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๗ และทรงเพิ่มขึ้นทีละชุดจนครบทั้ง ๘ ชุด คือ สามก๊กตอนจูล่งค้นหาเมียเล่าปี่ เรื่องพระเป็นเจ้า เรื่องราชาธิราชตอนสมิงพระรามหนีเมีย เรื่องนิทราชาคริตตอนแต่งงานอาบูหะซัน ตับนางซินเดอริลาตอนแต่งตัวไปงานเต้นรำ ตับเรื่องขอมดำดิน เรื่องอุณรุทตอนศุภลักษณ์อุ้มสม และเรื่องพระลอ ทรงดัดแปลงมาจากบทของเก่าที่เจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ (ม.ร.ว.หลาน กุญชร) เคยเล่นเป็นละครมาก่อนสมัยกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ จะทรงทำละคร ทรงเป็นต้นกำเนิดของการเล่นละครดึกดำบรรพ์ตามแบบละครเพลงของฝรั่ง (อุปรากร) เป็นความคิดที่ทรงดัดแปลงขึ้นจากที่เจ้าพระยาเทเวศร์ได้ไปเห็นมาจากยุโรป (หลัง พ.ศ. ๒๔๓๕)

นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๑ เป็นต้นมา ประเทศไทยต้องรับแขกเมืองเป็นประจำ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้จัดคอนเสิร์ทแสดงในพระที่นั่ง จึงทรงประดิษฐ์บทคอนเสิร์ทขึ้นหลายชุดรวมทั้งปรับปรุงวงดนตรีไทยให้เหมาะสมกับการขับร้องบรรเลงในอาคาร จึงเกิดเป็นวงปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ขึ้นในยุคนี้ ส่วนเพลงตับต่าง ๆ ที่เคยใช้เป็นบทคอนเสิร์ทนั้นได้แก่ เรื่องรามเกียรติ์ตอนนางลอย พรหมาศ และนาคบาศ และบทละครดึกดำบรรพ์ได้แก่ เรื่องอิเหนาตอนบวงสรวง ตัดดอกไม้ฉายกริช เรื่องเงาะป่าตอนเลือกคู่หาปลา หาเนื้อ เรื่องสังข์ศิลป์ชัยตอนตกเหว ตอนตามหา เรื่องกรุงพาณชมทวีป รามเกียรติ์ตอนสูรปนขาหึงนางสีดา เรื่องอุณรุท และมณีพิชัย เป็นต้น ทรงเป็นต้นคิดในการจัดกระบวนเพลงต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับการแสดงและเข้ากับฉากในโอกาสต่าง ๆ ได้อย่างแนบเนียน

ในการจัดแสดงละครก็ดี การแสดงภาพนิ่ง (Tableaus Vivantes) ก็ดี มักจะเกิดเพลงใหม่หรือฟื้นฟูเพลงเก่าขึ้นมาเสมอ ๆ เช่น เกิดเพลงที่ทรงนิพนธ์ใหม่ เช่นเพลง “ช้าประสม” การเห่เรือแบบต่าง ๆ การใช้เพลงสรภัญญะประกอบการแสดงและบทสวด เพลงที่ขึ้นชื่อมากที่สุดคือเพลง “ตับแม่ศรีทรงเครื่อง” ตอนอิเหนาและสังคามารตาชมสวน โดยทรงคิดเครื่องเป่าประกอบเป็นเสียงนกโพระดก นกกางเขน นกกาเหว่า และเสียงไก่ สอดแทรกเข้าในบทเพลง เรียกว่า เป็นการพัฒนา Sound Effect ลงในบทเพลงไทยเป็นครั้งแรก ในด้านการขับร้องทรงส่งเสริมให้คนไทยรู้จักร้องเพลงประสานเสียงแบบฝรั่งเป็นคนแรก โดยร้องเพลงหมู่ชายหญิงเพลงเขมรไทรโยค ทรงส่งเสริมให้มีการบันทึกเพลงไทยเป็นโน้ตสากลด้วย รวมทั้งได้ทรงนิพนธ์เพลงลาไว้ด้วย

เพลงหนึ่งคือ เพลงปลาทองสามชั้นจากเพลงเต่ากินผักบุ้งสองชั้นของเดิม

ในวงการศิลปินแล้วยกย่องว่าทรงเป็นยอดศิลปินไทย เป็นปรมาจารย์และจอมปราชญ์แห่งศิลปะ ทรงเป็นยอดสถาปนิกที่มีความสามารถเหลือหลาย ทั้งที่มิได้ทรงเล่าเรียนในวิทยาลัยใดมาก่อน แต่ทรงศึกษาด้วยพระองค์เองมาโดยตลอด

สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงมีพระอุปนิสัยประณีตละเอียดละออรอบคอบอย่างลึกซึ้ง ทรงมีความพากเพียร ขยันขันแข็ง ทรงทำงานช้า และมักจะทรงเถรตรงหรือทรงดื้อเป็นครั้งคราว ทรงมีพระจริยาวัตรอันงดงามและมั่นคงเสมอต้นเสมอปลาย ยากที่จะหาอุปนิสัยของผู้ใดเทียบเทียมได้

สมเด็จเจ้าฟ้าพระองค์นี้ทรงมีคติประจำพระทัยว่า "ถ้าทำไม่ดีไม่ทำเสียดีกว่า" และ "ต้องระวังเพราะสร้างขึ้นเพื่อความพอใจ ความเพลิดเพลินตา ไม่ใช่สร้างขึ้นเพื่อความอยากรื้อทิ้ง ทุนรอนที่เสียไปก็มิใช่จะเอาคืนมาได้ ผลที่สุดก็ต้องทิ้งไว้เป็นอนุสาวรีย์ สำหรับขายความอาย"

สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยานริศ ฯ ทรงเสกสมรสครั้งแรกด้วย ม.ร.ว.ปลื้ม ซึ่งเป็นพระธิดาของพระสัมพันธวงศ์เธอพระองค์เจ้าประเสริฐศักดิ์ พระญาติทางฝ่ายพระมารดาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงยกย่องนับเป็นสะใภ้หลวง ทรงมีพระธิดาประสูติด้วยพระองค์เดียวคือ ม.จ.หญิงปลื้มจิตร (เอื้อย) จิตรพงศ์ ประสูติ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๓ และสิ้นพระชนม์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕

เมื่อ ม.ร.ว.ปลื้ม วายชนม์ลง ได้ทรงเสกสมรสใหม่ด้วยหม่อมมาลัย บุตรีพระสาครสมบัติ (เผือก เสวตามร์) มีพระโอรสประสูติสองพระองค์ คือ หม่อมเจ้าชายอ้าย (สิ้นพระชนม์ในวันที่ประสูติ) และหม่อมเจ้าชายยี่ (พ.ศ. ๒๔๔๐–๒๔๙๓) ทรงพระนามว่า ม.จ.เจริญใจ จิตรพงศ์

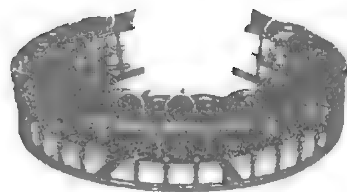
ในปี พ.ศ. ๒๔๔๖ หม่อมมาลัยได้ถึงแก่อนิจกรรม จึงเสกสมรสครั้งที่ ๓ ด้วย ม.ร.ว.โต งอนรถ ธิดาหม่อมเจ้าเดง งอนรถ มีพระโอรสธิดาประสูติด้วย ๖ พระองค์ คือ ม.จ.สาม ม.จ.ประโลมจิตร (ยี่ ไชยันต์) ม.จ.ดวงจิตร์ (อาม) ม.จ.ยาใจ (ไส) ม.จ.เพลารถ (งั่ว) และ ม.จ.กรณิกา (ไอ)

สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยานริศ ฯ ทรงรับราชการในตำแหน่งสำคัญ ๆ มาตลอดเวลา ๔ แผ่นดิน อาทิ ทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ เสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ เสนาบดีกระทรวงกลาโหมและผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการ อภิรัฐมนตรีอุปนายกราชบัณฑิตยสภา ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในรัชกาลที่ ๘ ฯลฯ

สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยานริศ ฯ สิ้นพระชนม์ด้วยโรคพระหทัยวาย เมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ เวลา ๑๓.๐๕ น. และทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้จัดพิธีพระราชทานเพลิงพระศพที่พระเมรุมาศท้องสนามหลวง ในปี พ.ศ. ๒๔๙๓.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก "พระประวัติและผลงานของสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์" สุจริต ถาวรสุข ไทยวัฒนาพานิช ๒๕๐๘ และคำให้สัมภาษณ์ของ ม.จ.ดวงจิตร จิตรพงศ์.)

นายนาม พุ่มอยู่

(พ.ศ. ๒๔๕๐ - ๒๕๒๗)

นายนาม พุ่มอยู่ เป็นชาวสวน เกิดที่ตำบลบางสีทอง อำเภอบางกรวย นนทบุรี เมื่อวันพุธที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๐ บิดาชื่อ นายนวม มารดาชื่อ นางอ้น มีพี่น้องร่วมบิดามารดารวม ๕ คน

เมื่อเป็นเด็ก เรียนหนังสือกับพระมหาชูที่วัดมหาธาตุ กรุงเทพ ฯ และเริ่มหัดสีซอด้วงด้วยตนเองที่วัดมหาธาตุนี้เอง ใช้วิธีจำเพลงมาสีเองจนสีซอได้หลายเพลง สามารถเล่นรวมกับผู้ใหญ่ได้เมื่ออายุราว ๑๒ ปี

ต่อมาได้เรียนดนตรีเพิ่มเติมกับนายทหารเสนารักษ์ชื่อ ร.ต.สว่าง ศรีขำ แล้วไปเรียนต่อกับขุนสนั่นบรรเลงกิจ (ญวน โตษะกาญจนะ) จนสามารถร่วมวงอาชีพได้ และร่วมเล่นประจำอยู่กับวงนายกร นิ่มเมือง นายมิ ทรัพย์เย็น นายพิษณุ แช่มบาง และนายเชื้อ นักร้อง เป็นต้น จนสามารถตั้งวงของตนเองได้ในที่สุด

พ.ศ. ๒๔๙๗ ได้เป็นครูสอนดนตรีไทย ณ โรงเรียนวัดเขมาภิรตาราม นนทบุรี สามารถนำวงนักเรียนเข้าประกวด ได้รับรางวัลในงานศิลปหัตถกรรมหลายครั้ง มีความสามารถควบคุมวงดนตรีได้ทุกประเภท

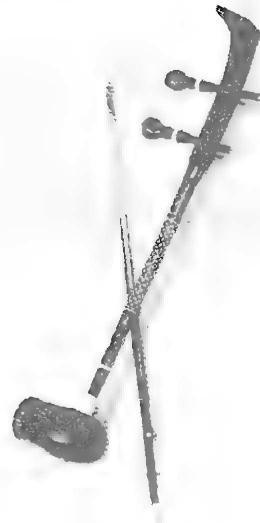
พ.ศ. ๒๕๑๐ ได้ลาออกจากอาชีพครู แล้วไปยึดอาชีพทำไร่ ที่อำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร เวลาว่างได้ช่วยสอนดนตรีไทยในโรงเรียนอีกหลายแห่ง ในอำเภอท่าแซะนั้น วิธีการสอนใช้โน้ตสากลอย่างสมัยใหม่

ศิษย์ที่มีชื่อเสียง ได้แก่ สมบัติ สังเวียนกอง ซึ่งเป็นนักร้องชนะเลิศรางวัลพ้องทองคำ ปี พ.ศ. ๒๕๒๓ ไพโรจน์ บุญผูก ไพศาล เทศแดง สมยศ ทรัพย์ประสงค์ และบุตรีของท่านคือ นิตยา พุ่มอยู่ ศิษย์ที่เป็นนักดนตรีมีชื่อเสียงได้แก่ สุนทร สุจริต–ฉันท์ อาคม หมอนสี ร.อ.ประเสริฐ คชายุทธ ปราโมทย์ สุโข และเพิ่มพงศ์ ภู่โสภา

นายนาม พุ่มอยู่ ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๑๕ เมษายน ๒๕๒๗.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำบอกเล่าประกอบเอกสารของ นิตยา พุ่มอยู่ สมบัติ สังเวียนกอง และไพโรจน์ บุญผูก.)

นางนิภา อภัยวงศ์

(พ.ศ. ๒๔๕๑-ปัจจุบัน)

ครูนิภา เป็นบุตรคนที่ ๒ ของครูหรั่ง และนางเจียม พุ่มทองสุก เกิดที่บ้านคลองบางแวก ธนบุรี เมื่อวันอังคาร แรม ๑๐ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีวอก ตรงกับวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๑ ปลายแผ่นดินรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันอีก ๑๒ คน เฉพาะที่เป็นนักดนตรีไทย มีน้องสาว ๓ คน ชื่อ แฉล้ม สุวรรณเกศ เฉลา และเฉลียว เคยประจำวงเครื่องสายหญิงของพระสุจริตสุดา พระสนมเอกในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและมีน้องชายเป็นนักดนตรีอีก ๒ คน ชื่อ ราศี ชำนาญทางปี่พาทย์ เคยสังกัดอยู่วงดนตรีไทย กรมประชาสัมพันธ์ น้องชายคนเล็ก ชื่อ สะอาด ชำนาญทางปี่พาทย์ ซึ่งได้ภรรยาเป็นนักแสดงจากบ้าน "นราศิลป์"

เมื่อแรกเกิด บิดาให้ชื่อว่า **"ทองคำ"** และเนื่องจากบิดาเป็นนักดนตรี เคยใกล้ชิดกับพระยาราชภัคดี (โค สุจริตกุล) มาตั้งแต่ยังหนุ่ม พระยาราชภัคดี นี้มีวงเครื่องสายและตัวท่านเองชำนาญการสีซอด้วง พระยาราชภัคดีมีบุตรชื่อ ปลื้ม ซึ่งต่อมารับราชการเป็นอธิบดีศาลยุติธรรม มีบรรดาศักดิ์ เป็น เจ้าพระยาสุธรรมมนตรี เจ้าพระยาสุธรรมมนตรีได้ชวนครูหรั่งให้มาอยู่ด้วยที่บ้านปากน้ำภาษีเจริญ ครูนิภา จึงย้ายตามบิดามาอยู่ที่บ้านเจ้าพระยาสุธรรมมนตรีตั้งแต่ยังอายุน้อยมาก

เจ้าพระยาสุธรรมมนตรี มีบุตรี คนใหญ่กับท่านผู้หญิงใส้ ชื่อ เปรื่อง ซึ่งชำนาญการขับร้องเพลงไทย คุณเปรื่อง ได้เห็นครูนิภามาตั้งแต่เริ่มหัดร้องเพลง ซึ่งครูหรั่งหัดให้ตั้งแต่อายุได้ ๕ ขวบ ก็มีความเมตตา จึงขอต่อครูหรั่ง ให้ ด.ญ.ทองคำ มาเป็นลูกเลี้ยง เมื่อผูกข้อมือรับเลี้ยงเป็นลูกแล้ว ก็เปลี่ยนชื่อให้ใหม่ว่า "ประคอง" (ส่วนชื่อนิภา นี้ มาเปลี่ยนหลังจาก พ.ศ. ๒๔๗๕ เมื่อมีการปฏิวัติทางวัฒนธรรมของไทย) ต่อมา คุณเปรื่องได้รับราชการฝ่ายในเป็นที่พระสุจริตสุดา พระสนมเอกในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ครูนิภาจึงย้ายเข้าไปอยู่ในวังด้วย ได้เริ่มเรียนหนังสือเรียนดนตรีไทยจากครูผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน อาทิเช่น เรียนขับร้องจาก คุณแม่เจริญ พาทยโกศล เรียนเพลง ละคร และโขนจาก หม่อมจันทร์ กุญชร ณ อยุธยา เรียนขับร้องเพลงตับและเพลงเถาต่าง ๆ จากหลวงเสียงเสนาะกรรณ (พัน มุกตวาภัย) ทางด้านดนตรีเรียนซออู้ ซอด้วง และจะเข้ จากครูหลายท่าน คือ พระประณีตวรศัพท์ (เขียน กมลวาทิน) ครูชุ่ม กมลวาทิน หลวงชาญเชิงระนาด (เงิน ผลารักษ์) พระยาภูมีเสวิน (จิตร จิตตเสวี) พระสรรเพลงสรวง (บัว กมลวาทิน) จนสามารถเล่นเครื่องสายได้รอบวง และร้องเพลงได้เป็นอย่างดี

การเป็นนักดนตรีหญิง (ฝ่ายใน) ในสมัยรัชกาลที่ ๖ นั้น นอกจากจะมีหน้าที่บรรเลงเพลงถวายเวลาทรงว่างจากราชการกิจแล้ว บางครั้ง

ต้องตามเสด็จไปยังต่างจังหวัดด้วย เช่น ที่มฤคทายวัน หาดเจ้าสำราญ และนครปฐม เป็นต้น นักดนตรีชุดนี้มีหลายคนด้วยกัน คือ สุมิตรา (สิงหลกะ) สุจริตกุล เล่นเปียนโน ลมหวล สุจริตกุล (ซอและเปียนโน) ทองสุก สุทธิพิณฑุ (ซอ) ศรี–สะอาด (จะเข้) เฉลย พุ่มทองสุก (ขลุ่ย) เฉลิ้ม พุ่มทองสุก (ซอด้วง) เฉลียว พุ่มทองสุก (ฉิ่ง) ฉลวย (รัตนจันทร์) จิยะจันทน์ (ซออู้) แนบ เนตรานนท์ (นักร้อง) ประเทือง ณ หนองหาร (นักร้อง) ประคอง พุ่มทองสุก (นักร้อง) จำรัส (ซออู้) ทองดี สุจริตกุล (โทน รำมะนา) อำไพ สุจริตกุล (ซอด้วง)

เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ประทับที่พระราชวังพญาไท เวลาเสวยพระกระยาหารค่ำ พระสุจริตสุดา จะจัดให้ คุณสุมิตรา สุจริตกุล บรรเลงเปียนโน ครูนิภา เป็นผู้ขับร้องถวายพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า ฯ ทรงชมเชยว่าร้องเพลงเสนเสนาะได้ไพเราะต้องพระราชหฤทัยนักและบางครั้งก็ทรงร่วมกับข้าราชบริพารขับร้องเพลง ตับวิวาหพระสมุทรบ้าง เพลงจากเรื่องพญาราชวังสันบ้าง ฯลฯ

เมื่อถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระสุจริตสุดา ยังคงอยู่ในวังสวนสุนันทา วงดนตรีของท่านก็รับงานบรรเลงตามสถานที่ต่าง ๆ ใช้ชื่อวงว่า "คณะนารีศรีสุมิตร" มีครูนิภาเป็นนักร้องประจำวง ได้ชื่อว่า เป็นนักร้องเสียงดี ชัดเจน กำลังดี และที่สำคัญคือ เป็นคนสวยประจำวง ได้อัดแผ่นเสียงกับบริษัท Deutsche Grammophone ซึ่งห้าง ต.เง็กชวน ติดต่อมา เพลงที่บันทึกมี เพลงจากเรื่องวิวาหพระสมุทร และพญาราชวังสัน เป็นส่วนมาก และได้อัดแผ่นเสียง เพลงพญาโศก โดยมีคุณสุมิตรา เดี่ยวเปียนโน นับเป็นแผ่นเสียงเดี่ยวเปียนโน เพลงพญาโศกเป็นแผ่นแรกของประเทศไทย ขายดีมากจนแม้แต่เจ้าของเองก็ไม่มีฟัง นอกจากเพลงพญาโศกแล้ว แผ่นเสียงเพลงมีครูนิภาร้องไว้ และได้รับความนิยมมากได้แก่ เพลงสุดาสวรรค์เถา ตับวิวาหพระสมุทร และเพลงพระอาทิตย์ชิงดวง เป็นต้น

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้ว หลวงวิจิตรวาทการได้ก่อตั้งโรงเรียนนาฏดุริยางค์ขึ้น ครูนิภาได้เข้ารับราชการเป็นครูอยู่ในโรงเรียนนี้ด้วย จึงมีโอกาสได้ต่อเพลงจากหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เพิ่มขึ้นอีก นักเรียนที่ครูเคยสอน ได้แก่ ครูประเวช กุมุท ครูประกอบ สุกัณหเกตุ เป็นต้น ระยะนี้ หลวงวิจิตรวาทการ ได้แต่งบทละครปลุกใจหลายเรื่อง ครูนิภาได้ทำหน้าที่นักร้องต้นเสียงในเรื่องเลือดสุพรรณ มหาเทวี น่านเจ้า ศึกถลาง เจ้าหญิงแสนหวี ได้ร้องเพลง คลื่นถลางคู่กับ ครูแนบ เนตรานนท์ ทั้งยังได้ร่วมงานกับนักร้องที่มีชื่อเสียงในยุคนั้น คือ บุญทรง เหราบัติย์ ประภา เป้าประเสริฐ อัมพร ชัชกุล สวง เชยประทุม การุณ พันธุมสุต เป็นต้น ประวัติการขับร้องเพลงของครูนิภา จึงครบถ้วนทั้งไทยแท้และไทยสากล

เมื่อเข้ามารับราชการในกรมศิลปากรได้ไม่นาน ก็สมรสกับครูแสวง อภัยวงศ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘ ไม่มีบุตรธิดาด้วยกัน มีบุตรบุญธรรม ๑ คน ชื่อ มยุรี ได้ก่อตั้งวงดนตรีบรรเลงออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงเป็นประจำ คือ วง ส. สุรางคศิลป์ และได้ร่วมวงกับบรรเลงกับวงอื่น ๆ เสมอ

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล–อดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ตั้งโรงเรียนจิตรลดาขึ้น ครูนิภาได้เข้าไปถวายการสอนดนตรีไทยแด่สมเด็จพระเจ้าลูกเธอทั้งสองพระองค์ และยังช่วยสอนดนตรีไทยให้แก่สถาบันต่าง ๆ เช่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง รวมทั้งรับสอนที่บ้านด้วย เมื่อต้นปี พ.ศ. ๒๕๒๖ ครูได้

ออกรายการโทรทัศน์ร่วมกับคุณสุมิตรา สุจริตกุล ในรายการหนึ่งในร้อย ซึ่งสนับสนุนโดย ธนาคารกรุงเทพจำกัด เพื่อเล่าเรื่องราวและบรรเลงเพลงที่เคยขับร้องถวายพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ปรากฏว่ามีผู้สนใจมาก

ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๒๖) ครูนิภา อยู่บ้านเลขที่ ๓๓ ซอยแม้นเขียน ๒ ถนนรามคำแหง ตำบลหัวหมาก อำเภอบางกะปิ กรุงเทพมหานคร.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำให้สัมภาษณ์ของ ครูนิภา อภัยวงศ์.)

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงบดินทร ไพศาลโสภณ

(พ.ศ. ๒๓๖๕-๒๔๖๖)

กรมหลวงบดินทรไพศาลโสภณ ทรงเป็นพระราชโอรสองค์ที่ ๔๘ ของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และเจ้าจอมมารดาคล้าย ประสูติเมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๖๕ ตรงกับวันอาทิตย์ เดือนอ้าย ขึ้น ๑๑ ค่ำ ปีจอ

ทรงว่าราชการ กำกับกรมพระอาลักษณ์ ในรัชกาลที่ ๔ กำกับกรมอักษรพิมพการ และกำกับการศาล ในรัชกาลที่ ๕

ในด้านการดนตรีนั้น ทรงโปรดสีซอสามสายมาก และทรงสีได้ไพเราะมาก ศิษย์ที่ได้เคยต่อซอสามสายจากท่าน คือกรมหมื่นทิวากรวงษ์ประวัติ ผู้เป็นทั้งพระอนุชาและบุตรเขย

พระธิดาองค์หนึ่งของกรมหลวงบดินทร ฯ พระนามว่า ม.จ.ประสานศัพท์ ทรงตีระนาดทุ้มในวงของบิดา ต่อมาได้เสกสมรสกับกรมหมื่นทิวากรวงษ์ประวัติ มีโอรสคือ ม.จ.พูนศรีเกษม เกษมศรี อดีตท่านอาจารย์ใหญ่โรงเรียนเขมะสิริอนุสรณ์ ซึ่งโปรดปรานดนตรีไทยอย่างที่สุด

กรมหลวงบดินทรไพศาลโสภณ สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๖ พระชนมายุ ๗๗ พรรษา ทรงเป็นต้นราชสกุลวงศ์ "สิงหรา ณ อยุธยา"

จรวยพร สุเนตรวรกุล

(เรียบเรียงจาก ราชสกุล จักรีวงศ์ และราชสกุล สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช (ภาคต้น) ของ ธำรงศักดิ์ อายุวัฒนะ.)

ขุนบรรจงทุ้มเลิศ (ปลั่ง ประสานศัพท์)

(พ.ศ. ๒๔๔๐-๒๕๑๙)

ขุนบรรจงทุ้มเลิศ (ปลั่ง ประสานศัพท์) เป็นบุตรคนที่ ๔ และเป็นบุตรชายคนเดียวของพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) และนางพยอม ประสานศัพท์ เกิดที่บ้านตรอกไข่ หลังวังกรมพระสมมติอมรพันธุ์ แขวงวัดเทพธิดาราม เมื่อวันจันทร์ ขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือนอ้าย ปีระกา ตรงกับวันที่ ๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๐ ได้เริ่มเรียนหนังสือที่วัดเทพธิดาราม เมื่ออายุ ๘ ปี ออกจากโรงเรียนเมื่ออายุ ๑๓ ปี บิดาได้นำมาถวายตัวเป็นมหาดเล็กในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ อายุได้ ๑๔ ปี

ขุนบรรจงทุ้มเลิศ เรียนดนตรีจากท่านพระยาผู้เป็นบิดา มีความสามารถเล่นปี่พาทย์ได้รอบวง และมีฝีมือปานกลาง ไม่ถึงขนาดเชี่ยวชาญจนลือชื่อแต่เป็นคนแม่นเพลง และมีความรู้ดี มีหน้าที่ตีระนาดเอกบ้าง ทุ้มบ้าง นอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่ได้เพลงลงสรงมากกว่านักดนตรีคนอื่น ๆ จนได้ทำหน้าที่เป็นคนตีระนาดเอกเวลาที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวลงสรง

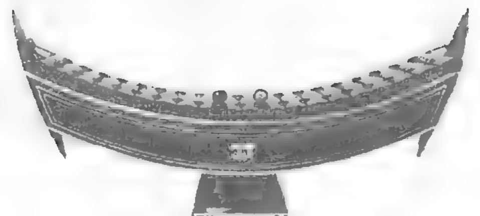
วันที่ ๒๙ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๔ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นขุนบรรจงทุ้มเลิศ รับพระราชทานเงินเดือน เดือนละ ๒๘ บาท อายุได้ ๒๔ ปี

ท่านได้แต่งงานกับนางสาวบุนนาค ปัญญางาม บุตรีนายช่งกี่และนางหวุ่น ซึ่งเป็นคนอยู่ย่านประตูใหม่ กรุงเทพ ฯ เมื่อวันที่ ๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ มีบุตรธิดารวม ๓ คน ชื่ออรุณ และนวรัตน์ เป็นหญิง เป็นชาย ๑ คน ชื่อชัชวาล

ในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ท่านได้ถวายบังคมลาออกจากราชการ รับพระราชทานบำนาญ ในบั้นปลายชีวิตได้ใช้เวลาอยู่กับวงดนตรีไทยเสมอมาจนถึงแก่กรรมด้วยโรคหัวใจวาย เมื่อวันที่ ๒๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๙ รวมอายุได้ ๗๙ ปี.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก เอกสารทะเบียนประวัติ กรมมหรสพ สำนักพระราชวัง.)

ขุนบรรเจิดปี่เสนาะ (เทียม สาตรวิลัย)

(พ.ศ. ๒๔๒๕-ไม่ทราบปีที่ถึงแก่กรรม)

ขุนบรรเจิดปี่เสนาะ (เทียม สาตรวิลัย) เป็นบุตรของนายสาต และนางเทียน สกุลเดิม สมพัลด์ ต่อมาแก้เป็นนามสกุล สาตรวิลัย (เมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๐) เป็นน้องของหลวงบำรุงจิตเจริญ เดิมอยู่บ้าน แถววัดดาวดึงษ์ คลองวัดดาวดึงษ์ กรุงเทพ ฯ เกิดเมื่อวันเสาร์ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ปีมะเมีย ตรงกับวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๒๕ เดิมรับราชการอยู่ในกรมโขน ตำแหน่งมหาดเล็กเวรฤทธิ์ รัชกาลที่ ๕ เมื่ออายุ ๒๒ ปี ได้ย้ายมาสังกัดกองพิณพาทย์หลวง ในหน้าที่พนักงานเครื่องเป่า ได้รับพระราชทานเงินเดือน เดือนละ ๖ บาท (พ.ศ. ๒๔๔๗)

เมื่อวันที่ ๒๙ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๐ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหมื่นบรรเจิดปี่เสนาะ รับพระราชทานเงินเดือน เดือนละ ๓๐ บาท

ขุนบรรเจิดแต่งงานกับนางถนอม บุตรีนายรักและนางพัน ซึ่งมีบ้านอยู่เชิงสะพานเทเวศร์ กรุงเทพ ฯ สมภพเมื่อวันที่ ๒๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๘ ไม่มีบันทึกว่ามีบุตรหรือไม่ ความสามารถในด้านดนตรีอยู่ในระดับปานกลาง.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก เอกสารทะเบียนประวัติ กรมมหรสพ สำนักพระราชวัง.)

หลวงบรรเลงเลิศเลอ (กร กรวาทิน)

(พ.ศ. ๒๔๒๒-๒๕๒๑)

หลวงบรรเลงเลิศเลอ เกิดเมื่อวันศุกร์ เดือน ๑๒ ปีเถาะ พ.ศ. ๒๔๒๒ มีนามเดิมว่า กร กรวาทิน บิดาชื่อ นายหว่าง มารดาชื่อ นางแช่ม เป็นชาวสวนอยู่แถววัดบางอ้อ ธนบุรี มารดาถึงแก่กรรมตั้งแต่คุณหลวงยังเล็ก น้าสาวของท่านจึงเป็นผู้เลี้ยงดูมาตลอด

สมรสกับนางสาวมูล (ไม่ทราบนามสกุล) เป็นนักละคร มีบุตรธิดารวม ๔ คน เสียชีวิตแต่ยังเล็ก ๒ คน ที่เหลืออีก ๒ คน ชายชื่อ สุมน (ถึงแก่กรรม) หญิงชื่อ อัมภา เป็นนักดนตรีไทยทั้งสองคน และมีหลานเป็นนักดนตรีไทย ประจำอยู่วัดมกุฏกษัตริยาราม หลายคนสืบวิชาดนตรีไทยต่อมาจนถึงปัจจุบัน ไม่ปรากฏว่ามีลูกศิษย์ที่ไม่ใช่ลูกหลานเลย

หลวงบรรเลงเลิศเลอ เริ่มเรียนดนตรีมาตั้งแต่อายุ ๑๑ ปี กับวงปี่พาทย์วัดน้อยทองอยู่ของท่านสมภารแสง เจ้าอาวาสในขณะนั้น มีครูช้อย สุนทรวาทิน เป็นผู้สอนและควบคุมวง นอกจากนี้ก็มี พระประดับดุริยกิจ (แหยม วีณิน) เป็นผู้สอนอีกท่านหนึ่ง

ต่อมาวงดนตรีวัดน้อยทองอยู่ ได้เข้าถวายตัวเป็นมหาดเล็กเรือนนอกของสมเด็จพระพันปีหลวง (พระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรีพระบรมราชินีนาถ) จนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะทรงดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ทรงมีพระราชประสงค์จะมีวงปี่พาทย์ส่วนพระองค์ จึงทรงขอวงปี่พาทย์วงนี้จากสมเด็จพระพันปีหลวง หลวงบรรเลง ฯ จึงได้เข้ามาเป็นมหาดเล็กในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งแต่บัดนั้น พร้อมด้วยนักดนตรีอีก ๕ ท่าน คือ

๑. นายนาค วัฒนวาทิน ต่อมาได้บรรดาศักดิ์เป็น หลวงพวงสำเนียงร้อย

๒. นายเพิ่ม วัฒนวาทิน ต่อมาได้บรรดาศักดิ์เป็น หลวงสร้อยสำเนียงสน

๓. นายแหยม วีณิน ต่อมาได้บรรดาศักดิ์เป็น พระประดับดุริยกิจ

๔. นายจี่ วีณิน ต่อมาได้บรรดาศักดิ์เป็น ขุนเพลินเพลงประเสริฐ

๕. นายบุศย์ วีณิน ต่อมาได้บรรดาศักดิ์เป็น ขุนเพลิดเพลงประชัน

และในตอนนี้เองที่หลวงบรรเลง ฯ ได้มาเป็นลูกศิษย์ของครูแปลก ประสานศัพท์ (พระยาประสานดุริยศัพท์) ซึ่งเป็นผู้ฝึกสอนและควบคุมวงดนตรีวงนี้

๒๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๘ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นที่ ขุนบรรเลงเลิศเลอ รับราชการในกรมมหรสพ

พ.ศ. ๒๔๕๙ ได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์มงกุฎสยามชั้นที่ ๕ ชื่อ วิจิตราภรณ์

๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๖ ได้เลื่อนบรรดาศักดิ์ เป็นที่ หลวงบรรเลงเลิศเลอ

เครื่องดนตรีที่ถนัดที่สุดคือ ปี่ใน นอกจากนี้ยังสามารถบรรเลงฆ้อง และระนาดได้ดี

ในช่วงหลังของชีวิต หลวงบรรเลง ฯ มีภรรยาอีกคนหนึ่ง ชื่อ แพ แต่ไม่มีบุตรธิดาด้วยกัน

หลวงบรรเลงเลิศเลอ ถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๑ ที่บ้านในซอยพร้อมพรรณ อำเภอพญาไท กรุงเทพมหานคร มีอายุได้ ๙๙ ปี.

จรวยพร สุเนตรวรกุล

(เรียบเรียงจาก "ประวัตินักดนตรีไทย" ของ เจริญชัย ชนไพโรจน์ หน้า ๑๔๒–๑๔๙ และสอบถามเพิ่มเติมจากทายาทนักดนตรีไทยวัดมกุฏกษัตริยาราม.)

จอมพลสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต

(พ.ศ. ๒๔๒๔-๒๔๘๗)

ทูนกระหม่อมบริพัตร ฯ ทรงเป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ และพระนางเจ้าสุขุมาลมารศรี พระราชเทวี ประสูติในพระบรมมหาราชวัง เมื่อวันที่ ๒๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๒๔ นับเป็นสมเด็จเจ้าฟ้าชายชั้นสูงสุดเรียงตามพระชนมายุเป็นอันดับที่ ๓ รองจากสมเด็จเจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ และสมเด็จเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ

ทรงศึกษาวิชาการชั้นต้น ณ โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ จนถึงปี พ.ศ. ๒๔๓๔ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ทรงกรมเป็นสมเด็จเจ้าฟ้ากรมขุนนครสวรรค์...

ทูนกระหม่อมบริพัตร ฯ ทรงเริ่มรับราชการเป็นทหารบกได้ราว ๑ ปี จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้ย้ายไปประจำกองทัพเรือ ได้ทรงแก้ไขปรับปรุงกิจการทหารเรือจนเจริญก้าวหน้าขึ้นเป็นอันมาก และทรงอยู่ในตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงทหารเรือเป็นเวลาถึง ๑๐ ปีเต็ม จึงย้ายมาเป็นเสนาธิการทหารบก ในสมัยรัชกาลที่ ๖

ในรัชกาลที่ ๗ ทรงเป็นอภิรัฐมนตรี เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์และเป็นเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย รับราชการนับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๖ จนถึง พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นเวลาถึง ๓๐ ปีเต็ม ตลอดเวลา ๓ รัชกาล ครั้นเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว คณะรัฐบาลสมัยนั้นไม่มีความประสงค์จะให้ประทับอยู่ในประเทศไทย เพราะเกรงว่าจะทรงมีอำนาจขึ้นมาอีก จึงทูลขอวังบางขุนพรหม แล้วเชิญเสด็จให้ออกไปประทับอยู่ในต่างประเทศ ทูนกระหม่อม ฯ ได้ทรงเลือกเมืองบันดุง ประเทศอินโดนีเซีย เป็นที่ประทับตลอดระยะเวลา ๑๒ ปี จนทิวงคตใน พ.ศ. ๒๔๘๗

ในด้านดนตรี ทูนกระหม่อมบริพัตร ฯ ได้รับการยกย่องว่า ทรงเป็นนักดนตรี นักแต่งเพลงยอดเยี่ยมของกรุงรัตนโกสินทร์ นับเป็นคนไทยคนแรกที่แต่งเพลงไทยสากล และเป็นคนไทยคนแรกที่เรียนรู้ และแต่งเพลงโดยวิธีการเขียนเป็นโน้ตสากล โดยแยกเสียงประสานถูกต้องตามหลักสากลนิยม เราไม่สามารถทราบได้ว่าทรงเริ่มเรียนดนตรีไทยกับครูท่านใด แต่ทราบว่าทรงดนตรีไทยคือสีซอได้ตั้งแต่ยังมิได้โสกันต์ (ชันษาน้อยกว่า ๑๐ ปี) และยังสืบไม่ได้ว่าทรงเรียนโน้ตสากลจากครูผู้ใดในยุโรป

เมื่อเสด็จกลับมาเมืองไทยใน พ.ศ. ๒๔๔๖ ได้ทรงสร้างวังบางขุนพรหม และหาวงปี่พาทย์มาประจำวง เดิมทีเดียวทรงใช้วงดนตรีจากอัมพวา ของตระกูลนิลวงศ์ก่อน ต่อมาจึงทรงรับวงพิณพาทย์ของ หลวงกัลยาณมิตตาวาส มาไว้ในพระอุปถัมภ์ ซึ่งต่อมาได้ประทานนามสกุลให้แก่ตระกูลนี้ว่า "พาทยโกศล" ทูนกระหม่อมทรงเรียกหลวงกัลยาณมิตตาวาสว่า "ครูทับ" แต่ไม่ทราบว่าเคยต่อเพลงจากครูทับหรือไม่

ทูนกระหม่อมบริพัตรทรงชำนาญซอสามสายมาก เคยต่อเพลงจากกรมหมื่นทิวากรวงษ์ประวัติ ซึ่งทรงเชี่ยวชาญซอสามสาย จนกรมหมื่นทิวากร ฯ ทรงชมเชยว่าฝีพระหัตถ์ซอสามสายดีเยี่ยม ในรัชกาลที่ ๖ เคยทรงซอและต่อเพลงด้วย เจ้าเทพกัญญา บูรณพิมพ์ เป็นครั้งคราว ในสมัยรัชกาลที่ ๖ และ ๗ วังบางขุนพรหมเป็นศูนย์กลางของการประชันวงปี่พาทย์ และการแสดงดนตรี และการละเล่นต่าง ๆ เป็นประจำ

ทูนกระหม่อมบริพัตร ฯ ทรงเริ่มแต่งเพลงสากลก่อนเพลงไทยแท้ โดยเริ่มต้นประมาณปี พ.ศ. ๒๔๔๗–๒๔๔๘ ณ กองทัพเรือก่อน เพลงชุดแรก ๆ มีเพลงวอลทซ์ประชุมพล วอลทซ์เมขลา มาร์ชบริพัตร วอลทซ์โนรี และเพลงจังหวะโปลก้า ชื่อ มณฑาทอง เป็นต้น นอกจากนี้ยังทรงแยกเสียงประสานเพลงไทยสำหรับบรรเลงด้วยวงโยธวาทิต ทำให้แตรวงบรรเลงเพลงไทยได้ไพเราะ มีหลักการประสานเสียงดียิ่งขึ้น ได้ทรงประดิษฐ์เพลงแตรวงไว้มากมายหลายเพลง อาทิ มหาฤกษ์ มหาชัย สรรเสริญเสือป่า (บุหลันลอยเลื่อนทางแตร) สาครลั่น โหมโรงสบัดสบิ้ง ถอนสมอเถา เขมรใหญ่เถา แขกสาหร่ายเถา แขกมอญบางขุนพรหมเถา ทยอยนอกเถา ทยอยเขมรเถา บุหลันชกมวยสามชั้น

เมื่อเสด็จไปประทับที่ชวาแล้วทรงนิพนธ์เพลงสำหรับปี่พาทย์ไม้แข็งขึ้นอีกหลายเพลง อาทิ น้ำลอดใต้ทรายเถา จิ้งจกทองเถา เทวาประสิทธิ์เถา ดอกไม้ร่วงเถา โหมโรงประเสบันสามชั้น และเพลงสุดท้ายคือสุดถวิลเถา รวมแล้วมากกว่า ๗๐ เพลงที่ค้นได้ในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ อันเป็นปีที่ฉลองร้อยปีพระชันษา ซึ่งรัฐบาลได้เป็นผู้จัดให้มีขึ้น เมื่อวันที่ ๒๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๔

ทูนกระหม่อมบริพัตรทรงเสกสมรสด้วย ม.จ.ประสงค์สม ไชยยันต์ พระธิดากรมหมื่นมหิศราชหฤทัย มีพระโอรสธิดาคือ

พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจุมภฏพงษ์-บริพัตร กรมหมื่นนครสวรรค์ศักดิพินิต

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศิริรัตนบุษบง

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสุทธวงศ์วิจิตร

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าพิสิฐสบสมัย

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุไรรัตนศิริมาน

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจันทรกานต์มณี

พระธิดาทั้ง ๕ พระองค์ ทรงเล่นดนตรีไทยได้ดีทุกพระองค์ และยังทรงมีพระโอรสธิดาประสูติแต่หม่อมสมพันธ์ บริพัตร อีกสององค์ คือ

พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอินทุรัตนา

พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสุขุมาภินันท์

ในส่วนของผลงานด้านอื่น ๆ ปรากฏว่าทูนกระหม่อม ฯ ทรงเป็นผู้ให้การสนับสนุนกรมหลวงชุมพรเขตรอุดมศักดิ์ ให้สร้างโรงเรียนนายเรือ รวมทั้งสนับสนุนให้จัดตั้งกองทัพอากาศขึ้นในประเทศไทย ทรงริเริ่มงานสาธารณสุขในส่วนภูมิภาค โดยจัดให้มีนางพยาบาลอนามัยสำหรับต่างจังหวัด ขึ้นเป็นครั้งแรก ทรงริเริ่มบริษัทเดินเรือไทย ขึ้นเป็นครั้งแรก ทรงสนับสนุนการศึกษาในต่างจังหวัด และได้ทรงเปิดโรงเรียนขึ้นในที่

กันดาร เช่นที่อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน และได้เสด็จขึ้นไปทำพิธีเปิดด้วยพระองค์เอง

ในด้านการนิพนธ์ ได้ทรงแปลเรื่องอิเหนา จากต้นฉบับภาษามะลายูไว้ ๑ ฉบับ ทรงรอบรู้ภาษาต่างประเทศ ทั้งอังกฤษ เยอรมัน ฝรั่งเศส ชวา มะลายู อินโดนีเซีย รวมทั้งภาษาดัช จนถึงทรงอ่าน เขียน และรับสั่งได้ดี

ทูนกระหม่อมบริพัตร ฯ ทรงเป็นพระราชวงศ์ชั้นผู้ใหญ่ที่ทำคุณงามความดีไว้แก่ประเทศชาติมาก แต่ต้องประสบความยุ่งยากทางการเมือง ในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นอย่างยิ่ง เพราะทรงเป็นผู้กุมอำนาจการปกครองไว้มากในยุคนั้น มีหนังสือพระประวัติที่น่าสนใจศึกษาหลายเล่มที่เขียนขึ้นในงานฉลองครบรอบ ๑๐๐ ปี พระชนมายุเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๔ อันเป็นปีที่พระธิดาและพระโอรสได้ช่วยกันสร้างห้องสมุดดนตรีขึ้นเป็นห้องแรกของประเทศไทย ณ หอสมุดแห่งชาติ ท่าวาสุกรี และได้รวบรวมเพลงพระนิพนธ์ไว้เป็นอันมากในห้องสมุดนี้

ทูนกระหม่อมบริพัตร ฯ สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๑๘ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๗ ณ เมืองบันดุง ประเทศชวา ได้ฝังพระศพไว้เป็นเวลา ๔ ปี จนถึง พ.ศ. ๒๔๙๑ รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามจึงได้อัญเชิญกลับมา แล้วจัดงานถวายพระเพลิง ณ พระเมรุท้องสนามหลวง ในปี พ.ศ. ๒๔๙๓.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก "พระประวัติและพระจริยาวัตรสมเด็จเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต" โดยพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศิริรัตนบุษบง พ.ศ. ๒๕๒๔ และ "ทูนกระหม่อมบริพัตรกับดนตรีไทย" โดยนายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล ศิลปวัฒนธรรม ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑๐ ประจำเดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๔.)

เจ้าบัวชุม ณ เชียงใหม่

(พ.ศ. ๒๔๘๒- ไม่ทราบปีที่ถึงแก่กรรม)

เจ้าบัวชุม ณ เชียงใหม่ เป็นธิดาของเจ้าดวงทิพย์ ซึ่งเป็นพระอนุชาของพระเจ้าอินทวิชยานนท์ พระบิดาของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๘ ณ จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๔๓๖ พระราชชายาเจ้าดารารัศมี ทรงขอให้เจ้าบัวชุม ณ เชียงใหม่ มาอยู่ในพระราชวังหลวง ที่กรุงเทพ ฯ ด้วย เจ้าบัวชุมจึงได้เป็นทั้งพระญาติใกล้ชิดและพระสหายสนิทด้วย ตั้งแต่อายุเพียง ๗ ขวบ และเนื่องจากมีพรสวรรค์ในด้านดนตรีอยู่ พระราชชายา ฯ จึงทรงสนับสนุนเต็มที่ โปรด ฯ ให้ครูช้อย สุนทรวาทิน และหม่อมผิว มานิตยกุล เข้ามาสอนดนตรีให้ ณ พระตำหนักในวังหลวง จนเจ้าบัวชุมมีฝีมือในทางจะเข้และเครื่องสายอื่น ๆ เช่น ซอ ดีมาก ต่อมาได้เรียนออร์แกนจากพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) เพิ่มเติมอีก จนสามารถบรรเลงได้ดี นอกจากได้เรียนดนตรีไทยแล้ว ยังได้มีโอกาสเรียนดนตรีสากลจากแหม่มชาวยุโรปชื่อเบลล่า ด้วย ทำให้ตำหนักที่ประทับของพระราชชายา ฯ ครึกครื้นด้วยเสียงเพลงตลอดเวลา และบ่อยครั้งที่พระราชชายาทรงจะเข้ร่วมวงกับเจ้าบัวชุมและพระญาติตลอดจนผู้ใกล้ชิด ซึ่งได้รับถ่ายทอดวิชาดนตรีจากพระราชชายา ฯ และเจ้าบัวชุมไว้หลายสิบคน ร่ำลือกันว่าฝีมือในการเดี่ยวจะเข้เพลงลาวแพนของเจ้าบัวชุมนั้น ยอดเยี่ยมมาก

เจ้าบัวชุม สมรสครั้งแรกกับเจ้าน้อยศุขเกษม ไม่มีทายาทสืบสกุล เมื่อเจ้าน้อยศุขเกษมถึงแก่กรรมแล้ว จึงสมรสครั้งที่ ๒ กับเจ้าไชยวรเชษฐ์ (มงคลสวัสดิ์ ณ เชียงใหม่) อยู่ด้วยกันเพียง ๓ ปี ก็หย่า

เจ้าบัวชุมจึงกลับมาอยู่กับพระราชชายา ฯ ที่เมืองเชียงใหม่อีก จนกระทั่งพระราชชายา ฯ สิ้นพระชนม์ จากนั้นจึงได้มาอยู่ในความดูแลของคุณทิม เจ้าวัฒนา และคุณสมพันธ์ โชตนา จนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต.

จรวยพร สุเนตรวรกุล

(เรียบเรียงจาก หนังสือ "ดารารัศมีรำลึก" โดย เจ้าประกายแก้ว ณ เชียงใหม่ วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๒๑.)

นายบาง หลวงสุนทร

(พ.ศ. ๒๔๕๐-ปัจจุบัน)

นายบาง หลวงสุนทร เกิดเมื่อวันอังคาร เดือน ๖ ปีมะแม (พ.ศ. ๒๔๕๐) ที่หมู่บ้านลาดโพธิ์ ตำบลสำโรง จังหวัดเพชรบุรี เป็นบุตรของนายครื้น และนางโดย หลวงสุนทร มีพี่ชายร่วมบิดามารดา ๑ คน ชื่อ นายรับ ซึ่งมีความสามารถทางตีระนาดได้

ได้รับการศึกษาจากวัดลาดโพธิ์ ตั้งแต่เด็กจนอายุครบบวชจึงได้บวชที่วัดลาดโพธิ์ ๒ พรรษา สอบได้นักธรรมตรี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒ เมื่อลาสิกขาแล้ว ได้สมรสกับนางสนิท ในปี พ.ศ. ๒๔๗๓ มีบุตรธิดารวมทั้งสิ้น ๘ คน มีเพียง ๓ คนเท่านั้นที่เป็นนักดนตรีไทย คือ

๑. *นายเสนาะ หลวงสุนทร ระนาด*
๒. *นายสนุ่น หลวงสุนทร ระนาด*
๓. *นายนิด หลวงสุนทร ระนาดทุ้ม*

นายบาง หลวงสุนทร เริ่มเรียนดนตรีไทยเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐ เรียนกับนายครื้น ผู้เป็นบิดา โดยเรียนฆ้อง เพลงสาธุการ และเรียนเป่าปี่ไล่เสียงให้ชัดเจน จนได้ต่อเพลงทางปี่ เพลงแรก คือ เพลงโล้ นอกจากท่านบิดาแล้ว นายบางได้ศึกษาวิชาดนตรีไทยกับครูอีกหลายท่าน คือ ครูแดง พาทยกุล สอนฆ้องวงใหญ่ ครูหลวงประดิษฐไพเราะ สอนปี่ ครูเจียน มาลัยมาลย์ ครูสาลี่ มาลัยมาลย์ สอนปี่ ครูหลวงบำรุงจิตเจริญ สอนฆ้องวงใหญ่ และต่อเพลงหน้าพาทย์ทั้งหมดจึงถึงเพลงองค์พระพิราพ

เริ่มถ่ายทอดวิชาดนตรีให้แก่ผู้อื่น เมื่อมีอายุได้ ๕๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๐๐) โดยสอนที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ ศิษย์ที่เห็นว่ามีฝีมือได้แก่ นายสุรพล หนูจ้อย นายเสรี ชื่นจิ๋ว และนายวิเชียร อ่อนละมุน ถนัดในทางสอนปี่พาทย์

ออกแสดงดนตรีครั้งแรกเมื่ออายุ ๑๐ ปี และแสดงฝีมือเดี่ยวครั้งแรก เมื่ออายุ ๓๐ ปีเศษ ในงานไหว้ครูบ้านหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) แสดงเดี่ยวปี่เพลงแขกมอญ และเพลงพญาโศก สามารถบรรเลงเพลงประกอบการแสดงโขนละครได้ดี

สิ่งที่ภาคภูมิใจในชีวิตการเป็นนักดนตรี คือ เคยได้รับพระราชทานแหนบทองคำจากพระบาท

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ในฐานะศิลปินดนตรีไทย

เคยเดินทางไปแสดงดนตรีไทยในต่างประเทศหลายครั้ง คือ ประเทศมาเลเซีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และประเทศเยอรมัน

นายบาง พักอยู่บ้านเลขที่ ๒๔๑/๑๘ ถนนจรัลสนิทวงศ์ ซอยศักดิ์เจริญ ตำบลท่าพระ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร (พ.ศ. ๒๕๒๔).

จรวยพร สุเนตรวรกุล

(เรียบเรียงจาก คำบอกเล่าของนายบาง หลวงสุนทร.)

หลวงบำรุงจิตรเจริญ (ธูป สาตรวิลัย)

(พ.ศ. ๒๔๒๑-๒๕๐๑)

หลวงบำรุงจิตรเจริญ (ธูป สาตรวิลัย) เกิดเมื่อวันศุกร์ ขึ้น ๓ ค่ำ ปีขาล ตรงกับวันที่ ๒๐ เมษายน พ.ศ. ๒๔๒๑ ในสมัยรัชกาลที่ ๕ หัดดนตรีไทยกับบิดามาตั้งแต่เด็ก ต่อมาได้เป็นศิษย์ของพระประดิษฐ์ไพเราะ (ตาด ตาตะนันทน์) ซึ่งควบคุมวงปี่พาทย์ กรมมหรสพสมัยรัชกาลที่ ๕ รวมทั้งเป็นนายวงปี่พาทย์ประจำวังบ้านหม้อของเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ (ม.ร.ว.หลาน กุญชร) เมื่ออายุได้ ๑๗ ปี ก็ได้ทำหน้าที่ตีฆ้องวง ประจำวังบ้านหม้อมาก่อน แล้วจึงถวายตัวเป็นมหาดเล็กสิทธิ์ เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๓๘ (อายุได้ ๑๘ ปี) พ.ศ. ๒๔๔๒ ได้ใกล้ชิดกับขุนเสนาะ-ดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) และได้เป็นศิษย์มาอยู่ในสังกัดมหาดเล็กเวรฤทธิ์ด้วยกันในปีนั้น ทำหน้าที่ตีฆ้องวงใหญ่และตีระนาดวงปี่พาทย์โขนหลวงตลอดมา

ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ย้ายมาสังกัดกรมมหรสพ และได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ เป็น ขุนบำรุงจิตรเจริญ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘ แล้วได้เป็นหลวงบำรุงจิตรเจริญ ในปี พ.ศ. ๒๔๖๔

หลวงบำรุง ฯ มีความสามารถในการบรรเลงปี่พาทย์โดยเฉพาะเครื่องตีทุกชนิด ทำหน้าที่สลับกันไประหว่าง ฆ้อง ระนาด บางทีก็ตีเครื่องหนัง แต่ที่ชำนาญมาก คือ ฆ้องใหญ่ และระนาด สมัยรัชกาลที่ ๖ มีวงหลวงอยู่ ๖ วง คือ วงข้าหลวงเดิม (วงตามเสด็จ) มีพระเพลงไพเราะ (โสม สุวาทิต) เป็นคนระนาด บางทีก็มีหลวงชาญเชิงระนาด (เงิน ผลารักษ์) เป็นคนตีระนาดด้วย และยังมีวงพระราชพิธีอีก ๒ วง ซึ่งหลวงบำรุงจิตรเจริญทำหน้าที่อยู่กับวงพิเศษอีกวงหนึ่ง ในขณะที่อยู่ในกรมมหรสพ ได้ทำหน้าที่เป็นครูสอนให้แก่ข้าราชการชั้นผู้น้อยด้วยความอารี แม้ตามไปเรียนกับท่านที่บ้าน ท่านก็ยินดีสอนให้

ในสมัยรัชกาลที่ ๗ มีการดุลยภาพข้าราชการ ท่านได้ลาออกจากราชการ รับบำนาญเมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๔ แต่ก็ยังสอนดนตรีอยู่ที่บ้าน จนถึง พ.ศ. ๒๔๙๐ ขณะนั้นอายุได้ ๖๘ ปีแล้ว วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร ได้เชิญท่านกลับมาเป็นครูสอนดนตรีอีกครั้งหนึ่ง ศิษย์รุ่นนี้มี จิรัส อาจณรงค์ ศิลปี ตราโมท ฯลฯ สอนติดต่อกันมาถึง ๑๑ ปี อายุได้ ๘๐ ปี จึงลาออก เพราะสุขภาพไม่อำนวย *ท่านถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๑๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๑ รวมอายุได้ ๘๐ ปี ได้แต่งเพลงไว้เพลงหนึ่ง คือ นกจากเถา เมื่อพ.ศ. ๒๔๘๕ โดยครูพลัด (ภรรยา) เป็นผู้ทำทางขับร้อง.*

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำบอกเล่าของ จิรัส อาจณรงค์ หนังสือประวัติผู้ทรงคุณวุฒิทางศิลป กรมศิลปากร พ.ศ. ๒๕๒๑ และหนังสือ ดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ ๖ ประวัติเพลงนกจากเถา.)

ขุนบำเรอจิตรจรุง (ห่อ คุปตวาทิน)

(พ.ศ. ๒๔๒๗-ไม่ทราบปีที่ถึงแก่กรรม)

รองหุ้มแพร ขุนบำเรอจิตรจรุง เป็นบุตรของนายคต และนางเผื่อน คุปตวาทิน เกิดเมื่อวันพฤหัสบดี ขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๕ ปีวอก ตรงกับวันที่ ๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๒๗ ในสมัยรัชกาลที่ ๕ เมื่อยังเด็ก ได้เรียนหนังสืออยู่ ณ สำนักวัดมหรรณพาราม ออกจากโรงเรียนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๘ อายุได้ ๑๓ ปี จึงถวายตัวเป็นมหาดเล็กในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ เมื่อครั้งยังดำรงพระยศ เป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร เข้าไปอยู่ในวังสราญรมย์ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๘ อายุ ๒๐ ปี ได้รับพระราชทานเงินเดือนขั้นต้นเดือนละ ๑๕ บาท อีก ๖ ปีต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๕๔ จึงได้เลื่อนเป็นมหาดเล็กพิเศษ รับพระราชทานเงินเดือน เดือนละ ๒๕ บาท

ในวันที่ ๑๙ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๖ ได้รับพระราชทานนามสกุล "คุปตวาทิน" และอีกสองปีต่อมา ในวันที่ ๒๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๖ จึงได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นขุนบำเรอจิตรจรุง รับพระราชทานเงินเดือน เดือนละ ๔๐ บาท

ขุนบำเรอจิตรจรุง เป็นหน้าที่เป็นพนักงานพิณพาทย์หลวง เล่นเครื่องดนตรีไทยได้รอบวง แต่มีหน้าที่ตีฆ้องและระนาดเอกเหล็ก ทุ้มเหล็ก มีฝีมือปานกลาง

ในปี พ.ศ. ๒๔๕๘ ได้รับพระราชทานตรามงกุฎสยาม ชั้นที่ ๕ และปี พ.ศ. ๒๔๖๐ ได้รับพระราชทานเสมาทองคำ จ.ป.ร. ชั้น ๔

ขุนบำเรอจิตรจรุง แต่งงานกับนางสาวจำรูญ บุตรีนายบุญและนางผึ่ง เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๔๓ มีบ้านพักอยู่กับภรรยาที่สวนเจ้าเชตุ มีบุตรีเพียงคนเดียว ชื่อ ถนอม.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก เอกสารทะเบียนประวัติ กรมมหรสพ สำนักพระราชวัง.)

นายบุญยงค์ เกตุคง

(พ.ศ. ๒๔๖๓-ปัจจุบัน)

ครูบุญยงค์ เป็นบุตรชายคนโตของ นายเที่ยง และนางเขียน เกตุคง เกิดเมื่อวันอังคาร เดือน ๔ ปีวอก พ.ศ. ๒๔๖๓ ที่ตำบลวัดสิงห์ เป็นหลานปู่หลานย่าของนายใจและนางเพียร ชาวสวนตำบลดาวคนอง เป็นหลานตาหลานยายของ นายเปี่ยมและนางกู่ ศรีประเสริฐ ตากับยายและแม่เป็นคนอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสาคร มีน้องชาย ๒ คน ชื่อ บุญยัง และทองอยู่ มีน้องสาว ๑ คน ชื่อ เบญจางค์ น้องชายที่ชื่อบุญยัง เป็นนักดนตรีฝีมือดี

เริ่มเรียนหนังสือที่บ้านตาและยาย จังหวัดสมุทรสาคร อายุได้ ๘ ขวบ เริ่มเรียนดนตรีกับครูละม้าย หรือทองหล่อ ที่บ้านข้างวัดหัวแหลม พอตีฆ้องทำเพลงโหมโรงเช้า โหมโรงเย็นได้ก็เลิกเรียน ขณะนั้นอายุได้ ๑๐ ปี ในระยะนั้น บิดา ของครูบุญยงค์ เป็นนายโรงลิเก ให้ชื่อในการแสดงว่า "พยอม" มีชื่อเสียงว่าแสดงดีทุกบทตั้งแต่บทพระเอก จนถึงตัวตลก แสดงอยู่กับคุณ "หมื่นสุขสำเริงสรวล" ประจำอยู่ที่วิกบางลำพู กรุงเทพ ฯ บิดามีภรรยาอีกคนหนึ่ง เป็นคนจีนชื่อ "กวย" มีบ้านอยู่ที่ถนนสิบสามห้าง บางลำภู ในวัยหนุ่มครูได้อยู่กับมารดาเลี้ยงคนนี้ ซึ่งรักและเมตตาครูมาก

อายุได้ราว ๑๑ ปี ได้ไปเรียนดนตรีต่อกับครูหรั่ง พุ่มทองสุก ที่บ้านปากน้ำ ภาษีเจริญ พร้อม ๆ กับ ครูสมาน ทองสุโชติ และครูบุญยัง ผู้น้องชาย ได้ต่อเพลงต่าง ๆ จนถึงเดี่ยวฆ้องเล็กได้ เรียนอยู่กับครูหรั่งประมาณ ๒ ปี ก็ย้ายไปเรียนกับอาจารย์เทิ้ม พระวัดช่องลม จังหวัดสมุทรสาคร จนอายุได้ ๑๖ ปี จึงไปช่วยบิดาตีระนาดอยู่กับคณะลิเกได้ต่อเพลงจาก ครูประสิทธิ์ เกตุคง ผู้เป็นอา อีกหลายเพลง ประเภทเพลง ๒ ชั้น ที่ลิเกชอบร้องอยู่เสมอ ๆ และได้เป็นศิษย์ของครูเพชร จรรย์นาค ครูดนตรีที่มีชื่อเสียงแห่งจังหวัดอยุธยา (ศิษย์หลวงประดิษฐไพเราะ) จนถึงออกวงร่วมกับครูเพชร ประชันวงตามงานต่าง ๆ ทั้งยังได้ใกล้ชิดกับครูชื้น ครูชั้น ดุริยประณีต ซึ่งมาตีระนาดให้กับวงลิเกของบิดา จึงได้เป็นศิษย์ของบ้านดุริยประณีต ได้ต่อเพลงกับครูสอน วงฆ้อง และเล่นดนตรีมากับครูสืบสุด (ไก่) ดุริยประณีต จนมีความสามารถทำทางเพลงสำหรับเดี่ยวระนาดได้ ต่อมาได้น้องสาวของครูชื้น ดุริยประณีต คนหนึ่งเป็นภรรยา แต่ไม่มีบุตรด้วยกัน

พ.ศ. ๒๔๘๕ น้ำท่วมกรุงเทพมหานครครั้งใหญ่ทำให้การเล่นลิเกซบเซาลงมาก ครูจึงหัดมายึดอาชีพแจวเรือจ้างจนหมดฤดูน้ำท่วม แล้วไปอยู่เรียนดนตรีกับครูเทวาประสิทธิ์ พาทยโกศล เป็นเวลาอีกปีเศษ

ความสามารถในทางดนตรีของครูบุญยงค์นั้นมีมาก สามารถบรรเลงปี่พาทย์ได้ทุกประเภท ทั้งประกอบการแสดงโขน ละคร ลิเก จนถึงการ

ประชันวงปี่พาทย์ เคยร่วมวงดนตรีกับ คณะทองใบ รุ่งเรือง คณะดุริยประณีต คณะพาทยโกศล คณะครูเพชร จรรย์นาค เป็นต้น ครูบุญยงค์ แต่งเพลงครั้งแรก ตั้งแต่เมื่อมีอายุได้ ๑๘ ปี แล้วได้นำไปบรรเลงในงานไหว้ครูครั้งหนึ่งที่บ้านหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ได้รับคำชมเชยว่า ทางบรรเลงดี จึงมีกำลังใจ ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕ อายุได้ ๒๖ ปี จึงร่วมมือกับครูบุญยัง น้องชาย หัดลิเก แสดงลิเกเป็นล่ำเป็นสัน จนถึงได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวดลิเก ทางวิทยุกระจายเสียง เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ ได้รับถ้วยทองคำหนัก ๕ บาท และเงินรางวัล หนึ่งหมื่นบาท โดยมี พร ภิรมย์ และครูบุญยัง เกตุคง ร่วมแสดงด้วย ใช้ชื่อคณะว่า "เกตุคงดำรงศิลป์"

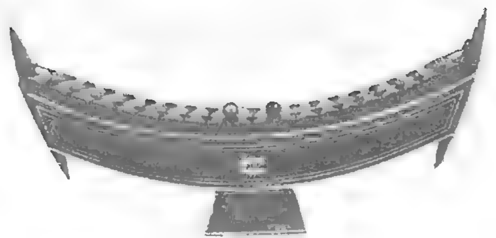
เมื่อ พลโท ม.ล.ขาบ กุญชร เป็นอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ ครูบุญยงค์ ได้เข้ารับราชการเป็นนักดนตรี พร้อม ๆ กับ ครูสมาน ทองสุโชติ ครูประสงค์ พิณพาทย์ ครูระตี วิเศษสุรการ ครูฉลวย จิยะจันทน์ ครูจำเนียร ศรีไทยพันธุ์ จึงมีโอกาสได้เป็นศิษย์ของครูพุ่ม บาปุยะวาส ได้ร่วมงานแต่งเพลงกับครูพุ่มหลายเพลง รับราชการอยู่ ณ กรมประชาสัมพันธ์ได้ประมาณ ๕–๖ ปี ก็ลาออกไปเป็นนักดนตรีประจำอยู่ไทยทีวีสีช่อง ๔ บางขุนพรหม ซึ่งเพิ่งเปิดดำเนินกิจการใหม่ อยู่ได้ประมาณ ๕ ปี ก็ลาออกมาเป็นนักดนตรีประจำวงดนตรีไทยของ สำนักงานกรุงเทพมหานคร จนเกษียณอายุเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๕

ผลงานทางด้านการแต่งเพลงของครูมีมากหลายเพลง อาทิ โหมโรงสามสถาบัน โหมโรงจุฬามณี โหมโรงสามจีน เพลงเงี้ยวรำลึกเถา เริงพลเถา ศรีธรรมราชเถา ชเวดากองเถา พิรุณสร่างฟ้าเถา เพชรน้อยเถา (ร่วมกับครูพุ่ม) สยามานุสติเถา เดือนหงายกลางป่าเถา น้ำลอดใต้ทรายเถา เกษรสำอางค์เถา ศรีอโศกเถา เป็นต้น และยังมีทางเดี่ยวสำหรับเพลงต่าง ๆ และเครื่องมือต่าง ๆ อีกเป็นอันมาก ผลงานของครูบุญยงค์มีความผูกพันอยู่กับ ครูพุ่ม บาปุยะวาส และครูจำเนียร ศรีไทยพันธุ์ หลายเพลง ผลงานการแต่งเพลงและการเรียบเรียงเพลงของครูบุญยงค์ ในระยะหลังนี้ มีชื่อเสียงแพร่หลายไปถึงต่างประเทศคือไปร่วมงานกับ นายบรู๊ซ แกสตัน นักดนตรีเอกชาวเยอรมันจัดทำเพลงชุด เจ้าพระยาคอนแชร์โต้ บรรเลงด้วยเครื่องดนตรีไทยผสมกับเครื่องดนตรีฝรั่งเป็นที่นิยมชมชอบกันโดยทั่วไป ซึ่งผลงานนี้เป็นเครื่องยืนยันว่า ครูบุญยงค์ เกตุคง เป็นอัจฉริยบุคคลทางดนตรีของไทยอีกผู้หนึ่ง ในเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๓๒ ครูได้เข้ารับพระราชทานโล่และเข็มเชิดชูเกียรติในฐานะเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย) ประจำปี ๒๕๓๑ นับเป็นเกียรติประวัติสูงส่งในชีวิตของครู

ปัจจุบันครูพักอยู่ที่บ้านเลขที่ ๑๓/๔ หมู่ ๔ ซอยเรืองรัตน์ ต.บางขุนเทียน อ.บางขุนเทียน กรุงเทพ ฯ ๑๐๑๕๐.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำให้สัมภาษณ์ของ ครูบุญยงค์ เกตุคง.)

นายบุญยัง เกตุคง

(พ.ศ. ๒๔๖๗-ปัจจุบัน)

ครูบุญยัง เกตุคง เกิดที่ตำบลมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม เมื่อวันเสาร์ เดือน ๓ ปีชวด พ.ศ. ๒๔๖๗ เป็นบุตรของนายพยอม (เที่ยง) และนางเขียน เกตุคง บิดามารดามีอาชีพทำสวน มีคณะแสดงนาฏะดนตรีและค้าขาย

เมื่อยังเยาว์ได้เริ่มเรียนหนังสือที่วัดชนะสงคราม แล้วเรียนดนตรีกับบิดา มีความสามารถร้องรำทำเพลงได้ดีมาตั้งแต่อายุยังน้อย จนอายุ ๘ ปี บิดาได้นำมาฝากไว้เป็นศิษย์ของครูหรั่ง พุ่ม-ทองสุก ซึ่งบ้านอยู่ที่ประตูน้ำภาษีเจริญ ฝั่งธนบุรี เริ่มเรียนฆ้องใหญ่เพลงสาธุการแล้วต่อเพลงโหมโรงเช้า โหมโรงเย็น เพลงช้า เพลงตับต่าง ๆ จนอายุเข้าสู่วัยรุ่นจึงได้เรียนกับครูเพชร จรรย์นาค (หรือจั่นนาค) ซึ่งเป็นครูดนตรีที่มีชื่อเสียงของจังหวัดอยุธยา ครูเพชรผู้นี้ เคยอยู่ในวงดนตรีของครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) และวงวังบูรพามาก่อน ได้เรียนฆ้องกับครูเพชรจนสามารถเดี่ยวพญาโศก แขกมอญจนถึงกราวในต่อมาเรียนระนาดทุ้ม ต่อเพลงเดี่ยวสารถี และพญาโศก จากครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ที่บ้านบาตร และได้ต่อเพลงหน้าพาทย์ต่าง ๆ จากครูโองการ กลีบชื่น และครูเอื้อน กรณ์เกษม

เมื่ออายุครบบวชได้บวชที่วัดโพธิ์นิมิตร ๑ พรรษา จากนั้นได้ร่วมงานกับพี่ชาย คือ ครูบุญยงค์ เกตุคง ทั้งเล่นดนตรีปี่พาทย์ ลิเกและการแสดงทุกประเภท ได้ต่อเพลงจากพี่ชายและนายช่อ อากาศโปร่ง เพิ่มเติมอีกเป็นอันมาก จนสามารถบรรเลงดนตรีไทยได้แทบทุกชนิด แต่ที่ถนัดมากคือระนาดเอก ระนาดทุ้ม และฆ้อง สามารถบรรเลงประกอบการแสดงโขนละครได้ทุกประเภท ครูบุญยังได้ต่อหน้าพาทย์จนถึงระดับองค์พระพิราพ จากเรืออากาศเอกโองการ กลีบชื่น และได้รับมอบให้ทำพิธีไหว้ครูทางนาฏศิลป์จากนายเต๊ก เสือสง่า และครูพิมพ์ นักระนาด

พ.ศ. ๒๕๑๐ เข้ารับราชการอยู่ในวงดนตรีไทยของฝ่ายสันทนาการ กรุงเทพมหานคร จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๒๖) นอกจากความสามารถในการบรรเลงดนตรีได้เกือบทุกเครื่อง แล้วยังร้องเพลงได้ด้วย โดยเฉพาะเพลงภาษา ร้องได้ดี สามารถถ่ายทอดวิชาการดนตรีให้แก่บุคคลได้ทุกรุ่นทุกระดับตั้งแต่นักเรียนมัธยมจนถึงนักศึกษามหาวิทยาลัย รวมทั้งทำหน้าที่เป็นผู้บรรยายเพลงของวงดนตรีไทยกรุงเทพมหานครด้วย

ผลงานการบันทึกเสียงของท่าน มักจะบันทึกร่วมกับพี่ชายรวมทั้งได้ไปเผยแพร่ดนตรีไทยในต่างประเทศมาแล้วหลายแห่ง เช่น ประเทศเยอรมัน ผลงานชิ้นล่าสุดที่รวมวงกับพี่ชาย คือ การบรรเลงเพลงไทยชุดเจ้าพระยาคอนแชร์โต้ ของบุญยงค์ เกตุคง และบรู๊ซ แกสตัน เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๕.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำให้สัมภาษณ์ครูบุญยัง เกตุคง.)

นางเบญจรงค์ (ธนโกเศศ) แฉ่งฉวี

(พ.ศ. ๒๔๖๑-ปัจจุบัน)

ครูเบญจรงค์ ธนโกเศศ มีนามเดิมว่า "เติม" เป็นบุตรีคนโตของ นายเตียง และนางทองอู่ ธนโกเศศ เกิดที่บ้านใกล้วัดใหม่อมตรส ตำบลบางขุนพรหม กรุงเทพมหานคร เมื่อวันเสาร์ แรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะเมีย ตรงกับวันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๑ มีน้องสาวร่วมบิดามารดาชื่อ เติบ ไม่เล่นดนตรี และมีน้องชายชื่อ อุดร ชำนาญในด้านปี่พาทย์ ได้เปลี่ยนชื่อจาก เติม มาเป็น เบญจรงค์ ในสมัยที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ปฏิวัติวัฒนธรรมไทย

เริ่มเรียนหนังสือพออ่านออกเขียนได้ที่บ้าน แล้วเข้าเรียนต่อในโรงเรียนพร้อมวิทยามูล จบชั้นมัธยมปีที่ ๓ ระหว่างที่เรียนหนังสือที่หัดสีซอด้วง ซออู้ และตีขิม เนื่องจากครูเตียง ผู้เป็นบิดาเป็นครูสอนเครื่องสายที่มีชื่อเสียงมาก และคุณแม่ทองอู่ ก็เป็นนักร้องจึงคุ้นเคยกับดนตรีไทยมาแต่เล็ก และในละแวกบ้านที่อยู่นั้น ก็แวดล้อมไปด้วยศิลปินเพลงไทย อาทิ บ้านหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดูรยชีวิน) บ้านครูละเมียด จิตตเสวี บ้านครูปลั่ง ครูไปล่ วนเขจร ฯลฯ

ครูคนแรกที่จับมือให้เรียนซอด้วง คือ ครูไปล่ วนเขจร ซึ่งครูเบญจรงค์ เรียกว่า "อาไปล่" เพราะสนิทสนมกับบิดามาก เมื่อสีซอด้วงเพลงจระเข้หางยาวได้แล้ว ก็ต่อเพลงไอยเรศ สี่บท บุหลัน ฯลฯ ครั้นเริ่มมีฝีมือดี ได้ต่อซอด้วงทางเดี่ยวจาก ครูปลั่ง วนเขจร ซึ่งได้ต่อทางเดี่ยวให้ทุกเพลงถึงเดี่ยวกราวใน และได้ต่อเดี่ยวซอด้วงเพิ่มเติมพร้อมด้วยเดี่ยวซออู้เพลงแขกมอญ จากหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดูรยชีวิน) ในตอนหลัง

นอกจากจะเล่นเครื่องสายได้คล่องและจำเพลงแม่นแล้ว ยังได้ต่อทางร้องกับครูละม่อม อิศรางกูร ณ อยุธยา ครูเชื้อ นักร้อง และเรียนเพิ่มเติมจากครูท้วม ประสิทธิกุลอีกเป็นบางเพลง จึงมีความสามารถทั้งในด้านการบรรเลงและขับร้อง

ชีวิตราชการ เริ่มทำงานเป็นเสมียนกรมที่ดิน สมัยนายเสริม สาลิคุปต เป็นเลขานุการกรม และได้เริ่มก่อตั้งวงเครื่องสายกรมที่ดินเป็นครั้งแรก รับราชการอยู่กรมที่ดินได้ ๘ ปี แล้วย้ายมาอยู่องค์การเชื้อเพลิง โดยนายฉันทิชย์ กระแสสินธุ์ ได้ชักชวนให้มาช่วยกันตั้งวงดนตรีไทยขององค์การเชื้อเพลิง ทำงานอยู่ที่นี่อีก ๒ ปี ก็ย้ายไปทำงานที่ธนาคารออมสิน เป็นเวลา ๒๐ ปีเศษ จึงเกษียณอายุ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๒

ชีวิตครอบครัว ได้สมรสกับ เรือเอกชิต แฉ่งฉวี ร.น. นักดนตรีเอก ศิษย์ครูเจือ เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา มีบุตรีด้วยกันทั้งสิ้น ๕ คน ชื่อ กัลยา ปราณี อุสา ผกา และเบญจวรรณ

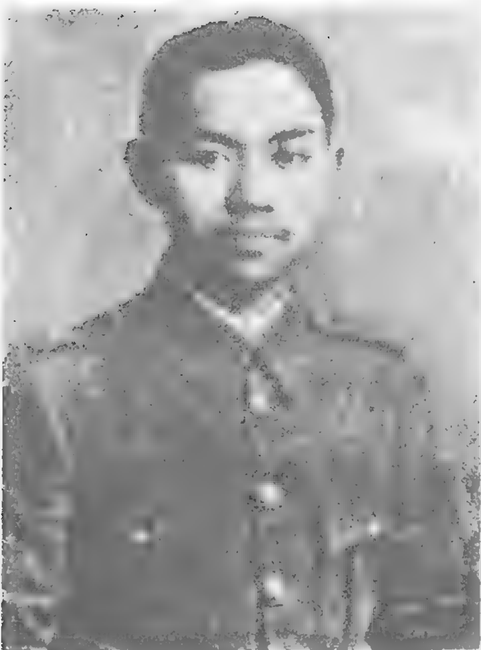
ครูเบญจรงค์ ธนโกเศศ ได้ชื่อว่าเป็นนักสีซอด้วงผู้แม่นเพลง สีซอยืนหยัดเป็นหลักของวงได้อย่างแน่วแน่มั่นคง เสียงซอดี มีรสมือ ได้เสียงชัดเจนแจ่มแจ้ง ในชีวิตเคยร่วมวงเครื่องสายกับนักดนตรีเอก ๆ มามาก เช่น ร่วมวงกับครูเจือ เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา ครูพุฒ นันทพล ครูประพาส สวนขวัญ เป็นผู้ร่วมก่อตั้งวงดนตรีไทยของกรมที่ดินและองค์การเชื้อเพลิง เป็นนักดนตรีประจำวงเสริมมิตรบรรเลง เป็นเจ้าของวงดนตรีคณะบางขุนพรหมใต้ และวงมิตรบรรเลง เคยอัดเสียงเดี่ยวซอด้วง เพลงกราวใน กับห้างแผ่นเสียง ต. เง็กชวน และมีผลงานเพลงเดี่ยวต่าง ๆ หลายเดี่ยวบันทึกเสียงไว้กับ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล ได้เคยช่วยครูชิต ผู้สามี ประดิษฐ์ทางขับร้องเพลงที่ครูชิตแต่งไว้หลายเพลงด้วยกัน

ในตอนปลายอายุราชการ ก่อนเกษียณอายุไม่กี่ปี ครูได้แยกทางกับสามี มาปลูกบ้านใหม่อยู่ที่ตำบลบางยี่ขัน พร้อมด้วยลูก ๆ ทั้ง ๕ คน เมื่อเกษียณอายุแล้ว วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร ได้เชิญเป็นอาจารย์พิเศษ สอนเครื่องสาย และยังคงสอนมาจนทุกวันนี้

ครูเบญจรงค์เคยสอนดนตรีในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สมัยที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงศึกษาอยู่ที่คณะอักษรศาสตร์ ได้เคยต่อซอด้วงถวาย ครูเบญจรงค์มีศิษย์มากทั้งจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และวิทยาลัยนาฏศิลป์.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำให้สัมภาษณ์ของ ครูเบญจรงค์ ธนโกเศศ.)

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

(พ.ศ. ๒๔๓๖-๒๔๘๔)

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ทรงเป็นพระราชโอรสองค์ที่ ๗๔ ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ และองค์สุดท้อง (องค์ที่ ๑๔) ของสมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี พระบรมราชินีนาถ ประสูติในพระบรมมหาราชวัง กรุงเทพมหานคร

เมื่อวันพุธ แรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะเส็ง ตรงกับวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๓๖ ทรงพระนามเดิมว่า **สมเด็จเจ้าฟ้าประชาธิปกศักดิเดช** ทรงมีสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ และสมเด็จพระเชษฐา ร่วมพระชนกชนนีเดียวกัน ตามลำดับ คือ สมเด็จเจ้าฟ้าหญิงพาหุรัดมณีมัย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จเจ้าฟ้าตรีเพชรุตม์ธำรง สมเด็จเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ สมเด็จเจ้าฟ้าศิริราชกกุธภัณฑ์ สมเด็จเจ้าฟ้าอัษฎางค์เดชาวุธ และสมเด็จเจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก โดยเฉพาะสามพระองค์คือ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จเจ้าฟ้าอัษฎางค์เดชาวุธ และสมเด็จเจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก นั้น ทรงมีส่วนเกี่ยวข้องกับวงการดนตรีไทย ทรงนิพนธ์เพลงไทย และสนับสนุนนาฏศิลป์ไทยเป็นอย่างยิ่ง

ถ้าจะนับเนื่องด้วยเชื้อสายความเป็นศิลปินเพลงไทยแล้ว พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นหลานทวดของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงเป็นหลานอาของ สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนริศรานุวัดติวงศ์ ทรงเป็นพระอนุชาต่างพระมารดากับสมเด็จเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต และพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นพิไชยมหินทโรดม ทุกพระองค์ที่ขานพระนามมานี้ ล้วนแต่ทรงมีผลงานในวงการดนตรีไทยทั้งสิ้น

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเริ่มศึกษาภาษาไทยในโรงเรียนราชกุมาร ตั้งแต่ทรงพระเยาว์ แล้วจึงเสด็จไปศึกษาต่อยังประเทศอังกฤษ เสด็จกลับมารับราชการในสมัยรัชกาลที่ ๖ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘ เสด็จเถลิงราชสมบัติเป็นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘ เสวยราชสมบัติเป็นเวลา ๙ ปี แล้วสละราชสมบัติเมื่อวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับดนตรีนั้น ไม่ปรากฏพระราชประวัติว่า เมื่อทรงพระเยาว์ได้ทรงเรียนดนตรีจากครูผู้ใด ทราบแต่ว่าโปรดที่จะฟังดนตรีมากกว่าทรงบรรเลง จนเมื่อเถลิงราชสมบัติในปี พ.ศ. ๒๔๖๘ แล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้วงพิณพาทย์หลวงเข้าไปบรรเลงเพลงถวายที่วังสุโขทัย สัปดาห์ละ ๑ ครั้ง ต่อมาได้ทรงหัดซอด้วงและซออู้โดยทรงเวลาว่างพระราชกิจ พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี พร้อมด้วยพระราชวงศ์ผู้ใกล้ชิดอีกหลายพระองค์ อาทิ สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต กรมหมื่นอนุพงศ์จักรพรรดิ์ กรมหมื่นอนุวัตรจตุรนต์ และพระราชธิดาทั้ง ๕ พระองค์ของสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต

ครั้งหนึ่งพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าศิริรัตนบุษบง พระธิดาในสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต ทรงนำซออู้ขนาดเล็กขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวาย โดยที่ทรงได้กระโหลกซอสวยงามมาจากอัมพวา และให้ช่างแกะเป็นตรา ปปร. สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ โปรดใช้ซอคันเล็กนี้สีเล่นเวลาทรงสำราญพระราชหฤทัย พระราชทานชื่อซอคันนี้ว่า "ซอตุ้น" (คำว่า ตุ้น แปลว่า เล็ก ๆ) ด้วยซอคันนี้เองได้ทรงคิดประดิษฐ์เพลงราตรีประดับดาวขึ้น โดยมีหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดูรยชีวิน) และหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ถวายคำแนะนำ เพลงราตรีประดับดาวเถา จึงเป็นเพลงพระราชนิพนธ์เพลงแรกสำเร็จเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๑ ในปี พ.ศ. ๒๔๗๒ ได้พระราชนิพนธ์เพลงที่ ๒ ขึ้น คือ เพลงเขมรละอองค์เถา และในปี พ.ศ. ๒๔๗๔ อีกเพลง คือ เพลงโหมโรงคลื่นกระทบฝั่ง ๓ ชั้น รวมทั้งหมด ๓ เพลง จากนั้นก็เปลี่ยนแปลงการปกครอง แต่นั้นมาก็ไม่มีใครได้เห็นซอประวัติศาสตร์คันนี้อีกเลย

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดดนตรีไทยมาก งานใดก็ตามที่มีดนตรีแล้ว มักจะเสด็จประทับฟังเพลงอยู่เป็นเวลานาน ๆ เสมอ เมื่อครั้งขึ้นตำหนักเปี่ยมสุข ณ พระราชวังไกลกังวล หัวหิน ทรงจัดให้มีการแสดงแฟนซี ประกอบเพลงไทย โดยให้มีการแต่งกายเป็นปริศนาชื่อเพลงต่าง ๆ ออกมา แล้วให้นักดนตรีทายว่า หมายถึงเพลงชื่ออะไร หากบรรเลงเพลงนั้นไม่ได้ หรือบรรเลงผิด วงดนตรีก็แพ้ นับเป็นการเล่นสนุกกับเพลงไทยที่น่าสนใจยิ่ง

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นครองราชย์ โดยมิได้ทรงหวังว่าจะต้องทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดินมาก่อนเลยและเมื่อจะทรงรับตำแหน่งนั้นก็มิได้ทรงสมัครพระทัย ขณะเดียวกับที่ทรงครองราชสมบัตินั้น เป็นระยะเวลาที่เศรษฐกิจตกต่ำมาก รวมทั้งมีการผันแปรทางการเมืองอย่างรุนแรง จึงทำให้ทรงมีความคับแค้นพระทัยมาก หลังจากสละราชสมบัติในปี พ.ศ. ๒๔๗๗ แล้ว ได้ประทับอยู่ ณ ประเทศอังกฤษ จนสวรรคต เมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ พระชนมายุ ๔๘ พรรษา และไม่มีพระราชโอรส พระราชธิดา.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก พระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว หนังสืออนุสรณ์ งานพระราชพิธีเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์ รัชกาลที่ ๗ พ.ศ. ๒๕๒๔ และคำบอกเล่าของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศิริรัตนบุษบง กับ อาจารย์มนตรี ตราโมท.)

นายประกอบ สุกัณหะเกตุ

(พ.ศ. ๒๔๕๕ - ๒๕๓๑)

นายประกอบ สุกัณหะเกตุ เป็นนักดนตรีไทยที่ชำนาญด้านเครื่องสาย เป็นผู้มีประสบการณ์ในวงการดนตรีไทยมาก เกิดเมื่อวันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๕ ในบริเวณวังหน้า ปัจจุบันนี้คือพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เป็นบุตรของนายขำและนางทองคำ บิดามีอาชีพรับราชการ ตาและยายมีนามว่า ชื่นและปลื้ม มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ๕ คน คนโต คือ นายแพทย์ขุนเกตุทัศน-พยาธิ ซึ่งเป็นนักดนตรีไทยสมัครเล่นคนหนึ่ง สามารถบรรเลงขลุ่ยได้ มีพี่สาว ๓ คน ชื่อ เลื่อน สุนทรเภสัช เฉลิม วีรแพทย์โกศล และจิ้มลิ้ม ลีละชาติ ทั้ง ๓ คน ไม่เล่นดนตรีเลย ตัวนายประกอบเป็นคนสุดท้อง มีความสามารถในการบรรเลงเครื่องสายได้รอบวง

สมรสกับนางสาวสมสวาท เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๐ ขณะที่มีอายุได้ ๒๐ ปี ภรรยาเป็นผู้ชอบฟังเพลงไทยมากและสามารถ

ร้องเพลงไทยได้ มีบุตรธิดาด้วยกัน ๔ คน คนโต ชื่อ อนุศาสน์ เป็นนักดนตรีสามารถสีซอด้วงและเป่าแคนได้ดี คนที่ ๒ เป็นนักร้องอยู่กองดุริยางค์ทหารเรือ ชื่อ ขนิษฐา คนที่สาม ชื่อ อายากิจ เป็นนักดนตรีไทยสีซออู้ และคนสุดท้องชื่อ ศรีอับสร สามารถบรรเลงขิมและเล่นออร์แกนได้ดี

เริ่มเรียนหนังสือกับญาติที่อยู่ในบริเวณวังหน้า หรือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ปัจจุบัน ต่อมาได้ย้ายไปเรียนที่โรงเรียนราชบุรีวิทยาลัย จนจบชั้น ม.๘ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ จากนั้นย้ายมาเรียนที่โรงเรียนนาฏดุริยางค์ ซึ่งปัจจุบันนี้คือวิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากรจนได้รับประกาศนียบัตรจากวิทยาลัยแห่งนี้ ได้อุปสมบทที่วัดระฆังโฆษิตาราม เป็นเวลา ๑ พรรษา โดยมีพระราชโมฬีเป็นพระอุปัชฌาย์ เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว ได้เข้าทำงานอยู่ในแผนกดุริยางค์ไทย กองการสังคีต กรมศิลปากร ในตำแหน่งศิลปินตรี ต่อมาได้ย้ายไปอยู่กองวิทยาการ กรมโรงงานโลหะกรรม ในตำแหน่งประจำแผนก แล้วย้ายอีกทีมาอยู่กรมทรัพยากรธรณี ในที่สุดแห่งสุดท้ายที่ท่านทำงานอยู่ ก็คือ กรมการค้าภายใน ในตำแหน่งพนักงานกองควบคุมการค้า

การเข้าสู่วงการดนตรีไทยนั้น เนื่องมาจากได้ติดตามพวกพี่ ๆ และญาติเข้าไปเล่นดนตรีอยู่ในวังของเจ้านายหลายพระองค์ ตั้งแต่ยังเป็นเด็ก และมีความรักดนตรีเป็นชีวิตจิตใจ จึงพยายามฝึกฝน ครูคนแรกคือ พ.ท.สราวุธ เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา เริ่มต้นเรียนตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. ๒๔๗๐ เมื่ออายุประมาณ ๑๑ ปี เพลงแรกที่เรียน คือ เพลงแขกมอญบางขุนพรหมเถา พ.ท.สราวุธ สอนให้เป่าขลุ่ย และโทนรำมะนา นอกจากเพลงแขกมอญบางขุนพรหมเถาแล้ว ได้ต่อเพลงแขกแดงเถา พระจันทร์ครึ่งซีกเถา และต่อเดี่ยวไวโอลิน เพลงเชิดนอก ครูคนที่สอง คือ หลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เมื่อครั้งที่เข้ามาเรียนในโรงเรียนนาฏดุริยางค์แล้ว ได้ทำหน้าที่เป็นคนสีซอด้วงประจำวงศรทองด้วย หลวงประดิษฐ์ไพเราะ ต่อเพลงลาวแพน ทางเดี่ยวไวโอลินให้และเพลงอื่น ๆ เช่น อะแซหวุ่นกี้เถา ยวนเคล้าเถา และพญาสี่เสาเถา เป็นต้น ครูคนที่สาม คือ ครูสอนวงฆ้อง เป็นผู้จับมือให้ตีฆ้องวงใหญ่ เพลงสาธุการ และได้สอนต่อมาจนตีเพลงหน้าพาทย์ ได้ถึงเพลงองค์พระพิราพ อันเป็นเพลงหน้าพาทย์สูงสุด ความสามารถของนายประกอบนั้นสามารถบรรเลงดนตรีและขับร้องได้ทั้ง ๒ อย่าง เครื่องดนตรีที่ถนัดมาก ได้แก่ ซอด้วง ออร์แกน ไวโอลิน และซออู้ เพลงที่ชอบบรรเลงอยู่เสมอ ได้แก่เพลงแขกสาหร่าย เพลงเทพหาวเหิน เพลงสารถี เพลงนกขมิ้น เพลงลาวแพน และสามารถสีซออู้เพลงหุ่นกระบอกได้ดี และขับเสภาได้ด้วย ครูที่สอนขับร้องคนแรก คือ คุณหญิงชิ้น ศิลปบรรเลง ตั้งแต่ครั้งยังเรียนอยู่ในโรงเรียนนาฏดุริยางค์ ครูนิภา อภัยวงศ์ และ พ.ท.สราวุธ เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา ก็เคยต่อร้องให้นายประกอบ เพลงที่ร้องได้ดี มีเพลงเทพรัญจวนเถา เพลงสารถี และเพลงทกบทเถา ชอบร้องเพลงกับวงเครื่องสายไทยมากกว่าวงดนตรีประเภทอื่น ๆ

เริ่มถ่ายทอดวิชาการดนตรีให้แก่ผู้อื่นตั้งแต่อายุประมาณ ๒๐ ปี และเป็นครูสอนดนตรีให้แก่สถาบันต่าง ๆ อาทิเช่น คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โรงเรียนดรุโณทยาน โรงเรียนวัดสังเวช โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย โดยสอนด้วยวิธีท่องจำและใช้โน้ตควบคู่กัน แต่งเพลงได้ทั้งทางร้องและทางเดี่ยว เคยแต่งเพลงโหมโรงจันทร์แจ่มวนา โหมโรงสุริยาเรืองศรี โหมโรงเอื้องเหนือ เพลงเมาะลำเลิงเถา และเพลงอื่น ๆ อีกหลายเพลง

งานเผยแพร่ดนตรีไทยนั้น ได้ออกแสดงครั้งแรกเมื่ออายุประมาณ ๑๗ ปี โดยแสดงการเดี่ยวซอด้วง เมื่อไปบรรเลงกับวงของ พ.ท.สราวุธ เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา นอกจากนี้ยังได้ร่วมแสดงดนตรี ณ โรงละครเก่า กรมศิลปากร ตั้งแต่ยังเป็นนักเรียนในโรงเรียนนาฏดุริยางค์ด้วย

งานบันทึกเสียงนั้นเริ่มบันทึกเสียงครั้งแรกกับบริษัท ยีนซีมอน เพลงชุดแรกที่บันทึกคือเพลงชุด ๓ ลาว อันมีเพลงลาวคำหอม ลาวดวงเดือน และเพลงลาวดำเนินทราย บรรเลงติดต่อกัน ครั้งที่ ๒ บันทึกร่วมกับวงดนตรีคณะเดชนะเสนีย์ ในความควบคุมของครูเจือ เสนีย์วงศ์ ที่ห้องบันทึกเสียงบริษัทกมลสุโกศลจำกัด บันทึกเพลงสองชั้นไว้หลายเพลง ครั้งที่ ๓ บันทึกเสียงกับคณะสิทธิถาวร ของครูประสิทธิ์ ถาวร เป็นการบันทึกลงแถบบันทึกเสียงหลายม้วนด้วยกัน เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๒ และเป็นผู้เดี่ยวไวโอลินนำในรายการวิทยุและโทรทัศน์ต่าง ๆ หลายรายการ เช่น รายการก่อนนิทรา ทางสถานีวิทยุ ททท. เป็นต้น

รางวัลทางดนตรีไทยที่เคยได้รับคือ ได้รับพระราชทานเข็มที่ระลึกสำหรับนักดนตรีไทย จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ฯ

นายประกอบ มีความสามารถในการเล่นเครื่องสายได้ดี เป็นคนแม่นเพลงมาก บรรเลงได้ตั้งแต่จังหวะช้า อ่อนหวานจนถึงเพลงจังหวะเร็วมาก และสามารถเขียนโน้ตเพลงได้ทั้งโน้ตสากลแบบตะวันตก โน้ตแบบตัวเลขหรือโน้ตแบบตัวหนังสือ (ด.ร.ม.ฟ.) นับได้ว่า เป็นบุคคลที่มีความสามารถยิ่งในวงการดนตรีไทย

นายประกอบถึงแก่กรรม เมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๓๑ รวมอายุได้ ๗๒ ปี.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก แถบบันทึกข้อมูลซึ่งนายประกอบ สุกัณทะเกตุ เป็นผู้ให้รายละเอียด เมื่อ ๒๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๕.)

เจ้าจอมประคอง ในรัชกาลที่ ๕
(พ.ศ. ๒๔๐๘-๒๔๕๔)

เจ้าจอมประคอง ในรัชกาลที่ ๕ เป็นบุตรีของ พระยาธรรมสารนิติพิพิธภักดี (ตาด อมาตยกุล) และคุณหญิงอิ่ม เกิดที่แพริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา หน้าวัดราชบูรณะ (วัดเลียบ) เมื่อปีฉลู พ.ศ. ๒๔๐๘

เจ้าจอมประคอง เริ่มต่อซอสามสายจากพระยาธรรมสารนิติพิพิธภักดี เมื่ออายุได้ประมาณ ๕ ปี โดยเริ่มหัดสีซอสามสายขนาดเล็ก น้ำหนักเบา เจ้าจอมประคองสนใจดนตรีมากจึงสีซอสามสายได้ดี จนกระทั่งอายุได้ ๘ ปี จึงสีซอสามสายขนาดซอผู้ใหญ่และสามารถต่อเพลงเดี่ยว ได้ตั้งแต่

อายุยังไม่ถึง ๑๐ ปี ในปี พ.ศ. ๒๔๑๕ เมื่ออายุได้ ๑๑ ปี ได้เข้าไปอยู่ในวังหลวง เพื่อฝึกหัดระเบียบหน้าที่ชาววังตามความนิยมสมัยนั้น จนถึง พ.ศ. ๒๔๒๒ อายุได้ ๑๔ ปี ก็ได้เป็นเจ้าจอมในรัชกาลที่ ๕ และอยู่ในพระอุปถัมภ์ของสมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี รับราชการเป็นเจ้าจอมฝ่ายใน ได้รับพระราชทานหีบหมากทองคำ ตรา จ.ป.ร. ตราตติยจุลจอมเกล้า และได้เบี้ยหวัดปีละ ๗ ชั่ง

ครั้นสิ้นรัชกาลที่ ๕ จึงได้กราบถวายบังคมลาออกมาอยู่ที่บ้านสวนนอก ตำบลราชวัตร ซอยสงวนสุข ถนนพระราม ๕ และได้กลับเข้าไปอยู่ในวังหลวงอีกเมื่อเข้าสู่วัยชรามากแล้ว จนกระทั่งถึง พ.ศ. ๒๔๘๒ เจ้าจอมประคองป่วยด้วยโรคชราและถึงแก่กรรมเมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๘๔ รวมอายุได้ ๘๖ ปี

ตลอดเวลาที่เจ้าจอมประคองรับราชการอยู่ในวังหลวง ได้สีซอถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนสิ้นรัชกาล ฝีมือสีซอของท่านไพเราะมาก โดยเฉพาะเพลงเดี่ยวที่ต่อจากท่านบิดา คือ เพลงแขกมอญสามชั้น สารถีสามชั้น พญาโศกสามชั้น สุรินทราหูสามชั้น ทะเยพญาครวญ และนกขมิ้น เจ้าจอมประคองสีซอได้ตามแบบฉบับของบิดาท่านอย่างแท้จริง ท่านสีซอประจำอยู่ในวงมโหรีฝ่ายในและเล่นเครื่องสายร่วมวงกับพระราชชายาเจ้าดารารัศมี

ศิษย์ที่ได้ต่อซอสามสายจากเจ้าจอมประคองมีไม่มากนัก ที่สำคัญได้แก่ เจ้าเทพกัญญา ณ เชียงใหม่ และพระยาอมาตยพงศ์ธรรมพิศาล (ประสงค์ อมาตยกุล).

วชิราภรณ์ วรรณดี

(เรียบเรียงจาก บทความ "สยามสังคีต" ของนายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล, สยามรัฐรายวัน ๑๑ ตุลาคม ๒๕๑๕, หน้า ๕.)

พระประดับดุริยกิจ (แหยม วีณิน)

(พ.ศ. ๒๔๑๘-ไม่ทราบปีที่ถึงแก่กรรม)

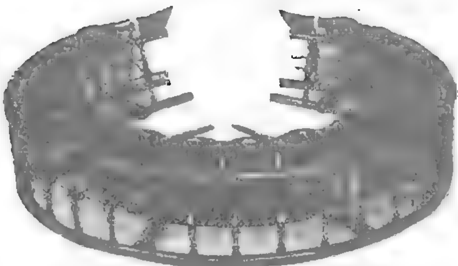
พระประดับดุริยกิจ (แหยม วีณิน) เป็นรองเจ้ากรมพิณพาทย์หลวง ในรัชกาลที่ ๖ ตำแหน่งปลัดกรม เกิดที่บ้านฝั่งธนบุรี ตำบลวัดดุสิตาราม เมื่อวันจันทร์ขึ้น ๒ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีชวด ตรงกับวันที่ ๒๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๑๘ ในสมัยรัชกาลที่ ๕ เป็นศิษย์ครูช้อย สุนทรวาทิน จากวัดน้อยทองอยู่ และเรียนหนังสือกับสมภารแสงในวัดเดียวกัน ตั้งแต่อายุได้ ๑๓ ปี (พ.ศ. ๒๔๓๑) มีความรู้สามารถบรรเลงปี่พาทย์ได้ดี และที่มีความสามารถมากคือ วิชาเครื่องหนัง ต่อมาได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็กในรัชกาลที่ ๖ เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๘ สมัยเมื่อยังทรงดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช รับพระราชทานเงินเดือนขั้นต้น ๒๐ บาท เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า ฯ ขึ้นครองราชย์แล้ว ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น **"ขุนพิณบรรเลงราช"** เมื่อ วันที่ ๑๘ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๓ รับพระราชทานเงินเดือน เดือนละ ๘๐ บาท แล้ว

เลื่อนขึ้นเป็นหุ้มแพรหลวงพิณบรรเลงราช เมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๕ เงินเดือน ๑๐๐ บาท ต่อมาทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ เปลี่ยนราชทินนามเป็น "หลวงประดับดุริยกิจ" เมื่อวันที่ ๘ เดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๕๗ และเป็นพระประดับดุริยกิจ เมื่อวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๕๙ ในปลายรัชกาลได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้รั้งตำแหน่งเจ้ากรมพิณพาทย์หลวง คือ ให้รักษาการตำแหน่งเจ้ากรมรับพระราชทานเงินเดือน ๒๐๐ บาท และได้รับตราช้างเผือก ชั้นที่ ๔

พระประดับดุริยกิจ แต่งงานครั้งแรกกับนางสาววงษ์ ธิดานายกล่อม และนางเยี่ยม มีบุตรธิดาชื่อ นายเดือน นายกุศิก และนางสาวประดับวงษ์ ต่อมาได้ภรรยาอีกคน ชื่อ นางสาวเพี้ยน บุตรีจีนคล้ายและนางแวว ซึ่งเป็นคนบ้านสวนตะไคร้ จังหวัดนครปฐม อยู่ด้วยกันมาตั้งแต่วันที่ ๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๗ มีบุตรีหนึ่งคน ชื่อ นางสาวเกษิณี และบุตรชายอีก ๓ คน คือ พลตรีสุภัทร์ นายทวี และพลตำรวจตรีเกษียณ วีณิน พลตรีสุภัทร เล่นดนตรีไทยได้คือ ระนาดเอก.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก เอกสารทะเบียนประวัติ กรมมหรสพ สำนักพระราชวัง และการสัมภาษณ์ พลตรีสุภัทร วีณิน.)

พระประดิษฐไพเราะ (มี ดุริยางกูร)

(ไม่ทราบปีที่เกิด และปีที่ถึงแก่กรรม)

พระประดิษฐไพเราะ นามเดิม **มี ดุริยางกูร** แต่คนทั่วไปมักเรียกกันว่า **ครูมีแขก** ซึ่งคุณเปี่ยมศรี ดุริยางกูร หลานทวดของท่าน เล่าให้ฟังว่า อาจเป็นเพราะบ้านเดิมของท่านตั้งอยู่ในบริเวณสุเหร่า เหนือวัดอรุณราชวราราม และเมื่อคลอดออกมาใหม่ ๆ นั้น ท่านมีสิ่งขาว ๆ คล้ายกระเพาะครอบศีรษะเหมือนหมวกแขก จึงได้สมญานามว่า "แขก" มาตั้งแต่เล็ก ไม่มีผู้ใดทราบวันเดือนปีเกิดของครูมีแขก แต่ยังพอจะอนุมานได้จากลายพระหัตถ์ของสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ซึ่งมีถึงสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ปรากฏในสาส์นสมเด็จ ความว่า

"ครูมีแขกนั้นหม่อมฉันรู้จักแต่เมื่อหม่อมฉันไว้ผมจุก ไปเรียนภาษาอังกฤษที่สมเด็จพระราชปิตุลา ประทับ ณ หอนิเพทพิทยา เห็นแกเดินผ่านไปหัดมโหรีของทูลกระหม่อมประสาท ที่มุขกระสัน

พระมหาปราสาททุกวัน เวลานั้นแกก็แก่มาก อายุกว่า ๗๐ ปีแล้ว มีบ่าวแบกขอสามสายตามหลังเสมอ วันหนึ่งกรมหลวงประจักษ์ตรัสเรียกให้แกแวะที่หน้าหอแล้ว ยืมขอสามสายแกมาลองสี แกฉุน ออกปากว่า "ถ้าทรงสีอย่างนั้นไฟก็ลุก" จำได้เท่านั้น"

จากลายพระหัตถ์ข้างต้นนี้แสดงว่า สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงเคยเห็นครูมีแขกขณะที่ทรงไว้พระเมาลี ถ้าจะคะเนอายุก็เห็นจะอยู่ในราว ๑๐ ชันษา จึงจะสามารถจำถ้อยคำที่ครูมีแขกพูดออกฉุนได้ชัดเจนเช่นนั้น ถ้าทรงพระเยาว์กว่านั้นก็เห็นเหลือวิสัยจะทรงจำไว้ได้ สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ประสูติเมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๐๕ ดังนั้นปีที่ทรงเห็นครูมีแขกควรจะอยู่ในราว พ.ศ. ๒๔๑๕ ซึ่งทรงคาดว่าครูมีแขกมีอายุ ๗๐ ปีกว่า เมื่อนับย้อนหลังจาก พ.ศ. ๒๔๑๕ ไปอีก ๗๐ ปี ก็จะตกในราว พ.ศ. ๒๓๔๕ ซึ่งตรงกับปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (พ.ศ. ๒๓๒๕ ถึง พ.ศ. ๒๓๕๒) เช่นนี้แล้ว ผู้เขียนจึงขอสันนิษฐานว่าครูมีแขกเกิดปลายรัชกาลที่ ๑ แห่งพระราชวงศ์จักรี

ครูมีแขก เป็นครูดนตรีมาตั้งแต่ปลายรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึงในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ครูมีแขกได้เป็นครูปี่พาทย์ในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวและได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นที่หลวงประดิษฐไพเราะเมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๙๖ ตำแหน่งปลัดจางวางมหาดเล็ก ว่าราชการกรมปี่พาทย์ฝ่ายพระบวรราชวัง ต่อมาในปีเดียวกันนั้นเอง ได้แต่งเพลงเชิดจีนแล้วนำขึ้นบรรเลงทูลเกล้า ฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นที่สบพระราชหฤทัยยิ่งนัก จึงโปรดให้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นพระประดิษฐไพเราะ เมื่อวันที่ ๒๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๙๖ ภายในเวลาเพียงเดือนเดียวเท่านั้น ที่เลื่อนบรรดาศักดิ์จากหลวงเป็นพระ ต่อมาในรัชกาลที่ ๕ ครูมีแขกได้เป็นครูมโหรีในสมเด็จกรมพระยาสุดารัตน์ราชประยูรแล้วถึงแก่กรรมประมาณต้นรัชกาลที่ ๕

ผลงานทางดนตรีของครูมีแขกนั้นยิ่งใหญ่และเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป แม้ในคำไหว้ครูปี่พาทย์ของโบราณก็ยังกล่าวถึงท่านไว้ว่า

ทีนี้จะไหว้ครูปี่พาทย์
ฆ้องระนาดมือดีปี่ไฉน
ทั้งครูแก้วครูพักเป็นหลักชัย
ครูทองอินนั่นแหละใครไม่เทียมทัน
มือตอดหนอดหนักขยักขย่อน
ตาพูนมอญมิใช่ชั่วตัวขยัน
ครูมีแขกคนนี้เขาดีครัน
เป่าทยอยลอยลั่นบรรเลงลือ

เพลงทยอยที่ว่านี้คือเพลงทยอยเดี่ยว ซึ่งครูมีแขก แต่งขึ้น สำหรับใช้เป่าเดี่ยวปี่อวดฝีมือโดยเฉพาะ เป็นเพลงที่แสดงอารมณ์เศร้าและคร่ำครวญอย่างผิดหวังได้อย่างวิเศษ ในทำนองโอดระคนโหยหวนของตอนต้น ในตอนท้ายจึงเปลี่ยนเป็นทำนองพันระคนครวญแสดงถึงอาการละล้าละลังอัดอั้นตันใจ เป็นที่ดื่มด่ำใจแก่ผู้ได้ฟังยิ่งนัก ในขั้นหลังสังคีตาจารย์จึงได้นำมาทำเป็นทางเดี่ยวของเครื่องมืออื่น ๆ ต่อมานับเป็นเพลงเดี่ยวชั้นสูงสุดเพลงหนึ่งของการบรรเลงเสภา

ครูมีแขกนั้นเป็นต้นตำรับในการแต่งเพลงประเภทลูกล้อลูกขัด จนได้รับสมญาว่า **"เจ้าแห่งเพลงทยอย"** ทั้งนี้เพราะเพลงทยอยสำคัญ ๆ ซึ่งถือเป็นแม่บทของเพลงประเภทลูกล้อลูกขัด เช่น

ทยอยนอก ทยอยเขมร ล้วนเป็นผลงานนิพนธ์ของครูมีแขกทั้งสิ้น โดยเฉพาะเพลงเชิดจีนนั้น นับได้ว่าเป็นเลิศในกระบวนเพลงโยนทั้งหลาย เพราะนอกจากจะมีลีลาแปลกพิสดารไม่ซ้ำแบบเพลงโยนอื่น ๆ ที่เคยมีมาก่อนแล้ว ยังเป็นเพลงโยนเพลงเดียวที่ไม่ต้องใช้หน้าทับเข้าประกอบในการขับร้องและบรรเลง ทั้งยังอาจใช้ประกอบการแสดงโขนละคร ได้อย่างพอเหมาะยากที่จะเป็นได้ในเพลงโยนอื่น ๆ

มีเรื่องเล่ากันมาว่า วันหนึ่งขณะที่ครูมีแขกเดินกลับจากสอนดนตรีในวัง ผ่านมาได้ยินพวกจีนเล่นมโหรีจีนกันอยู่ ก็ให้ศิษย์ที่มาด้วยกัน ๒ คน คือ ครูสิน ศิลปบรรเลง ซึ่งเป็นบิดาของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) และครูรอดช่วยกันจำไว้ พอถึงบ้านก็ได้นำมาเรียบเรียงประดิษฐ์ขึ้นเป็นเพลงชุดของเพลงจีน ๔ เพลง คือ จีนแส อาเฮีย ชมสวนสวรรค์ และเพลงแป๊ะ ซึ่งกลายเป็นเพลงอมตะมาจนทุกวันนี้ แสดงให้เห็นถึงความช่างสังเกตจดจำและประดิษฐ์ตกแต่งสมราชทินนาม "ประดิษฐไพเราะ" ของท่านโดยแท้

เป็นที่เชื่อได้ว่า ครูมีแขกคงจะชำนาญในการเล่นเครื่องดนตรีทุกประเภทตั้งแต่ปี่ไปจนถึงซอสามสาย เพราะในรูปถ่ายของท่านซึ่งได้ถ่ายไว้ในสมัยรัชกาลที่ ๕ เมื่อคราวที่พระยาราชานุ-ประพันธุ์ (สุดใจ) จัดให้มีพิธีไหว้ครูขึ้นนั้นเป็นรูปถือปี่เลาโปรด ซึ่งภายหลังได้ตกเป็นสมบัติของครูจางวางทั่ว พาทยโกศล และขนานนามกันว่า "ปี่ท่านพระ" มาจนทุกวันนี้ (รูปที่เห็นแพร่หลายกันอยู่ทั่วไปเป็นรูปเขียนสีน้ำมันฝีมือขุนประเสริฐหัตถกิจ ซึ่งเขียนจากรูปถ่ายนี้อีกทีหนึ่ง) ส่วนซอสามสายนั้นพิจารณาจากลายพระหัตถ์ของ สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ในหนังสือ สาส์นสมเด็จ ย่อมแสดงว่า ครูมีแขกคงเป็นเอตทัคคะผู้หนึ่งมิฉะนั้นแล้วไหนเลยจะกล้าออกปากค่อนพระราชวงศ์ชั้นสูงได้ ผู้ที่เล่นเป็นทั้งปี่และซอสามสายจนถึงชั้นเอิศ ทั้งสามารถแต่งเพลงโยน เช่น ทยอยนอก ทยอยเขมร เชิดจีน ตลอดจนขยายเพลงเป็นสามชั้น เช่น แขกมอญ สารถี พญาโศก ฯลฯ ไปจนถึงขั้นแต่งเพลงช้าเพลงเร็ว เช่น เพลงเรื่องจีนแสด้วยแล้ว ย่อมหนีไม่พ้นที่จะต้องมีความชำนาญในทุกเครื่องมือเป็นฐาน จึงจะสามารถผลิตผลงานได้ถึงเพียงนี้

งานคีตนิพนธ์ของครูมีแขกเท่าที่รวบรวมได้ มีดังต่อไปนี้

โหม่โรงขวัญเมือง การะเวกเล็กสามชั้น กำสรวลสุรางค์สามชั้น แขกบรเทศสามชั้น แขกมอญสามชั้น แขกมอญบางช้างสามชั้น จีนขิมเล็กสามชั้น สองชั้น ดวงพระธาตุสามชั้น ทะแยสามชั้น สารถีสามชั้น พญาโศกสามชั้น พญาครวญสามชั้น สี่บทสามชั้น แป๊ะสามชั้น สองชั้น พระอาทิตย์ชิงดวงสองชั้น จีนขิมใหญ่สองชั้น เชิดจีน ทยอยนอก ทยอยเดี่ยว ทยอยเขมร (เฉพาะเที่ยวกลับ) เทพรัญจวน (เฉพาะสามชั้นเที่ยวแรก) หกบทสามชั้น อาเฮียสามชั้น ภิรมย์สุรางค์ (ขยายขึ้นจากจีนแสสองชั้น) จีนแสสองชั้น

ในด้านชีวิตครอบครัว ครูมีแขกมีบุตรชายคนหนึ่ง ชื่อถึก พระยาภูมีเสวินเล่าว่า สีซอด้วงเพราะมัก ปู่ถึก มีภรรยาชื่อ ไผ่ มีบุตรชายหญิง ๒ คน ชื่อ พลัด (หญิง) และชื่อ สาย (ชาย) ครูสายนั้นมีความสามารถในซอด้วงและซอสามสายเป็นอย่างดี ภายหลังมีภรรยาชื่อ เพิ่ม มีบุตรธิดาด้วยกัน ๓ คน คือ หญิง ชื่อ แผ้ว ชาย ชื่อ ละม้าย และหญิง ชื่อ เปี่ยมศรี ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๕๗ ได้ตั้งร้านชื่อ "ดุริยบรรณ" ซึ่งเป็นชื่อที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส วัดบวรนิเวศวิหาร ทรงพระกรุณาตั้งชื่อประทาน ที่

มีชื่อเช่นนี้ เพราะเป็นร้านที่ขายทั้งหนังสือและเครื่องดนตรีไปด้วยกัน ล่วงมาประมาณปลายรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ครูสายได้ร่วมมือกับขุนเจริญดนตรีการ (นายดาบเจริญ โรหิตโยธิน) คิดโน้ตตัวเลข บันทึกเพลงไทยแทนนิ้วซอ นิ้วจะเข้ และขลุ่ย พิมพ์ออกจำหน่ายเผยแพร่เป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๔ โดยใช้ชื่อว่า "เลขาสังคีตย์" เป็นที่ได้รับความนิยมแพร่หลายจนถึงปัจจุบัน ทั้งได้นำขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗ เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๗๑ ได้ทรงมีพระราชดำรัสชมเชยว่าเป็นประโยชน์ในการฝึกหัดดนตรีขั้นต้นได้ดี นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้า ฯ และยังความปลื้มปิติแก่ผู้สืบสกุล "ดุริยางกูร" เป็นล้นพ้น

พิชิต ชัยเสรี

(เรียบเรียงจาก หนังสือ "ประวัติดนตรีไทย" ของ เจริญชัย ชนไพโรจน์ หนังสือที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพคุณแม่เพิ่ม ดุริยางกูร ณ เมรุวัดมกุฎกษัตริยาราม วันที่ ๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๕ และคำบอกเล่าของคุณเปี่ยมศรี ดุริยางกูร.)

หลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)

(พ.ศ. ๒๔๒๔-๒๔๙๗)

หลวงประดิษฐ์ไพเราะ เป็นบุตรสุดท้องของนายสิน และนางยิ้ม ศิลปบรรเลง เกิดเมื่อวันที่ ๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๒๔ ที่ตำบลคลองดาวดึงส์ จังหวัดสมุทรสงคราม ครูสินผู้บิดานั้นเป็นเจ้าของวงปี่พาทย์ และเป็นศิษย์ของ พระประดิษฐ์ไพเราะ (ครูมีแขก หรือ มี ดุริยางกูร)

เริ่มหัดดนตรีตั้งแต่อายุ ๕ ขวบ กับบิดา โดยเริ่มต้นเรียนฆ้องใหญ่ก่อนแล้วเริ่มหัดระนาดอย่างเอางานเอาการเมื่ออายุ ๑๑ ปี จนสามารถออกงานประชันฝีมือได้ตั้งแต่อายุเข้าสู่วัยหนุ่ม โดยได้แสดงฝีมือเดี่ยวครั้งแรกที่จวนผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี ในงานโกนจุกธิดาของพระยาสุรพันธ์พิสุทธิ์ ข้าหลวงใหญ่แห่งมณฑลราชบุรี

ในปี พ.ศ. ๒๔๔๓ อายุ ๑๙ ปี ได้แสดงฝีมือเดี่ยวระนาดเอกถวายสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดชที่ถ้ำเขางู ราชบุรี เป็นที่ต้องพระทัยมาก จึงทรงรับตัว

เข้ามาไว้ที่วังบูรพาภิรมย์ ในปีต่อมาได้ทำหน้าที่เป็นจางวางมหาดเล็ก จึงขนานนามท่านว่า "จางวางศร" มาตั้งแต่ครั้งนั้น และได้เป็นคนระนาดเอกประจำวงพิณพาทย์วังบูรพา โดยทรงหาครูมาสอนหลายคน ที่สำคัญคือพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพย์)

เมื่ออายุครบบวช ก็ได้บรรพชาที่วัดบวรนิเวศวิหาร โดยมีสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส เป็นพระอุปัชฌาย์ แล้วทรงจัดการให้แต่งงานกับนางสาว โชติ หุราพันธ์ ธิดาของ พันโทพระประมวลประมาณพล

นับตั้งแต่มาอยู่วังบูรพา จางวางศรได้รับพระกรุณาจาก สมเด็จเจ้าฟ้า ฯ เป็นอย่างมาก หาผู้ใดเสมอมิได้ ทรงจัดหาครูที่มีฝีมือดีเด่นทุกทางมาสอน ทรงบังคับให้ฝึกซ้อมจนถึงทรงลงพระอาญา นับว่าทรงเคี่ยวเข็ญมาก จนจางวางศรได้ชื่อว่า เป็นคนเก่งที่สุดแห่งยุคนั้น ประชันระนาดกับผู้ใดก็ชนะ นำความชื่นชมโสมนัสมาสู่องค์ผู้ทรงอุปถัมภ์เป็นอย่างยิ่ง

จางวางศร ไม่ใช่เป็นแต่เพียงนักดนตรีมีฝีมือมีความรู้รอบตัวสามารถเล่นดนตรีได้ทุกประเภทเท่านั้น แต่ท่านยังมีสติปัญญาเฉียบแหลมสามารถค้นคิดประดิษฐ์เพลงตำราได้อย่างไพเราะในเวลาอันรวดเร็ว เสมือนหนึ่งว่าทำนองเพลงนั้นหลั่งไหลออกมาจากสมองของท่านอย่างไม่ขาดสาย เป็นคนจำเพลงแม่น มีปฏิภาณดีเป็นเยี่ยม และมีนิสัยชอบค้นคิดประดิษฐ์ เทคนิคการบรรเลงแบบใหม่ ๆ ขึ้น

ในสมัยรัชกาลที่ ๕ นั้น จางวางศร เพิ่งเข้ามาอยู่กรุงเทพ ฯ ได้ไม่นานนักแต่ท่านก็ได้แสดงฝีมือไว้ไม่น้อย ได้เป็นนักดนตรีชุดพิเศษของหลวงที่เรียกว่า "วงปี่พาทย์ฤาษี" เช่น เมื่อครั้งตามเสด็จสมเด็จวังบูรพาไปอินโดนีเซีย ท่านก็ได้นำเพลงชวาหลายเพลงมาปรับปรุงเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๑ เพลงรุ่นนี้ คือ เพลงบุญเต็นซอล์ค (สมัยนี้เรียกว่า บูเซ็นซอก แปลว่า ไกลกังวล) เพลงยะวาเก่า ฯลฯ จางวางศรเป็นผู้นำเครื่องดนตรีชวาซึ่งเขย่าด้วยไม้ไผ่เรียกว่า "อุงคะรุง" ซึ่งมีเพียง ๕ เสียงเข้ามาเมืองไทยในปีนั้น โดยประดิษฐ์ให้เป็นเสียงไทย ๗ เสียง แล้วมอบให้ศิษย์ชื่อ นายเอื้อน ดิษฐ์เชยเอาไปเหลาที่บ้านสวนมะลินำออกเขย่าเผยแพร่ โดยเขย่า ๒ มือ มือละเสียง เท่ากับว่าเป็นการพัฒนา วงอังกะลุงของชวาให้มาเป็นแบบไทย จางวางศรจึงได้ชื่อว่าเป็นบิดาของวงอังกะลุงและครูเอื้อนจึงได้ชื่อว่าเป็นคนเหลาอังกะลุงคนแรก บรรเลงครั้งแรกที่วัดราชาธิวาสในงานกฐินหลวง

ใน พ.ศ. ๒๔๕๘ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จเลียบมณฑลปักษ์ใต้ ท่านได้ประดิษฐ์เพลงเขมรเขาเขียวขึ้นเป็นเพลงเถา ใช้ชื่อว่าเพลงเขมรเลียบนคร ทำเป็นทางกรอขึ้นบรรเลงถวาย นับเป็นการประดิษฐ์ทางบรรเลง "ทางกรอ" ขึ้นใหม่เป็นวิวัฒนาการอีกแบบหนึ่งของแบบฉบับ ซึ่งนิยมมาจนบัดนี้

จางวางศร ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหลวงประดิษฐ์ไพเราะในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๘ ทั้ง ๆ ที่ท่านไม่เคยรับราชการอยู่ในกรมกองใดมาก่อนเลย ทั้งนี้เพราะเป็นผู้มีฝีมือและความสามารถเลิศล้น เป็นที่ต้องพระราชหฤทัยมาก

ในสมัยรัชกาลที่ ๖ และ ๗ หลวงประดิษฐ์ต้องรับหน้าที่ควบคุมวงดนตรี ณ วังลดาวัลย์ ของ สมเด็จเจ้าฟ้ากรมหลวงลพบุรีราเมศร์ เพิ่มเติมขึ้นอีกวงหนึ่งซึ่งเรียกกันว่า วงบางคอแหลม ได้ประดิษฐ์ทางเพลงสำหรับวงบางคอแหลมขึ้นเป็นพิเศษ เช่น แขกลพบุรีทางบางคอแหลม เชิดจีนทางบางคอแหลม เป็นต้น

ครั้นถึงปี พ.ศ. ๒๔๖๘ ได้เข้ารับราชการในกรมปี่พาทย์และโขนหลวงกระทรวงวัง ซึ่งเป็นสมัยรัชกาลที่ ๗ หลวงประดิษฐ์ได้มีส่วนถวายการสอนดนตรีไทยแก่ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีพระบรมราชินี รวมทั้งได้มีส่วนช่วยในงานพระราชนิพนธ์เพลงไทย สามเพลง คือ เพลงราตรีประดับดาวเถา เพลงเขมรละอองค์เถาและเพลงโหมโรงคลื่นกระทบฝั่ง ๓ ชั้น รวมทั้งได้ช่วยก่อตั้งวงมโหรีส่วนพระองค์ และวงมโหรีหญิงในราชสำนักด้วย พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานเหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๒ และได้รับพระราชทานตราเบญจมาภรณ์มงกุฎไทย ในปี พ.ศ. ๒๔๗๓ รับตำแหน่งปลัดกรมปี่พาทย์และโขนหลวงกระทรวงวัง รับพระราชทานเงินเดือนเดือนละ ๑๕๐ บาท เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเสด็จเจริญพระราชไมตรีไปยังเมืองเขมร ในปี พ.ศ. ๒๔๗๒–๒๔๗๓ หลวงประดิษฐ์ได้ตามเสด็จด้วยและได้ไปช่วยสอนดนตรีให้แก่ราชสำนักเขมรหลายเดือน เมื่อกลับมาก็ได้นำเพลงสำเนียงเขมรมาประดิษฐ์ขึ้นเป็นเพลงไทยหลายเพลง อาทิ ขะแมชม ขะแมซอ ขะแมกอฮอม เป็นต้น

เมื่อสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงจัดให้มีการบันทึกเพลงไทยเป็นโน้ตสากล หลวงประดิษฐ์ได้ทำหน้าที่เป็นผู้บอกเพลงร่วมกับครูดนตรีหลายท่าน อาทิ พระยาเสนาะดุริยางค์ จางวางทั่ว พาทยโกศล อาจารย์มนตรี ตราโมท โดยมีขุนสมานเสียงประจักษ์ นายพิษณุ แช่มบาง นายโฉลก เนตตะสูต เป็นผู้ช่วยเขียนบันทึกลงเป็นโน้ตสากล ผลงานนี้ได้เก็บไว้ที่กองการสังคีต กรมศิลปากร และห้องสมุดดนตรีทูนกระหม่อมบริพัตร ฯ

หลวงประดิษฐไพเราะได้ชื่อว่าเป็นผู้มีความอารี อุปถัมภ์ค้ำชูนักดนตรีด้วยกัน รักและห่วงใยในศิษย์ ในสมัยรัชกาลที่ ๕ มีนักดนตรีจากเมืองมอญมาอยู่กับท่านชื่อ ครูสุ่ม ดนตรีเจริญ หลวงประดิษฐ์ ให้อุปถัมภ์ในตอนต้นและให้ความนับถือแลกฝีมือและแลกเพลงซึ่งกันและกัน จึงเกิดเป็นเพลงเถาใหม่ ๆ ขึ้นในยุคนั้นหลายเรื่อง

กล่าวกันว่า หลวงประดิษฐไพเราะ แต่งเพลงไว้มากกว่า ๓๐๐ เพลง บางเพลงก็ร่วมแต่งกับนักดนตรีท่านอื่น อาทิ เจ้าคุณครูพระยาประสาน–ดุริยศัพท์ มีทั้งที่แต่งขึ้นจากเพลงสองชั้นของเดิมที่แต่งขึ้นใหม่ทั้งหมด และที่ดัดแปลงมาจากเพลงของต่างชาติ เป็นเจ้าของเพลงโหมโรงหลายเพลง อาทิ โหมโรงกระแตไต่ไม้ โหมโรงปฐมดุสิต โหมโรงศรทอง โหมโรงประชุมเทวราช โหมโรงบางขุนนนท์ โหมโรงนางเยื้อง โหมโรงม้าสบัดกีบ และโหมโรงบูเต็นซอล์ค เป็นต้น

ในด้านเพลงเถามีอยู่เป็นจำนวนนับร้อยเพลง อาทิ กระต่ายชมเดือนเถา ขอมทองเถา เขมรเถา เขมรปากท่อเถา เขมรราชบุรีเถา แขกขาวเถา แขกสาหร่ายเถา แขกโอดเถา ครวญหาเถา จีนลั่นถันเถา ชมแสงจันทร์เถา เต่าเห่เถา นกเขาขะแมร์เถา พราหมณ์ดีดน้ำเต้าเถา มุล่งเถา แมลงภู่ทองเถา ยวนเคล้าเถา ช้างกินใบไผ่เถา ระหกระเหินเถา ระส่ำระสายเถา ใส้พระจันทร์เถา ลาวเสี่ยงเทียนเถา แสนคำนึงเถา สาวเวียงเหนือเถา สาริกาเขมรเถา โอ้ลาวเถา ครุ่นคิดเถา กำสรวลสุรางค์เถา แขกไทรเถา สุรินทราหูเถา เขมรภูมิประสาทเถา แขไขดวงเถา ล่องเรือเถา พระอาทิตย์ชิงดวงเถา กราวรำเถา ฯลฯ

ในกระบวนเพลงเถาต่าง ๆ ได้ทำเพลงสี่ชั้น สามชั้น สองชั้น และชั้นเดียว ไว้หลายเพลง อาทิ สุรินทราหู เขมรไทรโยค แขกพราหมณ์

ดาวจระเข้ เป็นต้น

ในกระบวนทางเปลี่ยน ได้ทำทางเปลี่ยนไว้มากมาย อาทิ ช้าปี่ ดำเนินทราย ตามกวาง ทองย่อน พราหมณ์ดีดน้ำเต้า สร้อยเพลง นกจาก ฯลฯ

ในกระบวนเพลงสามชั้น ได้แก่ ตับขะเมร์กอฮอม ฝรั่งจรกา เทพรำพึง ฝรั่งรำเท้า ดอกไม้ทอง ใบ้คลั่ง จีนนำเสด็จ ฯลฯ

หลวงประดิษฐ์เป็นต้นคิดบันทึกเพลงไทยออกเป็นโน้ต ๕ เสียง เป็นต้นกำเนิดเพลงกรอ เป็นต้นกำเนิดวิธีตีระนาดแบบสะบัด ขยี้ รัว กวาด กรอ แบบพิสดารต่าง ๆ เหลือจะพรรณนาได้ ศิษย์ของท่านมีมากมายกระจายไปทั่วทุกทิศมีทั้งชายและหญิง อาทิ นายเผือด นักระนาด จางวางผาด นายลาภ ณ บรรเลง โชติ ดุริยประณีต ชื้น ดุริยประณีต ฉันทิชย์ กระแสสินธุ์ ร.อ.โองการ กลีบชื่น (ทองต่อ) แสวง คล้ายทิม ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์ ประสิทธิ์ ถาวร บุญยงค์ เกตุคง พิมพ์ นักระนาด เสนาะ หลวงสุนทร อุทัย แจ้งละเอียด ศิริ นักดนตรี สงัด ยมคุปต์ ฉลาก โพธิ์สามต้น รวม พรหมบุรี กิ่ง พลอยเพ็ชร สวัสดิ์ บูรณพิมพ์ สมภพ ขำประเสริฐ พระพรหมปรีชา (กล่อน จันทร์เรือง) ชฎิล นักดนตรี สุเทพ มีสวัสดิ์ บุญมี พูนเจริญ ฯลฯ

ศิษย์ที่เป็นผู้หญิงมีบุตรีทั้งสองคือคุณหญิงชิ้น ศิลปบรรเลงและนางมหาเทพกษัตรสมุห (บรรเลง สาคริก) จันทนา พิจิตรคุรุการ จิ้มลิ้ม กุลตัณฑ์ ลม่อม อิศรางกูร ณ อยุธยา ลม่อม บูรณพิมพ์ ศิริกุล นักดนตรี สุคนธ์ พุ่มทอง ประชิต ขำประเสริฐ ฯลฯ

ชีวิตครอบครัวนั้น แต่งงานครั้งที่ ๑ กับภรรยาชื่อ โชติ มีบุตร ๔ คน ชื่อ คุณหญิงชิ้น อาจารย์บรรเลง (สาคริก) นายประสิทธิ์ และ นายขัชวาล (รุ่งเรือง) กับภรรยาคนที่ ๒ ชื่อ ฟู มีบุตร ๔ คน ชื่อ พัลลิกา ขวัญชัย น.อ.สมชาย และนายสนั่น ศิลปบรรเลง

หลวงประดิษฐ์ไพเราะถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ รวมอายุ ๗๓ ปี.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำบอกเล่าของคุณหญิงชิ้น ศิลปบรรเลง.)

นายประพาส สวนขวัญ

(พ.ศ. ๒๔๔๗-ปัจจุบัน)

ครูประพาส สวนขวัญ เกิดที่ตำบลท่าพระจันทร์ กรุงเทพมหานคร เมื่อวันอาทิตย์ แรม ๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ปีมะโรง ตรงกับวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๔๗ เป็นบุตรชายคนโตของจ่าสิบเอกพิณ และนางปุ้ย สวนขวัญ มีพี่น้องร่วมบิดามารดาอีก ๔ คน สามคนแรกเป็นชายชื่อ พิศ เพี้ยน และพุด และน้องสาวคนสุดท้องอีกหนึ่งคน ที่เป็นนักดนตรีคือ นายพิศ (สีซอ) และนายพุด เป็นนักดนตรีเป่าแตรทรัมเป็ต อยู่ในกองดุริยางค์

ทหารบก

เริ่มเรียนหนังสือชั้นประถมที่วัดมหาธาตุ แล้วไปเรียนต่อโรงเรียนมัธยมวัดบพิตรพิมุข จนจบชั้นมัธยมปีที่ ๕ มีความสนใจดนตรีไทยมาตั้งแต่เด็ก โดยติดตามฟังเพลงตามสถานที่ต่าง ๆ จนจำเพลงได้ อายุ ๑๕ ปี ก็เป่าขลุ่ย สีซอเล่นได้ และได้ซื้อหีบเพลงชักมาหัดเล่นเองจนสามารถบรรเลงได้ดีเมื่ออายุราว ๑๗–๑๘ ปี พออายุ ๒๐ ปี ก็เข้าวงเครื่องสายผสมได้ และได้ไปเรียนดนตรีจากท่านจางวางทั่ว พาทยโกศล ที่บ้านหลังวัดกัลยาณมิตร

เนื่องจากบิดาถึงแก่กรรมตั้งแต่ยังเรียนหนังสือไม่จบ จึงลาออกมาทำงานเป็นเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยคุรุภัณฑ์ ของกระทรวงกลาโหม แล้วเริ่มต้นสอนดนตรีตามบ้านต่าง ๆ รวมทั้งออกเล่นเครื่องสายร่วมกับ วงเครื่องสายผสมของนายกุ๊น (ไม่ทราบนามสกุล) ซึ่งบรรเลงเพลงเป็นประจำทุกคืนในโรงภาพยนตร์ (สมัยหนังเงียบ) ได้ร่วมวงกับครูพุฒ นันทพล ซึ่งเป็นศิษย์จากบ้านท่านจางวางทั่ว พาทยโกศล (ต่อเพลงขิมจากครูช่อ สุนทรวาทิน) จึงได้แลกทางเพลงและต่อเพลงเพิ่มเติมจากครูพุฒ นันทพล ด้วย

ในราว พ.ศ. ๒๔๗๑ บริษัทแผ่นเสียงโคลัมเบีย ได้มาบันทึกเสียงที่บ้านนรสิงห์ ครูประพาส ได้อัดแผ่นเสียงเพลงเดี่ยวต่าง ๆ ไว้ เช่น เดี่ยวไวโอลิน และหีบเพลงชัก มีเพลงนกขมิ้น ๓ ชั้น เป็นอาทิ และต่อมาได้บันทึกเสียงร่วมกับครูพุฒ นันทพล โดยบริษัท พาโลโฟน เท่าที่ค้นพบมีเพลงเขมรพวง ครูพุฒ ตีขิม ครูเจือ สีซออู้ ครูประพาส สีไวโอลิน ผู้ขับร้องชื่อ สำเภา เป็นแผ่นเสียง พาโลโฟน หมายเลข บี ๑๘๗๐๖ รวม ๓ แผ่น นอกจากนี้ยังออกแสดงตามสถานที่ต่าง ๆ โดยมีนักร้องประจำวงคือ นายอารีย์ นันทพล และนางเสนาะ ศรีพยัคฆ์

สมัยเมื่อหลวงบุรกรรมโกวิทเป็นผู้ว่าการศาลาเทศบาลนครกรุงเทพ ครูประพาส ได้เข้ารับราชการเป็นหัวหน้าวงดนตรีสากลของเทศบาล ราว ๒ ปี ต่อมา ก็ย้ายมาอยู่กรมประชาสัมพันธ์ สมัยนายประกอบ จารุมณี เป็นอธิบดี และรับราชการต่อมาจนเกษียณอายุในปี พ.ศ. ๒๕๐๗

ชีวิตครอบครัว มีภรรยาคนแรกชื่อ อบเชย มีบุตรคนหนึ่งชื่อ นาวาตรีประสาท สวนขวัญ ประจำอยู่วงดุริยางค์ราชนาวี ภรรยาคนที่ ๒ ชื่อ ถนอม มีบุตรคนหนึ่ง ถึงแก่กรรมแต่ยังเยาว์ ส่วนภรรยาคนปัจจุบันชื่อ ละออ มีบุตรี ๓ คน ชื่อ อาภา จันตรี และศรีวราห์ กับบุตรชายอีกหนึ่งคนชื่อ สันติภาพ ทุกคนเล่นดนตรีได้

ครูประพาสแต่งเพลงไว้คือ เพลงโหมโรงประพาสสวน ๓ ชั้น ไม่สู้แพร่หลายนัก ในปี พ.ศ. ๒๕๒๖ นี้ ยังมีสุขภาพดีมาก ไปทำงานที่ฝ่ายดนตรีไทย กรมประชาสัมพันธ์ทุกวัน นอกจากนี้ยังรับสอนตามสถาบันต่าง ๆ อาทิ โรงเรียนนายเรือ โรงเรียนอัสสัมชัญ สีลม โรงเรียนโพลีเทคนิค ยมราช โรงเรียนไตรมิตรศึกษา ยานนาวา และโรงเรียนนวคประสิทธิ์ สามพราน และยังไปช่วยงานประจำอยู่ที่ร้านเครื่องดนตรีดุริยบรรณ อีกด้วย บ้านของครูนั้น อยู่ที่เลขที่ ๑๗/๑๖๙ หมู่ ๔ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำให้สัมภาษณ์ของ ครูประพาส สวนขวัญ.)

นายประเวช กุมุท

(พ.ศ. ๒๔๖๖-ปัจจุบัน)

ครูประเวช กุมุท เป็นลูกชาวนา เกิดที่ตำบลคานหาม อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เกิดเมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๖ บิดาชื่อ นายวง มารดาชื่อ ชุ่ม มีปู่และย่าชื่อ กลับและสาย มีพี่ชายร่วมบิดามารดาเดียวกัน ๑ คน ชื่อ โกวิท กุมุท ซึ่งเป็นนักดนตรีและควบคุมวงอังกะลุง

เริ่มเรียนหนังสือที่โรงเรียนมัธยมดำเนินศึกษา จนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ จึงย้ายมาเรียนต่อที่โรงเรียนนาฏดุริยางค์ กรมศิลปากร คือ วิทยาลัยนาฏศิลป์ในปัจจุบัน จนจบชั้นมัธยมศึกษาบริบูรณ์ ต่อจากนั้นจึงได้เข้าเรียนเตรียมปริญญามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อจบชั้นเตรียมปริญญาแล้วก็เลิกเรียน เนื่องจากได้เข้ารับราชการในกรมศิลปากร

พ.ศ.๒๔๘๐ รับราชการในตำแหน่งศิลปินตรีที่แผนกดุริยางค์ไทย กรมศิลปากร จนถึง พ.ศ. ๒๕๐๗ แล้วลาออกไปทำงานที่ธนาคารไทยพาณิชย์ในตำแหน่งหัวหน้าหน่วยทะเบียน จนถึง พ.ศ. ๒๕๒๒ จึงได้ย้ายไปทำหน้าที่เป็นผู้เชี่ยวชาญดนตรีไทย ณ วิทยาลัยนาฏศิลป์ จังหวัดเชียงใหม่ และยังคงดำรงตำแหน่งนี้จนปัจจุบัน

เนื่องจากมีนิสัยรักดนตรีมาตั้งแต่อายุยังน้อย บิดาจึงสอนให้หัดร้องเพลง ๒ ชั้น ง่าย ๆ ตั้งแต่อายุ ๑๖ ปี (พ.ศ. ๒๔๗๒) เพลงที่ต่อจากบิดาได้แก่ จระเข้หางยาว เขมรพระปทุม และเพลงจีนขิมเล็ก แล้วยังได้เรียนขิม โทนรำมะนาและกลองแขกจากท่านบิดาด้วย

เมื่อย้ายมาเรียนต่อในโรงเรียนนาฏดุริยางค์ แล้วได้ต่อซอด้วงจากครูมี พูลเจริญ และครูโสภณ ชื่อต่อชาติ ซึ่งสอนซอด้วงและขลุ่ย เพลงที่เรียนส่วนมากเป็นเพลงบังคับตามหลักสูตรของโรงเรียน เช่น จระเข้หางยาว แป๊ะ บุหลัน สี่บท เป็นต้น

เรียนเดี่ยวซอด้วงและซออู้กับครูปลั่ง วนเขจร ได้เพลงนกขมิ้น ก็พอดีเรียนจบชั้นมัธยมศึกษา เมื่อเข้ารับราชการในกรมศิลปากรแล้วจึงได้ต่อเพลงทางซออู้และซอสามสาย จากครูอนันต์ ดูรยชีวิน จนได้เพลงเดี่ยวพญาโศก เพลงเดี่ยวต่าง ๆ จนถึงเดี่ยวกราวใน และเรียนดีดจะเข้กับครูละเมียด จิตตเสวี (นางสนิทบรรเลงการ) จนถึงเดี่ยวลาวแพนได้ ต่อมามีโอกาสได้เป็นศิษย์ของหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดูรยชีวิน) ซึ่งนับเป็นครูคนสุดท้ายที่ถ่ายทอดวิชาการดนตรีไทยให้แก่ครูประเวชอย่างละเอียดละออ ทั้งเทคนิคการสีซอทุกชนิด การสีคลอร้องทางเพลงต่าง ๆ วิธีการสีกับวงดนตรีทุกประเภทจนถึงการสีเพลงเดี่ยวต่าง ๆ รวมทั้งได้ปรับปรุงทางเพลงที่ได้มาก่อนให้ไพเราะขึ้น จนสามารถสีซอได้เยี่ยม ทั้งซอด้วง ซออู้ และซอสามสาย เพลงเดี่ยวที่สีได้ไพเราะมาก ได้แก่ เพลงนกขมิ้น ลาวแพน พญาโศก กราวใน เชิดนอก ทะแย และทยอยเดี่ยว เป็นต้น และยังมีความสามารถในการตีระนาด ฆ้องวงใหญ่ รวมทั้งเครื่องหนังอีกด้วย ได้เรียนเพลงหน้าพาทย์ต่าง ๆ จากอาจารย์มนตรี ตราโมท

ความสามารถในการขับร้องนั้น ร้องเพลงได้ทุกประเภท แม้กระทั่งเพลงพื้นเมือง และตีกรับขับเสภาได้ไพเราะมากด้วย ระดับเสียงของครูประเวชนั้น เป็นเสียงนอกระดับเสภาจนถึงเสียงบนสุด (เสียงชวาไม่หลบ) เริ่มถ่ายทอดวิชาการดนตรีไทยให้แก่รุ่นน้องตั้งแต่ครั้งยังเรียนอยู่ในโรงเรียนนาฏดุริยางค์ มีอายุประมาณ ๒๐ ปี ถนัดสอนเครื่องสายและมโหรี เคยสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทั้งโดยวิธีจำและวิธีอ่านโน้ต เคยมีผลงานทางด้านการแต่งเพลงไว้หลายเพลงด้วยกัน อาทิเช่น แต่งบทร้องเพลงตะลุ่มโปงเถา แต่งทั้งบทร้องและทำนองเพลงแขกเล่นกลเถา ซึ่งได้รับรางวัลในการประกวดเครื่องสายไทยของธนาคารกสิกรไทย เป็นต้น นอกจากจะสอนอยู่ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์แล้ว ครูยังได้รับเชิญให้ไปบรรยายเรื่องเกี่ยวกับดนตรีไทยและประวัติเพลงตามสถาบันต่าง ๆ และทางสถานีวิทยุ โทรทัศน์อยู่เสมอ ซึ่งในการบรรยายแต่ละครั้งมักจะมีเอกสารประกอบการบรรยายด้วยเสมอ ผลงานที่เกี่ยวข้องกับดนตรีไทยที่ครูภูมิใจ นอกจากรางวัลจากเพลงแขกเล่นกลเถาแล้ว ยังได้รับรางวัลในการแต่งบทละคร เรื่องเอกราชสุโขทัยด้วย ผลงานทางการบันทึกเสียง บันทึกแผ่นเสียงครั้งแรกกับวงดนตรีดุริยประณีต ในเสภาเรื่องกากี คู่กับครูเหนี่ยว ดุริยพันธุ์ บันทึกแผ่นเสียงกับบริษัทศรีกรุง ห้างนาย ต.เง็กชวน และอัดเสียงลงแผ่นลองเพลย์ ในเพลงโสมส่องแสง เขมรละอองค์เถา กับวงดนตรีของกรมศิลปากร ที่ห้างกมลสุโกศล

สมรสกับนางกนกรัตน์ มีบุตรธิดาด้วยกัน ๗ คน คือ วนิดา วราภรณ์ ขจรภพ นพดล วิมลชาติ ประศาสน์ศักดิ์ และจักรกฤษณ์ ธิดา ๒ คนโต มีความสามารถในการขับร้องและรำละคร บุตรชายคนที่ ๕ และคนที่ ๗ เป็นนักดนตรีสากล คนอื่นนอกนั้นไม่เป็นนักดนตรี ปัจจุบันครูประเวชพักอยู่ที่บ้านเลขที่ ๑ ถนนสุริวงศ์ ๕ ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำให้สัมภาษณ์ ของครูประเวช กุมุท เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๒๕.)

นายประสงค์ พิณพาทย์

(พ.ศ. ๒๔๖๖-ปัจจุบัน)

นายประสงค์ พิณพาทย์ เป็นนักระนาดฝีมือดีคนหนึ่งของวงการดนตรีไทย เกิดที่ตำบลบางปรอก จังหวัดปทุมธานี เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๖๖ บิดาเป็นไทยเชื้อสายมอญ ชื่อเมี้ยะ มารดาเป็นคนไทยชื่อบุนนาค บิดามารดามีอาชีพทำสวนและเป็นนักดนตรีสืบเชื้อสายดนตรีรามัญมาจากปู่คงพันและย่าโล่ ตั้งแต่สมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ครูประสงค์จึงได้

เรียนดนตรีกับบิดาตั้งแต่เล็ก มีพี่น้องท้องเดียวกัน รวม ๘ คน เป็นนักดนตรีไทย ๖ คน คือ พี่สาวใหญ่ ชื่อ สะอาด เป็นคนฆ้องเล็ก น้องชายชื่อ เล็ก เป็นรอบวง น้องชาย ชื่อ ชั้น เป็นคนเครื่องหนัง น้องชาย ชื่อ เชาว์ และเบิ้ม ก็บรรเลงดนตรีไทยได้รอบวง เช่นเดียวกัน ส่วนน้องสาวอีก ๒ คน ชื่อ ตุ๊ และแจ๋ว ไม่เป็นดนตรี พี่น้องทั้งหมดนี้ยึดอาชีพเป็นนักดนตรีอยู่ที่จังหวัดปทุมธานี

เมื่อยังเยาว์ เริ่มเรียนหนังสือที่โรงเรียนประชาบาลวัดหงสา จนจบชั้นประถมปีที่ ๔ เริ่มเรียนดนตรีไทยจากบิดาเมื่ออายุได้ ๑๐ ปี โดยเริ่มเรียนฆ้องมอญก่อน จนสามารถร่วมวงบรรเลงกับครอบครัวได้ เพลงที่ต่อจากบิดาส่วนมากเป็นเพลงมอญ ต่อมาจึงเรียนเพลงไทยเพิ่มเติมกับครูฝุ่น ระนาดเสนาะ (ยังมีชีวิตอยู่ ในปี ๒๕๒๕) ต่อเพลงสาธุการ โหมโรงเช้า โหมโรงเย็น เพลงช้า และเพลงเรื่องต่าง ๆ แล้วจึงมาเรียนทางระนาดโดยเฉพาะจากครูเฉลิม บัวทั่ง เริ่มต่อเดี่ยวต่าง ๆ จนได้ครบทุกเดี่ยว ในขณะเดียวกันก็เรียนหน้าทับกลองต่าง ๆ จากครูเฉลิมด้วย

พ.ศ. ๒๔๘๖ ได้อุปสมบทที่วัดรังสิต โดยมีพระธรรมานุสาสี เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานีเป็นพระอุปัชฌาย์ ในปี พ.ศ. ๒๔๘๗ ได้เข้ารับราชการในแผนกดนตรีไทย กรมประชาสัมพันธ์ จึงได้เรียนเพลงหน้าพาทย์ต่าง ๆ เพิ่มขึ้นอีกจาก หลวงบำรุงจิตเจริญ (ธูป สาตรวิลัย)

ครูประสงค์ เริ่มสอนดนตรีไทยให้แก่ผู้อื่นตั้งแต่อายุ ๒๘ ปี โดยสอนที่บ้านปทุมธานีและที่โรงเรียนต่าง ๆ เช่น โรงเรียนนายเรือ โรงเรียนดาราคาม และโรงเรียนปทุมคงคา เป็นต้น

ชีวิตครอบครัว แต่งงานกับนักร้องกรมประชาสัมพันธ์ ชื่อ ทัศนีย์ ดุริยประณีต มีบุตรชายเพียงคนเดียว ชื่อ ทัศนัย (ติ๊ก) ตีระนาดฝีมือดีมาก บรรดาศิษย์ที่ได้สอนไว้นอกจากทัศนัย พิณพาทย์แล้ว ยังมี ฉลวย และสมพร แววมณี (ฆ้อง) เป็นต้น

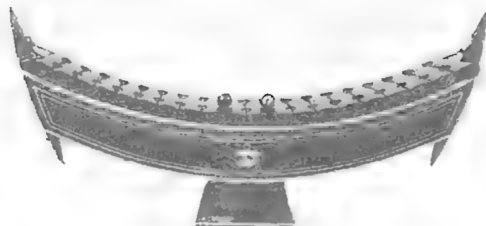
ครูประสงค์ เป็นผู้มีฝีมือในการตีระนาด ได้ชื่อว่า ตีระนาดไม้นวมและมโหรีไพเราะ ทางดีและเรียบร้อย ฝีมือระนาดเอกก็จัดอยู่ในระดับแนวหน้าคนหนึ่งเช่นเดียวกัน ได้แต่งเพลงไทยสำเนียงมอญไว้หลายเพลง เพลงสุดท้ายที่แต่งคือ เพลง "บัวขาว" ทางมอญ โดยดัดแปลงจากเพลงบัวขาว ของคุณหญิง ม.ล.พวงร้อย อภัยวงศ์

ฝีมือระนาดของครูประสงค์ พิณพาทย์ ได้มีการบันทึกเสียงไว้มากมายที่คณะเสริมมิตรบรรเลง ทั้งเพลงตับ เพลงเถา เพลงละคร และเพลงเดี่ยว เคยนำวงดนตรีเข้าประชันที่วัดพระพิเรนทร์ และได้โล่รางวัลเกียรติยศ

ในปี ๒๕๒๕ นี้ ยังทำหน้าที่เป็นคนระนาดประจำวงดนตรีเสริมมิตรบรรเลง ของนายเสริม สาลิคุปต.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก บันทึกประวัติศิลปินเพลงไทยและคำบอกเล่าของนายประสงค์ พิณพาทย์.)

พระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์)

(พ.ศ. ๒๔๐๓-๒๔๖๗)

พระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) เป็นบุตรคนโตของขุนคนกเลขา (ทองดี) กับนางนิ่ม เกิดเมื่อวันที่ ๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๐๓ ตรงกับวันอังคาร แรม ๔ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีวอก ที่บ้านเลขที่ ๘๑ ตรอกไข่ ถนนบำรุงเมือง ตำบลหลังวัดเทพธิดา กรุงเทพ ฯ

การศึกษาวิชาสามัญนั้น มิได้เข้าเรียนที่โรงเรียนใด แต่เรียนที่บ้านตนเองจนอายุได้ ๑๘ ปี สำหรับวิชาดนตรีไทย ได้เรียนปี่ชวากับ ครูชื่อ "หนูดำ" ซึ่งภายหลังได้เลิกเป็นครู ไปถือศีลอยู่ในถ้ำภูเขาทอง ส่วนวิชาดนตรีปี่พาทย์อื่น ๆ รวมทั้งปี่ใน ปี่นอก นั้น ได้ศึกษาอย่างจริงจังกับ ครูช้อย สุนทรวาทิน (บิดาของพระยาเสนาะดุริยางค์) จนบรรลุความแตกฉานเป็นเอตทัคคะทางดุริยางคศิลป์อย่างเยี่ยมยอดต่อมา

หน้าที่การงานของท่านเริ่มด้วยการเข้ารับราชการครั้งแรกในกระทรวงนครบาล เป็นหมื่นทรงนรินทร์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๗ ได้รับพระราชทานเบี้ยหวัดปีละ ๑๖ บาท แต่อยู่ได้ไม่นาน ก็ลาออก ครั้นต่อมาภายหลัง เมื่อสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ ๕ มีพระประสงค์ให้นักดนตรีของวัดน้อยทองอยู่ซึ่งมีครูช้อย สุนทรวาทิน เป็นครู มีนายแปลก (พระยาประสานดุริยศัพท์) กับนายแช่ม (พระยาเสนาะดุริยางค์) เป็นศิษย์เอก เข้าถวายตัวเป็นมหาดเล็กเรือนนอก ท่านจึงกลับเข้ารับราชการอีกครั้งหนึ่ง ล่วงมาจนถึง พ.ศ. ๒๔๕๒ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งทรงพระยศเป็นพระยุพราช ได้ทูลขอพระราชทานบรรดาศักดิ์ จาก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้นายแปลกเป็นที่ "ขุนประสานดุริยศัพท์" นับจากนั้นก็ได้รับพระราชทานเลื่อนบรรดาศักดิ์มาเป็นลำดับ จนได้เป็น "พระยาประสานดุริยศัพท์" เจ้ากรมปี่พาทย์หลวง ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๑๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๘ เรื่อยมาจนวาระสุดท้ายแห่งชีวิต

ความรู้ความสามารถทางดนตรีไทยของพระยาประสาน ฯ นั้น นับได้ว่าเป็นเอกแห่งบรมครูของการสยามสังคีตได้ผู้หนึ่ง ครูจิตร เพิ่มกุศล นักดนตรีอาวุโส ในปัจจุบันซึ่งเคยรับราชการอยู่ในวงปี่พาทย์ ของ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ในรัชกาลที่ ๕ หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า "วงสมเด็จพระบรม ฯ" ซึ่งมีพระยาประสาน ฯ เป็นผู้ควบคุมวง เล่าให้ผู้เขียนฟังว่า "ท่านถึงทุกเครื่อง" ที่ว่าถึงนั้น คือ ถึงพร้อมทั้งฝีมือ ความรู้ ปฏิภาณไหวพริบ ความเป็นครู และความเป็นศิลปิน อันหาได้ยากยิ่งในผู้อื่น เมื่อครั้งสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ทรงจัดหาผู้เชี่ยวชาญการดนตรีไปร่วมแสดงงานมหกรรมฉลองครบร้อยปีของพิพิธภัณฑ์เมืองวิมปลี่ย์ ที่ประเทศอังกฤษ ในปี พ.ศ. ๒๔๒๘ นั้น ท่านก็ได้รับเลือกไปด้วยในฐานะ

เอตทัคคะทางปี่และขลุ่ย ผลการบรรเลงเดี่ยวของพระยาประสาน ฯ เป็นที่พอพระราชหฤทัยของสมเด็จพระราชินีเจ้าวิคตอเรีย เป็นที่ยิ่ง ถึงกับทรงรับสั่งขอฟังการเป่าขลุ่ยเป็นการส่วนพระองค์อีกครั้งในพระราชวังบัคกิ้งแฮม การบรรเลงครั้งหลังนี้ สมเด็จพระราชินีเจ้าวิคตอเรีย ทรงลุกจากที่ประทับและใช้พระหัตถ์ลูบคอพระยาประสาน ฯ พร้อมทั้งมีรับสั่งถามว่าเวลาเป่านั้นหายใจบ้างหรือไม่ เพราะเสียงขลุ่ยดังกังวานอยู่ตลอดเวลาไม่หยุดหายแม้ชั่วขณะ เป็นที่พอพระราชหฤทัยยิ่ง นับเป็นเกียรติประวัติอย่างสูงแก่การดุริยางค์ไทย อันที่จริงมิใช่แต่ต่างเมืองจะยกย่องความสามารถของท่านแต่ฝ่ายเดียวก็หาไม่ ครูมีแขก (พระประดิษฐ์ไพเราะ) บรมครูทางดุริยางคศิลป์ ก็ยังปรารภว่า "นายแปลก เป่าปี่ดีนัก ทำอย่างไรจึงจะได้ฟัง" ครั้นความทราบถึงพระยาประสาน ฯ ท่านก็รีบนำปี่ไปกราบและเดี่ยวเพลงทยอยเดี่ยวให้ครูมีแขกฟัง เมื่อจบเพลง ครูมีแขก ชมว่า "เก่งไม่มีใครสู้"

ครั้งหนึ่งมีการซ้อมดนตรีของวงวังบูรพาภิรมย์ พระยาประสาน ฯ ไปร่วมตีกลองอยู่ด้วย เสียงกลองนั้น ทำให้สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุ์วงศ์วรเดช ท่านเจ้าของวังรับสั่งถามว่าใครตีกลอง เมื่อทรงทราบว่าเป็นพระยาประสาน ฯ ถึงกับทรงอุทานว่า "ไม่ใช่คนนี่ ไอ้นี่มันเทวดา" ทั้งนี้เพราะเสียงกลองที่ท่านตีนั้นไพเราะจับใจถูกอารมณ์ ถูกจังหวะของดนตรียิ่งนัก

อันที่จริง พระยาประสาน ฯ ไม่ชอบการแต่งเพลงขึ้นใหม่เท่าใดนัก ท่านเคยกล่าวไว้ว่า "เพลงของเก่าเพราะ ๆ ยังมีอีกมาก" แต่ในสมัยนั้นมักมีการประชันวงปี่พาทย์ ระหว่างวังระหว่างบ้านอยู่เป็นนิจ พระยาประสาน ฯ เองก็อยู่ในฐานะเป็นครูของวงหลวง จะอยู่เฉยไม่คิดประดิษฐ์เพลงให้ลูกศิษย์ ในขณะที่ครูของวงอื่นทำกันอยู่เป็นวิสัยกระไรได้ งานคีตนิพนธ์ของท่านเท่าที่รวบรวมได้มีดังต่อไปนี้ เชิดจีน ๓ ชั้น พม่าห้าท่อน เขมรราชบุรี ลาวคำหอม ลาวดำเนินทราย เขมรทรงพระดำเนิน (เขมรกล่อมพระบรรทม) เขมรปากท่อ เขมรใหญ่ ดอกไม้ไทร ถอนสมอ ทองย่อน เทพรัญจวน นารายณ์แปลงรูป แมลงภู่ทอง สามไม้ใน อาถรรพณ์ คุณลุงคุณป้า พราหมณ์เจ้าโบสถ์ ธรณีร้องไห้ มอญร้องไห้ แขกเห่ อนงค์สุชาดา วิเวกเวหา แขกเชิญเจ้า ย่องหงิด ๓ ชั้น เป็นต้น

เป็นการเหลือวิสัยที่จะบรรยายความสามารถทางดนตรี ของคีตกวีเอกแห่งสยาม ท่านนี้ได้บริบูรณ์ ทว่ามีหลักการปรนัยอยู่อย่างหนึ่งว่า จะดูครูให้ดูลูกศิษย์ ถ้าศิษย์ดีมีฝีมือ ครูก็จะยิ่งไปกว่าเป็นทวีคูณ ฉะนั้น เมื่อพิจารณาศิษย์ของพระยาประสาน ฯ ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปคือ พระประดับดุริยกิจ (แหยม วีณิน) พระเพลงไพเราะ (โสม สุวาทิต) หลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) หลวงบรรเลงเลิศเลอ (กร กรวาทิน) พระยาภูมีเสวิน (จิตร จิตตเสวี) อาจารย์มนตรี ตราโมท ครูเฉลิม บัวทั่ง เหล่านี้แล้ว ก็จะเห็นได้ว่า พระยาประสาน ฯ อยู่ในขั้น "เทวดา" สมพระดำรัสของสมเด็จเจ้าฟ้ากรม–พระยาภาณุพันธุ์วงศ์วรเดช เพียงไร

ในด้านชีวิตครอบครัว ท่านสมรสกับนางสาวพยอม ชาวจังหวัดราชบุรี มีบุตรธิดาทั้งสิ้น ๑๑ คน ถึงแก่กรรมแต่ยังเล็กเสีย ๖ คน เหลืออยู่เรียงลำดับได้ดังนี้

๑. หญิง ชื่อ มณี ประสานศัพท์ (มณี สมบัติ)

๒. หญิง ชื่อ เสงี่ยม ประสานศัพท์ (นางตรวจนภา พวงดอกไม้)

๓. หญิง ชื่อ ประยูร ประสานศัพท์

๔. หญิง ชื่อ ปลั่ง ประสานศัพท์ (ขุนบรรจงทุ้มเลิศ)

๕. หญิง ชื่อ ทองอยู่ ประสานศัพท์ (นางอินทรรัตนากร อินทรรัตน์)

พระยาประสานดุริยศัพท์ ล้มป่วยด้วยโรคชรา และถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๗ (แต่ในทะเบียนประวัติข้าราชการสำนักพระราชวัง ลงไว้ว่า วันที่ ๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๗) สิริอายุได้ ๖๕ ปี.

พิชิต ชัยเสรี

(เรียบเรียงจาก

๑. สมุดทะเบียนประวัติข้าราชการ กรมมหรสพ แผนกกรมพิณพาทย์หลวง สำนักพระราชวัง

๒. ประวัติผู้ทรงคุณวุฒิทางศิลป ของ กรมศิลปากร

๓. บทความเรื่องพระยาประสานดุริยศัพท์ ของ พระยาภูมีเสวิน

๔. บทความเรื่อง เมื่อประเทศสยามส่งคณะดนตรีปี่พาทย์ไปแสดงที่ประเทศอังกฤษ ในรัชสมัยพระนางวิคตอเรีย ของวิเชียร กุลตัณฑ์.)

พันตรีหลวงประสานดุริยางค์ (สุทธิ์ ศรีชยา)

(ไม่ทราบปีที่เกิด และปีที่ถึงแก่กรรม)

พันตรีหลวงประสานดุริยางค์ นามเดิมว่า **สุด** หรือ **สุทธิ** นามสกุลทูนกระหม่อมบริพัตรประทานให้ว่า "ศรีชยา" เข้าใจว่าเกิดในเขตมณฑลนครไชยศรี ประมาณต้นแผ่นดิน รัชกาลที่ ๕ (ราว พ.ศ. ๒๔๓๐) เมื่อราว พ.ศ. ๒๔๔๘–๒๔๕๐ ได้มาทำหน้าที่เป็นทหารเป่าแตรอยู่ในกองทัพเรือ และได้เป็นศิษย์ของท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล และประจำอยู่ในวงโยธวาทิต กองทัพเรือสมัยที่ ทูนกระหม่อมบริพัตรทรงเป็นเสนาบดีกระทรวงทหารเรือ เนื่องจากเป็นคนเป่าแตรคอริเน้ทเก่งมาก จึงทรงเรียกใช้ใกล้ชิดพระองค์ และทรงสอนให้เรียนรู้โน้ตสากลจนถึงเขียนโน้ตเพลงและแยกเสียงประสานได้ ในปี พ.ศ. ๒๔๕๓ ทูนกระหม่อมบริพัตรเสด็จไปคุมงานการก่อสร้างพระราชวังบ้านปืน จังหวัดเพชรบุรี นายสุดได้ตามเสด็จไปด้วย และทูนกระหม่อมได้ทรงบอกทางเพลงแขกมอญบางขุนพรหมสำหรับบรรเลงด้วยแตรวง ประทานให้นายสุดจดบันทึกไว้เป็นคนแรก แล้วนำกลับมาต่อให้ที่กองดุริยางค์กองทัพเรือ

ครั้นถึงสมัยรัชกาลที่ ๖ ทูนกระหม่อมบริพัตรทรงย้ายมาประจำเป็นเสนาธิการกองทัพบก นายสุดได้ย้ายมาเป็นทหารบกและสังกัดอยู่ใน

กองดุริยางค์มหาดเล็กรักษาพระองค์จนมียศเป็นพันตรีขุนประสานดุริยางค์ และเป็นหลวงประสาน–ดุริยางค์ ตามลำดับ นอกจากจะเคยต่อเพลงกับจางวางทั่ว และทูนกระหม่อมบริพัตรแล้ว ยังเคยเป็นศิษย์ของ พระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) ด้วย

พันตรีหลวงประสานดุริยางค์ มีพี่สาวคนหนึ่งชื่อ นุ่ม (ซึ่งเป็นมารดาของ ร.อ.นพ ศรีเพชรดี จึงได้สอนดนตรีให้แก่ครูนพ มาตั้งแต่ยังอยู่ในวัยหนุ่ม) ความสามารถของหลวงประสานดุริยางค์นั้น ขึ้นชื่อมาก จนทูนกระหม่อมบริพัตรประทานแตรหนึ่งคันทำด้วยโลหะเงินล้วนเป็นของขวัญ และยังได้ทรงทำทางเดี่ยวปี่ เพลงสารถี ประทานให้เป็นพิเศษอีกด้วย

หลวงประสานดุริยางค์ ได้รับการยกย่องเป็นครูผู้ใหญ่ของบ้านพาทยโกศล หลังจากที่จางวางทั่วถึงแก่กรรมแล้วในปี พ.ศ. ๒๔๘๑ ท่านได้มาปฏิบัติหน้าที่เป็นครูผู้อ่านโองการในพิธีไหว้ครูของบ้านพาทยโกศล ต่อมาอีกหลายปี จนถึงแก่กรรม

รายละเอียดอื่น ๆ เกี่ยวกับประวัติครอบครัวสืบค้นไม่ได้.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำให้สัมภาษณ์ของ ร.อ.นพ ศรีเพชรดี.)

นายประสิทธิ์ ถาวร

(พ.ศ. ๒๔๖๔-ปัจจุบัน)

นายประสิทธิ์ ถาวร เป็นนักดนตรีและอาจารย์สาขาดุริยางคศาสตร์ ที่มีทั้งฝีมือและวิชาความรู้ดีมากที่สุดคนหนึ่งของวงการดนตรีไทย เกิดที่ตำบลท่าเจ้าสนุก อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๔ บิดาชื่อ นายสุด เป็นนักเทศน์ ที่มีชื่อเสียงมาก มารดาชื่อ นางฟู มีพี่น้องร่วมบิดามารดารวม ๖ คน และเป็นคนเดียวของครอบครัวที่เป็นนักดนตรีไทย

เริ่มเรียนหนังสือที่โรงเรียนประชาบาลวัดสฎางค์ เมื่ออายุ ๗ ปี จนอายุได้ ๑๓ ปี จึงมาเรียนต่อเป็นนักเรียนรุ่นแรกของโรงเรียนนาฏดุริยางค์ กรมศิลปากร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗ จบชั้นมัธยมปีที่ ๓ และเข้ารับการอบรมหลักสูตรวิชาดุริยางค์ไทยเพิ่มเติมจากกรมศิลปากรอีก ๑ ปี จนได้รับประกาศนียบัตร ในปี พ.ศ. ๒๔๘๒

หัดดนตรีไทยครั้งแรกเมื่อเรียนชั้นประถมศึกษากับพี่เขยชื่อครูละมุด จำปาเฟื่อง เรียนได้เร็วและฝีมือดี จนได้เป็นคนระนาดเอกประจำวงปี่พาทย์ของพี่เขยมาตั้งแต่อายุยังไม่ครบ ๑๒ ปีจากนั้นได้

เรียนระนาดเพิ่มเติมจากครูเจริญ ดนตรีเจริญ (หลานครูสุ่ม ดนตรีเจริญ) จนได้เพลงเดี่ยวระนาด เช่น พญาโศก และเชิดนอก

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗ อายุได้ ๑๓ ปี ก่อนเข้าโรงเรียนนาฏดุริยางค์ ได้มาสมัครเป็นศิษย์ของท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) และได้เรียนดนตรีที่บ้านบาตรติดต่อกันมาจนถึงวาระสุดท้ายของ ท่านครูหลวงประดิษฐ์ ฯ

อุปสมบทที่วัดจงกลณี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒ ต่อจากนั้นได้กลับไปทำมาค้าขายอยู่ที่บ้านเกิดระยะหนึ่ง จนถึง พ.ศ. ๒๔๘๓ ได้เข้ามารับราชการ ณ กองการสังคีต กรมศิลปากร รับเงินเดือนขั้น ๓๐ บาท ตำแหน่งศิลปินจัตวา จนถึง พ.ศ. ๒๕๐๐ จึงเลื่อนเป็นศิลปินตรี สังกัดโรงเรียนนาฏศิลป์ กรมศิลปากร เป็นศิลปินโท พ.ศ. ๒๕๐๗ เป็นศิลปินเอก พ.ศ. ๒๕๑๖ และท้ายที่สุดก่อนเกษียณอายุราชการเป็นอาจารย์ ๓ ระดับ ๗ กองศิลปศึกษา

ชีวิตครอบครัว มีภรรยาชื่อ ทองเติม มีบุตรชายคนเดียว ชื่อ ธงชัย เป็นอาจารย์วิทยาลัยนาฏศิลป์ จังหวัดเชียงใหม่ มีความสามารถเล่นดนตรีไทยได้

ผลงานด้านฝีมือได้รับการยกย่องว่า เป็นนักระนาดฝีมือดีมากที่ท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ทั้งรักทั้งชื่นชมยินดี มีความรู้ดีมาก ทั้งในทางทฤษฎีและปฏิบัติ ได้เคยเขียนตำราไว้เล่มหนึ่ง ยังใช้ประกอบการเรียนดนตรี ในชั้นมัธยมศึกษามาจนทุกวันนี้

ในด้านการสอนดนตรี เคยเป็นครูสอนดนตรีไทยในโรงเรียนบางบัวทองมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๘ นับแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๓–๒๕๒๕ ได้สอนประจำอยู่ในวิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร แต่งเพลงไว้หลายเพลง อาทิ เพลงม่านรามัญ เพลงพม่ากลองยาว เพลงพม่านิมิต เพลงเทวาประสิทธิ์เถา และเพลงเกร็ดต่าง ๆ อีกมาก เคยเดี่ยวระนาดเอกสองรางถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗ แสดงฝีมือเดี่ยวระนาด ที่โรงละครนานาชาติในกรุงโตเกียวและแสดงฝีมือ ในหลาย ๆ ประเทศ อาทิ อินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ เยอรมันและประเทศพม่า เป็นผู้สามารถบรรเลงปี่พาทย์พม่าได้ และนำปี่พาทย์พม่ามาเผยแพร่ในเมืองไทย รวมทั้งได้รับเชิญจากรัฐบาลพม่าให้ไปบรรเลงเพลงที่ร่างกุ้งและมันดะเล

งานชิ้นเอกคือ การก่อกำเนิดวงมโหรีพิเศษ เริ่มครั้งแรกใช้นักดนตรี ๒๐๐ คน บรรเลง ณ โรงละครแห่งชาติ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๘ นับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์การดนตรีของไทยที่ได้จัดวงมโหรีใหญ่ที่สุด ต่อมาได้บรรเลงอีกครั้งในงานเฉลิมพระอิสสริยยศสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี และเพิ่มจำนวนผู้บรรเลงจากสถาบันต่าง ๆ รวมกันกว่า ๔๐๐ คน ในงานครบรอบ ๑๐๐ ปี หลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) พ.ศ. ๒๕๒๕ ซึ่งเป็นวงดนตรีไทยขนาดใหญ่ที่สุดเท่าที่เคยมีมา

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๖ เป็นข้าราชการบำนาญ กำลังเขียนตำราดุริยางคศาสตร์ และประกอบอาชีพจำหน่ายเครื่องดนตรีไทย ณ บ้านเลขที่ ๖๕/๑๖๕ ตรอกไผ่ ถนนจรัลสนิทวงศ์ กรุงเทพมหานคร และในเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๓๒ ท่านได้รับพระราชทานโล่และเข็มเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย) ประจำปี ๒๕๓๑ นับเป็นผู้ทำคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติอย่างยิ่งผู้หนึ่ง.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำให้สัมภาษณ์ของ ครูประสิทธิ์ ถาวร.)

นายปลั่ง วนเขจร

(พ.ศ. ๒๔๔๒-ไม่ทราบปีที่ถึงแก่กรรม)

นายปลั่ง วนเขจร เป็นนักดนตรีฝีมือดีมากในด้านการบรรเลงเครื่องสาย เกิดเมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๒ ตรงกับวันแรม ๑๑ ค่ำ เดือน ๕ ปีกุน ในสมัยรัชกาลที่ ๕ มีศักดิ์เป็นหลานน้าของหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดูรยชีวิน) จึงได้เรียนสีซอกับคุณน้า บิดาของนายปลั่ง มีนามว่าปุ้น มารดาชื่อลับ เมื่ออายุได้ ๑๒ ปี (พ.ศ. ๒๔๕๒) ได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็กในสมเด็จเจ้าฟ้าอัษฎางค์เดชาวุธ กรมหลวงนครราชสีมา และได้อยู่ในวังสวนกุหลาบอันเป็นที่ประทับมาแต่ครั้งนั้น การอยู่ในวังสวนกุหลาบนั้นได้เรียนทั้งหนังสือและดนตรีไปพร้อม ๆ กัน จนอายุได้ ๒๒ ปี จึงบวชที่วัดเอี่ยมวรนุช มีสมเด็จพระพุฒาจารย์เป็นอุปัชฌาย์

พ.ศ. ๒๔๗๑ หลังจากที่ทูลกระหม่อมอัษฎางค์ ฯ ทิวงคตแล้ว ได้เข้ามาถวายตัวเป็นมหาดเล็กในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รับราชการตั้งแต่วันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๑ สังกัดกองปี่พาทย์และโขนหลวง ในตำแหน่งพนักงานชั้น ๔ รับพระราชทานเงินเดือน เดือนละ ๒๐ บาท โดยประจำอยู่ที่กองปี่พาทย์วงที่ ๓ และย้ายมาอยู่กรมศิลปากรตามคำสั่งของทางราชการ เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๘

นายปลั่งเป็นคนมีฝีมือซอจัดเจนมาก เก่งทั้งซอด้วงและซออู้ เคยเป็นครูสอนซอแก่นักเรียนในโรงเรียนนาฏดุริยางค์ (วิทยาลัยนาฏศิลป์ ปัจจุบัน) และเป็นครูคนหนึ่งของอาจารย์ประเวช กุมุท ถึงแก่กรรมด้วยโรควัณโรค ไม่ทราบวันเดือนปีที่ถึงแก่กรรม.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก เอกสารทะเบียนประวัติของกรมมหรสพ สำนักพระราชวัง.)

พระบาทสมเด็จ พระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว

(พ.ศ. ๒๓๕๑-๒๔๐๘)

พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดินองค์ที่ ๒ (วังหน้า) ในสมัยรัชกาลที่ ๔ เป็นพระราชโอรสของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และสมเด็จพระศรีสุริเยนทรามาตย์ ทรงเป็นพระอนุชาร่วมพระชนกชนนีกับพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชสมภพ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๑ และสวรรคตในปี พ.ศ. ๒๔๐๘ พระชนมายุได้ ๕๗ พรรษา

ในประวัติการดนตรีของไทยเรานั้น หากศึกษาให้ถี่ถ้วนแล้ว จะเห็นได้ว่า พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระมหากรุณาธิคุณแก่วงการดนตรีไทยเป็นอันมาก ดังปรากฏตามที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงบันทึกไว้ว่า พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงคิดประดิษฐ์ระนาดทุ้มเหล็กขึ้น โดยยึดหลักจากกล่องเพลงที่ฝรั่งทำมาขายในสมัยนั้น กล่องเพลงนี้ ภายในมีโลหะคล้ายรูปหวี มีขนาดสั้นเรียงไปหายาว เมื่อไขลานแล้วจะมีแท่งโลหะรูปทรงกระบอกหมุน บนผิวกระบอกนั้นมีปุ่มโลหะซึ่งจัดไว้ให้หมุนไปสะกิดหวีโลหะนั้นเหมือนเราใช้เล็บกรีดหวีเล่น ก็จะเกิดเป็นเสียงออกมา กล่องเพลงที่กล่าวถึงนี้ ปัจจุบันก็ยังมีขายด้วยยังนิยมใช้กันอยู่ สำหรับวางหูโทรศัพท์เพื่อรอคนมารับสาย

จากบันทึกของสมเด็จกรมพระยาดำรง ฯ นี้ ทำให้เราได้เห็นพระมหากรุณาธิคุณว่า ระนาดเหล็กช่วยให้วงดนตรีไทยขยายขนาดขึ้น เมื่อนำเข้าประสมวงแล้ว จะทำให้ "วงดนตรีปี่พาทย์เครื่องคู่" เปลี่ยนเป็น "ปี่พาทย์เครื่องใหญ่" ทำให้เกิดเสียงประสานไพเราะน่าฟังยิ่งขึ้น และระนาดเหล็กนี้ต่อมา สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ได้ทรงนำมาประสมเป็นวง "ปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์"

พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้า ฯ ทรงมีวงดนตรีส่วนพระองค์ที่เข้มแข็งมากที่สุดในเมืองไทยขณะนั้น คือ ระหว่าง พ.ศ. ๒๓๙๔ ถึงสิ้นรัชกาล ผู้ควบคุมวงดนตรี คือ พระประดิษฐ์ไพเราะ (ครูมีแขก) ท่านผู้นี้เป่าปี่เก่ง จนมีบันทึกไว้ในเสภาโบราณว่า "ครูมีแขกคนนี้เขาดีครัน เป่าหยอยลอยลั่นบรรเลงลือ" ทางด้านละครนั้น ทรงมีละครโรงใหญ่ ตลอดจนถึงมีงิ้วทั้งโรงอยู่ในวังด้วย พระราชธิดาของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้า ฯ ทั้งสองพระองค์ คือ พระองค์เจ้าดวงประภา (พระองค์ตุ้ย) และพระองค์เจ้าสุดาสวรรค์ (พระองค์ปุก) ก็ได้ทรงรับพระราชมรดกละครสืบมา ตัวละครในชุดนี้คนหนึ่ง ต่อมาได้เข้ามารับราชการในวังหลวง จนได้รับพระราชทานตำแหน่ง "คุณเฒ่าแก่" ชื่อ จีบ ซึ่งได้มาเป็นครูสอนขับร้องเพลงไทยที่ตำหนักพระวิมาดาเธอ ฯ กรมพระสุทธาสินีนาฏ

ในส่วนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น มีปรากฏในบันทึกของหมอบรัดเลย์ มิชชันนารีอเมริกันว่า เมื่อวันที่ ๘ มกราคม พ.ศ. ๒๓๗๘ ได้ไปเฝ้าสมเด็จพระปิ่นเกล้า ฯ ครั้งยังขานพระนามว่า "เจ้าฟ้าน้อย" ในวันนั้นได้ทรงพระกรุณาเป่าแคนและมีพนักงานมาร้อง "แอ่วลาว" ประกอบ หมอบรัดเลย์บันทึกไว้ว่า "ไพเราะจับใจดูเหมือนกับว่าได้ทรงศึกษามาเป็นอย่างดีจากโรงเรียนสอนดนตรีฉะนั้น" ท้ายสุดในพระชนมชีพปรากฏว่าพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรด "แอ่วลาว" มากเสียจนพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่พอพระทัยด้วยทรงเห็นว่าเป็นของลาวไทยไม่ควรเอามาเป็นหลักยึดถือ จึงถึงออกพระราชบัญญัติห้ามเล่นแอ่วลาวกันทีเดียว อย่างไรก็ตาม พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระมหากรุณาธิคุณแก่วงการดนตรีไทยมากอยู่ และนับได้

ว่าทรงเป็นผู้ส่งเสริมศิลปดนตรีและการละครไทยผู้ยิ่งใหญ่พระองค์หนึ่ง.

จรวยพร สุเนตรวรกุล

(เรียบเรียงจาก บทความ "สยามสังคีต" ของ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล สยามรัฐรายวัน ฉบับประจำวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๓.)

นายปุ่น คงศรีวิไล

(ไม่ทราบปีที่เกิด และปีที่ถึงแก่กรรม)

นายปุ่น คงศรีวิไล เป็นบุตรของครูแฉ่ง คงศรีวิไล บ้านเดิมอยู่ที่วัดหญ้าไทร ตำบลคลองอ้อม จังหวัดนนทบุรี ในวัยเยาว์ นายปุ่น ได้ฝึกหัดปี่พาทย์กับบิดาก่อน ต่อมาเมื่อนางปลั่งผู้เป็นพี่สาว สมรสกับจางวางทั่ว พาทยโกศลแล้ว นายปุ่นจึงได้ตามมาเรียนดนตรีเพิ่มเติมอยู่ในสำนักของจางวางทั่วเป็นเวลาหลายปี จนมีฝีมือทางระนาดเอกดี นายปุ่นมีอายุรุ่นแก่กว่านายทรัพย์ เซ็นพานิช คนระนาดเอกมือดีของจางวางทั่วประมาณ ๒–๓ ปี

เมื่อมีความรู้ด้านดนตรีพอสมควร ได้กลับไปบ้านบ้าง แต่ยังคงไป ๆ มา ๆ ช่วยงานที่บ้านพาทยโกศล จนกระทั่งอายุได้ ๔๐ ปี จึงลาออกไปตั้งวงดนตรีที่วัดหญ้าไทรบ้านเดิม ศิษย์ที่ได้รับถ่ายทอดวิชาดนตรีจากนายปุ่นไว้มาก คือ นายหยด และมีศิษย์ของนายหยดอีกคนหนึ่งที่ได้รับถ่ายทอดวิชาดนตรีสืบต่อมา คือ พ.จ.อ.เล็ก เกตรา คนระนาดเอกของวงดนตรีไทย กองดุริยางค์ กองทัพเรือ.

อารดา กีระนันทน์

(เรียบเรียงจาก คำบอกเล่าของนายพังพอน แตงสืบพันธุ์ และหนังสือที่ระลึกงาน ๑๐๐ ปี จางวางทั่ว พาทยโกศล.)

นายปุย บาปุยะวาส

(ไม่ทราบปีที่เกิด และปีที่ถึงแก่กรรม)

นายปุย เป็นนักดนตรีมีความรู้และฝีมือดีคนหนึ่ง สมัยรัชกาลที่ ๕ ไม่สามารถค้นวัน เดือน ปีเกิด ชื่อบิดา มารดาและสถานที่เกิดของท่านได้ ทราบกันแต่ว่าเป็นนักดนตรีรุ่นเดียวกับครูทับ พาทยโกศล (หลวงกัลยาณมิตตาวาสบิดาของท่านจางวางทั่ว พาทยโกศล) ต่อมาได้ย้ายบ้านมาอยู่ที่ตำบลบางกอกน้อย อันเป็นบ้านของเจ้าพระยาภูธราภัย (นุช บุณยรัตพันธุ์) เมื่อท่านเจ้าพระยา ฯ ถึงแก่อนิจกรรมในปี พ.ศ. ๒๔๒๑ แล้ว นายปุย ก็ยังเช่าที่อยู่ต่อมากับภรรยาชื่อ บุญ หรือบุญมา จนเกิดบุตร ๕ คน คือ นางอิ่ม นางเปี่ยม นายเพิ่ม แม่ชีปาน และบุตรชายคนสุดท้องชื่อ นายพุ่ม ซึ่งเกิดในปี พ.ศ. ๒๔๓๓

นายปุย เป็นคนมีความรู้ดี แต่ค่อนข้างขัดสน แม้จะมีวงปี่พาทย์ของตนเองก็เสงี่ยมเจียมตน ยอมส่งบุตรชายสองคน คือ นายเพิ่ม และ นายพุ่ม ไปเป็นศิษย์ของท่านเจ้ากรมทับ พาทยโกศล ซึ่งมีสำนักดนตรีใหญ่อยู่ที่วัดกัลยาณมิตร จนบุตรของท่านทั้งสองคนมีความรู้ในดนตรีไทยอย่างแตกฉาน เป็นที่ยกย่องมาก

สมัยกลางรัชกาลที่ ๕ มีการเล่นดนตรีประชันกันที่ตำหนักแพ (บริเวณท่าราชวรดิษฐ์ ปัจจุบัน) ทุกคืนวันเพ็ญ ขึ้น ๑๕ ค่ำ จะมีผู้คนคึกคักมากนับตั้งแต่พระราชวงศ์ชั้นผู้ใหญ่จนถึงสามัญชนมาฟังเพลงประชัน นายปุย ก็ได้เคยร่วมวงประชันด้วย และได้แต่งทางเดี่ยวระนาดเพลงอาหนู ไว้ด้วยในครั้งนั้น นอกจากนี้ยังแต่งเพลงโหมโรงขมสวนวรรค์ไว้อีกด้วยเพลงหนึ่ง.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก เอกสารทะเบียนประวัติกรมมหรสพ สำนักพระราชวัง.)

นายเปล่ง แจ้งจรัส

(พ.ศ. ๒๔๓๕-๒๔๘๕)

นายเปล่ง แจ้งจรัส เป็นบุตรนายปลั่ง นางพริ้ง เกิดที่บ้านคลองชักพระ ตำบลบางขุนศรี อำเภอตลิ่งชัน เมื่อปีวอก พ.ศ. ๒๔๓๕ เมื่อเป็นเด็กเริ่มเรียนหนังสือที่วัดบางเสาธง ปรากฏว่าเป็นเด็กฉลาด เรียนดีมาก และชอบทางร้อยกรอง อ่านกวีนิพนธ์ โคลงฉันท์กาพย์กลอนได้แตกฉานตั้งแต่อายุยังน้อย

เริ่มเรียนดนตรีไทยครั้งแรกกับครูห่วง (ไม่ทราบนามสกุล) แล้วไปฝากตัวเป็นศิษย์ของหลวงกัลยาณมิตตาวาส (ทับ พาทยโกศล) และได้ต่อเพลงหน้าพาทย์จากครูทองดี ชูสัตย์ ณ บ้านดนตรีพาทยโกศล จึงคุ้นเคยกับครูจางวางทั่ว พาทยโกศล เล่นดนตรีไทยทางของบ้านวัดกัลยาณ์มาโดยตลอด

อาศัยที่เป็นคนฉลาดและคล่องแคล่ว จึงเรียนดนตรีได้แตกฉาน มีความรู้ทางดนตรีทั้งปี่พาทย์และมโหรีตลอดจนแตรวง รวมทั้งทางขับร้อง ทั้งยังประพันธ์บทร้องด้วย เคยรับราชการเป็นตำรวจ เคยเป็นทหารรักษาวังในสังกัดของเจ้าพระยาสยามพงศ์พิพัฒน์ (ม.ร.ว.เย็น อิศรเสนา) จนได้ยศเป็นนายสิบเอก

พ.ศ. ๒๔๗๐ ย้ายมาอาศัยอยู่กับ นายพลอย และนางจันทร์ ซึ่งเป็นมหาดเล็กและข้าหลวงในวังวรดิศ อันเป็นวังของสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็ก เป็นที่โปรดปรานจนถึงทรงบวชประทานให้ ณ วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร เป็นเวลา ๑ พรรษา สึกออกมาก็ได้เป็นครูสอนดนตรี มีความสามารถมาก เพราะสอนได้ดี ทั้งทางดนตรีและทางขับร้อง

เริ่มแต่งเพลงตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๒ ทั้งทางเครื่อง ทางร้อง รวมทั้งประพันธ์บทร้องเพลงเองด้วย พ.ศ. ๒๔๗๓ ได้ร่วมงานกับหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) บรรจุเพลงขับร้องในบทพระนิพนธ์ของ สมเด็จเจ้าฟ้ากรมหลวงลพบุรีราเมศร์ เพื่อร้องขับกล่อมถวาย พระวิมาดาเธอกรมพระสุทธาสินีนาฏ เป็นที่โปรดปราน ได้รับแหนบทองคำอักษรพระนามยุคลทิฆัมพร เป็นรางวัล

พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้ลาออกจากทหารรักษาวัง แล้วทำหน้าที่เป็นครูสอนดนตรีไทยประจำอยู่ที่บ้าน พ.ต.อ.พระยาสุรสีห์สงคราม และออกไปสอนตามต่างจังหวัดอีกหลายแห่ง โดยเฉพาะที่อยุธยาและอ่างทอง มีศิษย์มากจนถึงตั้งวงดนตรีคณะ "เปล่งรัศมี" ขึ้นได้

ผลงานของนายเปล่ง แจ้งจรัส ปรากฏเป็นเพลงที่ท่านแต่งเฉพาะทางของท่านไว้ อาทิ สร้อยมยุราเถา (พ.ศ. ๒๔๗๔) แขกกะเร็งเถา มอญโยนดาบเถา แขกเชิญเจ้าเถา แขกกล่อมเจ้าเถา นกกระจาบทองเถา เป็นต้น ได้ชื่อว่ามีความสามารถสูงในการแต่งเพลงสำเนียงแขก สามารถต่อทาง

เดี่ยวคลาริเน้ท ไวโอลิน ขลุ่ย และเครื่องดนตรีอื่น ๆ ให้แก่ศิษย์ได้เป็นอย่างดี

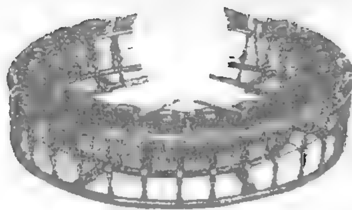
ในด้านทางเพลงสำหรับขับร้อง ได้แต่งทั้งบทร้องและทางร้องไว้หลายเพลง อาทิ เพลงวายุพักตร์ มะละกาแปรพักตร์ นกกระจาบทอง และแขกกะเร็ง บทร้องที่แต่งขึ้นมีสำนวนกลอนดีมาก และมักมีความหมายหรือแสดงชื่อของเพลงให้ปรากฏอยู่ในบทร้องอย่างไม่ขัดเขิน เช่น บทร้องเพลง นารายณ์แปลงรูป ม้าย่อง ตามกวาง กัลยาเยี่ยมห้อง สาริกาเขมร เหราเล่นน้ำ สามไม้ใน และนกกระจาบทอง เป็นต้น

นายเปล่ง มีภรรยา ชื่อ เชื้อ มีบุตรชายหญิงรวม ๘ คน บุตรีคนโตเป็นนักร้อง ชื่อ ปรุง สุนทรกิจ ซึ่งถ่ายทอดทางร้องและบทร้องที่บิดาแต่งไว้ได้มากที่สุด กับบุตรชายคนโต ชื่อ สมปอง ได้รับทอดทางเครื่อง ทางเดี่ยวที่บิดาแต่งไว้มาก ศิษย์ที่เคยต่อเพลงทางร้อง มี นายเชื้อ นักร้อง ประชิตร ขำประเสริฐ ที่ต่อทางเครื่องมี นายเปรื่อง และนายเลื่อน จันทรมาน เป็นต้น

นายเปล่งถึงแก่กรรมอย่างกระทันหันที่วัดใหม่ช่องลม เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๙ อายุได้ ๕๐ ปี ขาดไม่กี่เดือน ฌาปนกิจศพ ณ วัดพระพิรนทร์ กรุงเทพ ฯ ในปีเดียวกัน.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำบอกเล่าของ พ.จ.อ.ไมตรี พุ่มเสนาะ ครูประชิตร ขำประเสริฐ และคุณสมปอง แจ้งจรัส.)

นางเป้น วัชโรบล

(พ.ศ. ๒๔๒๓-๒๔๖๕)

นางแป้น วัชโรบล เป็นนักร้องประจำคณะละครของเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ ซึ่งเป็นเจ้ากรมมหรสพ สมัยรัชกาลที่ ๕ เกิดเมื่อปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๔๒๓ เป็นศิษย์ของหม่อมศิลาในพระองค์เจ้าสิงหนาทราชดุรงค์ฤทธิ์ และเป็นนักร้องกลุ่มเดียวกับหม่อมเจริญ หม่อมมาลัย หม่อมจันทร์ และหม่อมคร้าม กุญชร ณ อยุธยา ได้เคยบันทึกเสียงไว้กับบริษัทแผ่นเสียงโอเดี้ยน ตราตึก ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ เพลงที่บันทึกไว้ส่วนมากเป็น เพลงตับหรือเพลงจากละครดึกดำบรรพ์

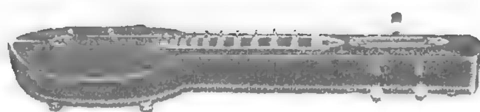
แต่งงานครั้งแรกกับ "ขุนเจริญ ฯ" (ไม่ทราบราชทินนามต่อท้าย) ข้าราชการกระทรวงคมนาคม มีบุตรเป็นชาย ๒ คน ชื่อ นายชื้นและนายช่าง กับบุตรีอีกคนหนึ่งชื่อ ชุ่ม ซึ่งเป็นคนดีดจะเข้ฝีมือดีคนหนึ่ง

ต่อมาเลิกกับขุนเจริญ ฯ มาอยู่กินกับนายแคล้ว วัชโรบล ซึ่งเป็นเจ้าของแตรวง เชลยศักดิ์ ต่อมานายแคล้วได้รับราชการในกรมมหรสพ ได้เป็นที่ขุนสมานประหาสกิจ หัวหน้าตลกหลวง มีบุตร ๒ คน เป็นชาย ชื่อ คล้อง วัชโรบล (เกิด พ.ศ. ๒๔๔๘) และศาสตราจารย์ ดร.คลุ้ม วัชโรบล (เกิด พ.ศ. ๒๔๕๐) ตลอดเวลาที่อยู่กับขุนสมาน–ประหาสกิจได้ทำหน้าที่เป็นนักร้องประจำวงเครื่องสายผสมเปียนโนของสามี เคยอัดเสียงกับวงเครื่องสายไว้หลายเพลง โดยมีนักร้องชาย ชื่อ นายหยิน (หลวงลิขิต ฯ) ร่วมงานด้วย เป็นคนเสียงเพราะ นุ่มนวล และมีทางขับร้องดีคนหนึ่ง

ภายหลังเลิกกับขุนสมานประหาสกิจ กลับไปอยู่กับขุนเจริญ ฯ สามีเก่าอีก มีบุตรีอีกคนหนึ่ง ชื่อ ชื้น ร้องเพลงไทยได้ แต่ไม่ดีเท่ามารดา ในระยะหลัง แม่แป้นได้เป็นครูสอนขับร้องอยู่ในโรงเรียนสตรีหลายแห่ง แต่ที่สอนเป็นประจำคือที่วงดนตรีของสามัคคยาจารย์ มีบ้านพักอยู่ที่ซอยข้างวัดราชบพิธ ฯ ต่อมาป่วยเป็นวัณโรคปอดเรื้อรัง และได้ถึงแก่กรรม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕ อายุได้ ๔๒ ปีเศษ.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำบอกเล่าของศาสตราจารย์ ดร.คลุ้ม วัชโรบล และบันทึกเรื่องแผ่นเสียงโบราณของ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล.)

นายเปลื้อง กรานต์เลิศ

(พ.ศ. ๒๔๒๔-๒๔๘๔)

ครูเปลื้อง กรานต์เลิศ เป็นชาวจังหวัดชลบุรี บิดาชื่อกรานต์ ส่วนมารดานั้นยังสืบนามไม่ได้ มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ๒ คน คือ ตัวท่านและพี่ชายอีก ๑ คน ชื่อ ติ๋ง เป็นคนตีกลองทัดในวงดนตรีวังบูรพาภิรมย์

เมื่อบิดาเสียชีวิต ครูเปลื้องได้เข้ามาอยู่กรุงเทพ ฯ กับบิดาเลี้ยงชื่อ พลับ ซึ่งเป็นนายวงปี่พาทย์ อยู่ที่บ้านต้นตะโก สี่พระยา หลังวัดแก้วแจ่มฟ้า นายพลับมีลูกเลี้ยงอีกคนหนึ่งเป็นหญิงชื่อ จิ้งหรีด ต่อมาเมื่อนายพลับเสียชีวิตลง ครูเปลื้องจึงเป็นผู้รับมรดกเครื่องปี่พาทย์ส่วนใหญ่และเป็นผู้ควบคุมวงดนตรีต่อมา ส่วนนางจิ้งหรีดนั้นได้รับส่วนแบ่งเป็นเครื่องปี่พาทย์บ้างเช่นกัน แต่ได้ขายไปหมด เนื่องจากตัวเองตลอดจนสามีและบุตร ไม่มีความสามารถทางดนตรีเลย

ครูเปลื้องมีภรรยาชื่อ ทับทิม มีบุตรธิดาด้วยกัน ๘ คน เสียชีวิตแต่ยังเล็ก ๒ คน ที่มีชีวิตอยู่ ๗ คน คือ พลเรือตรีทัด กรานต์เลิศ นางเทียม (กรานต์เลิศ) เซ็นพานิช (สมรสกับนายทรัพย์ เซ็นพานิช คนระนาดเอกฝีมือดีของวงดนตรีวังบางขุนพรหม) นางยี่โถ พลเอกเทพ กรานต์เลิศ นางทิพย์ พันเอกศิริ กรานต์เลิศ และนางประทุม บุตรสาวที่ชื่อเทียมนั้น เป็นนักร้องเสียงดีอยู่ในวงดนตรีวังบางขุนพรหม ส่วนคนอื่น ๆ นอกนั้นไม่มีใครยึดอาชีพเป็นนักดนตรี

วิชาความรู้ในด้านดนตรีนั้น สืบไม่ได้ว่าท่านเป็นศิษย์จากสำนักใด แต่มีความสามารถทางเครื่องปี่พาทย์ดีมาก สามารถบรรเลงได้รอบวง ยกเว้นปี่ ที่ถนัดเป็นพิเศษ คือระนาดทุ้มและเครื่องหนัง ครูเปลื้อง เคยเป็นนักดนตรีอยู่วงปี่พาทย์วังกรมหลวงชุมพรเขตรอุดมศักดิ์ ซึ่งได้ร่วมวงกับครูจางวางทั่ว พาทยโกศล นายเผือก นายฝั่ง และนายจู (คนปี่ บ้านอยู่ข้างวัดพระพิเรนทร์) ต่อมาวงปี่พาทย์วงนี้ล้มเลิกไป ครูจางวางทั่ว ไปอยู่วงดนตรีวังบางขุนพรหม ส่วนครูเปลื้อง กลับมายึดอาชีพนักดนตรี มีวงปี่พาทย์รับบรรเลงในงานต่าง ๆ ที่บ้านหลังวัดแก้วแจ่มฟ้า ซึ่งนักดนตรีในวงก็มีอาทิเช่น นายเขียน ศุขสายชล ระนาดเอก (คนนี้เป็นศิษย์คนสำคัญ ได้เรียนดนตรีและกินนอนอยู่ที่บ้านครูเปลื้อง ตั้งแต่ท่านเพิ่งมีบุตรคนที่ ๒ จนถึงเกือบสุดท้องจึงได้ย้ายออกไป) นายเพิ่ม คนฆ้องใหญ่ นายเล็กคนเครื่องหนัง นายอ่อน คนฆ้องเล็ก นายป่าย และนายอ่วม บางครั้งก็ได้นายแปลก (บิดาครูเทียบ คงลายทอง) นายศร (หลวงประดิษฐไพเราะ) นายชั้น มาลัยมาลย์ (บิดาครูเจียนหรือกมล มาลัยมาลย์) และนายสินมาร่วมวงด้วย และบางทีก็มีนักดนตรีจากวังของสมเด็จเจ้าฟ้าอัษฎางค์เดชาวุธ กรมหลวงนครราชสีมามาขอต่อเพลงหน้าพาทย์ชั้นสูงจากครูเปลื้องด้วย นอกจากความสามารถในการบรรเลงปี่พาทย์แล้ว ท่านมีความสามารถในการประดิษฐ์เครื่องดนตรี เช่น การเหลาผืนระนาด ไม้ตีระนาด และที่มีชื่อเสียงดีมาก คือฝีมือในการขึ้นเครื่องหนัง ที่บ้านของครูมีเครื่องปี่พาทย์ประกอบงา ๒ ชุด และเครื่องไทยแกะเป็นรูปใบไม้สีเขียวอีก ๑ ชุด ภายหลังได้ขายเครื่องประกอบงาให้แก่วงปากน้ำ ๑ ชุด ขายให้แก่บ้านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล ๑ ชุด ส่วนเครื่องที่แกะเป็นรูปใบไม้นั้นได้ขายให้แก่นายมิ ทรัพย์เย็น ซึ่งต่อมาเมื่อนายมิ ถึงแก่กรรมแล้ว ชุมนุมดนตรีไทย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ประมูลมาไว้ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ในวัยชรา เมื่อลูกศิษย์และนักดนตรีที่เคยร่วมวงกัน แยกย้ายกันไปหมด ระยะนั้นเกิดสงคราม

โลกครั้งที่ ๒ บริเวณใกล้บ้านท่านถูกระเบิดเสียหายมาก ครั้งหนึ่งมีลูกระเบิดตกลงมากลางนอกชานบ้านครูเปลื้อง แต่ไม่ระเบิด ทำให้ครูตกใจถึงกับช็อค ครูจึงย้ายไปอยู่กับลูกสาวที่ชื่อ ยี่โถ จนถึงแก่กรรมเมื่ออายุประมาณ ๗๐ ปี.

จรวยพร สุเนตรวรกุล

(เรียบเรียงจาก คำให้สัมภาษณ์ของ นายเขียน ศุขสายชล สัมภาษณ์โดย นายเสถียร ดวงจันทร์ทิพย์ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๕.)

นายไปล่ วนเขจร

(พ.ศ. ๒๔๔๘-๒๔๙๑)

นายไปล่ วนเขจร เกิดเมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๔๘ ตำบลผักไห่ อำเภอผักไห่ จังหวัดอยุธยา บิดาชื่อ นายอุ่น มารดาชื่อ นางลับ มีพี่ชายร่วมบิดามารดาเดียวกัน ๑ คน ชื่อ ปลั่ง เป็นนักดนตรี มีฝีมือซอดีมาก

นายไปล่มีศักดิ์เป็นหลานน้าของ หลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดูรยชีวิน) จึงได้เรียนซอกับหลวงไพเราะ ฯ มาตั้งแต่เด็ก และเรียนวิชาสามัญชั้นต้นที่โรงเรียนวัดชีโพน ในอำเภอผักไห่ จนจบชั้นประถมปีที่ ๒ ครั้งอายุได้ประมาณ ๑๗ ปี ได้เข้ารับราชการในกรมพิณพาทย์หลวง ในตำแหน่งนักเรียนฝึกหัด ซึ่งเท่ากับได้มาเรียนวิชาดนตรีต่อ ได้รับพระราชทานเงินเดือน เดือนละ ๑๕ บาท เป็นนักเรียนฝึกหัดอยู่ ๔ ปีก็ได้บรรจุเป็นพนักงานชั้น ๓ กองดนตรี กรมบัญชาการมหาดเล็ก รับพระราชทานเงินเดือน เดือนละ ๒๐ บาท ต่อมาได้เป็นพนักงานชั้น ๔ กองพิณพาทย์และโขนหลวง กระทรวงวัง ทำหน้าที่สีซอด้วงประจำวง ๑ ทาง ซอดีและสีซอได้ชัดเจนไพเราะน่าฟังเป็นที่เลื่องลือมาก

วันที่ ๒๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๘ ได้ย้ายจากกองพิณพาทย์และโขนหลวงไปสังกัดอยู่ในกองการสังคีต กรมศิลปากร ได้ตำแหน่ง ผู้ช่วยศิลปิน ชั้น ๑ หมวดดุริยางค์ไทย

นายไปล่ มีภรรยา ชื่อ ทองสุก มีบุตรธิดาด้วยกันทั้งสิ้น ๖ คน ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๒๕) มีบุตรชายรับราชการอยู่ในกรมศิลปากร ๑ คน ชื่อ ประเสริฐ วนเขจร แผนกดนตรีสากล กองการสังคีต บุตรธิดานอกนั้น ไม่มีใครยึดอาชีพเป็นนักดนตรี

นายไปล่รับราชการอยู่ในกรมศิลปากรเรื่อยมาจนถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ ก็ถึงแก่กรรมด้วยโรคเส้นโลหิตในหัวใจอุดตัน ขณะบรรเลงมโหรีเพลงโอ้ลาวเถา ที่วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร มีอายุเพียง ๔๓ ปี.

จรวยพร สุเนตรวรกุล

(เรียบเรียงจาก เอกสารทะเบียนประวัติของกรมมหรสพ และคำบอกเล่าเพิ่มเติมจาก นายประเสริฐ วนเขจร.)

นายโป๊ะ เหมรำไพ

(พ.ศ. ๒๔๔๕-๒๔๘๕)

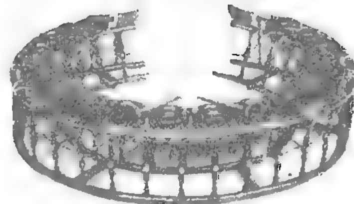
ในสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ทุกครั้งที่มีการเห่เรือหลวง ชื่อของนายโป๊ะ เหมรำไพ จะเป็นที่ร่ำลือกันโดยทั่วไป เพราะเป็นต้นเสียงในการเห่เรือเป็นประจำแทน หลวงกล่อมโกศลศัพท์ (จอน สุนทรเกศ)

นายโป๊ะ เหมรำไพ มีอายุรุ่นราวคราวเดียวกับ ครูเทียบ คงลายทอง ครูทรัพย์ เซ็นพานิช เดิมบวชเป็นพระภิกษุ เป็นนักเทศน์เสียงดี อยู่ที่วัดอนงคาราม ต่อมาสึกออกไปรับราชการประจำอยู่ที่ กองดุริยางค์ทหารเรือ ได้รับยศครั้งสุดท้ายเป็นรองอำมาตย์ตรี นายโป๊ะ เหมรำไพ เป็นนักร้องเสียงดังฟังชัด เสียงเพราะ ลีลาการร้องดี ไม่มีเพี้ยน ไม่มีหลง ในครั้งนั้นคุณแม่เจริญ พาทยโกศล ได้ไปช่วยฝึกหัดนักร้องอยู่ที่กองดุริยางค์ทหารเรือ ตามพระบัญชาของสมเด็จเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ซึ่งทรงบัญชาการกองทัพเรืออยู่ในขณะนั้น นายโป๊ะ จึงได้ฝึกร้องเพลงกับคุณแม่เจริญ ซึ่งมีฝีมือเลิศด้วย และเนื่องจากความสามารถของนายโป๊ะนั่นเอง จึงได้เป็นศิษย์คนสำคัญคนหนึ่งของคุณแม่เจริญ นอกจากนั้นไม่ว่านายโป๊ะจะต้องไปงานไหน คุณแม่เจริญเป็นต้องซ้อมเพลงและเกลาให้จนเป็นที่น่าพอใจ นายโป๊ะตามมาเป็นศิษย์คุณแม่เจริญที่บ้านท่านจางวางทั่ว หลังวัดกัลยาณมิตรด้วย ในโอกาสต่อ ๆ มา จึงได้มาเป็นคนร้องให้กับวงจางวางทั่วเสมอ ๆ รวมถึงการอัดแผ่นเสียงในนามของวงดนตรีวังบางขุนพรหมด้วย เมื่อคราวประชันวงปี่พาทย์ในงานวันประสูติสมเด็จเจ้าฟ้ายุคลฑิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศร์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓ นายโป๊ะ ได้ร้องเพลงแขกลพบุรีสามชั้น เป็นที่พอพระราชหฤทัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวอย่างยิ่ง

นายโป๊ะแต่งงานและยังคงพำนักอยู่ที่บ้านหลังวัดอนงค์ต่อมาอีกหลายปี จึงย้ายไปอยู่แถวตลาดพลู หลังจากน้ำลดเมื่อคราวน้ำท่วมใหญ่ พ.ศ. ๒๔๘๕ ขณะนั้นอายุได้ประมาณ ๔๐ ปี ก็ประสบอุบัติเหตุตกรถรางที่ท่าช้างวังหลวง และถึงแก่กรรม.

อารดา กีระนันทน์

(เรียบเรียงจาก คำบอกเล่าของ นายพังพอน แตงสืบพันธุ์.)

นายผวน บุญจำเริญ

(พ.ศ. ๒๔๕๔-ปัจจุบัน)

นายผวน บุญจำเริญ เป็นบุตรนายทอง และนางถ้วย บุญจำเริญ เกิดเมื่อปีกุน พ.ศ. ๒๔๕๔ ที่ตำบลสะพานไทย อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา บิดา มารดามีอาชีพค้าขาย มีพี่ชายร่วมบิดามารดาเพียงคนเดียวชื่อ ชั้น เป็นนักดนตรีเช่นเดียวกัน ชำนาญในเรื่องของแตรวง

การศึกษาเรียนจบชั้นประถมปีที่ ๔ ที่โรงเรียนปฐมวิทยาคาร และอุปสมบทที่วัดแก้ว เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔ โดยมีพระอธิการขัน วัดนกกระจาบ เป็นพระอุปัชฌาย์

เริ่มเรียนดนตรีไทยเมื่ออายุ ๑๒ ปี กับครูป่วนโดยหัดแตร บาริโทน เป็นครั้งแรก เพราะชอบการบรรเลงแตรวง เพลงแรกที่เรียนคือ กล่อมพระยา แล้วต่อเพลงที่ใช้งานง่าย ๆ เช่น มาร์ชบริพัตร มาร์ชวชิราวุธ ฯลฯ ต่อมาได้เรียนปี่กับครูจำรัส เกิดผล แล้วเรียนต่อกับครูเพชร จรรย์นาฏ นอกจากปี่แล้ว ยังตีฆ้องวงและเครื่องหนังได้

ต่อมาได้เข้ามากรุงเทพมหานคร และเรียนเดี่ยวปี่ต่าง ๆ จากครูเทียบ คงลายทอง จนได้ทุกเดี่ยว แล้วกลับไปสอนดนตรีไทยที่อยุธยาโดยสอนที่บ้าน และสอนที่โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย เริ่มต้นสอนมาตั้งแต่อายุ ๓๕ ปี

เนื่องจากทำหน้าที่เป็นคนปี่ประจำวงปี่พาทย์ของสกุลเกิดผล บ้านใหม่ อยุธยา จึงชำนาญเพลงปี่ทุกประเภท ทั้งเสภา ละคร โขนหนัง และได้เรียนหน้าพาทย์จนถึงชั้นสูงสุดจากครูเอื้อน กรณ์เกษม

ผลงานที่ผ่านมา ได้แสดงฝีมือเดี่ยวปี่ครั้งแรกที่พระราชวังจันทร์เกษม อยุธยา เมื่ออายุ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๔๗๔) ได้ร่วมเป็นคนเป่าปี่ ในวงของนายสังเวียน เกิดผล บันทึกเสียงเพลงพระนิพนธ์ของทูนกระหม่อมบริพัตร เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๔ เพื่อเก็บไว้ในหอสมุดแห่งชาติ และเคยได้รับรางวัลจากสมาคมสงเคราะห์สหายศิลปินเมื่อมีงานประชันกันที่วัดพระพิเรนทร์

นายผวนมีภรรยาชื่อ ศิริ มีบุตรชาย ๕ คน หญิง ๑ คน บุตรชายทั้ง ๕ คน ล้วนแต่มีฝีมือในทางดนตรีทั้งสิ้น ได้แก่ นายสมนึก (ปี่พาทย์) นายปรีชา (แตรวง) นายประภาส (แตรวง) นายบัณฑิต (แตรวง) และนายสุริยา (ปี่พาทย์) ส่วนบุตรีชื่อ อารมณ์ เคยหัดร้องเพลงไทยแต่มิได้ยึดเป็นอาชีพ มีศิษย์ที่มีชื่อเสียง คือ สมนึก บุญจำเริญ ปราจีณ พรงเผ่า สมหวัง กาญจนพะวง เป็นต้น

ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๒๖) อยู่ที่บ้านเลขที่ ๕๙ หมู่ ๔ ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก บันทึกประวัติศิลปินเพลงไทย กรอกข้อมูลโดย นายผวน บุญจำเริญ.)

จ.ส.อ.ผ่อง โมระกรานต์

(พ.ศ. ๒๔๗๔-๒๕๒๓)

จ.ส.อ.ผ่อง โมระกรานต์ เป็นบุตรของ ร.ต.เพิ่ม และ นางแป๋ว โมระกรานต์ เกิดเมื่อวันที่ ๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๔ มีพี่ชายร่วมบิดามารดาคนหนึ่งชื่อสมศักดิ์ เป็นนักดนตรีสากลที่มีความสามารถมากคนหนึ่ง และน้องสาวชื่อวีระพรรณ ไม่เล่นดนตรี

จ.ส.อ.ผ่อง เริ่มเรียนดนตรีจากบิดา ซึ่งถนัดในการเล่นเครื่องสาย โดยเฉพาะจะเข้ ขลุ่ย และซอด้วง ซออู้ จึงเล่นเครื่องสายได้ดีมาแต่อายุยังน้อย ต่อมาบิดาได้ส่งให้เข้าเรียนต่อในวิทยาลัยนาฏศิลป กรมศิลปากร สำเร็จการศึกษาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๗ แล้วเข้ารับราชการเป็นทหารที่กรมทหารสื่อสาร สะพานแดง บางซื่อ กรุงเทพมหานคร

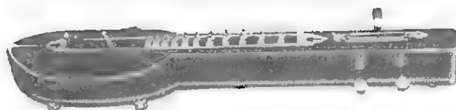
นอกจากจะเล่นเครื่องสายได้ดีแล้ว ยังสามารถเล่นออร์แกนได้ดีมาก ร่วมวงเครื่องสายออร์แกนกับคณะวัชรบรรเลงตลอดมา และสามารถเดี่ยวออร์แกนเพลงสำคัญ ๆ ได้ทุกเพลง

จ.ส.อ.ผ่อง แต่งงานกับ ส.อ.หญิงวรรณา อุดมศรี นักร้อง เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๓ มีบุตร ๔ คน ชาย ๒ หญิง ๒ ชื่อสมนึก วันเพ็ญ สมพร และวารุณี ทุกคนศึกษาอยู่ในวิทยาลัยนาฏศิลป กรมศิลปากร

ประมาณปลายปี ๒๕๒๒ เริ่มป่วยด้วยโรคมะเร็งที่คอ และถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๒๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๓.

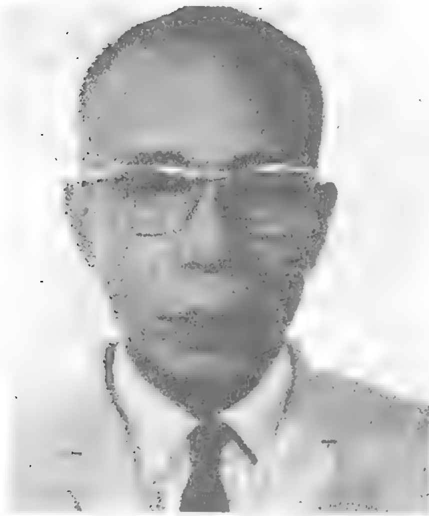
พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก การสัมภาษณ์ ส.อ.หญิงวรรณา อุดมศรี.)

นายผิน เพิ่งพงศา

(พ.ศ. ๒๔๕๖-ปัจจุบัน)

นายผิน เพิ่งพงศา หรือที่ชาวลพบุรีเรียกว่า "หมอผิน" และเรียกวงดนตรีไทยของท่านว่า "วงหมอผิน" อันเป็นวงดนตรีไทยที่มีชื่อเสียงมากที่สุดในจังหวัดลพบุรี

นายผิน เกิดเมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๔๕๖ ณ ตำบลโพธิ์เก้าต้น อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี บิดาชื่อนายน้อย มารดาชื่อ นางเที่ยง ได้สมรสกับนางสาวมณฑา จุลกัณฑ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๘ มีบุตรธิดาด้วยกัน ๕ คน ล้วนเป็นนักดนตรีทั้งสิ้น คือ นางสาวยมโดย เพิ่งพงศา (ร้อง ซอด้วง ฉิ่ง) นายปรีดา เพิ่งพงศา (ระนาดทุ้ม) นายธารี (ฆ้องวงใหญ่ ขลุ่ย) นายเมธี (ระนาดเอก ทุ้ม โทน รำมะนา) และน.ส.ศรีเพ็ญ (จะเข้ ระนาดเอก โทน รำมะนา) เฉพาะ น.ส.ยมโดย ได้รับรางวัลฆ้องทองคำชนะเลิศการประกวดร้องเพลง ประจำปี พ.ศ. ๒๕๒๓ ด้วย

จบการศึกษาชั้นมัธยมปีที่ ๓ จากโรงเรียนประจำจังหวัดลพบุรี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๐ อุปสมบทที่วัดโพธิ์เทพประสิทธิ์ จังหวัดลพบุรี เป็นเวลา ๓ พรรษา มีพระครูโวทานสมณคุณ เป็นพระอุปัชฌาย์ ในปี ๒๔๗๘ เริ่มทำงานเป็นครูที่โรงเรียนประชาบาลบ่อเงินเจริญสุข แล้วลาออกไปเป็นทหารเสนารักษ์ ประจำหมวดเสนารักษ์ทหารปืนใหญ่โคกกระเทียม ลพบุรี และย้ายมาเป็นผู้ช่วยพยาบาลประจำสุขศาลา อำเภอเมืองลพบุรี จนเกษียณอายุ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๖

สมัยเมื่อเป็นครูสอนนักเรียน ได้สอนวิชาขับร้อง เริ่มเรียนซอด้วงจากพระภิกษุโปร่ง เพลงแรกที่เรียน คือ เพลงไอยเรศ จนถึงสามารถบรรเลงเพลงเดี่ยวพญาโศก นกขมิ้น และแขกฉิ่งได้ ต่อมาสนใจศึกษาและฝึกหัดเครื่องดนตรีต่าง ๆ จนมีความสามารถบรรเลงได้รอบวง จึงได้ตั้งวงดนตรีไทยของตนเองขึ้น มีบุตรชายหญิงและญาติพี่น้อง เป็นนักดนตรีและนักร้องประจำวง รับบรรเลงในงานต่าง ๆ ทั้งงานสำคัญของจังหวัดและงานชาวบ้านทั่วไป จนเป็นที่รู้จักกันดีในจังหวัดลพบุรีและจังหวัดใกล้เคียง ตลอดจนได้รับการฝึกสอนจากอาจารย์มนตรี ตราโมท ผู้ไปเป็นประธานในการไหว้ครูดนตรีที่จังหวัดลพบุรี เป็นประจำ และได้ร่วมบรรเลงกับศาสตราจารย์ ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์ กับนายชื้น ดุริยประณีต หลายครั้ง "วงปี่พาทย์หมอผิน" แห่งลพบุรีจึงมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดี

นายผิน ได้ถ่ายทอดวิชาดนตรีตามสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ในจังหวัดลพบุรี อันได้แก่ โรงเรียนประชาบาลวัดบ่อเงินเจริญสุข โรงเรียนพิบูลวิทยาลัย (โรงเรียนประจำจังหวัดลพบุรี) วิทยาลัยครูเทพสตรี วิทยาลัยเทคนิคลพบุรี และโรงเรียนสาธิตวิทยาลัยครูเทพสตรี ตลอดจนบุคคลผู้สนใจขอต่อเครื่องดนตรีต่าง ๆ จากท่าน จึงนับได้ว่าเป็นศิลปินดนตรีไทยผู้มีความสามารถและ

เผยแพร่วิชาดนตรีไทยได้กว้างขวางผู้หนึ่ง

ปัจจุบัน นายผิน เพ็งพงศา พักอยู่บ้านเลขที่ ๒๓/๑ ถนนโพธิ์เก้าต้น-บ้านเบิก ตำบลโพธิ์เก้าต้น อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี ในบ้านของท่านยังมีเครื่องปี่พาทย์อยู่ครบถ้วน แม้ไม่ค่อยจะได้เล่นกันครบวงเหมือนในอดีตแล้วก็ตาม.

วชิราภรณ์ วรรณดี

(เรียบเรียงจาก บันทึกประวัติศิลปินเพลงไทย และจากการสัมภาษณ์นายผิน เพ็งพงศา กับนางสาวยมโดย เพ็งพงศา เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๕.)

นายผิว ใบไม้

(พ.ศ. ๒๔๔๒-๒๔๘๘)

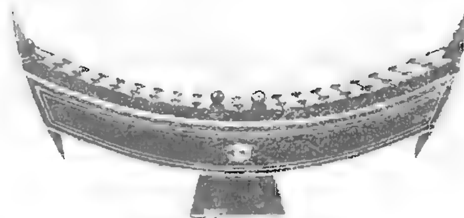
นายผิว ใบไม้ เป็นบุตรของนายชื่น และนางปลิก ใบไม้ เกิดเมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๔๒ ณ ตำบลวัดใหม่บ้านข้าวหลาม อำเภอบางกอกใหญ่ จังหวัดธนบุรี

เป็นทหารรักษาวังภายใต้บังคับบัญชาของเจ้าพระยาธรรมาธิกรณาธิบดี (ม.ร.ว.ปุ้ม มาลากุล) จึงได้มีโอกาสเป็นศิษย์ของ พระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) ทำหน้าที่เป็นคนตีกลองและเครื่องประกอบจังหวะอื่น ๆ ประจำวงดนตรีของท่านเจ้าพระยา ฯ และเมื่อมีการประชันวงปี่พาทย์ครั้งสำคัญ ณ วังบางขุนพรหม ใน พ.ศ. ๒๔๖๖ นายผิวได้เข้าร่วมวงบรรเลงประชันด้วย มีผู้ร่วมวงเดียวกันในครั้งนั้นคือ ครูเทียบ คงลายทอง ครูทรัพย์ นุตสถิตย์ ครูสอน วงฆ้อง ครูพริ้ง ดนตรีรส และครูมิ ทรัพย์เย็น

เมื่อปลดทหารแล้ว ได้เข้ารับราชการอยู่ในกรมปี่พาทย์และโขนละคร กระทรวงวัง ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๙ ได้เลื่อนเป็น พันเด็กชาตรี พ.ศ. ๒๔๗๒ เป็นพันเด็กชาโท พ.ศ. ๒๔๗๓ และเป็นพันเด็กชาเอก พ.ศ. ๒๔๗๕ ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๗๘ โอนไปสังกัดกองการสังคีต กรมศิลปากร ตามคำสั่งของทางราชการ และได้รับราชการมาจนถึงแก่กรรมเมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ ขณะที่มีอายุเพียง ๔๖ ปี.

จรวยพร สุเนตรวรกุล

(เรียบเรียงจาก เอกสารประวัติของ กรมมหรสพ และกรมศิลปากร.)

นายเผือด นักระนาด

(พ.ศ. ๒๔๕๕-๒๕๐๕)

นายเผือด นักระนาด เป็นนักระนาดเอกฝีมือดีมากคนหนึ่ง ของกรมศิลปากร บิดา ชื่อ เมฆ มารดา ชื่อ ปุย เกิดเมื่อวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๕๕ ที่ตำบลบางกะพ้อม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ต้นตระกูลเป็นนักดนตรีสืบเชื้อสายกันมาหลายสมัย และเกี่ยวเนื่องเป็นญาติกับครูสุข นักดนตรีแห่งอัมพวาด้วย บิดานั้นชำนาญดนตรีปี่พาทย์ โขนละครมาก ส่วนมารดานั้นเป็นตัวละครที่มีชื่อเสียงคนหนึ่ง

เรียนหนังสือสอบได้ชั้นประถมปีที่ ๓ จากโรงเรียนวัดแจ้ง จังหวัดสงขลา เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๖ แล้วเข้ามาเรียนต่อในกรุงเทพ ฯ จนจบประถมปีที่ ๔ เรียนดนตรีกับบิดา และช่วยงานอยู่ในวงจนโตเป็นหนุ่ม บิดาจึงนำมาฝากเป็นศิษย์ของหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ได้ฝึกหัดระนาดจนชำนาญมีฝีมือดีมากจนถึงท่านครูหลวงประดิษฐ์ยกย่องว่าเป็นศิษย์มือระนาดแนวหน้าคนหนึ่งของท่าน ได้เคยแสดงฝีมือระนาดเอกในงานประชันดนตรีที่วังลดาวัลย์ในวันประสูติครบสี่รอบของสมเด็จเจ้าฟ้ายุคลทิฆัมพรกรมหลวงลพบุรีราเมศร์ เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๓ เป็นที่เลื่องลือกันมากในครั้งนั้นว่าเป็นคนดีมีฝีมือ

ครั้นเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้ว ก็ยังประจำอยู่วงดนตรีของหลวงประดิษฐ์ไพเราะเรื่อยมา จนถึง พ.ศ. ๒๔๘๕ จึงได้ไปศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการเขียนโน้ตที่หมวดดุริยางค์ทหารเรือ จนถึง พ.ศ. ๒๔๙๑ หลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) จึงได้ชักชวนให้มารับราชการในกรมศิลปากร ก็ได้เป็นนักระนาดเอกประจำกรมในตำแหน่งศิลปินจัตวามาตั้งแต่อายุได้ ๓๕ ปีเศษ

นายเผือด ได้ทำหน้าที่บรรเลงเพลงประกอบการแสดง โขน ละคร มาตั้งแต่ครั้งโรงละครศิลปากรยังอยู่ชิดรั้วมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ก่อนไฟไหม้) ได้ชื่อว่าตีระนาดมโหรีไพเราะ ส่วนฝีมือในทางปี่พาทย์ไม้แข็งก็มีชื่อว่าตีระนาดไหว เรียบ และทางเพลงดี หากเข้าคู่กับครูเหนี่ยว ดุริยพันธุ์ แล้ว จะเป็นที่ยอมรับนับถือว่า เพลงจะต้องไพเราะอย่างแน่นอน

นายเผือดแต่งงาน มีภรรยา ชื่อ ถวิล บ้านอยู่ใกล้วัดชนะสงคราม ผลงานของท่านเท่าที่ค้นพบ มีเป็นเทปบันทึกเสียงเพลงแขกมอญ เถา และแขกมอญบางขุนพรหม เถา ครูเหนี่ยว ดุริยพันธุ์ ขับร้อง โดยครูเผือดเป็นผู้ตีระนาด ส่วนฝีมือเดี่ยวต่าง ๆ นั้นยังค้นไม่พบว่ายังมีหลงเหลืออยู่บ้างหรือไม่

นายเผือดถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๕ อายุได้ ๕๐ ปี.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก เอกสารทะเบียนประวัติ กรมศิลปากร.)

นายพร้อม พาทยกุล

(พ.ศ. ๒๔๒๐-๒๔๘๐)

นายพร้อม พาทยกุล เป็นบุตรคนโต ของ นายแดงและนางหรั่ง พาทยกุล เกิดที่จังหวัดเพชรบุรี เมื่อปีฉลู พ.ศ. ๒๔๒๐ มีน้องร่วมบิดามารดาเป็นหญิงสามคนชื่อ พริ้ง พร้อย และปุ๋ย กับมีน้องชายคนสุดท้ายชื่อ เล็ก (ถึงแก่กรรมแต่ยังเยาว์)

เนื่องจาก บิดาคือนายแดงนั้นเป็นศิษย์ของครูมีแขก (เรียนพร้อมกับนายต้ม พาทยกุล ผู้พี่) จึงมีความรู้ในเพลงการดี และมีวงดนตรีที่ขึ้นชื่ออยู่ในจังหวัดเพชรบุรี ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ นายพร้อมจึงได้หัดปี่พาทย์จนเล่นได้รอบวง และได้เป็นคนระนาดเอกของบิดา มาตั้งแต่เข้าวัยหนุ่ม เวลาออกวงบรรเลง ครูแดงจะเป็นคนเป่าปี่ และลุงต้มจะเป็นคนตีฆ้องใหญ่ ครูพร้อมจึงรอบรู้เพลงการเป็นอย่างดี และเมื่อทางกรุงเทพ ฯ นิยมเล่นแตรวง บรรเลงเพลงไทย บิดาก็ให้เข้ามาศึกษาเรื่องแตรวง จนซื้อแตรไปจัดตั้งเป็นวง สำหรับบรรเลงเวลาแห่นาคได้เป็นวงแรกของจังหวัดเพชรบุรี

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓ ทูนกระหม่อมบริพัตร ฯ เสด็จไปควบคุมการก่อสร้างพระที่นั่งบ้านปืน จังหวัดเพชรบุรี บิดาจึงได้พาเข้าเฝ้าถวายตัวเป็นมหาดเล็กเรือนนอก ทูนกระหม่อมโปรดว่าเป็นคนมีความรู้เพลงการดีทั้งครอบครัว ได้ประทานนามสกุลว่า พาทยกุล ในโอกาสต่อมา แตรวงของครูพร้อมนับได้ชื่อว่าเข้มแข็งมาก เคยยกวงประชันกับ แตรวงของนายปน นิลวงศ์ และเลื่องลือมากว่าเป็นแตรวงที่คลื่องแคล่วเป่าได้ไพเราะที่สุดในยุคนั้น และได้ถ่ายทอดวิชาเป่าแตรไว้ในจังหวัดเพชรบุรีตั้งแต่ครั้งนั้น

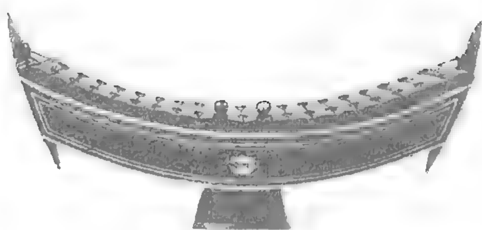
ครูพร้อม มีฝีมือเป็นช่างทำกำไลทองคำ ฝีมือดีมากในการแกะเสมาทองคำ เป็นที่เลื่องลือ ทั้งยังสามารถประดิษฐ์เครื่องดนตรีต่าง ๆ ได้ด้วย เช่น กลองทัด ทำระนาด เหลาระนาดดีนัก ในด้านฝีมือดนตรี นอกจากจะเก่งรอบวงแล้วยังสีซออู้เพราะ และเป่าแตรได้ดี

ครูพร้อมมีภรรยา ๓ คน ชื่อ เฮียะ ซิ่วเดียว และตุ่น ลูกนางเฮียะเป็นนักดนตรีคนหนึ่งชื่อ ศิริ พาทยกุล ส่วนซิ่วเดียวไม่มีบุตร บุตรที่เกิดจากแม่ตุ่น เป็นนักดนตรีคนสำคัญคนต่อมา คือ ครูเตือน พาทยกุล

ครูพร้อมถึงแก่กรรมที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๘๐ อายุราว ๖๐ ปี.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำให้สัมภาษณ์ของครูเตือน พาทยกุล.)

นางพลอยสี สรรพศรี

(พ.ศ. ๒๔๖๒-ปัจจุบัน)

นางพลอยสี เกิดเมื่อวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๒ ที่จังหวัดลำพูน เป็นบุตรีของ นายบุญทา และนางเขียน นามสกุลเดิม เมฆขยาย มีพี่น้องทั้งหมด ๕ คน เริ่มเรียนหนังสือที่โรงเรียนพุทธโสภณ จังหวัดเชียงใหม่ จบชั้นประถมปีที่ ๒ แล้วมาเรียนต่อที่โรงเรียนสตรีวัฒโนทัยพายัพ จนจบชั้นประถมปีที่ ๔

เมื่ออายุได้ประมาณ ๑๖ ปี (พ.ศ. ๒๔๗๘) ได้เข้าไปเป็นช่างฟ้อน เป็นนักร้องและเป็นตัวละครอยู่ในคุ้มเจ้าแก้วนวรัฐ ที่จังหวัดเชียงใหม่ จนถึง พ.ศ. ๒๔๘๓ มาเป็นนางเอกละครร้องที่คณะละครบริษัทนิยมไทย เวิ้งนครเกษม กรุงเทพมหานคร ในช่วงนี้ได้แสดงภาพยนตร์และละครร้องหลายเรื่อง รวมทั้งเป็นนางเอกละครเร่ในช่วงสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ด้วย จนถึง พ.ศ. ๒๔๘๘ จึงได้กลับไปอยู่ที่จังหวัดเชียงรายและไปเป็นครูสอนขับร้องและนาฏศิลป์ ที่โรงเรียนดรุณราษฎร์วิทยา ที่อำเภอแม่สาย แล้วย้ายมาสอนที่โรงเรียนเชียงรายวิทยาคม ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๔ จนถึงปัจจุบันนี้ (พ.ศ. ๒๕๒๖)

ทางด้านดนตรีไทยนั้น เริ่มเรียนจากเจ้าบัวชุม ณ เชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๗ เพลงแรกที่เรียนคือเพลงจระเข้หางยาว เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๘ ได้แต่งงานกับ นายอินทร์หล่อ สรรพศรี จึงได้เรียนจะเข้เพิ่มเติมจากสามีอีกหลายเพลง เช่น แป๊ะ สี่บท บุหลัน นางครวญ เยี่ยมวิมาน เป็นต้น

ความสามารถในทางดนตรีไทยของนางพลอยสีนั้น ชำนาญในการดีดจะเข้เพียงอย่างเดียวในทางเครื่อง แต่มีความสามารถในทางร้องประเภทเพลงสภา เพลงละคร เพลงพื้นเมือง ดีมาก มีความถนัดในการขับร้องพร้อมกับบรรเลงเครื่องดนตรีไปด้วย และได้รับมอบให้ทำพิธีไหว้ครูจากครูช่อ สุนทรวาทิน

ผลงานทางการแสดงนั้นมีความสามารถในการฟ้อนรำตั้งแต่ครั้งยังอยู่ในคุ้มของเจ้าแก้วนวรัฐและคุ้มของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ในรัชกาลที่ ๕ ได้ลงมาแสดงถึงกรุงเทพมหานครอยู่เสมอ และยังเป็นผู้จัดการให้มีการฟ้อนรำในการรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีนาถ เมื่อเสด็จเยือนเชียงราย พร้อมทั้งรับแขกสำคัญของทางราชการอยู่เสมอ ผลงานที่ท่านภูมิใจมาก ได้แก่ ถ้วยรางวัลที่ ๑ ในการขับร้องเพลงไทยและเพลงพื้นเมือง และได้รับเชิญในฝึกสอนการฟ้อนสาวไหมให้แก่อาจารย์วิทยาลัยนาฏศิลป์ ซึ่งต่อมาได้บรรจุไว้ในหลักสูตรของของวิทยาลัยด้วย

ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๒๖) ท่านพักอยู่กับครอบครัวที่บ้านเลขที่ ๕๓๙/๗ ถนนราษฎร์อุทิศ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ยังช่วยครอบครัวสอนขับร้องและดนตรีไทย พร้อมทั้งมีงานออกอากาศ ณ สถานีวิทยุที่เชียงรายอีก ๓ แห่ง เป็นประจำ

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก บันทึกประวัติศิลปินเพลงไทย ซึ่งบันทึกข้อความโดยนางพลอยสี สรรพศรี.)

หลวงพวงสำเนียงร้อย (นาค วัฒนวาทิน)

(พ.ศ. ๒๔๒๗-ไม่ทราบปีที่ถึงแก่กรรม)

หลวงพวงสำเนียงร้อย (นาค วัฒนวาทิน) เป็นนักดนตรีกรมมหรสพสมัยรัชกาลที่ ๖ ทำหน้าที่ตีระนาดทุ้มประจำวงพิณพาทย์หลวงมาตั้งแต่ก่อนรัชกาลที่ ๖ ขึ้นครองราชย์ เป็นศิษย์ของครูช้อย สุนทรวาทิน รุ่นวัดน้อยทองอยู่ ซึ่งสมภารแสง ถวายตัวเข้ามาเป็นมหาดเล็กรัชกาลที่ ๖ ตั้งแต่ครั้งยังทรงดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ พ.ศ. ๒๔๔๘ เกิดเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๙ ปีวอก ตรงกับเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๒๗ บิดาชื่ออ่ำ มารดาชื่อบัว มีน้องชายเป็นนักดนตรี ชื่อ "เพิ่ม" ซึ่งต่อมาได้เป็นหลวงสร้อยสำเนียงสนธ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานนามสกุล วัฒนวาทิน เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๖

เริ่มรับราชการเป็นมหาดเล็กพิณพาทย์หลวงเมื่ออายุ ๒๑ ปี รับพระราชทานเงินเดือน เดือนละ ๒๐ บาท ได้เป็นขุนพวงสำเนียงร้อย เมื่อวันที่ ๒๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๘ พร้อมกับนายเพิ่มน้องชาย และเพื่อนร่วมรุ่นด้วยกันอีก ๔ คน ชื่อช่วง โชติวาทิน (ขุนวิมลวังเวง) กร กรวาทิน (ขุนบรรเลงเลิศเลอ) ห่อ คุปตวาทิน (ขุนบำเรอจิตจรุง) และชูป สาตรวิลัย (ขุนบำรุงจิตรเจริญ)

ต่อมาในวันที่ ๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๕ ได้รับพระราชทานเลื่อนบรรดาศักดิ์เป็น "หลวงพวงสำเนียงร้อย" รับพระราชทานเงินเดือน เดือนละ ๖๐ บาท

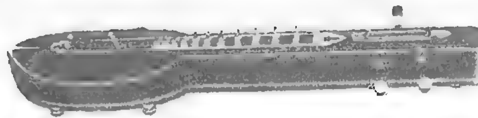
หลวงพวงสำเนียงร้อย มีภริยาชื่อ ขวัญ เป็นธิดานายพร้อมและนางคร้าม อยู่บ้านปลายคลองคราม กรุงเทพ ฯ แต่งงานเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐ เท่าที่ค้นได้ มีบุตรชายชื่อขวัญ เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๑

หลวงพวงสำเนียงร้อย เป็นคนมีนิสัยโอบอ้อมอารี ใจเย็น และมีอัธยาศัยดีมาก มีฝีมือพอประมาณ ในปลายสมัยรัชกาลที่ ๖ ไม่ค่อยได้บรรเลงดนตรีบ่อยนัก นอกจากจะมีงานหลวงมาก ต้องใช้ดนตรีหลายวงพร้อม ๆ กัน หลวงพวงสำเนียงร้อยจึงจะลงมาตีระนาดบ้าง นับแต่อาจารย์มนตรี ตราโมท มาเป็นคนตีระนาดทุ้มวงหลวงเวลาตามเสด็จ ฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ แล้ว หลวงพวงสำเนียงร้อยก็มีหน้าที่น้อยลง

ยังค้นประวัติไม่ได้ว่า ถึงแก่กรรมเมื่อใด และใครเป็นศิษย์ของท่านบ้าง.

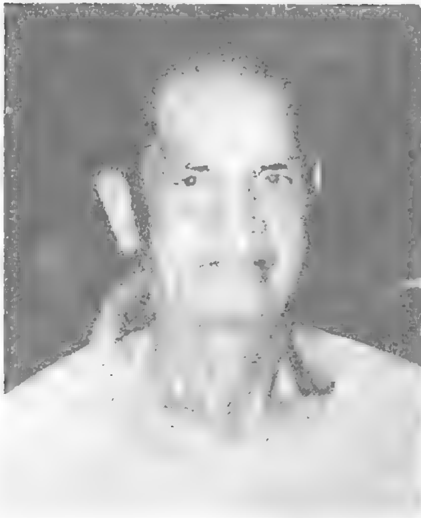
พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก เอกสารทะเบียนประวัติ กรมมหรสพ สำนักพระราชวัง.)

นายพังพอน แตงสืบพันธุ์

(พ.ศ. ๒๔๕๔-๒๕๒๘)

ครูพังพอน แตงสืบพันธุ์ หรือที่บรรดาศิษย์เรียกขานกันว่า "ครูพอน" เกิดเมื่อวันที่ ๒๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ เป็นบุตรของนายหวาด และนางปู่ ซึ่งมีอาชีพทำสวน อยู่ที่ตำบลบางค้อ อำเภอบางขุนเทียน มีพี่ชายชื่อ เทศ และมีน้องชายชื่อ สาลี่ ไม่มีความรู้ทางด้านดนตรีทั้งคู่

เมื่ออายุได้ ๑๕ ปี นายเพิ่ม สุวรรณวัฒน์ ซึ่งเป็นญาติ ได้นำตัวมาฝากให้เป็นศิษย์ของครูจางวางทั่ว พาทยโกศล โดยเริ่มต่อเพลงทะแยก่อนเช่นเดียวกับศิษย์คนอื่น ๆ ต่อมาก็ต่อฆ้องวงเล็กจนสามารถเดี่ยวได้ดี เมื่อคราวประชันวงครั้งใหญ่ที่วังลดาวัลย์ ในวันประสูติของสมเด็จเจ้าฟ้ายุคลทิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศร์ พ.ศ. ๒๔๗๓ ครูพอนเป็นผู้ตีฆ้องเล็กในครั้งนั้น แต่ไม่มีการตัดสินเพียงแต่ได้เล่นถวายพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เฉพาะพระพักตร์เท่านั้น

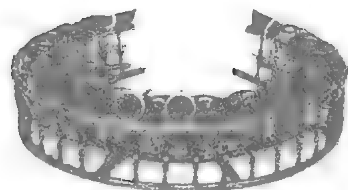
ครูพอน ได้ร่ำเรียนดนตรีเกือบทุกด้านนับตั้งแต่ฆ้องวงใหญ่ เครื่องหนัง จนกระทั่งปี่ และได้วิชาไว้มากมาย จึงได้รับหน้าที่ถ่ายทอดวิชาให้แก่ศิษย์รุ่นหลังของครูจางวางทั่วและศิษย์ของครูเทวาประสิทธิ์ พาทยโกศล เรื่อยมาจนทุกวันนี้

พ.ศ. ๒๔๘๑ ได้เข้ารับราชการทหารในกองดุริยางค์ทหารบกจนถึง พ.ศ. ๒๕๑๒ ระหว่างที่รับราชการทหารอยู่นั้น ได้เรียนวิชาอ่านและเขียนโน้ตสากลเพิ่มเติมจนคล่องแคล่ว ในคราวที่มีการฟื้นฟูเพลงพระนิพนธ์ ของสมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ในโอกาสครบรอบ ๑๐๐ ปี วันประสูติ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๔ นั้น ครูพอนได้เป็นหัวแรงในการอ่านโน้ตเพลงพระนิพนธ์ทั้งทางเครื่องและทางร้อง ตลอดจนฝึกหัดวงปี่พาทย์พาทยโกศล และควบคุมการบันทึกเสียงเป็นผลงานเก็บไว้ในห้องสมุดดนตรี ทูลกระหม่อมบริพัตร หอสมุดแห่งชาติ

ครูพอนไม่ได้แต่งงาน จึงได้มาช่วยงานในคณะพาทยโกศลอย่างเต็มที่ทุกวัน ทั้งในฐานะนักดนตรี ครูผู้สอน แม้กระทั่งผู้ประดิษฐ์และซ่อมเครื่องดนตรี หลังจากที่คุณครูเทวาประสิทธิ์ พาทยโกศล ถึงแก่กรรมแล้ว ก็ได้ทำหน้าที่นำไหว้ครู ในสำนักพาทยโกศลแทน เนื่องจากได้รับมอบมาจากคุณครูเทวาประสิทธิ์โดยตรง ด้วยเหตุนี้ ครูพอนจึงเป็นกำลังสำคัญอย่างยิ่งของวงพาทยโกศลมาจนถึงแก่กรรม เมื่อวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๒๘.

อารดา กีระนันทน์

(เรียบเรียงจาก คำให้สัมภาษณ์ของ นายพังพอน แตงสืบพันธุ์.)

พระพาทย์บรรเลงรมย์ (พิมพ์ วาทิน)

(พ.ศ. ๒๔๒๐-ไม่ทราบปีที่ถึงแก่กรรม)

พระพาทย์บรรเลงรมย์ (พิมพ์ วาทิน) เป็นนักดนตรีกรมมหรสพ สมัยรัชกาลที่ ๖ เกิดที่ตำบลปากน้ำ เมืองนครไชยศรี (ปัจจุบันอยู่ในเขตจังหวัดนครปฐม) เกิดเมื่อวันพฤหัสแรม ๓ ค่ำ เดือนยี่ ปีฉลู ตรงกับวันที่ ๒๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๒๐ ได้เริ่มเรียนหนังสือ ณ วัดสุประดิษฐาราม เมื่ออายุ ๑๒ ปี แล้วหัดดนตรีกับท่านครูผู้ใดยังค้นไม่ได้ ทราบแต่เพียงว่าเริ่มเข้ารับราชการเป็นมหาดเล็กในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ตั้งแต่ยังทรงดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร เมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๔๘ รับพระราชทานเงินเดือนขั้นต้น ๒๐ บาท เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสวยราชสมบัติแล้ว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งเป็นขุนพาทย์บรรเลงรมย์ เมื่อวันที่ ๑๘ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๓ รับพระราชทานเงินเดือน ๖๐ บาท เป็นหุ้มแพรหลวงพาทย์บรรเลงรมย์ เมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๕ เงินเดือน ๑๐๐ บาท

เมื่อเข้ามาอยู่ในกรมมหรสพ ได้เป็นศิษย์ของพระยาประสานดุริยศัพท์ ทำหน้าที่เป็นคนตีระนาดทุ้ม และเป็นครูสอนประจำด้วย อีกทั้งยังได้สอน อาจารย์มนตรี ตราโมทด้วย ต่อมาท่านเปลี่ยนไปทำหน้าที่คนตีเครื่องหนัง ปรากฏว่ามีฝีมือดีมาก เป็นที่เคารพนับถือทั่วไป ใน พ.ศ. ๒๔๕๘ ท่านเริ่มป่วยและขาดราชการบ่อย ๆ จนถึงขาดราชการมิได้กลับมาทำหน้าที่ประจำตั้งแต่วันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๘ หยุดงานมิได้รับพระราชทานเงินเดือนเวลา ๓ ปีเศษ จึงได้ย้อนกลับเข้ามารับราชการอีกในเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ ครั้นถึงวันที่ ๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๕ จึงได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระพาทย์บรรเลงรมย์ เมื่ออายุได้ ๔๕ ปี ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตราช้างเผือกชั้นที่ ๔

พระพาทย์บรรเลงรมย์ แต่งงานครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๓ กับนางสาวนวล บุตรีนายช้าง และนางถิน ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่บ้านหอมเกร็ด นครไชยศรี มีบุตร ๓ คน เป็นหญิงชื่อหน่าย เป็นชายชื่อเลียบและพงษ์ และมีภรรยาคนที่ ๒ ชื่อจีน มีบุตรชายคนหนึ่ง ชื่อพัก แล้วมีภรรยาคนที่ ๓ ชื่อปุ้ย บุตรีหลวงรามพิทักษ์ (ทิม) และนางทองอยู่ ซึ่งเป็นคนตำบลสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม มีบุตรอีก ๓ คน เป็นชายชื่อเพ่ง เป็นหญิงชื่อพ้องและเฉลา สำหรับบุตรีคนสุดท้องนี้ คือ คุณเฉลา วาทิน เป็นนักร้องสังกัดกรมศิลปากร รุ่นเดียวกับอาจารย์เจริญใจ สุนทรวาทิน และครูแช่มช้อย ดุริยพันธุ์

พระพาทย์บรรเลงรมย์เคยต่อหน้าทับต่าง ๆ ให้ศิษย์ไว้หลายคน ที่สืบประวัติได้ก็มี นายแมว พาทยโกศล นายยรรยงค์ โปร่งน้ำใจ เป็นต้น

ฝีมือการเดี่ยวระนาดทุ้มเพลงพญาโศก ของท่าน เป็นที่ยอมรับของทุกคนที่เคยได้ฟัง ว่ายอดเยี่ยม โดยเฉพาะผู้ที่เคยอยู่ในพระราชวังสนามจันทร์มาก่อน.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก เอกสารทะเบียนประวัติ กรมมหรสพ สำนักพระราชวัง.)

พระพิณบรรเลงราช (แย้ม ประสานศัพท์)

(พ.ศ. ๒๔๐๘-๒๔๘๐)

พระพิณบรรเลงราช (แย้ม ประสาน-ศัพท์) เป็นนักดนตรีคนสำคัญคนหนึ่งของกรุงรัตนโกสินทร์ มีความสามารถเล่นดนตรีได้รอบวง และชำนาญมากที่สุดคือ "เครื่องหนัง" ทุกชนิด

พระพิณบรรเลงราช เดิมชื่อ **แย้ม** หรือ **แหยม** ประสานศัพท์ เป็นบุตรคนที่ ๓ ของขุนกนกเลขา กับนางนิ่ม เกิดที่บ้านตรอกไข่ ถนนบำรุงเมือง ติดกับวัดเทพธิดาราม เมื่อวันอังคาร ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ปีฉลู ตรงกับ วันที่ ๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๐๘ ท่านเป็นน้องชายแท้ ๆ ของพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) อ่อนกว่าพระยาประสาน ฯ ๕ ปี ยังมีพี่ชายอีกคนหนึ่งชื่อ เปลี่ยน และน้องสาวอีกสองคนชื่อ สุ่น และนวล (พงศ์บุปผา)

เมื่อยังเยาว์วัยได้เริ่มเรียนดนตรี กับ ครูช้อย สุนทรวาทิน โดยเป็นศิษย์รุ่นต้น ๆ เช่นเดียวกับพระยาประสาน ฯ พี่ชาย แต่ได้แยกออกไปรับราชการอยู่ในกรมพระตำรวจหลวง ที่เรียกว่า "กรมมะลายู อาสาจาม" ในตำแหน่งช้าง ทำงานประจำอยู่ ณ วังกรมหลวงสรรพศาสตร์ศุภกิจ รับพระราชทานเบี้ยหวัดปีละ ๑๒ บาท อยู่ในตำแหน่งนี้ต่อมา จนถึง พ.ศ. ๒๔๕๓

เนื่องจากมีความสามารถในการเล่นดนตรีปี่พาทย์ดี และมีฝีมือตีกลองดีมาก พระยาประสาน-ดุริยศัพท์ จึงนำเข้าถวายตัวในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ แล้วย้ายมาสังกัดกรมมหรสพ เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๓ อีกปีหนึ่งต่อมาก็ได้เลื่อนเป็นมหาดเล็กวิเสส รับพระราชทานเงินเดือน ๖๐ บาท แล้วเลื่อนขึ้นเป็นขุนพิณบรรเลงราช เมื่อวันที่ ๑๘ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๓ และเป็นหลวงพิณบรรเลงราชเมื่อวันที่ ๑๐ เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๗ รับพระราชทานเงินเดือน เดือนละ ๖๐ บาท ในเดือนต่อมาก็ได้เป็นหุ้มแพรหลวงพิณบรรเลงราช แล้วเลื่อนเป็น พระพิณบรรเลงราช เมื่อวันที่ ๘ เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๒

พระพิณบรรเลงราชได้ติดตามพระยาประสาน ฯ ผู้เป็นพี่ชายไปเล่นดนตรีในวังเจ้านายหลายแห่ง สมเด็จเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช โปรดปรานฝีมือตีกลองของคุณพระมาก และได้ทำหน้าที่เป็นผู้ตีกลองประจำวงพิณพาทย์หลวงตลอดมา ได้ถ่ายทอดวิชานี้ไว้ให้แก่ศิษย์ในกรมมหรสพ และกรมศิลปากรหลายคน

พระพิณบรรเลงราช แต่งงานครั้งแรกกับนางสาวจ้อย บุตรี หลวงอภัยพิทักษ์ (ใหญ่) และนางขำ ซึ่งเป็นเพื่อนบ้านกับท่านบิดา มีบ้านเรือนอยู่ถนนมหาชัย ตำบลสำราญราษฎร์ ใกล้กับวัดเทพธิดารามนั่นเอง และแต่งงานเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๕

มีบุตรชายคนหนึ่ง ชื่อเจ๊ก ประสานศัพท์ เกิด พ.ศ. ๒๔๓๖ ต่อมารับราชการได้เป็นที่ หมื่นประจักษ์เสียงประจิตร์ ต่อมาเมื่อนางจ้อยถึงแก่กรรม จึงได้แต่งงานกับนางสมบุญ เกิดบุตรอีก ๓ คน ชื่อ ปรุง (ชาย, เกิด พ.ศ. ๒๔๕๖) บุญรอด (หญิง เกิด พ.ศ. ๒๔๖๑) และบรรเลง (หญิง เกิด) พ.ศ. ๒๔๖๘) บุตรชายที่ชื่อ ปรุง ต่อมาได้เป็นนักดนตรีคนสำคัญของกองดุริยางค์สากล กรมศิลปากร เป็นผู้อำนวยเพลง และบอกเสียงประสานเพลงไทยไว้หลายเพลง

พระพิณบรรเลงราช ถึงแก่กรรมด้วยโรคชรา เมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๐ รวมอายุได้ ๗๓ ปี.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก เอกสารทะเบียนประวัติ กรมมหรสพ สำนักพระราชวัง, "ประวัตินักดนตรีไทย" ของอาจารย์เจริญชัย ชนไพโรจน์ และจากการสัมภาษณ์ อาจารย์มนตรี ตราโมท.)

นายพิษณุ แช่มบาง

(พ.ศ. ๒๔๕๓-๒๕๐๔)

ครูพิษณุ แช่มบาง มีนามเดิมว่า **พิสมัย** เป็นบุตรของนายแปลกและนางละม่อม แช่มบาง เกิดเมื่อวันที่ ๒๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ ที่บ้านบางจาก อำเภอบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีพี่น้องร่วมบิดามารดา ๖ คน

เริ่มการศึกษาชั้นต้นที่โรงเรียนวัดอมรินทราราม จนจบชั้นมัธยม ๔ เมื่ออายุได้ ๑๒ ปี บิดาเห็นว่ามีใจรักทางด้านดนตรี จึงพาไปฝากให้เป็นศิษย์ของครูชื้น วัชชวิพุฒ ต่อมาได้มีโอกาสเป็นศิษย์ระนาดทุ้มของครูพุ่ม บาปุยะวาส ต่อกลองแขกจาก ครู หลวงสิทธิวาทิน (สาย สิทธิวาทิน) และต่อกลองแขกกับกลองมะลายู กับครูเหมือน ดูรยประกิจ

เริ่มรับราชการตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๔ ในตำแหน่งนักดนตรีประจำกองแตรวงทหารรักษาวัง พ.ศ. ๒๔๗๖ เป็นนักดนตรีสังกัดกรมมหรสพ ประจำเครื่องเบส คลาริเนต ถึง พ.ศ. ๒๔๗๘ โอนมาสังกัดกองการสังคีต กรมศิลปากร ได้เป็นศิลปินจัตวาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๓ และรับราชการอยู่ในกรมศิลปากรมาจนถึง พ.ศ. ๒๕๐๔ ตำแหน่งหลังสุด คือ ศิลปินโท

ความสามารถในทางดนตรีไทยของครูพิษณุ นั้น มีความชำนาญในเครื่องดนตรีทั้งไทยและฝรั่ง ถึงขั้นเดี่ยวได้หลายเครื่องมือ คือ ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ฆ้องวงใหญ่ ฆ้องวงเล็ก ปี่ อังกะลุง ปี่สก๊อต คลาริเนต ไวโอลิน เปียนโน แซกโซโฟน และชำนาญอย่างยิ่งในเรื่องของกลอง เป็นผู้ตีกลองแขกคู่กับ ครูมิ ทรัพย์เย็น เป็นที่ร่ำลือในฝีมือมาก

ระหว่างที่รับราชการอยู่ ครูพิษณุ มีหน้าที่สำคัญในการเป็นผู้ควบคุมวงของกรมศิลปากร ทุกครั้งที่มีการนำเพลงของต่างชาติมาบรรเลง และเป็นผู้เขียนโน้ตสากลเพลงไทยลงพิมพ์ในหนังสือวารสารศิลปากรรายเดือน เคยเดินทาง

ไปเผยแพร่วัฒนธรรมกับกรมศิลปากร ณ ประเทศลาว และพม่า ได้เคยแต่งเพลงมาร์ชลูกเสือ ขับร้องโดยคุณนภา หวังในธรรม ได้รับรางวัลจากจอมพล ป.พิบูลสงคราม และยังเก็บรักษาไว้ที่กรมประชาสัมพันธ์ จนทุกวันนี้

สถาบันที่ครูได้ถ่ายทอดวิชาดนตรีไว้ให้ ได้แก่ วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร โรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย และโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ครูพิษณุ สมรสกับ คุณบุญขึม พุกกะมาน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๖ มีบุตรธิดาด้วยกัน ๕ คน คือ นางสาวพาณี แข่มบาง นายนาคร แข่มบาง นางเรณู จีนเจริญ (รับราชการอยู่ในกองการสังคีต กรมศิลปากร) นายพันธุ์ศิลป์ แข่มบาง และนายตรีรัตน์ แข่มบาง

ท่านถึงแก่กรรม เมื่อ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๔ รวมอายุได้ ๕๑ ปี

จรวยพร สุเนตรวรกุล

(เรียบเรียงจาก บันทึกประวัติศิลปินเพลงไทย หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร ซึ่งกรอกข้อมูลโดย นางเรณู จีนเจริญ.)

นางพิเทศพิไสย (รำ อมาตยกุล)

(พ.ศ. ๒๔๒๐-๒๔๗๓)

นางพิเทศพิไสย เดิมชื่อ **รำ นามสกุล บุนนาค** เกิดที่บ้านในคลองบางหลวงของสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาพิชัยญาติ เป็นบุตรีของพระนมเทศ พระนมของพระนางเจ้าสุขุมาลมารศรี พระราชเทวี ในรัชกาลที่ ๕ นับเนื่องเป็นหลานของเจ้าจอมมารดาสำลี ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อเล็กได้เริ่มเรียนหนังสือที่บ้าน แล้วเข้ามาอยู่ในวังหลวง และเป็นข้าหลวงของพระนางเจ้าสุขุมาลมารศรี พระราชเทวี นับว่าเป็นพระญาติผู้ใกล้ชิด แล้วกลับออกไปอยู่บ้าน ได้เรียนดนตรีไทยที่บ้านจนสามารถบรรเลงเครื่องสายโดยเฉพาะจะเข้นั้น มีฝีมือจัดมาก

คุณรำแต่งงานครั้งแรกกับญาติวงศ์เดียวกัน ชื่อ นายบุตร บุนนาค ต่อมานายบุตรได้เป็นที่หลวงศรีรัตนโกสินทร์ เจ้ากรมของสมเด็จเจ้าฟ้าสุทธาทิพยรัตน์ กรมหลวงศรีรัตนโกสินทร์ พระราชธิดาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระนางเจ้าสุขุมาลมารศรี พระราชเทวี และเป็นพระพี่นางของสมเด็จเจ้าฟ้า กรมพระนครสวรรค์วรพินิตร่วมพระมารดาเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ คุณรำ จึงเข้านอกออกในวังหลวงอยู่เสมอจนกระทั่งแต่งงาน มีบุตรีคนหนึ่งชื่อ รื่น บุนนาค ต่อมาได้เป็นข้าหลวงของ เสด็จอธิบดี กรมหลวงทิพยรัตนกิริฎกุลิณี ซึ่งเป็นพระภคินีของพระนางเจ้าพระราชเทวี

คุณรำ เลิกกับสามี คือ หลวงศรีรัตนโกสินทร์ (บุตร บุนนาค) แล้วมาแต่งงานใหม่กับ หลวงพิเทศพิไสย (ประวัติ อมาตยกุล) ซึ่งเป็นบุตรชายของ พระยาธรรมสารนิติ (ตาด อมาตยกุล) หลวงพิเทศพิไสย เป็นพี่ชายแท้ ๆ ของ เจ้าจอมประคอง ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้เชี่ยวชาญซอสามสาย หลวงพิเทศพิไสย มีวงดนตรีของตนเองที่บ้าน ได้เล่นดนตรีกับคุณรำมาก่อนแต่งงานกัน เมื่อแต่งงานแล้ว มีบุตรธิดาด้วยกัน ๔ คน คือ พันตรีหลวงโกศลสุรพรรค (กระบี่ อมาตยกุล) ร้อยโทขุนอนุมานระหัสเหตุ (รำพึง อมาตยกุล) คุณหญิงสุนีสาย สีหราชเดโชชัย และคุณสำนึง อมาตยกุล (ภรรยาร้อยโทจงกล ไกรฤกษ์)

เมื่อบุตรชายคนโตที่ชื่อ กระบี่ เกิดนั้น คุณร่ำเป็นแม่ที่สมบูรณ์มาก ในขณะเดียวกัน ทูนกระหม่อมบริพัตร ฯ ก็ทรงมีพระโอรสองค์แรกประสูติ เป็นพระองค์เจ้าชาย คือ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุมภฏพงษ์บริพัตร (ต่อมาทรงกรมเป็นกรมหมื่นนครสวรรค์ศักดิ์พินิต) คุณร่ำ จึงได้รับเลือกให้เป็นพระนมของพระองค์เจ้าจุมภฏ ฯ คุณร่ำจึงพาลูกชายคนโต เข้าไปอยู่ในวังบางขุนพรหม ตั้งแต่ตำหนักใหญ่ยังสร้างไม่เสร็จ เวลาว่างจากงานก็ทำหน้าที่สอนเครื่องสายให้แก่คุณข้าหลวงในวังบางขุนพรหม ทูนกระหม่อมบริพัตร ฯ ทรงนับถือว่า เป็นนักจะเข้ฝีมือดี แม่นเพลง และดีดจะเข้ทั้งแรง ทั้งไหว ไม่เหมือนสตรีทั้งหลาย นัยว่ามีรสมือในทางดนตรีดี เป็นที่สบพระทัยมาก จนถึงร่ำลือว่า ดีดจะเข้ดีที่สุดสำหรับผู้หญิงในสมัยนั้น

เมื่อหลวงพิเทศพิไสย ถึงแก่กรรมแล้ว คุณร่ำก็เลิกเล่นดนตรี ต้องหาเลี้ยงลูกถึง ๔ คน เมื่อเกิดปัญหาขาดแคลนเงินทอง ก็กลับเข้ามาในวังบางขุนพรหม ทูนกระหม่อมบริพัตร ฯ ก็ประทานเงินคราวละมาก ๆ เสมอ แต่ท่านขอรับไปเพียงครั้งละ ๑ ชั่ง (๘๐ บาท) เป็นอย่างมาก เมื่อเข้ามาในวังบางขุนพรหมครั้งใด ถ้ามีการฝึกซ้อมดนตรีกันอยู่ท่านก็จะร่วมวงด้วย หรือไม่ก็จะช่วยบอกเพลงให้

ลักษณะของคุณร่ำ เป็นคนผิวคล้ำ รูปร่างงาม ใบหน้าขำคม ศิษย์ที่เคยเรียนดนตรีจากท่านนั้น จะมีใครบ้างยังสืบค้นไม่ได้ ในปลายชีวิตของท่าน ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ประมาณ ๒-๓ ปี ท่านป่วยด้วยโรคชรา และถึงแก่กรรมที่บ้านหน้าวัดเลียบ ซึ่งที่ดินตรงนั้น ต่อมาถูกเวนคืนไป เพื่อสร้างสะพานพระพุทธยอดฟ้า.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำบอกเล่าของคุณจงสวัสดิ์ ไกรฤกษ์.)

พระองค์เจ้าเพ็ญพัฒนพงศ์ กรมหมื่นพิไชยมหินทโรดม

(พ.ศ. ๒๔๒๕-๒๔๕๒)

พระองค์เจ้าเพ็ญพัฒนพงศ์ กรมหมื่นพิไชยมหินทโรดม ทรงเป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และเจ้าจอมมารดามรกต (ธิดาเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง เพ็ง เพ็ญกุล) ประสูติในพระบรมมหาราชวัง เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๒๕ ตรงกับวันพุธ ขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะเส็ง รัตนโกสินทร์ศก ๑๐๑ มีพระเชษฐภคินีร่วมเจ้าจอมมารดาพระองค์หนึ่ง คือ พระองค์เจ้าจุฑารัตนราชกุมารี

เนื่องจากสายสกุลทางเจ้าจอมมารดามรกต มีความสามารถในการดนตรีและบ้านเดิมของพระยามหินทรศักดิ์ธำรง (เจ้าคุณตา) มีละคร

และดนตรีวงใหญ่ กรมหมื่นพิไชย ฯ จึงได้รับเชื้อสายนักดนตรีมาด้วย และโปรดดนตรีมาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์

กรมหมื่นพิไชย ฯ ทรงได้รับการศึกษาจากประเทศอังกฤษ ในสาขาวิชาอักษรศาสตร์ แต่ได้เสด็จกลับเมืองไทยเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๖ ก่อนที่จะทรงศึกษาจบ เนื่องจากพระอนามัยไม่สมบูรณ์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรด ฯ ให้รับราชการในตำแหน่งผู้ช่วยปลัดทูลฉลอง ในกระทรวงเกษตราธิการ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐ พระชันษา ๒๕ ปี และทรงกรมเป็นกรมหมื่นพิไชยมหินทโรดม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๑ ทรงกำกับการกรมไหม และเสด็จตรวจราชการด้านการเกษตรอยู่เป็นนิจ

วังที่ประทับอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ใกล้ปากคลองตลาด ทรงมีวงดนตรีส่วนพระองค์ที่มีชื่อเสียง เรียกกันว่า "พิณพาทย์วงพระองค์เพ็ญ" นักดนตรีที่ประจำวงคนสำคัญ คือ นายปั้น บัวทั่ง และบางคราวก็ได้ทรงขอตัวพระยาประสานดุริยศัพท์ ตั้งแต่ครั้งยังเป็นนายแปลก ประสานศัพท์ ไปช่วยต่อเพลงให้ด้วย ในระหว่าง พ.ศ. ๒๔๕๐–๒๔๕๒ ได้ทรงนิพนธ์บทร้องเพลงไว้เป็นอันมาก อาทิ บทร้องเพลงลาวคำหอม ลาวดำเนินทราย เพลงแป๊ะ ฯลฯ เป็นที่น่าสังเกตว่า บทร้องที่ทรงนิพนธ์ส่วนมากมักจะมีเรื่องเกี่ยวกับพระจันทร์อันเกี่ยวด้วยพระนามเดิม "เพ็ญพัฒนพงศ์" และได้ทรงนิพนธ์เพลงขึ้นเพลงหนึ่ง ประทานชื่อว่า "ลาวดำเนินเกวียน" ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น "ลาวดวงเดือน" ซึ่งเป็นเพลงไทยที่รู้จักแพร่หลายมากที่สุด

กรมหมื่นพิไชย ฯ ทรงมีพระชายาพระองค์แรก คือ ม.จ.วรรณวิไล กฤดากร มีโอรสองค์หนึ่งสิ้นพระชนม์แต่ยังทรงพระเยาว์ และพระธิดาองค์หนึ่งคือ ม.จ.พรรณเพ็ญแข กฤดากร และมีโอรสกับหม่อมเทียม (คชเสนี) อีกองค์หนึ่ง พระนามว่า ม.จ.เผ่า เพ็ญพัฒน์ ซึ่งสืบสายราชสกุล "เพ็ญพัฒน์" มาจนทุกวันนี้

กรมหมื่นพิไชย ฯ ประชวรพระโรคปอดสิ้นพระชนม์ เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๒ พระชนมายุเพียง ๒๘ พรรษา.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำบอกเล่าของ ม.จ.พรรณเพ็ญแข กฤดากร และหนังสือพระประวัติ และบทขับร้องเพลง กรมหมื่นพิไชยมหินทโรดม.)

หมื่นพิไรรมยา (ชิต กมลวาทิน)

(พ.ศ. ๒๔๓๘-๒๔๖๑)

หมื่นพิไรรมยา (ชิต กมลวาทิน) เป็นชาวจังหวัดอยุธยา เกิด ณ บ้านเลขที่ ๕ ตำบลผักไห่ เมื่อ เดือน ๓ ปีวอก ตรงกับเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๓๘ บิดามารดาเป็นชาวนา ชื่อนายรอด และนางเรือง หมื่นพิไรรมยา นับญาติเป็นลูกพี่ลูกน้องกับพระสรรเพลงสรวง (บัว กมลวาทิน) เกิดที่บ้านเดียวกัน มีอายุอ่อนกว่าพระสรร ฯ ๘ ปี

พ.ศ. ๒๔๕๓ (อายุ ๑๔ ปี) ได้เรียนหนังสือที่โรงเรียนประถมวัดชีโพน สอบไล่ได้ชั้นประถมปีที่ ๒ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕ และหัดดนตรีอยู่กับครูชาวบ้านตำบลผักไห่ พระสรรเพลงสรวงได้นำมาถวายเป็นมหาดเล็กในรัชกาลที่ ๖ เข้ารับราชการเมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๗ อายุได้ ๑๘ ปี มีความสามารถในทางเครื่องสายอยู่ในเกณฑ์ดี แต่เนื่องจากกรมมหรสพระยะนั้นต้องการคนเล่นเครื่องสายฝรั่ง จึงถูกย้ายไปประจำวง เครื่องสายฝรั่งหลวง ในหน้าที่คนสีไวโอลิน

ในวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ อายุ ๒๑ ปี ก็ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหมื่นพิไรรมยา มีความสามารถมาก แต่ร่างกายไม่สู้จะแข็งแรงนัก เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๑ ได้ป่วยเป็นไข้และถึงแก่กรรมอย่างกระทันหัน

บรรดาศักดิ์ พิไรรมยา นี้ ต่อมาได้พระราชทานอีกครั้งหนึ่ง ให้แก่ นายภักดิ์ รัตนภาณุ (สกุลเดียวกับหลวงพิเศษสงคราม, แก้ว) นายภักดิ์ ได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นขุนพิไรรมยา ถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๔.

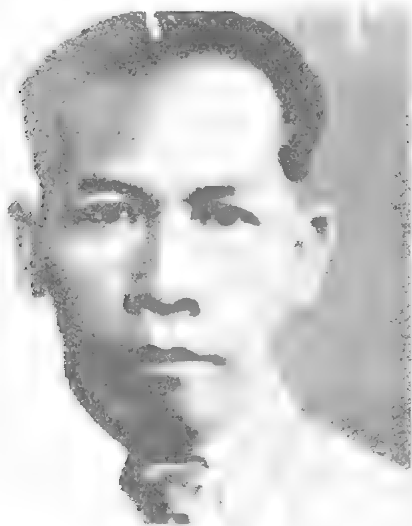
พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก เอกสารทะเบียนประวัติกรมมหรสพ สำนักพระราชวัง และคำบอกเล่าของอาจารย์มนตรี ตราโมท.)

ขุนพิไรรมยา (ภักดิ์ รัตนภาณุ)

(พ.ศ. ๒๔๓๙-๒๕๒๔)

ขุนพิไรรมยา (ภักดิ์ รัตนภาณุ) เป็นบุตรพระพิเดชสงคราม (แก้ว รัตนภาณุ) และนางจำเริญ เกิดเมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๓๙ ที่ตำบลพาหุรัด อำเภอพระนคร กรุงเทพ ฯ เรียนหนังสือที่โรงเรียนสวนกุหลาบ แล้วยังมาเรียนต่อที่โรงเรียนวัดบวรนิเวศจนจบชั้นมัธยมปีที่ ๓ เข้ารับราชการเป็นมหาดเล็กยาม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ ในปี พ.ศ. ๒๔๕๘ ได้เข้ารับราชการอยู่ในกองเครื่องสายฝรั่งหลวง รับพระราชทานเงินเดือนเดือนละ ๑๕ บาท ตำแหน่งพันเด็กชาโท แล้วเลื่อนเป็นพันจ่าเด็กชา เมื่อพ.ศ. ๒๔๖๑ เป็นหมื่นพิไรรมยา เมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ เป็นมหาดเล็กสำรอง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ เป็นขุนพิไรรมยา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕

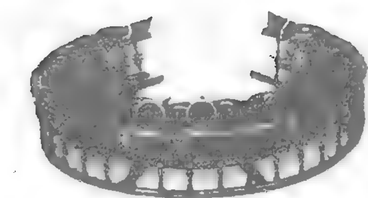
ในสมัยรัชกาลที่ ๗ ได้เลื่อนเป็นนักดนตรีพิเศษ รับพระราชทานเงินเดือน เดือนละ ๕๐ บาท นอกจากจะเล่นดนตรีฝรั่งแล้ว พระเจนดุริยางค์ ยังมอบหน้าที่เสมียนให้อีกตำแหน่งหนึ่ง มีตำแหน่งเป็นครูสอนดนตรีสากล เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘ ครั้นกรมมหรสพขุบเลิกไป ได้ย้ายมาอยู่แผนกดุริยางค์สากล กรมศิลปากร ได้ร่วมงานการบรรเลงประกอบการแสดงละครของหลวงวิจิตรวาทการ จนถึง พ.ศ. ๒๔๘๖ จึงได้เป็นศิลปินตรี เงินเดือน ๘๐ บาท

ในเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๘๗ ได้ทำหน้าที่รักษาการหัวหน้าแผนกดุริยางค์สากลจนถึงวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๘ จึงได้เป็นหัวหน้าแผนกดุริยางค์สากล ของกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ในปี พ.ศ. ๒๔๙๙ ได้ตำแหน่งศิลปินโทหัวหน้าแผนก ฯ รับราชการมาจนถึงวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๑ จึงลาออกจากราชการ เพื่อรับบำนาญ

ขุนพิไรรมยา อุปสมบทที่วัดบวรนิเวศ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๙ มีภรรยาชื่อ นางแข ทราบว่ามีบุตรชายคนหนึ่งเป็นนายตำรวจที่มีชื่อเสียงมาก สมัย พ.อ.เผ่า ศรียานนท์ เป็นอธิบดีกรมตำรวจ ขุนพิไรรมยา (ภักดิ์ รัตนภาณุ) ถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๔.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก เอกสารทะเบียนประวัติของ กรมศิลปากร.)

นายพริ้ง กาญจนผลิน

(พ.ศ. ๒๔๕๔-๒๕๒๘)

ครูพริ้ง กาญจนผลิน เป็นบุตรชายคนโต ของหมื่นคนธรรพประสิทธิสาร (แตะ กาญจนผลิน) และนางเหวว กาญจนผลิน เกิดเมื่อวันที่ ๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ ณ บ้านตำบลบางซื่อ อำเภอดุสิต กรุงเทพมหานคร มีพี่น้องทั้งสิ้น ๕ คน หญิงชื่อ สอาด ชายชื่อสนาน ชายชื่อ เสมียน หญิงชื่อ สมร และหญิงชื่อ สมัย

การศึกษาวิชาสามัญเริ่มศึกษาที่โรงเรียนวัดสร้อยทอง จนถึง พ.ศ. ๒๔๖๖ สอบได้ชั้น ม.๑ ส่วนวิชาดนตรีเริ่มจับมือครั้งแรกกับครูหงส์ พาทยาชีวะ จนสามารถปฏิบัติได้ทั้งระนาด ฆ้อง และเครื่องหนัง พร้อมทั้งได้ศึกษาเพลงการต่าง ๆ จากท่านบิดาไปด้วยในเวลาเดียวกัน ต่อมาจึงได้เล่าเรียนวิชาเครื่องหนังเพิ่มเติมจาก พระพาทย์บรรเลงรมย์ (พิมพ์ วาทิน) พระประดับดุริยกิจ (แหยม วีณิน) และหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) จนมีความรู้ความชำนาญทางเครื่องหนังเป็นที่ยอมรับกันในปัจจุบัน

ครูพริ้งเริ่มรับราชการครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔ ในกรมปี่พาทย์และโขนหลวง กระทรวงวัง แล้วลาออก ครั้นต่อมาจึงกลับเข้ารับราชการอีกครั้งหนึ่งในตำแหน่งพนักงานแผนกดุริยางค์ไทย กองการสังคีต กรมศิลปากร เมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ จนครบเกษียณอายุในตำแหน่งศิลปินโท แผนกดุริยางค์ไทย เมื่อ ๑ ตุลาคม ๒๕๑๕ แต่ยังคงได้รับเชิญให้สอนนักศึกษาในวิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร ต่อมาจนปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๒๖)

ความรู้ความสามารถทางดนตรีของครูพริ้งนั้น เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปทั้งทางเครื่องหนังและความแตกฉานในเพลงการ แม้กรมศิลปากรสิ้นครูสอน วงฆ้อง ไปเสียคนหนึ่งก็ยังดีนักหนาที่มีครูพริ้ง กาญจนผลิน อยู่เป็นผู้อาวุโสอีกคนหนึ่ง เพลงการเก่า ๆ อันเป็นของโบราณแท้นั้นยังมีอยู่ที่ครูพริ้งอีกเป็นอันมาก ทั้งประเภทหาที่อื่นไม่ได้และประเภทหาที่ไหนไม่เหมือน เมื่อครั้งที่มีการบรรเลงเพลงในบทละครดึกดำบรรพ์เรื่องคาวีตอนเผาพระขรรค์ ซึ่งถือกันว่าเป็นยอดของการบรรเลงปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ ซึ่งสมบูรณ์พร้อมด้วยความวิจิตรบรรจงทั้งทางเครื่องและทางร้องนั้น ผู้บรรเลงทั้งหมดอันได้แก่ ครูพริ้ง ดนตรีรส ครูสอน วงฆ้อง ครูเทียบ คงลายทอง คุณหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดูรยชีวิน) ครูอรุณ กอนกุล ต่างก็เห็นพ้องต้องกันว่าผู้ที่จะแทนครูมิ ทรัพย์เย็น ซึ่งเพิ่งถึงแก่กรรมไปนั้น ก็เห็นจะมีแต่ครูพริ้ง กาญจนผลิน เพียงคนเดียว ผลการบรรเลงในวันนั้นซึ่งเริ่มตั้งแต่โหมโรงแรกไปจนหมดตับ กินเวลาประมาณ ๓ ชั่วโมงมิได้มีสิ่งใดบกพร่องผิดพลาดจนนิดเดียว ทั้งที่ไม่มีการซ้อมล่วงหน้าแต่ประการใด แสดงให้เห็นถึงความแม่นยำมั่นคงเรียนจริงรู้จริง ของครูพริ้ง กาญจนผลิน ยิ่งนัก นอกจากความสามารถทางดนตรีแล้วครูยังมีน้ำใจโอบอ้อมอารีเป็นที่สุด ผู้ที่มีปัญหาสงสัยเพลงการหน้าทับสิ่งไร ไปหาครู

เป็นไม่ผิดหวัง มีนักดนตรีท่านหนึ่งสงสัยหน้าทับม้าย่อง ทั้งที่ไม่เคยรู้จักครูมาก่อนเมื่อเข้าไปถามในขณะที่ครูปฏิบัติงานอยู่ในโรงละครแห่งชาติ ครูก็บอกให้เดี๋ยวนั้นตรงนั้นไม่มากเรื่องมากพิธีจนกระจ่าง นับว่าครูพริ้ง กาญจนผลิน เป็นปูชนียบุคคลอันควรแก่การบูชาในการสังคีตสยามได้ผู้หนึ่ง

ในด้านชีวิตครอบครัว ครูพริ้งสมรสกับนางสาวสอิ้ง พาทยชีวะ มีบุตรธิดาทั้งสิ้น ๕ คน ดังต่อไปนี้

๑. ชาย ชื่อ สมพงษ์
๒. หญิง ชื่อ มณีรัตน์
๓. หญิง ชื่อ อุษา
๔. หญิง ชื่อ เจริญสุข
๕. หญิง ชื่อ ปิยะวรรณ

ครูพริ้ง กาญจนผลิน ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๒๙ สิงหาคม ๒๕๒๘.

พิชิต ชัยเสรี

(เรียบเรียงจาก เอกสารทะเบียนประวัติของกรมศิลปากร และคำบอกเล่าของ ครูพริ้ง กาญจนผลิน.)

นายพริ้ง ดนตรีรส

(พ.ศ. ๒๔๔๔-๒๕๒๔)

ครูพริ้ง เป็นบุตรของนายพลอยและนางพร้อม เกิดเมื่อวันจันทร์ เดือน ๑๐ ปีฉลู ตรงกับ พ.ศ. ๒๔๔๔ ที่ตำบลผักไห่ จังหวัดอยุธยา

การศึกษาวิชาสามัญนั้น เริ่มที่โรงเรียนวัดใหม่บางกระทิง จนอ่านออกเขียนได้ ก็เลิกเรียน ครั้นสิ้นบุญบิดา พระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) ซึ่งเป็นเพื่อนกับบิดา จึงได้พามากรุงเทพ ฯ เลี้ยงไว้เสมือนหนึ่งเป็นลูก พร้อมทั้งสั่งสอนวิชาความรู้ทางดนตรีให้เป็นอันมาก ต่อมาภายหลังพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสาน-ศัพท์) พอใจในฝีมือจึงขอตัวจากวงปี่พาทย์บ้านเจ้าพระยาธรรมาธิกรณาธิบดี เสนาบดีกระทรวงวังสมัยรัชกาลที่ ๖ ซึ่งมีพระยาเสนาะ ฯ เป็นครูไปประจำวงวังจันทร์เกษม ซึ่งเป็นวง ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สมัยยังทรงดำรงพระยศเป็น สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ จึงพลอยทำให้ครูพริ้ง ซึ่งมีความรู้ทางดนตรีดีอยู่แล้วจากท่านพระยาเสนาะ ฯ ได้มีโอกาสสังเกตเล่าเรียนเพิ่มเติมจากพระยาประสาน ฯ พระเพลงไพเราะ หลวงชาญเชิงระนาดและพระพาทย์บรรเลงรมย์ เป็นต้น

หน้าที่การงานของครูพริ้ง เริ่มตั้งแต่เป็นนักดนตรีในวงปี่พาทย์ของบ้านเจ้าพระยาธรรมา-ธิกรณาธิบดี แล้วจึงย้ายไปประจำวงของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่ครั้งยังทรง

ดำรงพระยศเป็น สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ ต่อมาได้เข้าถวายตัวเป็นมหาดเล็ก ยศพันจ่าเด็กชา มีหน้าที่การงานในกองพิณพาทย์หลวง กรมมหรสพ ครั้งถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันท–มหิดล ได้ย้ายมาเป็นมหาดเล็กตั้งเครื่องอยู่ระยะหนึ่ง แล้วจึงโอนมารับราชการในกรมศิลปากร และได้เป็นหัวหน้าวง ๒ ในขณะนั้น จนเกษียณอายุราชการในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ เทศบาลนครกรุงเทพ ซึ่งมีนายชำนาญ ยุวบูรณ์ เป็นนายกเทศมนตรี ได้ขออนุมัติกระทรวงมหาดไทยตั้งวงปี่พาทย์เครื่องใหญ่ขึ้น และได้มอบหมายให้ครูพริ้ง เป็นผู้จัดหานักดนตรีไทยพร้อมทั้งเป็นครูผู้ควบคุมดูแลการฝึกซ้อมต่อไป นอกจากนี้ครูพริ้งยังได้รับเชิญให้สอนตามโรงเรียนและสถานที่ราชการอีกหลายแห่ง ครั้งหลังสุด ครูพริ้งสอนดนตรีไทยอยู่ที่โรงเรียนสตรีมหาพฤฒาราม เพียงแห่งเดียว จนถึงแก่กรรมด้วยโรคหัวใจล้มเหลว เมื่อวันเสาร์ที่ ๑๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๔ ศิริอายุได้ ๘๐ ปี

ครูพริ้งหรือที่นักดนตรีผู้ใกล้ชิดทั้งหลายมักเรียกว่า "พ่อพริ้ง" เพราะท่านวางตัวเป็นผู้ให้โดยไม่หวังผลตอบแทน ทั้งมีพรหมวิหารธรรมต่อผู้ใกล้ชิดและบรรดาศิษย์เสมือนหนึ่งบิดาบังเกิดเกล้า นับว่าเป็นผู้มีฝีมือเป็นเลิศในทางปี่พาทย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระนาดเอก และกลองมลายู การตีระนาดของครูพริ้ง ได้รับการยกย่องจากนักดนตรีทั่วไปทั้งในน้ำมือ น้ำเสียง ทางและปฏิภาณไหวพริบ ว่าไม่มีใครเทียบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การตีระนาดประกอบโขน ละครและการบรรเลงหน้าพาทย์ เสียงระนาดของครูพริ้ง ดังโตดังชัด หนทางแยบคาย ทีขึ้น ทีลง ไพเราะติดหู ถึงทีเร็วก็ไหวจัด ถึงทีช้าก็มีสง่าเป็นระเบียบสวยงาม ปี่พาทย์วงใดแม้ไม่สู้มีฝีมือ หากได้ครูพริ้งเป็นคนระนาดก็ดูลอยเด่นงดงามไปได้ทั้งวง สมัยเมื่อมีการนิยมลิเกกันนั้น บรรดาคอลิเกทั้งหลายมักพูดติดปากว่า "ลิเกต้องนายพักตร์ ระนาดต้องนายพริ้ง" พ่อพริ้งเล่าให้ผู้เขียนฟังว่า ค่าตัวของพ่อพริ้งนั้นต้องเท่ากับตัวพระเอกหรือมากกว่า แต่ระนาดของพ่อพริ้งก็ดึงดูดคนดูได้ไม่แพ้พระเอกเหมือนกัน สำหรับผู้ที่ศึกษาอยู่ในวิทยาลัยนาฏศิลป์ ฝ่ายโขนละครสมัยที่พ่อพริ้งยังรับราชการอยู่ในกรมศิลปากรนั้น เป็นที่รู้กันทั่วไปว่า วันใดพ่อพริ้งเข้าเวรตีระนาด นักเรียนฝ่ายโขนละครก็จะพากันมาสอบในวันนั้น เป็นโกลาหลมากกว่าวันอื่น ๆ ซึ่งมีครูคนอื่นเป็นคนตีระนาด ทั้งนี้เพราะเสียงระนาดของพ่อพริ้งบอกท่ารำได้ บางครั้งรำผิด พ่อพริ้งก็จะช่วยตีระนาดลัดเลาะลงให้เป็นถูกไปได้ถึงคราวสนุกก็เต้นกันจนลืมเหนื่อย ครูอร่าม อินทรนัฏ ครูยักษ์ ฝีมือเยี่ยมของกรมศิลปากร เคยพูดเสมอว่า "ถ้าพี่พริ้งตีระนาด เป็นถึงไหนถึงกัน" สำหรับกลองมลายูและกลองแขกนั้น พ่อพริ้งได้รับการยกย่องมากที่สุดในการตีหน้าทับประเภทนางหงส์และบัวลอย พ่อพริ้งเคยเล่าอย่างภาคภูมิใจว่า เมื่อคราวตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวไปในที่ต่าง ๆ เมื่อมีการซ้อมปี่พาทย์กัน มีครั้งหนึ่งที่พ่อพริ้งเป็นคนกลองแขก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเคาะตลับมวนพระโอสถกับพระเก้าอี้เป็นการให้จังหวะพ่อพริ้งด้วยสำราญพระหัยยิ่งนัก นอกจากนี้พ่อพริ้งยังเคยไปงานบรรเลงปี่พาทย์นางหงส์กับหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) อันว่าการบรรเลงปี่พาทย์นางหงส์นั้น มีลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งคือเร็วและไหวจัด ในครั้งนั้นหลวงประดิษฐ์ไพเราะเป็นคนระนาด พ่อพริ้งเป็นคนกลองมลายูตัวผู้ ครั้นเมื่อหลวงประดิษฐ์ ฯ ตีแนวไหวจัดขึ้นทุกทีคนกลองมลายูตัวเมียก็เลิกตี แต่พ่อพริ้งนั้น บอกกับผู้เขียนว่า "ท่านตีไหวไปเท่าไร ผมก็ตามไปเท่านั้น" ผลที่สุดเมื่อจบกระบวนหลวงประดิษฐ์ ฯ

หันมายิ้มและชมว่า "พริ้งเก่ง" สำหรับไม้สะระหม่านั้น พ่อพริ้งต่อมาจากพระพาทย์บรรเลงรมย์ (พิมพ์ วาทิน) และปรารภกับผู้เขียนว่า ยังไม่ได้ต่อให้ใครจนครบถ้วนกระบวนความ แล้วพ่อพริ้งก็มาด่วนสิ้นชีวิตไปเสียก่อน จึงเป็นที่น่าเสียดายยิ่งนัก

พ่อพริ้งมีความเคารพกตัญญูต่อพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) เป็นที่ยิ่ง เพราะถือว่าเป็นครูผู้ให้ชีวิต ให้รากฐานความรู้อันมั่นคง เมื่อครั้งพ่อพริ้งออกจากบ้านเจ้าพระยาธรรมา ฯ ไปอยู่ที่พระราชวังจันทร์เกษมนั้น ก็ไปอย่างผู้มีวิชาอันดีติดตัวไปแล้วเป็นปฐม จึงพบความก้าวหน้าแตกฉานอย่างรวดเร็ว ความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณเป็นคุณสมบัติของพ่อพริ้งจนวันตาย ในระยะหลังก่อนถึงแก่กรรม กรมศิลปากรได้เห็นค่าของพ่อพริ้งเชิญกลับเข้าเป็นครูพิเศษในวิทยาลัยนาฏศิลป์ แต่พ่อพริ้งไม่ไป พร้อมทั้งปรารภกับผู้เขียนว่า "จะให้ผมทิ้งมหาพฤฒารามไปได้อย่างไร"

เพื่อน ๆ ร่วมสำนักร่วมรุ่นของพ่อพริ้งล้วนเป็นผู้มีฝีมือเป็นเลิศในทางปี่พาทย์กันทุกคน เช่น ครูเทียบ คงลายทอง ครูสอน วงฆ้อง ครูมิ ทรัพย์เย็น เป็นต้น พ่อพริ้งจะพูดอย่างภูมิใจว่า "ถ้าพวกผมไปกันเต็ม เล่นเป็นสนุกนัก" น่าเสียดายที่จะไม่มีวันคืนเช่นนั้นอีกแล้ว ยิ่งได้เข้าคู่กับครูเทียบ คงลายทอง พ่อพริ้งเหมือนได้ลดอายุลงไปสักครึ่งหนึ่ง เสียงระนาดฮึกเหิมลอยละล่องประสานกับเสียงปี่วิเวกหวานวิจิตรบรรจงหาฟังที่ไหนไม่ได้อีกต่อไป

ครูพริ้ง ดนตรีรส สมรสกับนางทรัพย์ มีบุตรธิดาทั้งสิ้น ๘ คน ถึงแก่กรรมหมดเหลือเพียงคนเดียวเป็นชาย ชื่อ สมนึก.

พิชิต ชัยเสรี

(เรียบเรียงจาก หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพนายพริ้ง ดนตรีรส และคำบอกเล่าของครูพริ้ง ดนตรีรส.)

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

(พ.ศ. ๒๓๑๐-๒๓๖๗)

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ พระองค์ที่ ๒ ของกรุงรัตนโกสินทร์ ทรงเป็นพระราชโอรสพระองค์ที่ ๔ ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ และกรมสมเด็จพระอัมรินทรามาตย์ พระบรมราชินี ประสูติที่จังหวัดราชบุรี เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๑๐ ทรงสืบเชื้อสายมาจากสกุลชาวบางช้าง แขวงอัมพวา เมืองสมุทรสงคราม และทรงมีพระนามเดิมว่า "ฉิม"

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬา-โลกมหาราช ปราบดาภิเษกเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ในปี พ.ศ. ๒๓๒๕ นั้น ทรงมีพระชนมายุ ๑๕ พรรษา ทรงรอบรู้วรรณคดีและการรบทัพจับศึกมาแล้วเป็นอย่างดี ตลอดสมัยรัชกาลที่ ๑ ระหว่าง พ.ศ. ๒๓๒๕–๒๓๕๒ เป็นเวลา ๒๗ ปีนั้น ได้ทรงศึกษาเพิ่มเติมในด้านวรรณกรรมร้อยกรอง รวมทั้งงานช่างฝีมือต่าง ๆ จนทรงมีความสามารถในกระบวนศิลปวิทยาหลายสาขาด้วยกัน ก่อนเสวยราชสมบัตินั้น ได้รับพระราชทาน พระราชอิสสริยยศ เป็น เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร และได้รับพระราชทานอุปราชาภิเษก เป็นสมเด็จพระมหาอุปราช รวมทั้งได้เป็นแม่ทัพใหญ่ออกงานราชการสงครามหลายครั้ง เสด็จเถลิงราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์ในปี พ.ศ. ๒๓๕๒ พระชันษา ๔๒ พรรษา

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดนตรีนั้น ได้ทรงพระราชนิพนธ์ บทขับร้อง บทละครไว้เป็นวรรณคดีที่มีชื่อเสียงหลายเล่ม เช่น อิเหนา รามเกียรติ์ ขุนช้างขุนแผน และบทละครนอกอีกมากมาย เฉพาะเรื่องอิเหนาเรื่องเดียวก็มีผู้นิยมนำมาใช้เป็นบทขับร้องเพลงเถามากที่สุด คือ ๔๐% ของบทเพลงเถาทั้งหมด ทรงมีความสามารถในการสีซอสามสายเป็นอย่างดี และมีซอสามสายคู่พระหัตถ์ชื่อว่า "ซอสายฟ้าฟาด" กับได้พระราชนิพนธ์เพลงที่มีชื่อเสียงมาก คือ "บุหลันลอยเลื่อน" ซึ่งยังบรรเลงกันต่อมาจนถึงปัจจุบัน ทรงเป็นผู้ตรากฎหมาย "ตราภูมิคุ้มกัน" ยกเว้นภาษีสวนมะพร้าว หากสวนใดมีกะโหลกมะพร้าวทำซอสามสายได้ ก็ให้ยกเว้นภาษี นับเป็นการส่งเสริมพันธุ์มะพร้าวเพื่อการดนตรีไทย ในด้านการละคร ทรงเป็นผู้พัฒนาละครไทยทั้งละครนอกและละครใน เป็นอย่างดียิ่ง มีบุคคลสำคัญในวงการละคร ในรัชสมัยของพระองค์ที่ได้ทรงพระกรุณาให้เป็นแม่บทแห่งการฟ้อนรำและขับร้อง อาทิ กรมพระพิทักษ์เทเวศร์ เจ้าจอมมารดาอัมพา (ต้นราชสกุล ปราโมช) เจ้าจอมมารดาศิลา (ต้นราชสกุลทินกร พนมวัน และกุญชร) ฯลฯ

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงมีพระมเหสี ทรงมีพระนามเดิมว่า เจ้าฟ้าบุญรอด ต่อมาทรงสถาปนาเป็น กรมสมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี ซึ่งเป็นพระราชมารดาของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว นอกจากนี้ยังมีพระราชโอรส พระราชธิดา ประสูติด้วยพระมเหสี เทวี และเจ้าจอมอีกหลายพระองค์ เป็นพระราชโอรส ๓๘ พระองค์ พระราชธิดา ๓๔ พระองค์ รวม ๗๓ พระองค์ เกิดเป็นสายราชสกุลสำคัญในกรุงรัตนโกสินทร์นี้ ๒๐ สาย เฉพาะในสายที่สืบมาทางด้านดนตรีและนาฏศิลป์ ได้แก่ ราชสกุล มาลากุล กุญชร พนมวัน ทินกร ปราโมช และสายของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว กับสายของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงครองราชสมบัติเป็นเวลาทั้งสิ้น ๑๕ ปี สวรรคต เมื่อวันที่ ๒๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๖๗ มีพระชนมายุ ๕๖ พรรษา กับ ๕ เดือน.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก หนังสือ "เจ้าชีวิต" พระนิพนธ์ของ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ พ.ศ. ๒๕๑๔ "ประวัตินักดนตรีไทย" ของ เจริญชัย ชนไพโรจน์ และ "ราชสกุลจักรีวงศ์" ของ ดำรงศักดิ์ อายุวัฒนะ พ.ศ. ๒๕๑๕.)

นายพุ่ม บาปุยะวาส

(พ.ศ. ๒๔๓๓-๒๕๑๑)

ในวงการดนตรีไทยสมัยรัชกาลที่ ๕–๗ มีนักดนตรีฝีมือดี ชื่อ พุ่ม ๒ คน คนหนึ่งอายุน้อยแต่รูปร่างสูงใหญ่กว่า คือ นายพุ่ม โตสง่า (เกิด พ.ศ. ๒๔๔๑) กับอีกท่านหนึ่งอายุมากกว่า แต่ตัวเล็กกว่า คือ นายพุ่ม บาปุยะวาส ซึ่งเกิดเมื่อวันอาทิตย์ แรม ๑๓ ค่ำ เดือน ๓ ปีมะเส็ง ตรงกับวันที่ ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๓๓ เป็นบุตรคนสุดท้องของนายปุย และนางบุญ หรือบุญมา มีพี่ชายเป็นนักดนตรีคนหนึ่ง ชื่อ เพิ่ม เมื่อเล็กเรียนหนังสือกับครูแจ้ที่วัดละครทำ บางกอกน้อย เรียนดนตรีกับบิดาแล้ว บิดานำไปยกเป็นศิษย์ของหลวงกัลยามิตตาวาส (ทับ พาทยโกศล) วัดกัลยาณมิตร จนอายุครบบวชได้บรรพชาที่วัดระฆังโฆสิตาราม

ครูพุ่มเริ่มรับราชการครั้งแรก เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๑ ในกรมสุขาภิบาล กระทรวงนครบาล แล้วต่อมาย้ายมาอยู่กรมโยธาเทศบาล จนได้รับพระราชทานเหรียญจักรพรรดิมาลา ในปี พ.ศ. ๒๔๘๐ และออกจากราชการเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒ อายุได้ ๔๙ ปี

นอกจากจะรับราชการแล้วยังประกอบอาชีพนักดนตรี รับสอนและเล่นดนตรีตลอดชีวิต เป็นผู้มีความรู้ดีมากที่สุดคนหนึ่ง จนกรมศิลปากรเชิญมาเป็นกรรมการตรวจสอบเพลงเพื่อบันทึกเป็นโน้ตสากลในระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๘๗–๒๔๘๑ ท่านสามารถบอกเพลงต่าง ๆ ที่ขาดหายไปได้หลายเพลง เช่น เพลงดับควันเทียน ในเรื่องทำขวัญ และเป็นผู้บอกเพลงแปลก ๆ ให้แก่ วงดนตรีไทยกรมประชาสัมพันธ์ด้วย ศิษย์ของครูพุ่มคนสำคัญ คือ ครูบุญยงค์ ครูบุญยัง เกตุคง สองคนพี่น้อง และครูจำเนียร ศรีไทยพันธุ์ ฯลฯ โดยได้บอกเพลงไว้ให้หลายเพลง อาทิ กัลยาเยี่ยมห้อง ๓ ชั้น ทยอยญวน ๓ ชั้น และชั้นเดียว ลาวดำเนินทรายเถา (ทำร่วมกับครูจำเนียร ศรีไทยพันธุ์) วิลันดาโอด ๓ ชั้น และชั้นเดียวทยอยเถา ทางเดี่ยวระนาดทุ้มเพลงแขกมอญ ๓ ชั้น และทางเดี่ยวเพลงโหมโรงชมสวนสวรรค์ท่อน ๒ (เดิมเป็นเพลงของครูปุยบิดา) ฯลฯ

ครูพุ่ม เป็นบุคคลสำคัญในการวางรากฐานก่อตั้งวงดนตรีไทยกรมประชาสัมพันธ์ เป็นผู้ประสานงานและปรับวงดนตรีผสมไทย–สากล ที่เรียกว่า สังคีตสัมพันธ์ สมัย ม.ล.ขาบ กุญชร เป็นอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ นอกจากจะมีความรู้ดีแล้วยังมีฝีมือดีในทางฆ้องอีกด้วย

ในชีวิตสมรส ครูพุ่ม มีภริยาคนเดียว ชื่อ ชื้น สกุลเดิม สุตันตานันท์ มีบุตรด้วยกัน ๗ คน เป็นหญิง ๖ คน ชื่อ เจริญ พวง ประพิศ ผ่องศรี ณิฐฐา นงเยาว์ มีบุตรชายเพียงคนเดียวเป็นคนที่ ๔ ชื่อ พัฒน์

ครูพุ่ม ป่วยด้วยโรคงูสวัดและมีปอดบวมแทรก ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๑

อายุได้ ๗๕ ปี.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก หนังสืออนุสรณ์งานฌาปนกิจศพ นายพุ่ม บาปุยะวาส พ.ศ. ๒๕๑๑ และคำบอกเล่า ของครูบุญยงค์ เกตุคง.)

นายพุ่ม โตสง่า

(พ.ศ. ๒๔๔๑-๒๔๙๖)

นายพุ่ม โตสง่า เป็นครูดนตรีไทยชาวอยุธยา เกิดเมื่อปีจอ พ.ศ. ๒๔๔๑ เป็นบุตรชายคนเล็กของนายอุไทย และ นางเคลี้ยง โตสง่า ได้ย้ายบ้านตามบิดา–มารดา เข้ามาอยู่กรุงเทพ ฯ ตั้งแต่ยังเล็ก ต่อมาได้สมรสกับหญิงสาวเชื้อสายมอญ ชื่อ นางแม้น มีบุตรชายหญิงรวม ๘ คน ชื่อ พัก สุทิน ประพาส รำภา อัมพร จุมพล สุพจน์ และจ้อย ลูกทั้ง ๘ คนนี้เล่นดนตรีไทยได้ทุกคน

นายพุ่ม โตสง่า เป็นนักตีระนาดฝีมือดี และเป็นคนแม่นเพลง สามารถจำเพลงต่าง ๆ ได้มาก ทั้งแม่นปาก แม่นมือ แม่นตา และแม่นใจ ท่านจึงเป็นครูดนตรีไทยที่มีศิษย์มาหาเสมอ ในการเริ่มสอน ครูพุ่มจะเริ่มด้วยการให้ศิษย์ตีฆ้องใหญ่ก่อน เมื่อเป็นแล้วจึงอนุญาตให้เล่นเครื่องดนตรีชนิดอื่น (เฉพาะวงปี่พาทย์ ไม่มีการสอนเครื่องสาย) ตามหลักการสอนจากครูอุไทยผู้เป็นบิดา

ศิษย์ของครูพุ่มที่สำคัญมีหลายคนได้แก่ นายพัก โตสง่า นายสุพจน์ โตสง่า นายสมบัติ เดชบรรลือ (คนปี่ กรมศิลปากร) นายช่อ อากาศ–โปร่ง (คนฆ้องใหญ่เทศบาลนครกรุงเทพ) นายชงโค กลิ่นเฟื่อง (ปี่) นายชิน กลิ่นเฟื่อง กำนันปุ๋ย สัยวุธ (ระนาด) นายไสว ตาตะวาทิต นายสมาน ขำประเสริฐ นายจ่าง ชั้นบุญ นายโป๊ะ ชั้นบุญ นายแสวงแห่งคลองพระยาสมุทร นายบาง จากอยุธยา และนายเขียว จากตลิ่งชัน โดยเฉพาะนายสุพจน์ (ปื๊ด) โตสง่า บุตรชายคนเล็ก เป็นผู้สืบทอดวิชาดนตรีจากครูพุ่มไว้มากที่สุด จนปัจจุบันนี้

นอกจากครูพุ่ม จะเป็นนักดนตรีฝีมือดีแล้ว ยังเป็นช่างไม้ฝีมือเยี่ยมอีกด้วย ท่านสร้างบ้านเองและสร้างเครื่องพิณพาทย์มอญ พิณพาทย์ไทย ไว้ครบรวม ๓ วง ด้วยตนเองโดยตลอดตั้งแต่แกะลวดลาย ลงรักปิดทอง จนเสร็จบริบูรณ์

ครูพุ่ม ถึงแก่กรรมด้วยโรคปอด เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๖ รวมอายุได้ ๕๕ ปี.

วชิราภรณ์ วรรณดี

(เรียบเรียงจาก บทความ "สยามสังคีต" ของ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล และคำให้สัมภาษณ์ของนายสุพจน์ โตสง่า.)

นายพูล ประสิทธิกุล

(พ.ศ. ๒๔๔๑-๒๕๑๗)

นายพูล ประสิทธิกุล เกิดที่ตำบลปลายบาง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี เมื่อวันพุธ ขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีจอ ตรงกับวันที่ ๒๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๔๑ ในสมัยรัชกาลที่ ๕ บิดา ชื่อ ชื่น มารดา ชื่อ ทรัพย์ เรียนวิชาสามัญจากโรงเรียนวัดศรีประวัติ และเรียนต่อในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จนถึง พ.ศ. ๒๔๘๗ สอบได้ภาคที่ ๒

เริ่มรับราชการเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ เป็นเสมียนแผนกทะเบียนกรมพระอัศวราช และเนื่องจากสนใจดนตรีไทยและคลุกคลีอยู่ในวงการดนตรีมาก พ.ศ. ๒๔๖๘ จึงได้แต่งงานกับนางสาวท้วม ซึ่งเป็นนักร้องในราชสำนักสมัยรัชกาลที่ ๗ และเป็นผู้เชี่ยวชาญการขับร้องของกรมศิลปากร

โดยตำแหน่งราชการแล้ว รับราชการอยู่ในสำนักพระราชวัง แผนกพระราชพาหนะ จนถึงเป็นข้าราชการชั้นเอก ตำแหน่งหัวหน้าแผนก เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้รับพระราชทานตราตติยจุลจอมเกล้าวิเศษ ตริตราภรณ์มงกุฎไทย รวมทั้งได้เครื่องราชอิสริยาภรณ์ต่างประเทศด้วย

เป็นนักดนตรีไทยที่มีฝีมือดีในทางเครื่องสาย สามารถเล่นจะเข้ ซอด้วง ซออู้ และเป่าขลุ่ยได้ดี เคยร่วมวงเครื่องสายไทยคณะหนุ่มน้อย อันเป็นวงที่มีชื่อเสียงมาจนถึงแก่กรรม โดยปกติแล้วเป็นคนที่มีใจกุศลชอบทำบุญสุนทานมาก

ตลอดชีวิตของการเล่นดนตรี ได้มีความตั้งใจจริงที่จะบันทึกบทเพลงต่าง ๆ ไว้เป็นโน้ต (โน้ตนิ้ว) ทั้งทางซอด้วง ซออู้ และจะเข้ ได้รวบรวมโน้ตไว้เป็นสมบัติส่วนตัวเป็นจำนวนมาก

นายพูล ประสิทธิกุล ถึงแก่กรรมด้วยโรคหัวใจวายขณะนอนหลับ เมื่อวันที่ ๗ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๗ พระราชทานเพลิงศพ ณ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๗ ไม่มีบุตรสืบสกุล.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำให้สัมภาษณ์ของครูท้วม ประสิทธิกุล.)

นายเพชร จรรย์นาฏ

(พ.ศ. ๒๔๒๐-๒๔๘๐)

ครูเพชร จรรย์นาฏ เดิมชื่อ นุช บิดามารดามีนามใดยังค้นไม่ได้ เกิดที่บ้านฝั่งธนบุรี เมื่อปีฉลู พ.ศ. ๒๔๒๐ ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เริ่มเรียนดนตรีไทยโดยเป็นศิษย์ของครูช้อย สุนทรวาทิน รุ่นหลังพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสาน–ศัพท์) มีความสามารถเล่นดนตรีไทยได้รอบวง โดยเฉพาะฝีมือฆ้องและระนาดนั้นอยู่ในเกณฑ์ดี

เมื่อสมเด็จเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธ์วงศ์วรเดช พระราชอนุชาในรัชกาลที่ ๕ ทรงเริ่มตั้งวงดนตรีส่วนพระองค์ขึ้นที่วังบูรพาภิรมย์นั้น ทรงเสาะหานักระนาดฝีมือดีมาประจำก็หาไม่ได้ถูกพระทัย จึงมีรับสั่งกับครูแปลก (ก่อนเป็นขุนนาง) ให้ช่วยหาคนระนาดมาถวาย ก่อนครูแปลกจะพานายนุช ไปถวายตัว สมเด็จเจ้าฟ้าภาณุรังษี ฯ ทรงสุบินว่า ได้เพชรเม็ดงามมา พอรุ่งขึ้นนายนุชก็มาถวายตัว เมื่อลองฝีมือระนาดแล้ว ก็โปรดประทานชื่อให้ใหม่ว่า "เพชร" ตามพระสุบินนิมิตนั้น เมื่อครูเพชร ไปอยู่วังบูรพานั้น คาดว่าคงจะมีอายุราว ๑๘–๒๐ ปี อยู่วังเจ้านายระดับสมเด็จพระอนุชาธิราช ก็เลยไม่ต้องเป็นทหาร ได้เป็นมหาดเล็กดนตรีมาจนถึง พ.ศ. ๒๔๔๔ สมเด็จเจ้าฟ้าภาณุรังษี ฯ ทรงได้นายศร ลูกครูสิน ศิลปบรรเลง คนระนาดฝีมือดีมาจากเขางู ราชบุรี ครูเพชร จึงเลื่อนไปเป็นคนฆ้องใหญ่ จางวางศรจึงได้เป็นคนระนาดเอกแทนมาแต่นั้น ครูเพชรอยู่ที่วังบูรพาภิรมย์ จนถึงสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงออกจากวังกลับมาอยู่บ้านเดิมที่ฝั่งธนบุรี

เมื่อเสด็จวังบูรพา ฯ สิ้นพระชนม์ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. ๒๔๗๑) นั้น ครูเพชร ได้ออกจากวังบูรพา ฯ มานานแล้ว โดยไปอยู่ที่อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีศิษย์ไปฝากตัวเรียนดนตรีด้วยเป็นอันมากนับเป็นครูดนตรีที่มีชื่อเสียงของจังหวัด และสอนดนตรีเรื่อยมาจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต วงดนตรีของครูเพชรนั้น มีชื่อเสียงประชันอยู่ในเขตอยุธยา อ่างทอง สิงห์บุรี เป็นประจำ

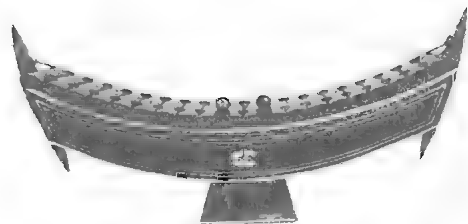
ครูเพชร มีภรรยาหลายคน มีบุตรชายหญิงหลายคน ที่สืบได้มีบุตรีชื่อ เจือ เจียน และเจียด มีบุตรชาย เป็นนักระนาดทุ้ม ฝีมือดีมากชื่อ ไพฑูรย์ จรรย์นาฏ ต่อมาเป็นคนระนาดทุ้ม ประจำวงนายสังเวียน เกิดผล แห่งตำบลบ้านใหม่ อยุธยา

ครูเพชร แก่กว่าจางวางศร ๔–๕ ปี จางวางศร นับถือ มีความรู้ได้เพลงมากยกย่องเรียกครูเพชรว่า "พ่อเพชร" เมื่อจางวางศร มาจากอัมพวาใหม่ ๆ ยังไม่ได้เพลงเถา ซึ่งสมัยนั้นกำลังนิยม ครูเพชรก็เป็นคนต่อให้ ส่วนครูเพชร ก็นับถือในฝีมือและความรู้ของจางวางศรมากเช่นเดียวกัน ศิษย์ของจางวางศรและครูเพชร จึงมักไปมาหาสู่และช่วยงานกันเป็นประจำ

ครูเพชร ถึงแก่กรรมที่บ้าน วัดเสาวิหาร ตำบลบ้านใหม่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อราว พ.ศ. ๒๔๕๐-๒๔๕๑ อายุราว ๗๐ ปี.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำบอกเล่าของ คุณหญิงชิ้น ศิลปบรรเลง นายสังเวียน เกิดผล และ ครูบุญยงค์ เกตุคง.)

หลวงเพราะสำเนียง (ศุข ศุขวาที)

(พ.ศ. ๒๔๐๗-๒๔๗๗)

หลวงเพราะสำเนียง (ศุข ศุขวาที) เป็นนักร้องชายที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคนหนึ่งในสมัยรัชกาลที่ ๕–๖ เกิดที่บ้านใกล้วัดเทพชุมพล เมื่อวันจันทร์ ขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือนอ้ายปีชวด ตรงกับวันที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๐๗ ในปลายรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ เป็นบุตร ของนายนิ่ม และนางพ่วง ศุขวาที เรียนหนังสือที่วัดเทพชุมพล และมีความสนใจสนเรื่องการขับร้อง สามารถขับเสภา แหล่เทศน์ และเล่นจำอวด สวดคฤหัสถ์ (เป็นคอ ๒) เล่นจำอวดได้ดีมาตั้งแต่เด็ก

นายศุข เป็นคนมีชื่อเสียงในทางขับร้องมาตั้งแต่ต้นแผ่นดินรัชกาลที่ ๕ และเริ่มอัดเสียงลงกระบอกเสียงของเอดิสัน คู่มากับ นายจอน สุนทรเกศ (ต่อมาเป็นที่หลวงกล่อมโกศลศัพท์) หากเล่นคู่กัน นายจอนจะว่าบทชาย และนายศุขจะว่าบทหญิง เพราะเป็นผู้มีเสียงแหลมเล็ก นุ่มนวลคล้ายผู้หญิงมาก ครั้นเมื่อมีแผ่นเสียงแบบจากแบนก็ได้บันทึกเสียงอีกมากมาย โดยร้องคู่กับนายจอนเช่นเคย โดยบันทึกเสียงกับบริษัท International Talking Machine คือ แผ่นเสียงโอเดี้ยน ตราตึก ทั้งชนิดหน้าสีน้ำเงินและหน้าสีน้ำตาล เพลงที่ขับร้องมักร้องกับแตรวงทหารมหาดเล็กหรือกรมทหารราบที่ ๓ ไม่ปรากฏว่าเคยร้องกับแตรวงทหารเรือเท่าที่ค้นแผ่นเสียงมาได้ มีเพลง โอ้ลาวสามชั้น เชิดจีน (บทร้องเมขลาโยนแก้ว) พญาโศก หอมหวล และพวกเพลงแหล่เทศน์ต่าง ๆ เช่น จีนไหหลำ ลักษณวงศ์ เสภาตลก เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนเณรแก้วเข้าหอ ลาวกะเล็ง เป็นต้น ที่อัดไว้กับบริษัท Lylophone Concert Record ก็มีเพลงนกขมิ้น จำปาทองเทศ และที่อัดรุ่นเก่ากว่านั้นอีกคือเป็นแผ่นเสียงร่องกลับทางแบบเบอร์ไลเน่อร์ ก็มีเพลงเทพชาตรี ๒ ชั้น นางครวญ และแหล่เรื่องสรรพคุณยา เป็นต้น นับเป็นนักร้องนักเทศน์และนักขับเสภา เชลยศักดิ์ มาเป็นเวลานาน จนถึง พ.ศ. ๒๔๔๕ จึงได้เข้าถวายตัวเป็นมหาดเล็กในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ครั้งยังดำรงพระยศเป็น สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทำหน้าที่เป็น "คนเสียง" คือเป็นนักร้องได้รับพระราชทานเงินเดือนขั้นต้น เดือนละ ๒๐ บาท

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นเถลิงถวัลย์ราชสมบัติในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ แล้ว วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๕๔ ก็ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น "ขุนเพราะสำเนียง" ยศชั้นนายรอง รับพระราชทานเงินเดือน เดือนละ ๖๐ บาท

อีก ๒ ปีต่อมา ในวันที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๕ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เลื่อนขึ้นเป็น "หลวงเพราะสำเนียง" เงินเดือน ๑๐๐ บาท ระยะนี้ได้เริ่มทำมาค้าขายเป็นส่วนตัวบ้าง และยังอัดแผ่นเสียงบ้าง กับบริษัท His Master Voice ตราสุนัข แผ่นเสียงเข็มเพชร ตราไก่ ของบริษัทปาเต๊ะ ประเทศฝรั่งเศส ฯลฯ ได้รับพระราชทานนามสกุล "ศุขวาที" เมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๖ อันเป็นการพระราชทานครั้งแรกร่วมกับสกุลต่าง ๆ กว่า ๑๐๐ สกุล

ใน พ.ศ. ๒๔๓๐ หลวงเพราะสำเนียงได้แต่งงานกับนางสาวจีบ บุตรีหลวงสุนทรพิมล (ลบ) และนางปราง ซึ่งมีบ้านอยู่เลขที่ ๑๔๓ ถนนตะนาว กรุงเทพ ฯ แล้วได้เช่าบ้านที่ถนนพระสุเมรุ บางลำพู อยู่กับภรรยามานับแต่แต่งงาน หลังจากนั้นได้ย้าย

จากบ้านเดิมที่เช่าอยู่ ณ ถนนพระสุเมรุ มาอยู่บ้านภรรยาที่ถนนตะนาว ได้ตั้งโรงพิมพ์ พิมพ์แบบฟอร์มต่าง ๆ และหนังสือนานาชนิดเป็นที่ต้องพระราชนิยมในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมาก โดยหลวงเพราะสำเนียงเป็นทั้งเจ้าของและผู้จัดการ ได้ซื้อที่ดินลงทุนไว้เป็นอันมาก จนเรียกได้ว่าเป็นคนมีฐานะดีคนหนึ่ง ครั้งถึงสมัยรัชกาลที่ ๗ จึงกราบถวายบังคมลาออกมาเป็นข้าราชการบำนาญ เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๙ อายุได้ ๖๒ ปี รับพระราชทานบำนาญเดือนละ ๒๘ บาท ๗๕ สตางค์ แต่ยังคงดำเนินกิจการค้าต่อไปอย่างมั่นคง

หลวงเพราะสำเนียงมีบุตรกับนางจีบ ภรรยาเท่าที่สืบได้ คือ ร้อยตรีศรี ศุขวาที นางสาวทองอยู่ ศุขวาที ซึ่งเป็นนักร้องอยู่กรมโขนละครสมัยรัชกาลที่ ๖ และมีลูกชายอีกคนหนึ่งเป็นทหาร ชื่อสุทธิ์ ศุขวาที ซึ่งต่อมาได้เป็นที่ หลวงสุทธิสารรณกร รับราชการเป็นบุคคลสำคัญต่อมาทั้งในวงการทหารและการเมือง แต่มิได้ใช้สกุล ศุขวาที คงใช้ราชทินนาม "สุทธิสารรณกร" เป็นสกุลต่อมาจนทุกวันนี้

หลวงเพราะสำเนียง ได้ชื่อว่าเป็นนักร้องที่ประสบความสำเร็จ ทั้งในหน้าที่การงาน และมีชื่อเสียง มีฐานะดี ท่านถึงแก่กรรมด้วยโรคลำไส้พิการ เมื่อวันที่ ๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๗ รวมอายุได้ ๗๐ ปี.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก เอกสารทะเบียนประวัติ สำนักพระราชวัง และจากคำบอกเล่าของอาจารย์มนตรี ตราโมท กับแพทย์หญิงสุนิตย์ สุทธิสารรณกร.)

พระเพลงไพเราะ (โสม สุวาทิต)

(พ.ศ. ๒๔๓๑-ไม่ทราบปีที่ถึงแก่กรรม)

พระเพลงไพเราะ (โสม สุวาทิต) เป็นนักระนาดฝีมือยอดเยี่ยมคนหนึ่งแห่งกรุงรัตน

โกสินทร์ เป็นบุตรของ นายแก่น นางช้อย สุวาทิต เกิดที่บ้านเลขที่ ๑๐๓ ตำบลบางขุนนนท์ บางกอกน้อย กรุงเทพ ฯ เมื่อวันเสาร์ แรม ๗ ค่ำ เดือน ๘ ปีชวด ตรงกับวันที่ ๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๓๑ ได้ร่ำเรียนวิชาดนตรีมาจากบ้านของบิดาตั้งแต่เด็ก และต่อมาได้เป็นศิษย์ของพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์)

ในปี พ.ศ. ๒๔๔๘ อายุ ๑๗ ปี ได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็กในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ เมื่อครั้งยังดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร รับพระราชทานเงินเดือนขั้นต้น เดือนละ ๒๐ บาท เป็นคนระนาดเอกมาตั้งแต่ครั้งนั้น ได้ชื่อว่าตีระนาดได้เพราะมาก เป็นที่ต้องพระราชหฤทัยในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมาก เมื่อเถลิงถวัลย์ราชสมบัติ ในปี พ.ศ. ๒๔๕๓ มีการปูนบำเหน็จข้าราชการ และข้าหลวงเดิมครั้งแรก ก็ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น "ขุนเพลงไพเราะ" เมื่อวันที่ ๑๘ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๓ ขึ้นเงินเดือนรวดเดียวจาก ๒๐ บาท เป็น ๖๐ บาททันที อีกสองปีต่อมา ในวันที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๕ ได้เลื่อนเป็น "หลวงเพลงไพเราะ" รับพระราชทานเงินเดือนเดือนละ ๑๐๐ บาท และเป็น "พระเพลงไพเราะ" เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ รับพระราชทานเงินเดือน เดือนละ ๒๒๐ บาท และในวันที่ ๒๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๗ จึงได้เลื่อนตำแหน่งเป็นปลัดกรมพิณพาทย์หลวง คู่กับ พระประดับดุริยกิจ รับพระราชทานเงินเดือน เดือนละ ๑๕๐ บาท อันเป็นตำแหน่งสุดท้ายในรัชกาลที่ ๖

พระเพลงไพเราะได้ทำหน้าที่เป็นคนตีระนาดต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๗ จนย้ายมาประจำกรมศิลปากรในภายหลัง เป็นที่เลื่องลือมากว่าตีระนาดเสียงดี บทเพลงดี ฝีมือเรียบเท่ากันทั้งซ้ายขวา แม่นเพลง และเป็นคนใจเย็น มีความรู้ในเพลงการมาก เป็นที่เคารพนับถือมากที่สุดคนหนึ่งในปี พ.ศ. ๒๔๗๑–๒๔๗๕ ได้ร่วมงานบันทึกเสียงกับราชบัณฑิตยสภาโดย ม.จ.หญิงพัฒนายุ ดิศกุล พระธิดาสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เป็นแม่กองจัดการบันทึกเสียง และสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ก็โปรดปรานว่าตีระนาดดี ในระยะเดียวกันนี้ ได้ป่วยเป็นโรคกระเพาะอาหาร สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงพระกรุณาจัดการให้เข้ารักษาตัว ในโรงพยาบาลศิริราช และทรงเป็นเจ้าของไข้

พระเพลงไพเราะแต่งงานกับ นางสาวลมัย ลูกสาว นายฝอเต็ง และนางหงิม ซึ่งเป็นชาวจังหวัดชลบุรี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๖ มีบุตรด้วยกันหลายคน ดูเหมือนว่าจะไม่มีใครเป็นนักดนตรีเลย

พระเพลงไพเราะได้แต่งเพลงสร้อยสน สามชั้น และทางขับร้อง ท่านเองมีเสียงดีและร้องเพลงได้เช่นกัน ทางระนาดเพลงบุหลันสองชั้นของท่าน ยังใช้ตีกันมาจนถึงทุกวันนี้ ท่านได้ร่วมงานกับเจ้าคุณครู คือ พระยาประสานดุริยศัพท์ บันทึกแผ่นเสียงไว้ในสมัยรัชกาลที่ ๖ เป็นจำนวนมาก โดยเป็นผู้ตีระนาดบันทึกเสียงเพลงจากละครดึกดำบรรพ์เรื่องต่าง ๆ กับบริษัทโอเดี้ยน ตราตึก มีหลวงเสียงเสนาะกรรณ (พัน มุกตวาภัย) เป็นผู้ขับร้องฝ่ายชาย และยังมีนักร้องหญิงร่วมร้องเพลงด้วยอีกหลายคน อาทิ ครูท้วม ประสิทธิกุล และนางเล็ก ศุขโสต เป็นต้น

แผ่นเสียงชุดที่กล่าวนี้ มีบทชุดใช้ชื่อวงดนตรีว่า "วงพิณพาทย์พระเพลงไพเราะ" มีเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนเข้าห้องนางวันทอง ร่วมกับหลวงเสียงเสนาะกรรณ และหมื่นขับคำหวาน

สมัยกรมศิลปากร ยังอยู่ท้ายวัง พระเพลงไพเราะ เป็นหัวหน้าวงดนตรี ที่เรียกว่า พิณพาทย์

ฤาษี ท่านเป็นคนตีระนาดเอก อาจารย์มนตรี ตราโมท ตีระนาดทุ้ม หมื่นตันตริการเจนจิตร เป่าขลุ่ย และหลวงสร้อยสำเนียงสนธิ์ ตีฆ้อง เป็นต้น ระยะนี้ท่านต่อเพลงให้นักร้องสตรีหลายคน อาทิ เช่มช้อย ดุริยพันธุ์ เฉลา วาทิน และ เจริญใจ สุนทรวาทิน มีเพลงเถาหลายเพลงที่ท่านทำขึ้น เช่น สุดใจเถา กระบอกเถา และม้าย่องสามชั้น เป็นต้น ศิษย์อื่น ๆ ที่ค้นชื่อมาได้มี นายจิตร เพิ่มกุศล และนายผ่อน เป็นต้น

พระเพลงไพเราะ ถึงแก่กรรมด้วยโรคกระเพาะอาหาร ได้รับพระราชทานเพลิงศพ ที่วัดสุวรรณคีรี (วัดขี้เหล็ก) ยังค้นวัน เดือน ปี ที่ท่านถึงแก่กรรมไม่ได้

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก เอกสารทะเบียนประวัติ กรมมหรสพ สำนักพระราชวัง และจากการสัมภาษณ์ อาจารย์มนตรี ตราโมท อาจารย์เช่มช้อย ดุริยพันธุ์ และอาจารย์เจริญใจ สุนทรวาทิน.)

ขุนเพลิดเพลงประชัน (บุตร วีณิน)

(พ.ศ. ๒๔๒๗-๒๕๑๖)

ขุนเพลิดเพลงประชัน (บุตร วีณิน) เกิดที่ตำบลบางอ้อ ธนบุรี เมื่อวันอาทิตย์ แรม ๘ ค่ำ เดือน ๔ ปีวอก ตรงกับวันที่ ๗ มีนาคม **พ.ศ. ๒๔๒๗** เป็นบุตรของนายแดง และนางเจิม เป็นหลานของสมภารแสง เจ้าอาวาสวัดน้อยทองอยู่ ซึ่งปลูกฝังวิชาการดนตรีให้แต่ยังเยาว์ โดยให้มาเรียนดนตรีกับครูช้อย สุนทรวาทิน ที่วัด นอกจากจะต่อเพลงกับครูช้อยแล้ว ยังได้เรียนกับพี่ชายชื่อแหยม วีณิน (ต่อมาเป็นพระประดับดุริยกิจ) มีพี่ชายร่วมบิดามารดาชื่อ จี่ วีณิน (ต่อมาได้เป็นที่ขุนเพลินเพลงประเสริฐ) และหัดดนตรีมาพร้อมกันจนมีความสามารถหลายอย่าง ใน พ.ศ. ๒๔๔๘ ได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็กในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อครั้งยังทรงดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช มีหน้าที่อยู่ในกรมมหรสพ แผนกพิณพาทย์หลวง ครั้นเมื่อทรงตั้งกองเครื่องสายฝรั่งหลวงขึ้น ขุนเพลิดเพลงประชันและพี่ชาย (ขุนเพลินเพลงประเสริฐ) ได้ย้ายไปประจำในวงเครื่องสายฝรั่งนั้น จนถึงวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ จึงได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นขุนเพลิดเพลงประชัน รับพระราชทานเงินเดือนเดือนละ ๕๐ บาท และอยู่ต่อมาจนสิ้นรัชกาล

ชีวิตครอบครัวได้แต่งงานกับนางสาวแฉล้ม บุตรีนายสิ้นและนางยิ้ม เมื่อวันที่ ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๒ แล้วย้ายมาอยู่บ้านภรรยาที่บ้านเลขที่ ๖๖ ตำบลบางยี่ขัน กรุงเทพมหานคร มีบุตร ๔ คน เป็นชาย เกิด พ.ศ. ๒๔๕๔ พ.ศ. ๒๔๕๗ พ.ศ. ๒๔๖๑ และ พ.ศ. ๒๔๖๔ ตามลำดับ แต่สืบนามไม่ได้และไม่ทราบว่าเล่นดนตรีได้หรือไม่ ทั้งยังค้นประวัติไม่ได้ว่า ท่านขุน ฯ มีหน้าที่บรรเลงเครื่องดนตรีชนิดใด ในวงเครื่องสายฝรั่งหลวงนั้น

ขุนเพลิดเพลงประชัน ได้รับพระราชทาน เข็มข้าหลวงเดิม เหรียญราชรุจิรัตนาภรณ์ รัชกาลที่ ๖ ชั้นที่ ๕ และตรามงกุฎสยามชั้นที่ ๕ ถึงแก่กรรมด้วยโรคชรา เมื่อวันที่ ๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๖ อายุได้ ๘๙ ปี.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก เอกสารกรมมหรสพ และคำบอกเล่าของอาจารย์มนตรี ตราโมท.)

ขุนเพลินเพลงประเสริฐ (จี่ วีณิน)

(พ.ศ. ๒๔๒๖-ไม่ทราบปีที่ถึงแก่กรรม)

ขุนเพลินเพลงประเสริฐ เป็นศิษย์ของครูช้อย สุนทรวาทิน และเป็นหลานของท่านสมภารแสง เจ้าอาวาสวัดน้อยทองอยู่ เกิดที่ตำบลบางกอกน้อย กรุงเทพ ฯ เมื่อวันจันทร์ แรม ๘ ค่ำ เดือน ๕ ปีมะแม ตรงกับวันที่ ๓๐ เมษายน พ.ศ. ๒๔๒๖ ในสมัยรัชกาลที่ ๕ เป็นบุตรของนายแดงและนางเข็ม วีณิน เมื่อเด็กได้เรียนหนังสือกับสมภารแสง ที่วัดน้อยทองอยู่ แล้วเริ่มเรียนดนตรีไทยกับครูช้อย สุนทรวาทิน ซึ่งสมภารแสงชวนมาอยู่ที่วัดโดยสร้างเรือนให้อยู่หลังจากที่บ้านครูช้อยถูกเพลิงไหม้ เริ่มเรียนดนตรีเมื่ออายุ ๑๒ ปี (พ.ศ. ๒๔๓๘) ครั้นถึงวันที่ ๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๘ ได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็กในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้งยังดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร และได้เข้ามาอยู่ในวังสราญรมย์ ตั้งแต่อายุ ๒๒ ปี มีหน้าที่บรรเลงปี่พาทย์ ได้รับพระราชทานเงินเดือน เดือนละ ๒๐ บาท

เมื่อรับราชการมาได้ ๕ ปี จึงได้เลื่อนยศเป็นมหาดเล็กวิเสส รับพระราชทานเงินเดือน เดือนละ ๓๐ บาท จนถึงเมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ จึงได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น "ขุนเพลินเพลงประเสริฐ" รับพระราชทานเงินเดือน เดือนละ ๕๐ บาท และโปรดเกล้า ฯ ให้ย้ายจากกองพิณพาทย์หลวงไปสังกัดกองเครื่องสายฝรั่งหลวง

ขุนเพลินเพลงประเสริฐ เดิมเช่าบ้านอยู่ที่ข้างวัดดุสิตาราม อยู่รวมกับบิดามารดา เมื่อรับราชการแล้ว ได้ย้ายมาอยู่ ณ บ้านเลขที่ ๘๑ ตำบลบางอ้อ กรุงเทพ ฯ ครั้นถึงวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๑ จึงได้แต่งงานกับนางสาวลูกอินท์ (ไม่ทราบนามสกุล) ธิดาของนายชมและนางปริกจึงได้ย้ายไปอยู่กับภรรยา ณ บ้านเลขที่ ๑๕๗๘ ตรอกวัดตะเคียน เขตบางรัก และยังคงรับราชการอยู่ในวงเครื่องสายฝรั่งหลวง มาจนถึงสมัยรัชกาลที่ ๗ เมื่อยุบเลิกตำแหน่งหน้าที่นี้ลง ใน พ.ศ. ๒๔๖๘ แล้วจึงออกจากราชการรับพระราชทานบำนาญ เดือนละ ๑๒.๕๐ บาท

ในด้านผลงานและฝีมือ ปรากฏว่า เป็นผู้มีความรู้ความสามารถระดับปานกลางเล่นดนตรีไทยได้หลายชนิดแต่ไม่ถึงกับ ได้รับการยกย่องว่าชำนาญเครื่องมือชนิดใดเป็นพิเศษเมื่อย้าย ไปอยู่วงเครื่องสายฝรั่ง ก็ทำหน้าที่เป่าแตร และตีเครื่องประกอบจังหวะ.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก เอกสารกรมมหรสพ และคำบอกเล่าของอาจารย์มนตรี ตราโมท.)

นายเพิ่ม บาปุยะวาส

(ไม่ทราบปีที่เกิด และปีที่ถึงแก่กรรม)

นายเพิ่ม บาปุยะวาส เป็นบุตรของนายปุยกับนางบุญ หรือบุญมา บาปุยะวาส เกิดที่ตำบลคลองบางกอกน้อย ธนบุรี ยังสืบไม่ได้ว่าปีใด ทราบแต่ว่าเป็นคนรุ่นราวคราวเดียวกับจางวางทั่ว พาทยโกศล หรือแก่กว่า หัดดนตรีมาตั้งแต่เล็กกับบิดา แล้วได้ไปเรียนต่อจากเจ้ากรมทับ พาทยโกศล รู้ทางเพลงดีจนขุนกระหม่อมบริพัตร ฯ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต) ยกย่องให้มาเป็นกรรมการฝ่ายอาชีพในการตัดสินการประกวดพิณพาทย์ประชันวงที่วังบางขุนพรหม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๖

นายเพิ่มมีพี่สาวร่วมบิดามารดา ๒ คน ชื่ออิ่ม และเปี่ยม มีน้องสาวคนหนึ่งชื่อแม่ชีปาน และมีน้องชายซึ่งเป็นนักดนตรีเอกอีกคนหนึ่ง ชื่อ นายพุ่ม.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก เอกสารทะเบียนประวัติกรมมหรสพ สำนักพระราชวัง.)

คุณหญิงไพฑูรย์ (พาทยโกศล) กิตติวรรณ

(พ.ศ. ๒๔๕๔-ปัจจุบัน)

นักดนตรีหญิงคนแรกในวงการดนตรีไทย ที่ได้รับพระราชทานโล่เกียรติคุณจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช คือ คุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรรณ

คุณหญิงไพฑูรย์ เกิดเมื่อวันพฤหัสบดี แรม ๑๓ ค่ำ เดือน ๓ ตรงกับวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๕๔ เป็นบุตรีของจางวางทั่ว และนางปลั่ง พาทยโกศล มีพี่ชายเพียงคนเดียว คือ นายเทววา-ประสิทธิ์ พาทยโกศล ท่านครูจางวางทั่ว ผู้เป็นบิดาเป็นนักดนตรีที่มีชื่อเสียง ซึ่งได้สืบทอดศิลปะการดนตรีมาจากบรรพบุรุษและได้ถ่ายทอดสืบต่อมาให้บรรดาบุตรหลาน และศิษย์อื่น ๆ อีกมาก บุคคลที่มีความสำคัญในชีวิตของคุณหญิงไพฑูรย์อีกท่านหนึ่งคือ คุณแม่เจริญ พาทยโกศล หรือที่เรียกกันติดปากว่า หม่อมเจริญ ภรรยาของท่านครูจางวางทั่ว เพราะนอกจากจะได้เลี้ยงดู อบรมวิชาการบ้านการเรือนให้แล้ว ยังได้ถ่ายทอดวิชาร้องเพลงให้อีกด้วย

เมื่อสมัยยังเด็ก คุณหญิงไพฑูรย์ไม่ใคร่ชอบเรียนดนตรี แต่ชอบออกไปเล่นซุกซนจึงมักถูกท่านครูจางวางทั่วและคุณแม่เจริญทำโทษเนือง ๆ และถูกบังคับให้หัดดนตรี ผลจากการบังคับกันครั้งนั้น ทำให้ท่านมีฝีมือทางดนตรีและการขับร้องมาจนทุกวันนี้ ท่านเล่นดนตรีได้เกือบรอบวง (ยกเว้นปี่) ส่วนเครื่องสายนั้นก็เล่นได้ ครูช่อ สุนทรวาทิน เป็นผู้จับมือต่อจะเข้ให้ นอกจากนั้นยังได้ต่อทางเดี่ยวจะเข้จากท่านบิดาไว้มากพอควร

เมื่อเติบโตขึ้น ท่านได้ติดตามบิดาและคุณแม่เจริญไปในการบรรเลงดนตรีตามที่ต่าง ๆ และได้เข้าไปในวังบางขุนพรหมเสมอ ๆ จนได้สนิทสนมกับเจ้านายและบุคคลในวังนั้นจนถึงได้เคยร่วมบรรเลงดนตรี กับ เจ้านาย และ พระธิดา ในสมเด็จเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ในคราวฉลอง และสมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมพระนครสวรรค์ยังได้ต่อเพลงพระนิพนธ์ประทานให้เสมอ ๆ

ในคราวที่ท่านครูจางวางทั่ว นำวงปี่พาทย์ไปบันทึกเสียงในปี พ.ศ. ๒๔๗๑ และในปีต่อ ๆ มา คุณหญิงไพฑูรย์ก็ได้เป็นนักร้องบันทึกเสียงไว้มาก ใช้ชื่อบนแผ่นเสียงในครั้งนั้นว่า นางสาวทูน พาทยโกศล

งานทางด้านการสอน คุณหญิงไพฑูรย์ก็ได้ถ่ายทอดวิชาดนตรีอย่างจริงจัง ให้กับนักดนตรี นักเรียน นักศึกษาหลายแห่งเป็นเวลา ๓๐-๔๐ ปี มาแล้ว แรกเริ่มคือไปหัดดนตรีให้วงบางบัวทองของคุณประสาท สุขุม ต่อมาไปสอนที่โรงเรียนสตรีวัดระฆัง โรงเรียนราชินี วิทยาลัยทับแก้ว มหาวิทยาลัยศิลปากร นครปฐม สโมสรนิสิตจุฬา-ลงกรณ์มหาวิทยาลัย วงบ้านปลายเนิน (วังคลอง

เตย) ฯลฯ ระยะหลัง ๆ ท่านก็ขอลดเหลือเพียงโรงเรียนสตรีวิทยา วิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพ และวิทยาลัยพยาบาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเท่านั้น คุณหญิงไพฑูรย์ นิยมการต่อเพลงอย่างโบราณ คือ ต่อให้ท่องจำ ท่านเป็นครูที่เข้มงวดเอาจริงเอาจัง หวังจะให้ศิษย์ได้ดี จึงดูเหมือนว่าท่านดุ โดยที่ท่านมักจะมองด้วยสายตาแข็ง ๆ และใช้เสียงดัง อย่างไรก็ตาม ท่านเป็นคนมีอารมณ์ขันเสมอ

ประมาณปี พ.ศ. ๒๕๑๒ คุณหญิงได้เข้าไปถวายสอนซอด้วงและซออู้แด่สมเด็จพระเทพรัตน–ราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ ฯ ระยะเวลาใกล้เคียงกับที่คุณครูเทวาประสิทธิ์ได้ถวายสอนซอสามสายแด่สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าอุบล–รัตน์ราชกัญญา ฯ ครั้น พ.ศ. ๒๕๑๙ ท่านได้รับพระราชทานตราจุลจอมเกล้าชั้นที่ ๔ ต่อมา พ.ศ. ๒๕๒๓ ได้รับพระราชทานตราจุลจอมเกล้าชั้นที่ ๓ อันเป็นสิ่งที่ท่านปลื้มปิติและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น

ในการบันทึกประวัตินี้ (พ.ศ. ๒๕๒๕) แม้ท่านจะมีอายุ ๗๐ ปีแล้วและมีโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียนบ้างเป็นครั้งคราว แต่ท่านยังแข็งแรงและสู้งานเสมอ ท่านได้ประดิษฐ์ทางร้อง "เพลงวา" ไว้ ซึ่งไม่เคยมีมาก่อน เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๔ ในโอกาสฉลองครบรอบร้อยปี สมเด็จเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต คุณหญิงได้รับพระราชบัญชาจากสมเด็จพระเทพ–รัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ให้เป็นแม่กองในการดำเนินการบันทึกเสียงเพลงพระนิพนธ์ของสมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมพระนครสวรรค์ ฯ เพื่อเก็บไว้ที่ห้องสมุดดนตรีทูนกระหม่อมบริพัตรในบริเวณหอสมุดแห่งชาติ โดยมีนักร้องและผู้บรรเลงมาจากวงดนตรีหลายแห่ง ได้แก่ กองดุริยางค์กองทัพบก กองดุริยางค์กองทัพเรือ กองดุริยางค์กรมตำรวจ และวงพิณพาทย์พาทยโกศล และวงปี่พาทย์ของตระกูล เกิดผล จังหวัดอยุธยา งานดังกล่าวใช้เวลาประมาณ ๑ ปี นับตั้งแต่การฟื้นฟูเพลง การต่อเพลง การฝึกซ้อม การประสานงาน ตลอดจนการอัดเสียง ท่านทำอย่างแข็งขันจนสำเร็จเรียบร้อยอย่างดี

ต่อมาในโอกาสฉลองครบรอบร้อยปีของท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล คุณหญิงก็ได้ทำงานใหญ่อีกครั้งหนึ่ง คือ ควบคุมการฝึกซ้อม และบรรเลงวงโยธวาทิตวงใหญ่จาก ๕ สถาบัน คือ ทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ ตำรวจ และกรมศิลปากร เพื่อประกอบการแสดงโขน วงโยธวาทิตนี้จัดขึ้นเป็นพิเศษ ประกอบด้วยนักร้องและนักดนตรีกว่า ๑๖๐ คน นับเป็นวงที่มีขนาดใหญ่ที่สุดที่เคยรวบรวมมาบรรเลงในรอบ ๒๐๐ ปี กรุงรัตนโกสินทร์

เนื่องจากผลงานทางด้านดนตรีไทยที่ท่านได้ทำตลอดมา สมาคมดนตรีแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ จึงได้คัดเลือกท่านเป็นนักดนตรีไทยคนหนึ่งในจำนวน ๔ คน ที่ขึ้นรับพระราชทานโล่เกียรติคุณ สาขาดนตรีไทยเป็นครั้งแรกในงานแผ่นเสียงทองคำพระราชทานประจำปี พ.ศ. ๒๕๒๔ และในปี ๒๕๓๐ ท่านได้รับพระราชทานโล่และเข็มเชิดชูเกียรติในฐานะเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย) ประจำปี ๒๕๒๙ นับเป็นเกียรติประวัติสูงส่งในชีวิตของท่าน

ชีวิตส่วนตัวของคุณหญิงไพฑูรย์นั้น เรียบง่ายเป็นอย่างยิ่ง ท่านสมรสกับพันเอกปลั่ง กิตติ–วรรณ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๙ และยังคงอยู่ที่บ้านเลขที่ ๘๕๐ หลังวัดกัลยาณมิตร บ้านเกิดของท่านนั่นเอง

ท่านมีบุตรธิดา ๒ คน คือ นางอัปสรสำอางค์ แจ้งสมบูรณ์ และนายขวัญเมือง กิตติวรรณ

คุณหญิงไพฑูรย์ เป็นบุคคลที่มีกำลังใจเข้มแข็งเสมอ ยามใดที่ท่านไม่ต้องทนทุกข์ทรมานจากอาการของโรคกระเพาะอาหาร หรืออาการปวดแขนปวดขาอย่างรุนแรง ท่านก็มักจะตั้งใจถ่ายทอดวิชาให้แก่ลูกศิษย์อย่างไม่หยุดยั้ง ทั้งที่บ้าน และตามสถาบันการศึกษาต่าง ๆ แม้ว่าท่านมักจะพูดถ่อมตัวเสมอว่า ตัวท่านนั้นเป็นคนไม่มีฝีมือ ร้องเพลงก็ไม่เพราะ แต่ผลงานของท่านที่กล่าวมาแล้ว คงจะเป็นเครื่องพิสูจน์ฝีมือท่านได้เป็นอย่างดี จึงนับได้ว่าคุณหญิงได้ใช้ชีวิตครูดนตรีอย่างมีคุณค่าตลอดมา.

อารดา กีระนันทน์

(เรียบเรียงจาก บทความของ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล หนังสืองานดนตรีไทยมัธยมศึกษา ครั้งที่ ๗ วันที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๒๔.)

หลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดูรยชีวิน)

(พ.ศ. ๒๔๓๕-๒๕๑๘)

หลวงไพเราะเสียงซอ นามเดิม **อุ่น ดูรยชีวิน** เกิดเมื่อวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๓๕ ตรงกับวันพุธ ขึ้น ๔ ค่ำ เดือนอ้าย ปีมะโรง ที่ตำบลบ้านหน้าไม้ อำเภอเสนา จังหวัดอยุธยา บิดา ชื่อ พยอม มารดา ชื่อ เทียบ มีพี่สาวหนึ่งคน ชื่อ ถมยา ซึ่งต่อมาได้แต่งงานกับหลวงศรีวาทิต (อ่อน โกมลวาทิน) เมื่ออายุ ๑๑ ปี ได้บวชเป็นสามเณรที่วัดหน้าต่างนอก ซึ่งมีหลวงพ่อจง เป็นเจ้าอาวาส ได้เรียนหนังสือมูลบทบรรพกิจ ภายหลังบิดามารดาย้ายเข้ามาอยู่ในกรุงเทพมหานคร จึงได้เรียนหนังสือที่วัดปริณายกต่อ

การศึกษาวิชาดนตรีเริ่มตั้งต้นที่บ้าน โดยเรียนซอด้วงจากบิดาซึ่งเป็นคนซอด้วงในวงแอ่วของนายกริชซึ่งเป็นวงแอ่วที่มีชื่อเสียงของอำเภอเสนา การแอ่วเคล้าซอในสมัยนั้นเมื่อผู้ชายเป็นคนร้องก็ใช้ซออู้ ถ้าผู้หญิงเป็นคนร้องก็ใช้ซอด้วง เพื่อให้เหมาะกับนิ้วของซอเวลาสีเคล้ากันไป ครั้นภายหลัง ม.จ.ถูกถวิล สุขสวัสดิ์ นำเข้าถวายตัวเป็นมหาดเล็ก ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งทรงดำรงพระยศเป็น สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ จึงได้มีโอกาสศึกษาวิชาดนตรีกับ พระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) และมีความรู้ความชำนาญในการบรรเลงร่วมกับนักดนตรีอาวุโสอื่น ๆ ในวงดนตรีหลวง ในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ ต่อมาเมื่อครั้งที่มีการก่อตั้งกองเครื่องสายฝรั่งหลวงขึ้นในกรมมหรสพ หลวงไพเราะเสียงซอก็เป็นผู้หนึ่งที่ได้รับเลือกให้ไปฝึกหัดสีไวโอลิน มีครูผู้สอนชื่อ นาซารี เป็นชาวอิตาลี ก็ปรากฏว่าเรียนได้รวดเร็ว จนได้เป็นไวโอลินมือหนึ่งของวง และได้บรรเลงถวายหน้าพระที่นั่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นที่พอพระราชหฤทัยมาก

หลวงไพเราะเสียงซอเข้าถวายตัวเป็นมหาดเล็ก ในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ รับราชการ

ในกองดนตรี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๘ ครั้นเมื่อสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเสด็จขึ้นเถลิงถวัลย์ราชสมบัติเป็น พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มหาดเล็กทั้งปวงก็เปลี่ยนสภาพเป็นข้าหลวงเดิม ปรับตำแหน่งหน้าที่ราชการให้เข้าทำเนียบมหาดเล็กประจำ หลวงไพเราะ ฯ จึงได้รับยศเป็นมหาดเล็กวิเสส ต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระประสงค์ให้มีวงดนตรีตามเสด็จพระราชดำเนินเมื่อแปรพระราชฐานไปต่างจังหวัด เรียกกันว่า "วงตามเสด็จ" ซึ่งประกอบด้วยข้าราชการที่มีฝีมือทางดนตรีทั้งสิ้น หลวงไพเราะ ฯ ก็เป็นผู้หนึ่งในวงตามเสด็จนี้ จนได้รับพระราชทานยศเป็นรองหุ้มแพร มีบรรดาศักดิ์เป็นที่ ขุนดนตรีบรรเลง และได้รับบรรดาศักดิ์เป็นที่หลวงไพเราะเสียงซอ เมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ ครั้งหลังสุดได้บรรเลงเดี่ยวซอด้วงในงานที่ท่าวาสุกรี ซึ่งผู้บรรเลงต้องแต่งแฟนซีด้วย เสร็จงานนี้แล้วหลวงไพเราะ ฯ ได้รับพระราชทานเหรียญดุษฎีมาลาเข็มศิลปวิทยา อันเป็นเกียรติสูงสุดในชีวิต

ในด้านการสอนดนตรี ครั้งสมัยรัชกาลที่ ๖ นั้น หลวงไพเราะ ฯ สอนวงเครื่องสายของ สมเด็จพระนางเจ้าอินทรศักดิศจี พระวรราชเทวี วงพระสุจริตสุดา และวงพระยาอนิรุทธเทวา เมื่อถึงสมัยรัชกาลที่ ๗ นอกจากสอนถวายเจ้านายในวงเครื่องสาย ในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว อันมี พระบาทสมเด็จพระปกเกล้า ฯ สมเด็จพระบรมราชินี กรมหมื่นอนุพงศ์จักรพรรดิ์ กรมหมื่นอนุวัตจาตุรนต์ ม.จ.ถาวรมงคล และ ม.จ.แววจักร จักรพันธุ์ เป็นอาทิแล้ว ก็ยังได้สอนถวายพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเฉลิมเขตรมงคลและข้าหลวงในวังอีกด้วย ภายหลังกรมศิลปากร ได้เชิญให้สอนประจำที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร จึงถึงที่สุดแห่งอายุ นอกจากนี้ยังได้ช่วยฝึกสอนปรับปรุงวงดนตรีไทยของสโมสรนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ด้วยอีกแห่งหนึ่ง จนปรากฏชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันโดยแพร่หลายต่อมา

ในแวดวงการดนตรีนั้น นักดนตรีรุ่นหลัง ๆ มักเรียกหลวงไพเราะ ฯ ว่า "พ่อหลวง" โดยเหตุที่ท่านเป็นครูอาวุโสที่มีเมตตากรุณา ทั้งมีนิสัยเยือกเย็น สุภาพ ควรแก่การเป็นปูชนียบุคคลยิ่งนัก ราชทินนาม "ไพเราะเสียงซอ" เหมาะสมกับพ่อหลวงเป็นที่สุด ไม่มีใครเสมอ เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดศิลปการละครนั้น พ่อหลวง เป็นคนแรกที่สีซออู้คลอตามเสียงและถ้อยคำที่ร้องได้อย่างชัดเจนจนถึงแก่บางครั้งที่ตัวละครมัวพะวงจะฟังคนบอกบท พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็รับสั่งว่า "ไม่ต้องมัวไปฟังบทหรอก ไอ้อุ่นมันสีซออยู่แล้ว" ผู้เขียนได้เคยเห็น เคยได้ยินนับครั้งไม่ถ้วนที่พ่อหลวงสีซอใช้นิ้วลงไปจนเกือบถึงกระบอกหรือกระโหลกซอ แต่จะมีเสียงเพี้ยนสูงหรือเพี้ยนต่ำไปสักนิดก็ไม่มี ทางซอของพ่อหลวงนั้น เรียกได้ว่า เป็นทางที่ครองศิลปะสยามสังคีตอยู่ในปัจจุบัน แม้ซอสามสายซึ่งพ่อหลวงเคยกล่าวกับผู้เขียนว่า "ฉันไม่ได้หัด" แต่พ่อหลวงก็สีได้ไพเราะจับใจจนเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของพ่อหลวงเอง ทุกนิ้ว ทุกคันชัก หาที่ติไม่ได้จนนิดเดียว ครั้งหนึ่งมีการบรรเลงเพลงเชิดจีนตัวที่ ๔ ในละครดึกดำบรรพ์เรื่องคาวี ซึ่งมีครูพริ้ง ดนตรีรส เป็นคนตีระนาด ครูสอน วงฆ้อง เป็นคนตีฆ้อง ครูอรุณ เป็นคนทุ้ม ครูเทียบ คงลายทอง เป็นคนขลุ่ย และพ่อหลวง เป็นคนสีซออู้ ช่วงกลางตัวซึ่งจะต้องมีการเดี่ยวแต่ละเครื่องมือนั้น ถ้าเป็นปี่พาทย์ไม้แข็งก็เริ่มที่ปี่ก่อน แล้วจึงไประนาดเอก ฆ้องใหญ่ ฆ้องเล็ก และระนาดทุ้ม ตามลำดับ ถ้าเป็นไม้นวมก็เริ่มที่ขลุ่ยก่อน แล้วเรียงไปตามลำดับ เช่นเดียวกัน ในกรณีที่มีซออู้ด้วย ซออู้ก็มักจะรับต่อจาก

ขลุ่ย หรือมิฉะนั้นบางครั้งก็รับต่อจากระนาดทุ้ม แต่ในการบรรเลงคราวนั้นมิได้ตกลงกันไว้ก่อน เมื่อครูเทียบเดี่ยวขลุ่ยจบกระบวนไปแล้ว ทั้งพ่อหลวงและครูพริ้งก็รอกันอยู่ ทำให้เกิดเสียงว่างอยู่ชั่วขณะ แต่ก่อนจะหมดห้องแรกของโน้ตสากลในจังหวะ ๒/๔ นั้น ผู้เขียนได้ยินครูพริ้งพูดขึ้นโดยเร็วว่า "น้ำหลวงสิ" ในทันทีนั้นเอง พ่อหลวงก็บรรเลงเดี่ยวขึ้นรับได้ทันควันในอีก ๓ ห้องที่ยังมีจังหวะเหลืออยู่แต่กระบวนหนทางที่รับนั้น กลับมีความพอเหมาะพอดีจนสามารถเกลื่อนเสียงว่างของห้องแรกซึ่งมีความอึกอักอยู่เมื่อครู่ให้หายไปได้อย่างวิเศษ นับเป็นความสามารถ ปฏิภาณไหวพริบอันเลิศยิ่งนัก

ผลงานทางดนตรีของพ่อหลวง มีปรากฏในราชการเป็นอันมาก วงขับไม้อันเป็นการผสมวงชั้นสูงแต่โบราณ ซึ่งมี คนร้อง คนสีซอสามสาย คนไกวบัณเฑาะว์ ประกอบกันนั้น มักใช้เฉพาะงานพระราชพิธีสำคัญ เช่น สมโภชเศวตฉัตรในงานพระราชพิธีฉัตรมงคล หรือในพระราชพิธีขึ้นระวางพระคชาธาร ก็มีพ่อหลวงเป็นคนสีซอสามสายมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๖ จนมาถึงงานพระราชพิธีขึ้นระวางพระเศวตคชเดชดิลก ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เพลงโหมโรงคลื่นกระทบฝั่ง ซึ่งเป็นเพลงพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ก็มีสาเหตุมาจากคำกราบทูลขอของพ่อหลวง เมื่อคราวตามเสด็จประพาสสัตหีบ โดยเรือพระที่นั่งจักรี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔ ให้ทรงพระราชนิพนธ์ขยายจากเพลงคลื่นกระทบฝั่ง ๒ ชั้น ของเก่า

ด้านชีวิตครอบครัว พ่อหลวงสมรสกับ น.ส.นวม มัธยมจันทร์ มีบุตรธิดาด้วยกัน ๘ คน คือ นายอนันต์ (ถึงแก่กรรม) นายอนุ ด.ญ.อนงค์ (ถึงแก่กรรม) ด.ช.เอนก (ถึงแก่กรรม) นางดวงเนตร ด.ช.อนนต์ (ถึงแก่กรรม) นายอณัตและนายอำนวย สมรสครั้งที่สองกับ ม.จ.กริณานฤมล สุริยง มีบุตรธิดาด้วยกัน ๕ คน คือ นางผกากน ทองคำ นายพิมลชัย ดูรยชีวิน นางพิไลพรรณ หอมเจริญ นางจันทราภรณ์ พลดี และนายสุริยน–พันธ์ ดูรยชีวิน

พ่อหลวงมีโรคประจำตัวคือ หืด จนในครั้งหลังเป็นมะเร็งที่คอและปาก ได้เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลศิริราชหลายครั้ง โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เป็นคนไข้หลวง แต่ก็รักษาหายได้ทุกครั้ง จนครั้งหลังสุดเป็นไข้หวัด มีอาการอ่อนเพลียและปอดบวมแทรก ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๑๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๘ ณ โรงพยาบาลศิริราช ศิริอายุได้ ๘๔ ปี.

พิชิต ชัยเสรี

(เรียบเรียงจาก ประสบการณ์ของผู้เขียนเอง และหนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ หลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดูรยชีวิน) ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส วันเสาร์ที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๐.)

หมื่นภิรมย์เร้าใจ (ทำ หรือ บุญธรรม อัมพผลิน)

(พ.ศ. ๒๔๓๘-ไม่ทราบปีที่ถึงแก่กรรม)

หมื่นภิรมย์เร้าใจ (ทำ หรือ บุญธรรม อัมพผลิน) เป็นคนบ้านลุ่ม เมืองนนทบุรี บิดาชื่อ โฉม มารดาชื่อ ทองอยู่ เกิดเมื่อวันพฤหัสบดี แรม ๕ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะแม ตรงกับวันที่ ๑๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๓๘ หัดดนตรีจากครูชาวบ้านลุ่มมาตั้งแต่เด็ก จนสามารถตีระนาดและฆ้องวงได้ดี ได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็ก กรมพิณพาทย์หลวง เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๕ (อายุได้ ๑๗ ปี) รับพระราชทานเงินเดือน เดือนละ ๒๐ บาท ทำหน้าที่เป็นคนตีฆ้องใหญ่บ้าง ฆ้องเล็กบ้าง มีฝีมือดี ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหมื่นภิรมย์เร้าใจ เมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ รับพระราชทานเงินเดือน เดือนละ ๒๕ บาท

พ.ศ. ๒๔๖๘ ย้ายไปรับราชการอยู่ในกองเครื่องสายฝรั่ง กรมบัญชาการมหาดเล็ก ทำหน้าที่พนักงานเครื่องสายฝรั่ง โดยเป็นคนสีไวโอลิน ๒ แล้วย้ายไปสังกัดกรมศิลปากร เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๘ เป็นลูกวงของพระเจน-ดุริยางค์

ได้แต่งงานกับนางสาวบุญเรือน บุตรีหมื่นศรีวาเรศน์ และนางอิ่ม เป็นคนแถวบ้านหม้อ ตำบลบางตะนาวศรี จังหวัดนนทบุรี มีบุตรชายเท่าที่สืบได้ ๒ คน เกิด พ.ศ. ๒๔๖๔ และ พ.ศ. ๒๔๖๕ ตามลำดับ แต่ไม่ทราบชื่อ ได้รับพระราชทานนามสกุล "อัมพผลิน" ตามประกาศลงวันที่ ๔ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๘.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก เอกสารทะเบียนประวัติ กรมมหรสพ สำนักพระราชวัง และคำบอกเล่าของอาจารย์มนตรี ตราโมท.)

พระยาภูมีเสวิน (จิตร จิตตเสวี)

(พ.ศ. ๒๔๓๒-๒๕๑๙)

พระยาภูมีเสวิน มีนามเดิมว่า **จิตร จิตตเสวี** เป็นบุตรคนที่ ๒ ของ หลวงคนธรรพวาที (จ่าง จิตตเสวี) มารดาของท่านมีนามว่า เทียบ เกิดเมื่อวันที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๓๒ ตรงกับวันพุธ ขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๗ ปีมะเมีย มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ๔ คน คือ

๑. ขุนเจนภูมิพนัส (เจียร จิตตเสวี) พี่ชาย

๒. นางเที้ยม บำรุงสวัสดิ์ (นางพิสิษฐ์สุขการ) น้องสาว

๓. ขุนสนิทบรรเลงการ (จง จิตตเสวี) น้องชาย

๔. นายเจตน์ จิตตเสวี น้องชาย

พระยาภูมีเสวินเริ่มเรียนซอด้วงจากบิดาตั้งแต่อายุได้ ๖ ปี จนมีความสามารถออกวงได้เมื่ออายุเพียง ๘ ปี ได้หัดเรียนปี่ชวากับครูทอง เรียนกลองจากครูมั่ง นอกจากนี้ยังได้เป็นศิษย์ในวิชาการดนตรีของ หม่อมเจ้าประดับ ฯ ครูอ่วม ครูพุ่ม ครูแป้น ครูสอน (บางขุนศรี) และขุนเจริญดนตรีการ (นายดาบเจริญ โรหิตโยธิน) จนสามารถเล่นดนตรีได้รอบวง ที่ชำนาญเป็นพิเศษ คือ เครื่องสายทุกชนิด โดยเฉพาะซอสามสายและขลุ่ย

เมื่ออายุได้ ๑๓ ปี (พ.ศ. ๒๔๔๕) ขณะรับราชการเป็นมหาดเล็กในสังกัดกระทรวงวัง ได้ใกล้ชิดเบื้องพระยุคลบาท พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งแต่ครั้งยังทรงดำรงพระยศเป็น สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ ท่านก็มีโอกาสได้เป็นศิษย์ของพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) ซึ่งเป็นศิษย์ที่ท่านเจ้าคุณครู รักใคร่เป็นพิเศษ เนื่องจากมีสติปัญญาเฉลียวฉลาด จึงได้ถ่ายทอดวิชาความรู้ทางดนตรีให้อย่างไม่ปิดบัง โดยเฉพาะระนาดและฆ้อง จนสามารถตีฆ้องเล็กชนะเลิศได้รับพระราชทานรางวัลจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อคราวตามเสด็จไปภาคใต้ (พ.ศ. ๒๔๕๒)

พ.ศ. ๒๔๕๕ ท่านได้ดำรงตำแหน่ง หลวงสิทธิ์นายเวร พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทาน น.ส.เอื้อน ศิลปี บุตรีพระยาราไชสวริยาธิบดี (ฟ้อน ศิลปี) และคุณหญิงเทศ เป็นคู่สมรส มีบุตรธิดาด้วยกันทั้งสิ้น ๑๔ คน และได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น พระยาภูมีเสวิน เมื่อวันที่ ๑๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๘

ฝีมือทางด้านการดนตรีของท่านนั้น ท่านได้เรียนซอสามสายเพิ่มเติมจาก เจ้าเทพกัญญา (ณ เชียงใหม่) บูรณพิมพ์ และเนื่องจากท่านมีพื้นความรู้และความสามารถในทางดนตรีหลายแขนงอยู่แล้ว จึงปรากฏว่า ท่านสีซอสามสายได้ไพเราะเป็นที่สุด แม้แต่ซอด้วง ซออู้ รวมถึงขลุ่ย ท่านก็บรรเลงได้จับใจยิ่ง ชื่อเสียงในทางการบรรเลงดนตรีของท่านนั้น เลื่องลือไปทั่วประเทศ เนื่องจากท่านบรรเลงออกอากาศ ณ กรมประชาสัมพันธ์อยู่เป็นประจำ นอกจากฝีมือในการบรรเลงดนตรีดังที่กล่าวมาแล้ว พระยาภูมีเสวิน ยังมีความสามารถในทางนาฏศิลป์เป็นอย่างมากด้วย โดยเป็นศิษย์ของ พระยาพรหมา (ทองใบ) พระยานัฏกานุรักษ์ (ทองดี) และคุณหญิงเทศ ท่านแสดงโขนเป็นตัวอินทรชิตหลายครั้ง

พระยาภูมีเสวิน เป็นนักค้นคว้าและขยันบันทึกไว้ด้วย สิ่งที่ท่านบันทึกไว้นั้น ได้กลายเป็นหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์และตำราดนตรีไทยในปัจจุบัน อาทิเช่น ประวัติพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) ประวัติผู้เชี่ยวชาญการสีซอสามสายตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๒ เป็นต้นมา และหลักการสีซอสามสาย ซึ่งเป็นตำราดนตรีไทยที่ดีมากเล่มหนึ่ง ท่านได้บรรยาย

ไว้โดยละเอียด ถึงการใช้คันชัก การใช้นิ้ว เช่น คันสีน้ำไหล คันสีงูเลื้อย คันสีสะอึก นิ้วชุน นิ้วนาคสะดุ้ง และนิ้วประพรม เป็นต้น และยังได้บันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับพระราชพิธีเห่กล่อมพระบรรทมไว้ด้วย

ผลงานเพลงของท่าน ที่ได้แต่งไว้ ได้แก่ โหมโรงภูมิทอง ๓ ชั้น ซึ่งดัดแปลงมาจากเพลงนกกระจอกทอง ๒ ชั้น และได้แต่งเพลงเถาไว้ ๒ เพลง คือ เพลงสอดสีเถา และเพลงจำปาทองเถา ทางเดี่ยวซอสามสายที่ท่านประดิษฐ์ไว้ ได้แก่ ต้นเพลงฉิ่ง ขับไม้บัณเฑาะว์ ทะแย นกขมิ้น ปลาทอง บรรทมไพร พญาครวญ พญาโศก แสนเสนาะ ทยอยเดี่ยว เชิดนอก และกราวในเถา

ท่านบรรเลงดนตรีครั้งสุดท้ายเมื่ออายุประมาณ ๘๐ ปี ณ โรงละครแห่งชาติ กรมศิลปากร โดยบรรเลงร่วมกับหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดูรยชีวิน) เพื่อนคู่หูของท่าน และกรมศิลปากรได้บันทึกเสียงการสีซอสามสายของท่านไว้หลายเพลง

ลูกศิษย์ของท่านที่มีชื่อเสียงทางด้านฝีมือการดนตรี คือ ศาสตราจารย์ ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์ รองศาสตราจารย์อุดม อรุณรัตน์ และศิริพรรณ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา

พระยาภูมีเสวิน (จิตร จิตตเสวี) ถึงแก่กรรม เมื่อวันที่ ๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๙ ด้วยโรคลมปัจจุบัน รวมอายุได้ ๘๒ ปี.

จรวยพร สุเนตรวรกุล

(เรียบเรียงจาก หนังสืออนุสรณ์ งานพระราชทานเพลิงศพพระยาภูมีเสวิน (จิตร จิตตเสวี) และบทความ "สยามสังคีต" ของนายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล หนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวัน ประจำวันเสาร์ที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๔.)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

(พ.ศ. ๒๔๒๓-๒๔๖๘)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ทรงพระราชสมภพเมื่อ วันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๒๓ ตรงกับวันขึ้น ๒ ค่ำ ปีมะโรง ทรงเป็นพระราชโอรสองค์ที่ ๒๙ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และเป็นพระราชโอรสองค์ที่ ๒ ในสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระราชชนนีพันปีหลวง (สมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี) ทรงได้รับพระราชทานนามว่า สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สมเด็จพระบรมชนกนาถและสมเด็จพระบรมราชชนนี ตรัสเรียกว่า "ลูกโต"

ขณะทรงพระเยาว์ ได้ทรงศึกษาในพระบรมมหาราชวัง พระอาจารย์ภาษาไทย คือพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) และพระยาอิศรพันธ์โสภณ (หนู อิศรางกูร ณ อยุธยา) พระ

อาจารย์ภาษาอังกฤษ ชื่อ นายโรเบิร์ต มอแรนต์ (Robert Morant) จนพระชนมายุได้ ๑๒ พรรษา ใน พ.ศ. ๒๔๓๖ จึงเสด็จไปทรงศึกษาต่อ ณ ประเทศอังกฤษ ทรงสำเร็จการศึกษาวิชาการทหารบกที่โรงเรียนนายร้อยทหารบกแซนด์เฮิสต์ (Sandhurst) และทรงศึกษาวิชารัฐศาสตร์และกฎหมายที่วิทยาลัยไครสต์เชิช (Christ Church College) มหาวิทยาลัยอ็อกซฟอร์ด

พ.ศ. ๒๔๔๕ เสด็จนิวัติประเทศไทย

พ.ศ. ๒๔๕๓ เสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัติ ทรงพระนามว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พ.ศ. ๒๔๖๘ ทรงประกอบพระราชพิธีอภิเษกสมรส กับเจ้าจอมสุวัทนา (คุณเครือแก้ว อภัยวงศ์) แล้วได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สถาปนาเป็น พระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี ทรงมีพระราชธิดาเพียงพระองค์เดียว คือ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี

พ.ศ. ๒๔๖๘ เสด็จสวรรคต ณ พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน ทรงมีพระชนมายุได้ ๔๖ พรรษา ทรงครองราชย์เป็นเวลา ๑๕ ปี

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นอัจฉริยะทางด้านดนตรีไทย ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณอย่างยิ่งต่อวงการดนตรีไทย พระองค์ทรงสนพระทัยดนตรีไทยมาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ แต่จะเริ่มทรงศึกษาเมื่อใด กับอาจารย์ผู้ใดนั้น ยังไม่มีหลักฐานแน่ชัดพอจะยืนยันได้จากพระบรมรูปที่ทรงฉายร่วมกับพระประยูรญาติในงานพระราชพิธีโสกันต์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๕ ขณะพระชนมายุได้ ๑๓ พรรษา พระองค์ทรงตีกลองรำมะนา พระประยูรญาติองค์อื่น ๆ ทรงดนตรีร่วมกับพระองค์ คือ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ ทรงตีโทน สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ ทรงสีซออู้ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ ทรงตีฉิ่ง พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าดิลกนพรัตน์ ทรงสีซอด้วง พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าบุรฉัตรไชยากร ทรงขับร้อง และหม่อมเจ้าดนัยวรนุช จักรพันธุ์ ทรงตีฉาบ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีวงดนตรีไทยของพระองค์เองนับแต่เสด็จกลับจากทรงศึกษาที่ประเทศอังกฤษ ขณะประทับ ณ พระที่นั่งสราญรมย์ พระองค์ได้ขอพระราชทานวงดนตรีไทยมหาดเล็กเรือนนอก (คือวงดนตรีไทยวัดน้อยทองอยู่) จากสมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี นักดนตรีไทยรุ่นแรกที่เข้ารับราชการ ณ วังสราญรมย์นี้ มีประมาณ ๑๐ คน เท่าที่ปรากฏชื่อได้แก่ นายแหยม นายนาค นายเพิ่ม นายกร นายจี่ และนายบุศย์ ส่วนครูที่มาฝึกซ้อมให้ คือ ครูแปลก นักดนตรีจากวงวังบูรพาภิรมย์ ทั้งครูและนักดนตรีในวงดนตรีไทยของพระองค์นี้ ล้วนแต่เป็นศิษย์ของครูช้อย สุนทรวาทิน จึงมีความสามารถสูง ฝีมือดี ประชันวงกับวงดนตรีวงใหญ่ ๆ วงอื่นได้ เช่น วงบางขุนพรหม วงพระองค์เจ้าเพ็ญพัฒนพงศ์ และวงวังบูรพาภิรมย์ เป็นต้น พระองค์ทรงมีวงดนตรีไทยประจำพระองค์เป็นเวลา ๘ ปี ก่อนเสด็จขึ้นครองราชย์

เมื่อเสด็จขึ้นครองราชย์แล้ว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงทำนุบำรุงและส่งเสริมการดนตรีไทยมากยิ่งขึ้น ตลอดระยะเวลา ๑๕ ปี ที่ทรงครองราชย์ ดนตรีไทยได้เจริญรุ่งเรืองสูงสุด นับเป็นยุคทองของดนตรีไทย พระองค์ทรงเป็นทั้งนักประพันธ์เพลง นักประพันธ์บทละครพูด บทละครรำ ทรงเป็นนักเสภาและทรงเป็นนักร้อง

เพลงไทยที่ทรงร้องได้ดีประทับใจมากที่สุด คือ เขมรปี่แก้วน้อย

บทพระราชนิพนธ์เฉพาะด้านเพลงไทย มีเป็นจำนวนมากแยกเป็นประเภทได้ ดังนี้

ประเภทเพลงปลุกใจ

ได้แก่ เพลงปลุกใจให้รักชาติบ้านเมือง ซึ่งมีลักษณะเป็นเพลงตับ พระราชทานเป็นบทร้องของเสือป่า ประกอบด้วยเพลง ๓ เพลง คือ พัดชา สร้อยเพลง และฝรั่งรำเท้า เดิมทีเดียวเพลงชุดนี้ใช้ร้องด้วยเพลงช้างประสานงาเพลงเดียวตลอด ๑๔ คำกลอน แต่ยาวเกินไป จึงทรงตัดให้ใช้ร้องเป็นเพลงติดต่อกัน เฉพาะตอนที่ร้องด้วยทำนองสร้อยเพลงนั้น กระทรวงศึกษาธิการได้ใช้เป็นบทเรียนสำหรับนักเรียนขับร้องด้วย เพราะเนื้อร้องมีความหมายดีและไพเราะมาก คือ เนื้อร้องที่ว่า

ใครมาเป็นเจ้าเข้าครอง คงจะต้องบังคับขับไส
เคี่ยวเข็ญเย็นค่ำกร่ำไป ตามวิสัยเชิงช่นผู้เป็นนาย
ฯลฯ

นอกจากนี้ยังมี เพลงสยามานุสติและเพลงปลุกใจอีกหลายเพลง ที่วงดนตรีกรมประชาสัมพันธ์ได้แต่งทำนองขึ้นแล้วอัญเชิญบทพระราชนิพนธ์มาบรรจุเป็นที่นิยมจนปัจจุบันนี้

ประเภทเพลงอวยพร

บทที่แพร่หลายมากที่สุด คือ เพลงแขกบรเทศ จำนวน ๖ คำกลอน ที่ขึ้นต้นด้วยคำร้องที่ว่า "พุทธานุภาพนำผล เกิดสรรพมงคลน้อยใหญ่" ฯลฯ

ประเภทเพลงรัก

เพลงชุดพัดชา สีลากระทุ่ม ในเรื่องท้าวแสนปม ตอนท้าวชินเสนชมนางอุษา

เพลงตะนาวแปลง บทร้องของ แมรี่กับไลออนส์ ในเรื่องวิวาหพระสมุทร ตับวิวาหพระสมุทร ประกอบด้วยเพลงคลื่นกระทบฝั่ง บังใบและแขกสาหร่าย ๒ ชั้น บทร้องของอันโดรเมดากับอังเดร ในเรื่องวิวาหพระสมุทร เพลงตับชุดนี้แพร่หลายมากที่สุด

เพลงเขมรปี่แก้วน้อย บทร้องของไลออนส์ในเรื่องวิวาหพระสมุทร

เพลงเทพรัญจวน ๓ ชั้น ในเรื่องพระยาราชวังสัน

เพลงขึ้นพลับพลา บทร้องของนายจวงกับแม่ถนอม ในบทละครเรื่องปล่อยแก่

เพลงสามเส้า ร้องหมู่หญิง–ชาย ในเรื่องวิวาหพระสมุทร

ประเภทเพลงสอนใจ

เพลงโยสลัม บทร้องของ โยฮันนิสกับคอนสตันติโนส ในเรื่องวิวาหพระสมุทร (ปากเป็นเอกเลขเป็นโท...)

เพลงพราหมณ์เข้าโบสถ์เถา บทสอนหญิงให้วางตัวดีต่อภัสดา จากเรื่อง ศกุนตลา

เพลงลมพัดชายเขา บทร้อง สาวิตรีเปรียบเทียบดอกไม้กับสตรีผู้มีคุณค่า จากเรื่อง สาวิตรี

เพลงขอมกล่อมลูก ๒ ชั้น จากเรื่องพระยาราชวังสัน เป็นเพลงที่กระทรวงศึกษาธิการบังคับให้ใช้ขับร้องในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

ประเภทเพลงชมธรรมชาติ

เพลงเขมรไทรโยค บทร้องของเล่าอ๊ะกับแฮ่กึ๋ง ในเรื่อง วั่งตี่

เพลงแขกมอญ เพลงต้นเรื่องของพระราชนิพนธ์เรื่อง ศกุนตลา

เพลงกาเรียนทอง ชมกวางดำเขาสีทอง จากเรื่อง ศกุนตลา

เพลงพม่าห้าท่อน บทร้องจากเรื่อง พระยา

ราชวังสัน

เพลงลมพัดชายเขาและเพลงสุดาสวรรค์เถา ใช้บทร้องเดียวกัน จากบทพระราชนิพนธ์เรื่อง ปล่อยแก่

ประเภทเพลงโศก

เพลงพญาโศก ๓ ชั้น เนื้อร้องจากเรื่อง พระยาราชวังสัน นับเป็นบทร้องเพลงพญาโศกที่ขึ้นชื่อมากที่สุด

ประเภทเพลงลา

เพลงปลาทอง ๓ ชั้น บทร้องของสุคีตา ในเรื่องพระเกียรติรถ

เพลงพระอาทิตย์ชิงดวง บทร้องในเรื่อง พระยาราชวังสัน

นอกจากนี้ยังมีบทร้องเป็นเพลงเถา จาก เรื่องพระร่วง อีกมากมายหลายเพลง อาทิเช่น เขมรละอองค์เถา ขอมทรงเครื่องเถา ขอมเงินเถา ขอมโบราณเถา ขอมทองเถา เขมรใหญ่เถา เขมรพายเรือเถา เขมรเหลืองเถา เป็นต้น

ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีนักดนตรีและนักร้องได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นจำนวนประมาณ ๖๐ ตำแหน่ง เป็น "พระยา" ๒ ตำแหน่ง "พระ" ๖ ตำแหน่ง "หลวง" ๑๖ ตำแหน่ง "ขุน" ๑๓ ตำแหน่ง และ "หมื่น" อีก ประมาณ ๒๐ ตำแหน่ง มีราชทินนามเรียกคล้องจองกันตามลำดับบรรดาศักดิ์ ดังนี้

ประสานดุริยศัพท์ ประดับดุริยกิจ ประดิษฐ์–ไพเราะ เสนาะดุริยางค์ สำอางค์ดนตรี ศรีวาทิต สิทธิ์วาทิน พิณบรรเลงราช พาทย์บรรเลงรมย์ ประสมสังคีต ประณีตวรศัพท์ คนธรรพวาที ดนตรีบรรเลง เพลงไพเราะ เพราะสำเนียง เสียง–เสนาะกรรณ สรรเพลงสรวง พวงสำเนียงร้อย สร้อยสำเนียงสนธ์ วิมลวังเวง บรรเลงเลิศเลอ บำเรอจิตรจรุง บำรุงจิตรเจริญ เพลินเพลงประเสริฐ เพลิดเพลงประชัน สนั่นบรรเลงกิจ สนิทบรรเลงการ สมานเสียงประจักษ์ สมัคเสียงประจิตร์ วาทิต–สรศิลป์ วาทินสรเสียง สำเนียงชั้นเชิง สำเริงชวนชม ภิรมย์เร้าใจ พิไลรมยา วีณาประจินต์ วีณินประณีต สังคีตศัพท์เสนาะ สังเคราะห์ศัพท์สอาง ดุริยางค์–เจนจังหวะ ดุริยะเจนใจ ประไพเพลงประสม ประคมเพลงประสาน ชาญเชิงระนาด ฉลาดฆ้องวง บรรจงทุ้มเลิศ บรรเจิดปี่เสนาะ ไพเราะเสียงซอ คลอขลุ่ยคล่อง ว่องจะเข้รับ ขับคำหวาน ตันตริ–การเจนจิต ตันตริกิจปรีชา นารทประสาทศัพท์ คนธรรพประสิทธิ์สาร และยังมีจตุสดมภ์อีก ๔ คือ เจน จัด ถนัด ถนอม ลงท้ายด้วยดุริยางค์หมด ได้แก่ เจนดุริยางค์ จัดดุริยางค์ ถนัดดุริยางค์ ถนอม–ดุริยางค์

นักดนตรีที่มีชื่อเสียงในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นที่นับถืออย่างยิ่งของนักดนตรีไทยในปัจจุบัน ได้แก่ พระยาประสาน-ดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) พระยาเสนาะ-ดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) หลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) จางวางทั่ว พาทยโกศล และพระยาภูมีเสวิน.

วชิราภรณ์ วรรณดี

(เรียบเรียงจาก

๑. สารานุกรมพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พ.ศ. ๒๕๒๔.

๒. คำบรรยายหลังอาหารเรื่อง "ดนตรีไทยสมัยรัชกาลที่ ๖" โดย อาจารย์มนตรี ตราโมท ณ โรงแรมราชศุภมิตร ลงพิมพ์ในวารสาร "มานวสาร" ฉบับกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๓.

๓. บทความ "สยามสังคีต" ของนายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล.)

นายมนตรี ตราโมท

(พ.ศ. ๒๔๔๓-ปัจจุบัน)

นายมนตรี ตราโมท เกิดเมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๓ ที่ตำบลท่าพี่เลี้ยง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี บิดาชื่อ ยิ้ม และมารดาชื่อ ทองอยู่

เริ่มเรียนหนังสือที่โรงเรียนประจำจังหวัดสุพรรณบุรี (ปรีชาพิทยากร) จบชั้นมัธยมปีที่ ๓ เมื่อเข้ามาอยู่กรมมหรสพแล้วได้เรียนต่อในโรงเรียนพรานหลวง จนจบชั้นมัธยมปีที่ ๖

สนใจดนตรีไทยมาแต่เด็ก เริ่มเรียนเมื่ออายุประมาณ ๑๐ ปี โดยมีครูสมบุญนักฆ้อง (ครูอ้วน) เป็นครูคนแรก ครั้นอายุได้ ๑๓ ปี (พ.ศ. ๒๔๕๖) ได้ไปเรียนดนตรี ปี่พาทย์ และเรียนเครื่องดนตรีฝรั่ง (แตรวง) ต่อที่บ้านครูสมบุญ สมสุวรรณ ตำบลบางกะพร้อม จังหวัดสมุทรสงคราม จนมีฝีมือดี และได้เรียนรู้หลักการแต่งเพลงด้วย

ในปี พ.ศ. ๒๔๖๐ อายุ ๑๗ ปี ได้สมัครเข้ามารับราชการในกรมพิณพาทย์หลวง กรมมหรสพมหาดเล็ก (วังจันทร์เกษม) ซึ่งมีพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) เป็นครูใหญ่ ณ วังจันทร์ ฯ นี้ได้เรียน ฆ้องใหญ่ จาก หลวงบำรุงจิตรเจริญ (ธูป สาตรวิลัย) เรียนกลองแขก จากพระพิณบรรเลงราช (แย้ม ประสานศัพท์) เรียนระนาดทุ้มจากพระพาทย์บรรเลงรมย์ (พิมพ์ วาทิน) ต่อมาพระยาประสานดุริยศัพท์ได้กรุณาสอนต่อให้อีก และได้รับเลือกให้เป็นคนตีระนาดทุ้มประจำใน "วงตามเสด็จพระราชดำเนิน" ซึ่งไม่ว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจะเสด็จแปรพระราชฐานไปที่ใด วงนี้จะต้องตามเสด็จเสมอ จึงได้ใกล้ชิดในเบื้องพระยุคลบาทเป็นพิเศษเสมอมา

ในปี พ.ศ. ๒๔๖๗ อายุ ๒๔ ปี อุปสมบท ณ วัดสุวรรณภูมิ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีพระครูโพธาภิรัติ (สอน) เป็นพระอุปัชฌาย์ มีความสามารถสอบนักธรรมตรี ได้ที่ ๑ ของจังหวัด อุปสมบทอยู่ ๑ ปี จึงกลับมารับราชการ และในปีรุ่งขึ้นก่อนรัชกาลที่ ๖ สวรรคต ไม่นาน ก็ได้เรียนหน้าพาทย์ชั้นสูง ถึงขั้นองค์พระ โดยต่อจากท่านครูทองดี ชูสัตย์ ครูอาวุโสในสมัยนั้น

ในปี พ.ศ. ๒๔๗๔ ได้ทำหน้าที่บันทึกเพลงไทยเป็นโน้ตสากล โดยมีหน้าที่เป็นผู้บอกทางระนาดทุ้มไม้ และระนาดทุ้มเหล็ก ได้ทำการบันทึกเสียงเพลงไทยให้แก่ราชบัณฑิตยสภา

ต่อมาได้มีการเปลี่ยนสังกัดจากกรมพิณพาทย์หลวง มาขึ้นต่อกรมศิลปากรในปี พ.ศ. ๒๔๗๘ จึงได้ย้ายมาประจำกรมศิลปากร ระยะนี้ได้เป็นศิษย์ของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) และท่านครูได้มอบให้ทำหน้าที่ครอบประสิทธิ์ประสาทวิชาการดนตรีได้ ระยะนี้เองได้เรียนโน้ตสากล เพิ่มเติมจากพระเจนดุริยางค์ จนสามารถอ่านเขียนโน้ตสากลได้อย่างคล่องแคล่ว ชำนาญยิ่ง รับราชการอยู่ในกรมศิลปากร มาจนถึง พ.ศ.

๒๔๘๓ จึงได้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าแผนกดุริยางค์ไทย กองการสังคีต กรมศิลปากร

อาจารย์มนตรี ตราโมท เริ่มรับราชการตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๐ ได้รับพระราชทานเงินเดือนเริ่มแรก เดือนละ ๘ บาท รับราชการจนเกษียณอายุ เมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๕ เป็นเวลาติดต่อกันถึง ๔๕ ปี

ผลงานในด้านวิชาการ เริ่มแต่งเพลงครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ (อายุได้ ๒๐ ปี) เพลงแรกที่แต่งคือ ลาวต้อยตลิ่ง ๓ ชั้น เพลงที่ ๒ คือ เพลงพม่าเห่เถา จากนั้นก็แต่ง แต่งเพลงขึ้นเรื่อย ๆ จนมีจำนวนเพลงมากมายกว่า ๒๐๐ เพลง

ผลงานเพลงประเภทโหมโรงได้แก่ โหมโรงขับไม้บัณเฑาะว์ โหมโรงราโค โหมโรงเอื้องคำ โหมโรงรัตนโกสินทร์สามชั้น ฯลฯ

ประเภทเพลงเถาได้แก่ โสมส่องแสงเถา แขกกุลิตเถา แขกต่อยหม้อเถา ขอมทรงเครื่องเถา มอญรำดาบเถา ขอมเงินเถา กล่อมนารีเถา ตาเรียนทองเถา และสมโภชพระนครเถา เป็นต้น

ในบรรดาเพลงสามชั้น ได้แก่ จระเข้หางยาวทางสักวา เขมรปี่แก้วทางสักวา ต้นเพลงยาวสามชั้น เทพนมสามชั้น ประพาสมหรรณพสามชั้นฯลฯ

ในประเภทเพลง ประวัติศาสตร์ ได้แก่ ระบำโบราณคดีหลายชุด สิบสองจุไทย ขุนบรมฝั่งโขง ไทยมุง ฯลฯ

ประเภทเพลงระบำ ได้แก่ นกเขามะราปีระบำนพรัตน์ ไกรลาศสำเริง มยุราภิรมย์ บันเทิงกาสร ระบำเงือก ระบำดอกบัว อัศวลีลา ฯลฯ

ในด้านเพลงไทยสากล อาจารย์มนตรีเคยประกวดแต่งเพลงวันชาติ ๒๔ มิถุนายน ได้รับรางวัลที่ ๑ เรียกว่า เพลงวันชาติ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๓ เพลงม่านมงคลของท่าน ได้รับการยกย่องให้เป็นเพลงไทยยอดนิยมได้รับรางวัลเสาอากาศทองคำ นอกจากนี้ยังทำหน้าที่แต่งเพลงสำคัญสำหรับการแสดงนาฏศิลป์ ในโอกาสที่กรมศิลปากรไปแสดงยังต่างประเทศ เป็นประจำ อาทิ เพลงพม่าไทยอธิษฐาน ลาวไทยปณิธาน ฯลฯ

ในด้านร้อยกรอง อาจารย์มนตรีเป็นกวีผู้ยอดเยี่ยมคนหนึ่ง นอกจากจะแต่งบทร้อง เพลงตับ เพลงเถา แล้ว ยังแต่งกวีนิพนธ์ไว้หลายเรื่อง อาทิ โคลงกลบทช้างประสานงา โคลงกลบทหลงห้อง โคลงกลบทพรหมพักตร์ โคลงกลบทสักวา โคลงกลบทสาลินี โคลงกลบทฉบัง และนิราศอิหร่านราชธรรมเป็นต้น รวมทั้งทำบทโทรทัศน์ บทละครเป็นอันมาก

ในด้านตำรา ได้แต่ง ตำราดุริยางคศาสตร์ ศัพท์สังคีต การละเล่นของไทย ประวัติบทเพลงต่าง ๆ และบทความทางประวัติการดนตรีไทยอีกมากมายจนนับไม่ถ้วน เป็นอาจารย์พิเศษสอนในมหาวิทยาลัยหลายแห่ง จนได้รับพระราชทานปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากมหาวิทยาลัยศิลปากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับพระราชทานเหรียญดุษฎีมาลาเข็มศิลปวิทยา เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๔

ชีวิตครอบครัว อาจารย์มนตรีแต่งงานครั้งแรกกับคุณลิ้นจี่ บุรานนท์ มีบุตรชื่อ ฤทธี และศิลปี ตราโมท อาจารย์ศิลปีเป็นนักดนตรีผู้สามารถมากคนหนึ่ง และเป็นหัวหน้าแผนกดุริยางค์ของกองสังคีต กรมศิลปากร ต่อมาคุณลิ้นจี่ถึงแก่กรรม (พ.ศ. ๒๔๘๐) จึงได้แต่งงานกับคุณพูนทรัพย์ นาฏประเสริฐ มีบุตรีชื่อ ดนตรี เป็นนักร้องและนักดนตรี และบุตรชายชื่อ ฌานี เป็นสถาปนิกและนักจัดรายการวิทยุโทรทัศน์

อาจารย์มนตรีเป็นผู้ทรงความรู้และเป็นหลัก

สำคัญของวงการดนตรีไทยที่ยากจะหาผู้ใดเสมอเหมือน มีทั้งความรู้ความสามารถในส่วนตัวและการถ่ายทอดให้แก่ศิษย์ มีความจำยอดเยี่ยม และเป็นคนละเอียดถี่ถ้วนในวิชาการ เป็นบรมครูของวงการดนตรีไทยที่มีผู้เคารพนับถือมากที่สุด

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๖ นี้ ท่านพักอยู่ ณ บ้านเลขที่ ๘๑ หมู่ ๔ ซอยโสมส่องแสง ถนนพิชยานันท์ กรุงเทพนนทบุรี อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก หนังสือมหกรรมศิลปสุพรรณบุรี ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๐๐ และคำให้สัมภาษณ์ ของ อาจารย์มนตรี ตราโมท.)

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระยาบำราบปรปักษ์

(พ.ศ. ๒๓๖๒-๒๔๒๙)

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระยาบำราบปรปักษ์ ทรงเป็นพระราชโอรสของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ประสูติแต่เจ้าฟ้ากุณฑลทิพยวดี เมื่อวันที่ ๒๔ เมษายน พ.ศ. ๒๓๖๒ สมเด็จเจ้าฟ้าพระองค์นี้ทรงเป็นอัจฉริยบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ในประวัติศาสตร์ไทย หนังสือโคลงเฉลิมพระเกียรติได้บรรยายไว้ว่า ทรงเชี่ยวชาญทางวิชาการมากมายหลายสาขา ทรงเชี่ยวชาญในการคลัง การปกครอง ทรงรอบรู้ในราชประเพณีและการศาสนา การคล้องช้าง การจัดการกรมพระคชบาล ทรงเป็นช่างศิลป์ ทรงเป็นกวี ทรงเป็นนักดนตรี ฯลฯ มากมายสุดจะพรรณนาได้

ในวงการดนตรีไทยเรานั้น เรารู้จักบทมโหรีพระนิพนธ์ของสมเด็จเจ้าฟ้ามหามาลา ฯ อันเป็นบทเพลงไทยที่ไพเราะมาก ใช้ขับร้องเป็นเพลงตับ ๕ เพลงด้วยกันคือ นางนาค พัดชา ลีลากระทุ่ม โล้ และคราวรำมอญ เพลงทุกเพลงนี้บรรเลงติดต่อกันได้แนบเนียนสนิทสนม ด้วยมีเสียงคล้องจองกัน ฟังเมื่อไหร่ก็ไพเราะจนติดใจ แต่ละเพลงบอกชื่อเพลงไว้ด้วย ดังจะขอยกตัวอย่างเนื้อร้องเพลงลีลากระทุ่ม ดังนี้

เพลงนี้หรือชื่อว่าลีลากระทุ่ม
ฟังก็ชุ่มชื่นเพราะดูเหมาะเหม็ง
นี่ใครหัดจัดสรรมาบรรเลง
ให้วังเวงหวานหูมิรู้วาย

ดังเสียงน้องพร้องเพราะเสนาะล้ำ
เหมือนน้ำอมฤตสาดไม่ขาดสาย
ทั้งลีลามารยาทล้วนนาฏกราย
สมเหมือนหมายชื่อเพลงบรรเลงเอย

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาลา ฯ ทรงมีปี่พาทย์วงใหญ่กับวงมโหรีอีก ๑ วง ซึ่ง ม.ร.ว.เทวาธิราช ป.มาลากุล ได้เคยเห็นมา ทั้งยังรู้จักคนร้องคนระนาดเอก คนขลุ่ย ประจำวงด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนสีซอสามสายประจำวงมโหรี คือ หม่อมสุ่น ผู้เป็นหม่อมมารดาของ ม.ร.ว.เทวาธิราช ป.มาลากุล เอง

หม่อมสุ่นนั้น ได้เคยสีซอสามสายคันที่เป็นซอคู่พระหัตถ์ของสมเด็จเจ้าฟ้ามหามาลา ฯ มาก่อน โดยที่ท่านยืนยันว่า มีซอทรงอยู่ถึง ๔ คัน มีทั้งที่เป็นทวนมุก ทวนงา ทวนถม และทวนนาค แม้แต่หย่องซอสามสายก็ทรงแกะด้วยพระหัตถ์อย่างงดงาม ซอทรงของสมเด็จเจ้าฟ้ามหามาลา ฯ นี้ ค่อนข้างหนักสียาก ถึงกระนั้นหม่อมสุ่นก็ยังเคยสีถวายหน้าพระที่นั่งเฉพาะพระพักตร์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และมกุฎราชกุมารประเทศรัสเซีย ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๓

จากคำบอกเล่าของ ม.ร.ว.เทวาธิราช ป.มาลากุล ได้ความว่า สมเด็จเจ้าฟ้ามหามาลา ฯ โปรดซอสามสายมาก และทรงใฝ่พระทัยฝึกคนซอสามสายให้หัดสีด้วยพระองค์เองอีกด้วย และซอสามสายคู่พระหัตถ์ของท่านนั้น ได้ถวายเป็นของหลวงเมื่อท่านสิ้นพระชนม์แล้ว

สมเด็จเจ้าฟ้ามหามาลา ฯ สิ้นพระชนม์ เมื่อวันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๒๙ มีพระชนมายุในรอบ ๒๐๐ ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ รวม ๖๗ พรรษา.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พระยาชาติเดชอุดม (โป๊ะ มาลากุล) ๑๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๕ และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ท่านผู้หญิงดุษฎี มาลากุล.)

นางมหาเทพกษัตรสมุห (บรรเลง สาคริก)

(พ.ศ. ๒๔๕๑-ปัจจุบัน)

นางมหาเทพกษัตรสมุห มีนามเดิมว่า **บรรเลง ศิลปบรรเลง** เป็นบุตรีคนที่ ๒ ของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) และนางโชติ เกิดที่บ้านหน้าวังบูรพาภิรมย์ เมื่อวันที่ ๑๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๑ มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันอีก ๓ คน คือคุณหญิงชิ้น ไชยพรรค (พี่สาว) นายประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง (น้องชาย) และนางชัชวาลย์ รุ่งเรือง (น้องสาว) และมีน้องร่วม

บิดาอันเกิดแต่ นางฟู อีก ๔ คน ชื่อ ภัลลิกา ขวัญชัย สมชาย และสนั่น ศิลปบรรเลง

เริ่มเรียนหนังสือสามัญชั้นต้นที่โรงเรียนศรีจิตรสง่า เมื่ออายุได้ ๗ ปี แล้วมาเรียนต่อที่โรงเรียนราชินี ปากคลองตลาด จนจบชั้นประโยคมัธยมบริบูรณ์ ในด้านดนตรีนั้น เริ่มเรียนเมื่ออายุได้ ๑๒ ปี จากท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ ผู้เป็นบิดา เรียนได้ประมาณ ๒ ปี ก็มีงานประชันวงปี่พาทย์ครั้งสำคัญ ณ วังบางขุนพรหม (งานสี่มะเส็ง พ.ศ. ๒๔๖๖) หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เป็นหัวหน้าวงวังบูรพาภิรมย์ นำวงปี่พาทย์เข้าประชันด้วย จึงได้ต่อร้องให้กับอาจารย์บรรเลง เพื่อเข้าขับร้องประชันวงในงานดังกล่าวขณะนั้นอาจารย์บรรเลงอายุได้ ๑๔ ปี ผลการประชัน ปรากฏว่า นางเทียน กรานต์เลิศ ได้ที่ ๑ อาจารย์บรรเลง ได้ที่ ๒ และอาจารย์เจริญใจ สุนทรวาทิน ได้ที่ ๓ หลังจากงานนี้แล้ว อาจารย์บรรเลงไม่เคยร้องเพลงออกงานที่ไหนอีกเลย แต่เป็นครูสอนขับร้องให้แก่ผู้อื่นมาตลอด

ประวัติการทำงานเริ่มตั้งแต่ เรียนจบประโยคมัธยมบริบูรณ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘ ได้เข้ารับราชการเป็นครูสอนขับร้องที่โรงเรียนเบญจมราชาลัย เป็นเวลา ๖ ปี แล้วย้ายไปประจำที่โรงเรียนฝึกหัดครูเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์ ในระยะนี้สอบวุฒิ พ.ม. (พิเศษมัธยม) ได้และได้เข้าร่วมวงมโหรีหลวงในสมัยรัชกาล พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวอยู่ระยะหนึ่ง สามารถบรรเลงดนตรีได้ทุกเครื่องยกเว้นปี่ จนถึง พ.ศ. ๒๔๘๐ ย้ายไปอยู่วิทยาลัยครูสวนสุนันทา ในตำแหน่งหัวหน้าวิชาดนตรีและการละคร พ.ศ. ๒๕๐๐ ได้รับทุน ไอ.ซี.เอ. ไปศึกษาและดูงานการสอนชั้นประถมศึกษาด้านดนตรีและการละคร ณ ประเทศฟิลิปปินส์ เป็นเวลา ๑ ปี พ.ศ. ๒๕๐๔ ได้รับทุนยูเนสโกไปดูงานการแสดงละครแบบต่าง ๆ ณ ประเทศอินเดีย ทำให้อาจารย์บรรเลงมีประสบการณ์และความรู้ในด้านการดนตรี และละครกว้างขวางยิ่งขึ้น ท่านจึงเป็นกำลังสำคัญทั้งในด้านทฤษฎี และการปฏิบัติ เกี่ยวกับการดนตรีและละคร ตลอดเวลากว่า ๓๐ ปี ที่ท่านรับราชการอยู่ ณ วิทยาลัยครูสวนสุนันทา ท่านได้ทำหน้าที่ควบคุมฝึกซ้อม ทำบทละครประพันธ์บทร้อง เป็นวิทยากรผู้ให้การอบรมแก่ครูทุกระดับชั้น เป็นกรรมการจัดบทเรียนขับร้องในระดับประถมศึกษา เป็นกรรมการตัดสินการประกวดขับร้องและบรรเลงดนตรีไทย ในงานศิลปหัตถกรรมนักเรียนทุกปี ได้รับเชิญเป็นกรรมการตัดสินในการประกวดดนตรีไทยระดับชาติเกือบทุกครั้ง ซึ่งผลงานของท่านเท่าที่กล่าวมานี้เป็นเครื่องยืนยันถึงความสามารถในทางดนตรี และละครของท่าน ได้เป็นอย่างดี ผลงานทางด้านดนตรีนอกเหนือจากที่ปรากฏอยู่ในหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการก็มี เพลงลาวสวยรวยเถา ซึ่งแต่งจาก ๒ ชั้นของเดิม

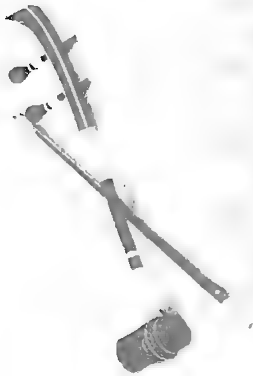
อาจารย์บรรเลง สมรสกับขุนตำรวจเอก พระมหาเทพกษัตรสมุห (เนื่อง สาคริก) มีบุตรธิดาด้วยกัน ๔ คน ชื่อ มาลินี นิคม เพียงเพ็ญ และชนก ซึ่งบุตรชายคนสุดท้องนี้ มีความสามารถในการบรรเลงเครื่องสายทุกชนิด เป็นนักแต่งเพลง และเป็นผู้นำเครื่องดนตรีจีน ที่เรียกว่า เจ็ง มาบรรเลงเพลงไทยเป็นคนแรก

ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๒๖) อาจารย์บรรเลง ดำรงตำแหน่ง อุปนายก มูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะ ซึ่งตั้งอยู่ ณ ถนนเศรษฐศิริ เป็นครูสอนดนตรีไทยที่มูลนิธิ ฯ สอนที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยา

เขตประสานมิตร และสอนที่โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จรวยพร สุเนตรวรกุล

(เรียบเรียงจาก บันทึกประวัติศิลปินเพลงไทย กรอกข้อมูลโดย อาจารย์บรรเลง สาคริก และคำบอกเล่าของคุณหญิงชิ้น (ศิลปบรรเลง) ไชยพรรค.)

หม่อมมาลัย กุญชร ณ อยุธยา

(พ.ศ. ๒๔๓๐-๒๔๖๕)

หม่อมมาลัย เป็นบุตรีของ ขุนชำนิ ฯ (ไม่ทราบราชทินนามเต็ม) และนางสุขไม่มีนามสกุลเดิมเพราะในขณะนั้นยังไม่มีพระราชบัญญัตินามสกุล บิดาถึงแก่กรรมตั้งแต่ยังเด็กมาก มารดาจึงนำมาฝากไว้ให้อยู่ในบ้านของเจ้าพระยาเทเวศร์–วงศ์วัฒน์ (ม.ร.ว.หลาน กุญชร) ได้ฝึกหัดละครกับหม่อมเข็ม หัดร้องเพลงกับหม่อมเปรม ต่อเพลงขับร้องละครจาก นายสิน สินธุนาคร คนระนาดเอกบ้านเจ้าพระยาเทเวศร์ ฯ รวมทั้งได้ต่อเพลงร้องจากหม่อมเนยและหม่อมเจริญด้วย หม่อมมาลัยได้อยู่ในวังบ้านหม้อนี้เรื่อยมาจนเชี่ยวชาญในการดนตรี ขับร้องและฟ้อนรำเป็นอย่างดี นับเป็นตัวละครดึกดำบรรพ์ของวังบ้านหม้อที่มีชื่อเสียงมาก

ลักษณะของหม่อมมาลัย เป็นคนผิวขาวใบหน้างามมาก เวลารัดเครื่องละคร แล้วจัดได้ว่าเป็นคนสวย เสียงหวานเยือกเย็น ไพเราะจับใจ เล่นละครดึกดำบรรพ์ทั้งร้อง และรำได้คล่อง เป็นตัวเอกที่สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงชมเชยมาก เมื่อเริ่มมีการอัดแผ่นเสียงเพลงไทยกับห้างแผ่นเสียงตราตึก (โอเดี้ยน) ของเยอรมนี นั้นหม่อมมาลัย ได้รับการคัดเลือกให้ร้องเพลงลงแผ่นไว้หลายเพลง อาทิ แขกโอด ๓ ชั้น แขกสาหร่าย ๒ ชั้น เทพนิมิตร ๓ ชั้น ลาวสมเด็จ ๒ ชั้น ส่องน่านเล็ก ฯลฯ อัดเป็นแผ่นเสียงหน้าสีน้ำตาลชุดแรก ๆ ของท่าน

ในปี พ.ศ. ๒๔๔๙ ท่านมีบุตรีเกิดจากเจ้าพระยาเทเวศร์ ฯ ๑ คน ชื่อ ม.ล.บุบผา กุญชร (ต่อมาเป็นนักเขียน ใช้นามปากกาว่า ดอกไม้สด ภริยาของ ฯพณฯ สุกิจ นิมมานเหมินทร์ อดีตเอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศอินเดียและสหรัฐอเมริกา) ประมาณ พ.ศ. ๒๔๔๕–๒๔๕๐ หม่อมมาลัยได้หนีออกจากวังบ้านหม้อ เพราะมีเรื่องขัดใจกับตัวละครที่เป็นคู่แข่งขัน ด้วยความเป็นผู้มีความอดทน ใจกล้า และมีวิชาดี จึงได้ใช้ความรู้ช่วยตัวเอง ต่อมาด้วยการร้องเพลงกับวงดนตรีต่าง ๆ และเนื่องจากท่านเป็นผู้มีความงาม และความรู้ได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างผู้ดีชาววังมาแต่เล็ก จึงมีผู้หวังที่จะแต่งงานด้วยหลายราย มีนายห้างฝรั่งชื่อ ริกันตี รายหนึ่งที่สนใจและขอให้หม่อมมาลัยไปขอหนังสือหย่ามาจากเจ้าพระยาเทเวศร์ ฯ

ก่อน เพราะเกรงจะผิดกฎหมาย ด้วยหม่อมมาลัยเป็นภรรยาของเสนาบดีมาก่อน แต่เจ้าพระยาเทเวศร์ ฯ ไม่ยอมให้แต่งงานกับบริกันดี จากนั้นก็มีนักดนตรีอีกหลายรายรวมทั้งนายทหารเรือหลายคนที่ประสงค์จะแต่งงานด้วย ปรากฏว่าหม่อมมาลัยได้อยู่กินกับนายทหารเรือท่านหนึ่งจนมีบุตรีด้วยกัน ๑ คน แต่ครอบครัวฝ่ายชายรังเกียจ หม่อมมาลัยจึงจัดให้แยกทางกันเสีย บุตรีคนนี้มีนามว่า "โฉมศรี" ซึ่งได้ถูกญาติฝ่ายบิดาปกปิดความลับนี้ไว้เป็นเวลาหลายสิบปี

ต่อมาสมเด็จเจ้าฟ้ากรมขุนเพชรบูรณ์อินทราชัย ทรงจัดให้มีคณะละครขึ้นประจำวังเพชรบูรณ์ อันเป็นที่ประทับ ทรงทราบว่าหม่อมมาลัยเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถมากในกระบวนเพลงและกระบวนรำ จึงโปรด ฯ ให้เข้ามาอยู่ในวังเพชรบูรณ์ในฐานะแม่ครูผู้ฝึกสอน หม่อมมาลัยได้มาอยู่พร้อมด้วยศิษย์หลายคน เช่น ครูท้วม ประสิทธิกุล เรียนขับร้อง ครูลมุล ยมะคุปต์ และครูเฉลย ศุขะวณิช ซึ่งเข้ามาร่วมงานในกระบวนรำ

หม่อมมาลัย ได้บันทึกเสียงกับห้างแผ่นเสียงตราสุนัข อีกหลายครั้ง ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้แก่ เพลงตับเรื่องอิเหนา พระลอ และเพลงเกร็ดอื่น ๆ อีกมาก

ในบั้นปลายของชีวิต ท่านได้อยู่กินกับนายเจริญ ศัพท์โสภณ นักระนาดเอก หัวหน้าวงดนตรีของวังเพชรบูรณ์ แต่ไม่มีบุตรด้วยกัน ท่านไม่ยอมให้ใครถ่ายรูป คนรุ่นหลังจึงไม่มีใครเคยเห็น หม่อมมาลัยป่วยเป็นโรค และถึงแก่กรรมที่วังเพชรบูรณ์ ถนนราชดำริ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕ ขณะที่มีอายุได้เพียง ๓๔ ปี เท่านั้น.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำให้สัมภาษณ์ของ สมภพ จันทรประภา ม.ล.แฉล้ม กุญชร และ หนังสือประวัติชีวิตดอกไม้สด เขียนโดย สมภพ จันทรประภา.)

นายมิ ทรัพย์เย็น

(พ.ศ. ๒๔๔๔-๒๕๑๕)

ครูมิ ทรัพย์เย็น เป็นบุตรนายเสม และนางกลีบ ทรัพย์เย็น เกิดเมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๔ ตรงกับวันพฤหัสบดี ขึ้น ๑๒ ค่ำ เดือน ๔ ปีฉลู ที่ตำบลศิริราช อำเภอบางกอกน้อย จังหวัดธนบุรี

ศึกษาวิชาสามัญที่โรงเรียนวัดวิเศษการ (วัดหมื่นรักษ์) เป็นเวลา ๔ ปี จนสอบไล่ได้ชั้นมัธยม ๒ จึงออกจากการศึกษา สำหรับวิชาดนตรีนั้น เนื่องจากเมื่อเยาว์วัย ครูมิได้มาอยู่กับพระยารัตนา ซึ่งเป็นลุงข้างมารดา ที่บ้านวังหลัง อันมีครูพุ่ม บาปุยะวาท (พุ่มเล็ก) เป็นครูสอนดนตรีประจำบ้าน จึงได้เริ่มฝึกหัดดนตรีกับครูพุ่มก่อนเป็นปฐม ต่อมาได้ไปอยู่วงปี่พาทย์ที่บ้านเจ้าพระยาธรรมาธิกรณาธิบดี เสนาบดีกระทรวงวังในรัชกาลที่ ๖ จึงมีโอกาสได้ฝึกหัดดนตรีจากพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) จนนับได้ว่าเป็นผู้ได้รับการถ่ายทอดทางเครื่องหนังจากพระยาเสนาะดุริยางค์โดยเฉพาะ

หน้าที่การงานของครูมินั้น เริ่มด้วยการ

เข้ารับราชการทหารเมื่ออายุครบเกณฑ์เป็นทหารรักษาวังเป็นเวลา ๒ ปี (พ.ศ. ๒๔๖๕–๒๔๖๗) จากนั้นจึงเข้าถวายตัวเป็นมหาดเล็ก เมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๘ ในกองพิณพาทย์หลวง กรมมหรสพ กระทรวงวัง ภายหลังเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจึงได้โอนไปสังกัดกรมศิลปากร จนครบเกษียณอายุราชการ เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๕ ด้วยความรู้ความสามารถในวิชาดนตรีโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางเครื่องหนัง กรมศิลปากรจึงจ้างให้เป็นครูพิเศษในวิทยาลัยนาฏศิลป์ต่อไปอีก แต่ครูมิปฏิเสธเพราะต้องการพักผ่อนและดูแลภาระทางบ้าน รวมทั้งงานสอนตามโรงเรียนและหน่วยราชการอื่น ๆ เช่น ที่โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัยและวิทยาลัยวชิรพยาบาล ยังเป็นภาระผูกพันอยู่ ครูมิสอนอยู่ที่วิทยาลัยวชิรพยาบาลเป็นแห่งสุดท้าย จนถึงแก่กรรมด้วยโรคกล้ามเนื้อหัวใจไม่ทำงาน เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ ที่โรงพยาบาลวชิระ ศิริอายุได้ ๗๑ ปี

ครูมิ เล่นดนตรีได้เกือบทุกเครื่องมือแต่ที่เชี่ยวชาญเป็นพิเศษ คือ เครื่องหนังจนได้ชื่อว่าเป็นเจ้าแห่งกลอง เสียงเครื่องหนังของครูมิ เป็นไปดังใจปรารถนา ที่สนุกก็สนุกยิ่งนัก ถึงคราวน่าเกรงขาม ก็ฟังครั่นคร้ามศักดิ์สิทธิ์เป็นที่ยิ่ง เมื่อสมัยยังมีชีวิตอยู่ มีการทำเพลงหน้าพาทย์สำคัญ ๆ ในงานใหญ่ ๆ ที่ใด ไม่ว่าเป็นงานของใครก็ต้องมาตามครูมิไปตีตะโพนทุกครั้งไป ในกระบวนหน้าทับกลองแขกนั้น เพลงสะระหม่า นับเป็นเพลงที่ตียากที่สุดเพลงหนึ่ง เพราะทั้งยาวทั้งยอกย้อนและละเอียดพิสดารยิ่งนัก คนกลองแขกทั้งสองคน คือ คนตีตัวผู้และคนตีตัวเมีย ต้องมีความแม่นยำเป็นเลิศในทางของตน พร้อมทั้งใช้ปฏิภาณไหวพริบอย่างยิ่ง เพื่อตีประสานสอดคล้องเข้าด้วยกัน ตีพลาดเข้าทีเดียวก็อาจล่มเสียทั้งคู่ จึงยากนักที่จะมีใครได้ครบทั้งทางตัวผู้และทางตัวเมีย ครูมินั้นได้ทั้ง ๒ ทาง แต่ทางตัวเมียจัดว่าเป็นเลิศ เพื่อน ๆ ร่วมรุ่นร่วมสำนักของครูมิล้วนเป็นเอตทัคคะในแต่ละแขนง ของดุริยางค์ไทยทุกคน เช่น ครูเทียบ คงลายทอง (ปี่) ครูสอน วงฆ้อง (ฆ้องใหญ่) ครูพริ้ง ดนตรีรส (ระนาดเอก) ครูแสวง โสภา (ระนาดทุ้ม) เป็นต้น แต่ครูมิ ไม่มีศิษย์มากเหมือนเพื่อน ๆ ครูมิเคยปรารภกับลูกและหลาน ๆ ว่า หาคนดีแท้และตั้งใจจริงไม่ได้ ในระยะหลังกรมศิลปากรเห็นค่าของครูมิ จึงเชิญมาถ่ายทอดวิชาเครื่องหนังให้แก่ศิษย์ในวิทยาลัยนาฏศิลป์ แต่ยังไม่ทันจะไปถึงไหนครูมิก็ถึงแก่กรรมไปเสียก่อน

ครูมิ เป็นคน "มิ" สมชื่อ คือ เงียบ ๆ เฉย ๆ ทั้งมีความอ่อนโยน นุ่มนวลเกรงใจคนเป็นที่สุด จนชั้นแต่จะไหว้วานลูกหลานก็ต้องถามว่า ว่างหรือเปล่า ก่อนทุกครั้งตลอด ๑๑ ปี ที่ผู้เขียนรู้จักใกล้ชิดกับครูมิ ไม่เคยได้ยินวาจาหยาบแม้สักคำเดียว ครูมิสร้างตัวด้วยความอุตสาหะซื่อสัตย์สุจริตจนครอบครัวเป็นปึกแผ่น มิใช่แต่จะอาศัยความรู้ทางดนตรีแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น ครูมิยังมีความรู้ทางช่างเป็นยอด ด้วยความช่างสังเกตจดจำครูมิถึงกับสามารถตั้งร้านรับแก้นาฬิกาอยู่แถวบ้านขมิ้นได้อีกด้วย

ครูมิ เป็นคนแรกที่เป็นต้นคิดสร้างโรงโขนสำเร็จรูป สามารถประกอบ รื้อถอนได้สำเร็จในวันเดียว เป็นต้นคิดใช้มอเตอร์ไฟฟ้านวดหนังหน้ากลองแทนวิธีใช้มือ นอกจากนี้ครูมิยังเหลาระนาดได้เองอีกด้วย

ชีวิตครอบครัวนั้น ครูมิ สมรสกับ นางสมบุญ ทรัพย์เย็น มีบุตรธิดาทั้งสิ้น ๘ คน คือ จารณา (ชาย) สมร (หญิง) ประเสริฐ (ชาย) พิศมัย (หญิง) สุมิตรา

(หญิง) ศิริมา (หญิง) มารศรี (หญิง) สามารถ (ชาย).

พิชิต ชัยเสรี

(เรียบเรียงจาก หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ นายมิ ทรัพย์เย็น.)

พ.จ.อ.ไมตรี (สำอางค์) พุ่มเสนาะ

(พ.ศ. ๒๔๖๑-ปัจจุบัน)

พ.จ.อ.ไมตรี พุ่มเสนาะ เป็นบุตรของนายเขียน และนางวาศ พุ่มเสนาะ เกิดเมื่อวันที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๑ ที่ตำบลบางแวก อำเภอภาษีเจริญ กรุงเทพ ฯ เดิมชื่อ สำอางค์ สืบเชื้อสายนักดนตรีมาจากครูพุ่ม พุ่มเสนาะ ผู้เป็นปู่ มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ๘ คน ผู้หญิง ๕ คนแรกไม่เป็นดนตรี มีพี่ชายคนเดียวชื่อ สุวัฒน์ ซึ่งได้ช่วยสอนดนตรีให้มาตั้งแต่ยังเล็ก

เริ่มจับมือตีฆ้องใหญ่ เพลงสาธุการ เมื่ออายุ ๖ ปี โดยบิดาเป็นผู้ต่อให้ แล้วเรียนเพลงโหมโรงต่าง ๆ ต่อจากพี่ชายที่ชื่อสุวัฒน์ จนสามารถเข้าวงได้ ต่อมาได้เป็นศิษย์ของครูเปลี่ยง แจ้งจรัส ต่อเพลงเรื่อง เพลงตับ และเพลงเถา เดี่ยวระนาดเพลงเชิดนอก นกขมิ้น และลาวแพน แล้วมาเรียนหน้าพาทย์โขน ละครจากครูพิมพ์ นักระนาด เรียนซอสามสายกับครูเตือน พาทยกุล และเรียนเพลงหน้าพาทย์จากท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)

การศึกษาเริ่มต้นเรียนชั้นประถมที่โรงเรียนวัดหนัง จบชั้นประถมปีที่ ๔ เมื่ออายุครบเกณฑ์ทหารได้เข้าประจำอยู่กองดุริยางค์กองทัพเรือ ต่อเพลงกับครูแสวง วิเศษสุด เรียนโน้ตสากลจนอ่านออกเขียนได้คล่อง ต่อมาได้เรียนไวโอลิน กีตาร์ กับดนตรีฝรั่งอื่น ๆ จาก น.ต.สมัคร เสวตะดิษฐ์ จนสามารถบรรเลงได้ดีและร่วมวงดนตรีสากล อัดเสียงเพลงไทยสากลต่าง ๆ กับห้าง ต.เง็กชวน และนักร้องคนสำคัญ เช่น สมยศ ทัศนพันธุ์ และ สมจิต ตัดจินดา เป็นต้น

พ.จ.อ.ไมตรี อุปสมบทที่วัดคูหาสวรรค์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๑ มีพระเมตตาวิหารีเป็นพระอุปัชฌาย์ แต่งงานเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕ ภรรยา ชื่อ กรุณา มีบุตรชายหญิง ๘ คน ชื่อ มลิวัลย์ กรรณิการ์ ปฐม บุปผา มณฑา อารีย์ ธีระ ลัดดาวัลย์ และจันทน์กะพ้อ ลูก ๆ เป็นดนตรีไทยทุกคน เฉพาะคนที่ชื่อ มณฑา นั้น เป็นอาจารย์สอนดนตรีไทยอยู่ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร

ได้เริ่มถ่ายทอดวิชาดนตรีไทยมาตั้งแต่อยู่กองดุริยางค์ กองทัพเรือ และสอนที่โรงเรียนพยาบาลทหารเรือ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน วิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพและโรงเรียนดนตรีสยามกลการ มีความถนัดในการบรรเลง

ในรอบ ๒๐๐ ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

ระนาด ซอ จะเข้ ขิม ขลุ่ย ไวโอลิน และเครื่องหนัง สามารถสอนดนตรีได้ทุกประเภทจนถึงเพลงเดี่ยวต่าง ๆ

มีฝีมือในการซ่อมและสร้างเครื่องดนตรีไทย เป็นผู้ประดิษฐ์ระนาดลูกอลูมิเนียมขึ้น และสร้างขิมเหล็กได้

พ.จ.อ. ไมตรี เป็นผู้เคร่งครัดเรื่องจังหวะของดนตรี ด้วยมีความเห็นว่าดนตรีจะเด่นได้อยู่ที่จังหวะเป็นสำคัญที่สุด เป็นผู้มีความคิดอนุรักษ์เพลงไทย และมีความตั้งใจที่จะบันทึกเพลงไทยทั้งทางร้องและทางดนตรีเป็นโน้ตสากล จึงได้ร่วมมือกับ คุณเสริม สาลิคุปต ถ่ายเทปเพลงไทยออกเป็นโน้ตสากล เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๔ คาดว่าผลงานของท่านคงจะได้มีโอกาสตีพิมพ์เป็นสมบัติของชาติต่อไป.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำให้สัมภาษณ์ของ พ.จ.อ.ไมตรี พุ่มเสนาะ.)

เรือโทยรรยง แดงกูร ร.น.

(พ.ศ. ๒๔๖๐-ปัจจุบัน)

ครูยรรยง แดงกูร เดิมชื่อ **ทองบุ** เป็นบุตรของนายเผือกและนางชุ่ม แดงกูร เกิดเมื่อวันที่ ๒๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ ณ ตำบลบางลำพูล่าง อำเภอคลองสาน กรุงเทพ ฯ บิดาเป็นทนายความและเป็นนักดนตรีไทยที่มีความสามารถ ได้ถ่ายทอดความรู้ในด้านดนตรีให้แก่บุตรเป็นอย่างดี มีพี่น้อง ๗ คน เป็นนักดนตรี ๔ คน คือ ร.ท.ยรรยง นายทองอาบ นายมนัส และนางสายทิ้ง สินธุอุสาห์

เริ่มเรียนหนังสือชั้นประถมที่โรงเรียนวัดเศวตฉัตร ในขณะเดียวกันก็หัดดนตรีไทยจากบิดาตั้งแต่อายุ ๗ ปี เรียนจบชั้นประถมปีที่ ๓ แล้ว ได้ติดตามบิดาไปเล่นดนตรีตามที่ต่าง ๆ จนมีความชำนาญในการขับร้อง สีซอด้วง ซออู้ และเป่าขลุ่ย

เมื่ออายุครบบวช ได้บวชอยู่ที่วัดอนงคาราม ๑ พรรษา มีสมเด็จพระโพธิวงศ์ เป็นพระอุปัชฌาย์ แล้วต่อจากนั้นได้ไปสมัครเข้าเป็นนักร้องเพลงไทยที่กองดุริยางค์กองทัพเรือ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๑ ต่อมาได้ทำหน้าที่เป็นคนสีไวโอลิน และคนเป่าปี่โอบอ ของกองดุริยางค์กองทัพเรือ เป็นผู้อำนวยเพลงวงจุลดุริยางค์กองทัพเรือ จนถึง พ.ศ. ๒๕๐๔ ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็นนายทหาร และในปีต่อมา พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้รับยศเรือโท

ครูยรรยงเริ่มต้นหัดเป่าขลุ่ยเพียงออกับบิดาด้วยเพลงจระเข้หางยาว เมื่ออายุได้ ๗ ปี เมื่อจบเพลงจระเข้หางยาวแล้ว จึงต่อเพลงแป๊ะ ๓ ชั้น กับเพลงเถาอื่น ๆ ต่อมาได้ต่อเพลงเดี่ยวขลุ่ย

สารถี นกขมิ้น และพญารำพึง จาก ครูชิน ปาล-กะวงศ์ ณ อยุธยา แล้วต่อเดี่ยวขลุ่ย เพลงพญาโศก แขกมอญ ลาวแพน กราวใน จากจ่าสิบเอกทรัพย์ นุตสถิตย์ เมื่อมาอยู่กองดุริยางค์กองทัพเรือ ได้หัดเดี่ยวปี่โอบอ ตามโน้ตที่ท่านจางวางทั่วได้เขียนไว้หลายเพลง อาทิ ทะแย กราวใน เชิดนอก และลาวแพน เป็นต้น ได้ต่อซอด้วงและซออู้ จากครูอนันต์ ดูรยชีวิน บุตรของหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดูรยชีวิน)

ในด้านความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ทางด้านดนตรีไทย ได้เริ่มสอนเพลงไทยให้ศิษย์รุ่นน้องตั้งแต่อายุได้ ๒๒ ปี โดยสอนอยู่ในกองดุริยางค์กองทัพเรือ ต่อมาได้เป็นครูสอนดนตรีที่โรงเรียนนายเรือ โรงเรียนนายเรืออากาศ คณะเศรษฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และโรงเรียนเตรียมทหาร รวมทั้งได้เคยสอนให้แก่พันเอกชูชาติ พิทักษากรด้วย นอกจากนี้ยังได้ต่อเพลงให้แก่ นายสุรชัย แดงกูร ผู้เป็นบุตร จนสามารถเป่าขลุ่ยและเดี่ยวเพลงต่าง ๆ ได้ดี

ความสามารถทางด้านวิชาการของท่านนั้น เป็นผู้รู้โน้ตเพลง สามารถเขียนถ่ายทอดโน้ตเพลงทุกแบบไปมาหากันได้อย่างคล่องแคล่ว ไม่ว่าจะเป็นโน้ตตัวเลข ๑ ๒ ๓ ๔ หรือโน้ตแบบตัวหนังสือ ๘ ตัว จนถึงโน้ตสากล และสามารถแยกเสียงประสานได้พอสมควร ครูยรรยง ได้แสดงความสามารถในการเดี่ยวขลุ่ยครั้งแรกเมื่ออายุ ๑๗ ปี ในงานฉลองรัฐธรรมนูญ ที่วังสราญรมย์ พ.ศ. ๒๔๗๗ ได้บันทึกเสียงเพลงเดี่ยวซอด้วง ซออู้ ขลุ่ยและไวโอลิน ไว้มาก รวมทั้งบันทึกเทปเสียงชุด สามขลุ่ยไทย ซึ่งท่านเป่าร่วมกับครูเทียบ คงลายทอง และนายสุรชัย แดงกูร เคยได้รับรางวัลชนะเลิศเป่าขลุ่ย ณ สถานีวิทยุ ว.ป.ถ.เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๖

ครูยรรยง มีภรรยาชื่อ สวาท แต่งงานเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒ และแต่งงานครั้งที่ ๒ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๐ กับนางหงส์ มีบุตรธิดารวมทั้งสิ้น ๘ คน เป็นนักดนตรีและนักร้อง ๕ คน คือ จ่าเอกชาญชัย พันจ่าเอกณรงค์ นายสุรชัย นายโชคชัย และนางวันดี บำเรอรักษ์ คนหลังนี้เป็นนักร้องเพลงไทยสากล

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๖ นี้ ครูมีอายุได้ ๖๕ ปี เป็นนักดนตรีในสังกัดวงเสริมมิตรบรรเลง ได้อัดเสียงไว้กับวงเสริมมิตรบรรเลงนี้มาก ทั้งฝีมือซออู้ ซอด้วง ขลุ่ย และไวโอลิน ยังสอนดนตรีไทยอยู่เสมอ ที่บ้านเลขที่ ๘๒๔/๑ ซอยสารภี ๓ ถนนเจริญนคร คลองสาน กรุงเทพมหานคร ยังมีสุขภาพแข็งแรงดี และเล่นดนตรีไทยเป็นประจำ.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำให้สัมภาษณ์ของ นายยรรยง แดงกูร.)

จ.ส.อ.ยรรยงค์ โปร่งน้ำใจ

(พ.ศ. ๒๔๔๗-๒๕๒๓)

จ.ส.อ.ยรรยงค์ โปร่งน้ำใจ เป็นชาวอยุธยา เดิมชื่อ **คลอง** เกิดเมื่อเดือน ๓ ปีมะโรง ตรงกับเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๗ ที่ตำบลวังเดิม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา บิดาชื่อ อุ้ย มารดาชื่อ น้อม เป็นนักแสดงละคร สมรสกับ นางสาวสะอาด อ๊อกกังวาล นักร้อง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓ มีบุตรธิดา ๔ คน คือ ร.ท.พิสิทธิ์ นางอุษา แสงไพโรจน์ นางฉันทนา วรชินา และนายองอาจ โปร่งน้ำใจ บุตรธิดาทุกคนประกอบอาชีพโดยใช้วิชาดนตรีและละครที่ได้รับถ่ายทอดมาจากบิดามารดา จ.ส.อ.ยรรยงค์ ถึงแก่กรรมด้วยโรคปอดชื้นและมีอาการทางสมองแทรก เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๓

ในวัยเยาว์ ขณะที่ จ.ส.อ.ยรรยงค์ ติดสอยห้อยตามบิดามารดาซึ่งมีอาชีพแสดงละครไปตามที่ต่าง ๆ นั้น ท่านสนใจดูบทตลกในละครเป็นพิเศษ จนอายุได้ ๘ ปี ยายของท่านเกรงว่าจะไม่มีความรู้ติดตัว จึงขอร้องให้เพื่อนช่วยพาตัวไปฝากหลวงเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) ซึ่งต่อมาได้เป็น พระยาเสนาะดุริยางค์ และด้วยเหตุบังเอิญ จ.ส.อ.ยรรยงค์ ได้ฝากตัวเป็นศิษย์ของหลวงกัลยาณมิตตาวาส (ทับ พาทยโกศล) อยู่ที่บ้านหลังวัดกัลยาณมิตร โดยที่จางวางทั่ว พาทยโกศล บุตรชายของหลวงกัลยาณ์ ฯ เป็นผู้สอนวิชาการดนตรีให้

จ.ส.อ.ยรรยงค์ เริ่มเรียนฆ้องและเครื่องดนตรีอื่น ๆ ตามระเบียบวิธีของดนตรีไทย ต่อมาจางวางทั่ว ฯ เห็นว่า มีหน่วยก้านในการตีเครื่องหนังดีกว่าอย่างอื่น จึงได้ถ่ายทอดวิชาเครื่องหนังและเครื่องประกอบจังหวะอื่น ๆ ให้เป็นอย่างดี แล้วยังพาตัวไปฝากให้เรียนกับพระพิณบรรเลงราช (แย้ม ประสานศัพท์) ซึ่งเป็นนักตีกลองมือหนึ่งในสมัยนั้น จ.ส.อ.ยรรยงค์ ได้รับถ่ายทอดเพลงหน้าพาทย์ชั้นสูง และหน้าทับกลองทุกประเภทไว้อย่างละเอียด เป็นคนตีเครื่องหนังฝีมือดีที่สุดของวงพาทยโกศลที่ไม่มีใครเทียบได้

ในการประชันวงปี่พาทย์ที่วังลดาวัลย์ ใน พ.ศ. ๒๔๗๓ จ.ส.อ.ยรรยงค์ตีกลองประกอบการร้องและบรรเลงเพลงได้ดีเป็นพิเศษ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินจากที่ประทับ ตรัสชมเชยแล้วแจกรางวัลโดยทรงคล้องพวงมาลัยพระราชทาน เหตุการณ์ครั้งนั้นเป็นสิ่งที่ จ.ส.อ.ยรรยงค์ ปลาบปลื้มใจเป็นล้นพ้น

ก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ จ.ส.อ.ยรรยงค์ได้สมัครเข้ารับราชการ สังกัดกองดุริยางค์กองทัพบก มีหน้าที่เล่นดนตรีในกรมกองทหารต่าง ๆ อยู่เสมอ ระหว่างพักการแสดง มีการเล่นจำอวดสลับฉากร่วมกับพรรคพวกซึ่งตั้งเป็นคณะชื่อว่า "คณะดอกจันทน์ ต.ว." จางวางทั่ว ได้ส่งคณะตลกชุดนี้ ไปหัดเสภาตลกเพิ่มเติมกับหลวงกล่อมโกศลศัพท์ (จอน สุนทรเกศ) จนกระทั่งมีชื่อเสียงเลื่องลือ นอกจากการแสดงตลกอย่างธรรมดาแล้ว ยังชอบแสดงตลกประกอบดนตรีไทย ซึ่งแปลกจากแนวของตลกคนอื่น ๆ ด้วย จ.ส.อ.ยรรยงค์ รักการแสดงตลกเป็นชีวิตจิตใจ และใช้ชื่อในการแสดงว่า "ยรรยง จมูกแดง" มีผลงานปรากฏอยู่ในภาพยนตร์ไทยหลายเรื่อง และแสดงมาจนถึงวัยชรา

นอกเหนือจากงานในหน้าที่ราชการและงานแสดงตลกแล้ว จ.ส.อ.ยรรยงค์ยังไปร่วมตีเครื่องหนังกับวงพาทยโกศลมิได้ขาด ตลอดจนได้ออกงานอื่น ๆ อีกมาก ทั้งงานระดับวังเจ้านายและระดับชาวบ้าน พ.ศ. ๒๕๐๗ ม.ร.ว.พันธุ์ทิพย์ บริพัตร ซึ่งติดใจฝีมือตีกลองของท่าน ได้จัดให้ท่านแสดงฝีมือการตีกลองแบบต่าง ๆ ร่วมกับนักดนตรีคนอื่น ๆ

อัดแผ่นเสียงเผยแพร่ไปทั่วโลก เรียกชื่อแผ่นเสียงชุดนี้ว่า Drums of Thailand ฝีมือการตีเครื่องหนังของ จ.ส.อ.ยรรยงค์ ถึงพร้อมด้วยคุณลักษณะหลายประการ คือ ท่าทางดี รอบรู้เพลงการมาก วิธีตีขวนติดตาม และที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ สอดใส่ชีวิตจิตใจและอารมณ์ลงในเสียงกลองได้อย่างดีเยี่ยม จึงนับว่าสมควรได้รับการยกย่องว่าเป็นคนเครื่องหนังฝีมือดีที่สุดคนหนึ่งของวงการดนตรีไทยในรอบ ๒๐๐ ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์.

อารดา กีระนันทน์

(เรียบเรียงจาก ประวัติ จ.ส.อ.ยรรยงค์ โปร่งน้ำใจ อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พ.ศ. ๒๕๒๓.)

นายย้อย ชูสัตย์

(ไม่ทราบปีที่เกิด และปีที่ถึงแก่กรรม)

นายย้อย ชูสัตย์ เป็นบุตรชายของ ท่านครูทองดี ชูสัตย์ ครูปี่พาทย์อาวุโสของตระกูล พาทย-โกศล มารดามีนามใดยังสืบไม่ได้

ครูย้อย เกิดในสมัยรัชกาลที่ ๕ แล้วเติบโตเรียนดนตรีมากับ หลวงกัลยาณมิตตาวาส (ทับ พาทยโกศล) ได้ทำหน้าที่เป็นคนฆ้องและคนเครื่องหนังของบ้านวัดกัลยาณมิตรมาตั้งแต่ยังอยู่ในวัยหนุ่ม ฝีมือพอประมาณ เป็นคนขยัน ได้เพลงการเป็นหลักของวงดนตรีตลอดมา

ครูย้อยมีบุตรสืบสกุลชื่อ นายหยด เป็นนักดนตรี สังกัดวงท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล ต่อมา นายหยดได้ภรรยาชื่อ ชุด มีผู้สืบเชื้อสายต่อมาอีกหลายคน อาทิ ประหยัด ชูสัตย์ และนิยม ชูสัตย์ ซึ่งเล่นดนตรีไทยได้เช่นเดียวกัน

ครูย้อย ทำหน้าที่เป็นครูผู้ใหญ่ ควบคุมฝึกหัดเด็กให้เรียนปี่พาทย์มาตลอดชีวิต มีความเป็นอยู่อย่างสมถะ เป็นที่เคารพนับถือของบุคคลทั่วไปในบริเวณหลังวัดกัลยาณมิตร ถึงแก่กรรมด้วยโรคชรา เมื่ออายุประมาณ ๘๐ ปีเศษ

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำบอกเล่าของ คุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรรณ และนายสมหมาย สุวรรณวัฒน์.)

นายรวม พรหมบุรี

(พ.ศ. ๒๔๔๓ - ๒๕๓๐)

ครูรวม เป็นนักดนตรีที่มีชื่อเสียงของจังหวัดราชบุรี เกิดเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๔๓ ที่ตำบลท่าเสา ถนนเขางู อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี เรียนหนังสือจบชั้นประถมปีที่ ๔ จากโรงเรียนประชาบาลวัดศรีสุริยวงศ์ จังหวัดราชบุรี มีปู่ชื่อปลัดขำ ย่าชื่อ นางพั้ง ตาชื่อ นายอยู่ และยายชื่อนางกระติก บิดาชื่อ เลื่อน มารดาชื่อ ตี้ เมื่อเล็ก ๆ ได้ใกล้ชิดอยู่กับหลวงปู่ใหญ่ (ห้อง) ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดช่องลม จังหวัดราชบุรี หลวงปู่ใหญ่ได้ขอร้อง นายเลื่อนให้ส่งครูรวม ไปเรียนปี่พาทย์ที่วัดของท่าน ตั้งแต่อายุได้ ๘ ปี (พ.ศ. ๒๔๕๑) โดยเรียนกับครูพราย มณีศรี หัดเรียนฆ้องวงเป็นปฐม แล้วต่อด้วยระนาด ฆ้องเล็ก ระนาดทุ้ม จนถึงเครื่องหนัง เพลงที่เรียนก็ได้แก่ สาธุการ โหมโรงเช้า โหมโรงเย็น เพลงช้า เพลงเร็ว และเพลงเรื่องต่าง ๆ โดยเรียนพร้อม ๆ กับพี่ชายใหญ่ คือพลตำรวจตรีเสวก พรหมบุรี (ตีฆ้องเล็ก)

เมื่อเข้าสู่วัยรุ่น ได้เรียนระนาดกับครูกล้าย ณ บางช้าง แล้วไปเป็นศิษย์เรียนเพลงมอญจากครูสุ่ม ดนตรีเจริญ ครูกล้ำ ณ บางช้าง ท้ายสุดต่อเพลงหน้าพาทย์จาก หลวงชาญเชิงระนาด (เงิน ผลารักษ์) ได้เข้าไปอยู่วังบูรพาภิรมย์ และเป็นศิษย์ของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) จนสามารถบรรเลงและขับร้องเพลงไทยได้ดี ทั้งเพลงตับ เพลงเถา และเพลงประกอบการแสดงโขนละคร รวมทั้งเล่นดนตรีได้รอบวงแล้วกลับมาเป็นนายวงปี่พาทย์อยู่ที่จังหวัดราชบุรีจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๒๖) ได้รับมอบตำราและพิธีกรรมสำหรับการไหว้ครูจากท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ศิษย์ที่มีชื่อเสียง ได้แก่ ชัยยะ ทางมีศรี จ่าอ่อน หนูแก้ว นายพุ่ม เผยเผ่าเย็น นายวิมล เผยเผ่าเย็น นางมัณฑนา เพิ่มศิลป์ นายประมวล ครุฑสิงห์ และนายเรืองเดช สังข์จุ้ย เป็นต้น

ในด้านความสามารถทางด้านดนตรีนั้น ได้เคยออกแสดงฝีมือเดี่ยวระนาดให้เจ้าคุณเทศา ฯ ฟัง ณ จวนผู้ว่าการจังหวัดราชบุรี ตั้งแต่อายุ ๑๖ ปี ได้รับรางวัลเป็นครั้งแรก และได้แต่งเพลงไว้ ๑ เพลง คือ เพลงนกจากเถา

ที่บ้านของครูรวม ณ จังหวัดราชบุรี มีลูกศิษย์มาเรียนดนตรีมากขนาดต้องหุงข้าวด้วยกะทะเลี้ยงกัน นักดนตรีทั้งในเขตจังหวัดราชบุรี เพชรบุรี นครปฐม ส่วนมากมักจะเคยผ่านการเรียนดนตรีจากสำนักครูรวมกันทั้งสิ้น ครูรวมรับงานปี่พาทย์ โขนละครอยู่เป็นประจำ ในละแวกบ้านและจังหวัดใกล้เคียง นับว่าเป็นผู้ยืนหยัดส่งเสริมดนตรีไทยในต่างจังหวัดที่มั่นคงแข็งแรงมากคนหนึ่ง มีความรู้ในเพลงการจนเป็นที่นับถือกันทั่วไป นอกจากจะเป็นนักดนตรีอาชีพแล้ว ยังเป็นสมาชิกสภาเทศบาลเมืองจังหวัดราชบุรี เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๑ ถึง พ.ศ. ๒๕๒๔ ด้วย

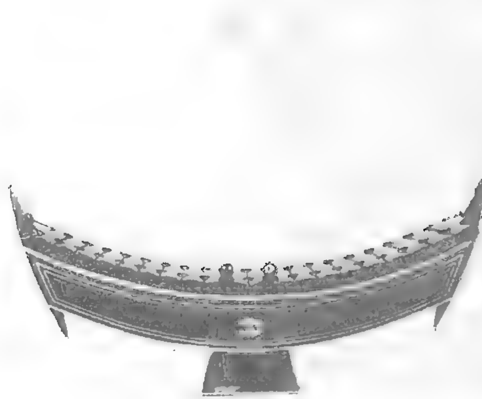
ครูรวมแต่งงานครั้งแรกกับ นางพื้น และ

แต่งงานครั้งที่ ๒ กับนางแฉล้ม มีบุตรธิดารวม ๗ คน เป็นนักดนตรีและนักร้อง ๔ คน คือ นางสุภา สันดุษฎี นางรัตนา คันธวโร (ขับร้อง) นางองุ่น ครุฑสิงห์ จ.ส.ต.ศิริเวช (นักดนตรี) นายอุดมศักดิ์ (นักดนตรี) นายจิรวุฒิ (นักดนตรี) และนางสาวอุไร พรหมบุรี

ครูรวมพักอยู่ ณ บ้านเลขที่ ๑๔ ตำบลท่าเสา ถนนเขางู ซอย ๒ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ยังเป็นหัวหน้าวงดนตรี และมีศิษย์มาฝากตัวเรียนดนตรีอยู่เสมอ จนกระทั่งในปี ๒๕๓๐ ครูจึงถึงแก่กรรม

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำให้สัมภาษณ์ของ นายรวม พรหมบุรี.)

นายรอด ศรประพันธ์

(พ.ศ. ๒๔๖๓-ปัจจุบัน)

นายรอด ศรประพันธ์ เกิดเมื่อวันศุกร์ เดือน ๑๒ ปีวอก พ.ศ. ๒๔๖๓ ที่อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง บิดาชื่อ โอน มารดาชื่อ เขียน มีอาชีพทำนา ปู่และย่าชื่อโพ และขำ ศรประพันธ์ ตาและยายชื่อ พูนกับทิม ตามลำดับ มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันอีก ๗ คน เป็นดนตรีไทย ๖ คน คือ นายหวาด นายเจริญ นายดำ และนายอิ่ม กับมีน้องสาวอีก ๒ คน คือ นางพวง โตสงคราม และนางเหลี่ยม ทรงงาม

เมื่อยังเยาว์ได้เรียนหนังสือที่วัดโบสถ์ จนจบชั้นประถมปีที่ ๔ เมื่ออายุครบบวชก็บวชที่วัดโบสถ์นี้โดยมีพระครูวิเศษ ฯ (เปี่ยม) เป็นพระอุปัชฌาย์

เริ่มเรียนดนตรีไทยจากพี่ชายคือ ครูเจริญ ศรประพันธ์ เมื่ออายุ ๕ ปี จนสามารถบรรเลงฆ้องและเครื่องประกอบจังหวะได้ดี ได้ทำงานร่วมวงดนตรีกับพี่ชายมาตลอดแล้วเข้ามาอยู่กรุงเทพ ฯ เพื่อเรียนดนตรีต่อจากครูสอน วงฆ้อง จนสามารถเล่นเพลงต่าง ๆ ได้จนถึงเดี่ยวระนาดเอก ระนาดทุ้ม และฆ้องได้ดี รวมทั้งเรียนหน้าพาทย์ด้วย จึงมีฝีมือที่จะบรรเลงเพลงประกอบโขนละครได้

เริ่มแสดงฝีมือครั้งแรกที่วัดโบสถ์เมื่ออายุ ๑๐ ปี และแสดงฝีมือเดี่ยวระนาดครั้งแรกเมื่ออายุ ๑๘ ปี และได้ทุกเดี่ยวจนถึงกราวใน

เริ่มถ่ายทอดวิชาดนตรีเมื่ออายุ ๒๕ ปี โดยสอนระนาด ฆ้อง และหน้าทับกลองศิษย์ที่มีชื่อได้แก่ สมนึก และกุหลาบ ศรประพันธ์

ชีวิตครอบครัว สมรสกับนางลิ้นจี่ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๓ มีบุตร ๖ คน ชื่อ สาลี่ สำรวม สำเริง ฉลอง เฉลิม และสุรีย์ ศรประพันธ์ บุตรที่สืบทอดวิชาดนตรี คือนายสำรวย นายสำเริง และนายเฉลิม ทั้งหมดนี้มีวงดนตรีเป็นของตระกูลศรประพันธ์ อยู่ในจังหวัดอ่างทอง นับเป็นวงดนตรีที่มีชื่อเสียงมากวงหนึ่ง

ใน พ.ศ. ๒๕๒๖ นี้ ยังคงสอนดนตรีและควบคุมวงอยู่ที่ ตำบลย่านซื่อ อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก บันทึกประวัติศิลปินเพลงไทย ซึ่งให้ข้อมูลโดย นายรอด ศรประพันธ์.)

นางระตี (วิเศษสุรการ) จุลพล

(พ.ศ. ๒๔๖๖ - ๒๕๓๑)

นางระตี (วิเศษสุรการ) จุลพล เกิดที่บ้านถนนเดโช อำเภอบางรัก กรุงเทพ ฯ เมื่อวันที่ ๑๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๖ เป็นบุตรีของพันโท พระวิเศษสุรการ (ด่วน ไชยสุต) และนางแช่ม วิเศษสุรการ เป็นหลานปู่ของ พระภักดีจุมพล (สกุลเดิม ไชยสุต) และเป็นหลานตาของ นายหลี เสถียรโกเศศ พระวิเศษสุรการนั้นเป็นทหาร เป็นผู้ที่รักและเล่นดนตรีไทยได้ ส่วนมารดาเป็นครูที่โรงเรียนสตรีมหาพฤฒาราม มีพี่น้องร่วมบิดามารดาอีก ๕ คน เป็นชายสามชื่อ จำเนียร กลศ และสุรเดช เป็นหญิงอีกสองคนชื่อ ลักษณีย์ และสัญฉวี ที่เล่นดนตรีไทยมีนายกลศ (ซอด้วง) และนายสุรเดช (ขลุ่ย)

เริ่มต้นเรียนหนังสือที่โรงเรียนสายปัญญา โรงเรียนสวนสุนันทา แล้วย้ายมาเรียนที่โรงเรียนเซ็นฟรังซิสซาเวียร์ จนจบชั้นมัธยมปีที่ ๖ จากนั้นไปเรียนต่อที่โรงเรียนเขมะสิริอนุสรณ์ เป็นนักเรียนเตรียมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์รุ่นที่ ๖ เรียนจบได้ประกาศนียบัตรจากเตรียมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เริ่มเรียนดนตรีไทยตั้งแต่อายุ ๘ ขวบ โดยเรียนที่บ้าน แล้วเริ่มต่อจะเข้กับครูเป็นงานเป็นการเมื่ออายุได้ ๑๒ ปี โดยต่อเพลงจระเข้หางยาวเป็นเพลงแรกกับครูชุ่ม กมลวาทิน จากนั้นก็ต่อ เพลงแป๊ะ พม่าห้าท่อน และลาวแพน ต่อมาได้หัดจะเข้เพิ่มเติมจากครูจ่าง แสงดาวเด่น (ศิษย์ของหลวงว่องจะเข้รับ) นอกจากจะเรียนเพลงธรรมดาแล้วได้ต่อเดี่ยวจะเข้ เพลงมุล่ง แขกมอญ ๓ ชั้น และกราวใน ต่อมาเมื่อครูจ่างถึงแก่กรรมแล้วจึงได้ต่อเพลงเพิ่มเติมจาก ครูแสวง อภัยวงศ์ ได้ทางเดี่ยวสารถี แขกอาหวังและจีนขิมใหญ่ ได้แสดงฝีมือเดี่ยวจะเข้ออกอากาศทางวิทยุศาลาแดงเป็นครั้งแรกด้วยเพลงลาวแพน เมื่ออายุ ๑๕ ปี

ต่อมาได้สมัครเข้าทำงานที่กรมประชาสัมพันธ์ สมัย พล.ท.ม.ล.ขาบ กุญชร เป็นอธิบดี ได้ร่วมงานกับครูพุ่ม บาปุยะวาส และนักดนตรีคนสำคัญอีกหลายคน อาทิ ครูฉลวย จิยะจันทน์ ครูสมาน ทองสุโชติ ครูบุญยงค์ เกตุคง ครูจำเนียร ศรีไทยพันธุ์ ครูประสงค์ พิณพาทย์ ครูสุดจิตต์ ดุริยประณีต ฯลฯ ครูสมาน ทองสุโชติ ได้ประดิษฐ์

ทางเดี่ยวจะเข้ให้เป็นพิเศษอีก ๔ เพลง คือ สุดสงวน สุรินทราหู นกขมิ้น และอาถรรพ์ อันเป็นทางเฉพาะสำหรับผู้ที่เดี่ยวจะเข้ "ไหว" เป็นพิเศษจริง ๆ

ครูระตีได้ชื่อว่า เป็นนักจะเข้ฝีมือยอดเยี่ยมในระดับแนวหน้าคนหนึ่ง ของกรุงรัตนโกสินทร์ที่ยากจะหาผู้ใดเหมือน ท่านดีดแรง ทั้งไหว ทั้งเรียบและชัดเจนแจ่มแจ้ง ทุกตัวโน้ต เคยบันทึกเสียงเพลงเดี่ยวต่าง ๆ ไว้มาก นับเป็นนักดนตรีที่มีผู้นิยมชมชื่นในฝีมือมากที่สุดคนหนึ่ง เคยได้รับรางวัลชนะเลิศ ในการเดี่ยวจะเข้ เมื่อมีการประกวดทางสถานีวิทยุสื่อสาร

ในด้านการสอน ได้สอนจะเข้ให้นักเรียนโรงเรียนสวนกุหลาบ โรงเรียนอัสสัมชัญ โรงเรียนพันธะวัฒนา คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหิดล ศิษย์ที่มีฝีมือดีได้แก่ สุรพล พงษ์สุวรรณ สักรินทร์ สู้บุญ ภัทร เครือสุวรรณ และกมล ชิดช่าง

ชีวิตครอบครัว แต่งงานกับ นายพนิต จุลพล เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๘ มีบุตรสองคน คือ พ.ต.ต.พนิน จุลพล และคุณพนิตา สวัสดิโรจน์ ทั้งสองคนมิได้เล่นดนตรีไทย

ครูระตีได้รับตำแหน่งหัวหน้าวงดนตรีไทย กรมประชาสัมพันธ์ มาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๖ จนเกษียณในปี พ.ศ. ๒๕๒๖ และถึงแก่กรรมในวันที่ ๗ เมษายน ๒๕๓๑ รวมอายุได้ ๖๕ ปี.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำให้สัมภาษณ์ของ ครูระตี (วิเศษสุรการ) จุลพล.)

คุณหญิงรามบัณฑิตสิทธิเศรณี

(พ.ศ. ๒๔๓๘-๒๔๕๓)

คุณหญิงรามบัณฑิตสิทธิเศรณี นามเดิมว่า **นางสาวเยี่ยม ณ นคร** เป็นบุตรีของหลวงเทพอาญา (สิงห์ ณ นคร) และนางเขียน ณ นคร เกิดเมื่อวันที่ ๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๓๘ ที่ตำบลบางลำพูล่าง ธนบุรี

การศึกษาชั้นต้น ได้ถวายตัวเข้าไปอยู่ในราชสำนักของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโดยอยู่ในพระอุปถัมภ์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าอรทัยเทพกัญญา จนกระทั่งอายุได้ ๑๐ ปี จึงได้ย้ายมาอยู่ในพระอุปถัมภ์ของพระอัครชายาเธอพระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์ กรมพระสุทธาสินีนาฏ จนอายุได้ ๑๕ ปี จึงได้สมรสกับพระรามบัณฑิตสิทธิเศรณี มีบุตรชาย ๓ คน คือ นายสมนึก นายอารีย์และนายบัณฑิต

ระยะเวลา ๕ ปี ที่คุณหญิง ฯ อยู่ในพระอุปถัมภ์ของ กรมพระสุทธาสินีนาฏนั้นคุณหญิงได้

ฝึกหัดขับร้องเพลงไทย เป็นศิษย์ของหม่อมสุด หม่อมศิลา หม่อมคร้าม หม่อส้มจีน เฒ่าแก่จีบ และขุนเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน ยศขณะนั้น) จนสามารถบรรเลงมโหรีและขับร้องได้ดี เป็นที่ต้องพระราชหฤทัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต คุณหญิงได้ทำหน้าที่ "นางร้องไห้" ขับร้องบทเพลงสำหรับนางร้องไห้ ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาททุกวัน นับเป็นนางร้องไห้รุ่นสุดท้ายก่อนที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จะโปรดเกล้า ฯ ให้ยกเลิก ในเวลาต่อมา

คุณหญิงรามบัณฑิตสิทธิเศรณี เป็นนักร้องเสียงดี ร้องเพลงได้ไพเราะ ชัดเจนและเสียงดัง เป็นนักร้องรุ่นเดียวกับ เจ้าจอม ม.ร.ว.สดับ ในรัชกาลที่ ๕

ประมาณ พ.ศ. ๒๔๗๐ คุณหญิงได้ร้องเพลงอัดแผ่นเสียง กับบริษัท Palophone werbo A.G. Berlin เป็นแผ่นเสียงตราพาโลโฟน ใช้ชื่อในการขับร้องว่า "เศรณี" เพลงชุดแรกที่อัดเสียงครั้งนี้ คือ เพลงดาวทอง และได้อัดเสียงชุดที่สอง คือ เพลงตับเรื่องเงาะป่า พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๕

ต่อมาพระยารามบัณฑิต ฯ เห็นว่าสมควรทำแผ่นเสียงขึ้นเอง จึงได้ทำสัญญากับบริษัทดังกล่าว ใช้ชื่อว่า "แผ่นเสียงเศรณี" มีตราเป็นรูปอุณาโลม รุ่นแรก ๆ พิมพ์บนกระดาษสีเขียว ตัวหนังสือสีทอง เรียกว่า แผ่นหน้าเขียว เพลงรุ่นนี้ได้แก่เขมรไทรโยค แขกบรเทศ แขกพราหมณ์ ลีลากระทุ่ม และแขกมอญ คุณหญิงได้มอบให้บุคคลต่าง ๆ เป็นที่นิยมและหาซื้อกันมาก คุณหญิงจึงได้ทำแผ่นเสียงเศรณีขึ้นอีกชุดหนึ่ง ชุดนี้พิมพ์ลงบนกระดาษสีเหลือง เรียกว่าแผ่นหน้าเหลือง เพลงชุดนี้เป็นเพลงพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๕ และเพลงสำคัญ ๆ หลายเพลง เช่น เพลงแขกลพบุรี ทยอยนอก จระเข้หางยาว บุหลัน ปลาทอง และพระอาทิตย์ชิงดวง เป็นต้น นับเป็นแผ่นเสียงอัดด้วยไฟฟ้าที่ดีที่สุดในสมัยนั้น ใช้ออกอากาศทางสถานีวิทยุเป็นประจำ

คุณหญิงรามบัณฑิตสิทธิเศรณีจึงเป็นผู้เผยแพร่ดนตรีไทยที่สำคัญผู้หนึ่ง ท่านได้ป่วยเป็นโรคเนื้องอกในช่องท้องและถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๙๓ ได้รับพระราชทานเพลิงศพ ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม บรรจุอัฐิที่วัดสระปทุม กรุงเทพมหานคร.

วชิราภรณ์ วรรณดี

(เรียบเรียงจาก บทความ "สยามสังคีต" ของ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล.)

นายเรวัตร เชนยะวนิช

(พ.ศ. ๒๔๖๓-๒๕๑๒)

นายเรวัตร เชนยะวนิช เกิดเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๓ ตรงกับวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๖ ปีวอก ที่ตำบลจักรวรรดิ กรุงเทพมหานคร บิดา ชื่อ ขุนมัชฌกรธนารักษ์ มารดาชื่อ ลำเจียก มีชื่อเล่นว่า "แป๊ะ"

เมื่อเรียนจบชั้นมัธยมปีที่ ๖ แล้ว ท่านได้ทำงานเป็นเสมียนอยู่ที่ที่ว่าการอำเภอสัมพันธวงศ์ แล้วย้ายไปอยู่องค์การ ร.ส.พ. ต่อมาได้รับราชการที่กรมรถไฟและครั้งสุดท้ายทำงานที่องค์การเชื้อเพลิง ท่านได้สมรสกับคุณจรูญ สังขวิภา มีบุตรด้วยกัน ๓ คน เป็น ชาย ๑ คน หญิง ๒ คน ชื่อ วินัย อรุณ และบุษบา ท่านถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๒ ด้วยโรคหัวใจวาย ที่โรงพยาบาลเลิดสิน

นายเรวัตร เชนยะวนิช เป็นนักดนตรีไทยมีชื่อเสียงในการสีซอด้วง ท่านเริ่มเรียนเครื่องสายมาตั้งแต่ยังเด็ก พอรุ่นหนุ่มอายุยังไม่ถึง ๒๐ ปี ท่านสีซอด้วงนำวงเครื่องสาย ฝีมือแม่นยำมาก ได้แสดงฝีมือกับวงดนตรีไทยเป็นประจำในงานนักขัตฤกษ์ที่ท้องสนามหลวง ต่อมา ครูเจือ เสนีย์วงศ์ พอใจในฝีมือจึงได้ชวนมาร่วมเล่นวงเครื่องสายผสมชื่อว่า "เตชนะเสนีย์" ซึ่งเป็นวงเครื่องสายผสมมีชื่อเสียงมากในยุค พ.ศ. ๒๔๘๑–๒๔๘๒

ในการร่วมบรรเลงกับวงเตชนะเสนีย์ ท่านสีซออู้ ได้ต่อทางซอจากครูเจือเสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา ต่อมาได้สีซอด้วงกับวงดนตรีไทยอีกหลายคณะด้วยกัน ได้แก่ คณะข้าราชการกระทรวงมหาดไทย คณะเสริมมิตรบรรเลง คณะสายทอง คณะบางขุนพรหมใต้ คุณประไพศิลป์ คณะประพาศศิลป์ คณะจำลอง อิศรางกูร ณ อยุธยา คณะเกตุคุริยาคม คณะองค์การเชื้อเพลง และคณะปิติชัย

เพลงไทยที่ท่านชอบมากที่สุด คือ เพลงถอนสมอเถา และมอญรำดาบเถา ท่านสีซอด้วงร่วมกับคณะวัชรบรรเลงบันทึกแผ่นเสียงกับบริษัท ต. เง็กชวน และบริษัทกมลสุโกศล ไว้หลายเพลง เช่น เพลงสุรินทราหู ๓ ชั้น เขมรโสธรเถา มังกรทองเถา ยวนเคล้า ตับเจริญศรี หวนคำนึง โยสลัมเถา สาวสอดแหวน ทองย่อน หกบทเถา ลาวสวยรวยเถา เป็นต้น.

วชิราภรณ์ วรรณดี

(เรียบเรียงจาก บทความ "สยามสังคีต" ของ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล.)

นายเรียม รุ่งศรีทอง

(พ.ศ. ๒๔๔๗-ปัจจุบัน)

นายเรียม รุ่งศรีทอง เป็นนักร้อง ขับเสภาและนักสวดคฤหัสถ์มีชื่อเสียงมาก สมัยรัชกาลที่ ๖ และที่ ๗ โดยร่วมงานกับ หลวงกล่อมโกศลศัพท์ (จอน สุนทรเกศ)

บิดาเป็นจีนมาจากแผ่นดินใหญ่ชื่อ นำเส็ง

มารดาเป็นไทยชื่อ ทองคำ มีพี่ชาย ๒ คนชื่อ เจริญ และนำชัน มีพี่สาว ๒ คนชื่อ ฟุ้ง และหนุย ตัวนายเรียมเป็นคนสุดท้อง เกิดที่บ้านตำบลเสาชิงช้า ใกล้วัดสุทัศน์เทพวราราม เมื่อปีมะโรง พ.ศ. ๒๔๔๗ สมัยรัชกาลที่ ๕

เมื่อเลิกเรียนหนังสือที่วัดสระเกศ ฯ จบประถมปีที่ ๔ และเมื่ออายุครบบวชก็ได้บรรพชาที่วัดเดียวกันนี้เป็นเวลาพรรษาหนึ่ง แล้วเข้ารับราชการเป็นทหารเรือ ประจำกรมอู่ทหารเรือ มีหน้าที่เป็นช่างซ่อมและต่อเรือทุกประเภท

เนื่องจากมีนิสัยรักดนตรีและขับร้อง จึงได้ฝากตัวเป็นศิษย์ของ หลวงกล่อม โกศลศัพท์ (จอน สุนทรเกศ) ซึ่งเป็นนักร้องประจำอยู่แตรวงทหารเรือ สมัยสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์-วรพินิต ทรงเป็นเสนาบดีกระทรวงทหารเรือ นอกจากจะฝึกหัดขับร้องเรียนเสภาและสวดคฤหัสถ์แล้ว ยังติดตามไปร่วมการแสดงเป็นประจำ

ในการเล่นเสภาก็ดี หรือการสวดคฤหัสถ์ก็ดี กลุ่มนักแสดงจะต้องซ้อมน้อย ๆ จนชำนาญคล่องแคล่ว โดยแต่ละคนมีหน้าที่ประจำตัว แต่เดิมนั้น หลวงกล่อมโกศลศัพท์ เป็นตัวพระ (ตัวตุ๊ย) และหลวงเพราะสำเนียง (ศุข ศุขวาที) เป็นตัวนาง ในปลายรัชกาลที่ ๖ หลวงเพราะสำเนียงไปทำกิจการโรงพิมพ์ และเลิกราไป นายเรียมจึงได้เลื่อนขึ้นมาปฏิบัติหน้าที่แทนหลวงเพราะสำเนียง เวลาออกแสดงการสวดคฤหัสถ์ จึงมีกลุ่มปฏิบัติหน้าที่ดังนี้

หลวงกล่อมโกศลศัพท์ (จอน) เป็น คอหนึ่ง
นายดิน (คลองบางหลวง) เป็น คอสอง
นายนิล (ตัวตุ๊ย) เป็น ตัวพระ
นายเรียม เป็น ตัวนาง

การออกสวดคฤหัสถ์สมัยนั้น ส่วนใหญ่รับงานในกรุงเทพ ฯ และจังหวัดใกล้เคียง เดินทางโดยเรือหรือรถไฟเป็นพื้น ได้ค่าแรงโดยเฉลี่ยประมาณคืนละ ๒-๖ บาท บางงานเสร็จสวดคฤหัสถ์แล้ว เจ้าภาพขอฟังเสภาต่อ หรือขอฟังเพลงตับเพลงเถาต่อ ก็ได้รางวัลเป็นพิเศษเพิ่มขึ้น เพลงตับที่มีผู้นิยมขอฟังสมัยนั้น ต้องร้องได้ขึ้นใจ มีอาทิ ตับจูล่ง ตับลักษณวงศ์ ตับพระลอเป็นต้น จนถึงบางครั้งต้องรัดเครื่องออกรำด้วย ถ้ามีงานแถมบางคืนได้ถึง ๑๖ บาท

นายเรียม ได้รับการครอบวิชาดนตรีจากหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) และครอบวิชาโขนละคร โดย หลวงวิลาศวงงาม แต่มิได้รับการมอบให้ทำพิธีไหว้ครู

เมื่อเริ่มมีหนังญี่ปุ่นเข้ามาฉาย และตามงานวัดเกิดนิยมลิเก งานด้านสวดคฤหัสถ์ก็ลดลง ประกอบกับหลวงกล่อมโกศลศัพท์เข้าสู่วัยชรา จึงหยุดรับงาน แล้วในที่สุดวงก็แตก นายเรียมก็หยุดงานการแสดงตั้งแต่หลวงกล่อมโกศลศัพท์ตาย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕ เป็นต้นมา ตำรับตำราที่จดไว้ก็สูญหาย เนื่องจากการย้ายบ้านหนีภัยสงคราม

ใน พ.ศ. ๒๕๒๖ นี้ นายเรียมอุปสมบทเป็นพระภิกษุอยู่ ณ วัดประยูรวงศาวาสเป็นพระภิกษุชราอายุ ๗๙ ปี พอมีแรงเดินออกไปบิณฑบาตได้ในระยะทางใกล้ ๆ ได้เลิกเล่นสักวา เสภา และสวดคฤหัสถ์ มา ๓๐ ปี และจดจำบทสวดเก่า ๆ ไม่ได้ทั้ง ๆ ที่พยายามนึก แต่เนื่องจากแต่ก่อนใช้จดจำกันไว้ เมื่อไม่ได้ใช้มานานจึงเลือนไปหมด ท่านมีบุตรชายหนึ่งคนชื่อ บุญชัย รุ่งสีทอง มีความสามารถทางดนตรีพอสมควร แต่เป็นดนตรีสากล.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก การสัมภาษณ์ พระภิกษุเรียม รุ่งศรีทอง.)

นายฤกษ์ เขียววิจิตร

(พ.ศ. ๒๔๕๓-๒๕๑๕)

นายฤกษ์ เขียววิจิตร เกิดเมื่อ ปีจอ พ.ศ. ๒๔๕๓ ที่ตำบลบ้านเนิน อำเภอบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร บิดามีอาชีพทำฆ้องวงขาย ชื่อ จ่าผูก มารดาชื่อ นางวอน เขียววิจิตร มีพี่สาวร่วมบิดามารดาเดียวกัน ๑ คน ชื่อ วาด ไม่เป็นนักดนตรี

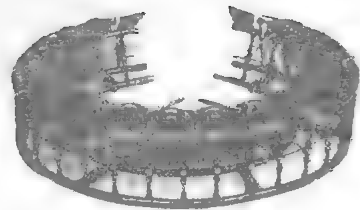
เมื่อยังเยาว์เรียนหนังสือที่โรงเรียนวัดระฆังโฆสิตาราม จนจบชั้นมัธยมปีที่ ๖ แล้วเรียนดนตรีกับครูเจิม เรือนนาค จนสามารถตีระนาดทุ้มและฆ้องได้ดี จึงได้มาฝากตัวเป็นศิษย์ของครูศุข ดุริยประณีต นอกจากจะต่อเพลงกับครูศุข แล้ว ยังต่อเพลงกับครูโชติ ดุริยประณีต ด้วย จนมีความสามารถเป็นคนฆ้องและคนทุ้มประจำวงดุริยประณีตตลอดมา มีฝีมือดีพอสมควร

นายฤกษ์ รับราชการเป็นพนักงานพัสดุ กระทรวงกลาโหม แล้วย้ายมาทำงานที่โรงงานสุราบางยี่ขัน สมรสกับนางสาวเชื่อม ดุริยประณีต (สุดา เขียววิจิตร) มีบุตรเป็นนักดนตรีหลายคน คือ ดำรง (ทุ้ม) ฤทธิ์ (ทุ้ม เครื่องหนัง) สีนวล (ขับร้อง) จำรัส (ขับร้อง) สุนันท์ (ไม่เป็นดนตรี) มนู (เครื่องหนัง ประจำอยู่กองดุริยางค์กองทัพบก) และมนัส (เครื่องหนัง ประจำอยู่กองดุริยางค์กองทัพบก)

นายฤกษ์มิได้ยึดอาชีพเป็นนักดนตรีเพียงอย่างเดียว แต่ใช้เวลาว่างจากงานประจำ เล่นดนตรีกับวงของฝ่ายภรรยาเป็นประจำ ไม่เคยสอนให้แก่ผู้ใดนอกจากเด็ก ๆ ในบ้านดุริยประณีต ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๐ ได้ป่วยเป็นโรคกระเพาะอาหารอักเสบ ต้องผ่าตัดถึง ๓ ครั้ง สุขภาพทรุดโทรมลงจนถึงแก่กรรม เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๕ อายุได้ ๖๒ ปี

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำให้สัมภาษณ์ของ ครูสุดา เขียววิจิตร.)

นางลม่อม อิศรางกูร ณ อยุธยา

(พ.ศ. ๒๔๕๑-ปัจจุบัน)

ครูลม่อม เป็นชาวจังหวัดนนทบุรี เกิดเมื่อวันจันทร์ แรม ๔ ค่ำ เดือน ๔ ปีวอก ตรงกับวันที่ ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๑ บิดาเป็นทหาร ชื่อ ร.ท. จันทร์ มารดาชื่อ ชื่น นามสกุลเดิมคือ แสนช่างทอง เริ่มต้นเรียนขับร้อง เมื่ออายุได้ ๘ ปี กับครูเรือง และเรียนต่อจากครูเชื้อ นักร้อง จึงได้ทางขับร้องของพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) เป็นพื้นฐาน อายุได้ ๑๕ ปี ก็เริ่มออกงานขับร้องเพลงตับ เพลงเถาต่าง ๆ อายุได้ ๑๖ ปี ก็สมรสกับ ม.ล.เปลื้อง อิศรางกูร ซึ่งต่อมาเป็น เนติบัณฑิตทางกฎหมาย มีบรรดาศักดิ์เป็นหลวงอรรถปริมลวุฒี มีบุตรธิดาด้วยกัน ๗ คน เป็นชาย ๒ หญิง ๕

เมื่ออายุ ๒๐ ปี ได้เริ่มขับร้องออกอากาศทางวิทยุศาลาแดง (พ.ศ. ๒๔๗๑) ปรากฏว่ามีผู้นิยมว่าร้องเพลงเพราะ เสียงดี จึงร้องเพลงออกอากาศเป็นประจำกับวงดนตรีขุนพิทักษ์ และขุนภักดีเรื่อยมา ต่อมาได้เป็นศิษย์ของแม่ครูเคลือบ จึงได้เรียนร้องเพลงหุ่นกระบอก ซึ่งครูลม่อมสามารถร้องได้ดีมาก เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าร้องเพลงหุ่นกระบอกได้ดีที่สุด

อายุได้ ๒๒ ปี (พ.ศ. ๒๔๗๓) ได้เป็นครูสอนขับร้องให้มหาดเล็กข้าหลวงในวังลดาวัลย์ อันเป็นที่ประทับของ พระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธาสินีนาฏ และสมเด็จเจ้าฟ้ายุคลทิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศร์ ระยะนี้ได้ต่อเพลงกับหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เป็นเวลาติดต่อกันถึง ๘ ปี ส่วนมากต่อเพลงสามชั้นและเพลงเถาต่าง ๆ

นอกจากจะเป็นศิษย์ของหลวงประดิษฐไพเราะแล้ว ยังได้มีโอกาสต่อเพลงจากบ้านท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล คือ ต่อจากคุณแม่เจริญ พาทยโกศล และได้เคยร่วมร้องเพลงกันมากับคุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรรณ ตั้งแต่สมัยยังเป็นสาว เป็นที่เลื่องลือกันว่า ถ้าให้สองคนนี้มาร้องเพลง โอ้ปี่นอก โอ้ปี่ใน แล้ว ไม่มีใครเท่า เพราะนอกจากจะเสียงเพราะแล้วยังมีลูกคอดีทั้งสองคน

ครูลม่อม อิศรางกูร ณ อยุธยา ได้บันทึกแผ่นเสียงไว้กับห้าง ต.เง็กชวน บางลำพู และอีกหลายบริษัท อาทิ เพลงกราวใน มีนายเกิด มงคลเป็นผู้เดี่ยวจะเข้ เพลงเขมรไทรโยค บรรเลงโดยวงเครื่องสายผสมเปียนโน คณะผดุงจิต และเพลงหุ่นกระบอกต่าง ๆ ซึ่งครูละม่อมได้รับชื่อเสียงในการร้องเพลงหุ่นกระบอกมากกว่าการร้องในแบบอื่น

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๖ นี้ ครูลม่อม มีอายุได้ ๗๕ ปี เลิกสอนขับร้องพักผ่อนอยู่กับบ้านผู้ที่เคยได้เรียนเพลงหุ่นกระบอกจากท่าน ได้แก่ ครูสุดา เขียววิจิตร ครูสุดจิตต์ ดุริยประณีต และคุณนฤมล อิศรางกูร ณ อยุธยา (บุตรของท่าน)

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก บันทึกประวัติศิลปินเพลงไทย ซึ่งให้ข้อมูลโดย ครูลม่อม อิศรางกูร ณ อยุธยา.)

นายละม้าย "แมว" (พาทยโกศล)

(พ.ศ. ๒๔๓๕-๒๕๑๙)

นายละม้าย พาทยโกศล เป็นบุตรของหลวงกัลยาณมิตตาวาส (ทับ พาทยโกศล) และนางนวล (ภรรยาคนที่ ๒) มีชื่อที่รู้จักกันในวงการดนตรีไทยว่า "แมว" และได้เปลี่ยนชื่อเป็นเกษรและละม้าย ในที่สุด เกิดที่บ้านหลังวัดกัลยาณมิตรเมื่อปีวอก พ.ศ. ๒๔๓๕ อายุอ่อนกว่าท่านจางวางทั่วซึ่งเป็นพี่ชายต่างมารดาถึง ๑๕ ปี

เริ่มจับมือเรียนดนตรีครั้งแรกกับ ครูทองดี ชูสัตย์ และต่อเพลงจากหลวงกัลยาณมิตตาวาส ผู้เป็นบิดา มีความสามารถสูงในกระบวนวิชาเครื่องหนัง ได้หน้าทับเพลงต่าง ๆ มากที่สุดและเป็นคนตีกลองแขกคู่กันมากับ นายช่อ สุนทรวาทิน

พ.ศ. ๒๔๖๖ ได้ร่วมประชันวงที่วังบางขุนพรหม โดยทำหน้าที่เป็นคนตีกลอง วงจางวางทั่ว ได้รับรางวัลที่ ๑ และเป็นคนตีกลองที่มีชื่อเสียงมากตลอดมาจนบั้นปลายของชีวิต

นายละม้าย มีภรรยาชื่อ จิว มีบุตรชายชื่อ ธนิต พาทยโกศล และบุตรีเป็นนักร้องชื่อ รำจวน

ท่านถึงแก่กรรมด้วยโรคชรา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๙

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำบอกเล่าของ คุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรรณ และคุณรำจวน สมิงชัย.)

นางละเมียด ทับสุข

(พ.ศ. ๒๔๖๓-ปัจจุบัน)

ครูละเมียด ทับสุข เป็นธิดาของนายอุ่น และนางสุด ทับสุข เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ ที่บ้านเลขที่ ๒๓๘ ริมคลองด่าน บางขุนเทียน มีพี่น้องทั้งสิ้น ๒ คน คือ จ.ส.อ.ละเอี่ยม และนายสะอาด

เมื่อจบการศึกษาชั้นประถมศึกษา อายุได้ประมาณ ๑๑-๑๒ ปี ครูเนื่อง ชงเชื้อ ซึ่งเป็นคนฆ้องของวงวังบางคอแหลม ได้ชักชวนให้หัดร้องเพลงโดยครูเนื่องเป็นผู้สอน ในเพลงไอยเรศ ๓ ชั้น เป็นเพลงแรก ต่อมาได้ต่อเพลงทางร้องเพิ่ม

เติมจาก ครูต่วน ปิ่นจันทร์ ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของหม่อมเจริญ พาทยโกศล ต่อเพลงตับเพลงละคร และเพลงเกร็ดต่าง ๆ มากมาย อาทิ ตับพรหมาศ นาคบาศ นางลอย หยอยนอก เขมรปากท่อ ในระยะนี้ได้ร้องเพลงกับวงดนตรีต่าง ๆ ออกอากาศทางสถานีวิทยุหลายครั้ง เช่น ร่วมวงเครื่องสายผสม ของนายกุ๊นและวงบางประทุน ได้มีโอกาสรู้จักกับครูเจือ เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา ครูพุฒ นันทพล ครูสำราญ ภมรสูตร ซึ่งร่วมวงดนตรีขับร้องกันมา

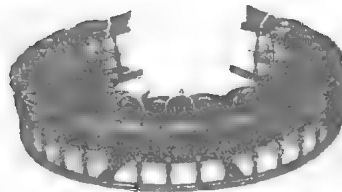
เมื่อครูละเมียด อายุได้ ๑๘ ปี ได้สมรสกับนายดวง เนื่องสุนันท์ อยู่ด้วยกันประมาณ ๖ ปี นายดวงก็ถึงแก่กรรม ครูละเมียดแต่งงานใหม่กับนายประกิจ บัวธรรม ได้ติดตามสามีไปอยู่ต่างจังหวัดประมาณ ๕ ปี ในช่วงนี้หยุดร้องเพลงเลี้ยงลูกอยู่กับบ้าน ซึ่งมี ๖ คนด้วยกันคือ มาลีวัลย์ ทรงวุฒิ ปราณี ยนตร์ สมคิด และพลากร จนเมื่อย้ายกลับมากรุงเทพ ผู้จัดรายการของสถานีวิทยุ ว.ป.ถ.๑ ชื่อ ประพาท ได้จัดให้มีการประกวดวงดนตรีไทย ได้เชิญครูสำราญ ภมรสูตร นำวงดนตรีไทยของสโมสรข้าราชการมหาดไทย เข้าร่วมประกวดด้วย และขอให้ครูละเมียดมาเป็นคนขับร้อง จึงได้เริ่มต่อเพลงอีกครั้งจากครูสำราญ ในเพลงราตรีประดับดาวและเขมรละอององค์เพื่อเข้าร้องประกวดในครั้งนั้น และจากการได้ร่วมวงและต่อร้องกับครูสำราญ จึงได้เป็นคนร้องประจำวงสโมสรข้าราชการมหาดไทย นอกจากนี้เคยร่วมวงร้องอยู่กับคณะลิเกหลายคณะ เช่น คณะบุญส่ง จารุวิจิตร คณะทองใบ เรืองนนท์ ร่วมเล่นละครวิทยุกับ ชอุ่ม บระภาศิริ ทั้งละครนอกละครใน หุ่นกระบอก เพลงทรงเครื่องจนถึงเพลงฉ่อย จึงมีโอกาสได้ร่วมออกอากาศกับ ครูละม่อม อิศรางกูร ณ อยุธยา และได้จำเพลงหุ่นกระบอกมาจากครูละม่อมด้วย

ชีวิตในแวดวงดนตรีไทยของครูละเมียด ทับสุข มิได้ยึดเหนี่ยวอยู่กับวงใดหรือคณะใดเป็นการถาวร เนื่องจากต้องรับภาระในการเป็นแม่บ้านและแม่ของลูกด้วย คลุกคลีอยู่กับการร้องเพลงออกอากาศทางสถานีวิทยุเป็นส่วนใหญ่ แต่ครูก็จำทางเพลงของวงฝั่งขะโน้น คือ เพลงของบ้านพาทยโกศลไว้ได้มาก เนื่องจากได้ต่อร้องจากครูต่วนไว้มาก ต่อมานายแพทย์สุพจน์ อ่างแก้ว ซึ่งเป็นศิษย์ในการขับร้องคนหนึ่งของครูได้ขอให้ครูมาสอนขับร้องประจำที่ชมรมดนตรีไทยและนาฏศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล และได้เชิญครูสำราญ ภมรสูตร มาสอนทางเครื่องให้ด้วย จนกระทั่งครูสำราญ ถึงแก่กรรมไป ครูละเมียดก็ยังคงสอนอยู่จนทุกวันนี้

ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๒๖) ครูละเมียด ทับสุข พักอยู่บ้านเลขที่ ๔๗/๘ หมู่ ๑๑ ตำบลบางขุนเทียน เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร.

จรวยพร สุเนตรวรกุล

(เรียบเรียงจาก คำบอกเล่าของ ครูละเมียด ทับสุข.)

ขุนลิขิตสุนทร (หยิน)

(พ.ศ. ๒๔๒๕-๒๔๗๐)

ขุนลิขิตสุนทร มีนามเดิมว่า **หยิน** เป็นข้าราชการสังกัดกรมพระอาลักษณ์ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังค้นไม่ได้ว่าเป็นบุตรของท่านผู้ใด ประมาณว่าเกิดราวปี พ.ศ. ๒๔๒๕ หรือหลังจากนี้เล็กน้อย

เดิมทีเดียวเป็นนักสวดคฤหัสถ์ และได้มาฝากตัวเป็นศิษย์เรียนขับร้องกับหม่อมส้มจีน โดยต่อเพลงกับหม่อมครูที่บ้านในคลองบางหลวง เคยพบกับครูท้วม ประสิทธิกุล บ่อย ๆ ในสมัยปลายรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รวม พ.ศ. ๒๔๕๑-พ.ศ. ๒๔๕๓) ตอนนั้นนายหยิน อายุราว ๒๐ ปีเศษ มาต่อเพลง จนหม่อมส้มจีนถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓

ต่อมาได้รับราชการในกระทรวงทหารเรือ จึงได้เป็นศิษย์ของ ท่านจางวางทั่ว พาทยโกศล มีโอกาสได้ต่อเพลงจาก คุณแม่เจริญ พาทยโกศล เพิ่มเติมอีก จึงได้ทางเพลงของบ้านวัดกัลยาณ์และของวังบางขุนพรหมไว้มาก นายหยินเคยอัดแผ่นเสียงไว้กับวงดนตรีเชลยศักดิ์ ของ นายแคล้ว วัชโรบล (ต่อมาเป็น ขุนสมานประหาสกิจ) เท่าที่ค้นพบ มีเพลงสี่บท ๓ ชั้น บรรเลงด้วยวงเครื่องสายผสมเปียนโน กับเพลงชื่อ ชงโค บรรเลงด้วยวงโยธวาทิต

อาจารย์มนตรี ตราโมท เล่าว่า นายหยินชอบลองภูมินักดนตรี เช่นร้องเพลงแปลก ๆ ให้วงดนตรีรับ ครั้งหนึ่งเคยถามอาจารย์มนตรีว่าได้เพลงแขกมัสรีที่ทูนกระหม่อมบริพัตร ทรงพระนิพนธ์ใหม่แล้วหรือยังว่ามาจากเพลงแขกหนัง อาจารย์มนตรีตอบว่าได้แล้ว ทั้งที่ความจริงยังไม่ได้ กลับมาถึงบ้านแล้ว อาจารย์มนตรี ต้องมาทำเพลงแขกหนังเป็นเถาเอาไว้เตรียมรับ หากนายหยินร้องขึ้นมาจะได้รับได้ เพลงที่อาจารย์มนตรีที่แต่งขึ้นนี้ คือ เพลงแขกกุลิตเถา

ตอนกลางรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว นายหยินเลิกร้องเพลง แต่รับราชการต่อมา เป็นเจ้าหน้าที่ กรมพระอาลักษณ์ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ เป็น ขุนสุนทรลิขิต จนถึงแก่กรรมเมื่อราว พ.ศ. ๒๔๗๐ อายุประมาณ ๔๕ ปี.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำบอกเล่าของ อาจารย์มนตรี ตราโมท และครูท้วม ประสิทธิกุล.)

นายลิ้ม ชีวะสวัสดิ์

(พ.ศ. ๒๔๔๖-ปัจจุบัน)

นายลิ้ม ชีวะสวัสดิ์ เป็นชาวตลาดพลู เกิดเมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๖ บิดามีนามว่า จ่าง มารดามีนามว่า จั๊ง ทั้งบิดาและมารดามี

อาชีพทำสวน มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันจำนวน ๕ คน พี่ชายคนโต ชื่อ ไทย เป่าปี่คาริเน็ตได้ คนที่ ๒ เป็นหญิง ชื่อ เจียร ไม่เล่นดนตรี คนที่ ๓ ชื่อ นายลิ้ม มีความสามารถในการสีซอด้วงและดีดกระจับปี่ คนที่ ๔ ชื่อ นางพรหม เป็นคนซออู้ประจำวงพระสุจริตสุดา คนที่ ๕ ชื่อ นายเฉลิม เล่นซออู้และกระจับปี่

สมรสกับนางสาวฉวี เลี่ยมทอง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ มีบุตรธิดาด้วยกันรวม ๘ คน ไม่มีบุตรหรือธิดาคนใดเป็นนักดนตรีเลย

เริ่มต้นการศึกษาวิชาสามัญที่ โรงเรียนวัดอินทาราม ตลาดพลู ธนบุรี จนจบชั้นประถมปีที่ ๕ แล้วมาเรียนต่อที่โรงเรียนสุขุมาลัย ธนบุรี จนจบชั้นมัธยมปีที่ ๓ จากนั้นเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จ จนจบชั้นมัธยมปีที่ ๖ อุปสมบทที่วัดอินทาราม (ใต้) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘ เป็นเวลา ๑ พรรษา โดยมี เจ้าคุณทักษิณคณิศรเป็นพระอุปัชฌาย์ เมื่อจบการศึกษาแล้ว เข้ารับราชการในกรมรถไฟ ฝ่ายช่างกล ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๐ เลื่อนมาเป็นหัวหน้าแผนกกองโรงงาน พ.ศ. ๒๔๘๕ และรับราชการที่กรมรถไฟนี้จนเกษียณอายุ

การศึกษาวิชาด้านดนตรีนั้น เริ่มเรียนครั้งแรกเมื่ออายุ ๒๕ ปีแล้ว มีสาเหตุเนื่องมาจากประทับใจในเสียงดนตรีที่ชาวจีนแถวตลาดพลูบรรเลงกันอยู่เสมอและได้ติดตามชมการบรรเลงดนตรีทั้งไทยและโยธวาทิตที่หน้ากระทรวงกลาโหมและเชิงสะพานพระพุทธยอดฟ้า เวลามีงานเฉลิมพระชนมพรรษาเป็นประจำ จึงได้ไปเรียนซอด้วงจาก ส.ต.ท.น้อม ปิ่นจันทร์ เริ่มด้วยเพลงเขมรพวง แขกปัตตานี จนสามารถสีเพลงสุรินทราหู หกบท และเพลงสารถีได้ดี จากนั้นมีโอกาสได้เรียนเพิ่มเติมจากครูทรัพย์ นุตสถิตย์ ซึ่งท่านต่อเพลงแขกลพบุรี เขมรราชบุรี แขกโอด และเพลงพญาโศกให้โดยยึดถือทางบรรเลงของพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) แล้วมาได้เพลงนกขมิ้น แขกมอญ และมอญรำ จากครูผ่อง แก้วโปร่งงาม นอกจากซอด้วงแล้ว นายลิ้ม ยังได้เรียนการดีดกระจับปี่จากศาสตราจารย์ ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์ จนดีดได้ดี สามารถดีดกระจับปี่เดี่ยวเพลงลาวแพน เพลงกราวใน ๓ ชั้น พญาโศก และเพลงมุล่ง ได้ไพเราะนัก เคยบรรเลงออกอากาศทางสถานีวิทยุ ๑ ป.ณ. และได้รับเชิญให้ไปสาธิตการดีดกระจับปี่ตามสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เช่น หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (เคยเดี่ยวกระจับปี่เพลงลาวแพน เพื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕–๒๔๕๖) และบรรเลงร่วมกับวงดนตรีไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์อยู่เสมอ ผลงานทางด้านการบรรเลงเพลงที่ท่านภาคภูมิใจนักหนาก็คือความสามารถบรรเลงเดี่ยวกระจับปี่ เพลงลาวแพน เพลงกราวใน ๓ ชั้น เพลงพญาโศก และเพลงมุล่ง

ปัจจุบัน นายลิ้ม ชีวะสวัสดิ์ พักอยู่บ้านเลขที่ ๗๖/๒๔ หมู่บ้านเสนานิเวศน์ ซอยเสนานิคม ๑ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร และแม้จะมีอายุถึง ๗๘ ปีแล้ว แต่ก็ยังจำเรื่องเก่า ๆ ได้ดี สามารถบรรเลงซอด้วงและกระจับปี่ให้ฟังได้ แม้ท่านจะบ่นว่ามือสั่นแล้ว และยังจำเพลงได้แม่นยำมาก.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำให้สัมภาษณ์ของ นายลิ้ม ชีวะสวัสดิ์ เมื่อ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๕.)

นายเล็ก ทีฆกุล

(พ.ศ. ๒๔๔๕-๒๕๑๒)

นายเล็ก เป็นบุตรคนที่ ๒ ของนายลี้ และนางปลั่ง ทีฆกุล เกิดเมื่อวันอังคารที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๔๕ ที่บ้านถนนพระสุเมรุ ใกล้วัดบวรนิเวศ มีพี่ชายชื่อ ทองดี น้องชายชื่อ พื้น และน้องสาว ๒ คน ชื่อ เล็ก กับละเมียด

เริ่มเรียนหนังสือที่วัดสุทัศน์ แล้วเรียนชั้นมัธยมที่วัดราชบพิธจนจบชั้นมัธยมปีที่ ๓ แล้วจึงไปเรียนต่อที่โรงเรียนอัสสัมชัญ เมื่อจบแล้วได้เข้ารับราชการอยู่ในกรมบัญชีกลาง จนเกษียณอายุ

นายเล็กสนใจดนตรีไทยมาตั้งแต่อายุเข้าสู่วัยรุ่น เป็นศิษย์ของครูเจือ เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา โดยไปเรียนกับครูที่บ้านใกล้โรงเลี้ยงเด็กและติดตามเล่นเครื่องสายกับครูเจือมาโดยตลอด จึงได้เป็นศิษย์คนสำคัญของครูเจือ ได้ร่วมกันตั้งวง "เดชนะเสนีย์" เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘ จนกระทั่งครูเจือถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๕ ครูอีกท่านหนึ่งของนายเล็ก คือ หลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)

ความสามารถทางดนตรีนั้น มีความชำนาญมากในด้านเครื่องสาย ทั้งซอด้วง ซออู้ ขิม และออร์แกน รู้กระบวนเพลงและจังหวะ สามารถถ่ายทอดให้แก่ผู้อื่นได้ดีจนถึงการขับร้อง ผลงานที่เป็นที่พอใจมากก็คือ สามารถก่อตั้งวงดนตรีไทยของกรมบัญชีกลางได้เป็นผลสำเร็จ

ศิษย์ของครูเจือ ที่อยู่รุ่นเดียวกัน ได้แก่ เล็ก ภาณุนันท์ สำรวย สุวรรณวณิช ถาวร สุภาวสุทธิ์ ทองโปรย นุ่นสุวรรณ ชด มาลย์มงคล เทียม แย้ม-แดง ปุ๋ย มีโชค ศิริ พงษ์ปาละ นพ อดิสิงห์ ประกอบ สุกัณหเกตุ ฯลฯ ส่วนนักร้องรุ่นเดียวกันได้แก่ จิ้มลิ้ม กุลตัณฑ์ ผออง คชสังสีห์ รำจวน ถิ่นคำ และชื้น จ้อยหลักแหลม

นายเล็ก ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๒ ได้รับพระราชทานเพลิงศพ ที่วัดพระพิเรนทร์ เมื่อวันที่ ๑๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๒.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก หนังสืออนุสรณ์ งานพระราชทานเพลิงศพ นายเล็ก ทีฆกุล.)

นายเลิศ รักรุกรบ

(พ.ศ. ๒๔๓๑ - ๒๕๐๑)

นายเลิศ รักรุครบ เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๑ ย่าชื่อสั้น มารดาชื่อ เป้า บิดานั้น สืบไม่ได้ว่ามีนามใด บ้านเดิมอยู่ใกล้กับวังบางขุนพรหมของสมเด็จเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์กรมพระนคร-สวรรค์วรพินิต มีน้องชายเพียงคนเดียว ชื่อ ฉาย เมื่อแรกเกิดนั้น นายเลิศ มีลักษณะพิเศษ คือ ฝ่ามือ ฝ่าเท้า เต็มบริบูรณ์ ไม่โค้งเว้า มีจุดขาวเล็ก ๆ อยู่ตรงกลาง ซึ่งโบราณเรียกว่า "ดอกพิกุล" และถือเป็นลักษณะดี แต่พออายุได้ ๔ ปี ก็ล้มป่วยลงด้วยโรคไข้ทรพิษ เป็นเหตุให้สูญเสียดวงตาทั้งสองข้าง จึงหมดโอกาสที่จะเรียนวิชาสามัญในโรงเรียนด้วย

การศึกษาวิชาดนตรีของนายเลิศ เริ่มเมื่ออายุได้ประมาณ ๑๐ ปี หลังจากบิดาเสียชีวิตแล้ว ลุงของนายเลิศ ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งเจ้ากรม อยู่กระทรวงทหารเรือ และเป็นนักดนตรี เริ่มสอนให้เป่าขลุ่ย ต่อมาได้พาไปฝากให้อยู่ในวงดนตรีของพระองค์เจ้าสนิทพงษ์พัฒนเดช โอรสในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท ที่วังริมคลองบางหลวง จึงได้เรียนดนตรีไทยกับจางวางทั่ว พาทยโกศล และสนิทสนมกับนายเทวาประสิทธิ์ พาทยโกศล เป็นอย่างดี ได้ชักชวนกันเข้าไปเล่นดนตรีในวังบางขุนพรหมอยู่เสมอ เป็นที่เมตตาของทูนกระหม่อมบริพัตร ฯ มาก จนได้รับพระราชทานนามสกุลว่า "รักรุครบ" และได้รับพระราชทานแหนบบริพัตรด้วย ซึ่งเป็นสิ่งที่นายเลิศถือเป็นเกียรติยศสูงสุดในชีวิต

ความสามารถในการบรรเลงดนตรีไทยนั้น เครื่องดนตรีที่ถนัดที่สุด คือ ขลุ่ย รองลงมา คือ ซออู้ นายเลิศ มีลูกศิษย์อยู่มาก เฉพาะที่มาเรียนด้วยที่บ้าน มีกว่า ๒๐๐ คน ในจำนวนนี้มีนายพุฒ นันทพล รวมอยู่ด้วย และศิษย์จากสถาบัน ก็มี โรงเรียนเทพศิรินทร์ โรงเรียนเซนต์หลุยส์ สโมสรนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นต้น ผลงานด้านการแต่งเพลงมีอยู่เพลงเดียว คือ เพลงเทพทาวเหิรเถา โดยแต่งร่วมกับครูเทวาประสิทธิ์ พาทยโกศล ทำขึ้นจากเพลงหน้าพาทย์ที่ชื่อว่า "เหาะ" ทางด้านการอัดแผ่นเสียง นายเลิศ ร่วมบรรเลง ในวงมโหรีบ้านพาทยโกศล บันทึกแผ่นเสียงไว้หลายเพลง เท่าที่ค้นพบหลักฐานการอัดแผ่นเสียงเพลงเดี่ยวของนายเลิศ ก็มี เดี่ยวขลุ่ย เพลงพญาโศก นกขมิ้น ๓ ชั้น และ เชิดนอก ฝีมือดีมาก

นายเลิศ สมรสกับ นางเจียน บ้านเดิมอยู่อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี มีบุตรธิดาด้วยกัน ๖ คน คือ ฉันท์ (ช) อุทัย (ช) ไพโรจน์ (ช) ลำจวน (ญ) บำรุง (ช) และ บำเรอ (ช) ปัจจุบันมีชีวิตอยู่เพียง ๓ คน คือ อุทัย ลำจวน และ บำรุง

บั้นปลายของชีวิต นายเลิศได้ไปอยู่กับศิษย์คนหนึ่ง ชื่อ "เสมอ" ที่บ้านแถวคลองประปา สามเสน จนถึง พ.ศ. ๒๕๐๑ ก็ถึงแก่กรรม รวมอายุได้ ๗๐ ปี

จรวยพร สุเนตรวรกุล

(เรียบเรียงจากคำให้สัมภาษณ์ของทายาทนายเลิศ รัก-รุครบ โดย นายเสถียร ดวงจันทร์ทิพย์)

นางเลื่อน (สุนทรวาทิน) ผลาสินธุ์

(พ.ศ. ๒๔๕๒ ปัจจุบัน)

ครูเลื่อน สุนทรวาทิน เป็นบุตรีคนที่ ๒ ของพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) และคุณหญิงเสนาะดุริยางค์ (เรือน) เกิดเมื่อวันที่ ๑๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๒ เรียนจบวิชาสามัญระดับมัธยมจากโรงเรียนศึกษานารี เรียนวิชาดนตรีจาก พระยาเสนาะดุริยางค์ ผู้เป็นบิดา จึงนอกจากจะขับร้องได้ไพเราะสมเป็นบุตรของเอตทัคคะในดุริยางคศิลป์แล้ว ยังมีความสามารถในการบรรเลงเครื่องสาย โดยเฉพาะซออู้และขลุ่ยได้ดีเป็นพิเศษ อาจารย์เจริญใจ สุนทรวาทิน เล่าว่า นายเทวาประสิทธิ์ พาทยโกศล บุตรชายฝีมือเยี่ยมของจางวางทั่ว พาทยโกศล ครูปี่พาทย์วงวังบางขุนพรหม ชอบการขับร้องเพลงขอมทรงเครื่องของครูเลื่อนยิ่งนัก เมื่อครั้งมีการอัดแผ่นเสียงของราชบัณฑิตยสภาในปี พ.ศ. ๒๔๗๔ ท่านก็เป็นผู้หนึ่งที่ได้รับการคัดเลือกให้ทำหน้าที่ร้องส่งด้วย

หน้าที่การงานของท่านนั้นเริ่มด้วยการเข้าถวายตัวเป็นมโหรีหลวงในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จนสิ้นรัชกาลจึงได้ลาออก มาสอนการขับร้องและดนตรีอยู่ที่โรงเรียนเฉลิมสาสน์ศึกษาอันเป็นโรงเรียนที่มีชื่อเสียงในด้านการละครและดนตรีเป็นอย่างยิ่งสมัยหนึ่ง หลังจากนั้นจึงกลับเข้ารับราชการอีกครั้งหนึ่ง เป็นครูสอนขับร้องและดนตรีอยู่ที่โรงเรียนศรีอินทราทิตย์ จังหวัดสุโขทัย นานถึง ๑๖ ปี จึงโอนมาสังกัดโรงเรียนหร่ำวิทยานุกูล จังหวัดปราจีนบุรี จนเกษียณอายุราชการ

ด้านชีวิตครอบครัว ครูเลื่อนสมรสกับ นายมิ่ง ผลาสินธุ์ มีบุตรชายทั้งสิ้น ๕ คน คือ

๑. *ศุภชัย ผลาสินธุ์*	๒. *มาลา ผลาสินธุ์*
๓. *ไมตรี ผลาสินธุ์*	๔. *มนตรี ผลาสินธุ์*

๕.วันชัย ผลาสินธุ์

พิชิต ชัยเสรี

(เรียบเรียงจาก คำบอกเล่าของ อาจารย์เจริญใจ สุนทรวาทิน.)

นายวัน อ่อนจันทร์

(พ.ศ. ๒๔๖๓-ปัจจุบัน)

นายวัน อ่อนจันทร์ เป็นบุตรคนโตของ นายนิดและนางพุ่ม อ่อนจันทร์ ชาวชลบุรี เกิดเมื่อวันที่ ๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๓ มีพี่น้องรวมด้วยกัน ๓ คน มีความสามารถทางดนตรีไทยทุกคน ได้แก่ นางเวียง (จะเข้) และนายว่อง อ่อนจันทร์ (เครื่องสายรอบตัว)

เรียนหนังสือครั้งแรกที่ ร.ร.วัดหลวง จบ ป.๔

พ.ศ. ๒๔๘๔ เข้ารับราชการทหารเรือในตำแหน่ง พลทหาร

พ.ศ. ๒๔๘๗ สมรสกับนางสอาด อ่อนจันทร์ มีบุตรด้วยกัน ๗ คน

พ.ศ. ๒๔๘๕ เข้าทำงานที่กรมรถไฟ โรงงานมักกะสัน ในตำแหน่งยาม

เข้าสู่วงการดนตรีไทยเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๒ โดยบิดาเป็นผู้สอนจะเข้ให้ เพลงแรกที่เรียนคือ โหมโรงม้ารำ ต่อมาจึงไปเรียนซอด้วงกับครูหลวงประดิษฐไพเราะ เพลงที่ต่อ เช่น ม้ารำ แสนคำนึง ไส้พระจันทร์ ลาวเสี่ยงเทียน เป็นต้น

มีความถนัดในการเล่นซอด้วง ทั้งยังมีความสามารถในการเทียบเครื่องปี่พาทย์และทำเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายทุกชนิดได้

ได้รับเกียรติจากครูหลวงประดิษฐไพเราะ*ในรอบ ๒๐๐ ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์* ให้ทำพิธีไหว้ครู

ออกแสดงดนตรีครั้งแรกเมื่ออายุ ๒๒ ปีที่ชลบุรี

เริ่มถ่ายทอดวิชาดนตรีเมื่ออายุ ๕๘ ปี ถนัดสอนเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายไทยทุกอย่าง วงดนตรีก็ประเภทเครื่องสายไทย ศิษย์ที่เห็นว่ามีฝีมือคือ นายเสนีย์ เกษมวัฒนากุล และนายเกื้อกูล พงษ์มาลา

ปัจจุบันอยู่ที่ ๔๓๗/๘ ต.บางขุนศรี บางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก บันทึกประวัติศิลปินเพลงไทย ซึ่งบันทึกข้อมูลโดย นายวัน อ่อนจันทร์.)

หมื่นวีณาประจินต์ (ชิต กลัมพะกานนท์)

(พ.ศ. ๒๔๔๑-ไม่ทราบปีที่ถึงแก่กรรม)

หมื่นวีณาประจินต์ มีนามเดิมว่า **ชิต กลัมพะกานนท์** เป็นบุตรของนายเปลก และนางเชย เกิดที่ตำบลท่าช้างวังหลวง เขตพระราชวัง กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๔๑ ตรงกับวันอาทิตย์ แรม ๑๐ ค่ำ เดือน ๓ ปีจอ อยู่ในอุปการะของพระยาอุดมราชภักดี (โต สุจริตกุล) มาจนโต

เริ่มเรียนหนังสือครั้งแรกที่โรงเรียนวัดสุทัศน์ จบชั้นประถมปีที่ ๒ แล้วเข้ารับราชการเป็นมหาดเล็กฝึกหัด กรมปี่พาทย์และโขนหลวง กระทรวงวัง เมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๗ ในกองเครื่องสายฝรั่งหลวง ได้เป็นศิษย์ของพระเจนดุริยางค์ (ปิติ วาทยากร) ปฏิบัติราชการอยู่ในกรมปี่พาทย์และโขนหลวงมาตลอด จนกระทั่ง "ถูกดุลย์" จากราชการใน พ.ศ. ๒๔๗๕

หมื่นวีณาประจินต์ มีภรรยาชื่อ ลมัย ภายหลัง

ย้ายบ้านไปอยู่ที่ตำบลท่าวาสุกรี ถนนสามเสน ประวัติอื่น ๆ นอกจากนี้ไม่สามารถสืบได้.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก เอกสารทะเบียนประวัติของ กรมมหรสพ.)

หมื่นวีณินประณีต (จ่าง พันธุมจินดา)

(พ.ศ. ๒๔๔๑ ไม่ทราบปีที่ถึงแก่กรรม)

หมื่นวีณินประณีต (จ่าง พันธุมจินดาเกิดเมื่อวันที่ ๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๔๑ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ ตำบลสามเสน อำเภอดุสิต มีเชื้อสายญวน บิดาชื่อ พัน มารดาชื่อ เงิน ได้เรียนหนังสือสามัญชั้นต้นจนจบชั้นประถมปีที่ ๓ แล้วมาเรียนดนตรีสากล โดยขอเรียนจากบาทหลวง จนถึง พ.ศ. ๒๔๕๗ อายุได้ประมาณ ๑๘ ปี จึงถวายตัวเข้ารับราชการในกรมมหรสพ ในตำแหน่งนักเรียนเครื่องสายฝรั่งหลวง อีก ๓ ปี ต่อมา ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ เป็น หมื่นวีณินประณีต เมื่อวันที่ ๑๓ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๐ และได้เลื่อนเป็นรองเสวกตรีหมื่นวีณินประณีต ใน พ.ศ. ๒๔๖๕

เมื่อมีการยุบกรมมหรสพลงภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และมีคำสั่งให้ย้ายข้าราชการในกรมมหรสพเดิมมาสังกัด กรมศิลปากร ใน พ.ศ. ๒๔๗๘ นั้น หมื่นวีณินประณีต ได้ย้ายมาสังกัดอยู่ในหมวดดุริยางค์สากล กองการสังคีต กรมศิลปากร และได้เป็นครูสอนดนตรีด้วย

หมื่นวีณินประณีต มีภรรยาชื่อ ชฎูด บุตรชายคนโตชื่อ ประณีต ชีวิตครอบครัวและความสามารถในด้านดนตรีนั้น ไม่สามารถสืบรายละเอียดได้มากกว่านี้ ค้นได้แต่เพียงว่ารับราชการอยู่ในกรมศิลปากรต่อมาจนถึง พ.ศ. ๒๔๘๐ หลังจากนี้มิได้มีบันทึกประวัติเพิ่มเติมอีก.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก เอกสารทะเบียนประวัติ ของกรมศิลปากร.)

นางศรีนาฏ เสริมศิริ

(พ.ศ. ๒๔๕๕ - ๒๕๓๑)

นางศรีนาฏ เป็นบุตรีนายนาค นางจีบ เสริม–ศิริ เกิดที่บ้าน ณ ตำบลเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ ๒๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๕ เดิมชื่อ นาฏ เมื่ออายุ ๗ ปี หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลป–บรรเลง) ได้รับมาเป็นบุตรบุญธรรม เริ่มเรียนขับร้องและดนตรีตั้งแต่นั้น และหลวงประดิษฐไพเราะ ได้เปลี่ยนชื่อให้ใหม่ว่าบรรจง

เริ่มเรียนหนังสือไปพร้อมกับการดนตรีและขับร้อง โดยเรียนที่โรงเรียนราชินี จนจบชั้นมัธยมปีที่ ๓ มีความสามารถในการตีโทนรำมะนาและขับร้อง รวมทั้งบรรเลงเครื่องสายได้ หลวงประดิษฐไพเราะได้นำขึ้นถวายตัวเป็นพนักงานมโหรีในรัชกาลที่ ๗ ทำหน้าที่ขับร้องและตีโทนรำมะนาประจำวงมโหรีหลวง ซึ่งเป็นวงสตรีในราชสำนักล้วน ๆ

พ.ศ. ๒๔๗๖ หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว ไม่นานได้สมรสกับนายบุญจันทร์ โตวิสุทธิ์ ข้าราชการกรมรถไฟ เป็นนักดนตรีมีชื่อเสียงในด้านเครื่องสาย มีบุตรสองคนเป็นหญิงชื่อสุรภี และชายชื่อ จิระวุธ ครั้นถึง **พ.ศ. ๒๔๗๘** ได้ย้ายจากกรมมหรสพหลวงมาสังกัดกรมศิลปากร โดยเป็นครูสอนขับร้อง อยู่ในโรงเรียนนาฏดุริยางค์

เมื่อรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ออกประกาศให้หญิงเปลี่ยนชื่อเสียใหม่ให้สมกับเป็นเพศหญิงนั้น จมื่นมานิตย์นเรศวร์ได้เปลี่ยนชื่อให้ท่านใหม่ว่า "ศรีนาฏ" จึงใช้ชื่อใหม่นี้ตลอดมา ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๙๒ ได้เรียนโน้ตสากลและสีซอฝรั่งกับพระเจนดุริยางค์ทั้งยังได้เรียนทางขับร้องเพิ่มเติมจากหลวงเสียงเสนาะกรรณ และหม่อมต่วน ภัทรนาวิก และเรียนเครื่องหนังเพิ่มเติมจากพระพาทย์บรรเลงรมย์ จนมีความสามารถสูง

ครูศรีนาฏ เคยร่วมขับร้องเพลงไทยสากล คือ เพลงวันชาติ (๒๔ มิถุนายน) กับอาจารย์เจริญใจ สุนทรวาทิน ซึ่งอาจารย์มนตรี ตราโมท เป็นผู้ประพันธ์ในการประกวดเพลงวันชาติได้รับรางวัลที่ ๑ ได้เคยเดินทางไปเผยแพร่วัฒนธรรมร่วมกับกรมศิลปากร ณ ประเทศพม่า และลาว ในปี พ.ศ. ๒๔๘๘

ได้ถ่ายทอดวิชาดนตรีและขับร้องให้ศิษย์ในวิทยาลัยนาฏศิลป จนเกษียณอายุ ใน พ.ศ. ๒๕๑๕ แล้วเป็นอาจารย์พิเศษในวิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร แผนกดนตรีไทย สโมสรธนาคารกรุงเทพ จำกัด และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย *จนถึงแก่กรรม ในวันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๓๑ รวมอายุได้ ๗๖ ปี.*

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก วิทยานิพนธ์ศิลป เรื่อง วิธีสอนขับร้องเพลงไทย โดย นางประคอง ชลานุภาพ.)

เจ้าจอมมารดาศิลา ในรัชกาลที่ ๒

(ไม่ทราบปีที่เกิด และปีที่ถึงแก่กรรม)

เจ้าจอมมารดาศิลา เกิดในสกุล ณ บางช้าง และเป็นพระญาติสนิทของ กรมสมเด็จพระอัมรินทรามาตย์ พระบรมราชินีในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ ไม่ทราบนามบิดา ทราบแต่นามมารดาว่า ฟักทอง เป็นหลานตาของ "ขุนสนิทภิรมย์" รับราชการเป็นเจ้าจอมมารดาในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

เล่ากันต่อ ๆ มาว่า เวลาพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงพระราชนิพนธ์บทละครต่าง ๆ โดยมี กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ พระราชโอรส (ต่อมาคือ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า

เจ้าอยู่หัว) ท่านสุนทรภู่ ฯลฯ เป็นผู้ร่วมงานกวีนิพนธ์นั้น เมื่อแต่งเป็นกลอนเสร็จก็จะมีพระราชกระแสรับสั่งให้เจ้าจอมมารดาศิลา เป็นผู้บรรจุเพลงขับร้องถวายเป็นการทดลองก่อน ในขณะเดียวกันก็โปรดเกล้า ฯ ให้ตั้งพระฉายขนาดใหญ่ขึ้น แล้วโปรดเกล้า ฯ ให้พระองค์เจ้าชายพนมวัน กรมพระพิพิธโภคภูเบนทร์ ทรงประดิษฐ์ท่ารำไปพร้อมกัน โดยทรงรำอยู่หน้าพระฉาย หากเพลงและกระบวนรำเข้ากันดีแล้ว ก็โปรด ฯ ให้บันทึกไว้นับเป็นแบบอย่างการแต่งบทละครที่สมบูรณ์แบบที่สุด ซึ่งเริ่มต้นในรัชกาลที่ ๒

ไม่มีหลักฐานยืนยันว่า เจ้าจอมมารดาศิลาได้เรียนการขับร้องมาจากครูท่านใด แต่เมื่อทราบว่าเป็นชาวบางช้าง อันเป็นเมืองแห่งนักดนตรีแล้ว ก็เชื่อได้ว่า คงจะเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในเพลงการมาตามแนวของบรรพบุรุษอย่างแน่นอน ศิษย์ของท่าน คือหม่อมศิลา และหม่อมเปรม ในพระองค์เจ้าสิงหนาทราชดุรงค์ฤทธิ์ ทางขับร้องของเจ้าจอมมารดาศิลาตกทอดผ่านหม่อมศิลาผู้เป็นหลานสะใภ้ของท่านลงมายังนักร้องทุกคนในวังบ้านหม้อ อันได้แก่ หม่อมเจริญ หม่อมมาลัย หม่อมจันทร์ หม่อมคร้าม ฯลฯ ซึ่งเป็นภริยาของเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ (ม.ร.ว.หลาน กุญชร) เจ้ากรมมหรสพในรัชกาลที่ ๕

เจ้าจอมมารดาศิลา มีพระองค์เจ้าประสูติด้วยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รวม ๕ พระองค์ด้วยกัน ตามลำดับพระชนมายุ คือ พระองค์เจ้าหญิงวงศ์ (ประสูติ พ.ศ. ๒๓๓๕) พระองค์เจ้าชายพนมวัน (ประสูติ พ.ศ. ๒๓๓๗) ทรงกรมเป็นกรมพระพิพิธโภคภูเบนทร์ เป็นต้นราชสกุลพนมวัน องค์ที่ ๓ คือพระองค์เจ้ากุญชร (ประสูติ พ.ศ. ๒๓๔๑) ทรงกรมเป็น กรมพระพิทักษ์เทเวศร์ ต้นราชสกุล กุญชร องค์ที่ ๔ คือพระองค์เจ้าชาย "ทินกร" (ประสูติ พ.ศ. ๒๓๔๔) ทรงกรมเป็น กรมหลวงภูเบศนรินทร์ฤทธิ์ ต้นราชสกุล ทินกร และองค์สุดท้าย คือ พระองค์เจ้าหญิงอินทนิล (ประสูติ พ.ศ. ๒๓๕๗)

เจ้าจอมมารดาศิลานั้น ประมาณว่าเกิดในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี และถึงแก่อนิจกรรมในรัชกาลที่ ๓ รายละเอียดนอกจากนี้ยังมิอาจค้นคว้าได้.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำบอกเล่าของ ม.ล.เฉลิม กุญชร และนายสมภพ จันทรประภา.)

นายศุข ดุริยประณีต

(พ.ศ. ๒๔๒๘-๒๕๐๖)

ครูศุข ดุริยประณีต เกิดเมื่อวันที่ ๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๒๘ ที่ตำบลบางเขน ใกล้วัดสุ่ม จังหวัดนนทบุรี บิดาชื่อ อิน มารดาชื่อ สุ่ม มีพี่ชาย ๑ คน ชื่อ คำ มีพี่สาว ๑ คน ชื่อ เปรม

ท่านสมรสกับนางสาวแถม มีบุตรธิดารวม ๑๒ คน เป็นชาย ๖ คน หญิง ๖ คน ชื่อ ชุบ โชติ ชื้น ชั้น สุดา แช่มช้อย ชม ตุ๊กตา (เสียชีวิตยังเยาว์) ทัศนีย์ สุดจิตต์ สืบสุด และมีลูกชายอีก ๑ คน เสียชีวิตตั้งแต่ยังมิได้ตั้งชื่อ บุตรธิดาทุกคนที่มีชีวิตอยู่ เป็นนักดนตรีและนักร้องที่มีชื่อเสียงมากต่อมาจนปัจจุบันนี้

ท่านเริ่มเรียนดนตรีเมื่ออายุประมาณ ๑๒ ปี จากครูหงษ์และพี่ชาย จนมีความสามารถพอที่จะยึดเป็นอาชีพได้ ต่อมาจึงได้สมัครเข้าเป็นนักดนตรีที่บ้านของเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ (ม.ร.ว.หลาน กุญชร) ซึ่งเป็นผู้บัญชาการกรมโขนในขณะนั้น เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์แล้ว ทรงตั้งกรมมหรสพขึ้น และโปรด ฯ ให้โอนข้าราชการในกรมโขนและกรมปี่พาทย์จากบ้านพระยาเทเวศร์ ฯ มารวมไว้ในกรมมหรสพที่ตั้งขึ้นใหม่ ครูศุข จึงได้รับราชการในกรมมหรสพตั้งแต่นั้นมา โดยทำหน้าที่เป็นคนระนาดเอกและระนาดทุ้มเหล็ก (เวลาแสดงละครดึกดำบรรพ์)

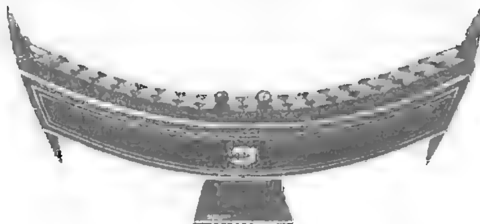
ครูศุขรับราชการอยู่ในกรมมหรสพ จนถึง พ.ศ. ๒๔๖๑ ก็ลาออกมาตั้งวงดนตรีไทยเป็นของตนเอง ชื่อว่า "วงดุริยประณีต" ตามนามสกุลที่ได้รับพระราชทานมาจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

บรรดาศิษย์ของครูศุข ก็ได้แก่ ลูกและหลานในตระกูลดุริยประณีต ที่ครูได้ถ่ายทอดวิชาและเทคนิคการเล่นดนตรีไว้ให้ จนวงดนตรีดุริยประณีตเป็นวงที่มีชื่อเสียงมากมาจนถึงปัจจุบันนี้

ท่านถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๖ ด้วยอุบัติเหตุรถคว่ำที่อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ขณะกำลังเดินทางจะไปบรรเลงปี่พาทย์ที่จังหวัดลพบุรี รวมอายุได้ ๗๘ ปี.

จรวยพร สุเนตรวรกุล

(เรียบเรียงจาก "ประวัตินักดนตรีไทย" ของ เจริญชัย ชนไพโรจน์ และคำบอกเล่าเพิ่มเติมของครูแช่มช้อย ดุริยพันธุ์.)

นายศุข นักดนตรี

(พ.ศ. ๒๔๓๖-๒๕๒๓)

นายศุข นักดนตรี เป็นบุตรของ นายเขียว และนางเที่ยง นักดนตรี เกิดที่จังหวัดสมุทรสงคราม ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๔๓๖ เรียนดนตรีจากบิดาตั้งแต่เด็ก จนสามารถร่วมวงประกอบอาชีพร่วมกับบิดาได้ โดยทำหน้าที่เป็นคนเป่าปี่ ต่อมาได้เข้ามากรุงเทพ ฯ ได้เป็นศิษย์ของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) จนได้เป็นคนเป่าปี่ประจำวง นายศุข มีความสามารถเล่นดนตรีได้รอบวง ตลอดจนเครื่องสาย มีความรู้ความชำนาญในการบรรเลงประกอบการแสดงโขนละครได้เป็นอย่างดี ตลอดจนถึงเพลงพิเศษ เช่น สะระหม่า บัวลอย

ในปลายรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ร่วมวงกับหลวงประดิษฐ์ไพเราะ บันทึกเสียงกับห้างสุธาดิลก โดยทำหน้าที่เป็นผู้เป่าปี่ใน และร่วมวงกับ คุณหญิงรามบัณฑิตสิทธิเศรณี (เยี่ยม สุวงศ์) บันทึกแผ่นเสียงตราเศรณี กับบริษัทอัดแผ่นเสียงเยอรมัน และห้าง ต.เง็กชวน นายศุข เป็นผู้ให้ข้อสังเกตว่า การบรรเลงปี่และขลุ่ย เวลาบันทึกเสียงควรบรรเลงอยู่ห่าง ๆ วง จะได้เสียงไพเราะมากกว่าอยู่ชิดวง

ในวงการกีฬา นายศุข เป็นผู้เป่าปี่มวยไทย โดยมี ครูพริ้ง ดนตรีรส เป็นผู้ตีกลองประกอบ มาตั้งแต่สมัยเวทีมวยไทยยังเป็นเวทีคาดเชือก สนามมวยที่ไปทำหน้าที่เป่าปี่ประจำ คือ สนามมวยสวนกุหลาบ ท่าช้าง และศาลาแดง ทางปี่มวยและทางปี่เพลงบัวลอยได้มอบไว้กับศิษย์คณะแสงทับทิม ปทุมธานี

นายศุขแต่งงานกับภรรยาชื่อลิ้ม มีบุตร ๓ คน ชื่อ จำรวย สำราญ และทองหล่อ ต่อมามีภรรยาคนที่ ๒ ชื่อ ทุน มีบุตรชายหญิงด้วยกัน ๗ คน เป็นนักดนตรี ๕ คน คือ

๑. ชาย ชื่อ ทองห่อ ชำนาญระนาดทุ้มมาก

๒. ชาย ชื่อ ศิริ เล่นดนตรีไทยได้รอบวง มีความสามารถมาก

๓. ชาย ชื่อ ชฎิล ชำนาญการตีฆ้องและขับร้อง

๔. หญิง ชื่อ ศิริกุล มีความสามารถในการขับร้อง

๕. ชาย ชื่อ ดวง มีฝีมือในการเป่าปี่ เคยรับราชการในกรมประชาสัมพันธ์ ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๒๖) เสียชีวิตแล้ว

นายศุข ได้ถ่ายทอดวิชาดนตรีไทยให้แก่บุตรธิดา และศิษย์ เป็นจำนวนไม่น้อย ตลอดชีวิตไม่เคยรับราชการ ยึดอาชีพเป็นนักดนตรีอิสระ ถึงแก่กรรมด้วยโรคมะเร็งที่ปอด เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๓ รวมอายุได้ ๘๗ ปี.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำบอกเล่าของ นายศิริ นักดนตรี.)

นายสกล แก้วเพ็ญกาศ

(พ.ศ. ๒๔๕๒-ปัจจุบัน)

นายสกล แก้วเพ็ญกาศ มีนามเดิมว่า **จงกล** เปลี่ยนชื่อเป็น สกล ในสมัยที่จอมพลป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นสมัยที่มีการพัฒนาเรื่องชื่อกันมาก ชื่อจงกล แปลว่า ดอกบัว ซึ่งเป็นชื่อดอกไม้ไม่เหมาะจะเป็นชื่อผู้ชาย ทางราชการจึงขอให้เปลี่ยน บิดามีนามว่า นายเหรียญ มารดามีนามว่า นิล อาชีพหลักของบิดามารดาคือ การบรรเลงดนตรี ปู่ของท่านมีนามว่า เอี่ยม ย่ามีนามว่า แสง ตามีนามว่า น้อย และยายมีนามว่า พัน นายสกลจึงได้ถือกำเนิดมาในตระกูลของนักดนตรีที่บรรพบุรุษได้สืบทอดมา

ครูสกลเกิดเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๕ ปีระกา พ.ศ. ๒๔๕๒ อันเป็นปลายสมัยรัชกาลที่ ๕ สถานที่เกิดคือ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี มีพี่สาวหนึ่งคน ชื่อ ถนอม สุนทรนัฏ มีความสามารถในการบรรเลงดนตรีทั้งเครื่องสายและปี่พาทย์ มีพี่ชายหนึ่งคนชื่อบุญช่วย มีความสามารถในการบรรเลงปี่พาทย์ได้รอบวง ตัวนายสกลเองมีความสามารถในการบรรเลงปี่พาทย์และแตรวงได้ทุกเครื่อง สมรสกับนางไล้ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ไม่มีบุตรธิดาด้วยกัน แต่มีบุตรบุญธรรมเป็นหญิง ๑ คน ชื่อ สำรวย เอมอิ่ม มีความสามารถในการขับร้อง

เริ่มเข้าเรียนที่โรงเรียนวัดพิกุลเงิน จนอ่านออกเขียนได้ และอุปสมบทที่วัดพิกุลเงิน เช่นเดียวกัน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓ มีหลวงพ่อแฉ่ง เป็นพระอุปัชฌาย์ นายสกล มีอาชีพเป็นนักดนตรีมาตลอด โดยมิได้ประกอบอาชีพในด้านอื่นเลย เพราะเป็นอาชีพที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เริ่มเรียนดนตรีเมื่ออายุ ๘ ปี จากครูเหรียญ ผู้เป็นบิดา ในเพลงสาธุการ ต่อมาได้เป็นศิษย์ของครูพร้อม สุนทรนัฏ เรียนฆ้องใหญ่ แตรวง และปี่คาริเน็ตแล้ว ยังได้ต่อระนาดเอกเพลงหน้าพาทย์บางเพลง เพลงเดี่ยวอีกหลายเพลง เช่น พญาโศก สารถี แขกมอญ เชิดนอก เป็นต้น ครูคนต่อมา มีนามว่า กล้าย ณ บางช้าง สอนระนาดเอก ต่อเพลงทางเดี่ยวให้ ได้แก่ กราวในเถา พญาครวญ พญาโศก (คนละทางกับที่ได้จากครูพร้อม) ครูคนสุดท้าย คือ หลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ซึ่งได้สอนทางฆ้องใหญ่และระนาดเอกให้ รวมทั้งเป็นผู้สอนเพลงหน้าพาทย์ต่าง ๆ ให้ และต่อเพลงเดี่ยวแขกมอญให้ นายสกลมีความสามารถทั้งในการบรรเลงและขับร้อง เครื่องดนตรีที่ถนัดมากที่สุดได้แก่ระนาดเอก ซึ่งสามารถบรรเลงทางเดี่ยวเพลงกราวในเชิดนอก สารถี แขกมอญ พญาโศก พญาครวญ และทยอยเดี่ยวได้ดีเป็นพิเศษ ทำหน้าที่เป็นผู้บรรเลงระนาดเอกประกอบการแสดงโขนละครอยู่เป็นประจำ สามารถเทียบเสียงเครื่องดนตรี ขึ้นเครื่องหนัง เหลาผืนระนาด ทั้งเอกและทุ้ม และทำอังกะลุงได้ ได้รับมอบให้เป็นผู้ทำพิธีไหว้ครูจากหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) และได้ต่อหน้าทับพิเศษจากหลวงประดิษฐ์ไพเราะไว้หลายชุด เช่น สมิงทอง ม้าย่อง เพลงหน้าพาทย์

ที่ร้องได้ ได้แก่ ตระนิมิตร ตระนอน กลองโยน กราวรำ กราวใน และเชิดนอก เพลงที่ชอบร้องมาก คือ เพลงแป๊ะและเพลงจระเข้หางยาว ระดับเสียงนั้น ร้องได้ตั้งแต่เสียงเพียงออ จนถึงเสียงบนสุดที่เรียกว่า ชวาไม่หลบ เริ่มถ่ายทอดวิชาดนตรีให้แก่ผู้อื่นตั้งแต่อายุ ๒๓ ปี โดยสอนที่บ้านบางใหญ่เท่านั้น ศิษย์ของท่านที่มีชื่อเสียงได้แก่ สุรเดช กิ่มเปี่ยม สมูล เผือกทองคำ มนัส ตาดสุวรรณ กันยา โรหิตาจล ประยูร พักภู่ เป็นต้น ท่านมีความสามารถสอนได้ทุกเครื่อง ตั้งแต่ปี่ ระนาด ฆ้อง เครื่องสายไปจนถึงเครื่องประกอบจังหวะรวมทั้งอังกะลุงได้ด้วย วิธีการสอนของท่านใช้วิธีให้ท่องจำ แต่ถ้าต้องการให้สอนด้วยวิธีใช้โน้ตท่านก็สามารถบอกให้ได้

เพลงที่ท่านแต่งมีทั้งทางร้อง ทางเครื่อง และทางเดี่ยว ส่วนมากเป็นการตัดและขยายจากของเดิม ได้แก่ เพลงนางเยื้องเถา ตุ๊กตาเถา แขกตะแร็กเต็กเถา แขกยามดึกเถา ส่วนทางร้องได้แต่งเพลงกัลยาเยี่ยมห้องและแขกกะเล็งเถา ซึ่งมีครูบุญยงค์ เกตุคง เป็นผู้แต่งทางเครื่อง การเผยแพร่ผลงานดนตรีไทยนั้น ได้ออกแสดงครั้งแรกเมื่ออายุ ๘ ปี ที่จังหวัดนนทบุรี ได้รับรางวัลด้วย แสดงเดี่ยวระนาดเอกครั้งแรกเมื่ออายุ ๑๖ ปี ที่บ้านพระยาอภัย ตำบลราชวงศ์ กรุงเทพมหานคร ได้รับรางวัลเป็นเงิน ๕ บาท

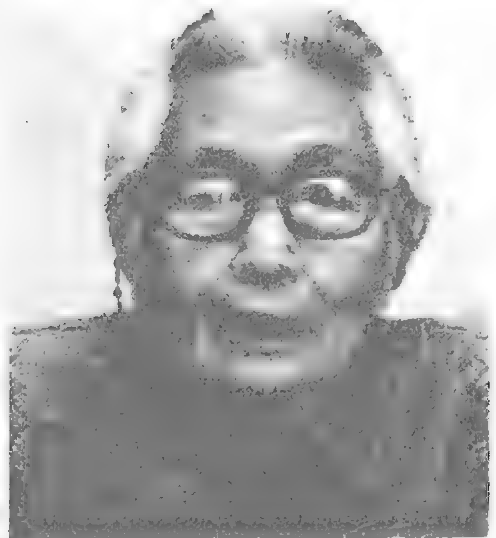
นายสกล แก้วเพ็ญกาศ เป็นผู้มีหลักวิชาเป็นครูที่มีลูกศิษย์เป็นจำนวนมาก ปัจจุบันท่านมีอายุ ๗๙ ปีเศษ พักอยู่บ้านเลขที่ ๖๔/๑ ตำบลบางแม่นาง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก แบบบันทึกประวัติศิลปินเพลงไทย ซึ่งให้รายละเอียดโดยนายสกล แก้วเพ็ญกาศ เมื่อวันที่ ๑๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๕.)

เจ้าจอม ม.ร.ว.สดับ (ลดาวัลย์) ในรัชกาลที่ ๕

(พ.ศ. ๒๔๓๓-๒๕๒๖)

เจ้าจอม ม.ร.ว.สดับ เดิมชื่อ **ม.ร.ว.สั้น ลดาวัลย์** เกิดในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันศุกร์ แรม ๑๑ ค่ำ เดือน ๓ ตรงกับวันที่ ๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๓๓ ณ วังกรมหมื่นภูมินทรภักดี ตำบลปากคลองตลาด แขวงพระราชวัง กรุงเทพมหานคร เป็นบุตรีของหม่อมเจ้าเพิ่ม และหม่อมช้อย ลดาวัลย์ นับเนื่องเป็นหลานทวดในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ และเจ้าจอมมารดาเอม (น้อย) เมื่ออายุ ๑๑ ขวบ ได้เข้าถวายตัวอยู่ในพระอุปการะของ พระอัครชายาเธอพระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์ กรมพระสุทธาสินีนาฏ เปลี่ยนชื่อเป็น "สดับ" เมื่อเข้ามาอยู่ในวังหลวงแล้ว

พ.ศ. ๒๔๔๘ อายุ ๑๕ ปี ได้ถวายตัวเข้ารับราชการฝ่ายใน ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ รับราชการเป็นเจ้าจอม

เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๘ อายุยังไม่เต็ม ๑๖ ปี

เริ่มหัดดนตรีไทยโดยเฉพาะหัดขับร้อง เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๗ โดยเริ่มต่อเพลงกับคุณเฒ่าแก่จีบ แล้วต่อเพลง ๓ ชั้น จากหม่อมส้มจีน (ในพระยาราชานุประพันธ์ สุดใจ บุนนาค) ต่อเพลงละครจาก หม่อมศิลา (ในพระองค์เจ้าสิงหนาท–ราชดุรงค์ฤทธิ์) ต่อเพลงขับร้องกับเดี่ยวซอสามสายบางเพลงจาก หม่อมสุด (ในสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ ช่วง บุนนาค) และยังมีครูสอนร้องอีก ๓ ท่าน คือ คุณปลีก พนักงานสะอาด แม่หลง และหม่อมคล้ำหรือหม่อมคร้าม ในเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์

ได้รับการครอบให้เป็นคนร้องในพิธีไหว้ครู โดยประดิษฐ์ไพเราะ (ตาด) และเป็นศิษย์ของพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) ด้วยมีความสามารถในการขับร้องยอดเยี่ยมคนหนึ่งในราชสำนักรัชกาลที่ ๕ เสียงเพราะ แหลมสูงและดัง ท่านครูจัดให้เป็น "คนเสียงกรวด" เป็นต้นเสียงมาตั้งแต่ก่อนจะได้เป็นเจ้าจอม ได้ขับร้องเพลงจากพระราชนิพนธ์เรื่องเงาะป่า เป็นรุ่นแรก โดยที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์บทร้องพระราชทานลงมาจากในที่เป็นตอนสั้น ๆ แล้วพระยาเสนาะดุริยางค์เป็นผู้บรรจุเพลงให้เจ้าจอมสดับเป็นต้นเสียงขับร้อง มีนักร้องร่วมวงสมัยนั้นอีกหลายท่าน อาทิ นางสาวเยี่ยม ณ นคร (ต่อมาเป็น คุณหญิงรามบัณฑิต–สิทธิเศรณี) นางสาวเป้า และครูท้วม ประสิทธิกุล เป็นต้น มีความสามารถในการขับร้อง เป็นที่ต้องพระราชหฤทัยในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นอันมาก นัยว่าร้องดี เสียงดังฟังชัด แบ่งวรรคตอนถูกต้อง และอักขระชัดเจนดี มีอารมณ์แทรกได้ถูกที่ตามความหมายของบทร้อง เป็นผู้มีความรู้ ได้เพลง ๒ ชั้นมาก ในปี พ.ศ. ๒๕๒๐ ได้บอกทางเพลงเก่า ๆ ไว้แก่นักร้องกรมศิลปากรหลายครั้งด้วยกัน และได้มีการบันทึกเทปไว้ด้วยที่กองการสังคีต กรมศิลปากร

เจ้าจอม ม.ร.ว. สดับ เป็นผู้ที่มีการศึกษาดี มีความรู้ทางธรรมะ จนถึงเขียนหนังสือบทร้อยกรองและคาถาเป็นภาษาบาลีได้ ผลงานของท่าน คือ ปิยมหาราชวรสุส ทกขิณานุปทานคาถา ฯ และลิลิตสั้น ๆ ชื่อว่า บทปฏิการคุณมารดา ทั้งได้ให้สัมภาษณ์เรื่องราวเก่า ๆ สมัยรัชกาลที่ ๕ ไว้มาก ใน พ.ศ. ๒๕๒๕ ท่านอายุ ๙๑ ปีแล้ว แต่ความจำยังดีมาก ได้เป็นผู้เล่าประวัติหม่อมส้มจีน ประวัติคุณหญิงรามบัณฑิตสิทธิเศรณี ประวัติคุณเฒ่าแก่จีบ ประวัติ ม.ร.ว.จำรัสศรี และประวัติการเกิดบทพระราชนิพนธ์เงาะป่า ไว้เป็นบันทึกในอดีตที่สำคัญยิ่ง

เจ้าจอมสดับเป็นหนึ่งในกลุ่มนักร้องที่ได้ทำหน้าที่เป็น "นางร้องไห้" ชุดสุดท้ายแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงสวรรคต และพระบรมศพประดิษฐาน ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท (พ.ศ. ๒๔๕๓-พ.ศ. ๒๔๕๔) ต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้า ฯ ให้เลิกธรรมเนียมนางร้องไห้มาแต่ครั้งนั้น เพลงนางร้องไห้ จึงมีท่าว่าจะสูญ มีเหลือเจ้าจอมสดับเพียงคนเดียวที่ยังจำได้ และได้ร้องบันทึกเสียงฝากไว้กับพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าเฉลิมพลฑิฆัมพร

ท่านถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๒๖.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำบอกเล่าของเจ้าจอม ม.ร.ว.สดับ ลดาวัลย์ ในรัชกาลที่ ๕.)

ขุนสนิทบรรเลงการ (จง จิตตเสวี)

(พ.ศ. ๒๔๔๒-ไม่ทราบปีที่ถึงแก่กรรม)

ขุนสนิทบรรเลงการ (จง จิตตเสวี) เกิดในสมัยรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันพฤหัสบดีขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๗ ปีกุน ตรงกับวันที่ ๑๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๒ เป็นบุตรของหลวงคนธรรพวาที (จ่าง จิตตเสวี) และนางเทียบ เป็นน้องชายของพระยาภูมีเสวิน (จิตร จิตตเสวี) เมื่อยังเล็กได้เรียนหนังสือที่วัดช่างเหล็ก ต่อเพลงจากท่านบิดามาแต่เล็ก เมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๘ อายุเพียง ๖ ปี ได้เข้ารับราชการถวายตัวเป็นมหาดเล็กในรัชกาลที่ ๖ สมัยเมื่อยังดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ รับพระราชทานเงินเดือน เดือนละ ๕ บาท จนอายุ ๑๘ ปี จึงได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น ขุนสนิทบรรเลงการ เมื่อวันที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ อยู่ในตำแหน่งนี้ตลอดมาจนออกจากราชการเมื่อวันที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๕

ขุนสนิทบรรเลงการ เป็นคนมีฝีมือดีในทางเครื่องสาย สีซอไพเราะมาก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้า ฯ ให้ย้ายไปเป็นนักสีไวโอลิน ๑ ของวงเครื่องสายฝรั่ง แล้วไม่ได้ย้ายกลับมาแผนกดนตรีไทยอีก มีบุตรกับ ครูละเมียด จิตตะเสวี (จะเข้) ๑ คน ชื่อ เจริญ จิตตเสวี ไม่เป็นนักดนตรี

ไม่มีการบันทึกไว้ว่า ท่านถึงแก่กรรมเมื่อใด.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก เอกสารทะเบียนประวัติกรมมหรสพ สำนักพระราชวัง และคำบอกเล่า ของอาจารย์มนตรี ตราโมท.)

นางสนิทบรรเลงการ (ละเมียด จิตตเสวี)

(พ.ศ. ๒๔๔๗-๒๕๑๖)

ครูละเมียด จิตตเสวี เป็นบุตรีของนายเปรม และนางจีบ สวนรัตน์ เกิดที่ตำบลบางขุนพรหม กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน

พ.ศ. ๒๔๔๗ เนื่องจากบิดาเป็นครูเครื่องสายทำจะเข้และซอขายที่บ้าน จึงได้เริ่มเรียนเครื่องสายกับบิดาและหัดจะเข้เป็นพิเศษ เล่นดนตรีได้ตั้งแต่อายุ ๘ ปี

เมื่ออายุได้ ๕ ปี (พ.ศ.๒๔๕๖) ได้เริ่มเรียนหนังสือชั้นประถมศึกษาที่โรงเรียนราษฎร์แห่งหนึ่งใกล้บ้าน จนอ่านออกเขียนได้ บิดาจึงให้ออกจากโรงเรียนมาช่วยงานดนตรี และส่งตัวไปเรียนจะเข้กับหลวงว่องจะเข้รับ (โต กมลวาทิน) ระหว่างนั้นก็เล่นเครื่องสายเป็นอาชีพตลอดมาจนมีชื่อเสียงว่าเป็นนักดีดจะเข้ฝีมือดีที่สุดคนหนึ่งของประเทศไทย

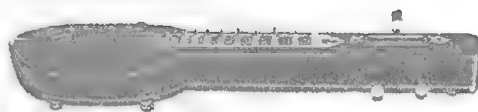
พ.ศ. ๒๔๘๒ ได้เข้ารับราชการเป็นศิลปินจัตวาในแผนกดนตรีไทย กองดุริยางค์ศิลป์ กรมศิลปากร ซึ่งต่อมาเปลี่ยนเป็นกองการสังคีต กรมศิลปากร เริ่มตั้งแต่ได้รับเงินเดือน เดือนละ ๒๐ บาท จนถึง พ.ศ. ๒๕๐๗ เป็นเวลาถึง ๒๕ ปี จึงได้เลื่อนเป็นศิลปินตรี รับเงินเดือน เดือนละ ๕๐๐ บาท ขณะนั้นท่านอายุได้ ๖๐ ปี พอดี จึงออกจากราชการตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๗ เป็นต้นมา

เกี่ยวกับความสามารถ เป็นที่ยอมรับกันในวงการดนตรีไทยว่า ฝีมือจะเข้ดีเป็นเลิศ เมื่อเข้าวงเครื่องสายปี่ชวาร่วมกับอาจารย์มนตรี ตราโมท ครูเทียบ คงลายทอง ครูละม่อม ดูรยชีวิน หลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดูรยชีวิน) ครูประเวช กุมุท ครูพริ้ง ดนตรีรส แล้ว ไม่ปรากฏว่า วงเครื่องสายปี่ชวาวงใดจะบรรเลงได้ดีเท่าวงนี้เลย เพราะทุกคนฝีมือดีเท่าเทียมกันและชำนาญยิ่งในแนวทางของแต่ละคน ครูละเมียดเคยเดี่ยวจะเข้อัดเสียงไว้กับห้าง ต.เง็กชวน เพลงลาวแพน เขมรปี่แก้ว สักวา กราวใน เป็นต้น ปัจจุบันคงเหลือแต่เพียงเพลงลาวแพน ที่ยังพอจะหาฟังได้

ครูละเมียด สมรสกับ ขุนสนิทบรรเลงการ (จง จิตตเสวี) มีบุตรชายคนเดียว ชื่อ เจริญ แต่มิได้เป็นนักดนตรีตามบิดามารดา ท่านถึงแก่กรรม เมื่อวันที่ ๑๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๖.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก เอกสารทะเบียนประวัติของกองการสังคีต กรมศิลปากร.)

หม่อมส้มจีน

(พ.ศ. ๒๔๐๐-๒๔๕๔)

หม่อมส้มจีน เป็นภรรยาคนหนึ่งแต่มิใช่ภรรยาคนแรกของพระยาราชานุประพันธ์ (สุดใจ) เป็นนักร้องเพลงไทยที่มีชื่อเสียงมากในสมัยรัชกาลที่ ๕ ไม่ทราบว่าเป็นบุตรีของท่านผู้ใด คาดว่าจะเกิดในปลายรัชกาลที่ ๔ ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๐๐–พ.ศ. ๒๔๐๕ เมื่อเป็นเด็กได้เข้ามาอยู่ในบ้านพระยาราชานุประพันธ์ (สุดใจ) ณ ตำบลคลองบางหลวง บริเวณคลองซอยทางเข้าคลองบางไส้ไก่ ธนบุรี ได้ฝึกหัดร้องละครแต่ครั้งนั้น เนื่องจากเป็นคนเสียงดี จึงมีชื่อเสียงมาตั้งแต่อายุยังน้อย

และได้ต่อเพลงสามชั้นกับครูแปลก ประสานศัพท์ (พระยาประสานดุริยศัพท์) และได้ชื่อว่าเป็นคนร้องเพลงสามชั้นดีมากคนหนึ่ง เคยร้องเพลงอยู่ในวังบูรพาภิรมย์ด้วย

เมื่อเจ้าดารารัศมี พระราชชายาในรัชกาลที่ ๕ โปรดให้หัดดนตรีแก่ข้าหลวง ณ พระตำหนักในวังหลวง ราว พ.ศ. ๒๔๔๐–พ.ศ. ๒๔๔๖ นั้น ครูแปลก ได้เข้าไปสอนดนตรี และหม่อมส้มจีนได้เข้าไปสอนขับร้อง ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๔๗ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประทับ ณ พระที่นั่งวิมานเมฆ พระราชวังดุสิต พระอัครชายาเธอพระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์ ได้ตั้งวงมโหรีหญิงขึ้น โดยมีขุนเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) เป็นครูผู้ควบคุม เนื่องจากไม่มีครูสอนขับร้องเพลงสามชั้น พระอัครชายา ฯ จึงทรงขอตัวหม่อมส้มจีนเข้ามาเป็นครูสอนขับร้องที่พระราชวังดุสิต จึงได้เป็นครูของ เจ้าจอม ม.ร.ว.สดับ ในรัชกาลที่ ๕ ครูของนางสาวเยี่ยม ณ นคร (ต่อมาเป็นคุณหญิงรามบัณฑิตสิทธิเศรณี เยี่ยม สุวงศ์ นักร้องมีชื่อ) รวมทั้งเป็นครูของ ครูท้วม ประสิทธิกุลด้วย ส่วนศิษย์ที่เป็นนักร้องชาย เท่าที่ทราบมีเพียงผู้เดียว คือ นายหยิน (ต่อมาเป็นที่ขุนลิขิตสุนทร) เป็นนักร้องประจำอยู่แตรวงกองทัพเรือในสมัยรัชกาลที่ ๕

เนื่องจากมีอายุรุ่นราวคราวเดียวกับพระยาประสานดุริยศัพท์ (พระยาประสาน ฯ เกิด พ.ศ. ๒๔๐๓) และเล่นดนตรีด้วยกันเป็นประจำ จึงเข้าออกวังบูรพาภิรมย์เสมอ ได้ร่วมงานบันทึกเสียงลงกระบอกเสียงร่วมกับพระยาประสาน ฯ และหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง เมื่อครั้งยังใช้ชื่อว่า นายสอน) มาตั้งแต่เริ่มมีการบันทึกเสียงในเมืองไทยใหม่ ๆ จนได้ชื่อว่า เป็นนักร้องหญิงไทยคนแรกที่ได้บันทึกเสียงลงกระบอกเสียง แบบเอดิสัน

ผลงานของหม่อมส้มจีน ต่อมาได้บันทึกเป็นจานเสียงกับบริษัท International Talking Machine เป็นแผ่นเสียงโอเดี้ยน ตราตึก จำนวนมาก ปรากฏบนหน้าแผ่นเสียงว่า ใช้พิณพาทย์วงนายแปลก นายสอน ซึ่งก็คือ วงของวังบูรพาภิรมย์นั่นเอง เพลงที่บันทึกไว้มี ตับนางลอย เขมรใหญ่ ๓ ชั้น ลมหวน ๓ ชั้น มโหรีตับแขกมอญ มาลีหวน ๓ ชั้น แสนเสนาะ ๓ ชั้น บุหลัน ๓ ชั้น ใบ้คลั่ง ๓ ชั้น ครั้นครูแปลกได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น ขุนประสานดุริยศัพท์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๒ หม่อมส้มจีนได้อัดแผ่นเสียงรุ่นหลังสุดกับบริษัทพาโลโฟนและแผ่นเสียงตรารามสูร–เมขลา ชุดนี้มีมโหรี ตับทะแย ต่อยรูป ๓ ชั้น การเวก ๓ ชั้น ลมหวน ๓ ชั้น ชมดงนอก แขกมอญ ๓ ชั้น ทยอยนอก ๓ ชั้น สี่บท ๓ ชั้น เชิดจีน บุหลัน ๓ ชั้น จระเข้หางยาว ฯลฯ อีกมากมาย จึงได้ชื่อว่า เป็นต้นตำรับการขับร้องเพลงสามชั้นในสมัยรัชกาลที่ ๕

น้ำเสียงของหม่อมส้มจีนนั้น แหลมเล็ก ร้องเพลงชัดถ้อยชัดคำ ลีลาการเอื้อนละเอียดละออหมดจด พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดว่า ร้องเพลงดีและทรงคุ้นเคยจนถึงบันทึกชื่อหม่อมส้มจีนไว้ในหนังสือพระราชนิพนธ์ไกลบ้าน

ชีวิตสมรสของหม่อมส้มจีนไม่สู้จะราบรื่นนัก เนื่องจากท่านพระยาผู้สามีนิยมเล่นการพนันภายหลังต้องพระราชอาญาและยากจนลงมาก หม่อมส้มจีนต้องออกหาเงินเลี้ยงดูครอบครัว แต่ท่านก็ยังรักและเคารพท่านเจ้าคุณสามีอยู่มาก เข้าใจว่าท่านเจ้าคุณจะถูกถอดยศ เพราะปรากฏว่าท่านเอ่ยนามของเจ้าคุณสามีว่า "ท่านผู้นั้น" มิได้เรียกว่า "เจ้าคุณ" เยี่ยงภรรยาทั่วไปจะพึงเรียก

ในการยกย่องสามี หม่อมส้มจีนมิได้มีบุตรกับเจ้าคุณเลย

ใน พ.ศ. ๒๔๕๓ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าหัว สวรรคต หม่อมส้มจีน ได้กลับเข้าไปช่วยงานในวังหลวง พักอยู่ที่ตำหนักพระอัครชายาเธอ พระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์ เพื่อช่วยงานครัวและร้อยดอกไม้ ซึ่งจะต้องทำเป็นประจำทุกวันด้วยงานพระบรมศพยังมีติดต่อกันอยู่ ถึงเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๕๔ ขณะอยู่ในวังหลวงท่านป่วยด้วยโรคอหิวาต์ ท้องเสียอย่างแรง เพียงคืนเดียวอาการก็เพียบหนัก เจ้าจอม ม.ร.ว.สดับ ได้ตามหม่อมเพื่อน (ในสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์, ช่วง บุนนาค) ซึ่งเป็นเพื่อนรักของหม่อมส้มจีน มารับตัวออกจากวังไปอยู่กับหม่อมเพื่อน ได้วันเดียวก็ถึงแก่กรรม รวมอายุได้ ประมาณ ๕๐ ปี.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก การสัมภาษณ์ เจ้าจอมม.ร.ว.สดับ ลดาวัลย์ ในรัชกาลที่ ๕ และ ครูท้วม ประสิทธิกุล อาจารย์มนตรี ตราโมท คุณลาวัณย์ โชตามระ และจากหนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าเหมวดี พ.ศ. ๒๕๑๘.)

นายสมภพ ขำประเสริฐ

(พ.ศ. ๒๔๖๘-ปัจจุบัน)

นายสมภพ ขำประเสริฐ เกิดเมื่อวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๘ ที่บ้านใกล้วัดเทพธิดาราม ต่อมาได้ย้ายไปอยู่ข้างโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จึงได้ยินและได้เห็นทหารเดินแถวเป่าแตรมาตั้งแต่เด็ก ครั้นโตขึ้นได้เรียนหนังสือที่โรงเรียนวัดชนะสงครามและไปเรียนต่อที่โรงเรียนเซนต์คาเบรียล จนจบชั้นประถมปีที่ ๔ ไม่ได้เรียนต่ออีก เผอิญญาติชื่อ "ครูเสนอ" เป็นบุตรเจ้าเมืองอ่างทอง ชวนไปหัดเป่าแตรที่ตำบลวัดโพธิ์เอน อำเภอท่าช้าง จังหวัดอ่างทอง จึงไปหัดอยู่กับเพื่อน ๆ รวม ๑๒ คน ทุกวันตั้งแต่เช้าจนสายจนได้เพลงโยสลัม ๒ ชั้น จากนั้นก็กลับกรุงเทพมหานคร ขณะนั้นอายุได้ ๑๔ ปี เมื่อมาอยู่กรุงเทพ ฯ ได้มีโอกาสรู้จัก ครูประสบ เรืองจรูญ (พระสังขรักษ์ วัดพระพิเรนทร์ ปัจจุบัน) ซึ่งมีความรู้ทั้งทางปี่พาทย์ ขับร้อง และเล่นลิเกได้ ครูประสบพาตัวไปฝากเป็นลูกศิษย์ของครูพุ่ม โตสง่า ครูสอนดนตรีไทยที่มีชื่อเสียงมากคนหนึ่ง เพลงแรกที่ครูพุ่มต่อให้ คือ เพลงสาธุการ ซึ่งครูสมภพ สามารถตีได้จบภายในวันเดียว เลยได้เป็นลูกศิษย์ของครูพุ่ม ร่วมกับคนอื่น ๆ อีก ๘ คน เครื่องดนตรีที่ฝึกคือ ฆ้องวงใหญ่ ระนาดเอก และระนาดทุ้ม ตามลำดับ ขณะที่อยู่เรียนดนตรีที่บ้านครูพุ่มนี้ ครูสมภพ มีหน้าที่จ่ายตลาดและตำน้ำพริก จนอายุได้ ๑๗ ปี สามารถตีฆ้องเพลงกราวในได้

โดยอาศัยจดจำเอาจากการที่ได้ยิน นายช่อ อากาศโปร่งฝึกตีเป็นประจำทุกวัน เมื่อครูพุ่มได้ทราบก็ต่อเพลงกราวใน ๓ ชั้น ให้ แล้วให้สิทธิพิเศษไม่ต้องจ่ายตลาดและตำน้ำพริกอีกต่อไป แต่จะต้องซ้อมตีระนาดและฆ้องใหญ่ เพลงกราวในให้คล่องภายในระยะเวลาที่กำหนดคือ ครึ่งเดือนแรกตีติดต่อกันจนจบ ๓ เที่ยว หลังจากนั้นให้ตีติดต่อกันจนจบ ๕ เที่ยว ในเดือนที่ ๒ พอขึ้นเดือนที่ ๓ ให้ตีติดต่อกันจนจบ ๑๖ เที่ยว การตีติดต่อกันโดยไม่หยุดเลยเป็นจำนวน ๑๖ เที่ยวของเพลงกราวในนั้น นับว่าต้องใช้ความพยายามและความอดทนมาก ครูสมภพใช้เวลาอยู่หลายเดือนกว่าจะทำสำเร็จ ตั้งแต่นั้นมาก็ได้รับความไว้วางใจจากครูพุ่มมาก เพราะเป็นศิษย์ที่มีความพยายามและความอดทนดี และก่อนที่ครูพุ่มจะถึงแก่กรรมก็ได้ต่อเพลงกราวในเถาให้เป็นเพลงสุดท้าย

พ.ศ. ๒๔๗๘ ได้ฝากตัวเป็นศิษย์ของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ได้รับความรู้ทางดนตรีแตกฉานมากขึ้น ได้รับคำแนะนำจากนักดนตรีรุ่นพี่อีกหลายคน เช่น ครูใจ ครูเผือด ครูพิมพ์ ครูฟุ้ง วิชชเวช และครูทองต่อ กลีบชื่น (คือเรือเอกโองการ กลีบชื่น) ศิษย์ร่วมรุ่นในสำนักดนตรีแห่งนี้ก็มี นายประสิทธิ์ ถาวร นายกิ่ง พลอยเพชร นายช่อ อากาศโปร่ง นายบุญยงค์ เกตุคง นายบุญยัง เกตุคง ร้อยเอกเสนาะ หลวงสุนทร และศาสตราจารย์ ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์ เมื่อหลวงประดิษฐ ฯ ถึงแก่กรรมก็ได้ต่อเพลงกับครูโองการ กลีบชื่น ต่อมา

พ.ศ. ๒๔๘๔ สมรสกับนางสาวประชิต นักร้องเพลงไทยเสียงดี ซึ่งปัจจุบันนี้เป็นครูสอนวิชาดนตรีไทยศึกษาอยู่ที่โรงเรียนวัดราชาธิวาส กรุงเทพมหานคร มีบุตรธิดาด้วยกัน ๔ คน ทุกคนมีพรสวรรค์ทางด้านดนตรีไทยและนาฏศิลป์ กำลังศึกษาอยู่ในวิทยาลัยนาฏศิลป์ด้วย

ความสามารถในด้านดนตรีไทยของครูสมภพนั้น เป็นที่ยอมรับนับถือกันโดยทั่วไป กรมศิลปากรได้ออกวุฒิบัตรรับรองการเป็นศิลปินทางดนตรีไทยของท่าน และได้รับมอบให้เป็นผู้ทำพิธีไหว้ครูจากคุณหญิงชิ้น ศิลปบรรเลง เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๓ ผลงานด้านดนตรีไทยของท่าน นอกจากความชำนาญอย่างยิ่งในการบรรเลงระนาดเอก ระนาดทุ้ม ฆ้องใหญ่ และ ฆ้องเล็กแล้ว ยังได้แต่งเพลงไว้หลายเพลง คือ เพลงโหมโรงมหาราช ๓ ชั้น เพลง มะลิวัลย์ ๓ ชั้น เพลงจำปานารีเถา เพลงโหมโรงปฐมฤกษ์ ๓ ชั้น และเพลงม่านมงคลใหญ่ ๓ ชั้น เพลงที่ปรับปรุงทางเปลี่ยน ได้แก่ เพลงจระเข้หางยาวเถา เพลงพันธุ์ฝรั่งเถา (ทางฝรั่ง) และเพลงสร้อยมยุรา (ทางมอญ) เพลงที่แต่งทางใหม่สำหรับประกอบการแสดงละครเรื่องนางหงส์ ได้แก่ เพลงย่ำไทยและเพลงท้ายเครื่องต่าง ๆ อีกหลายเพลง สำหรับเพลงจำปานารีเถา ที่ท่านแต่งใหม่ทั้งเพลงนั้น ครูประชิตผู้ภรรยาเป็นผู้ประดิษฐ์ทางขับร้อง นอกจากนี้ยังมีเพลงทางเดี่ยวที่ท่านแต่งขึ้นอีก คือ เพลงสุดสงวน ๓ ชั้น สำหรับบรรเลงเดี่ยวด้วย ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ฆ้องใหญ่และฆ้องเล็ก เพลงหกบท ๓ ชั้น สำหรับเครื่องปี่พาทย์รอบวง เพลงอาเฮีย ๓ ชั้น สำหรับระนาดทุ้ม ฆ้องใหญ่ และฆ้องเล็ก

พ.ศ. ๒๕๑๗ เคยนำวงเข้าประชันปี่พาทย์ที่วัดพระพิเรนทร์ กรุงเทพมหานคร ได้รับรางวัลชนะเลิศ ปัจจุบันนี้ ครูสมภพ สอนดนตรีไทยอยู่ที่มหาวิทยาลัยศิลปากร นครปฐมและพักอยู่ที่บ้านเลขที่ ๔๑/๒๖ จรัลสนิทวงศ์ ฯ (เสสะเวช) แขวงท่าพระ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร.

วชิราภรณ์ วรรณดี

(เรียบเรียงจาก บทความ "สยามสังคีต" ของ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล.)

หมื่นสมัคเสียงประจิตร์ (เจ๊ก ประสานศัพท์)

(พ.ศ. ๒๔๓๖-ไม่ทราบปีที่ถึงแก่กรรม)

ราชทินนามนี้เขียนไว้ ๒ แบบ คือ **สมัคเสียงประจิต และสมัคเสียงประจิตร์** เดิมชื่อ **เจ๊ก ประสานศัพท์** เป็นบุตรของนายแย้มและนางจ้อย เกิดเมื่อวันพุธ แรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะเส็ง ตรงกับวันที่ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๓๖ ณ บ้านตำบลวัดเทพธิดาราม กรุงเทพมหานคร นายแย้มผู้เป็นบิดานั้นรับราชการในกระทรวงวัง ได้เป็นที่ "หมื่นไกรชวา" ต่อมาได้ย้ายมาอยู่ กรมมหรสพ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น "พระพิณบรรเลงราช"

พระพิณบรรเลงราช เป็นน้องชายร่วมบิดามารดาเดียวกันกับพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) หมื่นสมัคเสียงประจิตร์ จึงเป็นหลานลุงของพระยาประสาน ฯ และได้เรียนดนตรีไทยจากบิดาและลุงมาตั้งแต่เล็กจนสามารถเป่าปี่ได้ดี และเล่นปี่พาทย์ได้รอบวง

เมื่ออายุได้ ๑๓ ปี ได้เข้าเรียนในโรงเรียนวัดเทพธิดาราม เรียนจนจบชั้นปีที่ ๓ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๒ และได้เข้ารับราชการในกรมพิณพาทย์หลวง ตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๔ รับพระราชทานเงินเดือนขั้นแรก เดือนละ ๒๐ บาท รับราชการติดต่อกันมาเป็นเวลา ๖ ปี ถึงวันที่ ๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ ได้รับพระราชทานเงินเดือน เดือนละ ๒๘ บาท และได้รับบรรดาศักดิ์เป็น "หมื่นสมัคเสียงประจิตร์" พ.ศ. ๒๔๖๔ ได้กราบถวายบังคมลาออกจากราชการเพราะป่วย (ไม่ทราบว่าเป็น โรคอะไร) และย้อนกลับเข้ารับราชการอีกในปีต่อมา ทำงานอยู่ได้ไม่นานก็ลาออกไปเมื่อวันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๕ จากนั้นก็มิได้กลับเข้ารับราชการอีกเลย

หมื่นสมัค ฯ ได้ชื่อว่าเป็นผู้เป่าปี่ประจำสนามมวยคนแรกของเวทีมวยราชดำเนิน ท่านแต่งงานกับนางสาวทิพย์ บุตรนายกี้ นางคำ (ไม่ทราบนามสกุล) และไม่ทราบว่ามีบุตรเป็นนักดนตรีหรือไม่ หมื่นสมัค ฯ มีน้องชายต่างมารดาคนหนึ่ง ชื่อนายปรุง ประสานศัพท์ รับราชการอยู่ในวงเครื่องสายฝรั่งหลวง ซึ่งก็เป็นศิษย์ของพระยาประสาน ฯ และพระเจนดุริยางค์ นายปรุงได้แยกเสียงประสานเพลงไทยตามแนวสากลไว้หลายเพลง และยังใช้บรรเลงมาจนทุกวันนี้.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก บันทึกประวัติของกรมมหรสพ คำบอกเล่าของ อาจารย์มนตรี ตราโมท และ "ประวัตินักดนตรีไทย" ของ เจริญชัย ชนไพโรจน์.)

นายสมาน ทองสุโชติ

(พ.ศ. ๒๔๖๒-๒๕๒๓)

นายสมาน ทองสุโชติ เกิดเมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ ตรงกับวันพุธขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะแม ที่อำเภอบางขุนเทียน กรุงเทพ-มหานคร บิดา ชื่อ แต้ม มารดา ชื่อ คล้าย มารดาถึงแก่กรรมตั้งแต่นายสมานอายุได้ ๗ ปี และบิดาก็ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุนับแต่นั้น นายสมานจึงได้เข้าไปอยู่ในบ้านของเจ้าพระยาสุธรรมมนตรี (ปลื้ม สุจริตกุล) และเติบโตในบ้านนี้ตลอดมา

ในบ้านของเจ้าพระยาสุธรรมมนตรี มีครูสอนดนตรีไทย ชื่อนายหรั่ง พุ่มทองสุก มีฝีมือมาก นายสมานได้เริ่มเรียนดนตรีกับครูหรั่ง จนสามารถเล่นเครื่องดนตรีได้รอบวง เป็นคนมีความจำดีเป็นเลิศจึงแม่นเพลงมาก ได้ตระเวนเล่นดนตรีไปตามสถานที่ต่าง ๆ ต่อมาได้เล่นดนตรีประจำวงปี่พาทย์บางบัวทอง ของ คุณประสาท สุขุม ท่านเคยต่อเพลงจากบ้านท่านจางวางทั่ว พาทยโกศล และเคยตีฆ้องประจำวงดุริยประณีต

เมื่อเข้ารับราชการอยู่ที่กรมประชาสัมพันธ์แล้ว ได้แต่งเพลงใหม่ขึ้นหลายเพลง ได้แก่ มอญขว้างดาบเถา นาคนิมิตรเถา (แม่งู) ผลงานเพลงชิ้นสำคัญที่ถือเป็นงานชิ้นเอก คือ เพลงทางเดี่ยวจะเข้เพลงสุดสงวน นกขมิ้น และสุรินทราหู ได้รับราชการอยู่ที่กรมประชาสัมพันธ์นาน ๓๐ ปี ลูกศิษย์ทางดนตรีไทยของท่านมีหลายคน เช่น สุรเดช กิ่มเปี่ยม จ.ส.อ.สุรินทร์ สงฆ์ทอง จ.ส.อ.ทองสุก กลั่นรอด และกิตติพงษ์ มีป้อม เป็นต้น

นายสมาน ทองสุโชติ มีภรรยาคนแรก ชื่อ ต่วน มีลูกชาย ๑ คน และได้ภรรยาอีกคน ชื่อ สำราญ มีลูกชาย ๒ คน ลูกสาว ๓ คน ในบั้นปลายของชีวิต ก่อนเกษียณอายุ ๒๒ วัน ท่านได้ป่วยเป็นโรคหัวใจผสมไตวาย และถึงแก่กรรมที่โรงพยาบาลธนบุรี กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ ๘ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๓ รวมอายุได้ ๖๑ ปี.

วชิราภรณ์ วรรณดี

(เรียบเรียงจาก บทความ "สยามสังคีต" ของนายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๓ หน้า ๕.)

ขุนสมานประหาสกิจ (แคล้ว วัชโรบล)

(พ.ศ. ๒๔๑๒-๒๔๘๖)

ขุนสมานประหาสกิจ นามเดิม คือ **นายแคล้ว วัชโรบล** เกิดเมื่อปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๔๑๒ ที่จังหวัดเพชรบุรี บิดาชื่อ ขุนศุภมาตรา (ครื้น) มารดาไม่ปรากฏนาม

เมื่อเป็นเด็กนายแคล้ว วัชโรบล ได้เรียนหนังสือที่วัดมหาธาตุ จังหวัดเพชรบุรี เริ่มเรียนดนตรีที่บ้านของข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลราชบุรี เจ้าพระยาสุรพันธพิสุทธิ (เทศ บุนนาค) ซึ่งเป็นพี่เขยของท่าน ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๕๗ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จมาซ้อมรบเสือป่าที่ตำบลเจ็ดเสมียน จังหวัดราชบุรี นายแคล้ว ได้มาร่วมซ้อมรบด้วย ได้มีโอกาสขึ้นเสียงเปียนโนซึ่งเสียงเพี้ยนบรรเลงไม่ได้ ถวายจนเป็นที่พอพระราชหฤทัย และได้ซ่อมเครื่องถวายอีกหลายครั้ง จึงทรงพระราชทานนามสกุลให้ว่า "วัชโรบล" ซึ่งได้มาจากนามบรรพบุรุษของท่าน คือ นายบัว กับ นางแก้ว

นายแคล้ว วัชโรบล มีภรรยาและบุตร ดังนี้

ภรรยาคนแรก ชื่อ วัน มีบุตรชื่อ เคลิ้ม

ภรรยาคนที่ ๒ ชื่อ เป็น มีบุตรชื่อ คล้อง กับ คลุ้ม

ภรรยาคนที่ ๓ ชื่อ ย้อย มีบุตรชื่อ คล้ำ

ภรรยาคนที่ ๔ ชื่อ ใหม่ มีบุตรชื่อ เคลือบ กับ แคลง

นายแคล้ว ได้เข้ารับราชการอยู่ในกรมมหรสพ ทำหน้าที่จำอวดหลวง ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น "ขุนสมานประหาสกิจ" ระหว่างที่รับราชการ ได้รับพระราชทานบ้านให้อยู่ที่ปากคลองตลาด ที่บ้านนี้ ท่านได้ตั้งแตรวงขึ้น รับจ้างบรรเลงในงานต่าง ๆ ทั้งในกรุงและต่างจังหวัด อีกทั้งยังรับบรรเลงหน้าโรงภาพยนตร์ และในโรงประกอบการฉายภาพยนตร์ด้วย

ในการต่อเพลงนั้น ขุนสมานประหาสกิจ ใช้วิธีจำเสียงแบบโบราณ ไม่เคยใช้โน้ตเลย ท่านสามารถเล่นดนตรีได้หลายอย่างและผลิตเครื่องดนตรีขายได้อีกด้วย เช่น ขลุ่ย และกลองมะริกัน นอกจากนี้ยังสามารถซ่อมเครื่องดนตรีได้หลายอย่าง ท่านเป็นคนแรกที่สามารถซ่อมลิ้นออร์แกนได้ สามารถซ่อมหีบเพลงชักได้ดี และสามารถพันสายลวดทองแดงทำเป็นสายเปียนโนได้

ผลงานของขุนสมานประหาสกิจในปัจจุบันนี้ มีเหลืออยู่น้อย ส่วนมากเป็นแผ่นเสียงเก่าไม่กี่แผ่น ซึ่งขุนสมานประหาสกิจได้บรรเลงดนตรีประกอบการร้อง ใช้ชื่อวงว่า "วงนายแคล้ว"

ท่านเป็นทั้งหัวหน้าวงดนตรีและครูสอนดนตรี ลูกศิษย์คงมีหลายคนแต่ไม่ปรากฏนาม และบรรดาลูกชายของท่านทั้งหมดมีหัวทางดนตรีทุกคน แต่ไม่มีใครยึดเป็นอาชีพเลย

ขุนสมานประหาสกิจ ได้ใช้ชีวิตในบั้นปลายอยู่แถวบ้านหม้อ ถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ อายุได้ ๗๔ ปี.

วชิราภรณ์ วรรณดี

(เรียบเรียงจาก บทความ "สยามสังคีต" ของ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล.)

ขุนสมานเสียงประจักษ์ (เถา สินธุนาคร)

(พ.ศ. ๒๔๓๖-ปัจจุบัน)

ขุนสมานเสียงประจักษ์ มีนามเดิมว่า **เถา สินธุนาคร** บิดาชื่อ สิน มารดาชื่อ มี สืบเชื้อสายนักดนตรีมาจากบิดา คือ ครูสิน และตระกูลของท่านมีอาชีพนักดนตรี มีเสภาโขนละครติดต่อกันมาแต่ครั้งต้นกรุงรัตนโกสินทร์ นางมี ผู้เป็นมารดา นับญาติเป็นน้องของหลวงกล่อมโกศลศัพท์ (จอน สุนทรเกศ) นักร้อง นักแหล่เทศน์และคนเห่เรือในขบวนพยุหยาตราทางชลมารค สมัยรัชกาลที่ ๕ รัชกาลที่ ๖ และรัชกาลที่ ๗ นางมีเป็นบุตรของนายเทศ และนางผิว ซึ่งมีเชื้อสายดนตรีและละครเช่นเดียวกับญาติฝ่ายบิดา

ขุนสมาน ฯ เกิดที่ตำบลวังหลัง (บ้านขมิ้น) เขตบางกอกน้อย กรุงเทพ ฯ เมื่อวันศุกร์ เดือน ๗ ปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๔๓๖ (แต่ในประวัติราชการบันทึกไว้ว่า เกิดวันที่ ๑๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๓๗ ซึ่งไม่ตรงกับที่ท่านให้สัมภาษณ์) เริ่มเรียนหนังสือที่วัดระฆังโฆสิตาราม และเรียนดนตรีจากท่านบิดามาตั้งแต่เล็ก จนสามารถตีระนาด ตีฆ้อง และตีกลองหน้าทับ ประกอบการแสดงโขนละครได้ตั้งแต่อายุราว ๑๐ ปี เมื่ออายุได้ ๑๒ ปี บิดาได้ส่งเข้าไปปฏิบัติหน้าที่แทนตัวที่วังบ้านหม้อ อันเป็นแหล่งรวมนักปี่พาทย์โขนละครของกรมมหรสพหลวงในสมัยรัชกาลที่ ๕ ภายใต้บังคับบัญชาของเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ (ม.ร.ว.หลาน กุญชร) เจ้ากรมมหรสพในสมัยนั้น ที่วังบ้านหม้อนี้เอง ท่านได้ต่อเพลงจาก พระประดิษฐ์ไพเราะ (ตาด) และต่อระนาดจาก ขุนเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทร–วาทิน) ได้ เป็นเพื่อนตีระนาดรุ่นเดียวกับนายศุขดุริยประณีต หลังจากอยู่ที่วังบ้านหม้อได้ไม่นาน หม่อมเจ้าถูกถวิล สุขสวัสดิ์ ได้มาเห็นฝีมือว่า อายุเพียง ๑๒ ปี ก็สามารถเล่นปี่พาทย์ได้รอบวง จึงนำตัวเข้าเฝ้า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้งยังทรงดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงรับไว้เป็นมหาดเล็กข้าหลวงเดิม แต่ต่อมาเจ้าพระยาเทเวศร์ ฯ ทรงนำเรื่องขึ้นกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า ขุนสมาน ฯ เป็นเด็กในสังกัดกรมมหรสพใต้บังคับบัญชาของท่านอยู่ก่อน เพราะมาเข้าเวรแทนบิดา คือ นายสิน ที่วังบ้านหม้อ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตัดสินว่า ขุนสมาน ฯ ควรกลับไปสังกัดเดิมที่บ้านเจ้าพระยาเทเวศร์ เริ่มเข้ารับราชการเมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๘ เป็นมหาดเล็กพิณพาทย์เวรฤทธิ์ รับพระราชทานเบี้ยหวัดปีละ ๘ บาท จนถึง พ.ศ. ๒๔๕๓ อันเป็นปีสุดท้ายในรัชกาลที่ ๕ จึงได้เพิ่มเป็นปีละ ๑๒ บาท

พ.ศ. ๒๔๕๔ ได้ย้ายมาสังกัดกรมพิณพาทย์หลวง กรมโยธามหาดเล็ก เงินเดือน ๒๐ บาท แล้วย้ายมาสังกัดกรมมหรสพ กระทรวงวัง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗ เงินเดือน ๒๕ บาท อยู่มาจนถึง พ.ศ. ๒๔๖๕ ได้รับพระราชทานเงินเดือน เดือนละ ๔๕

บาท เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้จัดวงดนตรีเครื่องสายฝรั่งหลวงขึ้นนั้น ขุนสมานได้ไปเรียนดนตรีสากลกับ นาซารี นักดนตรีชาวอิตาเลียน ซึ่งสมเด็จเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ ทรงจัดให้เข้ามาสอนแตรวงทหารมหาดเล็ก ได้เริ่มเรียนโน้ตสากล หัดเล่นเปียนโน เป่าปี่ และได้มาเรียนต่อกับพระเจนดุริยางค์ (ปิติ วาทยากร) จนสามารถอ่านและเขียนโน้ตสากลได้คล่องแคล่วชำนาญ เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตั้งเสือป่าพรานหลวงขึ้น และทรงปรารภจะมีวงดนตรีประจำกองเสือป่าพรานหลวงนี้ พระเจนดุริยางค์ได้กราบทูลว่า ควรจะใช้วงปี่สก็อต จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ซื้อปี่สก็อตเข้ามา ๖ ชุด ขุนสมาน ฯ ได้หัดเป่าปี่สก็อตตั้งแต่ครั้งนั้น นับเป็นนักเป่าปี่สก็อตรุ่นแรกแห่งประเทศไทย

ขุนสมาน ฯ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหมื่นสมานเสียงประจักษ์ เมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๘ ได้มีการปรับขั้นเงินเดือนใหม่ แต่แทนที่จะได้เงินเดือนเพิ่มกลับลดลงเหลือเดือนละ ๔๐ บาท (เดิมได้ ๔๕ บาท) แล้วได้รับเพิ่มเป็น ๔๒ บาท เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ จนถึง พ.ศ. ๒๔๗๘ จึงย้ายมาสังกัดหมวดดุริยางค์สากล แผนกละครและสังคีต กองศิลปวิทยาการ กรมศิลปากร กระทรวงธรรมการ ได้รับเงินเดือน เดือนละ ๔๒ บาทเรื่อยมาจนถึง พ.ศ. ๒๔๘๐

ท่านเป็นผู้มีฝีมือดนตรีรอบตัว ทั้งดนตรีไทยและสากล รวมทั้งสามารถขับร้องดีกรับขับเสภาได้ด้วย สมัยเมื่อท่านเป็นหนุ่ม เคยเข้าไปเล่นดนตรีกับครูเหลือ ซึ่งเป็นครูคุมวงดนตรีอยู่กับครูปั้น ในวังของกรมหมื่นพิชัยมหินทโรดม จนต่อมาเคยถวายการสอนเปียนโนแก่ ม.จ.พรรณเพ็ญแข เพ็ญพัฒน์ (กฤดากร) พระธิดาของกรมหมื่นพิชัย ฯ ในสมัยที่กรมศิลปากรต้องนำวงดนตรีออกมาบรรเลงที่ท้องสนามหลวงในโอกาสวันนักขัตฤกษ์ ขุนสมาน ฯ มีหน้าที่ต้องไปร่วมบรรเลงด้วยเป็นประจำทั้งวงไทยและวงสากล และเมื่อโรงเรียนวชิราวุธเริ่มมีวงปี่สก็อต ขุนสมาน ฯ ก็ได้เข้าไปเป็นครูสอนด้วย

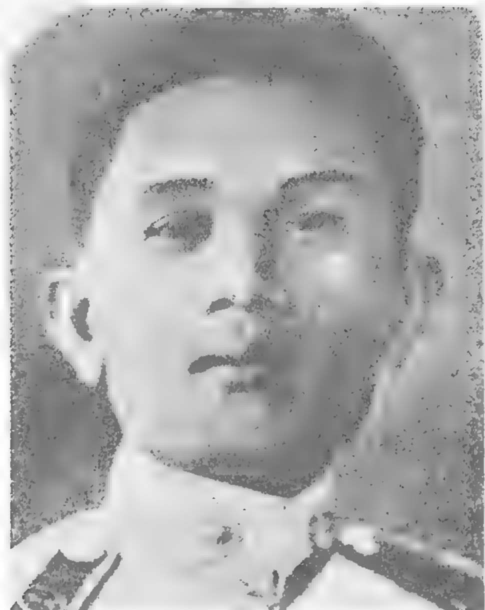
ปี พ.ศ. ๒๕๒๖ นี้ ขุนสมาน ฯ มีอายุ ๙๑ ปี พักอยู่ที่บ้านซอยศาลาต้นจันทร์ บ้านขมิ้น ยังมีสุขภาพแข็งแรงและสามารถเล่าเรื่องเก่า ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการค้นคว้าในด้านดนตรีเป็นอย่างยิ่ง.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำให้สัมภาษณ์ของ ขุนสมานเสียง-ประจักษ์ และเอกสารทะเบียนประวัติของกรมมหรสพ.)

พระสรรเพลงสรวง (บัว กมลวาทิน)

(พ.ศ. ๒๔๓๐-๒๔๖๙)

พระสรรเพลงสรวง (บัว กมลวาทิน) เป็นนักดนตรีไทยที่มีฝีมือและชื่อเสียงมากคนหนึ่งในสมัยรัชกาลที่ ๖ และที่ ๗ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เกิดที่ตำบลผักไห่ แขวงเมืองกรุงเก่า จังหวัดอยุธยา เมื่อวันเสาร์เดือนยี่ ปีกุน ตรงกับเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๓๐ บิดาชื่อ จัน มารดาชื่อ พัน ได้เรียนดนตรีมาจากบ้านผักไห่บ้างแล้วตั้งแต่เด็ก จนสามารถร่วมวงกับผู้ใหญ่ได้ โดยเฉพาะสีซออู้ได้ดีมาก เมื่ออายุประมาณ ๑๓–๑๔ ปี ได้เข้ามาอยู่ที่วัดชนะสงคราม กรุงเทพ ฯ เรียนหนังสือที่วัดนี้ประมาณ ๒ ปีเศษ สอบได้ชั้นสี่ประโยคหนึ่งเมื่ออายุ ๑๖ ปี ได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็กในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ เมื่อครั้งยังดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ อายุได้ ๑๗ ปี ได้รับพระราชทานเงินเดือนขั้นแรก เดือนละ ๒๐ บาท เนื่องจากมีความรู้หนังสือดี จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเงินค่าวิชาเพิ่มให้อีก เป็นเงินเดือน เดือนละ ๖๐ บาท พ.ศ. ๒๔๕๒ ครั้นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสวยราชย์แล้ว โปรดเกล้า ฯ พระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น ขุนสรรเพลงสรวง เมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๗ รับพระราชทานเงินเดือนเท่าเดิม และในปีเดียวกันนี้ ได้รับพระราชทานเหรียญดุษฎีมาลาด้วย (ไม่มีเข็มศิลปวิทยา) มีตำแหน่งเป็นรองหุ้มแพร

วันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ เป็นหลวงสรรเพลงสรวง

พ.ศ. ๒๔๖๑ เป็นมหาดเล็กหุ้มแพร และเมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๗ เป็น "พระสรรเพลงสรวง" เป็นบรรดาศักดิ์สุดท้ายที่ได้รับ รับพระราชทานเงินเดือน เดือนละ ๑๑๐ บาท และรับพระราชทานตราช้างเผือก ชั้น ๔ เมื่อสิ้นรัชกาลที่ ๖ แล้ว ยังรับราชการต่อมาจนถึงแก่กรรมในรัชกาลที่ ๗

พระสรรเพลงสรวง เป็นผู้มีฝีมือดีมาแต่อายุยังน้อย เรียนดนตรีมาจากบ้านเดิม แล้วมาเรียนต่อจากพระยาประสานดุริยศัพท์ โดยเฉพาะสามารถเป่าปี่ได้ดี ทั้งปี่ใน ปี่นอกและปี่ชวา พระยาประสาน ฯ มอบหน้าที่ให้เป็นคนวงพิณพาทย์หลวง ว่าเป่าปี่เสียงดีทางดี และเฉลียวฉลาด แม่นเพลง ในด้านเครื่องสายก็สีซออู้ ซอด้วง ได้ดี แต่ที่ได้รับการยกย่องคือ สีซออู้ได้ไพเราะนัก เวลาบรรเลงเครื่องสายวงหลวง หากได้เข้าชุดกับหลวงไพเราะเสียงซอ (สีซอด้วง) และหลวงว่องจะเข้รับ (เล่นจะเข้) แล้ว เป็นที่ยกย่องว่า ฝีมือเท่าเทียมกัน บรรเลงได้ดีเยี่ยมเสมอมา จนถึงข้าราชการฝ่ายใน (สตรี) ในวังต้องการเล่นเครื่องสายหรือหัดเครื่องสาย จะต้องเชิญทั้ง ๓ ท่านที่กล่าวนามมานี้ไปเป็นครูสอน หรือร่วมวงด้วยเสมอมา เป็นที่คุ้นเคยกับเจ้านายตั้งแต่มเหสีเทวีมาจนถึงข้าหลวงในตำหนักเล็กใหญ่ ทั้งในวังหลวงและพระราชวังดุสิต เคยร่วมงานอัดแผ่นเสียงกับเจ้าคุณประสานดุริยศัพท์และเคยเดี่ยวปี่เพลงลาวแพน ไว้กับบริษัทแผ่นเสียง His Master Voice (หมายเลข CG 13-13859-60) เคยควบคุมวงดนตรีของพระสุจริตสุดา พระสนมเอกในรัชกาลที่ ๖ และเป็นครูสอนซออู้ให้แก่ ครูฉลวย จิยะจันทน์ นอกจากนี้ยังได้รับพระราชทานเหรียญบำเหน็จรางวัลแห่งความยั่งยืนในราชการเสือป่า ๑๕ ปี อีกด้วย

ชีวิตครอบครัว พระสรรเพลงสรวง แต่งงานครั้งแรกกับ นางสาวทับทิม บุตรีนายทิน และนางจีบ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๕ มีบุตร ๔ คน ชาย ๒ คน ชื่อ กมล และกุมุท หญิง ๒ คน ชื่อ พัน และ บุศรา หย่าขาดจากคุณทับทิม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔ มาแต่งงานกับ ม.ล.ชลินทร์ ทินกร มีบุตรชาย ๓ คน ชื่อ บรรเลง ดำรงค์ และสมพงษ์ ตามลำดับ ไม่ปรากฏว่ามีบุตรคนใดเป็นนักดนตรี ม.ล.ชลินทร์ ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๑๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๘

พระสรรเพลงสรวง ได้รับพระราชทานนามสกุล "กมลวาทิน" เพราะมีชื่อเดิมว่า "บัว" ตามประกาศ ลงวันที่ ๑๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๖ พร้อมกับหลวงบรรเลงเลิศเลอ (กร กรวาทิน) และหลวงศรีวาทิต (อ่อน โกมลวาทิน) ในรัชกาลที่ ๗ ท่านก็ยังเป็นคนปี่ของวงปี่พาทย์หลวง และกำลังเตรียมตัวที่จะเป่าปี่ในขบวนพยุหยาตราทางชลมารค แต่ป่วยด้วยโรคริดสีดวงทวาร ตกโลหิตเสียก่อน ได้เข้ารักษาตัวที่โรงพยาบาลกลางและแพทย์ได้ทำการผ่าตัดให้ แต่แผลยังไม่ทันหายดีก็ขอกลับบ้านก่อน กลับมาอยู่บ้านไม่นานก็ตกโลหิตอีก แล้วมีอาการโรคบาดทะยักแทรก ถึงแก่กรรมที่บ้านถนนสามเสน ตำบลบางขุนพรหม เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๙ โดยมิได้มีโอกาสเป่าปี่เป็นครั้งสุดท้ายตามที่ได้ตั้งใจไว้ รวมอายุได้ ๓๙ ปี.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก เอกสารทะเบียนประวัติ กรมมหรสพ.)

หลวงสร้อยสำเนียงสนธ์ (เพิ่ม วัฒนวาทิน)

(พ.ศ. ๒๔๓๔-๒๔๙๐)

หลวงสร้อยสำเนียงสนธ์ (เพิ่ม วัฒนวาทิน) เป็นบุตรคนรองของนายอ่ำ และนางบัว วัฒนวาทิน มีพี่ชายชื่อ นาค (ต่อมาได้เป็นที่หลวงพวงสำเนียงร้อย) บ้านเดิมอยู่หลังวัดดุสิตาราม ตำบลบางกอกน้อย กรุงเทพ ฯ เกิดเมื่อวันพุธขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีเถาะ ตรงกับวันที่ ๑๖ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๔ เมื่อยังเล็กได้เรียนหนังสือกับสมภารแสง แห่งวัดน้อยทองอยู่ รุ่นเดียวกับหลวงบรรเลงเลิศเลอ (กร กรวาทิน) ขุนเพลินเพลงประเสริฐ (จี่ วีณิน) และขุนเพลิดเพลงประชัน (บุศย์ วีณิน) ทั้งหมดนี้ได้เป็นศิษย์รุ่นเล็กของครูช้อย สุนทรวาทิน ซึ่งสมภารแสงได้เชิญมาเป็นครูสอนประจำอยู่ที่วัดน้อยทองอยู่ ต่อมาครูช้อยมีธุรกิจในการสอนดนตรีในวังมากขึ้น จึงได้ต่อเพลงจากนักดนตรีรุ่นพี่ที่เป็นศิษย์ครูช้อยและเป็นหลานรักของสมภารแสง มีนามว่า นายแหยม วีณิน (ต่อมาได้เป็นที่พระประดับดุริยกิจ) จนมีความสามารถตีระนาดและฆ้องได้ดี

พ.ศ. ๒๔๔๘ อายุได้ ๑๔ ปี ได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็กในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ครั้งยังดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ ทำหน้าที่เป็นพนักงานพิณพาทย์ส่วนพระองค์ ได้รับพระราชทานเงินเดือน เดือนละ ๒๐ บาท และได้เป็นที่ ขุนสร้อยสำเนียงสนธ์ เมื่อวันที่ ๒๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๘ รับพระราชทานเงินเดือน เดือนละ ๔๐ บาท ทำหน้าที่เป็นคนตีฆ้องใหญ่ประจำวง มีความรู้ทางเพลงดีและมีฝีมือดีพอประมาณ ได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นหลวงสร้อยสำเนียงสนธ์ เมื่อวันที่ ๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๕

หลวงสร้อยสำเนียงสนธ์ ได้รับพระราชทานนามสกุล "วัฒนวาทิน" ตามประกาศ ลงวันที่ ๑๙ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๖ ได้รับพระราชทานตรามงกุฎสยามชั้นที่ ๕ เหรียญรัตนาภรณ์ ชั้นที่ ๕ ฯลฯ ในรัชกาลที่ ๗ ได้ลาออกจากราชการแล้วย้ายไปอยู่ต่างจังหวัด ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๐ เวลา ๐๕.๐๐ น. ด้วยโรคไข้มาเลเรีย.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก เอกสารทะเบียนประวัติ กรมมหรสพ สำนักพระราชวัง และคำบอกเล่า ของ อาจารย์มนตรี ตราโมท.)

นายสวง เอี่ยมแม้น

(พ.ศ. ๒๔๖๖- ปัจจุบัน)

นายสวง เอี่ยมแม้น เป็นบุตรนายวาศ นางอึง เอี่ยมแม้น เกิดที่กิ่งอำเภอหนองแขม กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๖ บิดามารดามีอาชีพหลักในการทำสวน มีพี่น้องร่วมบิดามารดาอีก ๓ คน ชื่อ รำจวน สงวน และอนงค์ ไม่มีใครที่เป็นนักดนตรี

เริ่มเรียนหนังสือที่โรงเรียนวัดม่วง บางแค จนจบชั้นประถมปีที่ ๔ ในระหว่างนี้ ได้เริ่มหัดดนตรีกับบิดาโดยเริ่มเรียนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๖ (อายุ ๑๐ ปี) จนสามารถบรรเลงเพลงร่วมวงกับบิดา ออกงานต่าง ๆ ได้

ต่อมาได้ต่อเพลงเพิ่มเติมกับครูจำรัส หมอยา โดยเรียนฆ้องวงใหญ่แล้วต่อตับพรหมาศ กับเพลงเถาต่าง ๆ ในปี พ.ศ. ๒๔๘๕ ได้เข้ามาเป็นศิษย์ของ ครูโชติ ครูชื้น และครูชั้น ดุริยประณีต ต่อระนาดเอกได้ จนถึงเดี่ยวทุกอย่าง และเล่นดนตรีปี่พาทย์ได้คล่องแคล่วมาก รวมทั้งได้เรียนหน้าพาทย์สามารถบรรเลงประกอบการแสดงโขนละครได้เป็นอย่างดี

เริ่มแสดงฝีมือเดี่ยวเพลงด้วยระนาดและฆ้องใหญ่ตั้งแต่อายุ ๑๕ ปี และแสดงฝีมือเดี่ยวระนาดเอกทางวิทยุกระจายเสียงครั้งแรกเมื่ออายุ ๑๘ ปี โดยออกอากาศที่วิทยุศาลาแดง

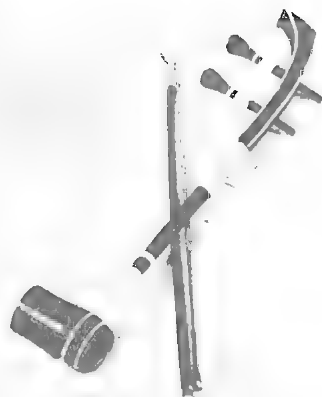
ได้ร่วมงานกับคณะดุริยประณีต อัดแผ่นเสียง โดยมีครูเหนี่ยว ดุริยพันธุ์ เป็นผู้ขับร้องหลายครั้งที่ห้างแผ่นเสียง ต.เง็กชวน เช่น แผ่นเสียงชุดตับจูล่ง เป็นต้น

เริ่มสอนดนตรีให้แก่เด็กในวงดนตรีของตนเองตั้งแต่อายุ ๓๐ ปี ในปี พ.ศ. ๒๔๘๗ ได้บรรพชาที่วัดม่วง (บางแค) พรรษาหนึ่ง โดยมีพระวิเชียรกลี (วัดหน้า) เป็นอุปัชฌาย์ มีภรรยาชื่อ จำรัส สกุลเดิม รักเหรียญ มีบุตร ๙ คน ชาย ๒ หญิง ๗ ไม่มีใครเรียนดนตรีตามบิดา

ปี พ.ศ. ๒๕๒๖ นี้ อยู่บ้านเลขที่ ๒๔ หมู่ ๘ แขวงบางแค เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก บันทึกประวัติศิลปินเพลงไทย ซึ่งให้ข้อมูลโดย นายสวง เอี่ยมแม้น.)

จางวางสวน ชิดท้วม

(พ.ศ. ๒๔๐๕-๒๔๘๒)

จางวางสวน ชิดท้วม เป็นบุตรของนายท้วม ชิดท้วม มารดานามใด ยังค้นไม่ได้ เกิดที่บ้านใกล้วัดท้องคุ้ง ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ในเขตจังหวัดสมุทรปราการ เมื่อปีจอ วันศุกร์ ตรงกับ พ.ศ. ๒๔๐๕ ในสมัยรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ นายท้วมผู้เป็นบิดานั้นเป็นเจ้าของวงปี่พาทย์มาช้านานและมีความผูกพันใกล้ชิดกับหลวงกัลยาณมิตตาวาส (ทับ พาทยโกศล) มาช้านาน

จางวางทั่ว พาทยโกศล ให้ความเคารพนับถือยกย่องจางวางสวน (แก่กว่าจางวางทั่ว ถึง ๑๘ ปี) ตัวของจางวางสวนเอง จะเป็นจางวางมหาดเล็กวังใดยังสืบไม่ได้ ตามประวัติเล่าว่า มีฝีมือระนาดไหวนัก เป่าปี่ก็เพราะ จนอายุเข้าสู่วัยชราแล้ว ก็ยังตีระนาดไหว จนสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต ทรงชมเชย

จางวางสวนเป็นหัวหน้าวงดนตรี บรรเลงประจำอยู่ที่วัดท้องคุ้ง มีบุตรของท่านหลายคนเป็นลูกวง บุตรชายคนใหญ่ของท่าน เกิดจากมารดาชื่อแม่ต่วน มีชื่อว่า นายชื้น ชิดท้วม นายชื้นนี้ ตีระนาดไหว และเก่งรอบวงเช่นบิดา บุตรของนายชื้น ชื่อ บุญช่วย ชิดท้วม เป็นนักดนตรีที่สนิทสนมกับบ้านนายเทวาประสิทธิ์มาก และแลกตัวกันบรรเลงเพลงอยู่เสมอ บุตรีของจางวางสวนที่เกิดจากแม่ต่วน ยังมีอีกคนหนึ่งชื่อ นางแช่ม เป็นนักร้องและถึงแก่กรรมไปแล้ว

จางวางสวน มีภรรยาอีกคนหนึ่งชื่อ แพ เป็นชาวสวน มีบุตรชายสองคนเป็นนักดนตรีเอกทั้งคู่ คนหัวปีชื่อ ศิริ ชิดท้วม มีฝีมือทางปี่พาทย์มาก (ถึงแก่กรรมแล้ว) นายศิริมีบุตรสืบสกุลชื่อ จะเรศ ชิดท้วม ชำนาญทางแตรวง บุตรของนางแพอีกคนหนึ่งชื่อ เฉลิม ชิดท้วม เป็นปี่พาทย์รอบวงฝีมือดีอีกคนหนึ่ง (ถึงแก่กรรมแล้ว) บุตรของเฉลิมชื่อ สุศิระ ชิดท้วม ปัจจุบันเป็นนักดนตรี บุตรีคนกลางของนางแพ ชื่อ นางตลับ ปัจจุบันยังมีชีวิตอยู่ ใช้นามสกุล สัตยวณิช เป็นนักร้อง เคยร้องเพลงถวายทูนกระหม่อมบริพัตร ฯ เวลาเสด็จมาเยี่ยมและทรงปี่พาทย์กับจางวางสวน

ภรรยาคนที่ ๓ ของจางวางสวนชื่อ กลีบ มีบุตรชายคนเดียวชื่อ พิณ ชิดท้วม เป็นนักดนตรีถึงแก่กรรมแล้ว

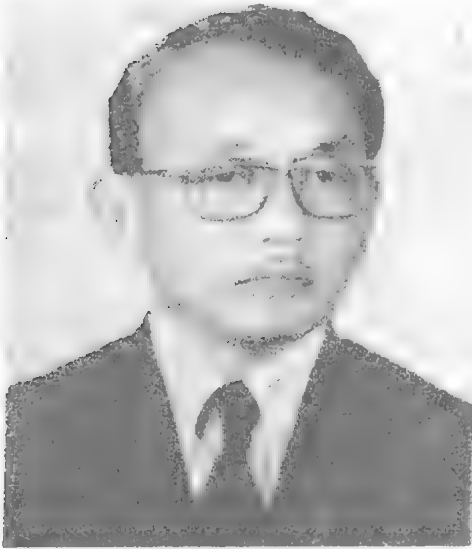
ทุกวันนี้วงดนตรีของตระกูลชิดท้วม ยังคงบรรเลงประจำอยู่ ณ วัดท้องคุ้ง ตัวจางวางสวนเองมีชีวิตยืนยาวต่อมาจนถึง พ.ศ. ๒๔๘๒ จึงถึงแก่กรรมด้วยโรคชรา รวมอายุได้ ๗๗ ปี

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำให้สัมภาษณ์ของ นางตลับ ชิดท้วม. (บุตรีจางวางสวน ชิดท้วม.)

นายสว่าง สอนเสนาะ

(พ.ศ. ๒๔๖๕-ปัจจุบัน)

นายสว่าง สอนเสนาะ เป็นอาจารย์สอนวิชาคีตศิลป์ ในวิทยาลัยนาฏศิลป์ ของกระทรวงศึกษาธิการ มีชื่อเดิมว่า "แก้ว" เกิดที่ตำบลสวนหลวง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๕

บิดาของนายสว่างชื่อ ครูไม้ สอนเสนาะ มีอาชีพเป็นนักดนตรีแห่งอัมพวา ซึ่งสืบเชื้อสายมาจาก ครูสุข และนางสั้น สอนเสนาะ ซึ่งก็มีเชื้อสายนักดนตรีไทย

มารดาของนายสว่างชื่อ ฝ่อง สกุลเดิม เจริญหรุ่น ซึ่งเป็นบุตรีของ นายพุดและนางห่วง เจริญหรุ่น

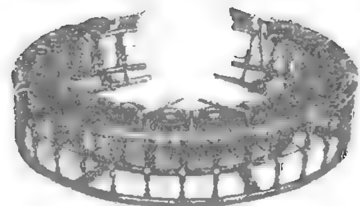
เมื่อยังเยาว์ เรียนหนังสือที่วัดสวนหลวง อำเภออัมพวา จนจบชั้นประถมปีที่ ๔ แล้วเข้าเรียนต่อในโรงเรียนนาฏดุริยางค์ (ปัจจุบันคือ วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร) จนจบชั้นมัธยมปีที่ ๖ แล้วอุปสมบทที่วัดสวนหลวง ในปี พ.ศ. ๒๔๘๔ เป็นเวลาหนึ่งพรรษา

เริ่มเรียนดนตรีไทยที่บ้าน โดยลุงเป็นผู้สอนตั้งแต่อายุ ๖ ขวบ สามารถทำเพลงโหมโรงเช้า โหมโรงเย็น และตีฆ้องเพลงเรื่องต่าง ๆ ได้ตั้งแต่อายุ ๘ ปี เมื่อมาอยู่โรงเรียนนาฏดุริยางค์แล้ว ได้เรียนดนตรีกับอาจารย์อีกหลายท่าน และได้เรียนระนาดเป็นพิเศษกับครูโองการ กลีบชื่น แล้วต่อมาได้เรียนเพลงหน้าพาทย์กับท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ จนสามารถบรรเลงโขนละคร รวมทั้งเพลงสำหรับพิธีการไหว้ครูได้

มีความสามารถในการถ่ายทอดวิชาการดนตรีเป็นอย่างดีและสอนได้ทุกเครื่องมือ ไม่ว่าปี่พาทย์หรือเครื่องสาย ที่ชำนาญมากคือ ระนาด ปัจจุบันเป็นอาจารย์พิเศษสอนดนตรีไทย อยู่ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ จังหวัดเชียงใหม่ มีภรรยาชื่อ ฉวีวรรณ แต่งงานเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๐ บุตรสาว ๓ คน และบุตรชาย ๔ คน ยังไม่มีใครเป็นนักดนตรี แต่คิดว่าเมื่อลูก ๆ โตขึ้นคงจะเป็นนักดนตรีเหมือนบิดาบ้าง.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก บันทึกประวัติศิลปินเพลงไทย ห้องสมุดทูนกระหม่อมบริพัตร.)

นายสอน วงฆ้อง

(พ.ศ. ๒๔๔๕-๒๕๑๘)

ครูสอน วงฆ้อง เป็นบุตรของนายขัน และนางนิ่ม เกิดเมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๔๕ ที่บ้านเจ้าเจ็ด จังหวัดอยุธยา

การศึกษาวิชาดนตรีของครูสอนนั้น เริ่มต้นกับ ครูทอง ฤทธิรณ ครูปี่พาทย์ในละแวกบ้าน ครั้นต่อมาจึงได้เป็นศิษย์ของพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) เจ้ากรมปี่พาทย์หลวงในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องด้วยครูสอนเป็นคนมีไหวพริบปฏิภาณและความเฉลียวฉลาดแม่นยำมั่นคงยิ่งนัก จึงได้วิชาความรู้ทางดนตรีจากพระยาเสนาะ ฯ มากที่สุด มีเป็นหลายครั้งที่พระยาเสนาะ ฯ บอกเพลงให้ครูสอนแล้วมอบหมายให้เป็นผู้สอนนักดนตรีคนอื่น ๆ ต่อไปอีกทอดหนึ่ง

หน้าที่การงานของครูสอน เริ่มต้นตั้งแต่เจ้าพระยาธรรมธิกรณาธิบดี เสนาบดีกระทรวงวังในรัชกาลที่ ๖ ไปขอตัวมาเป็นคนฆ้องประจำวงปี่พาทย์ที่บ้านของท่าน ครั้นอายุครบเกณฑ์ ก็เข้ารับราชการทหาร เป็นทหารรักษาวังรุ่นเดียวกับครูเทียบ คงลายทอง ครูมิ ทรัพย์เย็น เป็นต้น พ้นราชการทหารแล้วจึงเข้าถวายตัวเป็นมหาดเล็กในกรมปี่พาทย์และโขนหลวง เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๐ หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้วจึงได้โอนมาสังกัดกรมศิลปากรจนเกษียณอายุราชการ และได้รับการจ้างต่อให้เป็นครูพิเศษในวิทยาลัยนาฏศิลป์ จนถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๑๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๘ ด้วยโรคหัวใจ ศิริอายุได้ ๗๔ ปี

ผลงานและความสามารถทางดนตรีของครูสอน ยิ่งใหญ่ไม่น้อยไปกว่าครูเทียบ คงลายทอง ครูมิ ทรัพย์เย็น ครูพริ้ง ดนตรีรส และครูคนอื่น ๆ ที่เป็นศิษย์ร่วมสำนักเดียวกัน ครูสอนเล่นเครื่องปี่พาทย์ได้อย่างดีทุกเครื่องมือยกเว้นปี่ แต่ที่ดีเป็นพิเศษคือฆ้องวงใหญ่ จนถึงกับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวตรัสประทานนามสกุลให้ว่า "วงฆ้อง" เพราะตีฆ้องดีนัก ครูสอน มีความแม่นยำเป็นเลิศในคุณสมบัติของคนฆ้องใหญ่ คือ แม่นเพลง แม่นปุ่ม และแม่นจังหวะ อันว่าเพลงไทยทั้งปวงนั้นมีจำนวนมิใช่น้อย ทั้งแต่ละเพลงก็มีความยาวยอกย้อนประกอบด้วยเงื่อนงำหักต่อเป็นแห่ง ๆ ไป อีกประการหนึ่งดนตรีไทยไม่ใช้โน้ต แต่นิยมท่องจำเพลงกันเป็นสำคัญ ทั้งเมื่อเวลาไปงานทั่วไปนั้นก็มิได้มีการซักซ้อมกันล่วงหน้า สุดแต่คนระนาดจะนึกเพลงขึ้นตามปรารถนา ดังนั้นโอกาสที่คนตีฆ้องจะตีพลาดย่อมมีอยู่เสมอ ๆ แต่ครูสอนไม่เป็นเช่นนี้ คนระนาดตั้งเพลงขึ้นเมื่อใด ครูสอนก็จะรับและบรรเลงต่อไปจนหมดกระบวนโดยไม่ขาดไม่เกินหรือบกพร่องแต่ประการใด ครูพริ้ง ดนตรีรส คนระนาดฝีมือเยี่ยมบอกกับผู้เขียนเสมอว่า "มีสอนไปด้วย ผมไม่กลัวใคร" ครั้นเมื่อสิ้นครูสอน ก็ปรารภว่า "หมดสอนเสียคนหนึ่ง ผมไม่อยากตี

ระนาด'' เพราะครูสอนเป็นที่อุ่นใจ เป็นหลักของวงได้วิเศษนัก ที่ว่าแม่นปุ่มก็คือแม่นคู่แปดและตีลงถูกปุ่มฆ้องทุกครั้งไม่พลาดไปโดนฉัตรหรือที่อื่น ๆ สำหรับการแม่นจังหวะนั้นเป็นคุณสมบัติของคนฆ้องซึ่งจะต้องยืนจังหวะไว้ให้มั่น ไม่รุกหน้าหรือล้าหลัง ไม่ว่าจะถูกเหลี่ยมถูกล้อเช่นไร เหล่านี้ครูสอนมีครบถ้วนอย่างดีเลิศ นอกจากนี้ครูสอนยังได้สมญาว่าเป็น "ตู้เพลง" ของวงการดุริยางค์ไทย เพราะไม่ว่าจะเรียกถามเพลงใด อันมีมาแต่โบราณ เป็นได้ครบจนถ้วนทุกเมื่อไม่มีพลาด เสมือนหนึ่งค้นหาหนังสือในตู้เก็บหรือจ่อเข็มลงบนแผ่นเสียงฉะนั้น ครูสอน เคยเล่าให้ผู้เขียนฟังว่ามีศาสตราจารย์ทางดนตรีจากประเทศอังกฤษท่านหนึ่งเดินทางมาประเทศไทย และได้มาติดต่อขอให้ครูสอนตีฆ้องให้ฟัง เมื่อตีจบ ศาสตราจารย์ผู้นั้นได้กล่าวขึ้น มีความว่าดนตรีไทยเป็นสิ่งแสดงให้เห็นว่า ชาติไทยเป็นชาติที่มีอารยธรรมรุ่งเรืองมาก่อนตะวันตก ขอให้รักษาแนวทางดนตรีอันวิเศษนี้ไว้ให้จงดี อย่าให้อิทธิพลของตะวันตกมาบิดเบือนให้เสียรูปไปดังเช่นประเทศทั้งหลายในเอเชีย

เมื่อครั้งมีการประชันวงปี่พาทย์ ณ วังบางขุนพรหม ใน พ.ศ. ๒๔๖๖ ครูสอนเข้าตีฆ้องใหญ่ประชันกับครูช่อ สุนทรวาทิน คนฆ้องของท่านจางวางทั่ว พาทยโกศล ผลการตัดสินปรากฏว่าครูช่อ ได้ที่ ๑ ความเรื่องนี้ครูพริ้ง ดนตรีรส เล่าให้ผู้เขียนฟังว่า ได้ยินพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) เจ้ากรมปี่พาทย์หลวงในรัชกาลที่ ๖ กล่าวว่า "นายสอนไม่แพ้ฝีมือ แต่แพ้ที่ฆ้อง" ทั้งนี้เพราะวงจางวางทั่ว พาทยโกศล ใช้ฆ้องใหญ่ที่ชื่อ "เขียวหวาน" อันเป็นฆ้องเนื้อดีเลิศเสียงเป็นยอด ใช้เฉพาะในการประชันเท่านั้น เข้าแข่งขัน ดังนั้นแม้ฝีมือจะก้ำกึ่งกันก็ยังได้เปรียบ

ครั้งหลังสุด กรมศิลปากรได้เชิญครูสอนตีฆ้องเพลงเดี่ยวต่าง ๆ เก็บรักษาไว้เป็นสมบัติของชาติ ครูสอนก็ให้ความร่วมมือด้วยดี โดยมิได้ปิดบังอำพรางความรู้แต่อย่างใด แม้จะปรารภกับผู้เขียนอยู่เป็นหลายครั้งว่า "เหนื่อยเหลือเกิน อยากให้เสร็จเสียที" โดยที่อายุมากแล้วในการอัดเสียงครั้งสุดท้ายที่ห้องอัดเสียงของพลตำรวจตรีวิลาส หงสเวส ซอยนวลน้อย เอกมัย ครูสอนตั้งใจจะอัดเสียงเพลงที่ยังค้างอยู่ให้เสร็จสิ้น จึงอัดเสียงตั้งแต่เช้าจนเหน็ดเหนื่อย เมื่ออัดถึงเพลงกราวในซึ่งเป็นเพลงที่ยาวและใช้กำลังอย่างมาก ยังไม่ทันจบ ครูสอนก็สิ้นใจในวงฆ้องนั้นเอง

ผลงานคีตนิพนธ์ของครูสอน มีดังนี้

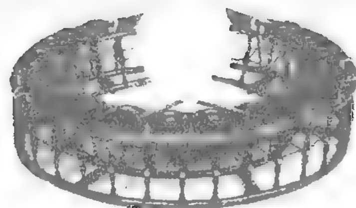
เดี่ยวฆ้องใหญ่เพลง นกขมิ้น ต่อยรูป ดอกไม้ไทร อาเฮีย สุดสงวน นารายณ์แปลงรูป ฉิ่งมุล่ง และทยอยเดี่ยว (แต่งร่วมกับพระยาเสนาะดุริยางค์)

เดี่ยวระนาดเอกเพลง ลาวแพน ทยอยเดี่ยว

ด้านชีวิตครอบครัว สมรสกับนางเยื้อน มีบุตรธิดา ๓ คน คือ สายหยุด (หญิง) พรทิพย์ (หญิง) และชูเกียรติ (ชาย)

พิชิต ชัยเสรี

(เรียบเรียงจาก หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพนายสอน วงฆ้อง และคำบอกเล่า ของครูพริ้ง ดนตรีรส.)

นางสอาด (อ๊อกกังวาล) โปร่งน้ำใจ

(พ.ศ. ๒๔๕๑-๒๕๐๘)

นางสอาดเป็นบุตรสาวของจ่าเอกอิน อ๊อก–กังวาล ซึ่งมีเชื้อสายมอญ อยู่แถววัดมอญ ตำบลบางไส้ไก่ มีพี่ชาย ๒ คน คือ นายเอื้อน ชำนาญในการเป่าปี่สั้น นายฉอ้อน ชำนาญทางเครื่องหนัง มีน้องสาว ๑ คน คือ นางสมสวรรค์ธุรการบัญกิจ ไม่สันทัดทางดนตรี จ่าเอกอิน ซึ่งเป็นบิดานั้น รับราชการเป็นทหารเรือในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มาเป็นลูกศิษย์หลวงกัลยาณ–มิตตาวาส (ทับ) อยู่ระยะหนึ่ง นับเป็นผู้มีความสามารถเป็นเยี่ยมในการร้องเพลง โดยเฉพาะเพลงมอญต่าง ๆ ซึ่งถนัดมาแต่เดิม ท่านเป็นต้นแบบที่ร้องเพลงมอญร้องให้ไว้เป็นคนแรก และร้องได้อย่างดีไม่มีใครสู้ จึงมีผู้มาหาไปร้องเพลงนี้ในงานศพอยู่เสมอ

ในระยะแรกจ่าอินได้ถ่ายทอดวิชาเพลงมอญให้บุตรสาวด้วยตัวเอง ต่อมาเมื่อเป็นรุ่นสาว จึงได้พามาฝากให้เรียนร้องเพลงกับ คุณแม่เจริญ พาทย–โกศล ภรรยาของจางวางทั่ว พาทยโกศล ผู้เป็นบุตรชายของหลวงกัลยาณมิตตาวาส (ทับ) ได้ฝึกฝนจนกระทั่งร้องเพลงได้ดี คุณแม่เจริญ จึงพาไปถวายตัวเป็นนักร้องประจำวงพิณพาทย์วังบางขุนพรหม ของสมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต เมื่อครั้งที่วงพิณพาทย์วังบางขุนพรหมบันทึกเสียงกับห้างสุธาดิลก พ.ศ. ๒๔๗๑ นั้น นางสาวสอาด หรือที่จางวางทั่วเรียกจนติดปากว่า "สาวสอาด" ก็ได้ร่วมงานร้องเพลงบันทึกเสียงด้วย นักร้องในครั้งนั้นที่สำคัญได้แก่ นางเจริญ พาทยโกศล นางสาวทูน พาทยโกศล (ปัจจุบัน คือ คุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรรณ) และนางสาวเฉิด อักษรทับ

หลังจากที่เป็นนักร้องอยู่ในวงวังบางขุนพรหม สาวสอาดก็สมรสกับนายยรรยงค์ โปร่ง–น้ำใจ คนกลองฝีมือดีของวงวังบางขุนพรหม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓ และย้ายตามสามีไปอยู่ที่บ้านถนนหลานหลวง ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๗๕ สมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมพระนครสวรรค์ ต้องเสด็จลี้ภัยการเมืองไปประทับที่ชวา วงพิณพาทย์ที่เคยบรรเลงในวังบางขุนพรหมก็มีอันต้องเลิกไป แต่ยังคงบรรเลงในนามของจางวางทั่ว พาทยโกศล แห่งวัดกัลยาณมิตร สาวสอาด ยังคงมาช่วยร้องเพลงในวงนี้เวลาที่มีงานเสมอ ต่อมาได้มาร่วมร้องเพลงกับแตรวงของนายเอื้อน อ๊อกกังวาล ซึ่งเป็นพี่ชายและเป็นศิษย์ของจางวางทั่วด้วย

ในระยะสงครามโลกครั้งที่ ๒ ทั้งนายยรรยงค์และ สาวสอาด ได้ไปร่วมวงปี่พาทย์มอญของ นายโฮก ย่านตลาดพลู เพื่อช่วยค่าครองชีพ แต่ในบางโอกาสก็ยังมาช่วยงานวงพาทยโกศลบ้าง เช่น ในการขับร้องเพลงและบรรเลงออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียง

สาวสอาด มีบุตรชายหญิง ๔ คน คือ ร.ท.พิสิทธิ์

โปร่งน้ำใจ นางอุษา แสงไพโรจน์ นางฉันทนา วรชินา และนายองอาจ โปร่งน้ำใจ ทั้ง ๔ คน ได้รับถ่ายทอดวิชาดนตรีจากบิดามารดาทั้งโดยสายเลือดและการฝึกฝนเป็นอย่างดี

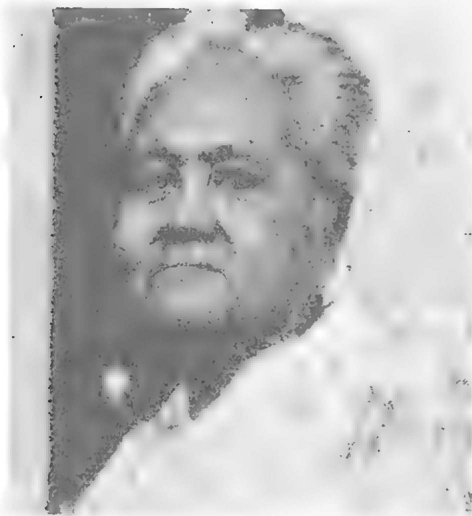
สาวสอาดถึงแก่กรรมด้วยโรคหัวใจวาย เมื่อวันที่ ๑๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๘ ท่านเป็นนักร้องฝีมือดีคนหนึ่ง เป็นผู้ได้ชื่อว่ามีเสียงสูง เสียงดังฟังชัด ร้องได้จังหวะมีลีลาน่าฟัง น่าเสียดายที่ผลงานของท่านมีเหลืออยู่ให้คนรุ่นหลังได้รู้จักไม่มากและไม่แพร่หลายนัก มีปรากฏอยู่ในแผ่นเสียงเก่าบ้าง เทปบันทึกเสียงบ้างเท่านั้น.

อารดา กีระนันทน์

(เรียบเรียงจาก บทความ "สยามสังคีต" ของนายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล สยามรัฐรายวัน ฉบับประจำวันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๓ และจากการสัมภาษณ์ นางอุษา แสงไพโรจน์ เพิ่มเติม.)

เจ้าจอมสังวาลย์ ในรัชกาลที่ ๕

(พ.ศ. ๒๔๐๕-๒๔๘๖)

เจ้าจอมสังวาลย์ เป็นบุตรีของพระยากษาปนกิจโกศล (โหมด อมาตยกุล) และนางนิ่ม (สกุลเดิม ไกรฤกษ์) เกิดที่บ้านหน้าวัดราชบูรณะ (วัดเลียบ) เมื่อปีขาล พ.ศ. ๒๔๐๕ เมื่อเล็กได้เรียนหนังสือจนอ่านออกเขียนได้ และหัดเครื่องสายในบ้าน เป็นผู้มีความสามารถดีคนหนึ่ง และครูได้สอนให้ตีกระจับปี่จนชำนาญ

เมื่ออายุราว ๑๐ ปี ได้เข้าไปอยู่ในวังหลวง ฝึกหัดเป็นพนักงานมโหรีกับเพื่อนร่วมรุ่น โดยเฉพาะร่วมงานกับพี่สาว (ลูกผู้พี่) อีก ๒ คน คือ คุณเหม และคุณประคอง ซึ่งต่อมาได้ถวายตัวเป็นเจ้าจอมในรัชกาลที่ ๕ ทั้ง ๓ คน

เจ้าจอมสังวาลย์ ได้ทำหน้าที่เป็นเจ้าจอมมโหรี รับราชการฉลองพระเดชพระคุณในรัชกาลที่ ๕ โดยมีหน้าที่ตีกระจับปี่ จนเจ้าจอมมารดาวาดและเจ้าจอมมารดาเหมผู้ร่วมวง มีพระองค์เจ้าประสูติแล้วเลิกเล่นมโหรีไป วงมโหรีฝ่ายในวงนี้ก็สลายตัวลง

ต่อมาท่านได้กราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งเจ้าจอม กลับมาอยู่บ้านกับพี่น้องที่บ้านหน้าวัดเลียบอันเป็นบ้านเกิดของท่าน จนเมื่อมีการเวนคืนที่ดินบ้านของท่าน เพื่อสร้างสะพานพระพุทธยอดฟ้าในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ จึงย้ายมาอยู่ที่บ้านถนนนเรศ แล้วย้ายไปอยู่ที่บ้านซอยสันติสุข ถนนสุขุมวิท จนถึงแก่กรรมด้วยโรคชรา รวมอายุได้ ๘๗ ปี ตั้งแต่ออกจากวังหลวงมาแล้ว ท่านมิได้เล่นดนตรีอีกเลย และไม่ได้สอนให้แก่ใครด้วย เพราะระยะหลัง ๆ ตั้งแต่ปลายรัชกาลที่ ๕ เป็นต้นมา ไม่นิยมเล่น

กระจับปี่กัน ท่านจึงมิได้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้ใดเลย.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก การสัมภาษณ์ น.ส.สงบ และ น.ส. ทับ อมาตยกุล.)

นายสังวาลย์ กุลวัลกี

(ไม่ทราบปีที่เกิด และปีที่ถึงแก่กรรม)

นายสังวาลย์ กุลวัลกี เป็นนักดนตรีอยู่วังบูรพาภิรมย์มาตั้งแต่รุ่นหนุ่ม มีฝีมือทางเครื่องสายเป็นเลิศ โดยเฉพาะดีดจะเข้ได้คล่องแคล่วชำนาญมาก อยู่ในวังบูรพามาก่อนหลวงประดิษฐ์–ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เป็นครูเครื่องสายที่ได้รับการยกย่องมาก ถึงมีการขอตัวเข้าไปสอนเครื่องสายที่พระตำหนักของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี ในวังหลวงสมัยรัชกาลที่ ๕ พระราชชายาก็ทรงต่อจะเข้จาก ครูสังวาลย์ และโปรด ฯ ให้เจ้าบัวชุม เจ้าเทพกัญญา เจ้าบุญปั๋น เรียนจะเข้ด้วยในครั้งนั้นจนเก่งทุกคน

ต่อมาเมื่อสมเด็จเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ทรงสร้างวังบางขุนพรหมแล้ว ได้ขอตัวครูสังวาลย์มาสอนเครื่องสายถวายพระธิดาทั้ง ๕ พระองค์ ที่วังบางขุนพรหม จนทรงดนตรีได้ดีทุกพระองค์ ทูนกระหม่อมบริพัตรทรงยกย่อง เรียก "ครูสังวาลย์" และทรงนิยมว่าเป็นคนจะเข้ฝีมือดีแม่นเพลงมาก จนทรงหารือเรื่องเพลงการต่าง ๆ ด้วยเป็นประจำ ครูสังวาลย์นั้นได้ชื่อว่า ต่อทางเพลงให้ศิษย์ทุกคนสีไม่เหมือนกัน แต่เวลามาบรรเลงรวมกันแล้วเกิดเสียงประสานไพเราะนัก

วงเครื่องสายวังบางขุนพรหมที่ครูสังวาลย์สอนนั้นมีนักดนตรี คือพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าศิริรัตนบุษบง ทรงซอด้วง พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าสุทธวงษ์วิจิตร ทรงซออู้ พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าพิสิฐสบสมัย ทรงจะเข้ พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจุไรรัตนศิริมาน ทรงซออู้ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจันทรกานต์มณี ทรงซอด้วงหรือซอสามสาย คุณหญิงเฉลิม เดชปฏิยุทธ ตีโทนรำมะนา คุณสุดา (สยุ้น) จาตุรงคกุล เป่าขลุ่ย คุณสว่าง (วิเชียรปัญญา) คงลายทอง เป็นคนร้อง บางทีก็มีคนชื่อ หอม สุนทรวาทิน และ เทียม กรานต์เลิศ เป็นคนร้องอีกด้วย

ในสมัยรัชกาลที่ ๗ เมื่อพระราชชายาเจ้าดารารัศมี เสด็จกลับไปประทับที่เชียงใหม่แล้ว ทรงส่งหลาน อาทิเช่น เจ้าโสภา เจ้าเครือแก้ว ให้มาเรียนจะเข้กับครูสังวาลย์อีกด้วย ทรงนับถือว่าเป็นครูดี ครูสังวาลย์ยังได้สอนจะเข้ให้แก่พระราชวงศ์อีกหลายพระองค์

ครูสังวาลย์ มีภรรยาชื่อใดยังค้นไม่ได้ ทราบว่ามีบุตรีเป็นนักดนตรีสีซอไพเราะชื่อ สาย กุลวัลกี ต่อมาคุณสายได้แต่งงานกับ หลวงบุญมานพพานิตย์ (นักเขียนซึ่งใช้นามปากกาว่า แสงทอง)

ครูสังวาลย์ ถึงแก่กรรมในสมัยรัชกาลปัจจุบัน ยังค้นหาหลักฐานเดือนปีที่ถึงแก่กรรมไม่ได้.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำบอกเล่าของ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศิริรัตนบุษบง.)

นายสังเวียน เกิดผล

(พ.ศ. ๒๔๔๘-ปัจจุบัน)

นายสังเวียน เป็นบุตรนายวน และนางซ้อน เกิดผล เกิดที่ตำบล บ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อ ปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๔๔๘ บิดามารดาเดิมมีอาชีพทำนา แต่สนใจดนตรีจึงพยายามหาเครื่องมือ และหาครูมาสอนทีละเล็กละน้อยจนสามารถบรรเลงเพลงได้ โดยมีพี่น้องร่วมบิดามารดา ร่วมวงด้วยอีก ๕ คน คือ นายหงส์ นายจำรัส นายพวง นายชื่น และนายชด

เริ่มเรียนหนังสือที่โรงเรียนวัดบำรุงธรรม เมื่ออายุราว ๑๐ ปี จนอ่านออกเขียนได้และเริ่มต่อเพลงกับครูเพชร จรรย์นาค เมื่ออายุได้ ๑๓ ปี โดยเรียนฆ้องใหญ่และระนาดเอก จนสามารถทำเพลงโหมโรงเช้าโหมโรงเย็น เพลงฉิ่งพระฉัน เพลงเรื่องต่าง ๆ และเดี่ยวต่าง ๆ มาอยู่กับครูเพชร ที่วังบูรพาภิรมย์ ระยะหนึ่งแต่ไม่ชอบอยู่เมืองหลวง จึงกลับไปอยู่ที่บ้านใหม่อย่างเดิม เมื่ออายุครบบวช ได้บวชที่วัดบำรุงธรรม ๑ พรรษา เมื่อสึกออกมาแล้วก็ยึดอาชีพทำนาและเล่นดนตรีตลอดมา

ชีวิตครอบครัว มีภรรยา ๒ คน ชื่อ ทองย้อย และชั้น เป็นนักร้อง มีบุตรธิดา ด้วยกัน ๖ คน ชื่อ สำเริง มาลี อุไร เบญจา วิเชียร และศรีทอง ทุกคนเป็นนักดนตรีไทยและนักร้อง อยู่ในวงของบิดา

ราว พ.ศ. ๒๔๙๐ – พ.ศ. ๒๕๐๐ ครูช่อ และครูฉัตร สุนทรวาทิน รวมทั้งครูอาจ สุนทร ได้มาเป็นครูสอนปี่พาทย์ให้แก่ครอบครัวนายสังเวียน เป็นเวลาหลายปีระยะนี้ ครอบครัวนายสังเวียนจึงได้ยึดถือหลักการและทางเพลงของบ้านท่านครูจางวางทั่วและของวังบางขุนพรหมไว้ ได้มีการบันทึกบทเพลงต่าง ๆ ไว้เป็นโน้ตสากล และสอนให้ลูกวงอ่านโน้ตได้จนคล่อง วงดนตรีบ้านนายสังเวียน จึงเป็นวงดนตรีที่มั่นคงในเพลงตามแบบฉบับที่สืบทอดมาจากบ้านท่านจางวางทั่วโดยแท้ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงทางแต่อย่างใด นอกจากบุตรธิดาของท่านแล้ว ในวงดนตรียังมีหลาน คือ นายสำราญ เกิดผล และญาติ คือนายผวน บุญจำเริญ เป็นนักดนตรีคนสำคัญในวงด้วย

พ.ศ. ๒๕๒๔ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงทราบว่า นายสังเวียน เกิดผล มีเพลงเก่า ๆ ทางของแท้อยู่มาก จึงทรงมีพระบัญชา ให้เข้ามาบันทึกเสียงที่ศาลาดุสิดาลัย ในพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เพื่อเก็บไว้ในห้องสมุดดนตรีทูลกระหม่อมบริพัตร ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหอสมุดแห่งชาติ

วงดนตรีของนายสังเวียน เคยได้รับรางวัลจากสมาคมสงเคราะห์สหายศิลปินที่วัดพระพิเรนทร์ กรุงเทพมหานคร ในการแต่งเพลง ชื่อ เพลง พิศวง เป็นวงดนตรีที่มีชื่อเสียงมากในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีนายสำราญ เกิดผล เป็นครูผู้อ่านโน้ต และบอกทางระนาด ทางฆ้อง มีนายสำริง เกิดผล เป็นคนเครื่องหนัง มีนายผวน บุญจำเริญ เป็นคนปี่ มีบุตรชาย คือ นายวิเชียร เกิดผล เป็นคนระนาดเอก และมีบุตรีชื่อ มาลี เป็นนักร้องประจำ

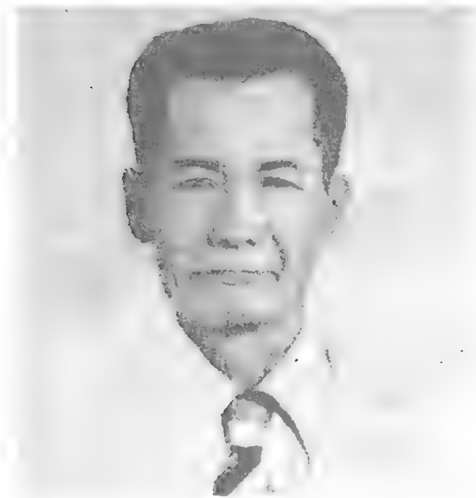
ปัจจุบันนี้ (พ.ศ. ๒๕๒๖) นายสังเวียน เป็นหัวหน้าวงดนตรี อยู่ที่บ้านเลขที่ ๕๗ หมู่ ๔ ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดอยุธยา.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำให้สัมภาษณ์ของ นายสังเวียน เกิดผล)

นายสัญญา สินสืบผล

(พ.ศ. ๒๔๕๖-ปัจจุบัน)

นายสัญญา สินสืบผล เกิดเมื่อวันที่ ๑๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๖ ที่ตำบลงิ้วราย อำเภอนครไชยศรี จังหวัดนครปฐม เป็นบุตรของนายห้วยและนางละม่อม สินสืบผล

เรียนจบชั้นประถมจากโรงเรียนวัดสัมปทวน และโรงเรียนวัดกกตาล ต่อจากนั้นถูกส่งตัวเข้ากรุงเทพ ฯ ไปเรียนที่กรมปี่พาทย์หลวงและได้ไปอยู่ที่บ้านบรรทมสินธุ์ กับ ม.ร.ว.ประสิทธิศักดิ์ สิงหะรา โดยทางกรมคัดเลือกให้ร่วมคณะกับ นายเฉลิม บัวทั่ง เมื่ออายุครบบวช ได้บวชที่วัดสัมปทวน

สมรสกับนางย้อย ทองย้อย เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๗ มีบุตรธิดาด้วยกัน ๘ คน

เริ่มเรียนดนตรีไทย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ เพลงแรกที่เรียน คือ เพลงสาธุการ มีครูสอนอยู่หลายท่าน คือ นายเพิ้ง สินสืบผล สอนฆ้องวงใหญ่ ขุนบรรจงทุ้มเลิศ (ปลั่ง ประสานศัพท์) นายหงส์ พาทยชีวะ และพระยาเสนาะดุริยางค์

นายสัญญา สินสืบผล มีความสามารถทั้งการขับร้องและการบรรเลง นอกจากนี้ยังสามารถบันทึกโน้ตสากลและแยกเสียงประสานได้ เครื่องดนตรีที่ถนัด ได้แก่ ระนาดทุ้ม ขลุ่ย สามารถเดี่ยวเพลงได้หลายเพลง และครูเพิ้ง สินสืบผล ยังได้ประสิทธิ์ประสาทเพลงหน้าพาทย์ให้ด้วย ในทางร้อง เพลงที่ถนัดและร้องได้ดี คือ เพลงแขกมอญบางขุนพรหม เขมรละอองค์ และราตรีประดับดาว

เริ่มถ่ายทอดวิชาดนตรีให้แก่บุคคลอื่นเมื่ออายุ ๒๓ ปี โดยสอนที่อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น นอกจากการสอนบรรเลงและร้องแล้วยังสามารถแต่งเพลงได้ เพลงที่แต่งไว้ เช่น ทำทางเดี่ยวบางเพลง แยกเพลงสาธุการ ออกเป็นทางสามสาย

นายสัญญา เคยร่วมวงดนตรีกับนักดนตรี

เอกของไทยหลายท่าน สมัยเมื่ออยู่กับ ม.ร.ว. ประสิทธิศักดิ์ สิงหะรา ที่บ้านบรรทมสินธุ์ เช่น ครูเฉลิม บัวทั่ง ครูพริ้ง กาญจนผลิน นายบุญนาค พาทยชีวะ โดยมีพระยาอนิรุทธเทวา เป็นคนร้อง จนกระทั่งสิ้นรัชกาลที่ ๖ วงดนตรีวงนี้จึงเลิกล้มไป ต่างคนต่างแยกย้ายไปทำมาหากินตามถนัด ในช่วงหลังนี้นายสัญญา จึงหันมาสนใจโน้ตสากล โดยสมัครเข้าเรียนทางดนตรีสากลที่กองแตรวง กรมทหารรักษาวัง จนมีความชำนาญและถนัดในการสอนแตรวง และวงโยธวาทิตมาก เครื่องดนตรีฝรั่งที่ชำนาญมาก คือ แตรทรัมเป็ท และปี่คลาริเนต

ขณะนี้ (พ.ศ. ๒๕๒๕) นายสัญญา มีอายุได้ ๖๑ ปี มีบ้านพักอยู่ทางพระโขนง กรุงเทพมหานคร.

จรวยพร สุเนตรวรกุล

(เรียบเรียงจาก คำบอกเล่าของ นายสัญญา สินสืบผล.)

นายสำรวย แก้วสว่าง

(พ.ศ. ๒๔๖๔-ปัจจุบัน)

นายสำรวย แก้วสว่าง เป็นชาวจังหวัดอ่างทองโดยกำเนิด เกิดเมื่อวันอาทิตย์เดือนยี่ ปีระกา พ.ศ. ๒๔๖๔ เป็นบุตรของ นายพร้อม และนางสัมฤทธิ์ แก้วสว่าง มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันอีก ๒ คน คือ พวา แก้วสว่าง เป็นหญิง และสำเร็จ แก้วสว่าง เป็นชาย เป็นนักร้องและนักดนตรีไทยทั้ง ๒ คน

สมรสกับนางประยูร แก้วสว่าง (เรืองศรี) มีบุตรธิดาด้วยกัน ๖ คน ทุกคนต่างสืบเชื้อสายศิลปินจากบิดาทั้งสิ้น

นายสำรวย แก้วสว่าง รับราชการอยู่ในโรงเรียนนาฏศิลป์ จังหวัดอ่างทอง จนถึง พ.ศ. ๒๕๒๕ นี้

การศึกษาครั้งแรก เริ่มที่โรงเรียนประชาบาลวัดโพธิ์ราษฎร์ จนกระทั่งจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ พ.ศ. ๒๔๘๕ อุปสมบท ณ วัดโพธิ์ราษฎร์ เป็นเวลา ๑ พรรษา

บรรพบุรุษเป็นดนตรี จึงได้เริ่มเรียนดนตรีเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔ เพลงแรกที่เรียนคือ เพลงสาธุการ ครูที่เรียนด้วยตามลำดับเวลา ดังต่อไปนี้ คือ

๑. ครูพร้อม แก้วสว่าง (บิดา) สอนฆ้องวงใหญ่

๒. ครูฟอง กรรสมบัติ สอนระนาดเอก

๓. ครูฟุ้ง กรรสมบัติ สอนระนาดเอก

๔. ครูพริ้ง ดนตรีรส สอนฆ้องวงใหญ่ ระนาดเอก ระนาดทุ้ม

๕. ครูหลวงชาญเชิงระนาด สอนฆ้อง ระนาดเอก ระนาดทุ้ม

๖. ครูสอน วงฆ้อง สอนระนาดเอก

๗. ครูหลวงประดิษฐไพเราะ สอนระนาดเอก

เครื่องดนตรีที่ถนัดมาก คือ ระนาดเอก และสามารถบรรเลงเดี่ยวได้ทั้งระนาดเอก ระนาดทุ้ม และฆ้องวงใหญ่

มีความสามารถบรรเลงเพลงเดี่ยวได้มาก เช่น เพลงเชิดนอก แขกมอญ ต่อยรูป ฯลฯ และเคยทำหน้าที่บรรเลงฆ้องวงใหญ่ ประกอบการแสดงโขนและละคร เรียนเพลงหน้าพาทย์จนถึงเพลงระดับสูง คือ เพลงองค์พระพิราพ

ได้รับมอบให้ทำพิธีไหว้ครู จากครูหลวงประดิษฐไพเราะ

เริ่มถ่ายทอดวิชาดนตรีไทยให้แก่บุคคลอื่น เมื่ออายุ ๒๑ ปี เดิมสอนอยู่ที่บ้านตำบลบางเจ้าฉ่า และมาสอนที่วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๑

ออกแสดงครั้งแรกเมื่ออายุ ๑๐ ปี และแสดงฝีมือเดี่ยวครั้งแรกเมื่ออายุ ๑๘ ปี ออกอากาศวิทยุศาลาแดง

เคยเผยแพร่ดนตรีไทยโดยการบรรเลงเพื่อสาธิตเพลงไทยตามวิทยาลัยต่าง ๆ

ผลงานทางดนตรีไทยที่ภูมิใจและรางวัลที่เคยได้รับ ได้แก่ การแต่งเพลงไทยเข้าร่วมประกวดชิงรางวัล "พิณทอง" จากธนาคารกสิกรไทยและได้รับโล่เกียรติยศ รางวัลชมเชยอันดับ ๑ ที่โรงละครแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๕

ที่อยู่ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๒๕) บ้านเลขที่ ๒๔๐/๒ หมู่ ๑ ตำบลพรหมบุรี อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำบอกเล่าของ นายสำรวย แก้วสว่าง.)

นายสำราญ ภมรสุต

(พ.ศ. ๒๔๔๓-๒๕๑๖)

นายสำราญ ภมรสุต เป็นชาวกรุงเทพมหานคร เกิดเมื่อวันที่ ๒๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๓ เริ่มเรียนหนังสือครั้งแรกที่โรงเรียนประถมวัดสุทัศน์เทพวราราม แล้วย้ายไปเรียนต่อจนจบชั้นมัธยมปีที่ ๓ ที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ต่อจากนั้นได้เข้าเรียนต่อในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แผนกวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ตั้งแต่มหาวิทยาลัยยังตั้งอยู่ที่ตำบลหอวัง คือบริเวณสนามกีฬาแห่งชาติทุกวันนี้ เรียนจนจบหลักสูตรในสมัยนั้น เป็นเวลา ๓ ปี

เริ่มเรียนดนตรีไทยกับ ครูอั๋นเป็นคนแรก เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๘ ซึ่งเป็นคนอายุรุ่นราวคราวเดียวกัน โดยเรียน ซอด้วง ซออู้ และไวโอลิน แล้วเรียนออร์แกนจาก พันโทพระอภัยพลรบ โดยไปเรียนที่วังกรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ จนสามารถเล่นออร์แกนเดี่ยวได้ ราว พ.ศ. ๒๔๖๓ ได้เริ่มหัดเรียนขิมด้วยตนเอง จนสามารถตีขิมได้คล่อง และเมื่อครูพร้อมเริ่มนำออร์แกนมาประสมวงเครื่องสายไทยเป็นที่นิยมขึ้น นายสำราญก็ได้ทำ

หน้าที่เป็นคนดีดออร์แกนประจำวงเครื่องสายผสม บางครั้งก็ทำหน้าที่ตีขิมบ้าง สีซอบ้าง จนสามารถเล่นเครื่องสายได้รอบวง รวมทั้งขับร้องด้วย

ในปี พ.ศ. ๒๔๗๐ ได้ไปทำงานที่บริษัทไม้ศรีมหาราชา จังหวัดชลบุรี ทำให้ห่างเหินวงดนตรีไทย และเพื่อนฝูงไป แต่เมื่อมีโอกาสก็ยังตีขิม และเล่นเครื่องสายคนเดียวจนสามารถคิดทางเดี่ยวออร์แกนเป็นของตนเองได้หลายเพลง เครื่องดนตรีที่ถนัดมากคือออร์แกน ขิม และซอทุกประเภท เมื่อกลับมาอยู่กรุงเทพแล้วจึงได้ร่วมวงอีก และเป็นครูสอนตามโรงเรียนหลายแห่ง รวมทั้งคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล ด้วย

ในด้านการแต่งเพลง ได้ทำทางขับร้องเพลงปฐมดุสิตเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๓ แต่งเพลงโหมโรงมหาชยาภิรมย์ อันเป็นเพลงโหมโรงประจำวงดนตรีไทยของ มหาวิทยาลัยมหิดล เพลงเถาที่ประดิษฐ์เป็นเพลงเครื่องสาย ได้เขียนโน้ตไว้อย่างเรียบร้อย มีอาทิ เพลงแขกบันเทิงเถา นาค-บริพัตรเถา ทะแยตัดเถา พระลอครวญเถา นกแก้วเขมรเถา สร้อยประดับทรวงเถา และแขกมอญสามเสนใบเถา

นายสำราญได้ชื่อว่ามีศิษย์มากมายนับร้อย ศิษย์ที่ใกล้ชิดก็มี ครูละเมียด ทับสุข ครูศิริ นักดนตรี น.พ.เอื้อพงษ์ จตุรธำรง ผุสนี ทัดพินิจ เป็นต้น ครูถึงแก่กรรมด้วยโรคชรา ที่โรงพยาบาลศิริราช เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๖ อายุได้ ๗๓ ปี.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก หนังสืออนุสรณ์งานฌาปนกิจศพ นายสำราญ กมรสุต.)

ขุนสำเนียงชั้นเชิง (มน โกมลรัตน์)

(พ.ศ. ๒๔๓๖-ไม่ทราบปีที่ถึงแก่กรรม)

ขุนสำเนียงชั้นเชิง (มน โกมนรัตน์) เกิดเมื่อวันเสาร์ ขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะเส็ง ตรงกับวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๓๖ ณ ตำบลวัดพิกุล ธนบุรี บิดา ชื่อ นวม มารดาชื่อ สุ่น เริ่มเรียนหนังสือที่โรงเรียนวัดบางจาก จนอ่านออกเขียนได้

เมื่ออายุได้ ๑๐ ปี (พ.ศ. ๒๔๔๖) เริ่มรับราชการเป็นมหาดเล็กเวรฤทธิ์ หน้าที่พนักงานพิณพาทย์หลวง รับพระราชทานเบี้ยหวัดปีละ ๖ บาท นับเป็นข้าหลวงเดิมที่ถวายตัวต่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมาตั้งแต่ครั้งยังดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช มีความสามารถทางดนตรี เล่นเครื่องตี เช่น ระนาด ฆ้อง และกลองได้

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสวยราชสมบัติในปี พ.ศ. ๒๔๕๓ ได้เข้ารับ

ราชการเป็นมหาดเล็ก พนักงานพิณพาทย์ รับพระราชทานเงินเดือน เดือนละ ๒๐ บาท ในปี พ.ศ. ๒๔๖๐ อายุได้ ๒๔ ปี ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหมื่นสำเนียงชั้นเชิงเงินเดือนเดือนละ ๓๕ บาท แล้วเลื่อนเป็น ขุนสำเนียงชั้นเชิง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕ รับพระราชทานเงินเดือน เดือนละ ๔๐ บาท ต่อจากนั้นจึงย้ายมาสังกัดกองเครื่องสายฝรั่งหลวงในสมัยรัชกาลที่ ๗ อยู่ต่อมาจนกรมมหรสพเปลี่ยนมาเป็นกรมศิลปากร ก็ได้เป็นครูสอนดนตรีมาตลอด

อาจารย์มนตรี ตราโมท เล่าว่า ขุนสำเนียงชั้นเชิงเป็นครูที่ดีเคยสอนนักดนตรีสากลมามากมายหลายคน อาทิ โฉลก เนตตสูตร เมล์ เอื้อเฟื้อ สังข์ อสัตวาสี และเอื้อ สุนทรสนาน เป็นต้น ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๗๘–๒๔๘๑ ที่มีการบันทึกเพลงไทยเป็นโน้ตสากลนั้น ขุนสำเนียงชั้นเชิงได้ร่วมมือเขียนตำรา และโน้ตเพลงด้วย นับเป็นผู้มีความสามารถคนหนึ่ง แต่งงานมีภรรยาชื่อทุเรียน

ขุนสำเนียงชั้นเชิง มีน้องชายร่วมบิดามารดาชื่อ มิ่ง โกมลรัตน์ ซึ่งก็เป็นนักดนตรีอยู่วงดุริยางค์สากล กรมศิลปากร เช่นเดียวกัน (มีหน้าที่สีเชลโซ่) สำหรับตัวขุนสำเนียงชั้นเชิงนั้น มีประวัติว่ารับราชการมาจนถึงปี พ.ศ. ๒๔๘๐ หลังจากที่ได้รับพระราชทานเหรียญจักรพรรดิมาลาแล้ว ในปี พ.ศ. ๒๔๘๒ ก็หายสาบสูญไป ญาติพี่น้องตามหาไม่พบ จึงไม่ทราบว่าบั้นปลายชีวิตของท่านเป็นอย่างไร.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก เอกสารทะเบียนประวัติของ กรมศิลปากร.)

นายสาลี่ มาลัยมาลย์

(พ.ศ. ๒๔๔๗-๒๕๑๗)

ครูสาลี่ มาลัยมาลย์ เป็นนักดนตรีฝีมือดีของ "วงฝั่งขะโน้น" เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๗ มีอายุรุ่นราวคราวเดียวกันกับ ครูเทียบ คงลายทอง และครูทรัพย์ เซ็นพานิช เป็นบุตรของ นายชั้น และนางเชียม มาลัยมาลย์ มีพี่น้องร่วมบิดามารดา ๖ คน มีน้องชายเป็นนักดนตรีไทยที่มีฝีมือดีอีกคนหนึ่ง คือ นายเจียนหรือ กมล มาลัยมาลย์

บิดาของครูสาลี่ ทำหน้าที่เป็นคนตีฆ้อง อยู่ในวงดนตรีไทยวังบางขุนพรหม มารดาเป็นนักร้องเพลงฉ่อย ครูสาลี่จึงได้เริ่มเรียนปี่พาทย์จากบิดาที่บ้านตำบลบางช้าง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ต่อมาสมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมพระนคร–สวรรค์วรพินิต ทรงเห็นว่ามีฝีมือใช้ได้ จึงโปรด ฯ ให้นำตัวมาฝากเป็นศิษย์ของ ครูจางวางทั่ว พาทย–โกศล ที่บ้านหลังวัดกัลยาณมิตร ได้เรียนวิชาดนตรีหลายอย่าง ตั้งแต่ฆ้องวงใหญ่ ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ตลอดจนกระทั่งเป่าปี่ได้ดี

ครูสาลี่เป็นคนมีฝีมือมาก เคยตีฆ้องเล็กประชันวงเมื่อคราวประชันปี่พาทย์ที่วังบางขุนพรหม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๖ ครูทำหน้าที่เป็นนักดนตรีประจำวงของ ครูจางวางทั่ว พาทยโกศล อยู่นานประมาณ ๑๐ ปี เมื่ออายุได้ประมาณ ๒๕ ปี ก็ลาออกจากบ้านครูจางวางทั่ว ไปตั้งวงดนตรีของตนเองอยู่แถวตำบลหัวตะเข้ จังหวัดสมุทรปราการ และได้สมรสกับนางลูกอิน มีบุตรธิดาด้วยกัน ๔ คน ชื่อ ประเจียด สนิท ระเบียบ และมานิตย์ บุตรสาวที่ชื่อ ประเจียด และระเบียบนั้นเป็นนักร้องเพลงไทยเสียงดี เป็นที่รู้จักกันในวงการเพลงไทยคนหนึ่ง สังกัดวงดนตรีไทย โรงงานสุราบางยี่ขัน

ครูสาลี่ ถึงแก่กรรมเมื่ออายุได้ ประมาณ ๗๐ ปี ไม่ปรากฏว่ามีผลงานทางด้านการประพันธ์เพลงไทยไว้เลย แต่ก็ได้ยึดอาชีพทางดนตรีมาจนตลอดชีวิต.

อารดา กีระนันทน์

(เรียบเรียงจาก คำบอกเล่าของ จ.ส.อ.พังพอน แตงสืบพันธุ์.)

พระสำอางค์ดนตรี (พลบ สุอังควาทิน)

(พ.ศ. ๒๔๐๘-ไม่ทราบปีที่ถึงแก่กรรม)

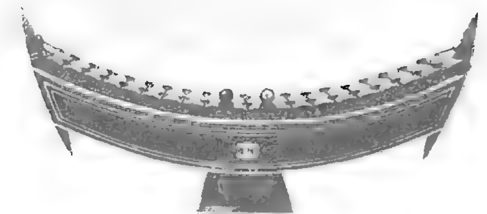
พระสำอางค์ดนตรี (พลบ สุอังควาทิน) เกิดในสมัยรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันศุกร์ที่ ๑๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๐๘ ตรงกับวันขึ้น ๔ ค่ำ เดือน ๗ ปีขาล เป็นบุตรของหลวงสำอางค์ดนตรี (ภักดิ์ สุอังควาทิน) ซึ่งเป็นข้าราชการกรมมหรสพสมัยรัชกาลที่ ๔ และนางพร้อม เมื่อยังเล็กได้เรียนหนังสือกับครูแฉ่ง และเรียนดนตรีจากบิดา เมื่ออายุได้ ๑๐ ปี (พ.ศ. ๒๔๑๙) ได้เป็นมหาดเล็กเวรศักดิ์ แผนกพิณพาทย์หลวง รับพระราชทานเงินเดือน เดือนละ ๖ บาท ได้ทำหน้าที่เป็นพนักงานดนตรีตลอดมาจนถึง พ.ศ. ๒๔๓๔ อายุได้ ๒๕ ปี จึงย้ายไปรับราชการเป็นเสมียนที่กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ได้รับพระราชทานเงินเดือนเดือนละ ๑๖ บาท ถึงวันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๓๙ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์แทนบิดาเป็น หลวงสำอางค์ดนตรี เจ้ากรมพิณพาทย์มหาดเล็ก รับพระราชทานเบี้ยหวัดปีละ ๑๐๐ บาท รับหน้าที่และตำแหน่งแทนท่านบิดาแล้ว ได้ย้ายไปอยู่กระทรวงเกษตราธิการในปี พ.ศ. ๒๔๔๒ อยู่เป็นเสมียนกระทรวงเกษตร ฯ มาจนถึง พ.ศ. ๒๔๕๕ จึงได้ย้ายกลับมาสังกัดกองดนตรีหลวงอีกครั้งหนึ่งในสมัยรัชกาลที่ ๖ ย้ายมาอยู่กรมพิณพาทย์หลวง กรมมหรสพ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๖ จนถึงวันที่ ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ ได้รับพระราชทานเลื่อนยศขึ้นเป็น พระสำอางค์ดนตรี รับราชการในกรมมหรสพ ในฐานะสมุห์บัญชี กรมมหรสพไปจนสิ้นรัชกาล แล้วออกไปรับบำนาญ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘ บ้านพักท่านอยู่ที่ถนนราชบพิธ กรุงเทพ ฯ

พระสำอางค์ดนตรี เป็นปี่พาทย์หลวงเก่าแก่มาแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ รุ่นราวคราวเดียวกับพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) แก่กว่าพระยาเสนาะ ฯ เพียง ๓ เดือน มีความสามารถในทางดนตรีเป็นเครื่องดี เช่น ระนาดและฆ้อง เคยสีซออู้ในวงหลวงสมัยรัชกาลที่ ๖ บ้าง แต่งานหลักของท่านเป็นสมุห์บัญชี

แต่งงานกับ นางสาวปิ๋ว สุอังควาทิน บุตรีนายอ่ำ นางเจียม บ้านอยู่ท่าเตียน สมรสเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๓ มีบุตร ๓ คน ชื่อ ผัน แผ้ว และประภาส แต่ไม่มีใครเป็นนักดนตรีเลย.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก เอกสารทะเบียนประวัติ กรมมหรสพ สำนักพระราชวัง และคำบอกเล่าของอาจารย์มนตรี ตราโมท.)

หลวงสิทธิวาทิน (สาย อังศุวาทิน)

(พ.ศ. ๒๔๑๕-๒๔๘๗)

หลวงสิทธิวาทิน (สาย อังศุวาทิน) เป็นบุตร ขุนสรนิตยาคม (แสง) เนติบัณฑิต และนางนิ่ม เกิดเมื่อวันพุธ แรม ๗ ค่ำ เดือน ๗ ปีวอก ตรงกับวันที่ ๒๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๑๕ เรียนหนังสือกับบิดาที่บ้านจนอายุ ๑๑ ปี เข้ารับราชการในกระทรวงวังตั้งแต่เมื่อใดยังค้นหลักฐานไม่ได้ ทราบแต่ว่ามีหน้าที่อยู่ในกรมกลองแขก ตลอดมาจนอายุได้ ๓๑ ปี (พ.ศ. ๒๔๔๖) จึงได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น ขุนฉลาดกลองชวา รับพระราชทานเบี้ยหวัด ปีละ ๘๐ บาท ในตำแหน่งเจ้ากรมกลองแขก

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสวยราชย์แล้ว ๒ ปี ได้ย้ายมาสังกัดเป็นมหาดเล็กพิเศษกรมโยธา แผนกพิณพาทย์ ในปี พ.ศ. ๒๔๕๗

ปี พ.ศ. ๒๔๕๖ โปรดเกล้า ฯ ให้เป็น ขุนฉลาดกลองชวา ในตำแหน่งรองหุ้มแพร เงินเดือนเดือนละ ๖๐ บาท แล้วเลื่อนเป็น หลวงฉลาดกลองชวา ในวันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ แล้วย้ายมาอยู่กรมพิณพาทย์หลวง กรมมหรสพ ในปีรุ่งขึ้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เปลี่ยนราชทินนามเป็น หลวงสิทธิวาทิน เมื่อวันที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๑ เลื่อนตำแหน่งเป็นหุ้มแพร ในปี พ.ศ. ๒๔๖๕ รับราชการในกรมพิณพาทย์หลวงตลอดมาจนสิ้นรัชกาล

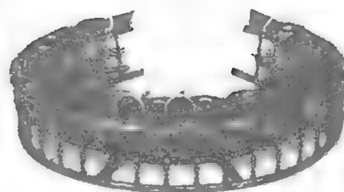
ในปี พ.ศ. ๒๔๖๑ ได้มีการยุบเลิกตำแหน่งราชการ (ดุลย์) ออกจากราชการ รับพระราชทานบำนาญ เดือนละ ๒๗ บาท ๔๐ สตางค์ ขณะนั้นมีอายุ ๕๔ ปี

หลวงสิทธิวาทิน ทำหน้าที่บรรเลงปี่พาทย์ได้หลายอย่าง และที่ถนัด คือ กลองแขก มีฝีมือพอสมควร ไม่ถึงกับเด่นมาก แต่งงานหลายครั้งและหย่าร้างก่อนแต่งงานใหม่ทุกครั้ง มีบุตรหลายคน บุตรีชื่อ แส และสร้อย มีนางเนย เป็นมารดา บุตรีชื่อ นวม น้อม และบุตรชายชื่อ เยี่ยม มีนางละม้ายเป็นมารดา บุตรีชื่อสังวาลย์ มีนางถม เป็นมารดา และคนสุดท้ายเป็นชายชื่อ สมัคร มีนางทองอยู่เป็นมารดา ไม่มีบุตรคนใดเป็นนักดนตรี

หลวงสิทธิวาทิน ถึงแก่กรรมด้วยโรคอัมพาตในวัยชรา เมื่อวันที่ ๑๗ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๗ รวมอายุได้ ๗๒ ปี.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก เอกสารทะเบียนประวัติ กรมมหรสพ สำนักพระราชวัง.)

นายสิน สินธุนาคร

(พ.ศ. ๒๓๗๕-๒๔๕๗)

นายสิน เป็นนักดนตรีสืบเชื้อสายมาจากคณะดนตรี และคณะละครตำบลบ้านขมิ้นแขวงคลองบางกอกน้อย และวัดระฆังโฆษิตาราม บิดาชื่อ เมือง นามมารดาไม่ปรากฏเกิดในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว หรือหลังจากนั้นเล็กน้อย ชีวิตในวัยเด็กจะเป็นศิษย์ของผู้ใดยังค้นไม่ได้ ทราบแต่ว่าชำนาญเพลงการประกอบการแสดงโขนละครมาแต่เล็ก เพราะญาติพี่น้องมีอาชีพโขนละครสืบกันมานาน

สืบประวัติได้เพียงว่า เมื่อเป็นหนุ่ม ต้องไปเข้าประจำการที่วังกรมพระพิทักษ์เทเวศร์ คือ วังบ้านหม้อ ก่อนที่เจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์จะได้รับราชการเป็นเจ้ากรมมหรสพในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในระยะแรก นายสินทำหน้าที่เป็นนักระนาดคนสำคัญอยู่แล้ว เนื่องจากมีความรู้เพลงการประกอบโขนละครเพลงขับร้องรวมทั้งดีกรับขับเสภาได้ดี จึงรับหน้าที่เป็นครูฝึกซ้อมรับร้องให้แก่ หม่อมเนย หม่อมจันทร์ หม่อมเจริญ และหม่อมมาลัย มาตั้งแต่ท่านทั้ง ๔ นี้ยังเป็นเด็ก และยังมิได้เป็นหม่อมของเจ้าพระยาเทเวศร์ จนถึง พ.ศ. ๒๔๓๖ สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงเข้ามาร่วมงานกับเจ้าพระยาเทเวศร์ ฯ จัดละครดึกดำบรรพ์ คอนเสิร์ท และการแสดงต่าง ๆ ถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้รวบรวมนักดนตรีจากกรมพิณพาทย์หลวงเข้ามาช่วยงานด้วย ครั้งนั้น สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยานริศ ฯ ได้ทรงนำพระประดิษฐ์ไพเราะ (ตาด) ครูของท่านเข้ามาช่วยบอกเพลงหน้าพาทย์ต่าง ๆ เพิ่มขึ้น และได้นายแช่ม สุนทรวาทิน (ก่อนเป็นขุนเสนาะดุริยางค์) มาช่วยตีระนาดเอก ได้นายเกษ นายต่วมเข้ามาร่วมวงด้วย ต่อมาจึงได้ต่อเพลงให้กับนักดนตรีอื่น ๆ ที่เข้ามาประจำรุ่นหลัง อาทิ นายศุขดุริยประณีต พระเพลงไพเราะ (โสม สุวาทิต) ฯลฯ

ราว พ.ศ. ๒๔๔๘ ครูสิน มีอายุประมาณ ๗๐ ปีเศษ เข้าสู่วัยชราแล้ว จึงได้ส่งบุตรชายชื่อ นายเถา สินธุนาคร ซึ่งขณะนั้นมีอายุได้ประมาณ ๑๒ ปี ไปประจำที่บ้านเจ้าพระยาเทเวศร์ ฯ แทนตัว (นายเถานี้ ต่อมาได้รับบรรดาศักดิ์เป็น ขุนสมานเสียงประจักษ์) ส่วนตัวท่านกลับมาพักผ่อนอยู่ที่บ้าน ตำบลบ้านขมิ้น

ประมาณ พ.ศ. ๒๔๕๐ กรมหมื่นชุมพรเขตรอุดมศักดิ์ (พระยศขณะนั้น) มีพระประสงค์จะจัดตั้งวงดนตรีส่วนพระองค์ขึ้น จึงทรงพระกรุณาให้ นายสิน เข้าไปอยู่ในวังของท่านที่นางเลิ้ง โปรดนายสินมาก จึงให้ขึ้นไปอยู่บนตำหนัก ทรงเอาพระทัยใส่ ดูแล ด้วยทรงเห็นว่า เป็นครูผู้ชรา แต่มีความรู้มาก นายสินจึงอยู่ในวังกรมหลวงชุมพรเขตรอุดมศักดิ์มาจนถึงแก่กรรมด้วยโรคหัวใจวาย เมื่อราว พ.ศ. ๒๔๕๗ อายุได้ ๘๐ ปีเศษ

ในขณะที่นายสินอยู่ในวังกรมหลวงชุมพร ฯ นั้น ได้ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าวงดนตรีนำวงออกประชันกับวงอื่น ๆ อยู่เสมอ อาทิ ประชันกับวงวังบูรพาภิรมย์ ประชันกับวงของกรมพระนครสวรรค์วรพินิต (สมัยนั้นยังใช้วงของตระกูลนิลวงศ์อยู่) ประชันกับวงของกรมหมื่นพิชัยมหินทโรดม วงของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เป็นต้น และเป็นต้นคิดยืดเพลงต่าง ๆ ขึ้นเป็นเพลง ๓ ชั้น และตัดลงเป็นชั้นเดียว ครบเป็นเถา เพื่อบรรเลงประลองฝีมือระหว่างวง เป็นที่น่าเสียดายว่า ทาง เพลงของท่านที่ได้เคยทำไว้ สูญสลายไปหมด เมื่อกรมหลวงชุมพร ฯ ทรงเลิกวงปี่พาทย์ นักดนตรีก็กระจัดกระจายกันไปหมด

ด้านชีวิตครอบครัวของท่านนั้น นายสิน มีภรรยา ๓ คน คนแรกชื่อ แสง มีบุตร ชื่อ พร้อม เป็นนักดนตรีสังกัดวงวังบูรพาภิรมย์ ภรรยาคนที่ ๒ ชื่อ คร้าม มีบุตรชื่อ เฮ้า เป็นคนฆ้องประจำวงดนตรีเจ้าพระยาเทเวศร์ ฯ ภรรยาคนที่ ๓ ชื่อ มี มีบุตรีคนแรกชื่อทรัพย์ เป็นคนขับร้อง ตีกรับขับเสภาได้ดีมาก บุตรคนที่ ๒ ชื่อ เถา คือ ขุนสมานเสียงประจักษ์ เป็นนักดนตรี สามารถบรรเลงได้รอบวง และคนสุดท้องเป็นชายชื่อ วงศ์.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำให้สัมภาษณ์ของ ขุนสมานเสียงประจักษ์–เถา สินธุนาคร.)

นายสืบสุด ดุริยประณีต

(พ.ศ. ๒๔๗๘-๒๕๐๖)

นายสืบสุด ดุริยประณีต เป็นบุตรชายคนเล็กของ นายศุข และนางแถม ดุริยประณีต เกิดเมื่อวันที่ ๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๘ ณ ตำบลสามพระยา อำเภอพระนคร กรุงเทพมหานคร มีชื่อเรียกกันเล่น ๆ ว่า "ไก่"

ครูไก่ มีนิสัยรักดนตรีมาตั้งแต่เด็ก ชอบตีระนาดเล่นเสมอตั้งแต่อายุได้ ๘ ปี โดยใช้หีบใส่ลูกระนาดเหล็กรองนั่ง เพราะยังเอื้อมตีระนาดไม่ถึง จนเมื่ออายุได้ ๑๑ ปี บิดา คือ ครูศุข ซึ่งเป็นนักดนตรีชั้นครูผู้ใหญ่ในสมัยนั้น จับมือให้ตีฆ้องใหญ่ เพลงสาธุการ เป็นเพลงแรก จากนั้นพวกพี่ ๆ ของครูไก่ที่เกิดแต่พ่อศุขและแม่แถม คือ นางชุบ นายโชติ นายชั้น นายชื้น นางเชื่อม นางแช่มช้อย นางชม นางทัศนีย์ นางสุดจิตต์ ก็ถ่ายทอดวิชาให้จนไปร่วมวงปี่พาทย์ได้

เพลงใดที่ขัดข้อง ก็ไปถามจากครูสอน วงฆ้อง และ ครูพุ่ม บาปุยะวาส ทำให้ครูไก่ มีชื่อเสียงอยู่ในวงการศิลปินมาก ในบรรดานักดนตรี อายุรุ่นราวคราวเดียวกันจะหาผู้มีฝีมือในทางระนาดเอก ระนาดทุ้ม และฆ้องใหญ่ เทียบครูไก่ได้น้อยเต็มที

ชีวิตการทำงานนั้น เริ่มเข้ารับราชการในกรมประชาสัมพันธ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๖ ณ แผนกดนตรีไทย ทำหน้าที่คนตีระนาดเอก

ด้านชีวิตครอบครัว สมรสกับ นางเรณู มีบุตรธิดาด้วยกัน ๓ คนคือ สืบศักดิ์ ศิริณา และพิพัฒน์

นายสืบสุด หรือครูไก่ ถึงแก่กรรมด้วยอุบัติเหตุทางรถยนต์ ขณะพ่อศุขยกวงไปบรรเลงดนตรีที่จังหวัดลพบุรี แต่เดินทางถึงแค่อำเภอวังน้อย จังหวัดอยุธยา ก็เกิดอุบัติเหตุรถคว่ำ เสียชีวิตทั้งพ่อศุขและครูไก่ เมื่อวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๖ รวมอายุได้ ๒๘ ปี.

จรวยพร สุเนตรวรกุล

(เรียบเรียงจาก หนังสืออนุสรณ์ งานฌาปนกิจศพ นายสืบสุด (ไก่) ดุริยประณีต ณ เมรุวัดสังเวชวิศยาราม วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๗.)

พระสุจริตสุดา พระสนมเอกในรัชกาลที่ ๖

(พ.ศ. ๒๔๓๘-๒๕๒๕)

พระสุจริตสุดา มีนามเดิมว่า **เปรื่อง สุจริตกุล** เกิดเมื่อวันพุธ แรม ๑๒ ค่ำ เดือน ๑๒ ปีมะเม ตรงกับวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๓๘ ที่บ้านปากคลองด่าน ใกล้ประตูน้ำภาษีเจริญ เป็นธิดาของเจ้าพระยาสุธรรมมนตรี (ปลั่ม สุจริตกุล) และท่านผู้หญิงสุธรรมมนตรี (ไล้ สุจริตกุล) มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ๑๑ คน น้องสาวของท่าน มีนามว่า ประไพ สุจริตกุล ต่อมาได้รับการสถาปนาขึ้นเป็น สมเด็จพระนางเจ้าอินทรศักดิ์ศจี พระวรราชชายา ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ท่านบิดาได้นำตัว พระสุจริตสุดา เข้าเฝ้าถวายตัวแด่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้รับราชการในตำแหน่งพระสนมเอก ซึ่งท่านเล่าว่า ท่านเป็นสุภาพสตรีสามัญชนคนแรกที่ได้เข้าพิธีเศกสมรส โดยมีการพระราชทานน้ำสังข์เป็นทางการ โดยพระกรุณาของสมเด็จพระศรีสวรินทิรา พระบรมราชเทวี ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรียกว่าเป็นการแต่งงานที่ถูกต้องตามธรรมเนียมประเพณีไทย ซึ่งท่านมีความภูมิใจมาก

ประมาณ พ.ศ. ๒๔๖๔ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้า ฯ ให้มีการแสดงโขนสมัครเล่น โดยทางพากย์โขนและเจรจาด้วยพระองค์เอง มีพระสุจริตสุดา และพระนางเจ้าอินทรศักดิ์ศจี เป็นต้นเสียงขับร้องเพลง ต่อมาได้แสดงละครเรื่องวิวาหพระสมุทรอีก ซึ่งอาจารย์มนตรี ตราโมท ผู้เชี่ยวชาญดนตรีไทยแห่งกองการสังคีต กรมศิลปากร เล่าว่า ละครเรื่องนี้ ได้เล่นกันต่อมาอีกหลายครั้ง แต่ครั้งที่แสดงได้ดีที่สุด คือครั้งที่พระสุจริตสุดาและพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแสดงร่วมกัน

เมื่อครั้งที่ท่านอยู่ในสวนคุสิต ราว พ.ศ. ๒๔๖๕ นั้น ท่านอุปการะเด็กหญิงวัยรุ่น อายุประมาณ ๘ ปี–๑๕ ปี ไว้หลายคน ได้หาครูดนตรีไทยมาสอน รวม ๓ ท่าน คือ หลวงว่องจะเข้รับ (โต กมลวาทิน) พระสรรเพลงสรวง (บัว กมล–วาทิน) และครูชุ่ม กมลวาทิน ผู้ที่ได้เรียนในรุ่นนี้มีอาทิ คุณทองสุข สุรพินทุ คุณศรีสะอาด แก้ว–โกเมน ครูทองดี สุจริตกุล ครูฉลวย จิยะจันทน์ ครูนิภา อภัยวงศ์ คุณเฉลย รัตนจันทร์ และคุณแฉล้ม สุวรรณเกตุ

พระสุจริตสุดา ได้ตั้งวงเครื่องสายผสมเปียนโนขึ้น โดยมีผู้ร้องและผู้บรรเลงเป็นหญิงล้วน มีคุณสุมิตรา สุจริตกุล (สกุลเดิม สิงหลกะ) เป็นผู้ดีดเปียนโน เป็นวงเครื่องสายผสมที่มีชื่อเสียงมากระหว่าง พ.ศ. ๒๔๖๕–พ.ศ. ๒๔๘๐ วงเครื่องสาย

วงนี้ ได้บรรเลงถวายพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นประจำในเวลาเสวยพระกระยาหารค่ำ ณ พระราชวังพญาไท

ราว พ.ศ. ๒๔๗๓ พระสุจริตสุดา ได้แต่งเพลงเถาขึ้นเพลงหนึ่ง ให้ชื่อว่าเพลงสุดาสวรรค์เถา ต่อมาได้มีการบันทึกแผ่นเสียงวงดนตรีเครื่องสายผสมของท่าน ในราว พ.ศ. ๒๔๗๖ ท่านจึงให้ใช้ชื่อว่าดนตรีว่า "คณะนารีศรีสุมิตร" ใช้ตรากรอบพักตร์สีทอง พิมพ์บนกระดาษสีน้ำเงินเข้ม เพลงที่บันทึกส่วนใหญ่เป็นเพลงในเรื่องวิวาหพระสมุทรซึ่งขายดีมาก หลังจากนี้อีกไม่นานนักพระสุจริตสุดาก็ย้ายออกจากพระราชวังสวนดุสิตไปสร้างบ้านอยู่ที่ถนนพระราม ๕ ซึ่งปัจจุบันบ้านของท่านเป็นที่ทำการของทหารบก วงเครื่องสายคณะนารีศรีสุมิตรของท่านจึงห่างเหินการแสดงแล้วเลิกไปในที่สุด นักดนตรีคณะนี้หลายท่านยังเป็นครูสอนดนตรีไทยต่อมาจนทุกวันนี้ อาทิ ครูทองดี สุจริตกุล ครูนิภา อภัยวงศ์ และครูฉลวย จิยะจันทน์ เป็นต้น

พระสุจริตสุดา ถึงแก่กรรมเมื่อวันอังคารที่ ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๕ รวมอายุได้ ๘๖ ปี.

จรวยพร สุเนตรวรกุล

(เรียบเรียงจาก บทความ "สยามสังคีต" ของ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล ในสยามรัฐรายวัน ๒๐ มีนาคม ๒๕๒๕ และคำบอกเล่าของ ครูนิภา อภัยวงศ์.)

หม่อมสุด บุนนาค

(ไม่ทราบปีที่เกิด และปีที่ถึงแก่กรรม)

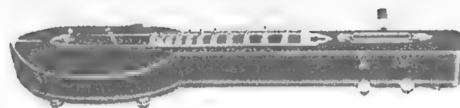
หม่อมสุด บุนนาค เป็นภริยาของสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เสนาบดีคนสำคัญในสมัยรัชกาลที่ ๕

ประมาณว่าเกิดปลายสมัยรัชกาลที่ ๓ หรือต้นรัชกาลที่ ๔ จะเป็นบุตรีของท่านผู้ใดไม่ปรากฏทราบแต่ว่าต่อซอสามสายจากท่านครูพระประดิษฐ์-ไพเราะ (ครูมีแขก) และรู้ทางขับร้องเพลงเป็นอย่างดี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงยกย่องว่ามีฝีมือซอสามสายดี โปรดเกล้า ฯ ให้แสดงฝีมือในงานต้อนรับแขกเมือง ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท หลายครั้ง มีชีวิตต่อมาจนถึงปลายรัชกาลที่ ๕ จนได้เป็นครูสอนขับร้องให้เจ้าจอม ม.ร.ว.สดับ ในรัชกาลที่ ๕ (ราว พ.ศ. ๒๔๔๗) มีเพื่อนรักเป็นนักแสดงละครตัวสำคัญของบ้านสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) คนหนึ่ง นามว่า "หม่อมเพื่อน" ทั้งหม่อมสุดและหม่อมเพื่อนสนิทสนมรักใคร่กับนักร้องคนสำคัญคือ "หม่อมส้มจีน" ซึ่งป่วยเป็นอหิวาต์ ถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ หม่อมสุดไม่มีบุตรกับสมเด็จเจ้าพระยา ฯ และไม่ทราบประวัติในบั้นปลายชีวิตว่าเป็นอย่างไร รู้แต่ว่าเคยมาเป็นครูสอนขับร้องที่ตำหนักพระอัครชายาเธอพระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์ ณ พระราชวังสวนดุสิต ถึงแก่กรรมในสมัยรัชกาลที่ ๖ แต่ยังค้นไม่พบว่าปีใด.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก หนังสือ "ประวัติผู้ทรงคุณวุฒิทางศิลป" ของกรมศิลปากร และคำบอกเล่าของ คุณสมภพ จันทรประภา.)

นางสุดา (เชื่อม) เขียววิจิตร

(พ.ศ. ๒๔๕๕-ปัจจุบัน)

นางสุดา เขียววิจิตร เป็นนักร้องและครูสอนขับร้องประจำกองการสังคีต กรมศิลปากร เกิดที่ตำบลบ้านบุ เขตนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ ๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๕ เป็นบุตรีคนที่ ๒ ของนายศุข และนางแถม ดุริยประณีต มีนามเดิมว่า **เชื่อม** เป็นน้องของครูโชติ ครูชื้น และครูชั้น ดุริยประณีต และเป็นพี่ของ ครูแช่มช้อย ครูสุดจิตต์ และนายสืบสุด ดุริยประณีต

เมื่อเยาว์วัยได้ไปอยู่ในวังหลวง ในพระอุปถัมภ์ ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าประดิษฐาสารี พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แล้วทูลลาออกมาอยู่กับบิดามารดา ซึ่งย้ายมาอยู่ ณ บ้านหลังวัดสังเวชวิศยาราม บางลำพู ได้เริ่มเรียนขับร้องเพลงจากมารดาและเรียนดนตรีจากบิดา จนสามารถขับร้อง ตีระนาด และฆ้องได้ดี

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑ อายุได้ ๑๒ ปี เข้าทำงานอยู่ในวงมโหรีหญิง สังกัดกรมปี่พาทย์และโขนหลวง ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รับพระราชทานเงินเดือนขั้นต้น เดือนละ ๑๒ บาท ได้เป็นศิษย์เรียนขับร้องจาก พระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) หม่อมจันทร์ (นางนิมิตรราชฐาน) เรียนเพลงโขน ละคร จาก คุณหญิงเทศ นัฏกานุรักษ์ ฯลฯ จนสามารถขับร้องเพลงประกอบโขนได้ทุกประเภท รวมทั้งเพลงตับเพลงเถาด้วย เมื่อกรมมหรสพถูกยุบไป ก็ได้ย้ายมาอยู่กองการสังคีต กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ ในตำแหน่งศิลปินจัตวา ได้เป็นศิลปินตรี เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นศิลปินโท พ.ศ. ๒๕๑๑ และออกจากราชการด้วยเหตุเกษียณอายุเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๐

ความสามารถในการขับร้องเป็นที่ยกย่องว่า เสียงดังฟังชัด เป็นผู้ทรงความรู้ความสามารถในกระบวนเพลงละครทุกประเภทอย่างหาตัวจับยาก จำเพลงแม่นยำและที่สำคัญ คือ ได้เพลงมากและเป็นผู้สอนนักร้องหญิงชายในกองการสังคีตมาหลายรุ่นหลายสมัยจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๒๖) ก็ยังคงสอนอยู่ มีความรู้ในเรื่องเพลงยาก ๆ เช่น ร่ายแบบต่าง ๆ เพลงโอ้แบบต่าง ๆ เพลงลงสรงแบบต่าง ๆ ฯลฯ ศิษย์ที่สอนไว้ เช่น พัฒนี พร้อมสมบัติ ลอย รัตนทัศนีย์ ดวงเนตร ดุริยพันธุ์ กันยา โลหิตาจล มัณฑนา เพิ่มสิน สมชาย ทับพร แจ้ง คล้ายสีทอง และบุตรี คือ สีนวล เขียววิจิตร เป็นต้น

เคยบันทึกเสียงลงแผ่นเสียงหลายครั้ง มีทั้งเพลงสองชั้นต่าง ๆ กับห้างกมลสุโกศล อาทิ เพลงชมตลาด บันทึกร่วมกับวงมโหรีดุริยประณีต เช่น เพลงจีนเก็บบุปผาและแผ่นเสียงเสภาเรื่องกากี ร่วมกับครูเหนี่ยว ดุริยพันธุ์ (น้องเขย) เป็นต้น

ด้านชีวิตครอบครัว แต่งงานกับนายฤกษ์ เขียววิจิตร มีบุตรชายเป็นนักดนตรีดีเครื่องหนังและปี่พาทย์ คือ มนูและมนัส มีบุตรี เป็นนักร้อง ๒ คน คือ สีนวล และจำรัส

ครูสุดา เป็นคนกลัวเครื่องบินและเมาเรือบิน เคยไปเผยแพร่วัฒนธรรมไทยในต่างประเทศครั้งหนึ่งแล้วมีอาการกลัวเครื่องบินมาก ทุกครั้งที่ถูกส่งไปราชการต่างประเทศจะต้องขอแลกหน้าที่ให้คนอื่นไปแทน โดยอ้างว่า ขึ้นเรือบินแล้วกลัวมากจนหัวใจจะวาย.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำให้สัมภาษณ์ของ นางสุดา เขียววิจิตร.)

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

(พ.ศ. ๒๔๖๑-๒๕๒๙)

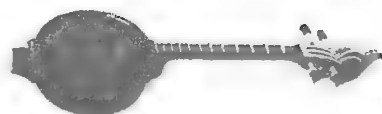
เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เป็นบุตรชายของเจ้าสิงห์นนท์ และเจ้าแม่บุญนำ ณ เชียงใหม่ และเป็นหลานปู่ของ เจ้าราชบุตร (ตื้อ) เกิดในคุ้มเจ้าหลวงเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๑ สนใจดนตรีพื้นเมืองลานนา และเล่นซอเมืองได้ดีมาตั้งแต่อายุน้อย ต่อมาได้เรียนดนตรีไทย (ภาคกลาง) จากครูดนตรี ๓ คน คือ ครูรอด อักษรทับ ครูช่อ สุนทรวาทิน และครูฉัตร สุนทรวาทิน จนสามารถเล่นเครื่องสายไทยได้เป็นอย่างดี รวมทั้งสามารถร้องเพลงไทยได้ด้วย และยังได้ประดิษฐ์เพลงพื้นเมืองหลายเพลงสำหรับบรรเลงในวงพิเศษ "ลานนามหาดุริยางค์"

เจ้าสุนทรมีภรรยาชื่อ สมศรี มีบุตร ๓ คน ชื่อ สุรีย์ ศิวิไล และสุรศักดิ์ ทั้งสามคนเล่นเครื่องสายไทย และเล่นดนตรีพื้นเมืองได้ดี นอกจากจะเป็นครูสอนดนตรีพื้นเมือง ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์จังหวัดเชียงใหม่แล้ว เจ้าสุนทรยังมีฝีมือในการประดิษฐ์เครื่องดนตรี ออกจำหน่ายจ่ายแจก ได้รับการยกย่องว่าเครื่องดนตรีมีคุณภาพดี อาทิ สะล้อ ซึง ปี่จุม ระนาด ซอด้วง ซออู้ จะเข้ และฆ้อง นับว่าเป็นแหล่งผลิตเครื่องดนตรีไทยที่สำคัญของเชียงใหม่

เจ้าสุนทร ได้ช่วยสอนดนตรี อยู่ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ เป็นผู้มีส่วนช่วยในการก่อตั้งวงลานนามหาดุริยางค์ ๒๕๐ คน และถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๒๙ ที่จังหวัดเชียงใหม่ รวมอายุได้ ๖๘ ปี.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำให้สัมภาษณ์ของ เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่.)

นางสุมิตรา สุจริตกุล

(พ.ศ. ๒๔๕๐ - ๒๕๒๙)

นางสุมิตรา สุจริตกุล เกิดเมื่อวันที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๐ ณ บ้านริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ระหว่างวัดระฆังโฆษิตาราม กับโรงพยาบาลศิริราช (ปัจจุบัน คือ บริษัทเรือข้ามฟากของคุณหญิงสุภัทรา สิงหลกะ) เป็นบุตรของพระยาราชมนตรี (สง่า สิงหลกะ) กับเจ้าบุญปั๋น สิงหลกะ เมื่ออายุได้ ๘ ปี เข้าเรียนที่โรงเรียนเซนต์โยเซฟคอนแวนต์ ได้เริ่มเรียนเปียนโนเพลงฝรั่งจากมาดามมากาเร็ต เมื่ออายุได้ ๑๓ ปี ก็ได้ไปเรียนเปียนโนเพลงไทยจากเจ้าบัวชุม ณ เชียงใหม่ ซึ่งเป็นญาติกับมารดา จนสามารถดีดเพลงนกขมิ้น ๓ ชั้น เพลงปลาทอง ๓ ชั้น และเพลงลาวแพนได้

เนื่องด้วยพระยาราชมนตรีผู้บิดา เป็นข้าราชบริพารรับใช้ใกล้ชิดพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และใกล้ชิดกับพระสุจริตสุดา พระสนมเอก จึงได้พาบุตรี คือ นางสุมิตรามาถวายตัวต่อรัชกาลที่ ๖ และอยู่ในพระอุปถัมภ์ของพระสุจริตสุดา ขณะนั้นอายุได้ ๑๖ ปี ได้เริ่มเล่นเปียนโนถวายพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวตั้งแต่นั้นมา และมักจะเล่นถวายหลังจากที่เสวยพระกระยาหารค่ำแล้ว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงแนะนำการเล่นเปียนโนว่า ควรจะเล่นโดยใช้มือขวาเล่นทำนองหลัก (Melody) มือซ้ายเล่นประสานเสียง ทำให้เสียงตกเป็นคู่ ๔ บ้าง คู่ ๖ บ้าง เหมือนการตีระนาดทุ้ม จะทำให้ฟังไพเราะอย่างเพลงไทย พระสุจริตสุดา จึงได้หาครูมาสอนเพิ่มเติมให้หลายคน คือ พระยาสาครสงคราม (สุริเยศ อมาตยกุล) สอนวิธีเล่นประสานเสียง แหม่มต่างประเทศสอนการใช้นิ้วกดคีย์เปียนโนที่ยาก ๆ หลวงชาญเชิงระนาดบอกเพลงกระแต พระสรรเพลงสรวง ต่อเพลงพญาโศก โดยดีดจะเข้ให้ดีดเปียนโนตาม และจางวางทั่ว พาทยโกศล เป่าปี่ในเพลงกราวในให้ดีดเปียนโนตามแต่เทคนิคต่าง ๆ ในการใช้นิ้วดีดเปียนโนนั้นท่านคิดปรับปรุงเองตลอดมา

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จสวรรคต ท่านยังอยู่ในพระอุปการะของพระสุจริตสุดา จน พ.ศ. ๒๔๖๘ ได้ตั้งวงดนตรีหญิงชื่อ วงดนตรีนารีศรีสุมิตร ได้อัดแผ่นเสียงเพลงพระราชนิพนธ์ใน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้แก่ เพลงตับในเรื่องวิวาหพระสมุทร คือ เพลงโยนดาบ จีนหน้าเรือ สามเส้า ปี่แก้วน้อย ตะนาวแปลง เพลงจากเรื่องพระยาราชวังสัน คือ เพลงพระอาทิตย์ชิงดวง และเพลงพญาโศก การบันทึกเสียงครั้งนี้เป็นการบรรเลงเครื่องสายผสมเปียนโน และเดี่ยวเปียนโนเพลงพญาโศก นับเป็นครั้งแรกที่มีการบันทึกแผ่นเสียงเพลงพญาโศกด้วยการเดี่ยวเปียนโน

พ.ศ. ๒๔๗๐ ได้สมรสกับ นายสุทัศน์ สุจริตกุล มหาดเล็กในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และเป็นที่ นายฉันหุ้มแพร ในพระบาทสมเด็จ

พระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล มีบุตรธิดาด้วยกันรวม ๗ คน เมื่อสามีถึงแก่กรรมแล้ว ท่านก็เลี้ยงดูบุตรธิดาด้วยการมีอาชีพเป็นครูสอนเปียนโนที่บ้านในซอยสายลม ถนนพหลโยธิน กรุงเทพมหานคร จนบุตรธิดาของท่านสำเร็จการศึกษาอย่างดีทุกคน นับเป็นครูผู้เผยแพร่วิชาการดนตรีไทยที่ดีเยี่ยมผู้หนึ่ง ท่านถึงแก่กรรม เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๙ รวมอายุได้ ๗๙ ปี.

วชิราภรณ์ วรรณดี

(เรียบเรียงจาก บทความ "สยามสังคีต" ของ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล.)

นายสุวัฒน์ พุ่มเสนาะ

(พ.ศ. ๒๔๕๕-ปัจจุบัน)

นายสุวัฒน์ พุ่มเสนาะ เป็นบุตรนายเขียน และนางวาศ พุ่มเสนาะ สืบเชื้อสายนักดนตรีไทยมาจากคุณปู่ คือ ครูพุ่ม พุ่มเสนาะ แห่งอำเภอภาษีเจริญ ธนบุรี เกิดเมื่อวันที่ ๑๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๕ ที่ตำบลบางแวก อำเภอภาษีเจริญ เริ่มเรียนหนังสือที่วัดตะโนด แล้วเรียนวิชาช่างซ่อมเครื่องยนต์จนสามารถเข้ารับราชการเป็นช่างสังกัดกระทรวงมหาดไทย

เริ่มเรียนดนตรีไทย จากบิดาเมื่ออายุ ๖ ปี โดยต่อเพลงสาธุการก่อน จนสามารถทำเพลงโหมโรงเช้าและออกช่วยงานดนตรีกับบิดาได้ ในปี พ.ศ. ๒๔๖๖ ได้เข้ามาฝากตัวเป็นศิษย์ของ หลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) โดยทำหน้าที่ตีฆ้องใหญ่ เรียนอยู่จนได้เพลงหน้าพาทย์ชั้นต้น เพลงเถา เพลงตับ และเพลงเดี่ยวสำคัญ ๆ สามารถบรรเลงระนาดเอกและทุ้มได้ แต่ไม่ถนัดเท่าฆ้องใหญ่ เมื่อมีความรู้ก็ได้ช่วยสอนให้น้องชาย คือ พ.จ.อ.ไมตรี พุ่มเสนาะ ซึ่งปัจจุบันนี้ (พ.ศ. ๒๕๒๖) เป็นครูสอนดนตรีไทยอยู่หลายสถาบัน และสอนลูกวงของบิดาอีกหลายคน

เคยแสดงฝีมือเดี่ยวฆ้องใหญ่ครั้งแรกที่วังลดาวัลย์ เมื่ออายุได้ ๑๘ ปี เคยร่วมวงปี่พาทย์บางกอกแหลม และร่วมวงกับเพื่อนฝูงเล่นดนตรีไทยเป็นงานรอง เพราะต้องรับราชการประจำอยู่ในกระทรวงมหาดไทย

นายสุวัฒน์ อุปสมบทที่วัดบางแวก มีพระธรรมโรสาจารย์ เป็นพระอุปัชฌาย์ เมื่อปี ๒๔๗๕ และสมรสเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๓ ภรรยาชื่อ มณี มีบุตร ๒ คน ชื่อ ร.อ.ตระกูล และนางสาวพรรณี บุตรทั้ง ๒ คน มิได้เล่นดนตรี บ้านพักปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๒๖) เลขที่ ๑๔๒ ซอยศิริศึกษา ตำบลวัดอรุณ อำเภอบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำบอกเล่าของนายไมตรี พุ่มเสนาะ.)

สุวิทย์ บวรวัฒนา

(พ.ศ. ๒๔๕๓-ปัจจุบัน)

ครูสุวิทย์ บวรวัฒนา เป็นบุตรของ ขุนบวรนายก ผู้เป็นต้นตระกูล "วัฒนา" และนางง้อ เกิดที่จังหวัดราชบุรี เมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ มีน้องชาย ๑ คน ชื่อ อุดม มีน้องสาว ๑ คน ชื่อ อมรา เป็นนักร้องเพลงไทย

เริ่มการศึกษาขั้นต้นที่โรงเรียนวัดโสมนัส จบชั้นประถมแล้วไปเรียนต่อชั้นมัธยมที่โรงเรียนสวนกุหลาบและโรงเรียนอัสสัมชัญ ตามลำดับ จากนั้นได้เดินทางไปศึกษาต่อ ณ วิทยาลัยพาณิชยการ เมืองมาเซลส์ ประเทศฝรั่งเศส เมื่อศึกษาจบกลับมาแล้วได้เข้ารับราชการในกระทรวงการต่างประเทศ ประจำกองการค้า จนได้ตำแหน่งอธิบดี กรมยุโรปและอเมริกา ต่อมาทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เป็นเอกอัครราชทูตผู้มีอำนาจเต็มประจำประเทศสเปนและสหภาพพม่า ไนจีเรีย ไลบีเรีย และไอเวอรี่โคสต์ จนครบเกษียณอายุราชการเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๓

การศึกษาและฝึกหัดในด้านดนตรีไทย เริ่มตั้งแต่อายุ ๖-๗ ปี โดยได้รับแรงบันดาลใจจากคุณปู่หล่า ซึ่งเป็นน้องชายของคุณย่า และเป็นนักดนตรีไทย สีซอด้วงและเล่นออร์แกนไพเราะจับใจมาก มักจะตั้งวงบรรเลงกันที่บ้านเสมอ ครูสุวิทย์ จึงได้ร่วมวงด้วย โดยเป็นคนตีฉิ่ง ต่อมาคุณลิ้นจี่ ชยากร ผู้เป็นป้า เห็นว่า ครูสุวิทย์ มีความสนใจในดนตรีไทยอย่างจริงจัง จึงได้เชิญครูผิว ซึ่งเป็นครูสอนดนตรีไทยอยู่ที่สามัคคยาจารย์สมาคมขณะนั้นมาสอนซอด้วงให้ที่บ้าน เป็นการเริ่มเรียนดนตรีไทยอย่างจริงจังของครูสุวิทย์ เพลงแรกที่หัดคือ เพลงจระเข้หางยาว ต่อมาเป็นเพลงแป๊ะ ๓ ชั้น นางครวญ ๓ ชั้น โหมโรงไอยเรศ ๓ ชั้น พม่าห้าท่อน ๓ ชั้น และพม่าเห่ ๒ ชั้น ตามลำดับ จนมีความสามารถร่วมวงบรรเลงกับครูผิวในงานต่าง ๆ ได้ ตั้งแต่ยังเล็ก

หลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ อาจารย์มนตรี ตราโมท ได้ริเริ่มการใช้ขิมซึ่งเป็นเครื่องดนตรีจีนมาบรรเลงเพลงไทย เกิดเป็นวงเครื่องสายผสมขิม ครูสุวิทย์ก็หัดตีขิม จากครูจีนชื่อ นายเปงกี่ ซึ่งเป็นลูกจ้างของบิดา เมื่อตีเป็นเพลงได้ จึงไปฝากตัวเป็นศิษย์ของครูพร้อม (ไม่ทราบนามสกุล) ซึ่งเป็นหลานพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) ได้มีโอกาสรู้จักกับครูพุฒ นันทพล ศิษย์รุ่นพี่ซึ่งต่อมาเป็นผู้ถ่ายทอดเพลงเดี่ยวขิมให้ เพลงขิมที่ต่อจากครูพร้อม เพลงแรกคือ เพลงเขมรพวงเถา และได้รับครอบครูดนตรีไทยจากพระยาประสาน ฯ ในงานไหว้ครูที่บ้านของครูพร้อม ซึ่งครูสุวิทย์เล่าว่า "เป็นพิธีการไหว้ครูครั้งแรกที่ได้พบเห็นและรู้สึกเลื่อมใสในขนบธรรมเนียมประเพณีไทย สิ่งที่สำคัญก็คือ ก่อให้เกิดกำลังใจให้พากเพียรเรียนวิชาหาความรู้จริงจังขึ้น"

ถึงสมัยภาพยนตร์เงียบ ซึ่งโรงภาพยนตร์แต่ละโรงจะต้องมีวงดนตรีบรรเลงประกอบ ครูพร้อมเห็นว่าออร์แกนซึ่งเป็นเครื่องดนตรีตะวันตกสามารถนำมาบรรเลงเข้ากันได้กับเสียงเครื่อง

ดนตรีไทย จึงได้นำเข้ามาผสมเป็นวงเครื่องสายผสม รับงานบรรเลงอยู่ตามโรงภาพยนตร์ ใช้ชื่อวงว่า วงนายโนรี มีครูพร้อม ดีดออร์แกน ครูพุฒ นันทพล ตีขิม ครูเจือ เสนีย์วงศ์ สีซออู้ ครูบุญส่ง สีซอไวโอลิน ครูย้อย เกิดมงคล เป่าขลุ่ย เป็นต้น เป็นวงที่ได้รับความนิยมมาก ขณะนั้นครูสุวิทย์ยังเด็ก จนต่อมาเมื่อจบการศึกษาจากประเทศฝรั่งเศสแล้ว จึงได้ฝึกหัดดีดออร์แกนจากครูเจือ เสนีย์วงศ์ หัวหน้าวงดนตรีคณะเตชนะเสนีย์ จนมีความชำนาญยิ่ง เมื่อครูเจือ ถึงแก่กรรมลง ครูสุวิทย์ ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ควบคุมวงเตชนะเสนีย์ สืบต่อมา วงดนตรีวงนี้เป็นวงดนตรีไทยวงแรกที่ได้บรรเลงในรายการวิทยุของบริษัทไทยโทรทัศน์ ช่อง ๔ ตั้งแต่เริ่มเปิดดำเนินการและสถานีวิทยุอ.ส.ในระยะแรก ๆ จนถึงช่วงเวลาที่ครูสุวิทย์ต้องไปรับราชการอยู่ต่างประเทศผู้ควบคุมวงดนตรีต่อมาได้เปลี่ยนชื่อจากคณะเตชนะเสนีย์เป็น คณะวัชรบรรเลง และใช้ชื่อนี้มาจนทุกวันนี้

นอกจากจะเรียนซอด้วง ขิม และออร์แกนแล้ว ครูสุวิทย์ ยังได้มีโอกาสฝึกหัดซออู้ จากหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดูรยชีวิน) และเรียนซอสามสายจาก ครูเทวาประสิทธิ์ พาทยโกศล อีกด้วย

ผลงานทางด้านการประพันธ์เพลงไทย มีอยู่หลายเพลง คือ เพลงยโสธรเถา องเชียงสือเถา (จากเพลงทยอยญวน ๒ ชั้น) สาวสวยรวยเถา (จาก ๒ ชั้นของเดิม) พญาสี่เสาเถา (จาก ๒ ชั้นของเดิม) สาวสุดสวยเถา (จากเพลงเขมรทุบมะพร้าว ๒ ชั้น) มะลิซ้อนเถา จินตะหราวาตีเถา (จากเพลงจุ๊บแจง ๒ ชั้น) น้ำลอดใต้ทรายเถา และแขกพราหมณ์ทางเปลี่ยน

ครูสุวิทย์ มีภรรยาชื่อ วิจิตรา มีบุตรธิดาด้วยกัน ๓ คน บุตรชายคนโตชื่อ พิชิต มีความสามารถในการแต่งเพลง แต่นิยมแต่งทางสากลมากกว่า ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๒๖) ท่านพักอยู่บ้านเลขที่ ๖๓๔ ซอยศรีย่าน ๑ ถนนนครไชยศรี เขตดุสิต กรุงเทพ ฯ.

จรวยพร สุเนตรวรกุล

(เรียบเรียงจาก หนังสือ เบื้องหลังเพลงดัง รวมข้อเขียนของ ๔๐ นักเพลง โดย วราห์ วรเวช และคำบอกเล่าเพิ่มเติมของ รองศาสตราจารย์นายแพทย์วราวุธ สุมาวงศ์.)

พระเสนาะดุริยางค์ (ขุนเณร)

(ไม่ทราบปีที่เกิด และปีที่ถึงแก่กรรม)

พระเสนาะดุริยางค์ (ขุนเณร) เป็นหัวหน้าวงดนตรีหลวงสมัยต้นรัชกาลที่ ๕ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงบันทึกไว้ในสาส์นสมเด็จว่า เป็นครูดนตรีที่มีฝีมือมากคนหนึ่ง และได้ทรงต่อเพลงแป๊ะ จากท่านขุนเณรนี้ตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ พระเสนาะดุริยางค์ (ขุนเณร) นี้ เข้าใจว่าจะเป็นผู้รั้งตำแหน่ง "เสนาะดุริยางค์" คนแรกของกรุงรัตนโกสินทร์ เพราะยังสืบหาผู้รั้งตำแหน่งนี้ก่อนท่านไม่ได้ ได้ชื่อว่าตีระนาดไหวเรียบ และทางเพลงดีมาก ผิดกับนักดนตรีหลวงทั้งหลายในยุคต้นรัชกาลที่ ๕ ทุกคน

ไม่สามารถค้นประวัติได้ละเอียดมากไปกว่านี้ และจากการเทียบประวัติแล้ว ท่านคงจะเป็นเจ้ากรมพิณพาทย์หลวงคนแรกในรัชกาลที่ ๕ เพราะต่อมาเมื่อท่านสิ้นชีวิตแล้ว พระประดิษฐ์ไพเราะ (ตาด) จึงรั้งตำแหน่งเจ้ากรมพิณพาทย์หลวงต่อมา

ตำแหน่งเสนาะดุริยางค์นี้ได้ว่างมาหลายปี ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงพระราชทานแก่ นายแช่ม สุนทรวาทิน เมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๖ และนับเป็นเจ้ากรมพิณพาทย์หลวงคนที่ ๓ ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ต่อจากนั้นไม่มีใครได้รับพระราชทานตำแหน่งเสนาะดุริยางค์อีกเลย.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก เอกสารทะเบียนประวัติของกรมมหรสพ สำนักพระราชวัง.)

พระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน)

(พ.ศ. ๒๔๐๕-๒๔๘๒)

พระยาเสนาะดุริยางค์ เป็นบุตรคนหัวปีของครูช้อย และนางไผ่ สุนทรวาทิน เกิดเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๐๕ ตรงกับเดือน ๘ ปีขาล ที่ตำบลสวนมะลิ ใกล้วัดเทพศิรินทราวาส ได้ฝึกฝนเล่าเรียนวิชาดนตรีจากครูช้อย ผู้เป็นบิดา จนมีความแตกฉาน ต่อมาเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ (ม.ร.ว.หลาน กุญชร) ผู้บัญชาการกรมโขน ตั้งคณะละครขึ้นที่บ้าน จึงได้ขอตัวมาเป็นนักดนตรีในวงปี่พาทย์ของท่าน ก็ยิ่งทำให้พระยาเสนาะ ฯ มีความเชี่ยวชาญสันทัดในการขับร้องและดุริยางคศิลป์อีกเป็นอันมาก

พระยาเสนาะ ฯ เริ่มเข้ารับราชการเมื่อพุทธศักราช ๒๔๒๒ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อมาได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น "ขุนเสนาะดุริยางค์" เมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๖ ในตำแหน่งเจ้ากรมพิณพาทย์หลวง แล้วโปรดเลื่อนเป็น "หลวงเสนาะดุริยางค์" เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓ ในตำแหน่งเดิม ครั้นถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้เลื่อนเป็น "พระเสนาะดุริยางค์" รับราชการในกรมมหรสพหลวง และได้รับพระราชทานเหรียญดุษฎีมาลาเข็มศิลปวิทยา ด้วยความซื่อตรงต่อหน้าที่ราชการ จงรักภักดีในพระมหากษัตริย์ และความสามารถในดุริยางคศิลป์เป็นที่ยิ่งท่านจึงได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น "พระยาเสนาะดุริยางค์" เมื่อวันที่ ๑๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๘ นับเป็นหนึ่งในสองพระยา พระยาอีกท่านคือ พระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) ทางดุริยางค์ไทยของกรุงรัตนโกสินทร์ แม้ภายหลังจะเกษียณอายุราชการแล้ว พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ เรียกเข้ารับราชการต่อไปอีกจนสิ้นรัชกาลจึงได้ออกรับบำนาญ นับได้ว่าเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยยิ่ง

หน้าที่การงานของพระยาเสนาะ ฯ นั้นมีมาตลอดตั้งแต่เริ่มรับราชการ จนสิ้นอายุขัย ดังแบ่งเป็นระยะ ๆ ได้ดังนี้

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว นอกจากงานประจำควบคุมฝึกสอนและการบรรเลงในงานพระราชพิธีต่าง ๆ แล้ว ยังโปรดให้เป็นครูสอนดนตรีถวายพระราชวงศ์ฝ่ายในและเจ้าจอมในพระบรมมหาราชวังเป็นประจำ เจ้าจอม ม.ร.ว.สดับ ลดาวัลย์ เล่าว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้ตั้งมโหรีหญิงวงหลวงขึ้นเป็นวงแรก อยู่ในพระอนุเคราะห์ของพระวิมาดาเธอกรมพระสุทธาสินีนาฏ และได้ทรงพระราชนิพนธ์กลอนบทละครเรื่องเงาะป่าขึ้น เมื่อทรงจบตอนใดก็โปรดให้เจ้าจอมสดับเชิญพระราชนิพนธ์ตอนนั้นมาให้ท่านพระยาเสนาะ ฯ บรรจุเพลงร้องและเพลงหน้าพาทย์แล้วฝึกสอนวงมโหรีฝ่ายในขับร้องและบรรเลงปี่พาทย์ถวายให้ทรงฟังแต่ละตอนเพื่อทรงพระราชวิจารณ์แก้ไข เป็นอย่างนี้จนทรงพระราชนิพนธ์จบเรื่อง พระยาเสนาะ ฯ รับราชการสนองพระยุคลบาทใกล้ชิดตลอดรัชกาล ได้รับพระมหากรุณา พระราชทานรางวัลเป็นพิเศษหลายครั้ง อาทิ ดุมเสื้อพระปรมาภิไธยย่อ จปร. นาฬิกา จปร.

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระยาเสนาะ ฯ ได้รับมอบหมายให้ควบคุมวงพิณพาทย์ของเจ้าพระยาธรรมาธิกรณาธิบดี (ม.ร.ว.ปุ้ม มาลากุล) เสนาบดีกระทรวงวัง ซึ่งมีนักดนตรีส่วนใหญ่เป็นทหารรักษาวัง วงพิณพาทย์นี้นับได้ว่ารวบรวมผู้มีฝีมือ ซึ่งต่อมาได้เป็นครูผู้หลักผู้ใหญ่ เป็นที่รู้จักนับถือโดยทั่วไปในวงการดุริยางคศิลป์ เช่น ครูเทียบ คงลายทอง ครูพริ้ง ดนตรีรส ครูสอน วงฆ้อง ครูมิ ทรัพย์เย็น ครูแสวง โสภา ครูผิว ใบไม้ ครูทรัพย์ นุตสถิตย์ ครูอรุณ กอนกุล ครูเชื้อ นักร้อง และครูทองสุข คำศิริ (ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็น คงศักดิ์ คำศิริ) เป็นต้น ในราวปลายรัชกาลที่ ๖ พระยาเสนาะ ฯ ได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้ฝึกสอนควบคุมวงมโหรีหญิงซึ่งมีนางพระกำนัลเป็นนักดนตรี ครั้นเมื่อพระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวีใกล้จะครบกำหนดมีพระประสูติกาล พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์เนื้อร้องเพลงปลาทองเตรียมไว้สมโภชพระราชทานสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ จึงโปรดให้พระยาเสนาะ ฝึกมโหรีหญิงวงนี้ไว้บรรเลงถวายเมื่อมีพระประสูติกาล

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระยาเสนาะ ฯ ยังได้สนองพระกรุณาธิคุณฝึกซ้อมมโหรีหญิงที่ตำหนักพระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธาสินีนาฏ ในวังสุนันทาลัย และบรรเลงถวายทุกคืนวันพุธ ตราบจนเสด็จพระราชดำเนินสู่ประเทศอังกฤษ นอกจากนี้พระยาเสนาะ ฯ ยังได้รับเชิญเป็นครูของบ้านปี่พาทย์สำคัญ ๒ ตระกูล คือตระกูลดุริยพันธุ์และตระกูลดุริยประณีต มาเป็นเวลาช้านาน ท่านจึงได้นำนายหน่วงและนายเหนี่ยว ดุริยพันธุ์ สองพี่น้องซึ่งเป็นศิษย์ฝีมือเยี่ยมเข้ารับราชการ ในวงปี่พาทย์หลวงในรัชกาลที่ ๗ อีกด้วย

ในรัชสมัยปัจจุบัน เมื่อกรมศิลปากรบันทึกโน้ตเพลงไทยในปี พ.ศ. ๒๔๗๘ ก็ได้เชิญพระยาเสนาะ ฯ เป็นผู้บอกเพลงและท่านได้เป็นกรรมการของราชบัณฑิตยสถานอยู่จนตลอดชีวิต

พระยาเสนาะ ฯ เป็นนักดนตรีที่มีฝีมือเป็นเลิศถึงที่สุด ทั้งทางเครื่องและทางขับร้อง โดยจะสังเกตได้จากบรรดาศิษย์ทั้งหลายของท่าน ซึ่งในระยะต่อมาได้กลายเป็นเอตทัคคะในแต่ละแขนงของดุริยางคศาสตร์ จนเป็นที่ยอมรับนับถือกันโดยทั่วไป ทั้งนี้เป็นผลมาจากฉันทะวิริยะของท่านพระยาเสนาะ ฯ ที่ได้พร่ำสอนอบรมด้วยความละเมียดละไม รวมทั้งเต็มเปี่ยมในความรู้แจ้งเห็น

จริงโดยแท้ อนึ่ง อัจฉริยภาพส่วนตัวของพระยาเสนาะ ฯ ก็มีหลายประการ ครูมิ ทรัพย์เย็น ศิษย์ใกล้ชิดผู้หนึ่งของท่านเล่าให้ผู้เขียนฟังว่า พระยาเสนาะ ฯ มีโสตประสาทแม่นยำยิ่งนัก แม้ได้ยินเสียงเคาะระนาดเพียงครั้งเดียว ท่านก็สามารถบอกได้ถูกต้องว่าเป็นลูกที่เท่าไร เพลงการทั้งหลายนั้นท่านได้ยินเพียงครั้งเดียวก็จำได้ไม่ขาดตกบกพร่อง ครูสอน วงฆ้อง เล่าว่า เมื่อเด็ก ท่านเล่นปลากัดอยู่ใต้ถุนเรือน ในขณะที่นักดนตรีอื่น ๆ กำลังเรียนดนตรีกับครูช้อย สุนทรวาทิน ผู้บิดาอยู่บนบ้าน ท่านกลับจำเพลงที่พ่อกำลังต่อให้แก่นักดนตรีเหล่านั้นได้ก่อนเสียอีก จริยาวัตรของพระยาเสนาะ ฯ ก็เต็มไปด้วยความเมตตากรุณาโอบอ้อมอารียิ่งนัก ครูสอนเล่าว่า ท่านมักจะกล่าวแก่ศิษย์เป็นเนือง ๆ ว่า ยามขัดสนไม่จำเป็นต้องลำบากไปงานปลีก ให้มาเอาสตางค์ที่ท่านได้เสมอ

นอกจากความสามารถในทางปี่พาทย์แล้ว ครูมิ ทรัพย์เย็น เคยพูดถึงว่า ครั้งหนึ่งมีการบรรเลงซ้อมเป็นการลำลองในหมู่พนักงานดนตรีของหลวงแห่งหนึ่ง ท่านพระยาเสนาะ ฯ ผ่านมาพอดีนึกสนุกจึงนั่งลงดีดจะเข้ด้วยนิ้วเปล่ามิได้ใช้ไม้ดีด กระแสเสียงนั้นกังวานและไหวจัดจนคนระนาดวางไม้ก้มลงกราบด้วยความเลื่อมใส

ผลงานทางดนตรีของท่านนั้นเป็นแนวอนุรักษ์นิยม ท่านพร่ำสอนแก่บรรดาศิษย์ทั้งหลายเสมอว่า เรียนรู้รักษาของเก่าให้หมดสิ้นก่อนเถิดจึงค่อยแต่งของใหม่ ตลอดชีวิตของท่านจึงมิได้แต่งเพลงใด ๆ ขึ้นใหม่ นอกจากทางเดี่ยวของเครื่องมือต่าง ๆ และการเรียบเรียงตับมอญกละนอกจากนี้แล้วเป็นการปรับปรุงรักษาทั้งสิ้น กล่าวได้ว่าท่านเป็นคนแรกที่ปรับปรุงการขับร้องของสยามประเทศให้ละเมียดละไม นุ่มนวลจะแจ้งมีชีวิตจิตใจ และไพเราะต้องหูผู้ฟังโดยทั่วไป สมเป็นศิลปะการดนตรีชั้นสูงต่างจากการขับร้องที่มีมาแต่เดิม หลักฐานนี้จะเห็นได้จากความสำเร็จของครูเหนี่ยว ดุริยพันธุ์ ผู้เป็นศิษย์ และอาจารย์เจริญใจ สุนทรวาทิน ผู้บุตรี ได้อย่างชัดเจน

ในด้านชีวิตครอบครัว ท่านมีบุตรธิดาทั้งสิ้น ๗ คนดังนี้

เกิดแต่นางทรัพย์ (ก่อนได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์) ๒ คน คือ

๑. หญิง ชื่อ ช้า
๒. ชาย ชื่อ เชื่อง

เกิดแต่คุณหญิงเสนาะดุริยางค์ (เรือน) ๕ คน คือ

๑. หญิง ชื่อ เรียบ
๒. ชาย ถึงแก่กรรมเมื่อยังเยาว์
๓. หญิง ชื่อ เลื่อน
๔. ชาย ชื่อ เชื้อ
๕. หญิง ชื่อ เจริญใจ

พระยาเสนาะ ฯ เกิดมาเพื่อดนตรี อยู่กับดนตรี และสิ้นชีวิตลงด้วยความรักใคร่ห่วงใยในดนตรียิ่งนัก ครูสอน วงฆ้อง เล่าว่า เมื่อท่านป่วยด้วยโรคมะเร็ง ก่อนจะสิ้นลมยังเรียกครูสอนเข้าไปหาและพยายามร้องทำนองเชิดฝรั่ง เพื่อให้ครูสอนจดจำไว้ให้ได้ จนกระทั่งถึงแก่อนิจกรรมเมื่อวันที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๒ ณ บ้านเลขที่ ๑๔๖๑ หน้าโรงเรียนบ้านสมเด็จเจ้าพระยา จังหวัดธนบุรี สิริอายุได้ ๘๓ ปี.

พิชิต ชัยเสรี

(เรียบเรียงจาก บทความเรื่อง พระยาเสนาะดุริยางค์ ของคุณหญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา คำบอกเล่าของอาจารย์เจริญใจ สุนทรวาทิน คำบอกเล่าของ ครูสอน วงฆ้อง และคำบอกเล่าของ ครูมิ ทรัพย์เย็น.)

หลวงเสนาะดุริยางค์ (ทองดี)

(ไม่ทราบปีที่เกิด - พ.ศ. ๒๔๔๖)

หลวงเสนาะดุริยางค์ เป็นข้าราชการสังกัดกรมพิณพาทย์หลวงสมัยต้นรัชกาลที่ ๕ จนถึงสมัยปลายรัชกาล (๒๔๔๕) ยังสืบวันเดือนปีเกิด นามบรรพบุรุษ และประวัติครอบครัวของท่านไม่ได้

ในต้นรัชกาลที่ ๕ นั้น มีผู้ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ "เสนาะดุริยางค์" อยู่แล้วท่านหนึ่ง คือ พระเสนาะดุริยางค์ (ขุนเณร) เป็นหัวหน้าวงพิณพาทย์หลวง ในต้นรัชกาลที่ ๕ และเคยเป็นครูของ สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์มาก่อน เมื่อยังทรงพระเยาว์มาก เข้าใจว่าเมื่อพระเสนาะดุริยางค์ (ขุนเณร) ถึงแก่กรรมแล้ว นายทองดีได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ "เสนาะ–ดุริยางค์" สืบต่อมา จนถึงแก่กรรม ซึ่งแน่ใจว่าท่านจะต้องถึงแก่กรรมก่อนวันที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๖ เพราะในวันที่กล่าวมานี้ เป็นวันที่นายแช่ม สุนทรวาทิน บุตรครูช้อย ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ เสนาะดุริยางค์ ต่อมาเป็นคนสุดท้ายแล้วมิได้มีใครรับพระราชทานบรรดาศักดิ์นี้ ต่อมาอีกเลยจนถึงสมัยนี้

ตามประวัติเพลงต่าง ๆ ที่มีผู้รวบรวมไว้ หลวงเสนาะดุริยางค์ (ทองดี) คงจะเป็นครูปี่พาทย์หลวงที่มีฝีมือและชื่อเสียงดีมากคนหนึ่งในยุคนั้น เคยร่วมงานวงพระประดิษฐ์ไพเราะ (ตาด) เวลามีงานการแสดงของกรมมหรสพของหลวงสมัยรัชกาลที่ ๕ จึงเชื่อว่า หลวงเสนาะดุริยางค์ (ทองดี) จะเคยเล่นดนตรีอยู่ในวังบ้านหม้อของพระองค์เจ้าสิงหนาทราชดุรงค์ฤทธิ์ และบ้านของเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ (ม.ร.ว.หลาน กุญชร) มาก่อน และเชื่อว่าคงมีความรู้ในเพลงการดีมาก เคยร่วมงานกับสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์แต่งเพลงชื่อ "เต่าเห่เถา" และยังมีเพลงที่ไพเราะมีชื่อเสียงมากอีกเพลงหนึ่ง ที่ท่านแต่งไว้คือ เพลง "แสนสุดสวาทเถา"

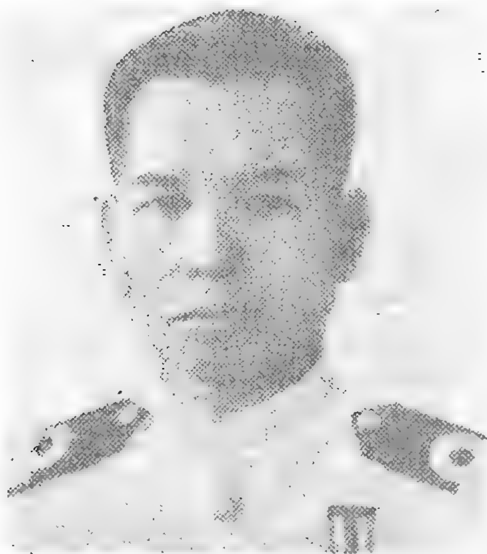
มีปัญหาเรื่องสกุลของท่านผู้นี้ที่ยังไม่ลงตัวว่าเป็นสกุลใด อาจารย์มนตรี ตราโมท ค้นคว้ามาได้ว่านามสกุลของท่านคือ "ทองพิรุฬ" ซึ่งเป็นที่เชื่อถือและใช้กันทั่วไปทุกครั้งที่เขียนชื่อเดิมของท่านผู้นี้อยู่ในวงเล็บ แต่ที่รูปของท่านซึ่งท่านถ่ายใส่เครื่องแบบเต็มยศ ไว้ที่บ้านดนตรี ท่านครูอาจวางทั่วพาทยโกศลนั้น เขียนว่า หลวงเสนาะดุริยางค์ (ทองดี พงษ์ทองดี) เลยไม่ทราบว่าสกุลใดเป็นสกุลที่ถูกต้อง จึงขอทิ้งเรื่องนี้ไว้เพื่อศึกษาต่อไป.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก การสัมภาษณ์ อาจารย์มนตรี ตราโมท.)

ร.อ.แสวง วิเศษสุด ร.น.

(พ.ศ. ๒๔๕๔-ปัจจุบัน)

ครูแสวง วิเศษสุด เป็นบุตรของขุนบรรณาการวิจิตรและนางวร เกิดเมื่อวันอังคาร เดือน ๑๐ ปีกุน ตรงกับ พ.ศ. ๒๔๕๔ ณ ตำบลสวนอนันต์ บ้านช่างหล่อ ธนบุรี

จบการศึกษาวิชาสามัญจากโรงเรียนวัดสุทัศน์ จนจบชั้นมัธยมปีที่ ๓ การศึกษาวิชาดนตรีนั้นเริ่มต้นที่ครูปู่คล้อย บ้านช่างหล่อ ด้วยการจับมือฆ้องใหญ่ เพลงสาธุการ หลังจากนั้นจึงได้เรียนฆ้องจากครูชื้น วัชรวิพุฒ เรียนทุ้มจากครูพุ่ม บาปุยะวาท (พุ่มเล็ก) เรียนกลองแขกจากครูเหมือน วัดสระเกศ เรียนตะโพนจากครูมั้ว วัช–ชวิพุฒ ต่อมาได้เข้าเป็นนักเรียนดุริยางค์ทหารเรือ จึงได้เรียนดนตรีตะวันตกควบคู่ไปกับดนตรีไทย และยังได้หัดเครื่องสายจากครูเจิม ที่กองดุริยางค์ทหารเรืออีกด้วย ในระยะหลังได้ต่อหน้าทับกลองแขกเพิ่มเติมจากหลวงสิทธิวาทิน (ลาย อังศุวาทิน) ในกรมพิณพาทย์หลวงและต่อทางร้องจากจางวางทั่ว และหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) อีกเป็นอันมาก

หน้าที่การงานของครูแสวง เริ่มด้วยการเข้าเป็นนักเรียนเหล่าดุริยางค์ทหารเรือเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑ จนจบการศึกษา ซึ่งได้รับเบี้ยหวัดเงินเดือนไปพร้อมกัน จึงได้รับการบรรจุเข้าสังกัดกองดุริยางค์ กองทัพเรือ เลื่อนยศตำแหน่งมาตามลำดับจนได้ยศเรือเอก ตำแหน่งผู้บังคับบัญชาหมวดดนตรีไทย กองดุริยางค์ทหารเรือ ดำรงตำแหน่งนี้เรื่อยมาจนเกษียณอายุราชการ หลังจากนั้นไปเป็นครูสอนดนตรีไทยตามสถาบันต่าง ๆ เช่น วิทยาลัยวชิรพยาบาล โรงเรียนสาธิตปทุมวัน โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา โรงเรียนบดินทร์เดชา โรงเรียนนายเรือ จนกระทั่งปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๒๕)

ครูแสวงเล่นดนตรีได้ทุกเครื่องมือ ยกเว้นปี่กับซอสามสาย แต่ที่ถนัดเป็นพิเศษ คือ ฆ้องวงใหญ่และระนาดทุ้ม แต่เวลาสอนนั้น ถนัดสอนวงเครื่องสายมากกว่าวงปี่พาทย์ นอกจากนี้ครูแสวงยังแต่งเพลงไว้อีกด้วย เช่น ลีลากระทุ่มเถา กล่อมพญาเถา โหมโรงมหาฤกษ์ (คนละสำนวนกับของอาจารย์มนตรี ตราโมท) สิ่งที่ควรบันทึกไว้เป็นพิเศษ คือ การริเริ่มเป็นต้นคิดรวมการบรรเลงของวงดนตรีไทยเข้ากับวงดนตรีสากลของทหารเรือเป็นคนแรก และให้ชื่อว่า "สังคีตวิวัฒน์" โดยได้รับคำสั่งจาก น.อ.ภิญโญ เพ็งสำรวย ร.น.ผู้บังคับบัญชาในขณะนั้น

ครูแสวง สมรสกับนางสาวทับทิม มีบุตรธิดาทั้งสิ้น ๓ คน คือ ทิพวรรณ (หญิง) เพทาย (ชาย) เมธี (ชาย) ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๒๕) ท่านพักอยู่ที่บ้านเลขที่ ๑๓๒ ถนนจรัลสนิทวงศ์ ตำบลบ้านช่างหล่อ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร.

พิชิต ชัยเสรี

(เรียบเรียงจาก คำบอกเล่าของครูแสวง วิเศษสุด.)

นายแสวง อภัยวงศ์

(พ.ศ. ๒๔๕๓-๒๕๑๕)

นายแสวง เป็นบุตรของ เจ้าพระยาอภัยภูเบศร์ (ชุ่ม อภัยวงศ์) และหม่อมถนอม เกิดเมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๓ ที่จังหวัดปราจีนบุรี มีพี่น้องท้องเดียวกัน ๓ คน คือ เพียร อภัยวงศ์ (กัลยาณมิตร) และจิตรเสน อภัยวงศ์

เมื่อยังเยาว์ได้เริ่มเรียนหนังสือ ที่โรงเรียนอภัยพิทยาคาร วัดแก้วพิจิตร จังหวัดปราจีนบุรี จนอายุ ๑๐ ปี จึงได้เข้ามาเรียนต่อในกรุงเทพมหานครที่โรงเรียนอัสสัมชัญ จนจบชั้นมัธยมปีที่ ๒ จึงย้ายไปเรียนต่อที่โรงเรียนเทพศิรินทร์

เริ่มเรียนดนตรีไทยกับพระเพลงดุริยางค์ แล้วมาเรียนต่อจากหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ชำนาญในการเล่นเครื่องสายมาก และดีดจะเข้ได้ไหวเรียบมาก จนมีชื่อเสียงในวงการดนตรีไทย ทั้งยังเป็นจิตรกรสมัครเล่นที่มีฝีมือดีมากคนหนึ่ง

เริ่มรับราชการในกรมสรรพสามิต กระทรวงการคลัง แล้วย้ายไปทำหน้าที่ด้านการเงินที่สำนักงานข้าว แล้วลาออกมารับราชการในกรมศิลปากร เป็นครูสอนดนตรีอยู่หลายปี แล้วจึงลาออกมาทำงานเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินโรงงานยาสูบ จนถึงแก่กรรม

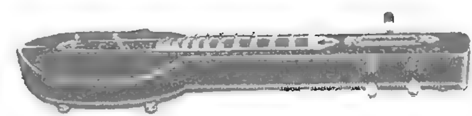
นายแสวงเป็นหัวหน้าวงดนตรี คณะ ส. สุรางคศิลป์ เป็นวงเครื่องสายที่บรรเลงออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียงเป็นประจำ ฝีมือจะเข้ของท่านได้รับความนิยมและยกย่องว่าเป็นฝีมือชั้นครู สอนตั้งแต่นักเรียนในกรมศิลปากรไปจนถึงสอนชาวต่างชาติ เช่น ชาวเขมร ที่มาจากพระตะบอง

ชีวิตสมรสได้แต่งงานกับ นางสาวประคอง พุ่มทองสุข ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น นิภา อภัยวงศ์ ทั้งสองสามีภรรยาเป็นนักดนตรี ครูสอนดนตรี และนักร้องของวิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร แต่ไม่มีบุตรสืบสกุล

งานอดิเรกอีกอย่างของครูแสวง คือ การวาดภาพลายไทยลายวิจิตร เป็นภาพรามเกียรติ์ ตอนหนุมานหักคอช้างเอราวัณ และตอนหนุมานยึดรถพระอาทิตย์เป็นต้น นับเป็นภาพเขียนลายวิจิตรแบบไทยแท้ที่จัดได้ว่าฝีมือดีเป็นเยี่ยม ครูแสวงถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๑๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ อายุ ๖๒ ปี ได้ทำการฌาปนกิจศพที่วัดธาตุทอง เมื่อวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๕.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำให้สัมภาษณ์ของ ครูนิภา อภัยวงศ์.)

หลวงเสียงเสนาะกรรณ (พัน มุกตวาภัย)

(ไม่ทราบปีที่เกิด และปีที่ถึงแก่กรรม)

หลวงเสียงเสนาะกรรณ มีนามเดิมว่า **พัน มุกตวาภัย** เกิดที่บ้านบางไก่ซ้อน ตำบลงิ้วราย อำเภอนครไชยศรี จังหวัดนครปฐม เดิมเป็นนักเทศน์และนักสวดคฤหัสถ์มาก่อน แล้วเข้ามารับราชการในกรมมหรสพ มีหน้าที่เป็นนักร้อง หลวงเสียง ฯ ได้ต่อเพลงจากพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) และหม่อมส้มจีน เดิมทีเดียวร้องเพลง ๓ ชั้น แล้วมาต่อเพลงละครดึกดำบรรพ์จาก หม่อมจันทร์ กุญชร ณ อยุธยา ในตอนหลัง ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เป็นครูสอนขับร้องอยู่ในวัง และที่พระตำหนักของพระสุจริตสุดา พระสนมเอก

พ.ศ. ๒๔๖๘ ก่อนพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) จะถึงแก่กรรมไม่นานนัก หลวงเสียง ฯ ก็มีโอกาสได้บันทึกแผ่นเสียงกับบริษัทแผ่นเสียงตราสุนัข บันทึกเสียงที่โรงละครสวนมิสกวัน มีพระเพลงไพเราะ (โสม สุวาทิต) เป็นคนตีระนาดเอกและควบคุมวง หลวงเสียง ฯ เป็นผู้ขับร้องคู่กับหมื่นขับคำหวาน (เจิม นาคมาลัย) เพลงที่บันทึกไว้ครั้งนั้น ได้แก่ เพลงเขมรไทรโยค (บทร้องจากเรื่อง วั่งตี่ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว) ละครดึกดำบรรพ์เรื่องอิเหนา ตอนบวงสรวง ตอนตัดดอกไม้ฉายกริช ละครดึกดำบรรพ์ เรื่อง คาวี ฯลฯ หลายชุดด้วยกัน

หลวงเสียงเสนาะกรรณ ได้ชื่อว่า เสียงเพราะลีลานุ่มนวล คล้ายผู้หญิง เสียงค่อนข้างแหลมกว่าผู้ชายทั่วไป ท่านดีกรับขับเสภา และแหล่เทศน์ได้ดี มีผู้นิยมเชิญท่านไปทำขวัญนาคอยู่เป็นประจำ ศิษย์ของท่านที่มีชื่อเสียงในทางขับร้อง ได้แก่ ครูนิภา อภัยวงศ์ ครูแนบ เนตรานนท์ ครูประเทือง ณ หนองหาร ครูสุดา เขียววิจิตร ครูเหนี่ยว ดุริยพันธุ์ ครูอุษา สุคันธมาลัย ครูแช่มช้อย ดุริยประณีต และครูจำเนียร ศรีไทยพันธุ์

ครูนิภา อภัยวงศ์ เล่าว่า หลวงเสียง ฯ เป็นคนใจดี ใจเย็น เวลาร้องเพลงจะนั่งยิ้ม งามทั้งท่าทีและเสียงร้อง ท่านเคยเป็นผู้ขับเสภาถวายพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เวลาทรงพระเครื่องใหญ่ โดยขับเสภา เรื่องขุนช้างขุนแผนบ้าง เรื่องพระยาราชวังสันบ้าง

ชีวิตครอบครัวของหลวงเสียงเสนาะกรรณนั้น ไม่สามารถสืบได้ ทราบแต่ว่า มีบ้านพักอยู่ที่ฝั่งธนบุรี ระหว่างตำบลสวนอนันต์ กับตำบลบ้านขมิ้น และเคยถูกล็อตเตอรี่รางวัลที่ ๑ ได้รับเงินรางวัลสองแสนบาท ไม่มีใครจำได้ว่า หลวงเสียงเสนาะกรรณ ถึงแก่กรรมเมื่อใด จำได้แต่ว่า ศพของท่านได้รับพระราชทานเพลิง ที่วัดอัมรินทราราม ธนบุรี.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำบอกเล่าของครูนิภา อภัยวงศ์ และครูแช่มช้อย ดุริยพันธุ์.)

นายโสภณ ซื่อต่อชาติ

(พ.ศ. ๒๔๖๐-ปัจจุบัน)

ครูโสภณ ซื่อต่อชาติ เกิดเมื่อวันที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ ที่บ้านถนนดำรงรักษ์ กรุงเทพมหานคร ในบริเวณวังวรดิศ บิดาชื่อพลอย มารดาชื่อ จันทร์ บิดามีอาชีพทำเครื่องดนตรีขายและมีวงดนตรีของตัวเอง จึงเป็นสิ่งชักจูงให้ครูโสภณ เข้าสู่วงการดนตรีไทย โดยเริ่มเรียนจากบิดาเป็นคนแรก ด้วยเพลงสาธุการ ต่อมาได้มีโอกาสเป็นศิษย์ของหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ต่อฆ้องวง และได้ต่อระนาดกับครูโองการ (ทองต่อ) กลีบชื่น ต่อซอด้วงจากครูเปลื้อง ต่อขิมจากครูเจือและครูจิต เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา ต่อออร์แกนจาก ครูแคล้ว วัชโรบล และต่อซออู้จาก ครูปลั่ง–ครูไปล่ วนเขจร

ประวัติการทำงาน เริ่มตั้งแต่อายุได้ ๑๓ ปี เป็นมหาดเล็ก สังกัดอยู่ในวงปี่พาทย์ของสมเด็จเจ้าฟ้ากรมหลวงลพบุรีราเมศร์ (วงวังบางคอแหลม) จนกระทั่งสมเด็จเจ้าฟ้ากรมหลวงลพบุรี ฯ เสด็จทิวงคต เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ จึงได้เข้ารับราชการในกองหอสมุดแห่งชาติ และด้วยความที่มีความสามารถในทางดนตรีไทย เมื่อหลวงวิจิตรวาทการได้เปิดโรงเรียนนาฏดุริยางค์ขึ้น จึงได้เชิญครูมาสอนที่โรงเรียนนี้ด้วย (ปัจจุบัน คือวิทยาลัยนาฏศิลป์) และ ณ ที่นี้ ครูโสภณ ได้ร่วมงานสอนและร่วมบรรเลงกับนักดนตรีที่มีชื่อเสียงหลายท่าน อาทิ ครูพริ้ง ดนตรีรส ครูสอน วงฆ้อง ครูละเมียด จิตตเสวี ครูโองการ กลีบชื่น ครูแสวง อภัยวงศ์ คุณหญิงชิ้น ศิลปบรรเลง ครูท้วม ประสิทธิกุล และอาจารย์มนตรี ตราโมท ซึ่งบรรเลงเพลงออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียง ที่วังพญาไทและศาลาแดงเสมอ ๆ ท่านสามารถบรรเลงเครื่องดนตรีได้ทุกเครื่อง แต่เมื่อเข้าร่วมวงกันแล้ว มักจะรับหน้าที่บรรเลงเครื่องสาย เช่น ซออู้ หรือซอสามสาย และตีเครื่องหนัง คู่กับครูโองการ กลีบชื่น ซึ่งเป็นครูผู้ต่อเพลงหน้าพาทย์ให้ด้วย นอกเหนือจากที่ได้รับถ่ายทอดจากคุณครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เช่น เพลงตระนอน ตระนิมิตร และตระหญ้าปากคอก เป็นต้น

หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เมื่อหลวงวิจิตร–วาทการ ออกจากกรมศิลปากรแล้ว ครูโสภณก็ลาออกจากราชการ ทิ้งงานดนตรีไทยไปค้าขายอยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๘ จนถึง พ.ศ. ๒๕๑๗ เป็นเวลาถึง ๒๙ ปีเต็ม ครูมีโอกาสได้รู้จักกับอาจารย์ บรู๊ซ แกสตัน ซึ่งเป็นอาจารย์สอนดนตรีอยู่ที่วิทยาลัยพายัพ อาจารย์บรู๊ซ จึงชักชวนให้เป็นครูสอนดนตรีไทยประจำอีกครั้งหนึ่ง เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๗ และสอนเรื่อยมาจนบัดนี้ ในระยะที่เป็นครูที่วิทยาลัยพายัพนี้ ก็ได้มีโอกาสเดินทางไปเผยแพร่ดนตรีไทยในต่างประเทศ เช่น ที่ฮ่องกง เกาหลี และเยอรมัน

นอกจากจะชำนาญอย่างยิ่งทั้งในด้านปี่พาทย์และเครื่องสายไทยแล้ว ครูโสภณยังมีความชำนาญในออร์แกนและเปียนโนมาก ทั้งด้านการบรรเลง

จนถึงซ่อมเครื่องดนตรี เวลาว่างจากการสอนก็ทำเครื่องดนตรีออกจำหน่าย จนเป็นที่นิยม เพราะเครื่องดนตรีที่ท่านทำขึ้นมีคุณภาพดีและสวยงาม ส่วนผลงานทางด้านการแต่งเพลงนั้น ครูเคยแต่งเพลงนางครวญเถาไว้ ๑ เพลง ลูกศิษย์ที่มีชื่อเสียงในวงการดนตรีได้แก่ ครูประเวช กุมุท และจวงจันทร์ จันทรคณา เป็นต้น

ครูโสภณ สมรสกับ นางสาวระเบียบ จินตะนานุช เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๕ มีธิดาด้วยกัน ๑ คน ชื่อ ธารทิพย์ ชื่อต่อชาติ แต่มิได้เจริญรอยในอาชีพดนตรีดังเช่นบิดา ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๒๖) ท่านพักอยู่บ้านเลขที่ ๑๔๑ หมู่ ๓ ตำบลดอยสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และสอนดนตรีไทยอยู่ที่ชุมนุมดนตรีไทย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ด้วย.

จรวยพร สุเนตรวรกุล

(เรียบเรียงจาก บันทึกประวัติศิลปินเพลงไทย ซึ่งกรอกรายละเอียดโดย นายโสภณ ชื่อต่อชาติ และบทความ สยามสังคีต ของ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล สยามรัฐรายวัน ฉบับประจำวันที่ ๓๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๕.)

นางโสภา เพ็งพุ่ม

(พ.ศ. ๒๔๕๗-ปัจจุบัน)

นางโสภา เพ็งพุ่ม เป็นบุตรีของเจ้าบุรีรัตน์ ณ เชียงใหม่ และเจ้าบุญเสริม ณ เชียงใหม่ เกิดเมื่อวันที่ ๑๔ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๗ ที่ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ไม่มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเลย

เริ่มการศึกษาชั้นต้นที่โรงเรียนสตรีประจำมณฑลพายัพ และโรงเรียนในราชสำนักวังสวนสุนันทา ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๒๕) รับราชการอยู่ที่โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สมรสครั้งแรกกับเจ้าบุญทอง ณ ลำพูน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓

สมรสครั้งที่สองกับนายสุเทพ เพ็งพุ่ม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕

มีบุตรธิดารวมทั้งสิ้น ๕ คน มีความสามารถทางดนตรีไทย ๔ คน ไม่เป็น ๑ คน คือ

๑. นางทองประภา ณ ลำพูน เล่นซออู้และขับร้อง

๒. นายสุวรรณ ณ ลำพูน ไม่เป็นดนตรี

๓. นายสุดาพร วินิจฉัยกุล เล่นจะเข้

๔. นายสุธี บุญครอง เล่นซออู้

๕. นางพรทิพย์ พุทธาพิพัฒน์ เล่นจะเข้และซอด้วง

เหตุที่ชักนำให้เข้าสู่วงการดนตรี คือ พระราชชายาเจ้าดารารัศมี ในรัชกาลที่ ๕ ซึ่งมีศักดิ์เป็นป้า ได้นำไปเลี้ยงดูในวัง ทรงโปรดดนตรีไทยมาก และมีพระประสงค์ให้ลูกหลานหัดเรียนให้ชำนาญ จึงส่งนางโสภาไปเรียนจะเข้กับครูสังวาลย์ กุลวัลกี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๙ เพลงแรกที่เรียนคือ ต้นเพลงฉิ่ง ต่อมาเรียนเพลงจระเข้หางยาว ครูที่สอนนอกจากครูสังวาลย์ กุลวัลกี แล้ว ยังมีคุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรรณ และขุนเสียงเสนาะกรรณ (พัน มุกตวาภัย) สอนขับร้อง

ความถนัดในด้านดนตรีไทย ถนัดทั้งในด้านการร้องและการบรรเลง เครื่องดนตรีที่ถนัดมาก ได้แก่ จะเข้ และสามารถที่จะขับร้องพร้อมกับบรรเลงดนตรีไปด้วย

เริ่มถ่ายทอดวิชาดนตรีไทยให้แก่ผู้อื่นเมื่ออายุ ๑๖ ปี ครั้งแรกสอนในวังพระองค์เจ้าหญิงฉลิม–เขตรมงคล ต่อมาสอนตามโรงเรียนต่าง ๆ ศิษย์ที่เห็นว่ามีฝีมือใช้ได้ ได้แก่ เด็กหญิงศิริลักษณ์ งามลักษณ์

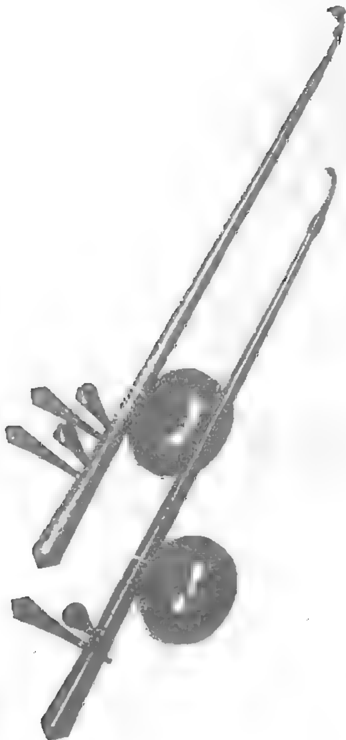
นางโสภา เป็นช่างจ๊อย (นักร้องเพลงพื้นเมืองเชียงใหม่) เป็นช่างซอ และเป็นช่างฟ้อนด้วย

ออกแสดงดนตรีครั้งแรกเมื่ออายุได้ ๑๖ ปี ที่วังบูรพาภิรมย์ และแสดงฝีมือเดี่ยวครั้งแรก เมื่ออายุได้ ๑๗ ปี ที่วังพระองค์เจ้าหญิงฉลิมเขตรมงคล

ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๒๕) พักอยู่ที่บ้านเลขที่ ๑๙ ถนนสิงหราช ซอย ๒ ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่.

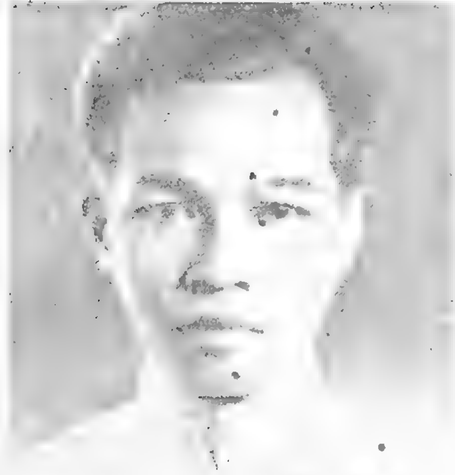
พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำบอกเล่าของ นางโสภา เพ็งพุ่ม.)

นายหน่วง ดุริยพันธุ์

(พ.ศ. ๒๔๕๔-ไม่ทราบปีที่ถึงแก่กรรม)

นายหน่วง ดุริยพันธุ์ เกิดเมื่อวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๔ ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ตำบลวัดทองนพคุณ อำเภอคลองสาน ธนบุรี สืบเชื้อสายนักดนตรีมาจากครูโนรี ดุริยพันธุ์ ผู้เป็นปู่ บิดาชื่อเนื่อง มารดาชื่อ โกสุมภ์ มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันเป็นนักร้องมีชื่อเสียงของกรมศิลปากร คือครูเหนี่ยว ดุริยพันธุ์

เริ่มเรียนหนังสือชั้นประถมที่โรงเรียนวัดทองนพคุณ จนจบชั้นประถมปีที่ ๔ ในขณะเดียวกันได้เริ่มเรียนดนตรีไทยจากบิดามาตั้งแต่เล็ก และได้เป็นศิษย์ของ พระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทร–วาทิน) มีความสามารถในทางปี่พาทย์ดี แต่ที่มีฝีมือลือเลื่องมาก ได้แก่ เครื่องหนัง

พ.ศ. ๒๔๘๕ ได้เข้ารับการอบรมหลักสูตรวิชาดุริยางค์ไทย ของกรมศิลปากรเป็นเวลา ๑ ปี แล้วฝึกงานจนถึงวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๗ จึงได้เข้ารับราชการ ขณะนั้นมีอายุได้ ๓๒ ปี เป็นศิลปินจัตวา อัตราเงินเดือน เดือนละ ๒๔ บาทและ

ได้ออกจากราชการมาประกอบอาชีพส่วนตัว ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๔

นายหน่วงได้ชื่อว่า เป็นผู้มีความสามารถในการตีกลองทุกประเภท มีความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษในการทำเครื่องหนัง ขึ้นหน้ากลองและซ่อมแซมกลองเก่งมาก ตะโพนดี ๆ นั้น เล่ากันว่า ต้องฝีมือ "ครูหน่วง" จึงจะเป็นที่ยอมรับว่าเป็นของดีจริง ต่อมาท่านได้ย้ายมาอยู่ที่ตำบลบางยี่ขัน จนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต ท่านมีภรรยาชื่อ ประมูล ไม่มีบุตรสืบสกุลด้วยกัน และญาติของครูหน่วงไม่มีใครจำได้ว่า ครูหน่วงเสียชีวิตเมื่อใด.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก เอกสารทะเบียนประวัติของกรมศิลปากร และคำบอกเล่าของผู้สืบสกุลดุริยพันธุ์.)

นายหนู อมาตยกุล

(ประมาณ พ.ศ. ๒๔๐๖-๒๔๐๘ ถึง พ.ศ. ๒๔๗๐)

นายหนู อมาตยกุล เป็นบุตรของ พระยากสาปนกิจโกศล (โหมด อมาตยกุล) และคุณนิ่ม (ไกรฤกษ์) เกิดในสมัยรัชกาลที่ ๔ (ราวปี พ.ศ. ๒๔๐๖–๒๔๐๘) ที่บ้านหน้าวัดเลียบ บริเวณที่เป็นเชิงสะพานพระพุทธยอดฟ้าปัจจุบัน มีน้องสาวร่วมบิดามารดาชื่อ เจ้าจอมสังวาลย์ในรัชกาลที่ ๕ ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญการดีดกระจับปี่และเป็นมโหรีหลวงในราชสำนัก รัชกาลที่ ๕

นายหนู เรียนวิชาภาษาไทยและภาษาอังกฤษมาตั้งแต่เด็ก มีความสนใจในวิชาช่างทุกชนิด ได้เรียนวิชาเคมีและไฟฟ้าจนชำนาญ สามารถในการชุบทองเงินนากได้ จนได้รับความไว้วางพระราชหฤทัยจาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และเจ้านายฝ่ายในให้เป็นช่างประจำราชสำนัก แต่ไม่ชอบรับราชการ นอกจากเป็นช่างชุบแล้วยังมีฝีมือในการสร้างเครื่องดนตรี เช่น จะเข้ ซอและขลุ่ย เป็นต้น จะเข้ของท่านมิได้ทำขายทั่วไป แต่ทำเป็นจะเข้ฝีมือดี เสียงดี แล้วส่งไปถวายเจ้านายหรือข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่มีวงเครื่องสาย อาทิวังบางขุนพรหม และในวังหลวง เป็นต้น

นายหนูจะเรียนดนตรีจากท่านผู้ใดยังสืบไม่ได้ แต่ในบ้านวัดเลียบของท่านนั้น มีผู้นิยมเล่นเครื่องสายกันอยู่เสมอมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๓ แล้ว น้องสาวของท่านคือ เจ้าจอมสังวาลย์นั้นก็เป็นดนตรีมาแต่เด็ก จนอายุ ๑๐ ขวบ จึงได้เข้าไปเรียนดนตรีต่อในวังหลวง

ในด้านฝีมือ ไม่จัดว่ามีฝีมือยอดเยี่ยม ในเครื่องมือประเภทหนึ่งประเภทใดโดยเฉพาะ แต่เล่นเครื่องสายได้รอบวง รวมทั้งสีไวโอลินได้อย่างดี ท่านเป็นนักฟังเพลงและสนับสนุนลูกหลานในบ้านให้เรียนดนตรีไทย ท่านมีพี่สาว (ลูกผู้พี่) อีกคนหนึ่งคือ เจ้าจอมประคอง ในรัชกาลที่ ๕ ซึ่งก็ชำนาญซอสามสาย

ดนตรีสมัครเล่น

นายหนูมีชีวิตต่อมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ ๗ ถึงแก่กรรมด้วยโรคชรา เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๗๐ อายุ ประมาณ ๖๐ ปีเศษ ส่วนคุณหนูภรรยาของท่านยังเป็นนักร้องต่อมา ร้องเพลงได้จนอายุ ๗๐ เสียงก็ยังเพราะ คุณหนูผู้ภรรยาถึงแก่กรรมเมื่ออายุ ๗๖ ปี.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก การสัมภาษณ์ ดร.มนู อมาตยกุล.)

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๖ ท่านย้ายบ้านมาอยู่ที่ถนนรองเมือง ทุกวันเสาร์ บ้านของท่านจะเป็นที่ชุมนุมนักดนตรีไทยทุกรุ่น อาทิ จางวางทั่ว หม่อมเจริญ หลวงไพเราะเสียงซอ พระยาภูมีเสวิน นายพุฒ นันทพล มาร่วมเล่นเครื่องสายกันจนดึก บางทีก็ถึงรุ่งเช้า

นายหนูมีภรรยาหลายคน ภรรยาคนแรกชื่อหนู เป็นบุตรีของพระยาธรรมสารนิติ (ตาด อมาตยกุล) และคุณบุศย์ จึงเรียกว่าได้แต่งงานกับญาติวงศ์เดียวกัน แต่คนละสาย คุณหนูผู้ภรรยานี้เป็นนักร้องชำนาญเพลงสามชั้น เสียงไพเราะมาก บุตรของท่าน ๔ คน เป็นนักดนตรีทุกคนคือ

๑. พระยาอมาตยพงศ์ธรรมพิศาล (ประสงค์ อมาตยกุล) ผู้เชี่ยวชาญซอสามสาย

๒. คุณแผ่วแก่ดรุณี ชำนาญจะเข้ (ใน พ.ศ. ๒๕๒๖ นี้ ยังอยู่ในวังหลวง)

๓. คุณอาภรณ์ (ตุ๊) สีซอด้วง

๔. ขุนอมาตยพงศ์ (ศิริ อมาตยกุล) ขลุ่ยและเครื่องหนัง (ใน พ.ศ. ๒๕๒๖ นี้ยังมีชีวิตอยู่ที่บ้านจังหวัดนนทบุรี)

นายหนูยังมีบุตรกับภรรยาอื่น ๆ อีก ๑ คน ทุกคนได้เรียนดนตรีตั้งแต่เด็ก แต่เลิกเล่นไป มีบุตรีอีกคนหนึ่งชื่อ วงษ์ อมาตยกุล เป็นนักร้อง

นายหนู อมาตยกุล เป็นนักสะสมแผ่นเสียงและเครื่องเล่นจานเสียงสมัยโบราณประเภทไขลานในสมัยรัชกาลที่ ๗ ได้มีการประกวดเครื่องเสียงและแผ่นเสียงที่ท้องสนามหลวง ครั้งหนึ่งเครื่องเล่นจานของท่านได้รับรางวัลที่ ๑ เล่ากันว่า ท่านมีแผ่นเสียงโบราณครบทุกชุด มาตั้งแต่รัชกาลที่ ๕ ของทั้งหมดนี้มาถูกไฟไหม้หมดในสงครามโลกครั้งที่ ๒ นี้เอง ตลอดชีวิตของท่าน ท่านได้ชื่อว่าเป็นนักดนตรีช่างทำเครื่องดนตรีและและหัวหน้าวง

นายเหนี่ยว ดุริยพันธุ์

(พ.ศ. ๒๔๕๘-๒๕๑๘)

ครูเหนี่ยว ดุริยพันธุ์ เกิดเมื่อวันศุกร์ แรม ๑๑ ค่ำ เดือน ๑๒ ปีมะโรง ตรงกับวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๘ ณ ตำบลวัดทองนพคุณ อำเภอคลองสาน บิดาชื่อ เนื่อง มารดาชื่อ โกสุมภ์ มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันทั้งสิ้น ๔ คน พี่สาว ๒ คนแรกเสียชีวิตแต่อายุยังน้อย มีพี่ชาย ๑ คนชื่อ หน่วง มีความสามารถเล่นดนตรีไทยได้รอบวง

เนื่องด้วยปู่ของครูเหนี่ยว (ชื่อโนรี) เป็นเจ้าของวงดนตรีไทย ครูเหนี่ยวจึงคุ้นเคยกับเพลงไทยมาตั้งแต่เกิด และได้เริ่มเรียนหนังสือสามัญชั้นต้นที่โรงเรียนวัดทองนพคุณจนอายุ ๑๐ ปี ก็เริ่มร้องเพลงกับวงปี่พาทย์ของปู่โนรี วงปี่พาทย์นี้ พระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) มักจะมาต่อเพลงให้เป็นประจำ พระยาเสนาะ ฯ เห็นแววว่าเสียงเพราะ จึงได้ส่งเสริมให้ร้องเพลงพร้อมกับสอนทางขับร้องให้ ครั้นอายุได้ ๑๕ ปี พระยาเสนาะ ฯ ก็ฝากเข้าเป็นนักร้องในกรมปี่พาทย์และโขนหลวง ครูเหนี่ยวจึงได้รับราชการตั้งแต่วันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๔ เป็นนักร้องอายุน้อยที่สุดในขณะนั้น ซึ่งมีนักร้องชายที่มีชื่อเสียงมากประจำอยู่ก่อนแล้ว ได้แก่ หลวงเสียงเสนาะกรรณ (พัน มุกตวาภัย) หลวงเพราะสำเนียง (ศุข ศุขะวาที) หลวงกล่อม–โกศลศัพท์ (จอน สุนทรเกศ) นายเชื้อ นักร้องและนายเลื่อน จันทรมาน เป็นต้น

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ราชบัณฑิตยสภา ซึ่งมีสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ เป็นองค์นายก ได้ประชุมครูดนตรีไทยทั้งหลาย เพื่อทำการบันทึกแผ่นเสียงเพลงไทยไว้ โดยมีบริษัทโอเดียน เป็นผู้ดำเนินการอัดเสียง ครูเหนี่ยวได้รับเลือกให้ขับร้องด้วย แต่ยังมิทันได้อัดเสียง ครูก็เกิดเสียงแตกเพราะย่างเข้าสู่วัยรุ่น จึงมิได้ขับร้องอัดเสียงในครั้งนี้ และหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว ก็มิได้มีการรื้อฟื้นเรื่องการอัดเสียงเพลงไทยนี้อีก เมื่อหายเสียงแตกแล้ว ครูเหนี่ยวได้เรียนขับร้องเพิ่มเติมจาก หลวงเสียงเสนาะกรรณ (พัน มุกตวาภัย) และ พระเพลง–ไพเราะ (โสม สุวาทิต) ต่อมาได้หัดขับเสภาจากหมื่นขับคำหวานด้วย จนสามารถตีกรับขับเสภาได้คล่องแคล่ว ชำนาญ

เมื่อมีการยุบเลิกกรมมหรสพ ใน พ.ศ. ๒๔๗๘ ครูเหนี่ยวย้ายมารับราชการอยู่ในกรมศิลปากร ซึ่งระยะนั้นละครของหลวงวิจิตรวาทการกำลังรุ่งเรือง ครูจึงต้องปรับตัวเข้าร่วมร้องเพลงไทยสากลด้วย ได้เป็นต้นเสียงร้องเพลงปลุกใจอยู่หลายเพลง ปีต่อมา (พ.ศ. ๒๔๗๙) ครูก็สมรสกับ คุณแช่มช้อย ดุริยประณีต มีบุตรธิดาด้วยกันทั้งสิ้น ๖ คน ถึงแก่กรรมแต่ยังเล็กมาก ๑ คน ที่เหลืออีก ๕ คนนั้น เป็นนักร้องที่มีชื่อเสียงมากในปัจจุบันนี้ (พ.ศ. ๒๕๒๕) ๓ คน คือ สุรางค์ ดวงเนตร และนฤพนธ์ อีก ๒ คน ไม่ยึดอาชีพนักดนตรี หรือนักร้อง แต่ก็มีความสามารถร่วมบรรเลงปี่พาทย์ได้

ครูเป็นคนพิถีพิถันมากกับการร้องเพลง ท่านขยันฝึกซ้อมเพื่อให้เกิดความไพเราะ เน้นย้ำ ประกอบกับการมีพรสวรรค์ในการเป็นนักร้องอย่างแท้จริง เสียงร้องเพลงของท่านสดใส ชัดถ้อยชัดคำ ไพเราะนุ่มนวล และเสียงถึงทุกตัวโน้ต อาจารย์เจริญใจ สุนทรวาทิน เล่าว่า ในการร้องเพลงสำเนียงมอญนั้น การทำเสียงให้เป็นมอญ พระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) เป็นผู้คิดค้นขึ้น แล้วต่อให้ครูเหนี่ยว ปรากฏว่า ครูเหนี่ยว ทำได้ถูกใจท่านมาก จนบัดนี้ก็ยังไม่มีใครสามารถทำเสียงมอญได้ดีเท่าครูเหนี่ยวเลย

ศิษย์ของครูเหนี่ยว มีไม่มากนัก เนื่องจากครูมีงานราชการมากประการหนึ่ง และครูมีอายุสั้นมากอีกประการหนึ่ง เท่าที่นับได้ ได้แก่ ทำนุ วัลลิสุต ศิริ วิชเวช และ นายแพทย์สุพจน์ อ่าง–แก้ว พวกลูก ๆ ของท่านนั้น มีโอกาสได้ต่อเพลงจากท่านน้อยมากเพราะท่านไม่ต้องการให้ลูกเป็นนักร้อง

ผลงานเพลงของครู ส่วนใหญ่เป็นการขับร้องซึ่งไม่มีใครมีการบันทึกเสียงไว้ในครั้งนั้น เคยอัดเสียงกับห้างต.เง็กชวน ๓ เพลง คือ ปลาทอง ๓ ชั้น บุหลัน ๒ ชั้น และเขมรไทรโยค ซึ่งตัวครูไม่ชอบผลงานนี้เลย บอกว่าไม่ได้ตั้งใจร้องและกว่าจะอัด

เสียงได้ก็ร้องซ้ำแล้วซ้ำอีกจนเหนื่อย เคยอัดเสียงที่ห้างกมลสุโกศล ๔ เพลง คือเพลงสิงโตเล่นหาง เวสสุกรรม ขอมกล่อมลูก และพม่าเห่ ซึ่งเป็นบทร้องตามประมวลการสอน ของกระทรวงศึกษาธิการ ครูเคยทำแผ่นเสียงของตัวเองขึ้นชุดหนึ่ง คือชุดตับจูล่ง เป็นแผ่นเสียงหน้าสีทอง มีอักษร "น" บนหน้าแผ่น เป็นชุดที่ถูกใจครูมาก อัดเสียงที่ห้างเทพนครเพียงครั้งเดียวแล้วมิได้มีการอัดออกจำหน่ายอีกเลย นอกจากนั้นก็มีแผ่นเสียงเสภาเรื่องกากีอีกชุดหนึ่ง

เพลงที่ครูชอบร้องมากได้แก่ เพลงแขกมอญ ๓ ชั้น และเพลงแขกมอญบางขุนพรหมเถา แต่ครูแช่มช้อย ภรรยาของท่านบอกว่า ชอบฟังครูเหนี่ยวร้องเพลงแสนเสนาะเพราะร้องได้เพราะมากจริง ๆ ถึงขนาดนักดนตรีที่บรรเลงอยู่ด้วยกันฟังเพลินจนลืมบรรเลงดนตรีรับทีเดียว

ครูเหนี่ยวถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๘ ขณะที่มีอายุเพียง ๓๙ ปี ด้วยอุบัติเหตุ นับเป็นการสูญเสียที่ยิ่งใหญ่ของวงการดนตรีไทย.

จรวยพร สุเนตรวรกุล

(เรียบเรียงจาก บทความเรื่อง "ครูเหนี่ยว ดุริยพันธุ์ นักร้องเพลงไทยชั้นเยี่ยมของชาติ" ของนายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล ศิลปวัฒนธรรมไทย ฉบับประจำเดือน ธันวาคม ๒๕๒๒ และมกราคม ๒๕๒๓.)

เจ้าจอมมารดาเหม ในรัชกาลที่ ๕

(พ.ศ. ๒๔๐๗-๒๔๗๔)

เจ้าจอมมารดาเหม เป็นบุตรีคนโตของพระยาธรรมสารนิติวิชิตภักดี (พลับ อมาตยกุล) และท่านขรัวยายแสง เกิดที่บ้านหน้าวัดราชบูรณะ (วัดเลียบ) ในสมัยรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันพุธ แรม ๖ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีชวด ตรงกับวันที่ ๒๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๐๗ มีน้องชาย ๒ คน และน้องสาว ๑ คน ไม่มีใครเป็นนักดนตรี

เมื่อเล็กได้เรียนหนังสือที่บ้านจนอ่านออกเขียนได้ดี และเนื่องจากในบ้านของท่านเป็นที่อยู่ของญาติตระกูลใหญ่ ซึ่งมีพี่น้องหญิงชายรุ่นราวคราวเดียวกันหลายคน คุณอาของท่านคือ พระยาธรรมสารนิติพิพิธภักดี (ตาด อมาตยกุล) ก็เชี่ยวชาญซอสามสาย น้องของท่านที่เกิดจากพระยาธรรมสาร–นิติพิพิธภักดี (ชื่อ ประคอง อมาตยกุล ก็สีซอสามสายได้ดีมาก และยังมีน้องสาวลูกของอาอีกคนหนึ่ง ชื่อ สังวาลย์ อมาตยกุล เป็นบุตรีของพระยา

กษาปนกิจโกศล (โหมด อมาตยกุล) ก็เก่งในการดีดกระจับปี่ ในบ้านของท่านจึงมีวงเครื่องสายเล่นอยู่เป็นประจำ จึงคุ้นเคยกับดนตรีและการขับร้องมาแต่ยังเยาว์

เมื่ออายุได้ ๑๒ ปี บิดาได้นำไปฝากให้อยู่ในความดูแลของท้าวทรงกันดาล (วรรณ อมาตยกุล) ผู้มีศักดิ์เป็นอาแท้ ๆ และเป็นผู้บังคับการพระคลังฝ่ายในอยู่ในพระบรมมหาราชวัง พร้อมด้วยน้องสาวของท่านที่ชื่อ ประคอง (สีซอสามสาย) ได้เรียนวิชาที่กุลสตรีสมัยนั้นนิยม คือ การช่าง การฝีมือ และการขับร้อง จนสามารถร้องเพลงตับมโหรีโบราณได้โดยตลอด แม้ว่าเสียงจะไม่ดีนัก แต่ก็ร้องเป็นต้นเสียงได้ดีเพราะแม่นเพลง ได้รับการฝึกหัดให้บรรเลงมโหรีเครื่องสี่และมโหรีเครื่องหก แบบโบราณสมัยอยุธยา รวมทั้งเรียนวิชาหมอนวดและปรุงน้ำอบไทย

ต่อมาได้ถวายตัวเป็นข้าราชการฝ่ายใน และได้เป็นเจ้าจอมในรัชกาลที่ ๕ เมื่ออายุ ๑๔ ปี ได้ร่วมทำหน้าที่เป็นพนักงานมโหรีฝ่ายใน บรรเลงมโหรีเครื่องสี่ ถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เวลาทรงว่างพระราชธุระ ซึ่งมักเป็นเวลาดึก ๆ น้องสาวของท่าน คือ นางสาวประคอง และนางสาวสังวาลย์ ก็ได้ถวายตัวเป็นเจ้าจอมอยู่งานทั้ง ๒ คน และได้เพื่อนเจ้าจอมรุ่นเดียวกันอีกคนหนึ่ง คือ เจ้าจอมมารดาวาด ครบเป็น ๔ คน ร่วมบรรเลงมโหรีเครื่องสี่ มีเจ้าจอมประคองสีซอสามสายเจ้าจอมสังวาลย์ดีดกระจับปี่ ตัวท่านเองกับเจ้าจอมมารดาวาด เป็นคนขับร้องและตีเครื่องประกอบจังหวะ

ต่อมาเจ้าจอมมารดาวาด มีครรภ์ และประสูติพระองค์เจ้า คือ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน และเจ้าจอมมารดาเหม ก็มีพระองค์เจ้าชายประสูติองค์หนึ่ง แต่สิ้นพระชนม์ก่อนครบกำหนด แล้วจึงประสูติพระองค์เจ้าหญิงอีกพระองค์หนึ่งตามมา ทรงพระนามว่า พระเจ้าลูกเธอพระองค์เจ้ามัณฑนาภาวดี ต่อมาทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เปลี่ยนพระนามใหม่เป็น พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าเหมวดี เมื่อมีพระองค์เจ้าประสูติแล้ว หน้าที่พนักงานมโหรีก็จบลงเพราะต้องเลี้ยงลูก

เจ้าจอมมารดาเหมเป็นผู้รักดนตรี และได้สนิทสนมกับพระราชชายาเจ้าดารารัศมี เป็นพิเศษ จึงได้รื่นเริงกับดนตรีไทยต่อมาจนถึงปลายรัชกาลที่ ๕ (ราว พ.ศ. ๒๔๕๐ ถึง พ.ศ. ๒๔๕๑) ระหว่างเสด็จพระราชดำเนินประพาสยุโรปครั้งที่ ๒ ท่านป่วยเป็นมะเร็งที่เต้านม และยอมให้แพทย์ฝรั่งทำการผ่าตัดอย่างกล้าหาญ นับเป็นสตรีไทยคนแรกที่ได้รับการรักษามะเร็งที่เต้านมเป็นผลสำเร็จ รอดชีวิตมาได้อีก ๒๕ ปี จึงถึงแก่กรรม เมื่อวันที่ ๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๔ รวมอายุได้ ๖๗ ปีเต็ม.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก การสัมภาษณ์ น.ส.ทับ น.ส.ทบ อมาตยกุล และประวัติที่พระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าเหมวดี ทรงพระกรุณาเล่าประทาน.)

นายเหมือน ดูรยประกิจ

(พ.ศ. ๒๔๒๐-ไม่ทราบปีที่ถึงแก่กรรม)

นายเหมือน ดูรยประกิจ เป็นนักดนตรีไทยที่เชี่ยวชาญเครื่องหนัง ตีกลองเก่งมากคนหนึ่ง เกิดเมื่อเดือน ๑๑ ปีฉลู พ.ศ. ๒๔๒๐ เป็นบุตรของนายโคก นางจั่น อยู่บ้านถนนหลังวัดโสมนัสวรวิหาร ตำบลนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร ได้เข้าถวายตัวเป็นมหาดเล็กเวรฤทธิ์ เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๓๓ อายุ ๑๓ ปี มีหน้าที่อยู่ในกองพิณพาทย์หลวงตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ ได้เบี้ยหวัดขั้นต้นปีละ ๖ บาท

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ขึ้นครองราชย์ ในปี พ.ศ. ๒๔๕๓ ถึงเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๕๔ ได้ย้ายมาเป็นมหาดเล็กยามกรมโยธาพิณพาทย์หลวง รับพระราชทานเงินเดือน เดือนละ ๒๐ บาท และได้ทำหน้าที่เป็นผู้ตีเครื่องหนังกับเครื่องประกอบจังหวะอื่น ๆ มาตั้งแต่ครั้งนั้น ไม่ทราบว่าเป็นศิษย์ของใคร

อาจารย์มนตรี ตราโมท อธิบายว่า นายเหมือนเป็นคนตีกลองแขกที่มีชื่อเสียงมาก และตีกลองคู่กับนายสาย (ไม่ทราบนามสกุล และนายสายนี้มิได้รับราชการ) เมื่อเวลาเข้าคู่ตีกลองด้วยกันแล้วดีมาก เพราะฝีมือตีกลองต้องกัน เป็นคนกลองคู่สำคัญสมัยรัชกาลที่ ๖ และได้แต่งทางร้องเพลงเขมรพวงเถาด้วย

นายเหมือน มีภรรยาชื่อ นวล เป็นบุตรีของนายชู และนางนุ่ม บ้านอยู่ถนนเจริญกรุง แต่งงานเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๐ แต่ไม่ปรากฏว่ามีบุตรสืบสกุล

เมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๘ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานนามสกุลให้นายเหมือนว่า "ดูรยประกิจ" ซึ่งเป็นการพระราชทานพร้อมกันทั้งหมด ๗ คน ทุกคนได้คำนำหน้านามสกุลว่า "ดุรย" หรือ "ดูรย" ทั้งนั้น คือ

ดุรยชีวิน อุ่น หลวงไพเราะเสียงซอ
ดุรยาชีวะ ส่าน ขุนฉลาดฆ้องวง
ดุรยประกร เพ็ง
ดูรยประกิจ เหมือน
ดุรยประสาธน์ สิน
ดุรยประกฤต ใส
ดุรยประณีต สุก
ดุรยประมา วัง

นายเหมือนรับราชการมาจนสิ้นรัชกาลที่ ๖ แล้วออกจากราชการไป ไม่สามารถติดตามประวัติได้ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๖๗ เป็นต้นมา.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก เอกสารทะเบียนประวัติ กรมมหรสพ สำนักพระราชวัง และคำบอกเล่าของ อาจารย์มนตรี ตราโมท.)

นายหรั่ง พุ่มทองสุก

(ไม่ทราบปีที่เกิด และปีที่ถึงแก่กรรม)

นายหรั่ง พุ่มทองสุกเป็นนักดนตรีและครูดนตรีไทย มีชื่อเสียงมากคนหนึ่งสมัยรัชกาลที่ ๖ และที่ ๗ เดิมตั้งบ้านเรือนอยู่ที่คลองบางจาก และเนื่องจากเป็นเพื่อนเล่นดนตรีสนิทสนมกับ เจ้าพระยาสุธรรมมนตรี (ปลื้ม สุจริตกุล) อธิบดีศาลยุติธรรม ท่านเจ้าคุณจึงขอให้ย้ายบ้านมาอยู่ใกล้กับบ้านของท่านที่ ปากน้ำภาษีเจริญ ตั้งแต่ปลายรัชกาลที่ ๕ คือราว พ.ศ. ๒๔๕๐

ครูหรั่งมีฝีมือรอบตัว เก่งทั้งปี่พาทย์และเครื่องสาย ชอบความเป็นอยู่ง่าย ๆ ไม่พิถีพิถันนัก เมื่อมีผู้มาตามให้เข้าไปรับราชการในกรมมหรสพสมัยรัชกาลที่ ๖ ท่านก็ไม่ยอมไปคงเก็บตัวอยู่กับบ้านสอนลูก ๆ หลาน ๆ และผู้ที่นำบุตรหลานมาฝากไว้ในบ้าน เป็นเจ้าของวงดนตรีมี ปี่พาทย์ เครื่องสายและมโหรี ครบครัน รับงานบ้างเป็นครั้งคราวแต่ไม่บ่อยนัก เนื่องจากเป็นคนใจเย็นอัธยาศัยนุ่มนวลจึงมีผู้เคารพนับถือมาก

ครูหรั่ง มีภรรยาชื่อ เจียม มีบุตร ๑๓ คน ถึงแก่กรรมเสีย ๖ คน เหลือ ๗ คน บุตรี ๕ คนแรกได้เข้าไปอยู่ในอุปถัมภ์ของพระสุจริตสุดา พระสนมเอก ในรัชกาลที่ ๖ ซึ่งคุณพระสุจริตสุดานี้เป็นธิดาคนใหญ่ของเจ้าพระยาสุธรรมมนตรีนั่นเอง บุตรทุกคนทั้งชายหญิงมีความสามารถทางดนตรีทุกคนคือ

หญิง ชื่อ สุดใจ พอเล่นซอได้แต่ไม่ชอบเล่น

หญิง ชื่อ ประคอง ต่อมาคือ คุณครูนิภา อภัยวงศ์

หญิง ชื่อ เฉลิ้ม ต่อมาคือ คุณเฉลิ้ม สุวรรณเกศ คนซอด้วงวงเครื่องของพระสุจริตสุดา

หญิง ชื่อ เฉลา ประจำวงเครื่องสาย พระสุจริตสุดา

หญิง ชื่อ เฉลียว สีซออู้ และตีฉิ่ง

ชาย ชื่อ ราศี เป็นคนเก่งเล่นปี่พาทย์ได้รอบวง เคยสังกัดวงดนตรี กรมประชาสัมพันธ์ สมัย ม.ล. ขาบ กุญชร เป็นอธิบดี

ชาย ชื่อ สะอาด เป็นระนาด อยู่จังหวัดจันทบุรี

ศิษย์ของครูหรั่งที่สำคัญคือ ครูบุญยงค์ เกตุคง ครูบุญยัง เกตุคง ครูทองสุ โชติ เป็นต้น รายละเอียดนอกจากนี้ยังค้นไม่ได้.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำให้สัมภาษณ์ของ ครูนิภา อภัยวงศ์.)

นายหวาด บัวทั่ง

(พ.ศ. ๒๔๑๘-๒๔๘๕)

ครูหวาด บัวทั่ง เป็นบุตรของ ครูปั้น และแม่เปลี่ยน บัวทั่ง เกิดเมื่อปีกุน พ.ศ. ๒๔๑๘ มีน้องชายร่วมบิดาเดียวกัน เป็นนักดนตรีที่มีชื่อเสียงมากในปัจจุบันนี้ (พ.ศ. ๒๕๒๕) คือ นายเฉลิม บัวทั่ง ซึ่งมีอายุห่างกันถึง ๓๕ ปี

เนื่องจากครูปั้น ผู้เป็นบิดา เป็นนักดนตรีอยู่

ในบ้านของเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง (เพ็ง เพ็ญกุล) ครูหวาด จึงได้เรียนดนตรีจากบิดาตั้งแต่ยังเล็กและได้ติดตามบิดาเข้าไปเล่นดนตรีอยู่ในบ้านเจ้าพระยามหินทร์ ฯ จนโตเป็นหนุ่ม และได้ภรรยาชื่อประนอม ซึ่งเป็นนักแสดงละครคนหนึ่งในบ้านเจ้าพระยามหินทร์ ฯ มีธิดาด้วยกัน ๑ คน ชื่อ ไสว ซึ่งต่อมาได้แต่งงานกับนายเฉลิม บัวทั่ง

ครูปื๋นกับครูหวาด ได้ถวายตัวเป็นนักดนตรีในวังของพระองค์เจ้าเพ็ญพัฒนพงษ์กรมหมื่นพิชัยมหินทโรดม เมื่อราว พ.ศ. ๒๔๔๙–๒๔๕๐ พร้อม ๆ กับพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) ซึ่งขณะนั้นท่านพระยา ฯ อายุได้ประมาณ ๔๐ ปี ครูปื๋น อายุประมาณ ๕๐ ปี และครูหวาดอายุประมาณ ๓๐ ปี จนถึงพ.ศ. ๒๔๕๒ กรมหมื่นพิชัยมหินทรโรดมสิ้นพระชนม์ วงดนตรีพระองค์เพ็ญ ก็ยุบลง ครูปื๋นกับครูหวาดก็ออกจากวังกรมหมื่นพิชัย ฯ ไปอยู่ที่จังหวัดนนทบุรี รับงานปี่พาทย์ทั่วไป จนถึงปีมะแม พ.ศ. ๒๔๖๒ ครูปื๋นก็ถึงแก่กรรมเมื่ออายุได้ ๖๖ ปี ครูหวาดจึงได้เป็นหัวหน้าวงดนตรีแทนบิดา

ครูหวาด มีฝีมือดีในทางปี่พาทย์ สามารถบรรเลงได้รอบวง ได้แต่งเพลงไว้เพลงหนึ่ง ชื่อว่า "เพลงสำเนียงอรชรสามชั้น" เป็นเพลงมีลูกล้อลูกขัด ตอนขึ้นต้นบรรเลงคล้ายเพลงคุณลุงคุณป้า ตอนกลางคล้ายเพลงนางครวญ เป็นเพลงสองท่อนแบบลดเสียง นำมาใช้บรรเลงเป็นเพลงโหมโรงได้ไพเราะ น่าฟังมากเพลงหนึ่ง

ศิษย์ของครูหวาด นอกจากนายเฉลิม ผู้น้องชายแล้ว ยังมี นายปุ่นและนายแถม คงศรีวิไล โดยเฉพาะนายแถม ได้เรียนปี่จากครูหวาดจนมีฝีมือดีมาก

เมื่อเข้าสู่วัยชรา ครูหวาดได้มอบวงดนตรีของท่านให้นายเฉลิมและนางไสวควบคุมต่อมา ท่านในรอบ ๒๐๐ ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕ รวมอายุได้ ๖๗ ปี.

จรวยพร สุเนตรวรกุล

(เรียบเรียงจาก บทความ "สยามสังคีต" ของ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล สยามรัฐ รายวัน ประจำวันที่ ๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๔ และคำบอกเล่าเพิ่มเติมของ ครูเฉลิม บัวทั่ง.)

พระยาอมาตยพงศ์–ธรรมพิศาล (ประสงค์ อมาตยกุล)

(พ.ศ. ๒๔๒๖-๒๔๘๕)

พระยาอมาตยพงศ์ธรรมพิศาลเกิดที่บ้านหน้าวัดราชบูรณะ (วัดเลียบ) ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา (บริเวณที่เป็นเชิงสะพานพระพุทธยอดฟ้าฝั่งพระนคร) เมื่อปีมะแม พ.ศ. ๒๔๒๖ เป็นบุตรนายหนูและนางหนู อมาตยกุล นายหนูผู้บิดานั้นเป็นบุตร

ของพระยากสาปนกิจโกศล (โหมด อมาตยกุล) เจ้ากรมกสาปน์สิทธิการ สมัยรัชกาลที่ ๔ และที่ ๕ ส่วนนางหนูผู้เป็นมารดานั้น เป็นบุตรีของพระยาธรรมสารนิติพิพิธภักดี (ตาด อมาตยกุล) ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญซอสามสาย และเป็นอธิบดีศาลต่างประเทศ ดังนั้นนอกจากบิดามารดาของท่านจะชื่อ "หนู" เหมือนกันแล้ว ท่านยังเกิดในวงศ์ตระกูล "อมาตยกุล" ด้วยกัน แต่ต่างสายกันเท่านั้น

ทั้งนายหนูและนางหนู เป็นผู้รักดนตรีไทย มีวงเครื่องสายประจำบ้าน สำหรับนางหนูนั้น นอกจากจะสีซอด้วงและสีไวโอลินเก่งแล้ว ยังเป็นนักร้องเสียงดีอีกด้วย ในบ้านของพระยาอมาตยพงศ์–ธรรมพิศาล จึงเป็นดนตรีกันทุกคน โดยมีพระยาอมาตยพงศ์เป็นบุตรชายคนใหญ่ (สีซอได้ทุกชนิด) มีน้องสาวคนรองมาชื่อ ครุฉี อมาตยกุล (จะเข้) ใน พ.ศ. ๒๕๒๖ นี้ คุณครุฉีเป็น "ครูเฒ่าแก่ครุฉี" อยู่ในวังหลวง น้องสาวคนถัดมาชื่อ อาภรณ์ (ซอด้วง) และน้องคนสุดท้องเป็นชายชื่อ ขุนอมาตยพงศ์ (ศิริ อมาตยกุล) ชำนาญทางเป่าขลุ่ย

พระยาอมาตยพงศ์ธรรมพิศาล เรียนซอด้วง ซออู้ และไวโอลินที่บ้าน โดยบิดามารดาเป็นผู้สอน และได้ร่วมวงเล่นเครื่องสายมากับญาติผู้ใหญ่ของท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล ตัวท่านเองก็เป็นเพื่อนกับท่านครูจางวางทั่ว โดยมีอายุอ่อนกว่าท่านครูจางวางทั่ว ราว ๒ ปี

เมื่อโตขึ้นได้เรียนสีซอสามสายจากเจ้าจอมประคอง ในรัชกาลที่ ๕ ซึ่งเป็นคุณป้า แต่เรียนไม่ได้นาน ท่านก็สอบชิงทุนรัฐบาลได้ เสด็จในกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ทรงส่งไปเรียนวิชากฎหมายต่อที่ประเทศอังกฤษ สำเร็จวิชากฎหมายกลับมารับราชการที่กระทรวงยุติธรรมในปลายรัชกาลที่ ๕ และตลอดมาในรัชกาลที่ ๖ และ ๗ เมื่อกลับมาจากเมืองนอกได้ไม่นาน เจ้าจอมประคองในรัชกาลที่ ๕ ได้ออกจากวังหลวงมาอยู่บ้านของตนเอง จึงได้กลับไปเรียนซอสามสายเพิ่มอีก จนมีความสามารถเชี่ยวชาญ เป็นที่เคารพนับถือ ตลอดเวลาที่รับราชการนั้น ท่านเล่นดนตรีเป็นงานอดิเรก รวมทั้งสอนดนตรีให้แก่ ผู้ที่มาขอต่อเพลงทุกคนด้วยความเมตตาอารี

พระยาอมาตยพงศ์ธรรมพิศาล ได้ย้ายบ้านจากหน้าวัดเลียบของบิดามาอยู่ที่บ้านถนนรองเมือง และได้แต่งงานกับ นางสาวถนอม สวัสดิชูโต บุตรคนหัวปีของ พระยาสุนทรนาฏ ฯ คุณหญิงถนอม อมาตยพงศ์ธรรมพิศาล เป็นพี่สาวแท้ ๆ ของพระยาเทพปรีดา และพระยาจินดารักษ์ แต่คุณหญิงถนอมมิได้เล่นดนตรี

พระยาอมาตยพงศ์ธรรมพิศาลมีบุตรเกิดด้วยคุณหญิงถนอม ๔ คน คือ ศาสตราจารย์คุณนวลนาฏ อมาตยกุล แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศาสตราจารย์ ดร.มนู อมาตยกุล ปัจจุบันเป็นข้าราชการบำนาญ กระทรวงการต่างประเทศ คุณถนอมหวัง อมาตยกุล และคุณยังสวัสดิ์ อมาตยกุล และยังมีบุตรชายคนสุดท้องเกิดแก่ภรรยาชื่อ แม้น อีกคนหนึ่งคือ พลเอกประสาร อมาตยกุล แห่งกองทัพบกไทย บุตรทุกคนมิได้เล่นดนตรี เพราะบิดามารดาส่งเสริมให้เรียนหนังสืออย่างจริงจังทุกคน

ศาสตราจารย์ คุณนวลนาฏ อมาตยกุล และ ดร.มนู อมาตยกุล เล่าว่าในสมัยรัชกาลที่ ๗ นั้น พระยาภูมีเสวินได้มาต่อซอสามสายจากเจ้าคุณพ่อของท่านเป็นประจำ โดยเฉพาะทางเดี่ยวเพลงต่าง ๆ พระยาภูมีเสวินนั้นเคารพนับถือ และชื่นชมในฝีมือซอสามสายของพระยาอมาตยพงศ์ ฯ มาก จึงยกย่องว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญซอสามสายคนหนึ่งของกรุงรัตนโกสินทร์ พระยาภูมีเสวินนั้น อ่อนกว่าพระยาอมาตยพงศ์ ฯ ๑๑ ปี จึงเคารพนับถือกันมาก และได้เล่นดนตรีด้วยกันเสมอมา จนเกิดสงคราม

โลกครั้งที่ ๒ ซึ่งหนีภัยสงครามอพยพแยกกันไป

นอกจาก พระยาภูมีเสวินแล้ว ยังมีญาติฝ่ายภรรยาอีกท่านหนึ่งคือ พระยาอนุชิต ฯ (บิดาของคุณหญิงนันทกา สุประภาตนันท์) ได้มาต่อเพลงขับร้อง และร่วมขับร้องโดยท่านเจ้าคุณเป็นผู้สีซอสามสายเสมอ ๆ ส่วนศิษย์คนสำคัญอีกท่านหนึ่งของเจ้าคุณ ฯ คือ นายเทวาประสิทธิ์ พาทยโกศล บุตรชายคนเดียวของท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล และโดยที่บิดาของนายเทวาประสิทธิ์เป็นเพื่อนกับท่านเจ้าคุณมาแต่ยังรุ่นหนุ่มด้วยกัน นายเทวา–ประสิทธิ์จึงได้ต่อทางซอสามสายไว้ได้มากกว่าทุกคน ในกระบวนศิษย์ของท่านทุกคน

พระยาอมาตยพงศ์ธรรมพิศาล เป็นคนมีเมตตากรุณา โอบอ้อมอารี พูดจาไพเราะ ท่านก็สงบเยือกเย็น ควบคุมอารมณ์และสติกำลังได้เป็นอย่างดี ได้ย้ายไปเช่าบ้านอยู่ในคลองบางกอกน้อยจนสิ้นสงครามโลกครั้งที่ ๒ แล้วจึงออกมาซื้อบ้านอยู่ใหม่ที่ทุ่งมหาเมฆ และยังเล่นดนตรีสีซอต่อมาจนเข้าสู่วัยชรา ท่านมีซอสามสายมรดกตกทอดมาจาก เจ้าจอมประคอง ในรัชกาลที่ ๕ ผู้เป็นคุณป้าของท่าน ซอคันนี้เป็นซองาอย่างดี ตกทอดมาจากพระยาธรรมสารนิติพิพิธภักดี (ตาด) บิดาของเจ้าจอมประคองอีกทอดหนึ่ง อันได้ชื่อว่าเป็นซอประจำตระกูลอมาตยกุล ปัจจุบันซอคันนี้ตกมาเป็นของ ศจ.ดร.มนู อมาตยกุล

พระยาอมาตยพงศ์ธรรมพิศาล ป่วยด้วยโรครูมาติซั่ม ปวดข้อ และกระดูกเรื้อรัง เป็นเวลาหลายปีจนถึงเดินไม่ได้สะดวก ท่านถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๕ รวมอายุได้ ๖๙ ปี.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก การสัมภาษณ์ ศาสตราจารย์คุณนวลนาฏ อมาตยกุล และศาสตราจารย์ ดร.มนู อมาตยกุล.)

นายอรุณ กอนกุล

(พ.ศ. ๒๔๕๔-๒๕๒๑)

ครูอรุณ กอนกุล เป็นบุตรของหลวงเทพพิจิตร (รื่น กอนกุล) และนางแปร เกิดที่บ้านเลขที่ ๒๓๕๔ ตรอกสวนอนันต์ ตำบลสวนอนันต์ ธนบุรี เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๔ มีพี่น้องร่วมบิดามารดาทั้งสิ้น ๕ คน คือ หญิง "ปรุง" ชาย "โรจน์" ชาย "ริง" หญิง "ปรวน" ชาย "อรุณ" หญิง "ปราง" เมื่อเล็กได้เรียนวิชาสามัญที่โรงเรียนโฆษิต (ภายหลังได้รวมกับโรงเรียนอัมรินทร์ แล้วครั้งสุดท้ายเปลี่ยนเป็นโรงเรียนทวีธาภิเศก) จนอ่านออกเขียนได้

การศึกษาวิชาดนตรีนั้นได้เริ่มเรียนปี่พาทย์จาก ครูชื้น วัชชวิพุฒ ซึ่งเป็นอาแท้ ๆ ตั้งแต่ยังเล็ก (ครูชื้นนี้เคยเป็นคนปี่พาทย์ประจำวังบางขุนพรหมของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระ–นครสวรรค์วรพินิต รุ่นเดียวกับครูจางวางทั่ว พาทยโกศล แต่ในภายหลังไม่ปรารถนาจะรับราชการ จึงกราบทูลลาออกมาประกอบอาชีพทางดนตรีเป็นการส่วนตัว เหตุที่มิได้ใช้นามสกุล "กอนกุล" เหมือนหลวงเทพพิจิตรผู้เป็นพี่ชายก็เพราะได้รับพระราชทานนามสกุล "วัชชวิพุฒ" จากทูลกระหม่อมบริพัตรเมื่อครั้งยังอยู่ในวังบางขุนพรหม) ภายหลังเป็นบิดาพาไปฝากไว้ที่บ้านเจ้าพระยาธรรมาธิกรณาธิบดี เสนาบดีกระทรวงวังในสมัยรัชกาลที่ ๖ จึงได้ศึกษาวิชาดนตรีชั้นสูงจากพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) ซึ่งเป็นครูปี่พาทย์ประจำบ้านเจ้าพระยาธรรมาธิ–กรณาธิบดีต่อมา

หน้าที่การงานของครูอรุณนั้นเริ่มด้วยเข้ารับราชการทหารเป็นทหารรักษาวังในสังกัดเจ้าพระยาธรรมาธิกรณาธิบดีนั้นเอง เมื่อพ้นราชการทหาร

แล้วนางปุ้ย ลูกผู้พี่ซึ่งเป็นคุณพนักงานในพลเอกพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน เสนาบดีกระทรวงพาณิชย์และคมนาคมคนแรก ได้พาไปถวายตัวในพระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์นี้ ครูอรุณจึงได้เข้ารับราชการในกระทรวงพาณิชย์และคมนาคม เรื่อยมาตั้งแต่ทำหน้าที่เดินหนังสือจนได้เป็นประจำแผนกชั้นตรี จนถึงสงครามโลกครั้งที่ ๒ จึงลาออกจากราชการ ต่อมาเมื่อพลโท ม.ล.ขาบ กุญชร จัดให้มีวงดนตรีไทยประจำกรมประชาสัมพันธ์ขึ้นเป็นครั้งแรก นายแม่น ชลานุเคราะห์ และครูฟุ้ม บาปุยะวาส จึงได้แนะนำครูอรุณเข้ารับราชการอีกครั้งหนึ่งในกรมประชาสัมพันธ์ จนกระทั่งเกษียณอายุราชการ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕

ในด้านความสามารถและผลงานทางดนตรีนั้น ครูอรุณเล่นเครื่องปี่พาทย์ได้ทุกชนิด ยกเว้นปี่ แต่ที่ถนัดเป็นพิเศษคือ ระนาดเอกกับเครื่องหนัง ในสมัยเมื่อวงปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ยังนิยมบรรเลงกันอยู่โดยแพร่หลายนั้น ครูอรุณได้รับหน้าที่เป็นคนทุ้มเหล็กประจำวงปี่พาทย์บ้านเจ้าพระยาธรรมาธิกรณาธิบดี ผู้เขียนได้เคยเห็นครูอรุณปฏิบัติหน้าที่คนระนาดเอกและเครื่องหนัง ระยะหลังเกษียณอายุราชการแล้ว กับวงปี่พาทย์ที่บ้านครูมิ ทรัพย์เย็น อยู่บ่อย ๆ สำเนียงนั้นเป็นเสมือนที่โบราณประเพณีในการสังคีตนิยมกันว่าดี กล่าวคือ เสียงชัดเจน สะอาด ดังโต แม่นยำ รู้ช่องควรทำไม่ควรทำ ครูสอน วงฆ้อง ซึ่งเป็นนักดนตรีร่วมรุ่นเดียวกันกับครูอรุณทั้งความเป็นศิษย์ครูเดียวกัน และความเป็นนักดนตรีร่วมวงเดียวกันมาตลอด เคยกล่าวชมฝีมือตีทุ้มของครูอรุณให้ผู้เขียนฟังว่า "ตีดี ตีเพราะไม่ลูกลนหยาบคาย" ซึ่งนับได้ว่าเป็นระเบียบปฏิบัติอันดีงามของระนาดทุ้มมาแต่โบราณ แต่เหตุที่ครูอรุณมิได้เข้ารับราชการในกรมศิลปากรเหมือนเพื่อนร่วมรุ่นร่วมสำนัก เช่น ครูมิ ครูเทียบ ครูพริ้ง ครูสอนนั้น ก็เพราะได้รับราชการในกระทรวงพาณิชย์ ฯ อยู่แล้วแต่ต้นโดยพระกรุณาของพลเอกพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน

เมื่อครั้งที่ออกจากราชการในกระทรวงพาณิชย์ ฯ นั้น ครูอรุณได้ตั้งวงปี่พาทย์ของตนขึ้นทำมาหากินเป็นอิสระโดยซื้อเครื่องปี่พาทย์จากครูสุ่ม ดนตรีเจริญ ตั้งชื่อวงว่า "ปี่พาทย์สวนอนันต์" มี ครูฟุ้ม บาปุยะวาส เป็นคนระนาด ครูพิษณุ แช่มบาง เป็นคนฆ้องใหญ่ ครูแกละ (คนฆ้องเล็กบ้านเจ้าพระยาธรรมาธิกรณาธิบดี) เป็นคนฆ้องเล็ก และครูแสวง วิเศษสุด เป็นคนทุ้ม ครูมิ ทรัพย์เย็น เป็นคนตะโพนไทย ครูถีร ปี่เพราะ เป็นคนตะโพนมอญ ครูเทียบ คงลายทอง เป็นคนปี่ ครูอรุณนั้น รับหน้าที่เป็นคนระนาดสำรองหรือเครื่องอื่นตามโอกาส ครูพริ้ง ดนตรีรส กับครูสอน วงฆ้อง นั้นถึงมิได้เป็นคนประจำแต่ก็ไปช่วยงานอยู่บ่อย ๆ โดยเฉพาะถ้าเป็นการบรรเลงบัวลอย ครูเทียบเป็นคนเป่าปี่ชวา ครูพริ้ง ดนตรีรส จะเป็นคนกลองตัวผู้ ครูอรุณตีตัวเมีย ส่วนครูมินั้นจะเป็นคนตีโหม่ง เพราะรู้จังหวะทางขึ้นทางลงเป็นอย่างดี วงปี่พาทย์สวนอนันต์นี้เป็นที่รู้จักนิยมกันโดยแพร่หลายทางฝั่งธนบุรีในสมัยนั้น เพราะนอกจากจะรวบรวมผู้มีฝีมือบรรเลงกันเป็นหลักฐานแล้วก็ยังจัดให้มีการออกทางเครื่องด้วยคนรำอีกเป็นชุด ๆ เป็นที่ครึกครื้นยิ่ง ทั้งนี้เพราะภรรยาของครูถีร ปี่เพราะ ชื่อ "เหรียญ" นั้นเป็นนักฟ้อนมาจากทางเหนือ จึงนำความรู้มาฝึกหัดลูกหลานของนักดนตรีผู้ร่วมวงและคนรู้จัก รวมตัวกันเป็นชุดทางเครื่องลาว มอญ เงี้ยว พม่า ได้อย่างสวยงาม ผู้เขียนได้มีโอกาสเห็นหลักฐานการจ่ายเงินค่าตัวในสมัยนั้น ซึ่งจ่ายนักดนตรีถึงคนละ ๑๕ บาท และรับงานครั้งหนึ่ง ๆ เป็นเงินถึง ๔๔๕ บาท ย่อมแสดงว่าเป็นวงปี่พาทย์ที่ได้รับความนิยมสูงวงหนึ่ง ควรแก่การบันทึกไว้ในประวัติการสังคีตสยาม

ครูอรุณนั้นได้ชื่อว่า เป็นผู้เคร่งครัดนับถือครูบาอาจารย์เป็นยิ่งนัก ในการท่องเพลงหน้าพาทย์สำคัญ ๆ เช่น ตระชั้นสูง พราหมณ์เข้า พราหมณ์ออก บาทสกุณี ฯลฯ เหล่านี้ ครูอรุณจะไม่ยอมท่องด้วยเครื่องดนตรีเป็นอันขาด แต่จะใช้วิธีนึกในใจแทน อย่างมากที่สุดก็เพียงทำมือเป็นลักษณะตีฆ้องอยู่ในอากาศแทนเท่านั้น เหนือศีรษะที่นอน ครูอรุณมีตะโพนและรูปพระยาเสนาะดุริยางค์บูชาไว้เสมอจนสิ้นอายุขัย

นอกจากจะมีความสามารถทางดนตรีแล้ว ครูอรุณยังมีความรู้ในการขึ้นหนังหน้ากลองต่าง ๆ ได้อีกด้วย ทั้งยังมีความผูกพันใกล้ชิดกับครูมิ ทรัพย์เย็น เป็นพิเศษ เพราะนอกจากจะร่วมรุ่นร่วมวงกันมาแต่ต้นแล้ว ก็ยังอยู่บ้านใกล้ ๆ กันอีกด้วย เมื่อต้นปี พ.ศ.๒๕๒๑ ผู้เขียนได้ไปกราบอวยพรปีใหม่ที่บ้านยังได้ยินครูอรุณกล่าวถึงครูมิว่า "ตั้งแต่เขา (หมายถึงครูมิ) เสีย ผมยังไม่ได้ลงสักแป๊งเดียว (หมายถึงไม่ได้ทำปี่พาทย์)" ครูมินั้นสิ้นเมื่อปี ๒๕๑๕ ซึ่งหมายความว่าครูอรุณไม่ได้ตีเครื่องปี่พาทย์เลยถึง ๕ ปีเต็ม จนถึงวันที่ ๑๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๑ ก็สิ้นชีวิตด้วยโรคชรา ศิริอายุได้ ๗๗ ปี

ในด้านชีวิตครอบครัว ครูอรุณ สมรสกับ นางชั้น คนบ้านเจ้าพระยาธรรมาธิกรณาธิบดีนั้นเอง แต่ไม่มีบุตรธิดาด้วยกัน.

พิชิต ชัยเสรี

(เรียบเรียงจาก คำบอกเล่า ของ พ.จ.อ.สุรัตน์ ยุวนะวณิช นักดนตรีหมวดซอวง กองดุริยางค์ทหารเรือ ซึ่งมีศักดิ์เป็นหลานเกิดแต่นางปราง น้องสาวของครูอรุณ.)

นางอัญชัญ ปิ่นทอง

(พ.ศ. ๒๔๖๓-ปัจจุบัน)

ครูอัญชัญ ปิ่นทอง เกิดในครอบครัวที่มีเชื้อสายนักดนตรีมาหลายชั่วคน นามสกุลเดิม อักษรทับ บิดาชื่อ รอด เป็นคนระนาดเอกประจำวงปี่พาทย์ของสมเด็จเจ้าฟ้ากรมหลวงลพบุรี-ราเมศวร์ (วงบางคอแหลม) มารดาชื่อ ชั้น สกุลเดิม สุนทรวาทิน ครูอัญชัญเป็นหลานตาของนายชื้อ และนางหนู สุนทรวาทิน นายชื้อ เป็นลูกของครูช้อย และเป็นน้องชายแท้ ๆ ของพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) ส่วนนางหนูผู้เป็นยายของครูอัญชัญนั้น เดิมนามสกุลพาทยโกศล เป็นบุตรีของหลวงกัลยาณมิตตาวาส และเป็นพี่สาวแท้ ๆ ของท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล

ครูอัญชัญ เกิดเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๓ ณ คุ้มเจ้าหลวงนครเชียงใหม่ โดยที่ในขณะนั้นบิดาและมารดาได้มาเป็นนักดนตรีประจำอยู่ที่นั่น มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันรวมทั้งตัวครูด้วย ๘ คน พี่สาวคนโตชื่อ เฉิด ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๒๖) เป็นครูสอนเครื่องสายอยู่ที่โรงเรียนราชินี เคยเป็นนักร้องอัดแผ่นเสียงวงดนตรีวังบางขุนพรหมมาพร้อม ๆ กับคุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรรณ พี่ชายคนต่อมาชื่อ โชติ เป็นผู้ชำนาญเครื่องหนัง พี่สาวชื่อชื้น (ประจงแสงศรี) เป็นเครื่องสาย คนที่ ๔ คือ ครูอัญชัญ ต่อไปเป็นน้องชาย ๒ คน มีชื่อว่า เช็คและชอลด์ ชำนาญด้านปี่พาทย์ทั้งคู่ คนต่อมาคือน้องสาวชื่อ เฉลิมศรี (พรหมสุวรรณ) เป็นนักร้อง และน้องชายคนสุดท้องชื่อ ดำรงค์ เป็นปี่พาทย์และเครื่องหนัง

เมื่อเด็กได้เรียนหนังสือในคุ้มจนอ่านออกเขียนได้ แล้วเริ่มหัดดนตรีกับบิดามารดา มาตั้งแต่

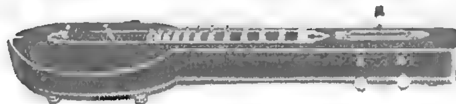
อายุ ๘ ปี โดยช่วยตีฉิ่ง ตีกรับ และเป็นลูกคู่ ขับร้องเพลงประกอบการแสดงละคร ต่อมาได้เรียนจะเข้ ซอด้วง ซออู้ จากเจ้าบัวชุม ณ เชียงใหม่ เมื่อโตเป็นสาว บิดาให้ไปอยู่ที่บ้านท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล ณ ตำบลวัดกัลยาณ์ กรุงเทพมหานคร จึงได้เป็นศิษย์เรียนขับร้อง จากคุณแม่เจริญ พาทย-โกศล (หม่อมเจริญ กุญชร ณ อยุธยา) และต่อเพลงจากคุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรรณ ด้วย ระหว่างที่อยู่เชียงใหม่ก็เป็นช่างฟ้อน จึงมีความรู้ดีทั้งกระบวนเพลงและกระบวนรำ เครื่องดนตรีที่บรรเลงได้ถนัดที่สุดคือ จะเข้ เริ่มเป็นครูถ่ายทอดวิชาทางด้านดนตรีให้แก่ชาวเชียงใหม่ เมื่ออายุได้ ๓๐ ปี โดยเป็นครูสอนขับร้องและดนตรีที่โรงเรียนพีสี โรงเรียนอนุบาลเชียงใหม่ วิทยาลัยเทคนิคพายัพ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สอนทั้งเครื่องสาย ขับร้อง ฟ้อนรำ และควบคุมวง พาศิษย์ออกแสดงทางวิทยุโทรทัศน์ช่อง ๘ ลำปาง อยู่เสมอ ศิษย์ที่มีชื่อเสียงได้แก่ ไพโรจน์ บุญผูก เป็นต้น

ทางด้านชีวิตครอบครัว ครูอัญชัญ สมรสกับ ร.ท.วิชิต ปิ่นทอง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕ มีบุตรีคนโตชื่อ วัลลีย์ และบุตรชายชื่อ ทวีศักดิ์ ทั้งสองคนเป็นนักดนตรีไทย สำหรับนายทวีศักดิ์นั้นสอนดนตรีอยู่ที่วิทยาลัยครู จังหวัดเชียงใหม่

ปัจจุบันนี้ ครูอัญชัญ เกษียณอายุราชการแล้ว พักอยู่กับบุตรชายที่วิทยาลัยครูจังหวัดเชียงใหม่ ยังคงสอนดนตรีและขับร้องอยู่บ้าง แต่ไม่ได้สอนเป็นประจำอย่างแต่ก่อน ผลงานการบันทึกเสียงก็มีอยู่บ้าง คือ เคยร่วมวงกับญาติมิตร คณะสุนทรวาทิน อัดแผ่นเสียง เพลงฟ้อนเมืองเหนือ และเพลงไทยอีกหลายเพลงกับห้าง ต.เง็กชวน ระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๗๕-พ.ศ. ๒๔๘๔ ครูอัญชัญใช้เวลาในการสอนดนตรีไทยอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่มาตลอด นับได้ว่าเป็นครูดนตรีไทยคนสำคัญคนหนึ่งของจังหวัดนี้.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก บันทึกประวัติศิลปินเพลงไทย ซึ่งให้ข้อมูล โดย ครูอัญชัญ ปิ่นทอง.)

นายอาจ สุนทร

(ไม่ทราบปีที่เกิด-๒๔๙๔)

นายอาจ สุนทร เป็นบุตรของ นายรอก และนางผิว สุนทร เกิดในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่บ้านบิดาซึ่งอยู่ใกล้กับท่าช้างวังหน้า บิดาเป็นเจ้าของตลาดสดเล็ก ๆ แห่งหนึ่ง ซึ่งปัจจุบันเป็นบริเวณถนนพระอาทิตย์ตอนที่ติดกับปากคลองหลอด บิดาเป็นเจ้าของวงดนตรีไทย ที่เล่นกันในระหว่างพี่น้องเพื่อนฝูง นายอาจจึงมีพื้นดนตรีมาตั้งแต่ยังเยาว์ โดยหัดเล่นที่บ้าน ต่อมาได้ฝากตัวเป็นศิษย์ของพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) โดยไปต่อเพลงที่บ้านตรอกไข่จึงได้พบกับหม่อมส้มจีน ศิษย์นักร้องของพระยาประสาน ฯ นายอาจจึงได้ต่อเพลงร้องจากหม่อมส้มจีน จนมีความสามารถทั้งในการบรรเลงและขับร้อง

เมื่ออายุครบเกณฑ์ ได้รับราชการเป็นทหาร และเนื่องจากมีความรู้ทางดนตรีดี จึงได้มาประจำอยู่ ณ กองดุริยางค์ กองทัพบก ได้เป็นศิษย์ของหลวงประสานดุริยางค์ (สุทธิ์ ศรีชยา) ซึ่งเป็นศิษย์ก้นกุฏิของท่านจางวางทั่ว พาทยโกศล นายอาจจึงได้ใกล้ชิดกับบ้านท่านครูจางวางทั่ว เมื่อบิดาถึงแก่กรรมแล้ว นายอาจจึงไปอยู่ที่บ้านท่านครูจางวางทั่ว ได้เป็นศิษย์รุ่นเดียวกับนายทรัพย์ เซ็นพานิช นายธรรยงค์ โปร่งน้ำใจ นายช่อ นายฉัตร สุนทรวาทิน รวมทั้งได้ต่อเพลงขับร้องเพิ่มเติมจากคุณแม่เจริญ พาทยโกศล ด้วย

นายอาจ เป็นคนมีความสามารถรอบตัว เล่นดนตรีไทยได้รอบวง รวมทั้งเป่าปี่ได้ดี เมื่ออยู่ทหารบก ก็เป็นคนเป่าปี่คลาริเน้ต หลวงประสานดุริยางค์ รักใคร่มาก เพราะเป่าปี่ทางดีระบายลมได้คล่องเป็นที่ถูกใจมาก มีความรู้ความสามารถทั้งอ่านและเขียนได้คล่องแคล่ว ชำนาญเวลามีงานดนตรีก็ช่วยอยู่ในวงปี่พาทย์พาทยโกศลเป็นประจำ

เมื่อขุนสมานประหาสกิจ (แคล้ว วัชโรบล) อัดแผ่นเสียงในสมัยรัชกาลที่ ๖ นายอาจได้ไปช่วยบรรเลงเพลงโยธวาทิต และร่วมขับร้องเพลงอัดแผ่นเสียงด้วย โดยบันทึกเสียงกับบริษัทพาโลโฟน มีเพลงแขกยิงนก เพลงจีนโป๊ยกังเหลียง ร้องร่วมกับจ่าอิน อ๊อกกังวาล และนายสมบุญ (ไม่ทราบนามสกุล) นายอาจ ได้ร่วมอัดแผ่นเสียงกับท่านจางวางทั่วอีกครั้งหนึ่ง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑ ที่ห้างสุธาดิลก โดยบริษัทพาโลโฟน เป็นผู้บันทึกเสียงเช่นเดียวกัน ครั้งนี้อัดโดยใช้วงดนตรีวังบางขุนพรหม เท่าที่ค้นพบมีตับนาคบาศทั้งตับ ร้องคู่กับจ่าอิน อ๊อกกังวาล จางวางทั่ว พาทยโกศล เป็นคนตีระนาดเอก ครูเทวาประสิทธิ์ เป่าปี่ ครูช่อ สุนทรวาทิน ตีฆ้องใหญ่ ครูฉัตร สุนทรวาทิน ตีระนาดทุ้ม นับเป็นแผ่นเสียงที่มีคุณค่ามาก

หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้ว นายอาจได้ช่วยเหลือวงพาทยโกศลบรรเลงเพลงออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียง

พญาไท และศาลาแดง เป็นประจำ จนถึง พ.ศ. ๒๔๘๔ จึงได้ย้ายออกจากบ้านครูเทวาประสิทธิ์ไป

นายอาจ มีนิสัยเป็นนักเลงเต็มตัว ชอบลองของ เป็นคนมีวิชาอาคม ครั้งหนึ่งมีการทดลองคุณวิชาไสยศาสตร์กับท่านอาจารย์ทองแดง ซึ่งโอ้อวดว่ามีของดีเหนียวมาก โดยทดลองยิงด้วยปืนจะไม่ตาย นายอาจใช้ลูกกระสุนจริง จึงเกิดมีการล้มตายกันขึ้น ต้องเข้าไปรับโทษอยู่ในเรือนจำบางขวางหลายปี อาศัยความรู้ในด้านดนตรีตั้งวงขึ้นที่บางขวาง มีชื่อเสียงมาก และได้รับอนุญาตให้กลับไปเยี่ยมบ้านได้เสมอ รวมเวลาอยู่ในบางขวางราว ๘ ปี

เมื่อพ้นโทษแล้ว ครูช่อ ครูฉัตร สุนทรวาทิน ได้ชวนให้ไปอยู่อยุธยา ได้เป็นครูปี่พาทย์ให้แก่วงปี่พาทย์บ้านใหม่ ของนายสังเวียน เกิดผล ได้ปลูกฝังวิชาดนตรีอย่างจริงจัง โดยสอนกำนันสำราญ เกิดผล ให้เรียน อ่านเขียนโน้ตเพลงสากล และสอนวิชาให้จนมีความรู้แตกฉาน รวมทั้งได้นำโน้ตเพลงไทยจากบ้านท่านครูจางวางทั่ว ไปเผยแพร่เก็บเป็นสมบัติของบ้านดนตรีตระกูลเกิดผล มาจนทุกวันนี้

ชีวิตครอบครัว แต่งงานมีภรรยาชื่อ ชื่น เป็นอิสลาม มีบุตรีชื่อ เชิง และบุตรชายคนหนึ่งชื่อ ชุม ไม่มีใครเล่นดนตรี นายอาจ เป็นคนพูดเก่ง มีเรื่องคุยได้มาก เวลาสอนไม่ใคร่ตามใจศิษย์ แต่เคี่ยวเข็ญและดุว่าด้วยเสียงอันดัง ต่อเพลงตลอดทั้งวงไม่มีติดขัด จนถึงกระบวนร้องเพลงตับเพลงเถา จัดว่าเป็นครูที่สามารถมากคนหนึ่ง

ราว พ.ศ. ๒๔๙๒–๒๔๙๔ นายอาจ ได้เข้ามาสอนและปรับวงปี่พาทย์ที่บ้านวัดหญ้าไทร จังหวัดนนทบุรี ระยะนี้เริ่มป่วยด้วยโรคปอดและโรคหัวใจแต่ยังไปช่วยงานสอนดนตรีที่บ้านนายสังเวียน เกิดผล อยู่เสมอ ถึงปี พ.ศ. ๒๔๙๕ ป่วยหนักถึงแก่กรรมที่จังหวัดนนทบุรี คาดว่าถึงแก่กรรมอายุ ระหว่าง ๕๐–๕๕ ปี

นายสังเวียน เกิดผล เล่าว่า มีความเสียดายในมรณกรรมของนายอาจมาก เพราะถือว่าเป็นผู้ประสิทธิประสาทวิชาดนตรีคนสำคัญของตระกูลเกิดผล คู่มากับครูช่อ ครูฉัตร สุนทรวาทิน ศพของนายอาจ ได้ฌาปนกิจที่วัดพระพิเรนทร์ ในปี พ.ศ. ๒๔๙๕.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำบอกเล่าของ คุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรรณ นายสังเวียน เกิดผล และนายพังพอน แตงสืบพันธ์.)

นายอินทร์หล่อ สรรพศรี

(พ.ศ.๒๔๕๔-ปัจจุบัน)

ครูอินทร์หล่อ สรรพศรีเกิดที่จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ ๓๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ บิดาชื่อ มุ่ง มารดาชื่อ อุษา มีพี่น้องทั้งหมด ๖ คน

มีพี่ชายเป็นคนสีซอด้วง ๑ คน ชื่อ เจริญ

เริ่มเรียนหนังสือชั้นต้นที่โรงเรียนรัตนวิทยา จบประถมปีที่ ๑ แล้วย้ายไปเรียนต่อที่โรงเรียนสตรียุพราช โรงเรียนประจำจังหวัดเชียงใหม่ โรงเรียนยุพราชวิทยาลัยและท้ายสุดจบประโยคครูประถมกสิกรรม จากโรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรม อำเภอทับกวาง ทางด้านดนตรีไทย เริ่มเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐ ในระยะแรก ๆ ก็จำเอาจากพวกคณะลิเกและวงดนตรีในพระอุปถัมภ์ของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ซึ่งออกบรรเลงในงานต่าง ๆ จนสามารถจำเพลงได้หลายเพลง บิดามารดาเห็นว่ามีความสนใจด้านดนตรี จึงจ้างครูมาสอนให้ที่บ้าน ครูอินทร์หล่อ จึงเริ่มเรียนขลุ่ยจากครูกลิ้ง นักดนตรีจากคุ้มเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ โดยครูกลิ้งสอนด้วยซอด้วง สามารถเป่าขลุ่ยได้เพิ่มขึ้นอีกหลายเพลง อาทิ เขมรราชบุรี เชิดจีน ทะยอยนอก สี่บท บุหลัน เป็นต้น ต่อมาได้มีโอกาสเป็นศิษย์ต่อขลุ่ยจากหลวงสนธิวิชากร และครูช่อ สุนทรวาทิน ต่อซอด้วงจากครูจำลอง ใจสว่าง และท้ายสุดได้ต่อขลุ่ยจาก เจ้าบัวชุม ณ เชียงใหม่ โดยเจ้าบัวชุม คิดจะเข้ ต่อเพลงให้ จากนั้นครูอินทร์หล่อได้พยายามฝึกฝนอยู่เสมอ จนมีความสามารถบรรเลงเครื่องสายได้ทุกเครื่อง ที่ถนัดมาก ได้แก่ ขลุ่ย ขิม ซอด้วง และซออู้ ได้รับมอบให้ทำพิธีไหว้ครูจาก ครูช่อ สุนทรวาทิน ด้วย

นอกจากความสามารถในการบรรเลงเครื่องสายแล้ว ยังมีความสามารถในทางขับร้อง ตั้งแต่เพลงพื้นเมือง เพลงแหล่ ขับเสภา และเพลงเถาต่าง ๆ อีกมาก เคยได้รับรางวัลชนะเลิศ ในการประกวดขับร้องเพลงพื้นเมือง ของจังหวัดเชียงใหม่ ผลงานทางด้านการดนตรีที่ครูอินทร์หล่อ ได้สร้างไว้ ได้แก่ เพลงโยนก ประกอบการแสดง ระบำโยนก ๑ เพลง เขียนบทความเกี่ยวกับดนตรีไทย ลงหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น บรรยายดนตรีไทยทางสถานีวิทยุในจังหวัดเชียงราย ๓ สถานี คือ ว.ป.ถ. ๑๐ ป.ช.ส. และ สถานีวิทยุทหารอากาศ ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้จัดการถวายการต้อนรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบรมราชินีนาถ พร้อมทั้งแขกบ้านแขกเมืองที่สำคัญทุกครั้งที่เสด็จและมาเยือนจังหวัดเชียงราย ในด้านการจัดดนตรีและการฟ้อนรำ

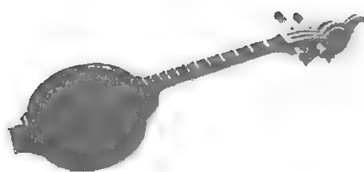
ประวัติการทำงานของครูอินทร์หล่อ เริ่มเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ เข้ารับราชการเป็นครูสอนดนตรีไทยที่โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย แล้วย้ายไปเป็นครูใหญ่โรงเรียนราษฎร์ในอำเภอสันกำแพง อำเภอสันป่าตอง อำเภอฝาง และอำเภอแม่สาย ตามลำดับ พ.ศ. ๒๔๙๑ ได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งเทศมนตรีนครเชียงใหม่ และได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ของจังหวัดเชียงราย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๒

ด้านชีวิตครอบครัว สมรสครั้งแรกกับ นางจันทร์หอม ต่อมาสมรสใหม่กับนางพลอยสี มีบุตรธิดาด้วยกัน ๔ คน คือ นายพรหมมินทร์ นายพรหมาสตร์ นายพรหมเมศวร์ และ น.ส.เทพินทร์ ทุกคนมีความสามารถในการบรรเลงดนตรีไทย

ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๒๕) ครูอินทร์หล่อพักอยู่บ้านเลขที่ ๘๓๙/๗ ถนนราษฎร์อุทิศ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย.

จรวยพร สุเนตรวรกุล

(เรียบเรียงจาก บันทึกประวัติศิลปินเพลงไทย ซึ่งให้ข้อมูลโดย ครูอินทร์หล่อ สรรพศรี.)

ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์

(พ.ศ. ๒๔๖๖-๒๕๒๕)

ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์เป็นนักดนตรี นักแต่งเพลงไทย ผู้ส่งเสริมศิลปดนตรีไทย นักเขียน นักจัดรายการวิทยุโทรทัศน์ นักเขียนบทละคร และเป็นศาสตราจารย์สอนวิชาเศรษฐศาสตร์ แห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ดร.อุทิศ เป็นบุตรของ นายสังวาลย์ และนางอบเชย นาคสวัสดิ์ เกิดที่อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เมื่อวันที่ ๒๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๖ โดยที่บิดาเป็นครูสอนดนตรีไทย จึงหัดดนตรีมาตั้งแต่อายุ ๗ ปี

การศึกษาในเยาว์วัย ระดับประถมถึงมัธยมต้นเรียนที่จังหวัดสมุทรสงครามแล้วมาเรียนต่อในกรุงเทพ ที่โรงเรียนเทเวศร์วิทยาลัย ชั้นมัธยมปีที่ ๖ จบแล้วไปเรียนต่อที่วิทยาลัยเกษตรกรรมแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ เรียนจบเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒ แล้วย้อนกลับมากรุงเทพ ฯ เรียนต่อที่วิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน จนได้รับอนุปริญญา สาขาวิชาสหกรณ์ในปี พ.ศ. ๒๔๘๕ จึงออกไปรับราชการเป็นเจ้าหน้าที่สหกรณ์ อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อยู่ระยะหนึ่ง จึงได้ลาออกมาเรียนต่อที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จนจบปริญญาตรี และปริญญาโทเกียรตินิยม สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ แล้วจึงได้เข้ารับราชการเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ดร.อุทิศ เป็นคนเรียนหนังสือเก่งมาก สอบชิงทุนรัฐบาลไทยได้ที่ ๑ ถึง ๓ สาขา แต่ได้เลือกไปเรียนต่อที่มหาวิทยาลัยคอร์เนลล์ สหรัฐอเมริกา จนได้ปริญญาเอกมาในปี พ.ศ. ๒๕๐๐ แล้วรับราชการในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ต่อมาจนถึง พ.ศ. ๒๕๒๓ จึงได้ลาออกจากราชการมาประกอบอาชีพส่วนตัว

ในด้านดนตรี เป็นศิษย์เรียนซอสามสายจากพระยาภูมีเสวิน (จิตร จิตตเสวี) ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๖ และเป็นศิษย์ของท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) โดยเริ่มเข้าสู่กลุ่มนักดนตรี แห่งบ้านบาตร ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๘ ได้ร่ำเรียนวิชาดนตรีทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติ จนมีความรู้ดีมาก และท่านครูหลวงประดิษฐ์ได้ทำพิธีมอบให้เป็นครูอ่านโองการได้ เมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๔๙๗ ก่อนที่จะเดินทางไปศึกษาต่อที่สหรัฐอเมริกา

ในด้านฝีมือแล้ว นับเป็นผู้ที่มีความสามารถรอบวง เล่นดนตรีไทยได้ดีทั้งปี่พาทย์และเครื่องสาย ฝีมือการสีซอนั้นได้รับคำชมเชยเลื่องลือว่า "นายอุทิศซอสามสาย" มาตั้งแต่ยังหนุ่ม มีลีลาลูกเล่นทุกแบบอย่างที่เรียบทั้งไหว หรือจะให้สื่ออย่างโลดโผนสนุกสนานก็ทำได้ดียิ่ง

ในด้านการส่งเสริมดนตรี ได้เป็นอนุกรรมการจัดบทเรียน บทขับร้อง สำหรับวิทยุโรงเรียนกระทรวงศึกษาธิการ ได้แต่งเพลงสำหรับวิทยุโรงเรียนหลายเพลง เริ่มจัดรายการโทรทัศน์ ช่อง ๗

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๓ ให้ชื่อว่า "นาฏดุริยางค์วิวัฒน์" แล้วเริ่มงาน ดร.อุทิศ แนะดนตรีไทย ทางไทยทีวี ช่อง ๔ และทางทีวีสีช่อง ๕ ตลอดมาเป็นเวลากว่า ๒๕ ปี

งานสำคัญอีกประเภทหนึ่งคือ ได้แต่งตำรา "ทฤษฎีและการปฏิบัติดนตรีไทย" โดยเขียนลงในวารสารวัฒนธรรมไทยติดต่อกันหลายปี เขียนบทความไว้เป็นอันมากเกินกว่าจะนับได้ มีทั้งประวัตินักดนตรีในอดีต ทฤษฎีซอสามสาย เรื่องมือฆ้องท่านครู หรือแม้แต่เรื่องยาก ๆ เช่น ปี่ ก็ได้เขียนไว้ด้วย นับเป็นผู้ที่มีความตั้งใจส่งเสริมดนตรีไทยเป็นอย่างมาก

สำหรับการแต่งเพลง ได้ทำทางเดี่ยวเพลงสำหรับเครื่องมือต่าง ๆ ไว้เป็นอันมาก แต่งเพลงเถา เพลงตับไว้มากมาย อาทิ ตับพระยาโคตรตระบอง ตับราชาธิราช ตอนประหารชีวิตพ่อลาวแก่นท้าว ศึกมังรายมังกะยอชวา ตับเรื่องพระเจ้าสามตา เพลงเนื้อเต็มต่าง ๆ จำนวนมาก เช่น มาร์ชชาวไทย เพลงแรงสามัคคี เชิญรำวง เขมรไทรโยค เขมรพวง แขกเงาะ ฯลฯ ในด้านเพลงเถา ก็มีเพลงยูนนานรำลึก เพลงพม่าแปลงเถา ครุ่นคำนึงเถา โยสลัมเถา ในด้านฝีมือเดี่ยวต่าง ๆ ได้บันทึกเทปเพลงเดี่ยวซอสามสาย ซอด้วง ซออู้ ขิม ฯลฯ ไว้เป็นจำนวนมาก

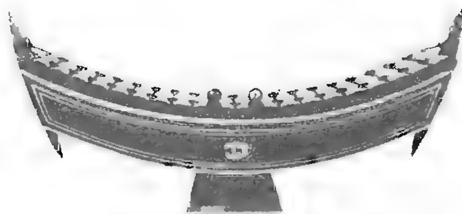
ชีวิตครอบครัวมีภรรยาชื่อ วิไล แต่งงานเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๓ มีบุตรี ๔ คน และบุตรชาย ๑ คน ทุกคนเป็นนักดนตรี และมีความรู้ทางนาฏศิลป์ไทย คืออังศุมาลย์ อังสนา รณรงค์ จุฑารัตน์ และวิมลมาศ ตามลำดับ ในระยะหลังที่ออกจากราชการแล้วได้เปิดกิจการค้าขายเทปเพลงไทย และเครื่องดนตรีไทยรวมทั้งรับสอนดนตรีด้วยจนกิจการค้ารุ่งเรืองมาก

ดร.อุทิศ เป็นครูที่มีศิษย์รักใคร่มาก โดยเฉพาะศิษย์ในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ทั้งรักและเคารพท่านเสมือนบิดา ในวงการดนตรีไทย ดร.อุทิศเดินไปข้างหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง ได้ค้นคิดระนาดอะลูมิเนียม ระบบครึ่งเสียง ๑๔ เสียง เป็นผู้ก่อตั้งสมาคมสงเคราะห์สหายศิลปิน ที่สำคัญที่สุดคือส่งเสริมและเผยแพร่ดนตรีไทยอย่างจริงใจ วิธีการของท่านประสบผลในการชักนำคนหนุ่มสาวให้หันมาสนใจดนตรีไทย วิธีการของท่านแปลกใหม่ จนนักดนตรีไทยรุ่นเก่า ๆ บางคนมีความเห็นขัดแย้งกับท่าน แต่ ดร.อุทิศก็มีความอดทนต่อสู้อุปสรรคนานาประการจนได้รับการยกย่องทั่วไปว่าเป็นคนดีมีฝีมือ และมีผลงานมากที่สุดคนหนึ่ง

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ดร.อุทิศ ได้รับรางวัลจัดรายการทีวีดีเด่นจากสถานีโทรทัศน์กองทัพบก และได้รับรางวัลตุ๊กตาทองมหาชน ประจำปี พ.ศ. ๒๕๒๓ ดร.อุทิศ เริ่มป่วยด้วยโรคของต่อมไทรอยด์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๓ หลังผ่าตัดแล้วทำให้มีเสียงแหบแห้ง จากนั้นก็ป่วยด้วยโรคมะเร็งลุกลามขึ้นสมอง ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๑๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๕ รวมอายุได้ ๕๙ ปี ได้รับพระราชทานพระมหากรุณาธิคุณในงานศพตลอดจนพระราชทานเพลิงศพ ณ พลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ ๑๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๖.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก ประวัตินักดนตรีไทย อาจารย์เจริญชัย ชนไพโรจน์ พ.ศ. ๒๕๑๓ และหนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ศาสตราจารย์ ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์ ๒๕๒๖.)

นายอุไทย โตสง่า

(พ.ศ. ๒๔๐๗-๒๔๗๒)

นายอุไทย โตสง่าเป็นครูดนตรีไทย ตั้งแต่รัชกาลที่ ๔ ในวงการดนตรีไทยจึงเรียกท่านว่า "**ครูอุไทย**" ท่านเกิดเมื่อปีชวด พ.ศ. ๒๔๐๗ ที่ตำบลเกาะพระ อำเภอบางปะอิน จังหวัดอยุธยา นามบิดามารดา ไม่มีหลักฐานยืนยันได้ ครอบครัวของท่านเล่นละครนอกมาแต่สมัยรัชกาลที่ ๓ ใช้ตัวแสดงเป็นผู้ชายล้วน ครูอุไทย จึงได้ฝึกหัดเล่นละครสืบมา ท่านเล่นเป็นตัวนาง เพราะบุคคลิกลักษณะและหน้าตาเหมาะสม ท่านยังสามารถร้องเพลงหน้าพาทย์และเล่นปี่พาทย์ได้รอบวง

ครูอุไทย โตสง่า สมรสกับ นางเกลี้ยง ชาวอยุธยา มีบุตรชายหญิงรวม ๑๑ คน ถึงแก่กรรมเสีย ๑๐ คน เหลือบุตรชายเพียงคนเดียว คือ นายพุ่ม โตสง่า ซึ่งได้รับถ่ายทอดวิชาการดนตรีสืบต่อมา

ครูอุไทย ได้ย้ายเข้ามาเล่นละครและปี่พาทย์ประจำวังกรมหลวงบดินทรไพศาลโสภณ ในกรุงเทพ ฯ ต่อมาได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็กเรือนนอกของกรมหมื่นมเหศวรศิววิลาส ตลอดเวลาที่อยู่ในวังของเจ้านายทั้งสององค์นี้ ครูอุไทย ได้แสดงความสามารถด้านดนตรีไทยจนมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีว่าเป็นคนมีความรู้ ได้เพลงมากและรู้ในกระบวนรำทำเพลงละครได้ดี เป็นครูดนตรีที่ใจเย็นไม่เคยเฆี่ยนตีศิษย์และไม่ดื่มสุรา ลักษณะเด่นในการสอนลูกศิษย์ คือ ศิษย์ทุกคนที่จะมาเรียนดนตรีไทยกับท่านจะต้องเริ่มต้นเรียนฆ้องใหญ่ก่อนเครื่องมืออื่น ๆ และท่านสอนแต่ปี่พาทย์เท่านั้น เพราะท่านไม่ชอบเครื่องสาย ส่วนพิธีไหว้ครูประจำปีที่บ้านของท่านนั้น ไม่ต้องเรียกเพลงหน้าพาทย์ประกอบเหมือนปัจจุบัน ท่านได้มอบตำราพิธีไหว้ครูดนตรีให้แก่นายพุ่ม บุตรชายคนเดียวของท่าน ลูกหลานได้สืบทอดประเพณีนี้ไว้จนบัดนี้

ครูอุไทยได้แต่งเพลงเรื่องไว้มาก และได้ถ่ายทอดให้บุตรชายไว้ เพลงที่ยากและยาวเป็นพิเศษ เช่น เพลงเรื่องเต่า (ใหญ่) กินผักบุ้ง เรื่องลงสรง เรื่องมอญแปลงและเรื่องพระฉันอย่างยาวเป็นต้น

ลูกศิษย์ที่สำคัญของท่านได้แก่ นายพุ่ม โตสง่า นายเจิม สกุนตานนท์ (คนขลุ่ย วังจันทร์) หลวงชาเชิงระนาด และหลวงบำรุงจิตเจริญ (ธูป) ลูกหลานของท่านได้สืบทอดมรดกทางดนตรีไทยไว้เป็นอย่างยิ่ง ปรากฏผลงานอยู่จนปัจจุบันนี้

ครูอุไทย โตสง่า จึงเป็นครูปี่พาทย์ที่สำคัญยิ่งผู้หนึ่งในวงการดนตรีไทย ท่านถึงแก่กรรมด้วยโรคชรา เมื่อปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๔๗๒ รวมอายุได้ ๖๕ ปี

วชิราภรณ์ วรรณดี

(เรียบเรียงจาก บทความ "สยามสังคีต" ของ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล และคำให้สัมภาษณ์ของ นายสุพจน์ โตสง่า.)

นางอุสา สุคันธมาลัย

(พ.ศ. ๒๔๖๖ - ๒๕๒๘)

ครูอุสา สุคันธมาลัย มีนามเดิมว่า **ทรรพ** หรือ **ทับ** หรือที่รู้จักกันทั่วไปอีกชื่อหนึ่งว่า "**แม่ทับเสียงทอง**"อันเป็นฉายาที่นักฟังเพลงไทยและผู้นิยมดูละครตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๖ ที่ ๗ และสมัยรัชกาลที่ ๘ นิยมชมชอบเสียงของท่านมากจนขนานนามของท่านดังกล่าว

ครูเกิดเมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๔๗ เป็นธิดาของนายสุทธิ์และนางเทียบ มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันรวม ๑๐ คน เป็นหญิงล้วน บ้านเดิมของท่านนั้นอยู่ที่ปากคลองบางแพรก ตรงข้ามวัดเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนนทบุรี บิดามารดาของท่านมีวงดนตรีโดยเฉพาะมีชื่อเสียงในด้านเครื่องสาย และบิดาของครูนั้นมีชื่อว่าเป็นผู้มีความรู้ในการขับเสภาอย่างดี ในขบวนพี่น้องทั้ง ๑๐ คนของท่านที่เป็นหญิงล้วนนั้น มีเพียง ๒ คนเท่านั้น ที่ยึดอาชีพนักร้องมาตลอด และได้เป็นครูสอนขับร้องมาจนปัจจุบันนี้ คือ พี่สาวของครูมีชื่อว่า ครูท้วม ประสิทธิกุล (เกิด พ.ศ. ๒๔๓๙ ปัจจุบันเป็นอาจารย์พิเศษสอนขับร้องอยู่ที่วิทยาลัยนาฏศิลป กรมศิลปากร) และตัวของครูเองที่เป็นนักร้องมาจนเกษียณอายุ

ท่านเริ่มเรียนขับร้องจากท่านบิดาก่อน ตั้งแต่อายุยังไม่ถึง ๑๐ ขวบ แล้วบิดาได้พาไปถวายตัวให้อยู่ในพระอุปถัมภ์ของ พระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธาสินีนาฏ ซึ่งครูขานพระนามท่านว่า "ท่านองค์เล็ก" ครูเล่าว่าเมื่อได้เข้ามาอยู่ในวังนั้น ก็มีครูจากโรงเรียนแหม่มโคลหรือโรงเรียนวังหลัง (ปัจจุบันคือ โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย) ซึ่งเป็นโรงเรียนที่มีชื่อเสียงและทันสมัยมากในขณะนั้น เข้ามาสอนหนังสือให้ถึงในวังแต่ท่านก็ไม่ชอบเรียนเลย ครั้นถึงเวลาที่หลวงเสียงเสนาะกรรณ (พัน มุกตวาภัย) เข้าไปสอนขับร้อง ครูก็ออกมานั่งเรียนได้ทั้งวันโดยไม่เบื่อ และสามารถที่จะจำเพลงและจำทางขับร้องได้ดี เนื่องจากครูไม่ชอบเรียนหนังสือ ครูจึงอ่านหนังสือไม่ค่อยจะแตกฉานนัก แต่ครูสามารถจะจำเนื้อร้องและทำนองเพลงได้อย่างดีทั้งหมด หลวงเสียงเสนาะกรรณ (พัน มุกตวาภัย) จึงนับได้ว่าเป็นครูที่ ๒ ต่อจากท่านบิดา

นอกจากจะเป็นศิษย์ของหลวงเสียงเสนาะกรรณ (พัน มุกตวาภัย) แล้วท่านยังได้เป็นศิษย์ของพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) ครูเล่าว่า พระยาประสาน ฯ ชอบเสียงของท่านมาก ถึงกับบอกให้คอย จะทำเพลงร้องให้เป็นพิเศษ ซึ่งท่านพระยาก็แต่งให้จริง ๆ คือ เพลงทยอยเดี่ยว และตัวท่านพระยา ฯ เป็นผู้ต่อร้องให้ด้วยตัวเอง นอกจากนั้น ยังได้เป็นศิษย์ของ คุณแม่เจริญ พาทยโกศล และหม่อมส้มจีนด้วย ครูเป็นคนขับร้องประจำวงมโหรีของ พระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธาสินีนาฏ จนสิ้นรัชกาล วงมโหรีนี้ก็ยุบเลิกไป ครูจึงได้ทูลลาออกจากวังมาอยู่ที่บ้านพี่สาวที่ชื่อ ทิม เมื่ออายุได้ ๒๐ ปี ได้สมรสกับหลวงประมาณ–

มนูธรรม (สกุล บุณยรัตพันธ์) บุตรชายของ เจ้าพระยาศรีธรรมราช (เวก บุณยรัตพันธ์) สมรสได้ประมาณ ๔ ปี หลวงประมาณ ฯ ก็ถึงแก่กรรม ครูจึงว่างงาน ในตอนนั้นหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ได้เข้ามาประจำอยู่ในวงดนตรีหลวงของรัชกาลที่ ๗ แล้ว จึงได้ชักชวนให้ครูเข้ามาร่วมทำงานอยู่ด้วยกัน และในครั้งนั้น สถานที่ที่ฝึกหัดขับร้อง เตรียมสำหรับการเล่นโขนละครต่าง ๆ อยู่ที่บริเวณท้ายวังหลวงในปัจจุบันนี้

เมื่อถึงยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จึงถึงยุคที่เรียกว่า ยุคมาลานำไทย หลวงวิจิตร-วาทการ ซึ่งขณะนั้นเป็นอธิบดีกรมศิลปากร และเนื่องจากชื่อของครูเป็นชื่อโบราณพยางค์เดียว หลวงวิจิตร ฯ จึงให้เปลี่ยนจากชื่อ ทับ เป็นชื่อ อุสา ส่วนนามสกุล สุคันธมาลัย นั้น ครูตั้งขึ้นใช้เองเป็นส่วนตัว

ตลอดเวลาที่ครูอุสาได้ทำหน้าที่เป็นนักร้องประจำกรมศิลปากรนั้น ท่านได้ทำหน้าที่นักร้องหญิงประจำการแสดงละครทุกครั้ง น้ำเสียงของท่านไพเราะมาก มีชื่อเสียงเลื่องลือไปทั่ว ทั้งการร้องเพลงดับ เพลงเถา หรือเพลงที่ร้องในละครต่าง ๆ ท่านร้องได้ยอดเยี่ยมมาก ผลงานที่มีการอัดแผ่นเสียงนั้น ครูเล่าว่า สมัยหนึ่งกรมศิลปากรไม่อนุญาตให้ศิลปินจากกรม ฯ ออกไปร้องเพลงอัดแผ่นเสียงให้กับบริษัทร้านค้าภายนอก แต่ครูก็ยังออกไปอัดแผ่นเสียงให้กับห้าง ต.เง็กชวน โดยมีครูเทียบ คงลายทอง เป็นผู้เป่าปี่ และครูพริ้ง ดนตรีรส เป็นผู้ตีระนาดเอก เพลงที่ขึ้นชื่อลือชามาก คือ เพลงฉุยฉาย นอกจากนั้นก็เป็นเพลงระบำต่าง ๆ และเพลงประกอบการแสดงละคร ซึ่งครูอุสาพูดอยู่เสมอว่า การบรรเลงที่ได้จากครูเทียบและครูพริ้งนั้น หาไม่ได้อีกแล้ว นอกจากเพลงฉุยฉายที่ท่านร้องได้อย่างยอดเยี่ยมแล้ว ก็ยังมีเพลงช้าปี่ ซึ่งครูเล่าว่า ในขณะที่ท่านกำลังร้องเพลงช้าปี่นี้ในโรงละครกรมศิลปากรนั้น คนดูโขนถึงกับลากเก้าอี้เข้ามาจนใกล้ เพื่อจะขอดูหน้าคนร้องให้ถนัด

ครูอุสา มีความสามารถในการขับร้องมาก และร้องเพลงต่อมาได้เรื่อย ๆ จนอายุ ๗๐ ปีกว่ายังมีกำลังดี สามารถขับร้องได้โดยเสียงไม่ตกเลย ครั้งสุดท้ายเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๕๒๓ ท่านได้ขึ้นเวทีขับร้องในวงครูอาวุโส ในรายการชุมนุมครูดนตรีอาวุโสซึ่งมหาวิทยาลัยศิลปากรเป็นผู้จัดขึ้น ครูยังสามารถร้องเพลงพม่าห้าท่อนและเพลงสี่บทได้อย่างไพเราะจับใจคนฟัง

ปัจจุบันนี้ (พ.ศ. ๒๕๒๕) ครูอายุ ๗๙ ปี เสียงเพลงที่ครูร้องให้ฟังเป็นตัวอย่างยังกังวานใส ทั้งที่ครูไม่เคยบำรุงเสียงด้วยวิธีใดเลย แต่ครูได้ยุติอาชีพการเป็นนักร้องและครูสอนขับร้องมาประมาณ ๒-๓ ปีแล้ว และพักผ่อนอยู่กับลูกหลานที่บ้านในซอยสิบสี่ตุลา ในวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๒๘ ครูก็ได้ถึงแก่กรรม รวมอายุได้ ๖๒ ปี

จรวยพร สุเนตรวรกุล

(เรียบเรียงจาก บทสัมภาษณ์ ครูอุสา สุคันธมาลัย โดย "แทนเงา" จากนิตยสาร "ลลนา" ปักษ์หลัง เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๕ หน้า ๖๕-๗๘ ประกอบคำบอกเล่าเพิ่มเติมจาก ครูท้วม ประสิทธิกุล และเอกสารทะเบียนประวัติกรมมหรสพ.)

นายเอื้อน กรณ์เกษม

(พ.ศ. ๒๔๖๑-ปัจจุบัน)

ครูปี่พาทย์และคนเครื่องหนังที่มีชื่อเสียงดีอีกคนหนึ่งของ "วงฝั่งธนฯ" ในสมัยปัจจุบันเห็นจะได้แก่ ครูเอื้อน กรณ์เกษม

ครูเอื้อน เกิดเมื่อวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๑ เป็นบุตรของนายเอมและนางเจ่ม กรณ์เกษม ซึ่งมีอาชีพทำสวนอยู่แถวบางลำพูล่าง (คลองสาน) มีพี่น้อง ๗ คน คือ นายเอื้อ นายอ่อง นางฉุน นายแจ่ม นายชอุ่ม และนางสาวทองพูน พี่น้องทุกคนไม่มีใครสนใจทางดนตรีเลย

เมื่ออายุได้ ๑๔ ปี บิดาผู้ซึ่งคุ้นเคยกับท่านจางวางทั่ว พาทยโกศล ได้พามาฝากให้เป็นศิษย์ที่สำนักพิณพาทย์หลังวัดกัลยาณมิตร ครูเอื้อนจึงพำนักอยู่ในละแวกนั้นตลอดมา และเริ่มต่อเพลงกับครูจางวางทั่วนับแต่แรกเริ่มตามลำดับเรื่อยมา หลังจากนั้นได้ต่อเพลงกับศิษย์รุ่นพี่ในสำนักบ้าง เช่น ต่อจากครูฉัตร สุนทรวาทิน ครูช่อ สุนทรวาทิน ครูเทวาประสิทธิ์ พาทยโกศล ครูเนียน นุชตมา ครูนพ ศรีเพชรดี ครูพังพอน แตงสืบพันธุ์ ดังนั้นเพลงที่ครูเอื้อนได้ไว้ จึงมีขอบเขตกว้างขวาง นับตั้งแต่เพลงโหมโรง เพลงหน้าพาทย์ เพลงเรื่อง เพลงขับร้อง ฯลฯ

นอกจากด้านเครื่องปี่พาทย์แล้ว ครูเอื้อน ได้ต่อวิชาเครื่องหนังกับ ครูแมว พาทยโกศล ครูยรรยงค์ โปร่งน้ำใจ อีกด้วย จนได้รับการยกย่องว่าเป็นครูเครื่องหนังคนสำคัญคนหนึ่ง

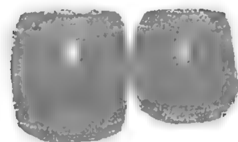
พ.ศ. ๒๔๘๘ ได้เข้ารับราชการเป็นพนักงานอยู่ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจนกระทั่งเกษียณอายุ ระหว่างนั้นก็มิได้ว่างเว้นงานทางด้านดนตรีเลย นอกจากจะต่อเพลงให้ศิษย์รุ่นหลัง ๆ ในสำนักของคุณครูจางวางทั่วแล้ว ครูเอื้อน ยังได้เคยไปต่อเพลงให้วงปี่พาทย์อีกหลายแห่ง เช่น วงบางขุนเทียน วงของครูบุญยงค์ เกตุคง ที่บ้านนายเรืองเดช พุ่มไสว หน้าวัดเศวตฉัตร และในปี พ.ศ. ๒๕๐๐ ไปต่อเพลงให้วงนายสังเวียน เกิดผล ที่บ้านใหม่ จังหวัดอยุธยา ตามคำชวนของครูช่อ สุนทรวาทิน และวงปี่พาทย์วัดพรหมนิวาสน์ จังหวัดอยุธยา จนกระทั่งถึง พ.ศ. ๒๕๒๒ ได้ไปช่วยสอนที่โรงเรียนสตรีวิทยา อยู่ประมาณ ๒ ปีเศษ นอกจากด้านการสอนแล้ว ครูเอื้อน ยังได้ร่วมงานบรรเลงแทบทุกครั้งกับวงของคุณครูจางวางทั่ว คือ วงพาทยโกศล เนื่องจากจำนวนคนเครื่องหนังมักจะหายากกว่าคนปี่พาทย์ ดังนั้นครูเอื้อนซึ่งมีความรู้ทางเครื่องหนังอยู่ จึงมักจะรับหน้าที่ตีเครื่องหนังอยู่เป็นนิตย์

ครูเอื้อน สมรสกับ นางสาวพิมพ์ เสี่ยงสุวรรณ มีบุตรธิดาด้วยกัน ๖ คน คือ นางสาวเพ็ญจันทร์ นายเพิ่ม สามเณรอำพล นางสาวอรุณศรี นางสาวอัมพร และ นางสาวอาภรณ์ น่าเสียดายที่บุตรธิดาไม่ได้ถ่ายทอดวิชาดนตรีจากครูเอื้อนไว้เลย

พ.ศ. ๒๕๒๕ ครูเอื้อน ป่วยด้วยโรคอัมพาต จึงไม่สามารถเล่นดนตรีได้อีก แต่ยังพอบอกเพลงได้บ้าง และยังคงพำนักอยู่กับครอบครัวที่บ้านเลขที่ ๘๕๖ หลังวัดกัลยาณมิตร ซึ่งอยู่ติดกับบ้านพาทยโกศลนั่นเอง

อารดา กีระนันทน์

(เรียบเรียงจาก คำให้สัมภาษณ์ของ นายเอื้อน กรณ์เกษม.)

นายเอื้อน ดิษฐเชย

(ไม่ทราบปีที่เกิด และปีที่ถึงแก่กรรม)

นายเอื้อน ดิษฐเชย เป็นบุตร ขุนประสาน (เชย) และนางนิล เกิดในสมัยรัชกาลที่ ๕ แต่ไม่ทราบปีที่เกิด มารดาของนายเอื้อนเคยเป็นหม่อมของกรมหลวงพรหมวรานุรักษ์มาก่อน แล้วจึงมาอยู่กับขุนประสาน ฯ เมื่อเล็กจะเรียนดนตรีจากท่านครูผู้ใดยังสืบประวัติไม่ได้ แต่ในตอนปลายรัชกาลที่ ๕ ได้มาเกี่ยวข้องเคารพนับถือด้วยหลวงประดิษฐ-ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) จนได้ชื่อว่าเป็นศิษย์คนหนึ่ง

ชีวิตเมื่อวัยหนุ่ม รับราชการกรมชลประทานอยู่ใต้บังคับบัญชาของเจ้าพระยาพลเทพ ฯ แล้วต่อมาย้ายมาอยู่กองรังวัดที่ดินสมัยพระยาเกษตรรักษาเป็นอธิบดี บ้านของนายเอื้อน เป็นบ้านใหญ่อยู่ใกล้ตำบลวรจักร์ ที่เรียกว่า บ้านเขมร ในบ้านของท่านมีนักดนตรีมาเรียนแตรวง และปี่พาทย์เครื่องสายจำนวนมากมาย จนจำต้องตั้งกะทะใบบัวหุงข้าวอยู่เป็นประจำ

นายเอื้อน ได้ชื่อว่าเป็นครูดนตรีที่เคร่งครัดสอนดีแต่ดุ นักดนตรีของท่านจะต้องแต่งตัวเรียบร้อย ใส่เสื้อราชปะแตนคอปิด กระดุมห้าเม็ดเสมอ แตรวงของท่านมีถึง ๕๐ คน นับเป็นแตรวงที่ใหญ่มาก แตรวงของท่านไปช่วยงานใดจะครึกครื้นมาก แต่พอถึงเวลาค่ำ ก็แยกย้ายออกเป็นวงเล็ก ๆ ไปบรรเลงตามโรงภาพยนตร์ เวียนแทบทุกแห่ง

เมื่อหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) กลับมาจากประเทศอินโดนีเซียครั้งแรก ได้นำอังกะลุงของชวากลับมาเมืองไทย และได้นำไปมอบให้นายเอื้อนจัดการเหลาอังกะลุงชุดแรกขึ้นในเมืองไทย อังกะลุงชุดต้น ๆ นั้นกระบอกโตมากทั้งใหญ่และทั้งทั้งหนักมาก เขย่ากันที่ไรคนเขย่าก็เหงื่อชุ่มกันไปทั้งตัวเหมือนชื่อ นายชุ่มคนเหลา ต่อมาครูเอื้อนจึงได้ประดิษฐให้มีขนาดย่อมลงและเขย่าได้สบายขึ้น จึงได้ชื่อว่า บ้านนายเอื้อน ที่ต้นกำเนิดการเหลาอังกะลุงของเมืองไทย

นอกจากศิษย์ที่ชื่อ ชุ่ม แล้ว ครูเอื้อนยังมีศิษย์อีกหลายคน อาทิ นายลาภ ณ บรรเลง นายเติม (ระนาด) นายเอิบ (นักร้องเพลงภาษา) นายบุญช่วย (ทหารรักษาวัง) และนายบุญรอด หรือแม้แต่นายเผือดนักระนาดก็เคยอยู่ในบ้านของครูเอื้อนมาก่อน นอกจากนี้ก็มีนายละม่อม (สุวัฒน์ พุ่มเสนาะ) เป็นต้น

ชีวิตครอบครัว ครูเอื้อน มีภรรยาคนแรกชื่อพิศ ไม่มีบุตรด้วยกัน แล้วมาได้ภรรยาเป็นหญิงเขมรอีกคนหนึ่งชื่อ พงศ์ รายนี้ลือกันว่าทำเสน่ห์ให้ท่านลุ่มหลงจนถึงบ้านแตกสาแหรกขาด ขายทั้งบ้านขายทั้งเครื่องดนตรี จนสิ้นเนื้อประดาตัว แต่ไม่มีบุตรด้วยกัน แล้วจึงมาได้ภรรยาคนที่สามชื่อ จันทร์ เป็นคนสุดท้ายก็ไม่มีบุตรสืบสกุลอีก

ในด้านฝีมือของครูเอื้อนนั้น เล่าว่าท่านเก่งรอบวง ที่ชำนาญคือ เครื่องเป่า อันได้แก่ ปี่ทุก

ประเภท แม้แต่ปี่นายรังที่ว่าเป่ายาว ท่านก็เดี่ยวออกแสดงอยู่บ่อย ๆ จนถึงประชันกัน ในบั้นปลายของชีวิต เมื่อสิ้นเนื้อประดาตัว ขายที่ขายทาง ขายเครื่องดนตรีหมดแล้ว ได้ย้ายไปอยู่อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี และถึงแก่กรรมที่นั่น ขณะเป่าปี่ แล้วไอเป็นเลือดอย่างรุนแรง เข้าใจว่าจะเป็นวัณโรค

ครูเอื้อน ดิษฐ์เชย นั้นชีวิตของท่านเปรียบเหมือนต้นไม้ใหญ่ที่ให้นักดนตรีได้พักพิงมาตลอดระยะเวลาหลายสิบปี ระหว่างสมัยรัชกาลที่ ๖-๗ แต่ชะตาชีวิตท่านต้องพ่ายแพ้สิ้นเนื้อประดาตัวในตอนสุดท้าย ประมาณว่าท่านถึงแก่กรรมเมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๔๘๗ รวมอายุได้ประมาณ ๖๐ ปีเศษ.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก คำให้สัมภาษณ์ของ นายไมตรี พุ่มเสนาะ และ นายพิมพ์ พวงนาค.)

เรืออากาศเอกโองการ กลีบชื่น

(พ.ศ. ๒๔๕๕-๒๕๒๐)

เรืออากาศเอกโองการ กลีบชื่นมีนามเดิมว่า **ทองต่อ** เป็นบุตรของนายขำและนางทองอยู่ ซึ่งเป็นเจ้าของวงปี่พาทย์ประจำอยู่วัดพระพิเรนทร์และวัดอนงคาราม ครูโองการ จึงมีชีวิตคลุกคลีอยู่กับดนตรีไทยมาตั้งแต่เด็กโดยมีบิดาเป็นผู้ฝึกสอนให้ เมื่ออายุได้ ๖ ปี ได้เรียนปี่พาทย์กับครูปริก โตสง่า อายุได้ ๘ ปี ได้ต่อเพลงกับครูเจริญ และเข้าถวายตัวเป็นมหาดเล็กในสมเด็จพระบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้า ฯ กรมขุนเพชรบูรณ์อินทราชัย จนกระทั่งกรมขุนเพชรบูรณ์ ฯ สิ้นพระชนม์ จึงได้ไปเรียนดนตรีต่อจากครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลป–บรรเลง) ซึ่งเป็นเลิศในทางปี่พาทย์ ได้แสดงความสามารถจนเป็นที่พอใจของครูหลวงประดิษฐ์ ฯ มาก ครูโองการ เป็นศิษย์ก้นกุฏิของท่านครูหลวงประดิษฐ์ ฯ คนหนึ่ง

ปี พ.ศ. ๒๔๖๗ เข้ารับราชการในกองปี่พาทย์และโขนหลวง จนถึง พ.ศ. ๒๔๗๔ ก็ลาออกไป

ถวายตัวอยู่กับ สมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมหลวงลพบุรีราเมศร์ ที่วังบางคอแหลม เป็นนักดนตรีประจำวงวังบางคอแหลม ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗ หลวงวิจิตรวาทการได้เปิดโรงเรียนนาฏดุริยางค์ขึ้น คุณหญิงชิ้น ศิลปบรรเลง ได้นำครูโองการเข้าไปเป็นครูสอนวิชาปี่พาทย์ที่โรงเรียนนี้ด้วย โรงเรียนนี้คือวิทยาลัยนาฏศิลป์ในปัจจุบัน และในปี พ.ศ. ๒๔๗๗ นั้นเอง ครูโองการ ก็ได้เป็นผู้ควบคุมวงดนตรีไทยร่วมในคณะนาฏศิลป์ เป็นทูตสันถวไมตรีไปประเทศญี่ปุ่นเป็นครั้งแรก เป็นเวลานาน ๔ เดือน เนื่องจากครูเป็นผู้มีความรู้ในภาษาญี่ปุ่นถึงขั้นทำหน้าที่เป็นล่ามได้

ครูได้เปลี่ยนชื่อจากทองต่อ มาเป็น โองการ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๓ โดยหลวงวิจิตรวาทการเป็นผู้เปลี่ยนให้ ต่อมา พ.ศ. ๒๔๘๐ สอบชั้นตรีได้และเริ่มเรียนโน้ตสากลจนอ่านเขียนได้คล่อง ในสมัยนั้นเพลงชาติของประเทศต่าง ๆ ที่ต้องใช้บรรเลงในงานรับรองชาวต่างประเทศ ครูโองการจะเป็นผู้อ่านโน้ตให้แก่วงดนตรี เมื่อครูสอบชั้นโทได้ใน พ.ศ. ๒๔๘๗ ได้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าแผนกดุริยางค์ไทย กองการสังคีต กรมศิลปากร จนถึง พ.ศ. ๒๕๐๐ จึงโอนมารับราชการ ณ กองดุริยางค์ทหารอากาศ และได้รับพระราชทานยศเป็นเรืออากาศเอก เมื่อวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๐ ได้รับราชการเป็นทหารอากาศอยู่จนถึง พ.ศ. ๒๕๑๐ ก็ลาออกรับบำนาญ แต่กองดุริยางค์ทหารอากาศก็ยังเชิญให้ครูไปทำการสอนพิเศษให้แก่วงดนตรีไทยของทหารอากาศอยู่

ครูโองการ เป็นผู้ที่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด สมัยเมื่อยังเป็นเด็กได้รับเลือกเข้าเป็นผู้บรรเลงฆ้องเล็ก วงวังบูรพา โดยมีครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เป็นผู้คุมวง ประชันกับวงวังบางขุนพรหม ซึ่งมีครูจางวางทั่ว พาทยโกศล เป็นผู้คุมวง และวงเจ้าพระยาธรรมาธิกรณาธิบดี ซึ่งมีพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) เป็นผู้คุมวง ปรากฏว่า ครูโองการ ได้รับรางวัลที่ ๒ ในการตีฆ้องเล็ก ครูโองการ ได้รับเกียรติสูงสุดจากครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ถ่ายทอดวิชาให้สืบทอดการทำพิธีอ่านโองการไหว้ครูและครอบดนตรีไทยให้กับนักดนตรีรุ่นต่อ ๆ ไปได้ จึงได้รับเชิญให้เป็นผู้ประกอบพิธีอ่านโองการไหว้ครูตามสถาบันต่าง ๆ อาทิ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตประสานมิตรและบางแสน วิทยาลัยครูสวนดุสิต โรงเรียนยุพราช จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น รวมทั้งได้รับเชิญให้เป็นผู้ประกอบพิธีอ่านโองการไหว้ครูตามบ้านของศิษย์ทั้งในกรุงเทพ ฯ และต่างจังหวัดอยู่เสมอ จนถึงวันที่ ๒๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๐ จึงได้ทำพิธีมอบหมายการอ่านโองการไหว้ครูให้แก่นายพักตร์ โตสง่า และนายสุพจน์ โตสง่า ซึ่งเป็นศิษย์คนสำคัญ

ผลงานทางด้านการแต่งเพลง มีอาทิ เพลงขอมกล่อมลูกเถา คู่มอญรำดาบเถา เพลงพญาสี่เสาเถา เพลงพระจันทร์ครึ่งซีกเถา ฯลฯ และได้แต่งทางร้องเพลงพม่าห้าท่อน ๖ ชั้น เพลงธรณีกรรแสงเถา พระอาทิตย์ชิงดวงเถา ทองย่อนเถาเนื้อเต็ม ฯลฯ

ครูโองการ ไม่เพียงแต่จะสอนดนตรีไทยตามสถาบันที่ท่านทำงานอยู่เท่านั้น ยังได้รับเชิญไปสอนตามสถาบันต่าง ๆ อาทิ วิทยาลัยโชติเวช โรงเรียนไตรมิตรวิทยาลัย โรงเรียนวัดชัยชนะสงคราม โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย โรงเรียนสมถวิล โรงเรียนสายปัญญา สโมสรธนาคารกรุงเทพ และเป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับการสร้างเครื่องดนตรีไทยของร้านดุริยบรรณ ท่านมีลูกศิษย์มากจนสุดที่จะนับได้ถ้วน เท่าที่พอจะกล่าวนามได้ ได้แก่ นายฉลาด เค้ามูลคดี นายจิรัส อาจณรงค์ นายพักตร์และนายสุพจน์ โตสง่า นายลำยอง โสวัตร

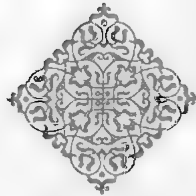
ซึ่งนายลำยองนี้ได้รับการต่อเพลงหน้าพาทย์ชั้นสูงให้เป็นคนสุดท้าย นางประชิต ขำประเสริฐ ได้รับการต่อเพลงทางร้องที่ครูโองการแต่งไว้แต่เพียงผู้เดียว

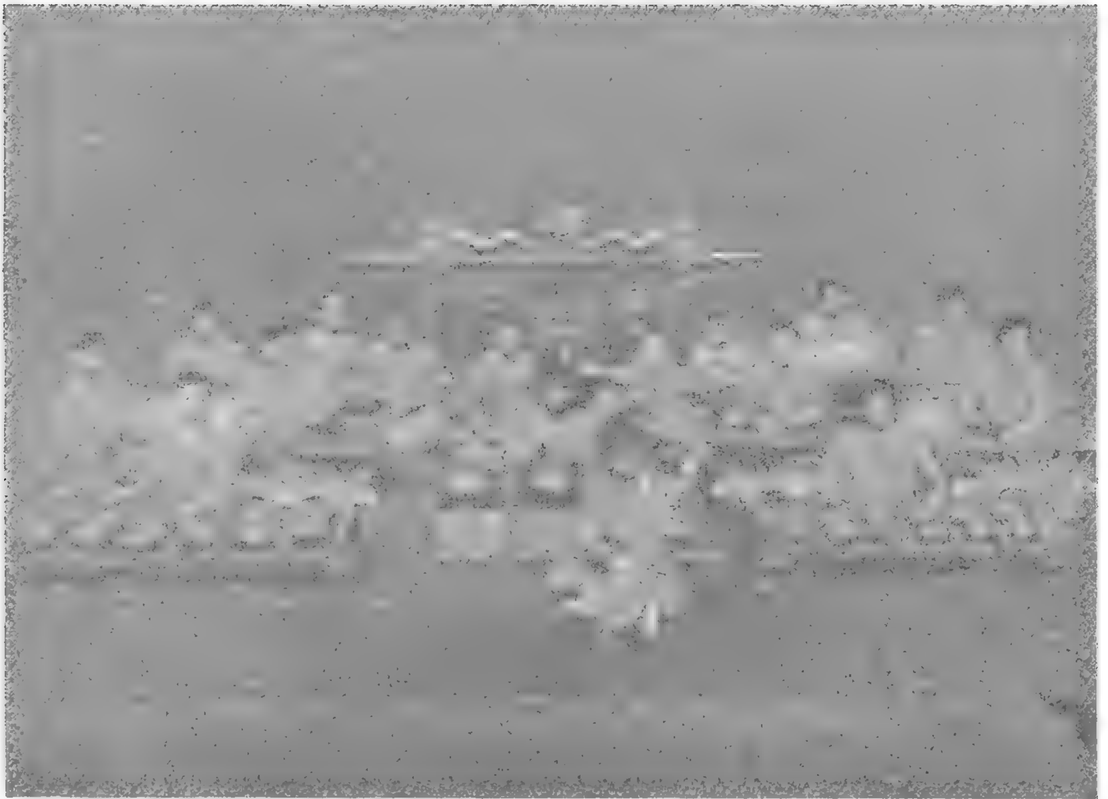
ชีวิตครอบครัวของท่านนั้น แต่งงานครั้งแรก มีบุตร ๒ คน ต่อมาได้จดทะเบียนสมรสกับนางสาวพลินพิศ พลางกูร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐ มีบุตรธิดาด้วยกัน ๕ คน กำลังอยู่ในวัยเรียนและเริ่มหัดดนตรี

ครูโองการถึงแก่กรรม เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๐ ที่โรงพยาบาลวิชระ รวมอายุได้ ๖๕ ปี.

พูนพิศ อมาตยกุล

(เรียบเรียงจาก หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พ.ศ. ๒๕๒๑.)

บทที่ ๔

รายพระนามและรายนามศิลปินเพลงไทย สมัยรัตนโกสินทร์

ในบทที่ ๔ นี้ ได้รวบรวมพระนามและรายนามศิลปินเพลงไทย สมัยรัตนโกสินทร์ นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๒๕ เรื่อยมาจนถึง พ.ศ. ๒๕๒๕ เป็นเวลา ๑๐๐ ปี รายพระนามและรายนามเหล่านี้ ค้นคว้ามาได้จากแหล่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ

๑. สำนักพระราชวัง

๒. กรมศิลปากร

๓. วิทยาลัยนาฏศิลป์ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

๔. ชมรมดนตรีไทยของมหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่ง

๕. กองดุริยางค์ กองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศ และกรมตำรวจ

๖. โรงเรียนมัธยมที่มีชมรมดนตรีและนาฏศิลป์ไทยบางแห่ง

๗. สโมสรข้าราชการและธนาคารที่มีวงดนตรีไทยประจำ

๘. สำนักฝึกสอนดนตรีเอกชน ในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

๙. เอกสารต่าง ๆ อันเป็นหนังสืออนุสรณ์ในงานดนตรีไทยดังปรากฏในบรรณานุกรมท้ายเล่ม

๑๐. สืบถามด้วยการสัมภาษณ์

ท่านผู้อ่านจะเห็นได้ว่า รายพระนามและรายนามที่ปรากฏในบทนี้มีอยู่มากมายกว่า ๙๐๐ ราย ล้วนแล้วแต่ผู้ที่มีชื่อเคยแสดงฝีมือในการบรรเลงและขับร้องเพลงไทยมาแล้ว จนมีรายชื่อติดอยู่ในทำเนียบของสถาบันนั้น ๆ บางท่านได้ถึงแก่กรรมไปแล้ว แต่ส่วนมากจะเป็นผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ คณะผู้จัดทำการวิจัยนี้ได้พยายามอย่างที่สุดแล้วที่จะนำมาเรียบเรียงไว้ให้ครบถ้วน แต่เชื่อว่ายังขาดไปอีกเป็นจำนวนไม่น้อย

ชื่อและนามสกุลทั้งหมดได้พยายามตรวจทาน สะกดการันต์แล้ว แต่ก็อาจจะมีผิดพลาดได้อีก ซึ่งต้องขออภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย เพราะมากรายด้วยกัน

คณะผู้จัดทำหวังว่า รายพระนามและรายนามทั้งหมดนี้จะเป็นประโยชน์ในทางสถิติศิลปวัฒนธรรม และยังเอื้ออำนวยความสะดวกสำหรับผู้ที่จะทำการศึกษาค้นคว้าต่อไป ในอนาคตอีกด้วย

ก

๑. กมล โกศินานนท์
๒. กมล ปลื้มปรีชา
๓. กมล (เจียน) มาลัยมาลย์
๔. ครองทอง โพธิยารมย์
๕. กระแสร์ แก้วกำเนิด
๖. กรีฑา สนธิเกษตริน
๗. หลวงกล่อมโกศลศัพท์ (จอน สุนทรเกศ)
๘. กล้อย ณ บางช้าง
๙. กล้าย ณ บางช้าง
๑๐. กัญญา โรหิตาจล
๑๑. กัลยา สหชาติโกสีย์
๑๒. หลวงกัลยาณมิตตาวาส (ทับ พาทยโกศล)

๑๓. กาญจนา ขาวงาม
๑๔. กาญจนา แสงทอง
๑๕. กาญจนา อินทรสุนานนท์
๑๖. กาญจณี คำบุญรัตน์
๑๗. กาหลง พึ่งทองคำ
๑๘. กำธร ธรรมประเสริฐ
๑๙. กำพล ภู่มณี
๒๐. กิ่ง พลอยเพ็ชร
๒๑. กิตติ ภูปตรัตน์
๒๒. กิติพงษ์ มีป้อม
๒๓. กุญชลี สุกัณหะเกตุ
๒๔. กุ๊น (ไม่ทราบนามสกุล)
๒๕. กุหลาบ ศรประพันธ์
๒๖. เกษร ปลื้มปรีชา
๒๗. แกละ สมสุข
๒๘. แก้ว โกมลวาทิน
๒๙. โกมุท บัวภิรมย์
๓๐. โกวิท ขันธศิริ
๓๑. ไกรฤทธิ์ กันเรือง
๓๒. ไกรวุฒิ ชนะภัย

ข

๓๓. ขวัญชัย ศิลปบรรเลง
๓๔. ขนิษฐา กันเรือง
๓๕. หมื่นขับคำหวาน (เจิม นาคมาลัย)
๓๖. ขำ กลีบชื่น
๓๗. เขียน ศุขสายชล
๓๘. แขก ปี่เพราะ

ค

๓๙. คงศักดิ์ คำศิริ
๔๐. คงศักดิ์ สุธีตานนท์
๔๑. หลวงคนธรรพวาที (จักร จักรวาทิน)
๔๒. หลวงคนธรรพวาที (ช่าง จิตตเสวี)
๔๓. หม่อมคร้าม กุญชร ณ อยุธยา
๔๔. เคี้ยง โอบายวาท
๔๕. เจ้าเครือแก้ว ณ เชียงใหม่
๔๖. เคลือบ (ไม่ทราบนามสกุล)

ฆ

๔๗. โฆษิต มั่นคงหัตถ์

จ

๔๘. จงกล เพียรพงษ์
๔๙. จงกล ศุขสายชล
๕๐. จร ลายแสงทอง
๕๑. จรัญ กิจโสภี
๕๒. จรัล ต้นมีสุข
๕๓. จรินทร์ แจ่มอรุณ
๕๔. จริยา เอนกศรี
๕๕. จักรทิพย์ ประเสริฐกุล
๕๖. จันทนา พิจิตรคุรุการ
๕๗. เจ้าจันทร คชเสนีย์
๕๘. จันทร ทำนาค
๕๙. เจ้ากรมจันทร์ (ไม่ทราบนามสกุล)
๖๐. หม่อมจันทร์ กุญชร ณ อยุธยา
๖๑. จันทร์ โตวิสุทธิ์
๖๒. จันทรา สุขะวิริยะ
๖๓. จ่าง แสงดาวเด่น
๖๔. จารุ บาลี
๖๕. จารุวรรณ จารุดุล
๖๖. จำนงค์ เนื้อนาค
๖๗. จำเนียร ศรีไทยพันธุ์
๖๘. จำเนียร เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา
๖๙. จำรัส เขียววิจิตร
๗๐. ม.ร.ว.จำรัสศรี สนิทวงศ์
๗๑. จำลอง เกิดผล
๗๒. จำลอง แตงวิสุทธิ์
๗๓. จำลอง ม่วงท้วม

๗๔. จำลอง อิศรางกูร ณ อยุธยา
๗๕. จิตร เพิ่มกุศล
๗๖. จิตร เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา
๗๗. จินดา สิงหรัตน์
๗๘. จิ้มลิ้ม กุลตัณฑ์
๗๙. จิระศักดิ์ เหลืองจินดา
๘๐. จิรัส อาจณรงค์
๘๑. จิราภรณ์ จันทะ
๘๒. คุณเฒ่าแก่จีบ
๘๓. จีรพล เพชรสม
๘๔. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก
กรมขุนเพชรบูรณ์อินทราชัย
๘๕. จุฑามาศ ทรงเกียรติ
๘๖. จู อยู่สำราญ
๘๗. จูน ตุ่นมณี
๘๘. เจริญ ธารณามัย
๘๙. เจริญ นักดนตรี
๙๐. เจริญ บุณยรัตพันธุ์
๙๑. เจริญ พาทยโกศล
๙๒. เจริญ แรงเพ็ชร
๙๓. เจริญ สุโกมล
๙๔. เจริญใจ สุนทรวาทิน
๙๕. แจ้ง คล้ายสีทอง
๙๖. แจ๋ว (ไม่ทราบนามสกุล)
๙๗. เจือ บารมี
๙๘. เจือ เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา
๙๙. เจือ นาคมาลัย

ฉ

๑๐๐. ฉลวย จิยะจันทน์
๑๐๑. ฉลวย ยวยเพ็ง
๑๐๒. ฉลอง ปานสวัสดิ์
๑๐๓. ฉลาก โพธิ์สามต้น
๑๐๔. ขุนฉลาดฆ้องวง (ส่าน ดูรยาชีวะ)
๑๐๕. ฉัตร สุนทรวาทิน
๑๐๖. ฉัตรชัย วงศ์ภักดี
๑๐๗. ฉันทนา วรชินา
๑๐๘. ฉันทิชย์ กระแสสินธุ์
๑๐๙. ฉ่ำ เกิดใจตรง
๑๑๐. ฉิน ชอบชื่นสุข
๑๑๑. เฉิด อักษรทับ
๑๑๒. เฉลย พงษ์ไพโรจน์
๑๑๓. เฉลิม ชิดท้วม
๑๑๔. เฉลิม บัวทั่ง
๑๑๕. เฉลิม ม่วงแพรสี
๑๑๖. เฉลิมศรี พรหมสุวรรณ
๑๑๗. เฉลียว ปานศักดิ์
๑๑๘. แฉ่ง คงศรีวิไล

ช

๑๑๙. ชฎิล นักดนตรี
๑๒๐. ชด มาพมงคล
๑๒๑. ชดช้อย เกิดใจตรง
๑๒๒. ชนก สาคริก
๑๒๓. ชม (เขียว) ดุริยประณีต
๑๒๔. ชยุดี วสวานนท์
๑๒๕. ชลอ ใจชื้น
๑๒๖. ชลอรัตน์ อ่วมหร่าย
๑๒๗. ชวลิต ทับพร
๑๒๘. ช่อ สุนทรวาทิน
๑๒๙. ช่อ อากาศโปร่ง
๑๓๐. ช้องมาศ สุนทรวาทิน
๑๓๑. ช้อย เพิ่มผล
๑๓๒. ช้อย สุนทรวาทิน
๑๓๓. ชั่ง ฉิมฉวี
๑๓๔. ชัช เชยเกษ
๑๓๕. ชัชยา ขำเดช

๑๓๖. ชัชวาลย์ จั่นประดับ
๑๓๗. ชัชวาลย์ มาพ่วง
๑๓๘. ชั้น ดุริยประณีต
๑๓๙. ชั้น สุนทรวาทิน
๑๔๐. ชัยยะ ทางมีศรี
๑๔๑. ชัยยุทธิ์ โตสง่า
๑๔๒. ชาคริต สีห์โรหิจจ์
๑๔๓. ชาญ ชำนิราชกิจ
๑๔๔. ชาญ ชูเชื้อ
๑๔๕. หลวงชาญเชิงระนาด (เงิน ผลารักษ์)
๑๔๖. ชาย ธาราวาส
๑๔๗. ชาลี พงษ์เกตุ
๑๔๘. ชิต แฉ่งฉวี
๑๔๙. ชิต โพธิสารเมธี
๑๕๐. ชิต วิจารณบุตร
๑๕๑. คุณหญิงชิ้น ศิลปบรรเลง
๑๕๒. ชิษณุ พันธุ์เจริญ
๑๕๓. ชื่น สุนทรวาทิน
๑๕๔. ชื้น จ้อยหลักแหลม
๑๕๕. ชื้น ดุริยประณีต
๑๕๖. ชื้น นำชัยศรี
๑๕๗. ชื้น ประเสริฐกุล
๑๕๘. ชุบ ดุริยประณีต
๑๕๙. ชุบ โสวัตร
๑๖๐. ชุมพล คุณยศยิ่ง
๑๖๑. ชุษณะ มกรสาร
๑๖๒. เชิญ สุนทรวาทิน
๑๖๓. เชิดชาย อมาตยกุล
๑๖๔. เชวงศักดิ์ โพธิสมบัติ
๑๖๕. แช่มช้อย ดุริยพันธุ์
๑๖๖. เชื้อ ดนตรีรส
๑๖๗. เชื้อ นักร้อง
๑๖๘. เชื้อ เล็กบุญแกม
๑๖๙. เชื้อ อัมพผลิน
๑๗๐. โชคดี ฟักภู่
๑๗๑. โชติ จั่นประดับ
๑๗๒. โชติ ดุริยประณีต
๑๗๓. ไชยวัฒน์ เจริญสุข

ฐ

๑๗๔. ฐานันดร์ กำพลพันธุ์

ญ

๑๗๕. ญาดาวดี รัตนสิงห์

ณ

๑๗๖. ณรงค์ รวมบรรเลง
๑๗๗. ณรงค์ อรรถกฤษณ์
๑๗๘. ณัชชา พันธุ์เจริญ

ด

๑๗๙. ดนตรี ตราโมท
๑๘๐. ดวงเนตร ดุริยพันธุ์
๑๘๑. ม.ร.ว.ดวงใจ จิตรพงศ์
๑๘๒. ดารา นาวีเสถียร
๑๘๓. พระราชชายาเจ้าดารารัศมี
๑๘๔. ดำรง เขียววิจิตร
๑๘๕. ดิเรก กล้าหาญ
๑๘๖. ดิเรก อรรถกฤษณ์
๑๘๗. ดุษฎี มีป้อม
๑๘๘. เด่นดวง พุ่มศิริ
๑๘๙. หม่อมแดง ปราโมช
๑๙๐. แดง พาทยกุล

ต

๑๙๑. ต้ม พาทยกุล
๑๙๒. ม.ล.ต่วนศรี วรวรรณ
๑๙๓. ต่วม สาดวง
๑๙๔. ต่อพงศ์ แจ่มทวี
๑๙๕. ต้องจิต ส่องศรีรัตน์
๑๙๖. หมื่นตันตริการเจนจิต (สาย ศศิผลิน)
๑๙๗. หมื่นตันตริกิจปรีชา (นาค พาทยาชีวะ)
๑๙๘. ติ๊ก หงสะเวส
๑๙๙. ตุ๊ เสริมพงศ์
๒๐๐. ตุ้ม ทองจรรยา
๒๐๑. ตู้ สุวรรณวัฒน์
๒๐๒. เตียง ธนโกเศศ
๒๐๓. เตือน พาทยกุล
๒๐๔. เตือนใจ ทองนิ่ม
๒๐๕. โต๊ะ (ไม่ทราบนามสกุล)
๒๐๖. ไตรภพ สุนทรหุด

ถ

๒๐๗. ถวิล รักษาวงศ์
๒๐๘. ถวิล อรรถกฤษณ์
๒๐๙. ถาวร สุภาวฤทธิ์
๒๑๐. ถีร ปี่เพราะ
๒๑๑. แถม คงศรีวิไล
๒๑๒. แถม บูรกิจ
๒๑๓. ม.ร.ว.เถาะ พยัคฆเสนา
๒๑๔. เถา ปี่เพราะ
๒๑๕. โถ (ไม่ทราบนามสกุล)

ท

๒๑๖. ทนง แจ่มวิมล
๒๑๗. ทม เฉยเจริญ
๒๑๘. ทนงศักดิ์ เสนีย์พงษ์
๒๑๙. ทรัพย์ กรุงเก่า
๒๒๐. ทรัพย์ เซ็นพานิช
๒๒๑. ทรัพย์ นุตสถิตย์
๒๒๒. ทรัพย์ วิเศษประภา
๒๒๓. ท้วม ประสิทธิกุล
๒๒๔. ทวี ชาประดิษฐ์
๒๒๕. ทวี ไทยพยัคฆ์
๒๒๖. ทวี คงลายทอง
๒๒๗. ทวี พิณพาทย์เพราะ
๒๒๘. ทวี เสมาทอง
๒๒๙. ทวีศักดิ์ ปิ่นทอง
๒๓๐. ทองคำ สุวรรณวัฒน์
๒๓๑. ทองคำ แสงทับทิม
๒๓๒. ทองจีน สังเวียนกอง
๒๓๓. ทองดี ชูสัตย์
๒๓๔. ทองดี ศรีสังข์
๒๓๕. ทองดี สุจริตกุล
๒๓๖. ทองใบ ขวัญดี
๒๓๗. ทองใบ คล่องฝีมือ
๒๓๘. ทองใบ เรืองนนท์
๒๓๙. ทองพูน อ่วมเลิศ
๒๔๐. ทองเลี่ยม คุ้มมา
๒๔๑. ทองสุข กลั่นรอด
๒๔๒. ทองหล่อ นิลวรรณ
๒๔๓. ทองอยู่ ศุขวาที
๒๔๔. ทะเบียน มาลัยเล็ก
๒๔๕. ทั่ง บัวทั่ง
๒๔๖. ทั่ง สุนทรวาทิน
๒๔๗. ทัด บุนนาค
๒๔๘. ทัศนัย พิณพาทย์
๒๔๙. ทัศนีย์ ขุนทอง
๒๕๐. ทัศนีย์ ดุริยประณีต
๒๕๑. ทานตะวัน นวรัตน์ ณ อยุธยา
๒๕๒. ทิน อำภรณ์

๒๕๓. ทิพย์ ปิยะมาน
๒๕๔. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นทิวากรวงษ์ประวัติ
๒๕๕. เจ้าเทพกัญญา บูรณพิมพ์
๒๕๖. สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี
๒๕๗. เทวาประสิทธิ์ พาทยโกศล
๒๖๐. เทียม กรานต์เลิศ
๒๖๑. เทียม แย้มแดง
๒๖๒. เทียมเทพ บุญจำเริญ

ธ

๒๖๓. ธงชัย ถาวร
๒๖๔. ธงชัย สุนทรศารทูล
๒๖๕. ธนันไชย อติศัพท์
๒๖๖. ธนู ขำประเสริฐ
๒๖๗. ธวัช รัตนโพธิ์
๒๖๘. ธวัชชัย สุขเสียงศรี
๒๖๙. ธวัชชัย พวกดี
๒๗๐. พระยาธรรมสารนิติพิพิธภักดี (ตาด อมาตยกุล)
๒๗๑. ธัญญา ทรัพย์สมบูรณ์
๒๗๒. ธารี ชาประดิษฐ์
๒๗๓. ธิดา เกิดผล
๒๗๔. ธิระพล น้อยนิตย์
๒๗๕. ธีระ ภู่มณี
๒๗๖. ธีระพงศ์ ทังสุบุตร
๒๗๗. ธีระพันธ์ ธรรมานุกูล
๒๗๘. ธีระศักดิ์ สอนซุ่มศาสตร์

น

๒๗๙. นงลักษณ์ ทับสี
๒๘๐. นพ ศรีเพชรดี
๒๘๑. นพ อติสิงห์
๒๘๒. นพรัตน์ สุขเสียงศรี
๒๘๓. นรินทร์ ปิฎกรัตน์
๒๘๔. นริศ จันทศร
๒๘๕. นริศ ศุขสายชล
๒๘๖. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์
๒๘๗. นฤพนธ์ ดุริยพันธุ์
๒๘๘. นฤมล แก้วสวี
๒๘๙. เจ้าจอมมารดาน้อย ในรัชกาลที่ ๒
๒๙๐. นัฐพงศ์ โสวัตร
๒๙๑. นาม พุ่มอยู่
๒๙๒. นิกร จันทศร
๒๙๓. นิคม น้อยเลิศ
๒๙๔. นิคม รักขุมแก้ว
๒๙๕. นิคม ศรีขจรเดช
๒๙๖. นิตยา แก้วบูชา
๒๙๗. นิตยา แดงภูร
๒๙๘. นิพนธ์ ธนรักษ์
๒๙๙. นิพันธ์ วรรณเดช
๓๐๐. นิภา ชื่นใจ
๓๐๑. นิภา แย้มอุทัย
๓๐๒. นิภา อภัยวงศ์
๓๐๓. นิรมล ตระการผล
๓๐๔. นิรมล นุชทรัพย์
๓๐๕. นิรันดร์ โชติช่วง
๓๐๖. นุชนารถ ธีรานนท์
๓๐๗. นุ่น สุวรรณวัฒน์
๓๐๘. นุสนธ์ กล้าเจริญ
๓๐๙. เนตร (ไม่ทราบนามสกุล)
๓๑๐. เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์
๓๑๑. โนรี ดุริยพันธุ์

บ

๓๑๒. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงบดินทรไพศาลโสภณ

๓๑๓. บรรจง จันทโอทาน
๓๑๔. ขุนบรรจงทุ้มเลิศ (ปลั่ง ประสานศัพท์)
๓๑๕. ขุนบรรเจิดปี่เสนาะ (เทียม สาตรวิลัย)
๓๑๖. หลวงบรรเลงเลิศเลอ (กร กรวาทิน)
๓๑๗. บรรพต ดีหอมศีล
๓๑๘. บรรลือ เรืองนนท์
๓๑๙. สมเด็จเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต
๓๒๐. บังอร บำรุงพงษ์
๓๒๑. บัณฑิต คารดาษ
๓๒๒. บัว เชียงตัณฑ์
๓๒๓. เจ้าบัวชุม ณ เชียงใหม่
๓๒๔. บัญชา ศรีวงษา
๓๒๕. บัญญัติ โสวัตร
๓๒๖. บาง หลวงสุนทร
๓๒๗. บานเย็น ปัญญารักษา
๓๒๘. สมเด็จเจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระยาบำราบปรปักษ์
๓๒๙. หลวงบำรุงจิตรเจริญ (ธูป สาตรวิลัย)
๓๓๐. บำรุง พาทยกุล
๓๓๑. ขุนบำเรอจิตรจรุง (ห่อ คุปตวาทิน)
๓๓๒. บุญช่วย ชิดท้วม
๓๓๓. บุญช่วย แสงอนันต์
๓๓๔. บุญช่วย โสวัตร
๓๓๕. บุญชู ทองเชื้อ
๓๓๖. บุญชู ผลมะตาด
๓๓๗. บุญชู สุวะยะ
๓๓๘. บุญเชิด เดชชาวนา
๓๓๙. บุญเชิด พิณพาทย์
๓๔๐. บุญผ่อง วิเศษพันธุ์
๓๔๑. บุญพิศ จารุจินดา
๓๔๒. บุญมี น้อยนิตย์
๓๔๓. บุญมี พูนเจริญ
๓๔๔. บุญยง เกตุคง
๓๔๕. บุญยง ฟักภู่
๓๔๖. บุญยัง เกตุคง
๓๔๗. บุญยืน ฟักภู่
๓๔๘. บุญยืน สมพงษ์
๓๔๙. บุญยืน สุริยวงศ์
๓๕๐. บุญรอด ทองวิวัฒน์
๓๕๑. บุญล้อม ทางกลอง
๓๕๒. บุญเลิศ แฉ่งศิริ
๓๕๓. บุญเลิศ ธรรมเจริญ
๓๕๔. บุญเลิศ นาจพินิจ
๓๕๕. บุญเลิศ พูนพิพัฒน์
๓๕๖. บุญส่ง ชมมณี
๓๕๗. บุญส่ง ธรรมวานิชย์
๓๕๘. บุญสร้าง เรืองนนท์
๓๕๙. บุญเสริม ภู่สาลี
๓๖๐. บุหงา นาคพลั้ง
๓๖๑. เบญจรงค์ (ธนโกเศศ) แฉ่งฉวี
๓๖๒. เบญจวรรณ ตัญญพงศ์

ป

๓๖๓. พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
๓๖๔. ปกรณ์ รอดช้างเผื่อน
๓๖๕. ปฐมรัตน์ ถิ่นธรณี
๓๖๖. ปน ว่านม่วง
๓๖๗. ประกอบ บุญชัย
๓๖๘. ประกอบ สุกัณหะเกตุ
๓๖๙. เจ้าจอมประคอง ในรัชกาลที่ ๕
๓๗๐. ประคอง ชลานุภาพ
๓๗๑. ประคอง ประไพรัตน์
๓๗๒. ประเจียด มาลัยมาลย์
๓๗๓. พระประดับดุริยกิจ (แหยม วีณิน)
๓๗๔. พระประดิษฐไพเราะ (มี ดุริยางกูร)
๓๗๕. หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)
๓๗๖. ประเดิม ฉ่ำใจ

๓๗๗. ประเดิมชัย แสงคู่วงศ์
๓๗๘. ประชา สามเสน
๓๗๙. ประชิต ขำประเสริฐ
๓๘๐. ม.ล.ประณัย นวรัตน์
๓๘๑. พระประณีตวรศัพท์ (เขียน วรวาทิน)
๓๘๒. ประทวน จิตรเจริญ
๓๘๓. ประทีป เล้ารัตนอารีย์
๓๘๔. ประทีป อนุกูณฑล
๓๘๕. ประทุม เฉยเจริญ
๓๘๖. ประนอม ใจดี
๓๘๗. ประพจน์ สุขะจาติ
๓๘๘. ประพจน์ อัศววิรุฬหการ
๓๘๙. ประพันธ์ บุญเลิศ
๓๙๐. ประพาส ยุทธวิสุทธิ์
๓๙๑. ประพาส สวนขวัญ
๓๙๒. ประมวล ครุฑสิงห์
๓๙๓. ประมวล อรรถชีพ
๓๙๔. ประมวล อิสสระ
๓๙๕. ประมาณ จุยประเสริฐ
๓๙๖. ประยงค์ เกิดมงคล
๓๙๗. ประยูร ฟักภู่
๓๙๘. ประยูร ธีระพงษ์
๓๙๙. ประยูร อ่องเอี่ยม
๔๐๐. เจ้าคุณพระประยูรวงศ์ (แพ บุนนาค)
๔๐๑. ประโลม ทับทิม
๔๐๒. ประเวช กุมุท
๔๐๓. ประสงค์ พิณพาทย์
๔๐๔. ประสงค์ ศุขสายชล
๔๐๕. ประสพ สังฆธรรม
๔๐๖. ประสพสาย พึ่งบุญ ณ อยุธยา
๔๐๗. ขุนประสมสังคีต (ขำ ดารวนิช)
๔๐๘. หลวงประสานดุริยางค์ (สุทธิ์ ศรีชยา)
๔๐๙. พระยาประสานดุริยศัพท์
(แปลก ประสานศัพท์)
๔๑๐. ประสาน บริบูรณางกูร
๔๑๑. ประสาน สุวรรณวัฒน์
๔๑๒. ประสาน ไสยวุฒิ
๔๑๓. ประสิทธิ์ คุ้มทรัพย์
๔๑๔. ประสิทธิ์ ถาวร
๔๑๕. ประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง
๔๑๖. ประสิทธิ์ อินทรพัฒน์
๔๑๗. ประเสริฐ ว่องส่งสาร
๔๑๘. ประเสริฐ เล้ารัตนอารีย์
๔๑๙. ประเสริฐ อยู่สำราญ
๔๒๐. ประยงค์ จิตนิเทศ
๔๒๑. ประหยัด วัฒนกุล
๔๒๒. ประหยัด คิริมิลินทร์
๔๒๓. ปราณี ใจดี
๔๒๔. ปราณี รื่นสุภาพ
๔๒๕. ปราณี แรงเพ็ชร
๔๒๖. ปราณี วงษ์เทศ
๔๒๗. ปริก หะสิตะเสน
๔๒๘. ปรีชา คุณาวุฒิ
๔๒๙. ปรีชา นาคเล็ก
๔๓๐. ปรีดา อรรถกฤษณ์
๔๓๑. หม่อมเปรม
ในพระองค์เจ้าสิงหนาทราชดุรงค์ฤทธิ์
๔๓๒. ไปรมา ศุภมาตร
๔๓๓. ปลั่ง พาทยโกศล
๔๓๔. ปลั่ง วนเขจร
๔๓๕. ปลื้ม เดชชาวนา
๔๓๖. เปล่ง แจ้งจรัส
๔๓๗. เปลื้อง กรานต์เลิศ
๔๓๘. เปลื้อง คงมิยา
๔๓๙. แปลก คงลายทอง
๔๔๐. ไปล่ วนเขจร
๔๔๑. ปัญญา ธีระพันธุ์
๔๔๒. ปัญญา รุ่งเรือง

๔๔๓. ปั้น บัวทั่ง
๔๔๔. ปาน เครือทองศรี
๔๔๕. พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว
๔๔๖. ปิ่น คงลายทอง
๔๔๗. ปุ่น คงศรีวิไล
๔๔๘. ปุ๋ย บาปุยะวาส
๔๔๙. ปุ๋ย มีโชค
๔๕๐. เปียก ประเสริฐกุล
๔๕๑. เปี่ยมศรี ดุริยางกูร
๔๕๒. แป้น วัชโรบล
๔๕๓. โป๊ะ เหมรำไพ

ผ

๔๕๔. ผล กิจขันธ์
๔๕๕. ผวน บุญจำเริญ
๔๕๖. ผ่อง โปร่งแก้วงาม
๔๕๗. ผ่อง โมระกรานต์
๔๕๘. ผ่อน สุวรรณวัฒน์
๔๕๙. ผออง กชสังข์สีห์
๔๖๐. จางวางผาด (ไม่ทราบนามสกุล)
๔๖๑. ผิน เพ็งพงศา
๔๖๒. ผิว ใบไม้
๔๖๓. ผุสนี ทัดพินิจ
๔๖๔. จ่าเผ่นผยองยิ่ง
๔๖๕. เผชิญ กองโชค
๔๖๖. เผือด นักระนาด

ฝ

๔๖๗. ฝื้น เฉลยอาจ
๔๖๘. ฝุ้ง วิชชเวช
๔๖๙. ฟูเกียรติ สังขะรมย์

พ

๔๗๐. พงษ์ศักดิ์ พลสารัมย์
๔๗๑. พจนีย์ รุ่งเรือง
๔๗๒. พจนา ดุริยพันธุ์
๔๗๓. พยงค์ แสงทับทิม
๔๗๔. พยอม เดชชาวนา
๔๗๕. พยอม ศรประพันธ์
๔๗๖. พร กาศจำรูญ
๔๗๗. พรรณิภา บัณฑิตเสาวภาคย์
๔๗๘. พร้อม พาทยกุล
๔๗๙. พร้อม สินธุนาคร
๔๘๐. พร้อม สุนทรนัฏ
๔๘๑. พระพรหมปรีชา (กลิ่น จันทร์เรือง)
๔๘๒. พรหมเมศวร์ สรรพศรี
๔๘๓. พระเพลงไพเราะ (โสม สุวาทิต)
๔๘๔. พระพาทย์บรรเลงรมย์ (พิมพ์ วาทิน)
๔๘๕. พระพิณบรรเลงราช (แย้ม ประสานศัพท์)
๔๘๖. พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
๔๘๗. พริ้ง กาญจนผลิน
๔๘๘. พริ้ง ดนตรีรส
๔๘๙. พลฉัตร บุณยเกียรติ
๔๙๐. พลอย ซื่อต่อชาติ
๔๙๑. หลวงพวงสำเนียงร้อย (นาค วัฒนวาทิน)
๔๙๒. พังงา สุภาษิต
๔๙๓. พังพอน แตงสืบพันธุ์
๔๙๔. พัฒน์ บัวทั่ง
๔๙๕. พัฒนี พร้อมสมบัติ
๔๙๖. พันธ์ศักดิ์ พลสารัมย์
๔๙๗. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมหมื่นพิชัยมหินทโรดม
๔๙๘. พิชาติ เลณะสวัสดิ์
๔๙๙. พิชิต ชัยเสรี
๕๐๐. พิณประไพ วงศาโรจน์
๕๐๑. พิน เพียรพงศ์
๕๐๒. พิน เรืองนนท์
๕๐๓. พินิจ ฉายสุวรรณ

๕๐๔. นางพิเทศพิไสย (ร่ำ อมาตยกุล)
๕๐๕. พิรันดร นิตยสุทธิ์
๕๐๖. หมื่นพิไรรมยา (ชิต โกมลวาทิน)
๕๐๗. ขุนพิไรรมยา (ภักดิ์ รัตนภาณุ)
๕๐๘. พิไลพรรณ พรรุ่งเพชร
๕๐๙. พิษณุ แช่มบาง
๕๑๐. พิสิทธิ์ โปร่งน้ำใจ
๕๑๑. พีระพรรณ กลิ่นชั้น
๕๑๒. พุฒิ นันทพล
๕๑๓. พุ่ม โตสง่า
๕๑๔. พุ่ม บาปุยะวาส
๕๑๕. พุ่ม เผยเผ่าเย็น
๕๑๖. พูนพิศ อมาตยกุล
๕๑๗. พูล ประสิทธิกุล
๕๑๘. เพชร จรรย์นาฏ
๕๑๙. เพ็ง (น้องชายครูมีแขก)
๕๒๐. เพิ่ม บาปุยะวาส
๕๒๑. เพิ่ม ภิญโญ
๕๒๒. หลวงเพราะสำเนียง (ศุข ศุขวาที)
๕๒๓. ขุนเพลิดเพลงประชัน (บุศย์ วีณิน)
๕๒๔. ขุนเพลินเพลงประเสริฐ (จี่ วีณิน)
๕๒๕. เพลิน สุวรรณวัฒน์
๕๒๖. ไพจิตร เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา
๕๒๗. คุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรรณ
๕๒๘. ไพฑูรย์ เฉยเจริญ
๕๒๙. ไพโรจน์ นำศรีสกุลวัฒน์
๕๓๐. ไพโรจน์ บุญผูก
๕๓๑. ไพโรจน์ เพียรพงษ์
๕๓๒. ไพศาล อินทวงศ์

ภ

๕๓๓. ภัทรชัย พุทธวิบูลย์
๕๓๔. ภารดี กุลชรานุสรณ์
๕๓๕. หมื่นภิรมย์เร้าใจ (บุญธรรม อัมพผลิน)
๕๓๖. พระยาภูมีเสวิน (จิตร จิตตเสวี)

ม

๕๓๗. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
๕๓๘. มงคล กร่างสะอาด
๕๓๙. มณฑา กิมทอง
๕๔๐. มณฑา ศิลปรายะ
๕๔๑. มณเฑียร สมานมิตร
๕๔๒. มณเฑียร แสงโชติ
๕๔๓. มธุรส งามปลั่ง
๕๔๔. มนตรี ตราโมท
๕๔๕. มนตรี เกิดผล
๕๔๖. มนัส ขาวปลื้ม
๕๔๗. มนัส ตาดสุวรรณ
๕๔๘. มนัส สิทธิพิสัย
๕๔๙. มนู เขียววิจิตร
๕๕๐. มนู โป้สมบูรณ์
๕๕๑. ม้วน สังขวรรณ
๕๕๒. มัณฑนา เพิ่มสิน
๕๕๓. นางมหาเทพกษัตรสมุห์ (บรรเลง สาคริก)
๕๕๔. มาก อนันตศัพท์
๕๕๕. มานพ วิสุทธิแพทย์
๕๕๖. มานะ ปั้นเปรม
๕๕๗. มานพ อิศรเดช
๕๕๘. หม่อมมาลัย กุญชร ณ อยุธยา
๕๕๙. มาลี สุขเสียงศรี
๕๖๐. มาลี หอยสังข์
๕๖๑. มิ ทรัพย์เย็น
๕๖๒. เมธา หมู่เย็น
๕๖๓. แมนรัตน์ อรุณรุ่ง

ย

๕๖๔. ยก สินเทา
๕๖๕. ยงยศ วรรณมาศ

๕๖๖. ยมโดย เพ็งพงศา
๕๖๗. ยรรยง โปร่งน้ำใจ
๕๖๘. ยรรยงค์ แดงกูร
๕๖๙. ย้วย สุวรรณวัฒน์
๕๗๐. ยอดทอง บารมี
๕๗๑. ย้อย เกิดมงคล
๕๗๒. ย้อย ชูสัตย์
๕๗๓. ยิ่งรัตน์ จินดา
๕๗๔. ยิบ มาลัยมาลย์
๕๗๕. ยุทธ ริมกาญจนวัฒน์
๕๗๖. ยุพา วัชรนาค
๕๗๗. ยุ้ย สุวรรณวัฒน์
๕๗๘. เยาวภา เนตรสุวรรณ
๕๗๙. เยาวมาลย์ ดิศกุล ณ อยุธยา
๕๘๐. เยาวลักษณ์ ภาระเวช
๕๘๑. เยื้อน ภู่ระยับ

ร

๕๘๒. รวม พรหมบุรี
๕๘๓. รอด ศรประพันธ์
๕๘๔. รอด อักษรทับ
๕๘๕. รอด (ไม่ทราบนามสกุล) ศิษย์ครูมีแขก
๕๘๖. ระตี (วิเศษสุรการ) จุลพล
๕๘๗. ระเบียบ มาลัยมาลย์
๕๘๘. ระวิวรรณ ทับทิมศรี
๕๘๙. รังสรรค์ ไม้ทองงาม
๕๙๐. รังสิพันธ์ แข็งขัน
๕๙๑. รัศมี คงลายทอง
๕๙๒. คุณหญิงรามบัณฑิตสิทธิเศรณี
(เยี่ยม สุวงศ์)
๕๙๓. ราศรี พุ่มทองสุก
๕๙๔. รำจวน ถิ่นคำ
๕๙๕. รำจวน สมิงชัย
๕๙๖. รำพึง โปร่งแก้วงาม
๕๙๗. เรวัตร เชนยะวณิช
๕๙๘. เรียม รุ่งศรีทอง
๕๙๙. เรืองเดช สังจุ้ย
๖๐๐. เรืองศักดิ์ สุขเสียงศรี
๖๐๑. โรจน์ สังข์วาสี

ฤ

๖๐๒. ฤกษ์ เขียววิจิตร
๖๐๓. ฤทธิ์ เขียววิจิตร

[illegible]

๖๐๔. ลดาวัลย์ โพนทะยะปสุต
๖๐๕. ลม่อม บูรณพิมพ์
๖๐๖. ลม่อม อิศรางกูร ณ อยุธยา
๖๐๗. ลมูล เผือกทองคำ
๖๐๘. ลวด นิลวงศ์
๖๐๙. ลอย รัตนทัศนีย์
๖๑๐. ละม้าย ดุริยางกูร
๖๑๑. ละม้าย (แมว) พาทยโกศล
๖๑๒. ละเมียด จิตตเสวี
๖๑๓. ละเมียด ทับสุข
๖๑๔. ละมูล ผิวเผือก
๖๑๕. ลักขณา นาคา
๖๑๖. ลาภ ณ บรรเลง
๖๑๗. ลำจวน คงสำราญ
๖๑๘. ลำเจียก (ไม่ทราบนามสกุล)
๖๑๙. ลำยอง โสวัตร
๖๒๐. ลิขิต สุขสายชล
๖๒๑. ลิ้นจี่ จารุจรนต์
๖๒๒. ลิ้ม ชีวะสวัสดิ์
๖๒๓. เลิศ รักรุกรบ
๖๒๔. เล็ก เกตรา

๖๒๕. เล็ก ทีฆกุล
๖๒๖. เล็ก ภาณุนันท์
๖๒๗. เล็ก ภู่มณี
๖๒๘. เล็ก ศุขโสต
๖๒๙. เลียบ (สุนทรวาทิน) บุณยรัตพันธุ์
๖๓๐. เลี่ยมลักษณ์ อยู่ดี
๖๓๑. เลื่อน (สุนทรวาทิน) ผลาสินธุ์
๖๓๒. ขุนลิขิตสุนทร (หยิน)

ว

๖๓๓. วงศ์ ศรีสวัสดิ์
๖๓๔. วนิดา นวมารค
๖๓๕. วรดี จิตรวิบูลย์
๖๓๖. วรเทพ บุญจำเริญ
๖๓๗. วสันต์ ใบงิ้ว
๖๓๘. หลวงว่องจะเข้รับ (โต กมลวาทิน)
๖๓๙. วัชรวรรณ ดุริยประณีต
๖๔๐. วัชรี อรรถกฤษณ์
๖๔๑. วัฒนา เกิดผล
๖๔๒. วัฒนา โกศินานนท์
๖๔๓. วัน อ่อนจันทร์
๖๔๔. เจ้าจอมมารดาวาด ในรัชกาลที่ ๓
๖๔๕. หมื่นวาทิตสุรศิลป์ (ใส ดูรยประกฤต)
๖๔๖. วาสนา รุ่งเรือง
๖๔๗. วิทูรย์ อรรถกฤษณ์
๖๔๘. วิง ช้างแก้ว
๖๔๙. วิฉันท์ บัวจุม
๖๕๐. วิชัย เหล่าประเสริฐ
๖๕๑. วิชัย อัจฉริยเสถียร
๖๕๒. วิชิต ยิ้มสนิท
๖๕๓. วิชิต โห้ไทย
๖๕๔. วิเชียร กองโชค
๖๕๕. วิเชียร เกิดผล
๖๕๖. วิเชียร มะลิ
๖๕๗. วิเชียร สาระเดช
๖๕๘. วิเชียร สุวรรณรัตน์
๖๕๙. วิเชียร อ่อนละมูล
๖๖๐. วิญญู พูนศรี
๖๖๑. วิบูลย์ธรรม เพียรพงษ์
๖๖๒. วิพรรณ จารุดุล
๖๖๓. หลวงวิมลวังเวง (ช่วง โชติวาทิน)
๖๖๔. วิมล เผยเผ่าเย็น
๖๖๕. วิมลวรรณ กาญจนผลิน
๖๖๖. วิรัตน์ วิทยประพัฒน์
๖๖๗. วิโรจน์ พิสัยสามนต์เขต
๖๖๘. วิวิธ ประภาศิริ
๖๖๙. วิโรจน์ สุภาลูน
๖๗๐. หมื่นวีณาประจินต์ (ชิต กลัมพะกานนท์)
๖๗๑. หมื่นวีณินประณีต (จ่าง พันธุมจินดา)
๖๗๒. วีระ เต็งอำนวย
๖๗๓. วีระ อรรถกฤษณ์
๖๗๔. วีระศักดิ์ คุ้มเศรณี

ศ

๖๗๕. ศรีนวล เขียววิจิตร
๖๗๖. ศรีนาฏ เสริมศิริ
๖๗๗. หลวงศรีวาทิต (อ่อน โกมลวาทิน)
๖๗๘. ม.จ.ศรีอัปสร วรวุฒิ
๖๗๙. ศรีอาภา บางนารถ
๖๘๐. ศักดา จำศิริ
๖๘๑. ศักดิ์ชัย ลัดดาอ่อน
๖๘๒. ศักดิ์สิทธิ์ เสนาะเปรม
๖๘๓. ศิริ คชมุทิ
๖๘๔. ศิริ ชิดท้วม
๖๘๕. ศิริ นักดนตรี
๖๘๖. ศิริ บุญทอง
๖๘๗. ศิริ พงษ์ปาละ
๖๘๘. ศิริ ภุมมะกสิกร

๖๘๙. ศิริ มหานนท์
๖๙๐. ศิริชัยชาญ ฟักจำรูญ
๖๙๑. ศิริรัตนา วานิชชานนท์
๖๙๒. พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศิริรัตนบุษบง
๖๙๓. ศิริวรรณ รัตนทัศนีย์
๖๙๔. ศิริญานี ทองสิทธิ์
๖๙๕. ศิลปี ตราโมท
๖๙๖. เจ้าจอมมารดาศิลา ในรัชกาลที่ ๒
๖๙๗. หม่อมศิลา ในพระองค์เจ้าสิงหนาทราชดุรงค์ฤทธิ์
๖๙๘. ศิวาไลย โปธิบาล
๖๙๙. ศุข ดุริยประณีต
๗๐๐. ศุข นักดนตรี

ส

๗๐๑. สกล แก้วเพ็ญกาศ
๗๐๒. สงัด เจริญผล
๗๐๓. สงัด ภูเขาทอง
๗๐๔. สงัด ธนคุปต์
๗๐๕. สงบศึก ธรรมวิหาร
๗๐๖. เจ้าจอม ม.ร.ว.สดับ (ลดาวัลย์) ในรัชกาลที่ ๕
๗๐๗. สนม ฉายสุวรรณ
๗๐๘. สนม น้อยเล็ก
๗๐๙. สนอง อ่ำแสง
๗๑๐. สนั่น เพชรเนียม
๗๑๑. สนั่น พุ่มพวง
๗๑๒. สนั่น ศิลปบรรเลง
๗๑๓. สนิท ณ หนองคาย
๗๑๔. ขุนสนิทบรรเลงการ (จง จิตตเสวี)
๗๑๕. สมเกียรติ ปลื้มปรีชา
๗๑๖. สมจิตร สมพงษ์
๗๑๗. สมใจ สมพงษ์
๗๑๘. สมชาย กาญจนสุต
๗๑๙. สมชาย ดนตรี
๗๒๐. สมชาย ดุริยประณีต
๗๒๑. สมชาย ทับพร
๗๒๒. สมชาย ทองคำ
๗๒๓. สมชาย สมพงษ์
๗๒๔. สมชาย สุวรรณวัฒน์
๗๒๕. สมนึก ศรประพันธ์
๗๒๖. สมบัติ สังเวียนกอง
๗๒๗. สมบุญ วงศ์คำลือ
๗๒๘. สมบุญ สมสุวรรณ
๗๒๙. สมปอง แจ้งจรัส
๗๓๐. สมปอง สิงหศิริ
๗๓๑. สมพงษ์ กาญจนผลิน
๗๓๒. สมพงษ์ ชมหวาน
๗๓๓. สมพงษ์ นุชพิจารณ์
๗๓๔. สมพงษ์ พรหมพงศ์
๗๓๕. สมพงษ์ เผยเผ่าเย็น
๗๓๖. สมพงษ์ โรหิตาจล
๗๓๗. สมพร ทางกลอง
๗๓๘. สมภพ ขำประเสริฐ
๗๓๙. สมศรี บรรขายกิจ
๗๔๐. สมศรี พาสุนันท์
๗๔๑. สมศักดิ์ ไตรวาสน์
๗๔๒. สมศักดิ์ ประมวลพัฒน์
๗๔๓. สมหมาย เกิดมงคล
๗๔๔. สมหมาย จันทร์เรือง
๗๔๕. สมหมาย ศรีกาญจน์
๗๔๖. หม่อมส้มจีน
๗๔๗. สมัคร แก้วละเอียด
๗๔๘. สมาน แก้วละเอียด
๗๔๙. สมาน ทองสุโชติ
๗๕๐. สมาน น้อยนิตย์
๗๕๑. ขุนสมานประหาสกิจ (แคล้ว วัชโรบล)

๗๕๒. ขุนสมานเสียงประจักษ์ (เถา สินธุนาคร)
๗๕๓. สมิทธิ นวกุล
๗๕๔. พระสรรเพลงสรวง (บัว กมลวาทิน)
๗๕๕. หลวงสร้อยสำเนียงสนธ์ (เพิ่ม วัฒนวาทิน)
๗๕๖. สราญ เรืองณรงค์
๗๕๗. สราวุธ อรรถกฤษณ์
๗๕๘. สละ จอนแจ้งจันทร์
๗๕๙. สวง เอี่ยมแม้น
๗๖๐. สวัสดิ์ จงภู่
๗๖๑. สวัสดิ์ นิลสกุล
๗๖๒. สวัสดิ์ เนตรวิเชียร
๗๖๓. สว่าง (วิเชียรปัญญา) คงลายทอง
๗๖๔. สว่าง สอนเสนาะ
๗๖๕. สมจิต ทับทิมสี
๗๖๖. สุวิทย์ ใจชื้น
๗๖๗. พระภิกษุสอนกรุงเก่า
๗๖๘. สอน วงฆ้อง
๗๖๙. สอน อยู่ประคอง
๗๗๐. สอาด (อ๊อกกังวาล) โปร่งน้ำใจ
๗๗๑. สะอาด รอดสวัสดิ์
๗๗๒. ขุนสังคีตศัพท์เสนาะ (ปลั่ม วีณิน)
๗๗๓. เจ้าจอมสังวาลย์ ในรัชกาลที่ ๕
๗๗๔. สังวาลย์ กุลวัลกี
๗๗๕. สังวาลย์ กรป้องกัน
๗๗๖. สังเวียน เกิดผล
๗๗๗. สังเวียน ทองคำ
๗๗๘. สังเวียน ภู่สีทอง
๗๗๙. สัญญา สินสืบผล
๗๘๐. สันติ ขวัญบุญจัน
๗๘๑. สันทัด วัฒณรถะ
๗๘๒. สันธมิทย์ อุณหสุวรรณ
๗๘๓. สัมฤทธิ์ ทิมมาศ
๗๘๔. สาธิต แสงบุญ
๗๘๕. สาย จันทรพัฒน์
๗๘๖. สาทิพย์ น่วมศิริ
๗๘๗. สารี (ไม่ทราบนามสกุล) ดีดกระจับปี่
๗๘๘. สาลี่ มาลัยมาลย์
๗๘๙. ขุนสำเนียงชั้นเชิง (มน โกมลรัตน์)
๗๙๐. ขุนสำเนียงวิเวกวร (น่วม บุณยเกียรติ)
๗๙๑. สำเนียง (บัวทั่ง) ฟักภู่
๗๙๒. สำเภา ทับเทศ
๗๙๓. สำรวย แก้วสว่าง
๗๙๔. สำรวย สุวรรณวณิช
๗๙๕. สำราญ เกิดผล
๗๙๖. สำราญ ภมรสุต
๗๙๗. สำราญ เริงกฤษ
๗๙๘. สำเริง เก่งสาริกิจ
๗๙๙. สำเริง เกิดผล
๘๐๐. พระสำอางค์ดนตรี (พลบ อังศุวาทิน)
๘๐๑. หลวงสำอางค์ดนตรี (ภักดิ์ อังศุวาทิน)
๘๐๒. สิงหล สังจุ้ย
๘๐๓. สิทธิ์ นิลเจียระไน
๘๐๔. หลวงสิทธิวาทิน (สาย อังศุวาทิน)
๘๐๕. สิทธิศักดิ์ ทองประยูร
๘๐๖. สิน ศิลปบรรเลง
๘๐๗. สิน สินธุนาคร
๘๐๘. สินเดิม ศรีวงษา
๘๐๙. สินสมุทร ประเสริฐสุด
๘๑๐. สินี เผ่าสวัสดิ์
๘๑๑. สืบศักดิ์ ดุริยประณีต
๘๑๒. สืบสุด ดุริยประณีต
๘๑๓. พระสุจริตสุดา
(พระสนมเอกในรัชกาลที่ ๖)
๘๑๔. สุจิตต์ ชูวงษ์
๘๑๕. สุจิตต์ วงษ์เทศ
๘๑๖. สุจินต์ จิมโคกหวาย
๘๑๗. สุดจิตต์ ดุริยประณีต
๘๑๘. สุดใจ สุวรรณวัฒน์

๘๑๙. สุดสงวน คงสิน
๘๒๐. สุดสงวน ภิญโญฤทธิ์
๘๒๑. สุดา เขียววิจิตร
๘๒๒. พระองค์เจ้าสุดาสวรรค์ (ปุก)
๘๒๓. สุชาติ คล้ายจินดา
๘๒๔. สุชาติ ศรียาพันธ์
๘๒๕. สุชาติ หอมจันทร์เงือ
๘๒๖. สุทิน โสวัตร
๘๒๗. สุทัศน์ แก้วกนก
๘๒๘. สุธาร บัวทั่ง
๘๒๙. สุธีร์ เทวินบุรานุวงศ์
๘๓๐. สุนทร ชุมแสง
๘๓๑. สุนทร มาประสบ
๘๓๒. สุนันทา มิตรงาม
๘๓๓. สุนัส ฤกษ์สมโภชน์
๘๓๔. สุพจน์ โตสง่า
๘๓๕. สุพจน์ นุชน้อย
๘๓๖. สุพจน์ เพียรพงษ์
๘๓๗. สุพจน์ อ่างแก้ว
๘๓๘. สุพร แซ่เบ๊
๘๓๙. สุพัชรินทร์ วิจิตรรัตนะ
๘๔๐. สุพัฒน์ ธัญญวิบูลย์
๘๔๑. สุพัฒน์ บัวทั่ง
๘๔๒. สุพัตร แย้มทับ
๘๔๓. สุพัตรา สววงศ์
๘๔๔. สุพิศ ประภาศิริ
๘๔๕. สุภรณ์ สบายตัว
๘๔๖. สุภาพ สุธาพจน์
๘๔๗. สุภีร์ เผือกไพบูลย์
๘๔๘. สุมน ขำศิริ
๘๔๙. สุมานี ยุพาพินท์
๘๕๐. สุมิตรา สุจริตกุล
๘๕๑. สุรกิต คงวุฒิ
๘๕๒. สุรชัย เครือประดับ
๘๕๓. สุรชัย แดงกูร
๘๕๔. สุรพงศ์ โบราณ
๘๕๕. สุรพงษ์ พิจิตรคุรุการ
๘๕๖. สุรพงษ์ บัวหลวง
๘๕๗. สุรพล คล้ายวันเพ็ญ
๘๕๘. สุรพล จันทราปัตย์
๘๕๙. สุรพล หนูจ้อย
๘๖๐. สุรพันธ์ ลิ้มมณี
๘๖๑. สุรเดช กิ่มเปี่ยม
๘๖๒. สุรธี สวนซูผล
๘๖๓. สุรักษ์ สวัสดิกุล
๘๖๔. สุรางค์ ดุริยพันธุ์
๘๖๕. สุรินทร์ เงือหอม
๘๖๖. สุรินทร์ ปี่เพราะ
๘๖๗. สุรินทร์ แสงขำ
๘๖๘. สุรินทร์ อุดมสวัสดิ์
๘๖๙. สุริยวงศ์ ณ หนองคาย
๘๗๐. สุวรรณ กิจนิเทศ
๘๗๑. สุวรรณ คงชนะ
๘๗๒. สุวรรณ สุวรรณนิภา
๘๗๓. สุวัฒน์ อรรถกฤษณ์
๘๗๔. สุวัฒนา แสงทับทิม
๘๗๕. สุวิทย์ กิจนิเทศ
๘๗๖. สุวิทย์ บวรวัฒนา
๘๗๗. สุเอ็ด คชเสนีย์
๘๗๘. เสนาะ คงปรีชา
๘๗๙. พระเสนาะดุริยางค์ (ขุนเณร)
๘๘๐. พระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน)
๘๘๑. พระเสนาะดุริยางค์ (ทองดี)
๘๘๒. เสนาะ หลวงสุนทร
๘๘๓. เสริม เผื่อนใจเอี่ยม
๘๘๔. เสริม วรศรี
๘๘๕. เสริม หนูจ้อย
๘๘๖. เสรี ชื่นจิ๋ว

๘๘๗. เสรี หวังในธรรม
๘๘๘. หลวงเสียงเสนาะกรรณ (พัน มุกตวาภัย)
๘๘๙. เสือ (ไม่ทราบนามสกุล)
๘๙๐. เสาวนีย์ ซื่อตรง
๘๙๑. แสง พาทยโกศล
๘๙๒. แสงจันทร์ รัมมะพัฒน์
๘๙๓. แสวง คล้ายทับทิม
๘๙๔. แสวง บ้านคลัง
๘๙๕. แสวง วิเศษสุด
๘๙๖. แสวง แสงขำ
๘๙๗. แสวง โสภา
๘๙๘. แสวง อภัยวงศ์
๘๙๙. โสภณ ซื่อต่อชาติ
๙๐๐. เจ้าโสภา (ณ เชียงใหม่) เพ็งพุ่ม

ห

๙๐๑. หน่วง ดุริยพันธุ์
๙๐๒. หน่าย (บ้านวัดปากง่าม อัมพวา)
๙๐๓. หนู (ช) อมาตยกุล
๙๐๔. หนู (ญ) อมาตยกุล
๙๐๕. หนูดำ (วัดสระเกศ)
๙๐๖. เหนี่ยว ดุริยพันธุ์
๙๐๗. เจ้าจอมมารดาเหม ในรัชกาลที่ ๕
๙๐๘. เหม เวชกร
๙๐๙. เหมือน ดุริยประกิต
๙๑๐. หยด บุนนาค
๙๑๑. หรั่ง พุ่มทองสุก
๙๑๒. หล่อ ทับเทศ
๙๑๓. เหลือ (ไม่ทราบนามสกุล)
๙๑๔. เหลือ วัฒนวาทิน
๙๑๕. หวาด กิจนิเทศ
๙๑๖. หวาด บัวทั่ง

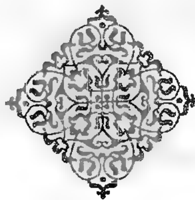
อ

๙๑๗. องอาจ มีเงิน
๙๑๘. องอาจ โปร่งน้ำใจ
๙๑๙. อนงค์ ศรีไทยพันธุ์
๙๒๐. อนงค์ แสงทับทิม
๙๒๑. อนันต์ ดุริยพันธุ์
๙๒๒. อนันต์ ดูรยะชีวิน
๙๒๓. อนันต์ สบฤกษ์
๙๒๔. พระยาอนิรุธเทวา (ม.ล.ฟื้น พึ่งบุญ)
๙๒๕. อนุชิต ธีรานพ
๙๒๖. พระอนุสิทธิดุริยราช
๙๒๗. อภิชาติ ภู่ระหง
๙๒๘. อภินันท์ เชื้อไทย
๙๒๙. อภินันท์ พฤกษะศรี
๙๓๐. อภิธาร สมานมิตร
๙๓๑. อภิรักษ์ อนะมาน
๙๓๒. อภิรัตน์ นาครัตน์
๙๓๓. พระยาอมาตยพงศ์ธรรมพิศาล
(ประสงค์ อมาตยกุล)
๙๓๔. อรทัย ทับพร
๙๓๕. อรพิน พงศ์พริ้ง
๙๓๖. อรวรรณ บรรจงศิลป์
๙๓๗. อรุณ กอนกุล
๙๓๘. อรุณ พาทยกุล
๙๓๙. อ่วน หนูแก้ว
๙๔๐. อังสนา นาคสวัสดิ์
๙๔๑. อัจฉรา งามระเบียบ
๙๔๒. อัญชัญ ปิ่นทอง
๙๔๓. อัมพร แดงวิจิตร
๙๔๔. อัมพร เรืองนนท์
๙๔๕. อัมพร เหมือนเดช
๙๔๖. เจ้าจอมมารดาอัมพา ในรัชกาลที่ ๒
๙๔๗. อาคม หมอนศรี
๙๔๘. อาจ สุนทร
๙๔๙. อายุตม์ ธรรมครองอาตม์
๙๕๐. อารดา กีระนันทน์

๕๕๑. อารี ทับสี
๕๕๒. อารี ศุขสายชล
๕๕๓. อำนวย เทพเทพา
๕๕๔. อำนวย รุ่งเรือง
๕๕๕. อำนวย แรงเพ็ชร
๕๕๖. อำพัน พูนอำไภย
๕๕๗. อำพล เพียรพงษ์
๕๕๘. จ่าอิน อ๊อกกังวาล
๕๕๙. อินทร์หล่อ สรรพศรี
๕๖๐. อุดม ชุ่มพุทรา
๕๖๑. อุดม บำรุงสุข
๕๖๒. อุดม อรุณรัตน์
๕๖๓. อุดมศักดิ์ พรหมบุรี
๕๖๔. อุทัย แก้วละเอียด
๕๖๕. อุทัย ปานประยูร
๕๖๖. อุทัย พาทยโกศล
๕๖๗. อุทัศน์ ดุจศรีวัชช์
๕๖๘. อุทิศ นาคสวัสดิ์
๕๖๙. อุไทย โตสง่า
๕๗๐. อุบล คงสิน
๕๗๑. อุไร คงวุฒิ
๕๗๒. อุไร สินแก้ว
๕๗๓. อุษา แสงไพโรจน์
๕๗๔. อุษา สุคันธมาลัย (ทับ บุณยรัตพันธุ์)
๕๗๕. อาบ เกตุอ่อน
๕๗๖. เอนก คงเฟื่อง
๕๗๗. เอนก เทศนาบุญ
๕๗๘. เอนก อาจมังกร
๕๗๙. เอิบ ณ บ้างช้าง
๕๘๐. ม.ร.ว.เอมจิตร จิตรพงศ์
๕๘๑. แอบ ยุวนะวนิช
๕๘๒. เอื้อ ฉัตรเฉลิม
๕๘๓. เอื้อน กรณ์เกษม
๕๘๔. เอื้อน ดิษฐ์เชย
๕๘๕. เอื้อม นาครัตน์
๕๘๖. เอื้อพงศ์ จตุรธำรง
๕๘๗. โอภาส แรงเพ็ชร
๕๘๘. โองการ กลีบชื่น

ฮ

๕๘๙. ฮง สุทธิพิบูลย์
๕๙๐. เฮ้า สินธุนาคร

บทที่ ๕

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าเพื่อรวบรวมประวัติศิลปินเพลงไทย สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ที่ได้จัดทำเป็นนามานุกรมแล้วนี้ มีข้อสรุปรายงานที่ทำไปแล้วดังต่อไปนี้

๑. ได้รวบรวมรายชื่อศิลปินเพลงไทยแท้ อันเป็นรายชื่อนับแต่สมัยสร้างกรุงรัตนโกสินทร์มาจนถึงปี พ.ศ. ๒๕๒๕ เป็นเวลา ๒๐๐ ปี นับได้จำนวนทั้งสิ้น ๘๕๐ คน ดังได้จัดเรียงรายชื่อตามลำดับอักษรไว้ในบทที่ ๔ แล้ว

๒. ได้รวบรวมประวัติย่อและผลงานโดยสังเขปของศิลปินเพลงไทย พร้อมภาพถ่ายประกอบประวัตินั้นจำนวน ๑๘๓ ราย และที่ไม่มีภาพถ่ายประกอบเพราะหาไม่ได้อีก ๔๗ ราย รวมเป็นประวัติศิลปินเพลงไทยทั้งสิ้น ๒๓๐ รายการ ประวัติเหล่านี้ บางรายอาจจะมีข้อมูลไม่ครบ เพราะยังสืบหาไม่ได้ สำหรับผู้ที่ต้องการรายละเอียดเพิ่มเติมจากที่ตีพิมพ์ไว้อาจจะหาอ่านได้จากเอกสารอ้างอิงที่ได้อ้างไว้แล้วนั้น ผลงานข้อนี้ปรากฏอยู่ในบทที่ ๓

๓. ศิลปินบางท่านเป็นศิลปินรุ่นเก่าแก่ สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ทราบประวัติแต่เพียงสั้น ๆ หรือบางรายค้นหารายละเอียดไม่ได้ จึงได้แยกกลุ่มไว้เป็นศิลปินกลุ่มพิเศษ เรียกว่า “ศิลปินประวัติสั้น” มีจำนวนทั้งหมด ๑๔๕ รายการ ดังได้ปรากฏอยู่แล้วในภาคผนวกตอนที่ ๑ ศิลปินกลุ่มนี้ คณะผู้วิจัยหวังว่าจะมีผู้สนใจค้นหาประวัติเพิ่มเติมสืบต่อไปอีกในอนาคต

๔. ในวงการดนตรีไทยนั้น มีบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งที่มิได้เป็นนักดนตรี นักร้อง แต่อาจจะเป็นกวี หรือเป็นผู้สนับสนุนกิจกรรมดนตรีไทย รวมเรียกท่านเหล่านี้ว่า “ผู้สนับสนุนกิจกรรมดนตรีไทย” ตลอดระยะเวลา ๒๐๐ ปี ที่ผ่านมา มีบุคคลกลุ่มนี้อยู่เป็นจำนวนไม่น้อย คณะผู้วิจัยจึงได้รวบรวมรายพระนามรายนามของท่านผู้ประกอบคุณงามความดีเหล่านี้ไว้ได้จำนวน ๓๕ ราย ปรากฏในภาคผนวกตอนที่ ๒ เชื่อมั่นว่ายังมีมากกว่านี้แต่ยังสำรวจได้ไม่ครบ จึงหวังว่าจะมีผู้ดำเนินการค้นคว้าในเรื่องนี้ต่อไป และขอเสนอแนะไว้ด้วยว่า การสนับสนุนดนตรีไทยนั้น ยังมีสถาบันต่าง ๆ ให้การช่วยเหลืออีกเป็นอันมาก อาทิ กลุ่มธนาคารพาณิชย์ บริษัท ห้างร้าน และสมาคมต่าง ๆ อีกเป็นอันมาก น่าจะรวบรวมไว้ในการศึกษาครั้งต่อไปอีกด้วย

๕. คณะผู้ทำการค้นคว้าได้สืบประวัติและเก็บภาพถ่ายของศิลปินเพลงไทย ที่มีอายุต่ำกว่า ๖๐ ปี ลงมา (คือผู้ที่เกิดหลัง พ.ศ. ๒๔๖๖) ในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ ไว้เรียบร้อยแล้ว เป็นจำนวนหลายสิบคน ข้อมูลเหล่านี้ เป็นประโยชน์มาก แต่ไม่มีโอกาสจัดพิมพ์ลงในหนังสือเล่มนี้ได้ทันการ เพราะการรวบรวมได้บรรลุ

ถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้แล้วอย่างหนึ่ง กับเวลาการปฏิบัติงานมีจำกัดอีกประการหนึ่ง ข้อมูลเหล่านี้ คณะผู้วิจัยยินดีที่จะมอบให้ผู้สนใจนำไปใช้ในการค้นคว้าศึกษาต่อด้วยความเต็มใจ รวมทั้งยินดีให้ความสนับสนุนและแนะนำตามสมควร

นอกเหนือไปจากข้อสรุป ๕ ประการที่กล่าวมาแล้วข้างต้น คณะผู้วิจัยได้เรียนชี้แจงเป็นข้อเสนอแนะไว้บ้างแล้วบางประการดังปรากฏอยู่ในหัวข้อที่ ๓ ๔ และ ๕ และยังมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอีกดังต่อไปนี้

๑. หากจะมีผู้ศึกษาประวัติศิลปินเพิ่มเติมต่อไปในอนาคตขอเสนอแนะว่า การเก็บข้อมูลโดยการส่งแบบสอบถามไปให้ศิลปินกรอกข้อมูล แล้วส่งกลับมา โดยใช้ซองติดแสตมป์จ่าหน้าซองให้ส่งกลับมานั้น วิธีนี้จะไม่สัมฤทธิผล คือ จะได้ผลเพียง ๑๐% เป็นอย่างมาก แม้จะใช้วิธีติดตามทวงถามก็ยังได้ผลไม่เกิน **๒๕%** ทำให้สูญเสียแรงงาน ปัจจัยและแบบสอบถามเป็นอันมาก วิธีเก็บข้อมูลที่ได้ผลที่สุดคือ นำแบบสอบถามไปสัมภาษณ์แล้วกรอกข้อมูลลงด้วยตนเอง จะได้รายละเอียดมากที่สุด แม้จะเสียเวลามากแต่ก็คุ้มค่า

๒. การสัมภาษณ์เก็บข้อมูลโดยการใช้เทปบันทึกเสียงนั้น อาจจะสะดวกเวลาสัมภาษณ์ โดยเหตุที่การสัมภาษณ์จะราบรื่นโดยไม่เสียเวลานั่งจดรายละเอียด แต่ในบางครั้งผู้ให้สัมภาษณ์ไม่สู้เต็มใจให้อัดเสียงของท่าน ด้วยเหตุผลบางประการ ข้อดีอีกอย่างคือ ได้เสียงของท่านเหล่านั้นไว้เป็นหลักฐานล้วนเป็นข้อมูลที่มีค่ามาก แม้ว่าเวลาถอดข้อมูลออกจากแถบบันทึกเสียงจะกินเวลา เพราะมีพลความมาก แต่ก็ได้ยินได้ฟังอารมณ์ของท่านผู้ให้สัมภาษณ์ประกอบมาด้วยเป็นอย่างดี

๓. ศิลปินเพลงไทยนั้นส่วนมากปฏิบัติงานได้หลายหน้าที่ ทั้งในส่วนของการบรรเลงเพลง การขับร้อง การประพันธ์บทร้อง การประพันธ์ทำนองเพลงไปจนถึงการควบคุมวงดนตรีหรือแม้แต่การสร้าง–ซ่อมเครื่องดนตรี และยังมีทั้งที่เป็นศิลปินอาชีพหรือสมัครเล่น การบันทึกประวัติบางครั้งด้วยความรีบร้อนจึงข้ามข้อมูลที่น่าสนใจหลายข้อไปอย่างน่าเสียดาย อีกประการหนึ่งข้อคิดเห็นของศิลปิน รวมทั้งความยึดมั่น เชื่อมั่นในความคิดส่วนตนก็เป็นสิ่งที่น่าจะได้ศึกษาบันทึกไว้ด้วยเช่นเดียวกัน

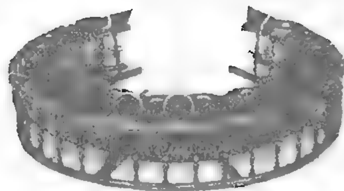
๔. ภาพถ่ายของศิลปินนั้น เปลี่ยนแปลงได้ตามวัยและการแต่งกาย บางครั้งคณะผู้ทำการค้นคว้าเกิดการสับสน ซึ่งอาจจะแก้ไขได้ด้วยการเขียนชื่อท่านเหล่านั้นไว้หลังภาพทุกภาพ แต่ที่จำเป็นที่สุดก็คือควรจะมีผู้รู้ ซึ่งส่วนมากเป็นครูบาอาจารย์ผู้สูงอายุไว้เป็นที่ปรึกษา เพื่อจะได้ช่วยชี้ได้อย่างถูกต้อง เรื่องนี้สำคัญมากเพราะบางครั้งเรามีความจำเป็นจะต้องเสาะหารูปศิลปินจากภาพถ่ายที่ถ่ายไว้เป็นหมู่ ภาพทุกภาพควรจะเขียนชื่อผู้ที่ปรากฏไว้ในรูปถ่ายให้ครบถ้วนที่สุดเท่าที่จะทำได้ อนึ่ง หากศิลปินผู้ใดมีรูปหลายรูป ถ้าเป็นไปได้น่าจะนำมาลงไว้หลาย ๆ รูปด้วยจะเป็นการดี

๕. ศิลปินเพลงไทยบางท่านอาจจะมีภรรยาหรือสามีหลายคน การสืบประวัติโดยการซักถามอาจจะทำให้เกิดการสะเทือนใจ ประวัติบางตอน ท่านต้องการให้เป็นเรื่องส่วนตัวจริง ๆ การเขียนข้อมูล

ก็ควรจะระมัดระวังให้เป็นการพอดีพอสมควรด้วย และถ้าจะให้ดีแล้ว ก่อนตีพิมพ์ควรจะให้ท่านอ่านทบทวนดูเสียก่อน (ถ้าทำได้) แต่วิธีการนี้นอกจากจะทำให้เสียเวลาแล้ว อาจจะทำให้เกิดความยุ่งยากในกระบวนการทำงานก็ได้ นักเขียนใหม่ ๆ ควรคำนึงในข้อนี้ เพราะคนไทยไม่เหมือนฝรั่ง

๖. คนไทยมีนิสัยไม่ชอบการจดบันทึก หรือบางทีจดแล้วก็เก็บไม่เป็นที่ หรือการย้ายบ้านเรือนทำให้ข้อมูลบางอย่างหายหกตกหล่นไปมาก การเก็บข้อมูลบางครั้งต้องอาศัยเวลา ปล่อยหรือทิ้งไว้ให้ท่านทบทวนเรื่องราว แล้วย้อนกลับไปสอบถามเพิ่มเติมอีก การที่ได้ข้อมูลมาไม่ครบนั้น ควรจะมีสมุดจดบันทึกไว้สำหรับผู้ค้นคว้า เพราะจะติดตามทวงถามได้ง่าย มิฉะนั้นก็จะลืม และเวลาเขียนข้อมูลก็จะเกิดความขัดข้อง

คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะมีผู้สานงานนี้ต่อไปอีกในอนาคต เพื่อให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติมทั้งปริมาณและคุณภาพ อันจะเป็นประโยชน์แก่วงการดนตรีต่อไป ผลงานนี้เป็นความภูมิใจของคณะผู้วิจัย แต่เราจะภูมิใจมากขึ้นอีก หากมีผู้นำข้อมูลที่ปรากฏในงานวิจัยเล่มนี้ ไปอ้างอิง ไม่ว่าจะในรูปของการสนับสนุนหรือเพื่อเป็นการช่วยแก้ไขข้อบกพร่อง โดยหวังว่าวิธีการอ้างอิงนั้นจะเป็นไปตามหลักสากลนิยม ซึ่งควรจะประกอบด้วยความเคารพในสิทธิของผู้ที่ร่วมใจกันเขียนหนังสือเล่มนี้ตามสมควร.

บรรณานุกรม

หนังสือ

กรมศิลปากร. **นามานุกรมนักดนตรีไทย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๘.

กรมศิลปากร. **ประวัติผู้ทรงคุณวุฒิทางศิลป์**. กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองสาส์น, ๒๕๒๑.

กรมศิลปากร. **ประวัติวัดเขาบางทรายและบทขับร้องเพลงไทยบางบท**. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๔.

กรมศิลปากร. **ศิลปวัฒนธรรมไทย เล่ม ๗** "นาฏดุริยางค์ศิลปไทย กรุงรัตนโกสินทร์" กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ยูไนเต็ดโปรดักชั่น, ๒๕๒๕.

เจริญชัย ชนไพโรจน์. **ประวัตินักดนตรีไทย วิทยาลัยครูมหาสารคาม**. ไม่ทราบสถานที่พิมพ์, ๒๕๑๔.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จกรมพระยา. **ตำนานเครื่องมโหรีปี่พาทย์**. พระนคร : โสภณพิพรรธการพิมพ์, ๒๔๗๓.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จกรมพระยา. **ตำนานละครเรื่องอิเหนา**. พระนคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๐๗.

ตรี อมาตยกุล. **ประวัติบรรพบุรุษและสกุลวงศ์อมาตยกุล**. พระนคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์, ๒๕๐๗.

ธำรงศักดิ์ อายุวัฒนะ. **ราชสกุลจักรีวงศ์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. พระนคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๑๕.

นราธิปประพันธ์พงศ์, กรมพระ. **บทละครร้องเรื่องพระเจ้าสีป้อมินทร์**. กรุงเทพมหานคร ประชุมช่างการพิมพ์, ๒๕๒๒.

ประสงค์สม บริพัตร, หม่อมเจ้า. **บันทึกความทรงจำบางเรื่อง**. พระนคร : โรงพิมพ์ท่าพระจันทร์, ๒๔๙๙.

ประสิทธิ์ ถาวร. **ความรู้เรื่องดนตรีไทย**. พระนคร : โรงพิมพ์นิยมอักษร, ๒๕๑๕.

ปัญญา รุ่งเรือง. **ประวัติการดนตรีไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๗.

พิทยลาภพฤฒิยากร, กรมหมื่น. **พระพุทธยอดฟ้า ฯ ทรงปรับปรุงบ้านเมือง**. กรุงเทพมหานคร บริษัทจันวาณิช, ๒๕๒๕.

มนตรี ตราโมท. **ประวัติและบทร้องเพลงไทยของกรมศิลปากร**. ไม่ทราบสถานที่พิมพ์ ๒๕๑๔.

มนตรี ตราโมท และ วิเชียร กุลตัณฑ์. **ฟังและเข้าใจดนตรีไทย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยเขษม, ๒๕๒๓.

เรณู โกศินานนท์. **ดนตรีคือภาษา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๒๒.

ศิริรัตนบุษบง, พระองค์เจ้า และนายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล. **ทูนกระหม่อมบริพัตรกับการดนตรี**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จันวาณิช, ๒๕๒๔.

เสริม ศาลิคุปต. **เพลงไทยคณะเสริมมิตรบรรเลง**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยเขษม, ๒๕๒๑.

อมรดรุณารักษ์, จมื่น. **กำเนิดนามสกุล**. เล่ม ๑ และเล่ม ๒. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๑.

อำพัน ตัณฑวรรธนะ และณรงค์ ทองบุญมา. พระราชประวัติสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพมหานคร : บริษัทจันวาณิช, ๒๕๒๑.

อุดม ประมวลวิทยา. ๑๐๐ เจ้าฟ้าและเสนาบดี. พระนคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๐๕.

อุทิศ นาคสวัสดิ์, ดร. ทฤษฎีและปฏิบัติดนตรีไทย. ภาค ๑–๒. กรุงเทพมหานคร : พัฒนศิลป์การพิมพ์, ๒๕๒๓, ๒๕๒๔.

โองการ กลีบชื่น, เรืออากาศเอก. บทขับร้องเพลงไทยเดิมและประวัติสกุลดุริยางกูร. พระนคร : โรงพิมพ์สินทวี, ๒๕๐๕.

บทความในวารสารและหนังสือพิมพ์

กรกฎ หลักเพชร. "ครูเทียบ คงลายทอง." เอกลักษณ์ไทย. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒. ไม่ทราบสถานที่พิมพ์, ๒๕๑๘.

พูนพิศ อมาตยกุล. ศิลปวัฒนธรรม. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒, ๔, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เรือนแก้ว, ๒๕๒๒–๒๕๒๔.

พูนพิศ อมาตยกุล. "สยามสังคีต." หนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวัน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สยามรัฐ, ๒๕๒๒–๒๕๒๕.

พูนพิศ อมาตยกุล. "ลำนำแห่งสยาม." ไฮไฟสเตอริโอ. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๕, ๑๑ ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑๔–๑๖, กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๒๔–๒๕๒๕.

หนังสืออนุสรณ์

การประกวดดนตรีไทยระดับนักเรียน ภาคตะวันออก ครั้งที่ ๓ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ชลบุรี : โรงพิมพ์กมลสิงห์, ๒๕๒๕.

ชุมนุมดนตรีไทย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. พระนคร : กรุงสยามการพิมพ์, ๒๕๑๓.

ดนตรีไทยปริทัศน์ ครั้งที่ ๒ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. พระนคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๑๐.

ดนตรีไทยมัธยมศึกษา ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๒๑.

ดนตรีไทยมัธยมศึกษา ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : สื่อการค้าแผนกการพิมพ์, ๒๕๒๔.

ดนตรีไทย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. พระนคร : โรงพิมพ์กรุงสยามการพิมพ์, ๒๕๑๒.

ดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ ๕. ไม่ทราบสถานที่พิมพ์, ๒๕๑๔.

ดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ ๖. พระนคร : จักรานุกูลการพิมพ์, ๒๕๑๕.

ดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ ๗. พระนคร : โรงพิมพ์พิฆเณศ, ๒๕๑๖.

ดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๑๗.

ดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิฆเณศ, ๒๕๑๘.

ดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ ๑๐. ไม่ทราบสถานที่พิมพ์, ๒๕๒๐.

ดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เรือนแก้ว, ๒๕๒๑.

ดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองการพิมพ์, ๒๕๒๒.

ดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ ๑๓. กรุงเทพมหานคร : นวกนกการพิมพ์, ๒๕๒๓.
ธรรมศาสตร์สังคีต. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิฆเณศ, ๒๕๑๘.
สังคีต ดีด สี ตี เป่า. กรุงเทพมหานคร : กรุงสยามการพิมพ์, ๒๕๒๑.
อนุสรณ์ครบรอบ ๑๐๐ ปี จางวางทั่ว พาทยโกศล. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อัมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๔.
อนุสรณ์ครบรอบ ๑๐๐ ปี หม่อมเจ้าหญิงพิจิตรจิราภา เทวกุล. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศ.ส., ๒๕๒๔.
อนุสรณ์ครบรอบ ๑๐๐ ปี หลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง). กรุงเทพมหานคร : บริษัทบัวหลวงการพิมพ์, ๒๕๒๔.
อนุสรณ์งานฌาปนกิจศพ นายขำ กลีบชื่น. ไม่ทราบสถานที่พิมพ์, ๒๕๐๖.
อนุสรณ์งานฌาปนกิจศพ ม.ร.ว.จำรัสศรี สนิทวงศ์. พระนคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๐๘.
อนุสรณ์งานฌาปนกิจศพ นางเจริญ พาทยโกศล. ไม่ทราบสถานที่พิมพ์, ๒๔๙๘.
อนุสรณ์งานฌาปนกิจศพ นายนวล ปาลิกะภัฏ. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การพิมพ์, ๒๕๑๙.
อนุสรณ์งานฌาปนกิจศพ นางฟู ศิลปบรรเลง. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, ๒๕๒๓.
อนุสรณ์งานฌาปนกิจศพ ร.ส.อ.ธรรยงค์ โปร่งน้ำใจ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลี่ยงเชียง, ๒๕๒๓.
อนุสรณ์งานฌาปนกิจศพ นายศุข ดุริยประณีต และนายสืบสุด (ไก่) ดุริยประณีต. พระนคร : โรงพิมพ์ศรีการช่าง, ๒๕๐๗.
อนุสรณ์งานฌาปนกิจศพ นายสำราญ ภมรสุต. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บูรพาศิลป์, ๒๕๑๖.
อนุสรณ์งานฌาปนกิจศพ นายแสวง อภัยวงศ์. พระนคร : โรงพิมพ์พิฆเณศ, ๒๕๑๕.
อนุสรณ์งานฌาปนกิจศพ นายหรั่ง สอนซุ่มเสียง. ไม่ทราบสถานที่พิมพ์, ๒๕๑๒.
อนุสรณ์งานพระเมรุ สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต. พระนคร : โรงพิมพ์อุทกศาสตร์, ๒๔๙๓.
อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ คุณพ่อจำลอง สุวรรณรัต. กรุงเทพมหานคร : ธนิตการพิมพ์, ๒๕๒๑.
อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พระองค์เจ้าเฉลิมเขตรมงคล. พระนคร : อักษรประเสริฐ, ๒๕๐๐.
อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ นาย ต.เง็กชวน. พระนคร : โรงพิมพ์สามมิตร, ๒๕๑๔.
อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ม.ล.ต่วนศรี วรวรรณ. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๗.
อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ นายเทวาประสิทธิ์ พาทยโกศล. กรุงเทพมหานคร : วัชรินทร์การพิมพ์, ๒๕๑๗.
อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ เจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์. พระนคร : โรงพิมพ์พิศาลบรรณนิติ์, ๒๔๖๖.
อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ นายเทียบ คงลายทอง. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลี่ยงเชียง, ๒๕๒๕.
อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ร.อ.นพ ศรีเพชรดี. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลี่ยงเชียง, ๒๕๒๔.
อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ เจ้าจอมประคองในรัชกาลที่ ๕. พระนคร : เกื้อกูลการพิมพ์, ๒๕๑๗.
อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ น.ส.ประยงค์ รักติประกร. พระนคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๕.

อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ม.จ.พัฒนายุ ดิศกุล. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ท่าพระจันทร์, ๒๕๑๗.

อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ คุณแม่เพิ่ม ดุริยางกูร. พระนคร : โรงพิมพ์สินทวี, ๒๕๑๕.

อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ หลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดูรยชีวิน). ไม่ทราบสถานที่พิมพ์, ๒๕๒๐.

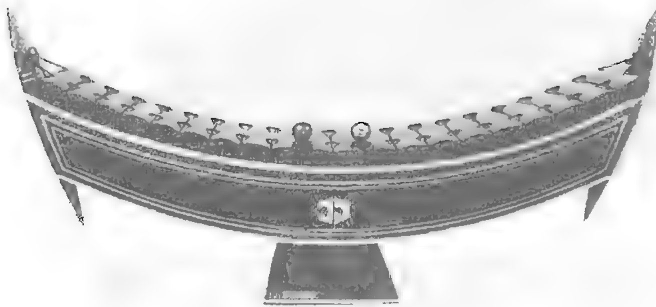
อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ม.จ.วัฒนากร เกษมศรี. กรุงเทพมหานคร : ไทยเจริญการพิมพ์, ๒๕๑๗.

อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ นายสมาน ทองสุโชติ. กรุงเทพมหานคร : สยามสะเตชั่นนารีซัพพลาย, ๒๕๒๓.

อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเหมวดี. พระนคร : กรุงสยามการพิมพ์, ๒๕๑๖.

อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ มหาเสวกเอก พระยาอุดมราชภักดี. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๒.

อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ร.อ.โองการ กลีบชื่น. กรุงเทพมหานคร : ศ.ส.การพิมพ์, ๒๕๒๑.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ๑
ศิลปินประวัติสั้น

ศิลปินที่จะปรากฏนามในภาคนี้ เกือบทั้งหมดเป็นศิลปินที่ถึงแก่กรรมไปแล้ว บางท่านเป็นศิลปินเพลงไทยที่เก่าแก่มากจนประวัติรายละเอียดของท่านถูกลบเลือนไป บางท่านเคยอยู่ในวงการดนตรีไทยมีชื่อเสียงรุ่งเรืองมาก แต่ไม่สามารถสืบค้นหาประวัติรายละเอียดของท่านได้ เพราะไม่มีศิษย์ ไม่มีลูกหลานผู้สืบสกุลเหลืออยู่ หรือติดตามค้นหาไม่ได้ ในการเขียนข้อมูลของศิลปินประวัติสั้นกลุ่มนี้ มิได้แจ้งที่มาของข้อมูลไว้ เพราะแหล่งข้อมูลที่ได้มากระจัดกระจายกันมากมายหลายแห่ง บางครั้งข้อมูลเป็นการบอกเล่ามาปากต่อปาก ไม่มีการยืนยันหลักฐาน บางครั้งข้อมูลอาจสับสนบ้าง การที่เขียนเป็นกลุ่มศิลปินประวัติสั้นไว้นี้ เท่ากับเป็นการยั่วยุให้มีผู้อยากค้นคว้าติดตามหาข้อมูลมาเพิ่มเติมอีกอันจะเป็นประโยชน์ต่อไปข้างหน้าอย่างหนึ่ง และเพื่อจะเป็นการอนุรักษ์ข้อมูลสั้น ๆ เหล่านั้นไว้ในที่เดียวกัน ไม่กระจัดกระจายจนถูกหลงลืมไปอีก คณะผู้วิจัยได้จัดเรียงชื่อของท่านตามลำดับอักษรจำนวนทั้งหมด ๑๔๕ ท่าน คือ

ก

กระจ่าง แสงจันทร์

เป็นนักร้องและนักแต่งเพลงไทย สมัยรัชกาลที่ ๗ เข้าใจว่าจะเป็นศิษย์คนหนึ่งของท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เพลงที่แต่งไว้เช่น บทร้องเพลงเขมรทรงพระดำเนิน ซึ่งแต่งถวายเมื่อรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ เสด็จพระราชดำเนินกลับจากการรักษาพระเนตรที่สหรัฐอเมริกา ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ เพียงเล็กน้อย.

กล้อย ณ บางช้าง

เป็นคนจังหวัดสมุทรสงคราม อำเภออัมพวา มีความเชี่ยวชาญทางเครื่องปี่พาทย์รอบวงโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปี่ มีน้องชายเป็นนักดนตรีชื่อ นายกล่ำ นายกล้อย เป็นผู้ได้เพลงสุดสงวน ๒ ชั้น ของเก่า และต่อให้แก่นายกล่ำ ผู้น้องชาย.

กล่ำ ณ บางช้าง

เป็นคนจังหวัดสมุทรสงคราม น้องชายของนายกล้อย มีความเชี่ยวชาญทางปี่พาทย์รอบวง เป็นผู้ต่อเพลงสุดสงวน ๒ ชั้น ทางของเก่าให้แก่ อาจารย์มนตรี ตราโมท.

นายกุ๊น (ไม่ทราบนามสกุล)

เป็นหัวหน้าวงเครื่องสายผสม มีชื่อเสียงมากในสมัยปลายรัชกาลที่ ๖ ต่อสมัยรัชกาลที่ ๗ คู่แข่งกับวงเครื่องสายของนายโนรี เล่นประจำตามโรงภาพยนตร์ (หนังเงียบ) จนเริ่มมีหนังพูดและหนังพากย์ วงดนตรีของนายกุ๊นจึงเลิกไป.

แกละ สมสุข

เป็นศิษย์พระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) เคยสังกัดวงปี่พาทย์ของเจ้าพระยาธรรมาธิกรณาธิบดี (เสนาบดีกระทรวงวัง สมัยรัชกาลที่ ๖) เคยร่วมวงประชันครั้งใหญ่ที่วังบางขุนพรหม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๖ รายละเอียดเรื่องวงที่นายแกละร่วมบรรเลงด้วยจะหาอ่านได้จากหนังสือ ทูนกระหม่อมบริพัตรกับดนตรีไทย รวบรวมโดย พระองค์เจ้าศิริรัตนบุษบง และ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล โรงพิมพ์ชันวาณิช พ.ศ. ๒๕๒๔.

นายแกร วิเศษประภา

เป็นหัวหน้าวงดนตรี ร่วมเล่นดนตรีกับ นายทรัพย์ วิเศษประภา และเคยร่วมงานกับจางวางทั่ว ในการบันทึกแผ่นเสียงวังบางขุนพรหม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑.

นายแกร ศัพท์วณิช

เจ้าของละครเล็ก (คือ หุ่นกระบอกชนิดโต) เล่นมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๕ เป็นหุ่นพิเศษสามารถขยับศีรษะ ยกมือ ยกนิ้ว และขาได้ ปัจจุบันยังมีเหลือเก็บไว้ที่เมืองโบราณ บางปู.

ข

หมื่นขับคำหวาน (เจิม นาคมาลัย)

เป็นผู้ขับเสภาคนสำคัญ สมัยรัชกาลที่ ๖ มีชื่อเสียงมากทางเสภาของท่านตกทอดมายังครูศิริ วิชชเวช ไม่อาจค้นรายละเอียดประวัติของท่านได้ ผลงานของท่านยังปรากฏอยู่ในแผ่นเสียงตรา พาโลโฟน และตราโอเดี้ยนที่อัดราว พ.ศ. ๒๔๖๘ ณ โรงละครสวนมิสกวัน ก่อนพระยาประสานดุริยศัพท์ ถึงแก่กรรมราว ๑ ปี.

นายขวาน

นักร้องสมัยรัชกาลที่ ๕ ร้องเพลงเสภาเป็นส่วนใหญ่ เสียงดี เคยอัดแผ่นเสียงมาแต่สมัยรัชกาลที่ ๕.

นายเขียว แกล้วทะนง

นักร้องเพลงพื้นเมืองภาคใต้ของไทย เคยบันทึกเสียงเพลงโนราไว้กับห้างแผ่นเสียงตราสุนัข สมัยรัชกาลที่ ๖–๗ เป็นครูหนังตะลุงที่มีชื่อคนหนึ่ง.

ค

โคม จ่าโคม หรือ จ่าเผ่นผยองยิ่ง

เป็นผู้ชำนาญเสภาสมัยรัชกาลที่ ๔ และที่ ๕ ร้องสักวาเก่งและแต่งเพลงสักวาไว้หลายเพลง เช่น สักวาเทพบรรทม โดยแต่งขึ้นจากเพลงเสภานอก และเพลงเสภากลาง ต่อมาเพลงนี้ครูทัดได้นำไปประดิษฐ์เป็นเพลงเทพบรรทม ๓ ชั้น นอกจากนี้ยังแต่งบทร้องและทำนองเพลงสำคัญอีกหลายเพลง อาทิ บทร้องเพลงเทพบรรทม ลาวคำหอม ลาวดำเนินทราย แขกสาหร่ายสองชั้น โดยเฉพาะเพลงลาวคำหอมและเพลงลาวดำเนินทรายนั้น ต่อมาพระยาประสานดุริยศัพท์ได้แต่งทางดนตรีรับขึ้น เป็นที่นิยมมาจนทุกวันนี้.

แม่เคลือบ

คนร้องหุ่นกระบอกของ ม.ร.ว.เถาะ พยัคฆเสนา ร้องเก่งมากและฉลาดมีหนทางเพลงเปลี่ยนเป็นสำเนียงภาษาต่าง ๆ ได้ว่องไว รายละเอียดยังค้นไม่ได้เคยต่อเพลงให้อาจารย์มนตรี ตราโมท.

เคี้ยง โอบายวาท

เป็นทหารเรือ ศิษย์ท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล ทำหน้าที่เป่าปี่โอบอ ในวงโยธวาทิตของกองทัพเรือ สมัยทูนกระหม่อมบริพัตรทรงว่าราชการเป็นเสนาบดีกระทรวงทหารเรือ เป่าปี่โอบอดีเหมือนพูดได้ ทูนกระหม่อมจึงประทานนามสกุลว่า "โอบายวาท" มาจากคำว่า ปี่ โอบอ.

จ

จันทร์ (ไม่ทราบนามสกุล)

เป็นคนฆ้องประจำวงดนตรีของ เจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง (เพ็ง เพ็ญกุล) มีชีวิตอยู่ในสมัยรัชกาลที่ ๔–รัชกาลที่ ๕ เป็นผู้แต่งเพลง โหมโรงจีนโล้ ๓ ชั้น.

จันทร์ (ไม่ทราบนามสกุล)

เรียกขานกันว่า "ครูจันทร์ บางขุนเทียน" เนื่องจากมีบ้านอยู่ข้างวัดหนัง เขตบางขุนเทียน เป็นคนปี่ ฝีมือดี และมีความสามารถในการกลึงปี่ เป็นที่นิยมของวงนักดนตรีทั่วไปว่าเสียงดี และเป่าคล่อง เคยเป็นศิษย์เรียนปี่จาก ครูชื่น สุนทรวาทิน ศิษย์ที่เคยต่อปี่จากครูจันทร์ ได้แก่ นายจำเนียร ศรีไทยพันธุ์ นายพันธุ์ พ่วงเจริญ เป็นต้น ถึงแก่กรรมเมื่ออายุประมาณ ๔๐ ปี.

จำลอง อิศรางกูร ณ อยุธยา

เป็นคนเครื่องหนัง และชำนาญเครื่องสาย เล่นดนตรีประจำอยู่หลายวง.

จิตต์ เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา

เป็นนักดนตรีชำนาญเครื่องสายไทย และเป็นนักแต่งเพลงคนสำคัญ ในสมัยรัชกาลที่ ๗–รัชกาลที่ ๘ หัวหน้าวงดุสิตเสนีย์ เพลงที่แต่งไว้ได้แก่ ขอมโบราณเถา (๒๔๘๕) ช้างประสานงาเถา (๒๔๗๕) และขอมใหญ่เถา (๒๔๘๔).

จินดา สิงหรัตน

เป็นครูสอนวิชาดนตรีไทยในโรงเรียนจิตรลดา และโรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย ถนัดทางเครื่องสายโดยเฉพาะซอด้วง.

พ.ต.นพ.เจริญ บุณยรัตพันธุ์

เป็นนักดนตรีสมัครเล่น ชำนาญการสีซอทุกประเภท และออร์แกนจนถึงหีบเพลงชัก (แอคคอเดี้ยน) เคยร่วมวงดนตรีกับมหาวิทยาลัยมหิดล มีภรรยาเป็นนักร้องชื่อ เลียบ (สุนทรวาทิน) บุตรีพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน).

เจริญ ศัพท์โสภณ

เป็นนักดนตรีหัวหน้าวงดนตรีของวังเพชรบูรณ์ ในพระอุปถัมภ์ของ สมเด็จเจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก กรมขุนเพชรบูรณ์อินทราชัย ชำนาญปี่พาทย์รอบวง ที่เก่งมาก คือ ระนาด ต่อมาได้เป็นสามีของ หม่อมมาลัย แต่ไม่มีบุตรด้วยกัน.

ขุนเจริญดนตรีการ

นายดาบ ขุนเจริญดนตรีการ นามเดิม เจริญ โรหิตะโยธิน เป็นครูสอนเครื่องสายอยู่สามัคคยาจารย์สมาคม สมัยรัชกาลที่ ๗–รัชกาลที่ ๘ เป็นผู้แต่งเพลงโหมโรงจอมสุรางค์ ๓ ชั้น.

เจือ เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา

เป็นนักดนตรีและครูเครื่องสายคนสำคัญในสมัยรัชกาลที่ ๗ ถึงรัชกาลที่ ๘ มีฝีมือซออู้ดีเลิศ นอกจากนี้ยังเล่นออร์แกนได้ดี ได้แต่งเพลงไว้ทั้งเพลงเถาและเพลงเดี่ยวหลายเพลง เป็นครูของ ร.อ.ชิต แฉ่งฉวี ร.น. เคยรับราชการกรมตำรวจ มียศเป็น จ.ส.ต. เพลงที่แต่งไว้มีหลายเพลง เช่นมอญชมจันทร์ ๓ ชั้น จีนวังหลวงเถา (๒๔๗๘).

เจือ นาคมาลัย

เป็นบุตรนายจวง และนางจันทร์ นาคมาลัย เกิดเมื่อปีขาล ตรงกับวันที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๔๔๕ ในสมัยรัชกาลที่ ๕ มีความสามารถในการขับร้องและรำฟ้อนเป็นพิเศษ มีบ้านอยู่ที่ถนนพะเนียง ตำบลนางเลิ้ง กรุงเทพ ฯ รับราชการในกรมมหรสพจนถึง พ.ศ. ๒๔๖๖ จึงลาออกไปประกอบอาชีพส่วนตัว นายเจือเป็นหลานลุงของหมื่นขับคำหวาน (เจิม นาคมาลัย).

แม่แจ๋ว

นักร้องเสียงดี บ้านเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ ได้อัดแผ่นเสียงสมัยรัชกาลที่ ๕ ยุคต้น ๆ โดยร้องคู่กับ แม่แป้น วัชโรบล เป็นประจำ.

ฉ

ฉ่ำ เกิดใจตรง

เป็นศิษย์ของท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล เป็นคนฆ้อง ระนาดทุ้ม ของวงพาทยโกศลมาตั้งแต่เด็ก รุ่นเดียวกับ ครูเทวาประสิทธิ์ มีภรรยาชื่อ ชดช้อย สุนทรวาทิน ไม่มีบุตร ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๒๘.

เฉิด อักษรทับ

ธิดาของ นายรอด อักษรทับ และ นางชั้น สุนทรวาทิน เกิดที่กรุงเทพ แต่ไปเติบโตที่คุ้มเจ้านครเชียงใหม่ มีความรู้ทางดนตรีดี สีซออู้เพราะมาก เป็นครูสอนเครื่องสายอยู่ที่โรงเรียนราชินี ปากคลองตลาด เป็นพี่สาวแท้ ๆ ของครูอัญชัญ ปิ่นทอง.

เฉลิม ชิดท้วม

บุตรชายของ จางวางสวน ชิดท้วม เป็นคนระนาด และคนฆ้องของบิดา มีความใกล้ชิดกับวงพาทยโกศลมาก บ้านอยู่จังหวัดสมุทรปราการ.

ครูแฉ่ง คงศรีวิไล

เป็นนักดนตรีคนสำคัญสมัยรัชกาลที่ ๕ ที่มีความรู้ในเพลงการดีมาก จนทูนกระหม่อมบริพัตร เชิญมาเป็นกรรมการตัดสินประชันปี่พาทย์ในปี พ.ศ. ๒๔๖๘ บิดาครูแฉ่ง ชื่อใดยังค้นไม่พบ ทราบแต่ว่ามารดาชื่อ เปลี่ยน ครูแฉ่งมีวงปี่พาทย์อยู่ ณ จังหวัดนนทบุรี แต่ไม่มีลูกชายสืบเชื้อสาย มีแต่บุตรีชื่อ ปลั่ง ไปล่ มณี นวม ละม้ายและละมูล รวม ๖ คน บุตรีคนที่ชื่อ ปลั่ง ต่อมาได้แต่งงานกับ ท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล มีบุตรเกิดด้วย ๒ คน คือ นายเทวาประสิทธิ์ พาทยโกศล และคุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรรณ.

ชดช้อย เกิดใจตรง (สกุลเดิม สุนทรวาทิน)

เป็นบุตรีของ นายฉัตร สุนทรวาทิน และเป็นภรรยาของ ครูฉ่ำ เกิดใจตรง (ศิษย์ท่านครูจางวางทั่ว) คุณชดช้อยเป็นศิษย์ของคุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรรณ มีความสามารถในทางเครื่องสาย และขับร้อง สอนดนตรีไทยอยู่ที่โรงเรียนสตรีวิทยาและอยู่บ้านเดียวกับคุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรรณ.

ช้องมาศ ศรีทินกร (สกุลเดิม สุนทรวาทิน)

เป็นบุตรีของ นายฉัตร และนางเชื้อ สุนทรวาทิน เป็นนักร้องสังกัดกรมประชาสัมพันธ์ เกษียณแล้ว เคยอัดแผ่นเสียงกับ ต.เง็กชวน เสียงเพราะ.

ชั้น สุนทรวาทิน

เป็นน้องของ พระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) เป็นบุตรของ ครูช้อย สุนทรวาทิน มีความสามารถในทางปี่พาทย์รอบวง.

ร.ท.ชิต สุนทรโชติ

เป็นนักดนตรีชำนาญเครื่องสาย ประจำวงคณะดุสิตเสนีย์ ร่วมกับครูเจือ เสนีย์วงศ์ ครูจิตร เสนีย์วงศ์ และ พ.ท.สราวุฒิ เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา ได้แต่งเพลงฝรั่งควง ๒ ชั้น ขึ้นเป็นเพลงเถา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐.

ชุบ ดุริยประณีต

เป็นบุตรีคนหัวปีของ นายศุข และคุณแม่แถม ดุริยประณีต เป็นนักดนตรี นักร้องวงบิดามาแต่เก่าก่อน แล้วเลิกเล่นดนตรี หันไปทำอาชีพทำสวนในจังหวัดนครปฐม.

เชื้อ ดนตรีรส

เป็นหลานอาของ ครูพริ้ง ดนตรีรส มีความเชี่ยวชาญในการบรรเลงเครื่องปี่พาทย์ทุกประเภท ปัจจุบันสอนดนตรีไทยอยู่ที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

เชื้อ อัมพผลิน

เกิดเมื่อ ๑๕ พฤษภาคม ๒๔๔๕ ที่ตำบลบ้านลุ่ม อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี บิดาชื่อ โฉม มารดาชื่อ ทองอยู่ มีพี่น้องร่วมบิดามารดา ๔ คน ล้วนแต่เป็นนักดนตรีทั้งสิ้น คือ หมื่นภิรมย์เร้าใจ (บุญธรรม อัมพผลิน) นายมี อัมพผลิน (อยู่กรมมหรสพ) นายเชื้อ อัมพผลิน (กรมศิลปากร) นางละออง (ตีระนาดทุ้ม) ครูเชื้อถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๕.

ขึ้น สุนทรวาทิน

เป็นน้องของ พระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) และเป็นบุตรของครูช้อย สุนทรวาทิน ได้ภรรยาเป็นพี่สาวของท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล มีบุตรเป็นนักดนตรี ๒ คน คือ ครูช่อ และครูฉัตร สุนทรวาทิน.

ขึ้น ประเสริฐกุล

บุตรีของ นายเปียก ประเสริฐกุล สามารถเชิดหุ่นได้ดีมาก และร้องเพลงหุ่นได้ทุกแบบ เป็นครูผู้ถ่ายทอดศิลปะการเชิดหุ่น และร้องเพลงหุ่นคนสำคัญ.

แดง ปราโมช

เป็นหม่อมในพระองค์เจ้าคำรพ ราชสกุล ปราโมช และเป็นหม่อมมารดาของ ม.ร.ว. เสนีย์ และ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช หม่อมแดงเป็นนักระนาดฝีมือดีมาตั้งแต่ยังเยาว์ เคยถวายการสอนสมเด็จพระพันวสาอัยยิกาเจ้า ให้ทรงตีระนาดเมื่อเป็นข้าหลวงและเข้าไปอยู่ในวังหลวงสมัยรัชกาลที่ ๕ รายละเอียดเรื่องประวัติของหม่อมแดง ปราโมช จะหาอ่านได้จากหนังสือเรื่อง โครงกระดูกในตู้ของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช.

ต

นายต่วน เชยเกษ

เป็นนักดนตรีสมัครเล่น และชอบสร้างเครื่องดนตรีต่าง ๆ เป็นเจ้าของวงดนตรี บ้านอยู่หลังวัดสังเวศวิศยาราม ใกล้บ้านของตระกูล ดุริยประณีต ตัวนายต่วนเองสีซอดีมาก มีภรรยาชื่อ ลิ้นจี่ ซึ่งเป็นละครเก่าของพระองค์เฉิดโฉม มีบุตรเป็นนักดนตรีสีซออู้ไพเราะมากชื่อ นายชิต เชยเกษ นายต่วนถึงแก่กรรมประมาณ พ.ศ. ๒๔๖๐.

ต่วม สาดวง

เป็นศิษย์หลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เป็นคนปี่ของวงวังบูรพาในการประชันวง ณ วังบางขุนพรหม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๖ ต่อมาได้เป็นครูปี่ของจังหวัดอ่างทอง รายละเอียดนอกจากนี้ยังค้นไม่ได้.

จางวางต่อ ณ ป้อมเพชร

เป็นเจ้าของวงดนตรีและคณะละครเล็ก ชำนาญการเชิดหุ่นและได้เพลงหุ่นกระบอกมาก มีชื่อเสียงในสมัยรัชกาลที่ ๕ แล้วก็เลิกราไป หุ่นของจางวางต่อ มีชื่อร่วมสมัยกับหุ่นนายป๋วน นายเบี้ยว นายปั้น และนายวิง.

ตาบ (ไม่ทราบนามสกุล)

นักดีดจะเข้ฝีมือดี เดิมบ้านอยู่หน้าตลาดเสาชิงช้า เป็นศิษย์ของพระยาประสานดุริยศัพท์ เคยเข้าไปรับราชการในกรมมหรสพ ระยะหนึ่ง แล้วออกมาประกอบอาชีพส่วนตัว เคยเป็นคนจะเข้วังพระองค์เพ็ญพัฒนพงษ์อยู่สมัยหนึ่ง.

แตง

ครูแตง เป็นครูปี่พาทย์คนสำคัญสมัยรัชกาลที่ ๔ ถึงรัชกาลที่ ๕ มีความสามารถในการเป่าปี่ดีมาก จึงขนานนามท่านว่า ครูแตง–ปี่ เป็นคนแต่งเพลงทยอยเขมร ๓ ชั้น · เที่ยวต้น (ส่วนเที่ยวกลับเป็นของครูมีแขก) นอกจากนี้ยังมีเพลงโหมโรงนางกราย ๓ ชั้น และโหมโรงปฐมดุสิต ๓ ชั้น ของเก่า (ก่อนของหลวงประดิษฐ์ไพเราะ) อีกทางหนึ่ง โหมโรงเยี่ยมวิมาน ๓ ชั้น และสร้อยมยุรา ๓ ชั้น.

โต๊ะ (ไม่ทราบนามสกุล)

น้าของพระเพลงไพเราะ (โสม สุวาทิต) ชำนาญปี่พาทย์มาก.

ถ

ถนอม บัวทั่ง

เดิมเป็นคนปราจีนบุรี เข้ามาอยู่ในบ้านเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง (เพ็ง เพ็ญกุล) ตั้งแต่ยังเล็ก โดยหัดละครและร้องเพลงเป็นตัวละครของบ้านนั้นมาตลอด เป็นคนเสียงไพเราะ รำละครสวย ต่อมาได้มาอยู่กินกับ นายปั้น ในปลายรัชกาลที่ ๕ ราว พ.ศ. ๒๔๕๒ มีบุตรชายคือ ครูเฉลิม บัวทั่ง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓.

เถาะ พยัคฆเสนา (ม.ร.ว.เถาะ)

ผู้มีชื่อเสียงในด้านเพลงหุ่นกระบอก สมัยรัชกาลที่ ๕–๖ ศิษย์ของท่านคือ ครูละม่อม อิศรางกูร และนายเปียก ประเสริฐกุล เจ้าของหุ่นกระบอกคนสำคัญสมัยรัชกาลที่ ๕.

โถ (ไม่ทราบนามสกุล)

เป็นคนฆ้องใหญ่ประจำวง "ปี่พาทย์ฤาษี" วงดนตรีพิเศษของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งมีผู้บรรเลง ๘ คน คือ นายแปลก ประสานศัพท์ เป็นคนปี่ จางวางศร ศิลปบรรเลง เป็นคนระนาดเอก นายโถ ตีฆ้องใหญ่ จางวางทั่ว พาทยโกศล ตีฆ้องเล็ก นายเหลือ วัฒนวาทิน ตีระนาดทุ้ม และนายเนตร เป็นคนตีกลองสองหน้า.

ท

แม่ทรัพย์

เป็นบุตรีของจางวางบัว เป็นนักร้องบ้านเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ ต่อมาย้ายมาอยู่คณะละครหลายคณะ แต่ติดตามหม่อมมาลัย กุญชร ณ อยุธยา ขับร้องเพลงหลายแห่ง ในปี พ.ศ. ๒๔๕๐ ได้อัดแผ่นเสียงร้องคู่กับ หม่อมมาลัย หลายเพลง เช่น เพลงลาวสมเด็จ และเพลงละครดึกดำบรรพ์เรื่องอิเหนา แผ่นเสียงตราสุนัข เป็นต้น.

ทรัพย์ กรุงเก่า

นักแหล่เทศน์ สมัยรัชกาลที่ ๕ เป็นคนกรุงเก่า มีชื่อเสียงมาก เคยอัดแผ่นเสียงรุ่น พ.ศ. ๒๔๕๐ กับบริษัทโอเดี้ยน ตราตึก.

ทอง

นักแหล่เทศน์ คนสำคัญสมัยรัชกาลที่ ๕ มีอาชีพเป็นช่างเขียนภาพต่าง ๆ และชำนาญกระบวนแหล่ เคยอัดแผ่นเสียงแหล่เทศน์ กัณฑ์ชูชก และอัดแผ่นเสียงไว้กับบริษัทแผ่นเสียง ตราเทวดามีปีก (Angel Record) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดว่าแหล่ได้สนุกดี.

ทองใบ ขวัญดี

ศิษย์ฝีมือดีคนหนึ่งของ พระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) เคยร่วมวงประชันที่วังบางขุนพรหม พ.ศ. ๒๔๖๖ และสังกัดวงพิณพาทย์ของ เจ้าพระยาธรรมาธิกรณาธิบดี เสนาบดีกระทรวงวัง สมัยรัชกาลที่ ๖ รุ่นเดียวกับ ครูเทียบ คงลายทอง.

ทองอยู่ ศุขวาที

เป็นบุตรีของ หลวงเพราะสำเนียง (ศุข ศุขวาที) เป็นนักร้องเสียงดีคนหนึ่งสมัยรัชกาลที่ ๖ และรัชกาลที่ ๗ เป็นพี่สาวของหลวงสุทธิสารรณกร เคยร่วมวงขับร้องอยู่กับสามัคคยาจารย์สมาคม.

ทัด

ครูทัด เป็นนักดนตรีคนสำคัญอยู่ในวงดนตรีของ สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ระหว่างรัชกาลที่ ๔ และต้นรัชกาลที่ ๕ สงสัยว่าจะเป็นญาติสายสกุลบุนนาค เป็นผู้แต่งเพลงภิรมย์สุรางค์ ๓ ชั้น จากเพลงจีนแส ๒ ชั้น (ของพระประดิษฐ์ไพเราะ) และบุหลัน ๓ ชั้น ที่มีชื่อเสียงมาก โปรดอ่านประวัติเพลงบุหลันที่อาจารย์มนตรี ตราโมท เขียนไว้ ในหนังสือฟังและเข้าใจเพลงไทย หน้า ๓๐๕, ๓๘๖–๓๘๘. พ.ศ. ๒๕๒๓.

ขุนทิพยน

เจ้าของหุ่นลาวและหนัง สมัยรัชกาลสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี มีหลักฐานปรากฏว่ามีรับสั่งใช้ให้แสดงหนัง และหุ่นลาวหลายครั้งในรัชกาลนั้น.

เทียบ โพธิ์เงิน

เป็นบุตรนายเก๊า นางหนู โพธิ์เงิน เกิดเมื่อวันที่ ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๓๔ เข้ารับราชการในสมัยรัชกาลที่ ๖ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๑ เป็นศิษย์เรียนดนตรีกับพระยาประสานดุริยศัพท์ ทำหน้าที่เป็นพนักงานพิณพาทย์หลวงมาตลอด จนออกจากราชการในปี พ.ศ. ๒๔๖๙ อายุ ๓๕ ปี

มีภรรยาชื่อ ล้าน สกุลเดิม แต่งคง แต่งงานเมื่อ ๒ พฤษภาคม ๒๔๖๔ มีบุตร ๒ คน.

น

เนตร (ไม่ทราบนามสกุล)

เป็นคนตีกลองสองหน้าในวงปี่พาทย์ฤาษี ซึ่งเป็นวงดนตรีพิเศษของผู้ที่มีฝีมือดีจริง ๆ เป็นวงปี่พาทย์ในพระองค์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่โปรดให้บรรเลงประชันฝีมือกับวงดนตรีไทยอื่น ๆ อยู่เสมอ.

แนบ เนตรานนท์

นักร้องเสียงดี วงเดียวกับ ประเทือง ณ หนองหาร (ดูประเทือง ณ หนองหาร).

โนรี ดุริยพันธุ์

เป็นบิดา ครูเหนี่ยว ดุริยพันธุ์ และครูหน่วง ดุริยพันธุ์ เป็นเพื่อนรักกับพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) มีบ้านและวงดนตรีอยู่ที่วัดน้อยนพคุณ ฝั่งธนบุรี ชำนาญปี่มาก.

โนรี (ไม่ทราบนามสกุล)

เป็นเจ้าของวงเครื่องสายมีชื่อ คู่แข่งของวงนายกุ๊น สมัยหนังเงียบ รายละเอียดนอกจากนี้ยังค้นไม่พบ.

บ

บัว

ครูบัว นักระนาดเอกมีชื่อสมัยรัชกาลที่ ๔ ต่อรัชกาลที่ ๕ ไม่ทราบว่าสังกัดอยู่ในวงดนตรีใด เป็นผู้นำเพลงพราหมณ์เก็บหัวแหวน ๒ ชั้น มาขยายขึ้นเป็นเพลงเทพนิมิตร ๓ ชั้น และขยายเพลงแสนเสนาะ ๒ ชั้นของเดิมขึ้นเป็น ๓ ชั้น.

บัว (ไม่ทราบนามสกุล)

เป็นนักดนตรี มีชื่อเสียงคนหนึ่งของอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี มีฝีมือระนาดเอกและฆ้องดีเยี่ยม และเป็นหัวหน้าวงดนตรีอยู่ในอำเภอศรีประจันต์ กรมศิลปากร เคยเชิญมาร่วมงานดนตรีไทยพรรนา ที่โรงละครแห่งชาติครั้งหนึ่ง ปกติมีอาชีพทำนา และรับงานปี่พาทย์พื้นเมืองเป็นครั้งคราว

บุญ

ครูบุญ ชาวรามัญ เมืองนครเขื่อนขันธ์ (พระประแดง) เป็นหัวหน้าวงปี่พาทย์มอญ มีความรู้เพลงมอญเก่า ๆ มาก ต่อมาได้เป็นครูบอกเพลงมอญให้แก่ คณะดุริยประณีต สมัยครูโชติ ครูชื้น ครูชั้น ดุริยประณีต ยังเป็นเด็กวัยรุ่น เพลงสำคัญที่ครูบุญนำมาแปลงเป็นเถาคือ เพลงโหมโรงพญาแปแล (หรือพญาแปร) ของเก่า.

ป

ปน นิลวงศ์ เป็นนักดนตรีมีชื่อเสียงแห่งบ้านอัมพวา เคยเป็นนักดนตรีประจำอยู่วังบางขุนพรหม เมื่อสมัยทรงสร้างวังใหม่ ๆ (ยังไม่เสร็จดีนัก) เป็นบุตรของ นายปาน และเป็นหลานปู่ของนายเป๋า ล้วนแต่เป็นนักดนตรีในสายสกุลมาทั้งนั้น นายปนมีน้องชายชื่อเปือน และมีน้องสาวเป็นนักดนตรีชื่อ แม่เลื่อน ตัวของนายปนเคยร่วมงานเกี่ยวกับแตรวงทหารมหาดเล็ก และทหารเรือในสมัยรัชกาลที่ ๕ มีบุตรเป็นนักดนตรีหลายคน ชื่อ ปฐม ชมโฉม และ ชมสวนสวรรค์.

ปั้น บัวทั่ง

บุตรของครูทั่ง บัวทั่ง และเป็นเพื่อนรักกับ พระยาประสานดุริยศัพท์(แปลก ประสานศัพท์) เคยประจำอยู่วงปี่พาทย์ กรมหมื่นพิชัยมหินทโรดม ต่อมาออกมาประกอบอาชีพส่วนตัว มีวงดนตรีอยู่ที่ตำบลสวนใหญ่ จังหวัดนนทบุรี มีภรรยาชื่อบัว มีบุตรชื่อ นายหวาด และนายเฉลิม บัวทั่ง.

ประคมเพลงประสาน

หมื่นประคมเพลงประสาน (ใจ นิตยผลิน) เป็นนักดนตรีกองพิณพาทย์หลวง สมัยรัชกาลที่ ๖ ได้ร่วมมือกับนายเหมือน ดุริยประกิจ แต่งเพลงเขมรพวงชั้นเดียวขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔ และแต่งเพลงต้อยตลิ่ง ๓ ชั้น ร่วมกับอาจารย์มนตรี ตราโมท.

ประคอง ประไพรัตน์

เป็นนักดนตรี ชำนาญในการบรรเลงจะเข้มาก ฝีมือดี เคยอัดแผ่นเสียงไว้กับห้าง ต.เง็กชวน มีเพลงลาวแพน และกราวใน เป็นต้น.

พระประดิษฐ์ไพเราะ (ตาด)

อาจารย์มนตรี ตราโมท ยืนยันว่า ท่านผู้นี้มิได้อยู่ในสกุล ตาตะนันท์ แต่จะอยู่ในสกุลใดยังค้นไม่ได้ ท่านเป็นข้าราชการสังกัดกรมพิณพาทย์หลวง และกรมมหรสพหลวง สมัยรัชกาลที่ ๕ ต่อจาก หลวงเสนาะดุริยางค์ (ขุนเณร) เป็นครูของสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ และเป็นหัวหน้าวงดนตรี อยู่ในวังบ้านหม้อ สมัยเมื่อมีการบรรเลงคอนเสิร์ทของหลวงสมัยรัชกาลที่ ๕ ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๓๗-๒๔๕๓ ต่อมาได้บรรพชาเป็นพระภิกษุจำวัดอยู่วัดชนะสงครามเวลาออกพรรษาจะไปพักอยู่ที่วังปลายเนินเป็นประจำ เป็นผู้มีความรู้ในเพลงการต่าง ๆ ดีมาก และเป็นกำลังสำคัญในการนิพนธ์เพลงไทยของ สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ได้มรณภาพขณะเป็นพระภิกษุ ฌาปนกิจศพที่วัดชนะสงคราม ๒๔๖๑.

พระประณีตวรศัพท์ (เขียน วรวาทิน)

เป็นนักดนตรีระดับฝีมือดีของกรมมหรสพ สมัยรัชกาลที่ ๖ รุ่นเดียวกับหลวงบำรุงจิตเจริญ พระประดับดุริยกิจ และพระสำอางค์ดนตรี เข้าใจว่าจะเรียนเป็นปี่พาทย์มาจากบ้านบิดา และมาต่อที่วังเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ในตอนหลัง มีความรู้ในเพลงการดีมาก บ้านเดิมอยู่ตำบลบ้านขมิ้น ใกล้บ้านจอง นายสิน สินธุนาคร มีภรรยาชื่อ ย้อย มีบุตรชาย ๒ คน คนหลังชื่อ หยัด วรวาทิน เกิดเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๔ เป็นนักดนตรีไทยด้วย พระประณีตวรศัพท์รับราชการต่อมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ ๘ จนได้ทำหน้าที่รวบรวมบันทึกโน้ตเพลงไทยในระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๗๙–๒๔๘๐ ไม่ทราบปีที่เกิดและปีที่ถึงแก่กรรม.

ประเทือง ณ หนองหาร

นักร้องเสียงดี วงเครื่องสายคณะนารีศรีสุมิตร ของพระสุจริตสุดา พระสนมเอกในรัชกาลที่ ๖ เคยบันทึกแผ่นเสียงเพลงจากเรื่อง วิวาหพระสมุทร ไว้กับบริษัท Deutsche Grammophone ของเยอรมันนี.

ขุนประสมสังคีต (ขำ ตารวณิช)

เป็นบุตรนายมี นางแก้ว ตารวณิช เกิดเดือน ๕ ปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๔๓๖ ที่ตำบลวังหลัง ธนบุรี เริ่มเข้ารับราชการเป็นนักเรียนเครื่องสายฝรั่งหลวง เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๗ รับพระราชทานเงินเดือน เดือนละ ๑๐ บาท วันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น หมื่นวีณาประจิน และวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ ได้เลื่อนเป็น ขุนประสมสังคีต ต่อมาเนื่องจากป่วยเป็นวัณโรคเรื้อรัง จึงได้กราบถวายบังคมลาออกจากราชการ เมื่อวันที่ ๒๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๔ ไม่ปรากฏว่าชำนาญดนตรีไทยอย่างใดเป็นพิเศษและอยู่ในราชการไม่นานนัก.

ปริก หะสิตเสน

ศิษย์หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เคยเข้าประชันวงในวังบางขุนพรหม พ.ศ. ๒๔๖๖ รายละเอียดยังค้นไม่ได้.

เปรม กุญชร ณ อยุธยา

หม่อมเปรม ในพระองค์เจ้าสิงหนาทราชดุรงค์ฤทธิ์ นักร้องและผู้เชี่ยวชาญการนาฏศิลป์แห่งวังบ้านหม้อ เป็นครูสอนขับร้องแห่งวังบ้านหม้อ.

แป๊ะขาว

คนเครื่องหนังฝีมือยอดเยี่ยมของปี่พาทย์ เจ้าพระยาสุพันธุ์พิสุทธิ์ (เทศ บุนนาค) ผู้ว่าราชการเมืองเพชรบุรี ประวัติรายละเอียดหาอ่านได้จากหนังสือของสมาคมสหภูมิเพชรบุรี.

เปียก ประเสริฐกุล

เป็นเจ้าของหุ่นกระบอกที่มีชื่อเสียงมาก ออกทีวีทางช่อง ๔ สมัยเมื่อมีโทรทัศน์ในเมืองไทยใหม่ ๆ โดยมี คุณจำนง รังสิกุล เป็นผู้สนับสนุน เป็นบิดาของนางชื้น สกุลแก้ว และ น.ส.หว่า ประเสริฐกุล ถึงแก่กรรมในสมัยรัชกาลที่ ๙.

ผ

ครูผล กิจขันธ์

เป็นชาวจังหวัดนนทบุรี ผู้ชำนาญการดนตรีทุกประเภท โดยเฉพาะอังกะลุง เป็นครูสอนดนตรีที่ โรงเรียนศรีบุญญานนท์ ทำอังกะลุงคุณภาพดีออกจำหน่าย.

ครูผ่อง โปร่งแก้วงาม

เป็นบิดาของคุณรำพึง โปร่งแก้วงาม เล่นเครื่องสาย ชำนาญเล่นหีบเพลงชักแอคคอเดี้ยน ซออู้ ขิม มีฝีมือดีมากคนหนึ่ง ในสมัยรัชกาลที่ ๖–๗ รุ่นเดียวกับครูเตียง ธนโกเศศ และหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดูรยะชีวิน).

ผ่อน สุวรรณวัฒน์

เป็นนักดนตรีประจำวังบางขุนพรหม ในความควบคุมของท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล ได้ร่วมบรรเลงในคราวประชันวงครั้งสำคัญ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๖ โดยทำหน้าที่เป็นคนตีฉาบในครั้งนั้น (ขณะนั้นอายุได้ ๑๕ ปี).

จางวางผาด ปัญจโกวิทย์

เป็นคนระนาดเอกฝีมือดีคนหนึ่งของวงปี่พาทย์วังบางคอแหลม ซึ่งสมเด็จเจ้าฟ้ากรมหลวงลพบุรีราเมศร์ทรงเป็นเจ้าของ และมีหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เป็นผู้คุมวง วงดนตรีวงนี้ทั้งชุดประกอบด้วย ครูอ่ำ (ปี่) นายอ่อน ช่างสุพรรณ นายทองต่อ กลีบชื่น นายสวง (ไม่ทราบนามสกุล) นายละม่อม (ไม่ทราบนามสกุล) นายฟุ้ง วิชชเวช นายรวม พรหมบุรี นายชล่า และนายสี เป็นคนเครื่องหนัง นัยว่าเป็นวงปี่พาทย์ฝีมือจัดมากวงหนึ่ง สมัยรัชกาลที่ ๖ และรัชกาลที่ ๗.

พ

จ.ส.ต.พยอม ศรประพันธ์

เป็นบุตรนายเจริญและนางประยงค์ ศรประพันธ์ เกิดที่ตำบลย่านซื่อ อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗ เรียนดนตรีจากบิดา แล้วไปเรียนเพลงมอญกับครูใจ หงษา ต่อจากนั้นจึงได้ไปเป็นศิษย์ หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) จนมีความสามารถในทางปี่พาทย์รอบวง

ปรกติรับราชการเป็นตำรวจตำแหน่ง ผบ.หมู่ สภอ.เมืองอ่างทอง มีพี่น้องเป็นนักดนตรีมีฝีมือ อาทิ สำราญ ศรประพันธ์ และชนะ ศรประพันธ์ ทั้งสองคนนี้จัดได้ว่าเป็นศิษย์ที่มีฝีมือดีมาก.

พระพรหมปรีชา (กลิ่น จันทร์เรือง)

เป็นทั้งศิษย์และเพื่อนของ หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เคยเป็นนักร้อง สังกัดวงของ สมเด็จเจ้าฟ้ากรมหลวงลพบุรีราเมศร์.

พร้อม ธรรมรมย์

เป็นครูปี่พาทย์ นักระนาดรุ่นเดียวกับหลวงชาญเชิงระนาด (เงิน ผลารักษ์) เคยอยู่วังจันทร์มาก่อน ต่อมาออกไปตีระนาดลิเกกับนายก้อนดิน มีความสามารถในการเล่นโขนพากย์โขน นายพร้อมเป็นบุตรของ นายเพลิน นางนุ่น ธรรมรมย์ มีพี่สาวชื่อ แนบ และมีน้องเป็นผู้แสดงละครของเจ้าพระยารามราฆพ ชื่อ แม่เพรี้ยม ตัวของนายเพลินเองเป็นคนฆ้องเก่าแก่ของ บ้านท่านครูจางวางทั่วมาก่อน แต่ได้ย้ายออกจากบ้านท่านจางวางทั่วออกมาประกอบอาชีพส่วนตัว.

พร้อม อินทรณัฐ

เป็นนักดนตรี ชำนาญเครื่องสาย มีชื่อเสียงอยู่ในสมัยรัชกาลที่ ๖–๗ เป็นผู้ริเริ่มนำออร์แกนที่ใช้เท้าเหยียบเข้ามาประสมวงดนตรีเครื่องสาย ครูของคุณสุวิทย์ บวรวัฒนา เป็นผู้มีชื่อเสียงว่าชำนาญการตีขิม สีซออู้ ซอด้วง รุ่นก่อนครูเจือ เสนีย์วงศ์.

พัฒ วัฒนวาทิน

เป็นบุตรของ ครูฐู และนางพัน วัฒนวาทิน เกิดที่ตำบลผักหนาม จังหวัดธนบุรี เมื่อ ๒๔ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๖ เรียนหนังสือจบชั้นประถมปีที่ ๓ จากโรงเรียนทวีธาภิเศก เมื่ออายุได้ ๑๔ ปี เข้ารับราชการเป็นนักดนตรีวงปี่พาทย์ของกรมมหรสพ ในสมัยรัชกาลที่ ๖ มีฝีมือดีพอสมควร ได้รับพระราชทานยศเป็นพันเด็กชาตรีเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔ รับพระราชทานเงินเดือน ๑๕ บาท ถึงแก่กรรมด้วยวัณโรค เมื่อวันที่ ๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๖.

พิทักษ์เทเวศร์

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระพิทักษ์เทเวศร์ พระราชโอรสในรัชกาลที่ ๒ และเจ้าจอมมารดาศิลา ทรงเชี่ยวชาญ การอักษรศาสตร์ นาฏศาสตร์ ดุริยางค์ศาสตร์ เชี่ยวชาญในกระบวนรำ เป็นต้นราชสกุลกุญชร ณ อยุธยา ทรงเป็นพระบิดาของ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสิงหนาทราชดุรงค์ฤทธิ์ และเป็นพระอัยกา (ปู่) ของเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ (ม.ร.ว.หลาน กุญชร) ทรงมีวงดนตรีส่วนพระองค์และควบคุมเกี่ยวกับการมหรสพของหลวง เป็นเจ้าของวังบ้านหม้อ อันเป็นสถาบันการดนตรีและละครชั้นสูงสมัยรัชกาลที่ ๓-๔-๕ และ ๖.

พินิจ ฉายสุวรรณ

เป็นบุตรของ นายย้อย และนางถนอม ฉายสุวรรณ เกิดเมื่อ ๑๗ สิงหาคม ๒๔๗๔ เริ่มหัดปี่พาทย์ตั้งแต่อายุ ๑๑ ปี จากลุงผันและได้เป็นศิษย์ของขุนสมานเสียงประจักษ์ (เถา สินธุนาคร) ครูยอด ครูหลา ครูทวน ครูเจ็ก ครูฟุ้ง ตามลำดับ ต่อมาครูทวนพาไปฝากเป็นศิษย์ระนาดเอกของครูพริ้ง ดนตรีรสและได้เป็นศิษย์ของครูสอน วงฆ้องด้วย เข้ารับราชการในวงปี่พาทย์ของเทศบาลนครกรุงเทพ ฯ จึงฝากตัวเป็นศิษย์ของครูบุญยงค์ เกตุคง ด้วย ได้ต่อเพลงหน้าพาทย์จาก อาจารย์มนตรี ตราโมท แต่งเพลงไว้หลายเพลง อาทิ โหมโรงเทพเวหา สคายงแปลง พม่าชมเดือน ฯลฯ.

เพ็ง

ครูเพ็ง นักดนตรีมีชื่อสมัยรัชกาลที่ ๓ ถึง รัชกาลที่ ๕ นับว่าเป็นน้องพระประดิษฐ์ไพเราะ (ครูมีแขก) เพลงที่ท่านแต่งไว้มีหลายเพลง ที่มีชื่อเสียงคือ โหมโรงพม่าวัด ๓ ชั้น เพลงทยอยใน นกขมิ้น.

เพ็ง ดุริยประกร

เป็นบุตร นายโต นางปาด เกิดเมื่อปีระกา พ.ศ. ๒๔๒๘ เป็นมหาดเล็ก เวรฤทธิ์ ตำแหน่งพนักงานพิณพาทย์หลวง รับราชการมาจน พ.ศ. ๒๔๕๔ แล้วออกจากราชการไป มีฝีมือในเชิงปี่พาทย์พอสมควร.

เพิ่ม ภิญโญ

เป็นนักดนตรีสังกัดวงของเจ้าพระยาธรรมาธิกรณาธิบดี (ม.ร.ว.ปุ้ม มาลากุล) เสนาบดีกระทรวงวัง สมัยรัชกาลที่ ๖ เคยร่วมวงประชันที่วังบางขุนพรหม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๖ เป็นคนระนาด และฆ้อง ฝีมือดีคนหนึ่ง ในกระบวนศิษย์คนสำคัญของพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน).

ไพฑูรย์ จรรย์นาฎ

ครูไพฑูรย์ จรรย์นาฎ เป็นบุตรชายของ ครูเพชร จรรย์นาฎ นับเป็นครูดีมีฝีมือคนหนึ่งแห่งจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เล่นปี่พาทย์ได้รอบวง และที่ชำนาญที่สุด คือ ระนาดทุ้ม เคยร่วมวงกับวงปี่พาทย์คณะนายสังเวียน เกิดผล แห่งตำบลบ้านใหม่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มาเป็นเวลานาน มีศิษย์เป็นนักดนตรีอยู่ในอยุธยาไม่น้อย ครูไพฑูรย์ถึงแก่กรรมเมื่อ ประมาณ พ.ศ. ๒๕๒๓.

ฟ

ฟุ้ง วิชเวช

เป็นบุตรนายชุ่มและนางแช่ม วิชเวช เกิดเมื่อวันขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือนยี่ ปีจอ ตรงกับวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๔๑ บ้านเดิมอยู่ที่ตำบลบ้านหม้อ รับราชการเป็นพนักงานกลองแขก ในสมัยรัชกาลที่ ๖ ออกจากราชการเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๖๙ นายฟุ้งได้ชื่อว่า มีฝีมือดีทางกลองแขก และเป็นบิดาของครูศิริ วิชเวช นักร้องเพลงไทย ซึ่งเป็นศิษย์ของหมื่นขับคำหวาน (เจิม นาคมาลัย) และครูเหนี่ยว ดุริยพันธุ์.

ม

มรกฎ

หัวหน้าวงมโหรีหญิงของหลวงสมัยรัชกาลที่ ๕ เป็นศิษย์ของครูมีแขก และเป็นนักดนตรีชั้นผู้ใหญ่รุ่นเดียวกับ พระเสนาะดุริยางค์ (ขุนเณร) รับราชการในวังหลวง และฝึกซ้อมมโหรีอยู่ที่ตำหนักของ สมเด็จกรมพระยาสุดารัตนราชประยูรประจำ พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงเคยรับสั่งให้ช่วยคิดหาเพลงไทยมาทำเป็นต้นแบบเพลงสรรเสริญพระบารมีในระยะเริ่มแรกที่กำลังต้องการเพลงนี้.

มิ่ง ประเสริฐกุล

ภรรยานายเปียก ประเสริฐกุล ผู้เป็นเจ้าของหุ่นกระบอก นางมิ่ง เคยอยู่ในวังหลวงของพระองค์เจ้าหญิงเฉิดโฉม พระราชธิดาของ พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้า ฯ และเป็นตัวละครรำละครร้อง ของ พระองค์หญิงเฉิดโฉมด้วย.

ย

ย้วย สุวรรณวัฒน์

เป็นนักระนาดเอก ศิษย์ท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล และท่านครูทองดี ชูสัตย์ เกิดเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๗ ที่บ้านหลังวัดกัลยาณมิตร ต่อมาได้ออกจากบ้านท่านครูจางวางทั่ว ไปสอนปี่พาทย์ให้แก่ศิษย์ที่ บ้านหลังวัดนางนอง เขตบางขุนเทียน นายย้วย มีภรรยาคนแรกชื่อ นางเพรี้ยม เป็นละครเก่าของ เจ้าพระยารามราฆพ มีบุตรด้วยกัน ๔ คน ชื่อ สมนึก เกษม สมหมาย และ อภิชาติ คนที่ ๑ และคนที่ ๓ เป็นนักดนตรีไทย

ภรรยาคนที่สองของนายย้วย สุวรรณวัฒน์ ชื่อ สงัด มีลูกเกิดอีก ๖ คน ชื่อ จิ๋ม สุดใจ บังอร เล็ก ประสาน และแป๋ว คนที่ชื่อสุดใจและประสาน เป็นนักดนตรีสืบต่อมา

นายย้วย ถึงแก่กรรมด้วยโรคมะเร็งที่คอ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๓ อายุ ๗๖ ปี ศพเผาที่วัดนางนอง เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๔.

ย้อย เกิดมงคล

นักดนตรีมีฝีมือดี และความรู้ดีจาก บางช้าง สมุทรสาคร อายุมากกว่าครูเฉลิม บัวทั่ง (ครูเฉลิม เรียกว่าพี่) สีซอเก่ง ตีขิมดีมาก เล่นระนาดและฆ้องได้ ฝีมือดีถึงคนเกรงใจ และคร้ามในความเฉลียวฉลาด มีวงดนตรีของตนเอง ครูย้อยมีบุตรีชื่อ ประยงค์ ซึ่งตีขิมเก่งมาก.

เยี่ยม สุวรรณวัฒน์

เป็นนักดนตรีมีฝีมือดีแห่งบ้านวัดกัลยาณมิตร เดิมเป็นกำนันอยู่เขตอำเภอปทุมวัน สมัยที่เขตอำเภอนั้นยังเป็นทุ่งนาอยู่ มีภรรยาชื่อ นางผ่อง นายเยี่ยมมีบุตรชายสองคนเป็นนักดนตรีทั้งคู่ คนพี่ชื่อ ย้วย เคยเป็นคนระนาดประจำวงท่านครูจางวางทั่วมาตั้งแต่ยังหนุ่ม แล้วออกจากบ้านท่านครูจางวางทั่ว ไปตั้งวงดนตรีอยู่ที่ตำบลบางขุนเทียน (หลังวัดนางนอง) นายย้วยต่อมาป่วยเป็นมะเร็งที่คอ ถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๓ อายุได้ ๗๖ ปี

บุตรคนที่สองของนายเยี่ยม และเป็นน้องของนายย้วย มีชื่อว่า นายยุ้ย สุวรรณวัฒน์ นายยุ้ยมีภรรยาสองคนชื่อ ทองสุข และทองดี มีบุตรเป็นนักดนตรีไทยเพียง ๓ คน ชื่อ ทองคำ เสถียร และตู้ สุวรรณวัฒน์.

ร

ครูรอด (ไม่ทราบนามสกุล)

เป็นศิษย์คนหนึ่งของพระประดิษฐ์ไพเราะ (ครูมีแขก) รุ่นเดียวกับครูสิน ศิลปบรรเลง บิดาของหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ครูรอดผู้นี้คือผู้ที่เดินตามครูมีแขกไปสำเพ็ง ได้ยินตาเป๊ะแก่ตีขิมเพลงจีนก็ช่วยกันจำทำนองมาแล้วครูมีแขกนำมาเป็นแนวทางแต่งเป็นเพลงแป๊ะ ๓ ชั้น และเพลงจีนอื่น ๆ ขึ้นได้อีกหลายเพลง ครูรอดเป็นครูสอนปี่พาทย์ให้แก่ จางวางทั่ว พาทยโกศล และหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง).

นายรอด ประกอบนิล

ครูหุ่นกระบอก ผู้ชำนาญการเชิดหุ่นและเพลงหุ่นกระบอก กรมศิลปากรได้เชิญมาเป็นครูสอนรุ่นเดียวกับ แม่ครูชื้น สกุลแก้ว.

ครูรอด อักษรทับ

ศิษย์หลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เป็นคนระนาดและฆ้อง วงดนตรีสมเด็จเจ้าฟ้ากรมหลวงลพบุรีราเมศร์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้ขึ้นไปเป็นครูสอนดนตรีไทย ณ คุ้มเจ้าครองนครเชียงใหม่ จนตลอดอายุขัย มีภรรยาชื่อชื้น มีธิดาชื่อ เฉิด อักษรทับ และอัญชัญ ปิ่นทอง.

หลวงระบำภาษา (เกลื่อน)

เป็นครูสอนขับร้อง และนาฏศิลป์สมัยรัชกาลที่ ๕ เคยต่อเพลงสุรางค์จำเรียง ๒ ชั้น ให้แก่หม่อมเจริญ กุญชร ณ อยุธยา สมัยยังอยู่ที่วังบ้านหม้อ ต่อมาหม่อมเจริญได้มาเป็นคนร้องวังบางขุนพรหม สมเด็จเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธ์ ฯ จึงทรงได้ทางเพลงนี้ไปประดิษฐ์เป็นเพลงสุรางค์จำเรียงเถา ใช้บรรเลงด้วยปี่พาทย์ต่อมาจนทุกวันนี้.

ราศี พุ่มทองสุก

บุตรชายของ ครูหรั่ง พุ่มทองสุก แห่งปากน้ำภาษีเจริญ มีความรู้ดนตรีดีมาก เป็นน้องชายแท้ ๆ ของครูนิภา อภัยวงศ์ เคยสังกัดอยู่วงดนตรีไทย กรมประชาสัมพันธ์.

ล

ลวด นิลวงศ์

เป็นครูสอนดนตรีไทย มีบ้านเดิมอยู่อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เคยเป็นหัวหน้าวงดนตรีวังบางขุนพรหม ตั้งแต่ครั้งทูนกระหม่อมบริพัตร ฯ เสด็จกลับมาทรงงานในเมืองไทยใหม่ ๆ ก่อนที่ท่านจางวางทั่วจะรับหน้าที่แทนต่อมา.

ลาภ ณ บรรเลง

เป็นศิษย์คนหนึ่งของ หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เคยอยู่วงบางคอแหลม ของกรมหลวงลพบุรีราเมศร์ และเคยเข้าประชันพิณพาทย์ที่วังบางขุนพรหม พ.ศ. ๒๔๖๖.

เล็ก ศุขโสต

เป็นนักร้องคนหนึ่ง นัยว่าเป็นศิษย์ของหลวงกล่อมโกศลศัพท์ (จอน สุนทรเกศ) มีผลงานอัดแผ่นเสียงมาก สมัยรัชกาลที่ ๖ แผ่นเสียงที่อัดไว้ส่วนมากเป็นแผ่นเสียงตราสุนัข หน้าสีเหลือง มีทั้งเพลงตับต่าง ๆ และเพลงเกร็ดมากมาย รายละเอียดนอกจากนี้ยังค้นไม่ได้.

เลิศ จันทรมาน

เป็นบุตรของขุนวิเวกสงคราม (แปลก จันทรมาน) และนางจันทร์ เกิดเมื่อวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๗ ที่อำเภอบางกอกน้อย จังหวัดธนบุรี มีพี่น้องรวม ๔ คน มีพี่ชายเป็นนักร้อง ๑ คน ชื่อ จ.ส.อ.เลื่อน จันทรมาน

นายเลิศ รับราชการอยู่ในกรมศิลปากร ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๕ ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๓๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๒

ภรรยานายเลิศชื่อ บุญเสริม มีบุตรธิดาด้วยกัน ๓ คน คือ ส.ต.อ.บุญลอย ลักขณา และสุมาลี.

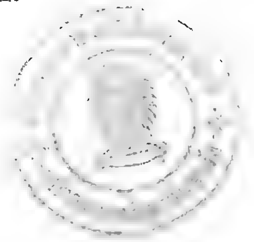
เลียบ สุนทรวาทิน

เป็นธิดาของ พระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) และ คุณหญิงเรือน มีพี่สาวชื่อเลื่อน และน้องสาวเป็นนักร้องมีชื่อคือ เจริญใจ สุนทรวาทิน สมรสกับ นายแพทย์เจริญ บุณยรัตพันธุ์ และเป็นนักร้องสมัครเล่นประจำวง "หนุ่มน้อย" และวงเครื่องสายผสมของแพทยสมาคม.

เลื่อน จันทรมาน

เป็นบุตร ของขุนวิเวกสงคราม (แปลก จันทรมาน) และนางจันทร์ เกิดเมื่อวันที่ ๒๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๘ ที่อำเภอบางกอกน้อย จังหวัดธนบุรี มีพี่น้องรวม ๔ คน มีน้องชายเป็นนักดนตรี รับราชการอยู่ในกรมศิลปากร ๑ คน ชื่อเลิศ ภรรยานายเลื่อน ชื่อ เจือ มีบุตรธิดาด้วยกัน ๕ คน คือ จ.อ.อุดม นางสง่า นายเอนก นางประคอง (ชลานุภาพ) และนายถาวร จันทรมาน

นายเลื่อน รับราชการอยู่กรมมหรสพและโขนหลวง ต่อมาย้ายไปอยู่กองดุริยางค์ กองทัพบก สังกัดมณฑลทหารบกที่ ๑ เป็นนักร้องเสียงดี ร้องเพลงอัดแผ่นเสียงกับวงโยธวาทิตของกองทัพบกไว้มาก ถึงแก่กรรม เมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๔.

ว

วงษ์ รวมสุข

ชาวตำบลแควอ้อม อำเภออัมพวา สมุทรสงคราม ร้องเพลงได้และเป็นผู้ชำนาญ เชิดหุ่นกระบอกและได้เพลงหุ่นมาก เป็นเจ้าของคณะหุ่นกระบอกชูเชิดชำนาญศิลป์ สืบเชื้อสายมาแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ นายวงษ์เป็นศิษย์ของแม่ครูเคลือบ ซึ่งเป็นคนเชิดหุ่นและร้องหุ่นดั้งเดิมของ ม.ร.ว.เถาะ พยัคฆเสนา มาก่อน.

หลวงวรรณวาดวิจิตร

เป็นอาลักษณ์สมัยรัชกาลที่ ๕ ลายมืองาม นอกจากนี้ยังเป็นนักแหล่เทศน์คนสำคัญสมัยรัชกาลที่ ๕ และที่ ๖ เคยแหล่เพลงชุด "พระสุริเย" และแหล่เรื่อง "เสด็จกลับจากยุโรป" อัดแผ่นเสียงตราตึก (หน้าสีน้ำเงิน).

ส.อ.วิง ข้างแก้ว

เป็นนักเล่นหีบเพลงชักชั้นเยี่ยมสมัยรัชกาลที่ ๖ และรัชกาลที่ ๗ รุ่นเดียวกับนายกุ๊น นายโนรี เคยอัดแผ่นเสียงเดี่ยวเพลงนกขมิ้นด้วยหีบเพลงชักอย่างโบราณ.

หลวงว่องจะเข้รับ (โต กมลวาทิน)

เป็นข้าราชการสังกัดกรมพิณพาทย์หลวงสมัยรัชกาลที่ ๖ มีฝีมือในการดีดจะเข้ดีมาก ศิษย์ของท่านคือ นายจ่าง แสงดาวเด่น.

หมื่นวาทิตสุรศิลป์ (ใส ดูรยประกฤต)

เกิดเมื่อปีระกา เดือน ๖ ตรงกับเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๒๘ เป็นบุตรนายแจ่ม นางใย ดูรยประกฤต มีภรรยาชื่อ ช่อ รับราชการเป็นมหาดเล็กในสมัยรัชกาลที่ ๖ จนได้เป็นที่หมื่นวาทิตสุรศิลป์ มีฝีมือในทางปี่พาทย์ดี รับราชการอยู่ในกรมพิณพาทย์หลวงมาจนถึงเปลี่ยนแปลงการปกครอง.

ศ

ศิลา กุญชร ณ อยุธยา

หม่อมศิลา ในพระองค์เจ้าสิงหนาทราชดุรงค์ฤทธิ์ เป็นนักร้องและครูละคร ของวังบ้านหม้อ ซึ่งเป็นที่ตั้งของกรมมหรสพหลวงสมัยต้นรัชกาลที่ ๕ ได้ต่อเพลงร้องจากเจ้าจอมมารดาศิลา ในรัชกาลที่ ๒ แล้วถ่ายทอดทางขับร้องให้แก่ ภรรยาของเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์–วิวัฒน์หลายคน อาทิ หม่อมแข็ม หม่อมเนย หม่อมจันทร์ หม่อมเปรม หม่อมเจริญ และหม่อมมาลัย เป็นต้น.

ศิริ คชมุทิ

นักดนตรีสังกัดวงวังบูรพาภิรมย์ และเป็นศิษย์ของ หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง).

ศิริ ชิดท้วม

นักระนาดเอกฝีมือดี บุตรชายของจางวางสวน ชิดท้วม บ้านเดิมอยู่จังหวัดสมุทรปราการ มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับบ้าน พาทยโกศล เป็นอันมาก.

ส

สงัด ยมคุปต์

เป็นสามีของครูลมุล ยมคุปต์ เคยสังกัดอยู่ในกรมพิณพาทย์หลวง เล่นดนตรีเป็นงานอดิเรก มีฝีมือพอสมควร ถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๔.

สมบุญ สมสุวรรณ

ครูดนตรีไทย แห่งบ้านบางกระพ้อม จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นครูของอาจารย์มนตรี ตราโมท เชี่ยวชาญในเพลงการ จนถึงทฤษฎีวิธีการแต่งเพลง เพลงที่ท่านแต่งไว้มีหลายเพลง อาทิ เทพไสยาสน์สามชั้น.

พ.ท.สราวุธ เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา (หลวงสราวุฒิวิชัย)

เป็นนักดนตรีไทยชำนาญทางเครื่องสาย และแต่งเพลงสำหรับเครื่องสายไว้บ้าง เช่น นเรศวร์ชนช้างเถา (พ.ศ. ๒๔๘๒) และแขกแดงเถา เป็นต้น.

สว่าง คงลายทอง (สกุลเดิม วิเชียรปัญญา)

เป็นนักร้องวังบางขุนพรหม สังกัดบ้านพาทยโกศล เสียงดี เป็นภรรยาของครูเทียบ คงลายทอง เลิกร้องเพลงไปตั้งแต่แต่งงานกับครูเทียบ.

พระภิกษุสอนกรุงเก่า

ภิกษุนักแหล่เทศน์ มีชื่อเสียงมากในสมัยรัชกาลที่ ๕ เคยบันทึกแผ่นเสียงกับห้างโอเดี้ยน ตราตึกไว้จำนวนหนึ่ง นัยว่ามีวิชาสืบเชื้อสายมาจากกรุงเก่าและบ้านอยู่กรุงเก่า จึงเรียกว่า พระสอน กรุงเก่า.

ครูสอน บางขุนศรี

เป็นครูสอนดนตรีไทยย่านฝั่งธนบุรี ตำบลบางขุนศรี เป็นผู้แต่งเพลงโหมโรงเจริญศรีอยุธยา.

สอน สุวรรณเสวก

เป็นบุตรนายเปลี่ยน นางพริ้ง สุวรรณเสวก เกิดเมื่อวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๒๘ ปีระกา แล้วเรียนหนังสือที่วัดน้อย จบชั้นประถมปีที่ ๔ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๑ แล้วเข้ารับราชการเป็นพนักงานปี่พาทย์ ในสมัยรัชกาลที่ ๖ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๐ รับพระราชทานเงินเดือน ๆ ละ ๑๕ บาท เป็นพันเด็กชาโท พ.ศ. ๒๔๖๓ และเป็นพันเด็กชาเอก ในปี พ.ศ. ๒๔๖๖ รับพระราชทานเงินเดือน เดือนละ ๒๕ บาท

มีภรรยาชื่อแม้น เคยอยู่ที่บ้านเลขที่ ๗๔๖ เชิงสะพานมหาดไทยอุทิศ ถนนดำรงรักษ์ มีบุตร ๒ คน ไม่ทราบปีที่ถึงแก่กรรม.

ขุนสังคีตศัพท์เสนาะ (ปลื้ม วีณิน)

เป็นข้าราชการ สังกัดกรมพิณพาทย์หลวง สมัยรัชกาลที่ ๖ ชุดข้าหลวงเดิมที่มาจากวัดน้อยทองอยู่ เป็นศิษย์ของครูช้อย สุนทรวาทิน ต่อมาย้ายไปสังกัด กองเครื่องสายฝรั่งหลวง ในปลายรัชกาลที่ ๖ จนถึงสมัยรัชกาลที่ ๗ ประวัติของท่านค้นหารายละเอียดยังไม่พบ.

พระยาสาครสงคราม (สุริยศ อมาตยกุล)

เป็นนักเปียนโน สมัยรัชกาลที่ ๕ และ ๖ มีความสามารถในทางเดี่ยวเพลงต่าง ๆ ได้มาก.

สารี (ไม่ทราบนามสกุล)

เคยสังกัดวงมโหรีหลวงสมัยรัชกาลที่ ๗ ในภาพของกรมศิลปากร ทำหน้าที่เป็นคนดีดกระจับปี่ อันเป็นภาพของวงมโหรี เครื่องสี่สมัยอยุธยา.

หมื่นสำเริงชวนชม

เดิมชื่อ กุ๋ พูลผลิน รับราชการอยู่ในกรมปี่พาทย์และโขนหลวง สมัยรัชกาลที่ ๖ ตอนปลายรัชกาลได้ย้ายไปประจำวงเครื่องสายฝรั่งหลวง มีความสามารถทั้งดนตรีไทยและสากล เป็นคนผิวขาว รูปร่างหน้าตาดี เคยร่วมงานอัดแผ่นเสียงกับวงปี่พาทย์วังบางขุนพรหม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑ ตีระนาดและร้องเพลงได้ดี มีประวัติปรากฏว่า เคยร่วมร้องเพลงตับต่าง ๆ เช่น ตับนาคบาศ ร่วมกับจ่าอิน อ๊อกกังวาล และครูอาจ สุนทร.

จ.ส.อ.ขุนสำเนียงวิเวกวร (น่วม บุณยเกียรติ)

นักร้อง นักขับเสภามีชื่อ สมัยรัชกาลที่ ๖–๗–๘ เคยอัดแผ่นเสียง ตราสุนัขไว้ไม่น้อย รายละเอียดนอกจากนี้ยังสืบไม่ได้.

สิน ศิลปบรรเลง

เป็นนักดนตรี ผู้แต่งเพลงทะเลบ้า ๓ ชั้น เกิดในสมัยรัชกาลที่ ๓ ถึงแก่กรรมในรัชกาลที่ ๕ พ.ศ. ๒๔๔๓ เป็นบิดาของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เป็นชาวอัมพวา และเป็นศิษย์คนสำคัญของครูมีแขก.

ครูสุ่ม ดนตรีเจริญ

ครูดนตรีเชื้อสายมอญ ตามประวัติเล่าว่า แบกฆ้องมอญข้ามภูเขาตะนาวศรี หนีภัยพม่าเข้ามาอยู่เมืองไทย เป็นคนมีความรู้ในเพลงมอญมาก ได้ถ่ายทอดวิชาดนตรีไว้แก่ศิษย์ในเมืองไทยเป็นอันมาก หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ได้อุปการะให้อยู่บ้านใกล้กัน นับถือฝีมือและแลกทางดนตรีกันอยู่เสมอ จนครูสุ่มถึงแก่กรรม ในสมัยรัชกาลที่ ๖.

พระแสนทองฟ้า

เป็นนักขับเสภาฝีปากดี เสียงดีมาก เข้าใจว่าจะเรียนมาจากครูเดียวกับผู้ใหญ่อิน นักขับเสภาชื่อดังแห่งอำเภอบางปลาม้า พระแสนทองฟ้าเป็นบิดาของ นายสงัด ยมคุปต์ (สามี ครูลมุล) เดิมเป็นคนจังหวัดราชบุรี.

แสวง โสภา

นักดนตรีคนสำคัญ ศิษย์เอกของพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) เคยเป็นคนระนาดทุ้ม ประชันที่วังบางขุนพรหม สมัยรัชกาลที่ ๖ (พ.ศ. ๒๔๖๖).

ห

หน่าย (ไม่ทราบนามสกุล)

ครูหน่ายเป็นครูดนตรีไทย แห่งจังหวัดสมุทรสงคราม (อัมพวา) อยู่ในสมัยรัชกาลที่ ๓–รัชกาลที่ ๔ บ้านอยู่วัดปากง่าม เป็นผู้แต่งเพลงแขกมอญบางช้าง ๒ ชั้น และใบ้คลั่งบางช้าง ๒ ชั้น.

หนูดำ

เป็นครูปี่ของพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) แต่งเพลงไว้หลายเพลง ที่มีชื่อเสียงมากได้แก่ เพลงโหมโรงเรื่องชมสมุทร ประกอบด้วยเพลงชมสมุทร โฉลก เกาะ และระกำ สำหรับบรรเลงด้วยวงเครื่องสายปี่ชวา ได้เข้าไปจำศีลอยู่ในถ้ำที่วัดสระเกศจนตลอดชีวิต.

เหม เวชกร

ศิลปินนักวาดรูป และนักดนตรีเครื่องสายไทย เล่นไวโอลิน.

เหน่ง (รื่น)

เดิมเป็นคนจังหวัดนครสวรรค์ บ้านอยู่ตำบลบางมะฝ่อ อำเภอโกรกพระ เป็นช่างฝีมือชำนาญการแกะสลัก ใช้หัวมันเทศแกะเป็นหุ่นกระบอกได้อย่างแนบเนียน เดิมเคยชื่อรื่น แต่หลบหนีคดีอาญาลงไปอยู่ปักษ์ใต้ระยะหนึ่ง แล้วกลับขึ้นไปตั้งโรงหุ่นกระบอกที่สุโขทัย เป็นคนติดยาฝิ่น แต่ฝีมือเชิดหุ่นและร้องเพลงหุ่นนั้นดีจนถึงเลื่องลือในเมืองสุโขทัย ว่านายเหน่งหัวล้าน ขี้ยา ครูหุ่นกระบอกของภาคเหนือ ได้สอนศิษย์แยกโรงไปเล่นในหลายจังหวัด จน ม.ร.ว.เถาะ ได้ไปพบที่อุตรดิตถ์ ราว พ.ศ. ๒๔๓๕ ตอนที่ ม.ร.ว.เถาะ ไปพบนี้ ดูเหมือนว่าจะเลิกยาฝิ่นได้แล้ว.

ครูหมัน (ไม่ทราบนามสกุล)

เป็นนักระนาดฝีมือดีคนหนึ่ง อยู่จังหวัดฉะเชิงเทรา เล่นดนตรีไทยได้รอบวง นอกจากจะเล่นดนตรีเก่งแล้ว ยังมีอาชีพรับเขียนภาพเหมือนและภาพโปสเตอร์ โรงภาพยนตร์ขนาดใหญ่ ๆ กรมศิลปากรเคยเชิญมาร่วมงานในดนตรีไทยพรรนาถึงแก่กรรมแล้วเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๕๒๓.

หยัด วรวาทิน

เป็นบุตรของ พระประณีตวรศัพท์ (เขียน วรวาทิน) และนางย้อย เกิดเมื่อวันที่ ๘ มกราคม พ.ศ. ๒๔๔๔ ปีฉลู ที่ตำบลบ้านขมิ้น ใกล้วัดระฆังโฆสิตาราม มีฝีมือในทางปี่พาทย์ดีมาแต่เด็กแล้วเข้ารับราชการในกรมปี่พาทย์หลวง สมัยรัชกาลที่ ๖ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗ ได้เป็นมหาดเล็กฝึกหัด รับพระราชทานเงินเดือน เดือนละ ๖ บาท แล้วรับราชการต่อมาจนเลื่อนยศเป็นพันเด็กชาตรี ในปี พ.ศ. ๒๔๕๔ รับราชการอยู่จน พ.ศ. ๒๔๖๒ จึงทูลลาออกไปประกอบอาชีพส่วนตัว.

ครูเหลือ วัฒนวาทิน

เป็นนักดนตรีคนหนึ่งในจำนวน ๘ คนของวงดนตรีพิเศษของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรียกกันว่า "วงปี่พาทย์ฤาษี" เป็นคนตีระนาดทุ้มประจำวง.

ครูเหลือ (ไม่ทราบนามสกุล)

เป็นครูดนตรีไทย มีชื่อเสียงคนหนึ่ง บ้านอยู่แถววัดสระเกศ สมัยรัชกาลที่ ๕–รัชกาลที่ ๖ ไม่ทราบประวัติละเอียด.

อ

อนันต์ ดูรยะชีวิน

บุตรชายหัวปีของ หลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดูรยะชีวิน) เกิดเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๗ มารดาชื่อ นวม (สกุลเดิม มัธยมจันทร์) มีพี่น้องร่วมบิดามารดาอีก ๗ คน บ้านอยู่ที่ตำบลวัดใหม่อมตรส บางขุนพรหม มีภรรยาเป็นนักดนตรีสีซออู้เก่งมาก ชื่อ ละม่อม ครูอนันต์เป็นคนสีซอเพราะมาก ๆ ฝีมือดีเป็นยอดเยี่ยม ซึ่งบิดาภูมิใจมาก แต่ถึงแก่กรรมเสียเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๗ อายุประมาณ ๔๐ ปี ศิษย์คนสำคัญของท่านคือ อาจารย์ประเวช กุมุท.

อัมพา

เจ้าจอมมารดาในรัชกาลที่ ๒ มีเชื้อสายจีน เป็นจอมมารดาของ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนวรจักรธรานุภาพ ต้นราชสกุล ปราโมช มีความสามารถในการขับร้องและเป็นตัวละครหลวงคนสำคัญ ในสมัยรัชกาลที่ ๒.

อิน อ๊อกกังวาล

เป็นนักร้องนักดนตรี สังกัดวงดุริยางค์ กองทัพเรือ มาแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ มีเชื้อสายมอญ บ้านอยู่ย่านวัดมอญบางไส้ไก่ (วัดประดิษฐาราม) เป็นคนเป่าปี่ฝีมือดีมาก และร้องเพลงได้ดี เสียงดี เคยสังกัดวงดนตรีพาทยโกศล ของท่านครูจางวางทั่ว เคยร่วมอัดแผ่นเสียงกับวงพิณพาทย์วังบางขุนพรหม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑ โดยเป็นคนร้องเพลง ตับนาคบาศ ร่วมกับนายอาจ สุนทร เป็นคนแรกที่นำเพลงมอญร้องไห้ทางมอญมาใช้ร้องในงานศพ จนแพร่หลาย ทางเพลงมอญร้องไห้ของมอญนี้ ต่อมาครูเหนี่ยว ดุริยพันธุ์ ได้นำมาร้องในเรื่อง ราชาธิราช ตอนสมิงพระรามหนีเมีย จ่าอินเป็นบิดาของนักร้องหญิงชื่อ สอาด อ๊อกกังวาล.

นพ.เอิบ ณ บางช้าง

นักสีไวโอลินในวงเครื่องสาย คณะหนุ่มน้อย อดีตเป็นแพทย์ใหญ่ของ กระทรวงสาธารณสุข.

แอบ ยุวนวณิชย์

นักดีดจะเข้ฝีมือดีเยี่ยมคนหนึ่ง เป็นศิษย์บ้านท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล เป็นครูสอนดนตรีไทยที่โรงเรียนสตรีวัดระฆัง ถึงแก่กรรมเมื่อ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๕ อายุประมาณ ๘๒ ปี.

อุทัศน์ ตุงศรีวัจช์

เป็นนักดนตรีชำนาญเครื่องสาย เป็นผู้แต่งเพลงพม่ากล่อมเถา จาก เพลงพม่าชั้นเดียวของเดิมที่ไม่ทราบชื่อ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐.

ฮ

เฮ้า สินธุนาคร

บุตรชายคนโตของครูสิน สินธุนาคร พี่ชายคนโตของขุนสมานเสียงประจักษ์ (เถา สินธุนาคร) ชำนาญฆ้องวง เป็นคนฆ้องบ้านเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์.

ภาคผนวก ๒

ประวัติย่อผู้ส่งเสริมกิจกรรมดนตรีไทย

คณะผู้วิจัย มีความระลึกในพระมหากรุณาธิคุณและพระคุณ ในสมเด็จพระราชาธิราช พระราชวงศ์ และท่านทั้งหลายที่ได้พระราชทาน ประทาน และส่งเสริมกิจการดนตรีไทยจนเจริญรุ่งเรืองตลอดมา จึงขอรวบรวมพระราชประวัติ พระประวัติ และประวัติย่อให้ปรากฏไว้ ถึงพระราชกรณียกิจ และกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากการสนับสนุนนั้น ๆ

ผู้ที่ต้องการจะศึกษาเพิ่มเติม โปรดศึกษาค้นคว้าต่อจากข้อมูลที่พรรณนาไว้แต่เพียงสังเขปนี้

พระมหากษัตริย์

๑. พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
๒. พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
๓. พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
๔. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

พระราชวงศ์ฝ่ายหน้า

๕. กรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพ
๖. สมเด็จเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธ์วงศ์วรเดช
๗. สมเด็จเจ้าฟ้าจันทฎางค์เดชาวุธ กรมหลวงนครราชสีมา
๘. สมเด็จเจ้าฟ้ายุคลทิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศร์
๙. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ
๑๐. พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระพิทักษ์เทเวศร์
๑๑. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท
๑๒. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนวรจักรธรานุภาพ
๑๓. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์
๑๔. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตรอุดมศักดิ์
๑๕. พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเฉลิมพลทิฆัมพร

มเหสี เทวี พระอัครชายา พระราชวงศ์ฝ่ายใน และเจ้าจอมหม่อมห้าม

๑๖. สมเด็จกรมพระยาสุดารัตนราชประยูร
๑๗. สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ
๑๘. พระอัครชายาเธอพระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์
๑๙. สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี
๒๐. พระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าอาทรทิพยนิภา
๒๑. พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าเฉลิมเขตรมงคล
๒๒. พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าศิริรัตนบุษบง
๒๓. ม.จ.พิจิตรจิราภา เทวกุล
๒๔. ม.จ.พัฒนายุ ดิศกุล
๒๕. ม.ร.ว.พันธ์ทิพย์ บริพัตร

ข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน

๒๖. สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค)
๒๗. เจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง (เพ็ง เพ็ญกุล)
๒๘. เจ้าพระยานรรัตนราชมานิต (โต มานิตยกุล)
๒๙. เจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ (ม.ร.ว.หลาน กุญชร)
๓๐. เจ้าพระยาธรรมาธิกรณาธิบดี (ม.ร.ว.ปุ้ม มาลากุล)
๓๑. ศาสตราจารย์อาภรณ์ กฤษณามระ
๓๒. นาย ต.เง็กชวน
๓๓. นายเสริม ศาลิคุปต
๓๔. นายจำนง รังสิกุล
๓๕. นายธนิต อยู่โพธิ์

๑. พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

(พ.ศ. ๒๒๗๙-๒๓๕๒)

องค์ปฐมบรมกษัตริย์ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์พระองค์นี้ ทรงเป็นต้นเรื่องในการฟื้นฟูศิลปะดนตรีและการละเล่นของไทย ที่ใช้ดนตรีประกอบทุกประเภทตั้งแต่ทรงปราบดาภิเษกขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ในปี พ.ศ. ๒๓๒๕ ทำให้การดนตรีและละครที่ซบเซาลง ตลอดระยะเวลา ๑๕ ปี (หลังจากเสียกรุงศรีอยุธยาใน พ.ศ. ๒๓๑๐) ค่อยฟื้นตัวขึ้น บทละครพระราชนิพนธ์หลายเรื่อง เช่น ดาหลัง อุณรุธ (พ.ศ. ๒๓๒๖) รามเกียรติ์ (พ.ศ. ๒๓๔๐) ฯลฯ นับว่าเป็นต้นแบบของบทขับร้องเพลงไทยของสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ บทร้องพระราชนิพนธ์บางเพลงยังใช้มาจนทุกวันนี้ อาทิ เพลงชมตลาด อันเป็นบทรำแม่บทท่าต่าง ๆ ของกระบวนการรำ บทร้องในตับพาลีสอนน้อง ฯลฯ ล้วนแล้วเป็นผลงานชิ้นสำคัญของวงดนตรีไทยอันเป็นฝีพระหัตถ์ทั้งสิ้น

รายละเอียดเรื่องทรงฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมนี้ จะหาอ่านได้จากหนังสือ "พระพุทธยอดฟ้าทรงปรับปรุงบ้านเมือง" พระนิพนธ์พระวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร โรงพิมพ์จันวานิช พ.ศ. ๒๕๒๕.

๒. พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

(พ.ศ. ๒๓๔๗-๒๔๑๑)

รัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทรงฟื้นฟูศิลปไทยทั้งดนตรีและละคร มีพระราชนิพนธ์เบิกโรงและเพลงระบำดอกไม้เงินดอกไม้ทอง ทรงออกประกาศห้ามเล่นแอ่วลาว (ลาวแคน) เพื่อส่งเสริมให้คนไทยเล่นเพลงพื้นบ้าน เช่น ดอกสร้อยสักวา เพลงเกี่ยวข้าวและเล่นมโหรีปี่พาทย์ ทรงออกกฎหมายยกเลิกข้อห้ามเล่นละครผู้หญิง ทำให้เกิดความเจริญในด้านการแสดงละคร ชายจริงหญิงแท้ขึ้นเป็นครั้งแรกในรัชสมัยของพระองค์ ทำให้รัฐสามารถเก็บภาษีการแสดงโขนละครและดนตรีเพิ่มมากขึ้น รายละเอียดเรื่องนี้จะอ่านได้จาก บทความเรื่อง พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับดนตรีไทย เขียนโดย นพ.พูนพิศ อมาตยกุล หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ม.จ.อาชวดิศ ดิศกุล พ.ศ. ๒๕๑๕.

๓. พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

(พ.ศ. ๒๓๙๖-๒๔๕๓)

สมเด็จพระปิยมหาราช รัชกาลที่ ๕ แห่งพระราชวงศ์จักรี ครองราชย์ระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๑๑-๒๔๕๓ เป็นเวลาถึง ๔๒ ปี ตลอดรัชกาลทรงส่งเสริมศิลปดนตรีไทยเป็นอันมาก พระราชทานบรรดาศักดิ์แก่นักดนตรีไทยในรัชสมัยของพระองค์หลายคน อาทิ ขุนเสนาะดุริยางค์ (ขุนเณร) พระประดิษฐ์ไพเราะ (ตาด) หลวงเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) ขุนประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) ฯลฯ ในส่วนพระองค์ทรงพระราชนิพนธ์บทละครและบทร้องเพลงไทยไว้เป็นอันมาก อาทิ บทละครเรื่องเงาะป่า อันประกอบด้วยเพลงขับร้องที่มีชื่อเสียงมากมายสุดคณานับ และบทมโหรีชุดเสด็จพระราชดำเนินยุโรป อาทิเพลงจระเข้หางยาว สี่บท บุหลัน ทยอยนอก เขมรโพธิสัตว์ อกทะเล เป็นต้น ในด้านการฟังเพลงทรงเป็นนักวิจารณ์เพลงไทยที่ยอดเยี่ยมและสามารถแนะทางขับร้องให้นักร้องได้ นักดนตรีในราชสำนักที่ทรงโปรดปรานมีอยู่มากมาย อาทิ เจ้าจอมประคอง เจ้าจอมสังวาลย์ เจ้าจอมมารดาแหม เจ้าจอมมารดาวาด เจ้าจอม ม.ร.ว.สดับ ฯลฯ ในรัชกาลของพระองค์ ได้ทรงส่งวงดนตรีปี่พาทย์ของไทยไปเผยแพร่ถึงเมืองลอนดอนประเทศอังกฤษ และเปิดอุตสาหกรรมบันทึกแผ่นเสียงเพลงไทยขึ้นเป็นครั้งแรกในรัชกาลนี้ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๓๗ เป็นต้นมา รายละเอียดจะหาอ่านได้จากบทความเรื่อง พระพุทธเจ้าหลวงกับดนตรีไทย ของนายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล หนังสืออนุสรณ์งานพระศพ พระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าเหมวดี พ.ศ. ๒๕๑๖.

๔. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

(พ.ศ. ๒๔๗๐-ปัจจุบัน)

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ส่งเสริมการเรียนดนตรีขึ้นในประเทศ โดยมีพระราชกระแสรับสั่งให้พระเจนดุริยางค์ เขียนตำราโน้ตสากลขึ้นทูลเกล้าถวาย ทรงพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ให้กรมศิลปากร จัดพิมพ์โน้ตเพลงไทยเป็นแบบสากลขึ้นเป็นครั้งแรก รวมทั้งทรงพระราชทานรางวัลแก่ผู้ที่ทำคุณประโยชน์ในวงการดนตรีไทย นานาประการ

ในส่วนพระองค์ทรงหัดเป่าปี่ในกับ ครูเทียบ คงลายทอง ทรงมีพระราชวินิจฉัยว่า เพลงไทยนั้นต้องเทียบเสียงให้ดีและแม่นยำ จึงจะบรรเลงได้ไพเราะผสานผสมกลมกลืน ทรงสนับสนุนให้พระราชธิดาหัดดนตรีไทยเป็นตัวอย่างแก่เยาวชน มาตั้งแต่ทุกพระองค์ยังทรงพระเยาว์.

๕. กรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพ

(พ.ศ. ๒๓๒๘-๒๓๗๕)

สมเด็จพระมหาอุปราช (วังหน้า) ในรัชกาลที่ ๓ ทรงพระนามเดิมว่า พระองค์เจ้าอรุโณทัย พระราชโอรสในรัชกาลที่ ๑ และเจ้าจอมมารดานุ้ยใหญ่ (ณ นคร) ประสูติในกรุงเทพ ฯ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๘ และเฉลิมพระอิศสริยยศเป็น กรมพระราชวังบวร ในปี พ.ศ. ๒๓๖๗ พระชันษา ๓๙ ปี

ในด้านการส่งเสริมดนตรีและละคร ทรงมีละครส่วนพระองค์และวงดนตรีที่เข้มแข็งมาวงหนึ่ง ในยุคนั้น ทรงพระราชนิพนธ์บทละครและบทเพลงไว้หลายบทโดยเฉพาะ เรื่อง "พระลอนรลักษณ์" อันเป็นเรื่องพระลอสำนวนกลอนสุภาพ ปัจจุบันนี้ยังใช้ในบทขับร้องเพลงไทยหลายเพลง อาทิ เพลงลาวเสี่ยงเทียน ตอนขับชมโฉมพระเพื่อนพระแพง เป็นต้น

กรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพ ทรงเป็นต้นราชสกุลที่มีชื่อเสียงหลายสกุล อาทิ กำภู ณ อยุธยา เกสรา ณ อยุธยา อิศรศักดิ์ ณ อยุธยา และนันทิศักดิ์ ณ อยุธยา เป็นต้น ทิวงคตเมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๕ พระชันษา ๔๘ พรรษา.

๖. สมเด็จเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธ์วงศ์วรเดช

(พ.ศ. ๒๔๐๒-๒๔๗๑)

ทรงเป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ และสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี ประสูติในพระบรมมหาราชวัง เมื่อวันที่ ๑๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๐๒ ทรงเป็นสมเด็จพระอนุชาธิราชในรัชกาลที่ ๕ ร่วมพระบรมราชชนนีเดียวกัน และทรงอ่อนกว่ารัชกาลที่ ๕ ราว ๖ ปี เนื่องจากวังที่ประทับ ณ ตำบลประตูสามยอดนั้นมีชื่อว่า "วังบูรพาภิรมย์" จึงมีผู้ขานพระนามสั้น ๆ ว่า "สมเด็จวังบูรพา"

ในด้านดนตรีนั้น สมเด็จวังบูรพาทรงโปรดปรานดนตรีไทยมาก และทรงหานักดนตรีเก่ง ๆ มาประจำในวังมิได้ขาด แต่แรกเริ่มทรงมีวงเครื่องสายเล็ก ๆ ก่อน มีครูสังวาลย์ กุลวัลกี เป็นคนจะเข้ ชำนาญเครื่องสายรวมอยู่ในวงด้วย จนถึงประมาณปี พ.ศ. ๒๔๔๐ จึงทรงตั้งวงปี่พาทย์ออกประชันวงภายนอก วงปี่พาทย์วังบูรพารุ่นแรก มีครูปี่ชื่อ นายวัง ระนาดเอกชื่อ นายเพชร จรรย์นาฏ ระนาดทุ้มชื่อ พ่วง ฆ้องใหญ่ชื่อ แปลก ฆ้องเล็กชื่อ อึ่ง คนเครื่องหนังชื่อ เนตร มีคนร้องสองคนชื่อ นายเจือ และนายเจียน จรรย์นาฏ

ในปี พ.ศ. ๒๔๔๓ ทรงได้นายศร ศิลปบรรเลง นักระนาดเอกจากอัมพวามาประจำที่วังบูรพา และประทานตำแหน่งจางวางมหาดเล็ก โปรดปรานมาก ทรงหาครูมาสอน อาทิ พระยาประสานดุริยศัพท์ จนจางวางศรเชี่ยวชาญมีฝีมือเป็นที่เลื่องลือไปทั่วประเทศ ว่าสมเด็จวังบูรพาทรงมีคนเก่งประจำวัง มีนักดนตรีเข้ามาถวายตัวเป็นมหาดเล็กและเป็นลูกวงของจางวางศรมากมาย หลายรุ่นจนถึงสามารถส่งนักดนตรีจากวังบูรพาไปสังกัดหรือช่วยงานวงดนตรีวังอื่น ๆ ได้อีกหลายวัง อาทิ วังลดาวัลย์ ของ สมเด็จเจ้าฟ้ากรมหลวงลพบุรีราเมศร์ วังสวนกุหลาบ ของ สมเด็จเจ้าฟ้าอัษฎางค์เดชาวุธ กรมหลวงนครราชสีมา เป็นต้น วังบูรพาสมัยนั้นเปรียบเสมือนสถาบันการดนตรีที่มีชื่อเสียงเข้มแข็งที่สุด

สมเด็จวังบูรพา ทรงสนพระทัยในดนตรีมาก ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ทรงเป็นราชทูตไปประเทศอังกฤษ ก็ได้ทรงนำวงปี่พาทย์ไทยไปบรรเลงที่มหานครลอนดอน อันเป็นสมัยของสมเด็จพระราชินีนาถวิคตอเรีย และครั้งนั้นนายแปลก (พระยาประสานดุริยศัพท์) ได้ทำชื่อเสียงเกี่ยวกับการเป่าขลุ่ยไทยให้คนอังกฤษพิศวงมาแล้วครั้งหนึ่ง

ในปี พ.ศ. ๒๔๕๑ สมเด็จวังบูรพาได้เสด็จประพาสอินโดนีเซีย ได้ทรงนำอังกะลุงเข้ามาเมืองไทย โดยโปรดให้หลวงประดิษฐไพเราะ (เมื่อยังเป็นจางวางศร) จดจำวิธีบรรเลงและเพลงชวาเข้ามาด้วย อังกะลุงวงแรกจึงเกิดขึ้นที่วังบูรพาภิรมย์ โดยมีศิษย์ของจางวางศรคือ ครูเอื้อน ดิษฐ์เชย และครูชุ่ม (ไม่ทราบนามสกุล) เป็นผู้เหลาอังกะลุงชุดแรกขึ้นในเมืองไทย

สมเด็จวังบูรพาทรงมีวงปี่พาทย์เครื่องมุกที่สวยงามลือชื่อมาก ที่สำคัญคือมีนักดนตรีเข้มแข็งมาก วงพิณพาทย์วังบูรพาภิรมย์เคยอัดแผ่นเสียงหลายครั้ง ในสมัยรัชกาลที่ ๖ และต้นรัชกาลที่ ๗ นักดนตรีในพระอุปถัมภ์ของวังบูรพามีมากมาย อาทิ จางวางผาด ครูอ่อน ครูทองต่อ กลีบชื่น ครูรวม พรหมบุรี ครูละม่อม (ฆ้อง) ครูกระจ่าง (ฆ้องเล็ก) ครูจิ้มลิ้ม (นักร้อง) ครูต้วม สาดวง (ปี่) ครูสงัด ยมคุปต์ (ฆ้องหรือทุ้ม) ครูปริก หะสิตะเสน ครูเผือด ครูพิมพ์ นักระนาด ครูพร้อม ครูพุ่ม ครูลาภ ครูชื้น ฯลฯ ล้วนแล้วแต่เป็นศิษย์หลวงประดิษฐไพเราะ และต่อมาได้สืบทอดมรดกมาเป็นครูดนตรีไทยกันทุกคน

สมเด็จวังบูรพาได้ทรงประทานพระเมตตาแก่วงดนตรีไทยมากมายนัก วังของท่านเปรียบเหมือนสถาบันดนตรีชั้นนำของประเทศ ในยุคที่ท่านดำรงพระชนม์อยู่ และนักดนตรีจากวังของท่านล้วนแล้วแต่ไปทำคุณประโยชน์ในสถานที่อื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมาก วงการดนตรีไทยจึงเป็นหนี้พระกรุณาธิคุณท่านอย่างเหลือล้น

สมเด็จวังบูรพาทรงเป็นต้นราชสกุล ภาณุพันธุ์ พระธิดาองค์สำคัญคือ พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าเฉลิมเขตรมงคลซึ่งเป็นองค์ผู้สนับสนุนกิจการดนตรีไทยอีกพระองค์หนึ่ง และยังมีพระโอรสธิดาอีกมากมายหลายพระองค์ องค์หนึ่งคือ พระองค์เจ้าพีระพงศ์ภานุเดช นักแข่งรถที่มีชื่อเสียงมาก สมเด็จวังบูรพาทิวงคต เมื่อวันที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๑ พระชันษา ๖๘ ปี.

๗. สมเด็จเจ้าฟ้าอัษฎางค์เดชาวุธ กรมหลวงนครราชสีมา

(พ.ศ. ๒๔๓๒-๒๔๖๗)

สมเด็จเจ้าฟ้าพระองค์นี้ ประชาชนทั่วไปขานพระนามว่า ทูนกระหม่อมอัษฎางค์ ทรงเป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ และสมเด็จพระศรีพัชรินทราพระบรมราชินีนาถ ประสูติเมื่อวันที่ ๑๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๓๒ ในพระบรมมหาราชวัง ทรงสำเร็จการศึกษาจากประเทศอังกฤษ แล้วเสด็จกลับมารับราชการในกองทัพบก จนทรงดำรงพระยศเป็น นายพลตรีตำแหน่งผู้บัญชาการกองพล แล้วทรงย้ายไปประจำกองทัพเรือ จนมีพระยศเป็น พลเรือเอก ผู้สำเร็จราชการ กระทรวงทหารเรือ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๖

ในด้านดนตรี ทรงสนับสนุนการดนตรีและละครมาก วังที่ประทับมีชื่อว่า "วังสวนกุหลาบ" มีนักดนตรีซึ่งถ่ายทอดวิชามาจากวังบูรพาภิรมย์เป็นแกนสำคัญ นักดนตรีวังสวนกุหลาบที่มีชื่อเสียง อาทิ นายปริก หะสิตะเสน (ฆ้อง) นายมาก อนันต์ศัพท์ (ควบคุมวงและเครื่องหนัง) นายต่วม สาดวง (ปี่) นายสนิท (ฆ้องเล็ก) ครูสงัด ยมคุปต์ (ระนาดทุ้ม) มีครูท้วม ประสิทธิกุล เป็นนักร้อง ส่วนนาฏศิลป์นั้นก็มีคุณหญิงแผ้ว สนิทวงศ์ เสนีย์ ครูลมุล ยมคุปต์ และครูเฉลย ศุขะวณิชย์ เป็นต้น นับว่ามีวงดนตรีและกิจการละครที่แข็งแรงเป็นล่ำเป็นสัน นักดนตรีและศิลปินของท่านต่อมาได้เป็นครู มีชื่อเสียงในกรมศิลปากรมากมายหลายคน

ทูนกระหม่อมอัษฎางค์ ไม่มีโอรสสืบสกุล ทิวงคตเมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๗ ในสมัยรัชกาลที่ ๖.

๘. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ายุคลทิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศร์

(พ.ศ. ๒๔๑๕-๒๔๗๕)

สมเด็จเจ้าฟ้าพระองค์นี้ ประชาชนทั่วไปขานพระนามสั้น ๆ ว่า "สมเด็จชาย" ทรงเป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ และพระอัครชายาเธอพระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์ ประสูติเมื่อวันที่ ๑๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๒๕

เมื่อทรงสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์แล้วเสด็จกลับมารับราชการเป็นข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลนครศรีธรรมราช เป็นอุปราชมณฑลปักษ์ใต้ และเป็นเสนาบดี กระทรวงมหาดไทย

ในด้านการดนตรี ทรงสนับสนุนดนตรีไทยเป็นอย่างยิ่ง วังของพระองค์คือวังลดาวัลย์ อันมีกำแพงสีแดง ประชาชนเรียกว่า "วังแดง" คือสถานที่เป็นสำนักงานทรัพย์สิน ส่วนพระมหากษัตริย์ปัจจุบันนี้ ทรงมีวงดนตรีซึ่งนักดนตรีส่วนใหญ่ได้รับการฝึกฝนมาแล้วเป็นอย่างดียิ่ง จากวังบูรพาภิรมย์เมื่อเสด็จไปประทับยังมณฑลปักษ์ใต้ ได้ทรงนำนักดนตรีส่วนพระองค์ลงไปประจำอยู่ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช นับเป็นการเผยแพร่ดนตรีลงไปสู่ภาคใต้และเมื่อทรงสร้างวังที่ชานพระนครชื่อ วังบางคอแหลม วงดนตรีส่วนพระองค์นี้ก็ได้ชื่อว่า "วงวังบางคอแหลม" นักดนตรีที่มีชื่อมีหลายคน อาทิ จางวางนาค ผู้ควบคุมวง ครูอ่อน (ปี่) ครูรวม พรหมบุรี (ระนาด) ครูทองต่อ กลีบชื่น (ฆ้องและระนาด) ครูละม่อม (ฆ้อง) ครูกระจ่าง (ฆ้องเล็ก) ครูรอด อักษรทับ (รอบวง) และครูจิ้มลิ้ม กุลตัณฑ์ เป็นนักร้อง นอกจากนี้ยังมีนักดนตรีอีกมากที่สังกัดวงที่จังหวัดนครศรีธรรมราช

วงดนตรีของสมเด็จชายได้ชื่อว่าเป็นวงที่เข้มแข็งมากออกประชันวงบ่อย ๆ ก่อให้เกิดทางเปลี่ยนเพลงแปลก ๆ ใหม่ ๆ ขึ้น อาทิ เพลงเชิดจีนทางบางคอแหลม แขกลพบุรี ทางบางคอแหลม อันเป็นทางเพลงที่ไพเราะขึ้น นับว่าทำให้กิจกรรมดนตรีก้าวหน้ามาก

สมเด็จชายทรงเสกสมรสด้วย พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าเฉลิมเขตรมงคล พระธิดาสมเด็จวังบูรพา ทรงมีพระโอรสสามพระองค์ที่สนับสนุนการดนตรีและบันเทิงธุรกิจต่อมาคือ พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าเฉลิมพลทิฆัมพร และพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอนุสรณ์มงคลการ หรือตามที่ประชาชนทั่วไปขานพระนามว่า พระองค์ชายใหญ่ พระองค์ชายกลาง พระองค์ชายเล็ก

สมเด็จชายทิวงคตเมื่อวันที่ ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๕.

៩. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (พ.ศ. ๒๔๐๕-๒๔๘๖)

ทรงพระนามเดิมว่า พระองค์เจ้าดิศวรกุมาร พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ และเจ้าจอมมารดาชุ่ม (โรจนดิศ) ประสูติในพระบรมมหาราชวัง เมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๐๕

สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงเชี่ยวชาญในศิลปวิทยาทั้งปวง ทั้งในด้านการปกครอง ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศิลปวัฒนธรรม ทุกแขนง ในด้านการดนตรีไทยนั้น ทรงริเริ่มรวบรวมเรื่องราว

ต่าง ๆ เกี่ยวกับเครื่องดนตรีจัดให้เป็นระเบียบและนิพนธ์เป็นรูปเล่มขึ้น งานพระนิพนธ์ที่สำคัญทางดนตรีคือ หนังสือตำนานมโหรีปี่พาทย์ ทรงรวบรวมชำระวรรณคดีต่าง ๆ จัดพิมพ์ขึ้นไว้สำหรับหอพระสมุด ทำให้มีบทละครบทร้องเพลงแพร่หลายเป็นอันมาก และยังทรงสนับสนุนให้มีการบันทึกเพลงไทยเป็นโน้ตสากล บันทึกเพลงไทยเป็นแผ่นเสียงของราชบัณฑิตยสภา บันทึกและถ่ายภาพท่านาฏศิลป์ อันเป็นกระบวนรำต่าง ๆ โดยถ่ายทำที่วังวรดิศ อันเป็นวังที่ประทับส่วนพระองค์ ณ ถนนดำรงรักษ์ ทรงเป็นนักฟังเพลงและวิจารณ์เพลงด้วย รายละเอียดต่าง ๆ จะหาอ่านได้จากหนังสือทั้งหลายที่ทรงนิพนธ์ไว้ตลอดจนถึงประวัติบุคคลสำคัญอีกมากมายหลายท่านที่ได้นำมาเป็นเอกสารอ้างอิง ในการเขียนนามานุกรมเล่มนี้

สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงเป็นต้นราชสกุล ดิศกุล สิ้นพระชนม์ที่กรุงเทพ ฯ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ พระชันษา ๘๑ พรรษา.

๑๐. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระพิทักษ์เทเวศร์

(พ.ศ. ๒๓๔๑-๒๔๐๖)

ทรงพระนามเดิมว่า พระองค์เจ้ากุญชร เป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และเจ้าจอมมารดาศิลา (ณ บางช้าง) ประสูติเมื่อ ๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๓๔๑ ทรงเชี่ยวชาญการพระคชบาล การอัศวราช และที่สำคัญคือในด้านการดนตรีและนาฏศิลป์

เล่ากันสืบต่อมาว่า เจ้าจอมมารดาศิลานั้นเชี่ยวชาญในการขับร้องเพลงไทยและรู้กระบวนรำเป็นอย่างดี เวลาที่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงพระราชนิพนธ์บทละครนั้น เจ้าจอมมารดาจะบรรจุเพลงขับร้องถวายทันที แล้วกรมพระพิทักษ์เทเวศร์จะทรงรำประกอบเพลงอยู่หน้าพระฉาย (กระจก) บานใหญ่ เรียกได้ว่า เป็นการแต่งบทละคร บรรจุทำนองเพลง และจัดกระบวนรำไปพร้อมเสร็จในเวลาเดียวกัน

กรมพระพิทักษ์เทเวศร์ทรงเป็นต้นราชสกุลกุญชร พระโอรสองค์ใหญ่คือพระองค์เจ้าสิงหนาทราชดุรงค์ฤทธิ์ ทรงสืบสายงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมทางดนตรี มาในวังบ้านหม้อตลอดจนถึงนัดดาของพระองค์ คือ เจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ (ม.ร.ว.หลาน กุญชร) ซึ่งเป็นเจ้ากรมมหรสพในรัชกาลที่ ๕

นับว่าสายสกุล กุญชร ณ อยุธยา นี้ เป็นราชสกุลที่สนับสนุนการดนตรี และนาฏศิลป์ไทยมาโดยตลอด

กรมพระพิทักษ์เทเวศร์ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ พ.ศ. ๒๔๐๖.

๑๑. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท

(พ.ศ. ๒๓๕๑-๒๔๑๓)

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท ทรงเป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และเจ้าจอมมารดาปราง (ณ บางช้าง) ประสูติเมื่อวันที่ ๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๕๑ โดยทั่วไปแล้วทรงกำกับกรมหมอหลวง ในรัชกาลที่ ๓ รับราชการในกิจการกรมพระคลังสินค้าเป็นที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน ฯลฯ ทรงเป็นต้นราชสกุลสนิทวงศ์

ในด้านการดนตรี ทรงมีวงปี่พาทย์ส่วนพระองค์ และทรงปลูกฝังนักดนตรีในสมัยรัชกาลที่ ๓ และที่ ๔ จนมีฝีมือดี รัชกาลที่ ๔ ทรงขอแรงให้วงดนตรีส่วนพระองค์นี้ มาช่วยราชการเป็นครั้งคราว ทรงส่งเสริมให้พระโอรสธิดาทรงดนตรี ทำให้เกิดนิสัยรักดนตรี และมีทักษะในการเล่นดนตรีติดต่อมาในสายสกุลสนิทวงศ์ จนถึงปัจจุบัน

พระองค์เจ้าสายสนิทวงศ์ และพระองค์เจ้าพร้อมพงศ์อธิราช พระโอรสทั้งสององค์ ก็ทรงดนตรีได้ดี ม.ร.ว.ใหญ่ (สุวพรรณ) สนิทวงศ์ ซึ่งเป็นหมอก็เล่นดนตรี และเป่าแคนได้ดีมาจนถึงรุ่นพระนัดดาคือ คุณหญิงหม่อมหลวงพวงร้อย สนิทวงศ์ และ ปิยพันธ์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา ก็เป็นนักดนตรีฝีมือดีมีชื่อเสียงในปัจจุบัน

กรมหลวงวงศาธิราชสนิท สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๓๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๑๓ พระชันษา ๖๓ ปี.

๑๒. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนวรจักรธรานุภาพ

(พ.ศ. ๒๓๕๕-๒๔๑๕)

พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมขุนวรจักรธรานุภาพ ทรงพระนามเดิมว่าพระองค์เจ้าปราโมช ทรงเป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และเจ้าจอมมารดาอัมพา ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญการละคร ประสูติในพระบรมมหาราชวัง เมื่อปีมะแม พ.ศ. ๒๓๕๕ ทรงกำกับกรมพระนครบาล กรมหมอ กรมช่างเคลือบ ช่างหุงกระจก กรมญวนหก กรมท่า และชำระคดีต่าง ๆ แทนพระเนตรพระกรรณ

ในด้านการดนตรี ทรงมีวงดนตรีส่วนพระองค์ซึ่งได้ทรงส่งเสริมให้หัดและใช้งานประจำในวัง นักดนตรีมีฝีมือดีจนพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงรับสั่งให้มาช่วยในงานหลวงเสมอ ๆ เพราะวงดนตรีของหลวงสมัยนั้นมีคนน้อยไม่พอกับราชการ เวลามีงานใหญ่ ๆ ที่ต้องใช้ปี่พาทย์หลายวง

กรมขุนวรจักร ฯ ทรงเป็นต้นราชสกุล ปราโมช จะเห็นได้ว่าเชื้อสายดนตรียังสืบทอดต่อมาจนถึง ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ซึ่งเป็นพระนัดดา เช่นเดียวกับ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ผู้ช่วยส่งเสริมศิลปดนตรีและนาฏศิลป์ไทยมาจนทุกวันนี้

กรมขุนวรจักร ฯ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อปีวอก พ.ศ. ๒๔๑๕ พระชันษา ๕๗ พรรษา.

๑๓. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์

(พ.ศ. ๒๔๐๔-๒๔๗๔)

กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ เป็นพระเจ้าลูกยาเธอใน พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และเจ้าจอมมารดาเขียน มีพระนามเดิมว่า พระองค์เจ้าวรวรรณากร ได้ทรงกรม เป็นกรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๒ ในตำแหน่งรองเสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ พระองค์เป็นที่รู้จักดีในด้านการกวีนิพนธ์โคลงกลอน และละครร้อง ละครรำ ที่ทรงจัดขึ้น คือ "คณะละครปรีดาลัย" ซึ่งเป็นคณะละครที่มีชื่อเสียงโด่งดังมาตลอด สมัยรัชกาลที่ ๕ มีผู้นิยมทั้งในและนอกราชสำนัก หม่อมของท่านคนหนึ่ง คือ ม.ล.ต่วนศรี วรวรรณ เป็นผู้มีความสามารถในการนิพนธ์บทละคร บรรจุเพลง ร้องเพลงและบรรเลงจะเข้ในการฝึกซ้อมละครเกือบทุกเรื่อง

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงได้รับการสถาปนาเป็นพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔ มีพระโอรสและพระธิดาทั้งสิ้น ๒๖ พระองค์

กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ประชวรสิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๔ พระชนมายุได้ ๗๐ พรรษา.

๑๔. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตรอุดมศักดิ์

(พ.ศ. ๒๔๒๓-๒๔๖๖)

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตรอุดมศักดิ์ พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ และเจ้าจอมมารดาโหมด (บุนนาค) ทรงพระนามเดิมว่า พระองค์เจ้าอาภากรเกียรติวงศ์ ประสูติในพระบรมมหาราชวัง เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๑๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๒๓ ทรงสำเร็จวิชาการทหารเรือจากประเทศอังกฤษ แล้วเสด็จกลับมารับราชการในกระทรวงทหารเรือในสมัยรัชกาลที่ ๖ จนถึง พ.ศ. ๒๔๖๕ ได้ทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงทหารเรือ ในวงการทหารเรือถวายพระเกียรติยศว่าทรงเป็นพระบิดาแห่งราชนาวีไทย

ในด้านการดนตรี ทรงมีวงดนตรีส่วนพระองค์ที่วัง ซึ่งปัจจุบันเป็นวิทยาลัยพณิชยการพระนคร ตรงข้ามทำเนียบรัฐบาล ทรงมีครูดนตรีคนสำคัญชื่อ นายสิน สินธุนาคร เป็นหัวหน้าวง และมีลูกวงฝีมือดี ๆ หลายคน เมื่อครูสิน ถึงแก่กรรม พ.ศ. ๒๔๕๖ แล้ว ท่านครูจางวางทั่ว ได้เคยเข้าไปควบคุมวงครั้งหนึ่ง คุมอยู่ได้ไม่นานก็ทรงเลิกเล่นปี่พาทย์

วงปี่พาทย์ของเสด็จในกรมหลวงชุมพร ฯ นับเป็นวงปี่พาทย์ที่มีฝีมือดี ออกประชันบ่อย ๆ ในสมัยรัชกาลที่ ๕ และมักจะมีเพลงแปลก ๆ มาทดลองวงอื่น ๆ อยู่เสมอ บางครั้งนำเพลงยาว ๆ หลายจังหวะมาทำเป็นเพลงเถา เป็นการลองเชิงกัน ตัวอย่างเช่นเพลงคุณลุงคุณป้า ก็เป็นเพลงหนึ่งที่กำเนิดมาจากการประชันวงของเสด็จในกรม ฯ พระองค์นี้ อันเป็นเหตุให้หลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) แต่งเพลงอะแซหวุ่นกี้เถาขึ้น

กรมหลวงชุมพร ฯ โปรดดนตรีสากลไม่น้อยกว่าดนตรีไทย ได้ทรงพระนิพนธ์เพลงของทหารเรือไว้หลายเพลง อาทิ ดาบของชาติ และดอกประดู่ เป็นต้น นับว่าในสมัยรัชกาลที่ ๕ ท่านได้ทรงสนับสนุนการดนตรีไทยเป็นอย่างดี เสด็จในกรมหลวงชุมพร ฯ สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๑๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๖ พระชันษา ๔๔ พรรษา ทรงมีพระขนิษฐาและอนุชารวม ๒ องค์คือ พระองค์เจ้าหญิงอรองค์อรรถยุพา และพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นไชยาศรีสุริโยภาส และทรงเป็นต้นราชสกุล "อาภากร ณ อยุธยา".

๑๕. พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเฉลิมพลทิฆัมพร (พ.ศ. ๒๔๕๖-ปัจจุบัน)

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเฉลิมพลทิฆัมพร ทรงเป็นโอรสองค์ที่ ๒ ในสมเด็จเจ้าฟ้ายุคลทิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศร์ และพระองค์เจ้าหญิงเฉลิมเขตรมงคล ประสูติเมื่อวันที่ ๒๙ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๖ พระนามของท่านเป็นที่รู้จักดีในวงการดนตรีไทยว่า "เสด็จพระองค์ชายกลาง" เสด็จพระองค์ชายกลางทรงสนพระทัยในการดนตรีเช่นเดียวกับพระบิดาและพระมารดา มาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ ทรงเป็นนักฟังเพลงที่ยอดเยี่ยม และทรงรู้จักคุ้นเคยกับนักดนตรีไทยทุกสาขาเป็นอย่างดี ทรงสนับสนุนให้มีการบรรเลงเพลง การประชันวง และเสด็จไปเป็นประธานในงานดนตรีไทยต่าง ๆ โดยสม่ำเสมอ ทุกครั้งที่เสด็จไปในงานใด จะทรงนำเครื่องบันทึกเสียงไปบันทึกรายการนั้น เก็บสะสมไว้ที่วังเป็นอันมาก หากทรงเห็นว่า นักดนตรีคนใดมีฝีมือดี ก็จะทรงสนับสนุน โดยหาครูที่มีฝีมือดีมาต่อเพลงให้แล้วประทานเงินค่าสอนให้แก่ครูผู้นั้น เพื่อให้มีการถ่ายทอดฝีมือและทางเพลงดี ๆ ไว้

ในด้านการแสดง ทรงมีความสามารถในการเล่นโขน เคยแสดงเป็นสุครีพตอนหักฉัตร นอกจากนี้ยังได้ทรงจัดพิมพ์หนังสือเรื่องศิลปละครรำขึ้น เพื่อแจกจ่ายเป็นวิทยาทานเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๖ โดยมีนายธนิต อยู่โพธิ์ เป็นผู้เรียบเรียง

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเฉลิมพลทิฆัมพร ได้ทรงเกื้อกูลและอุปถัมภ์ศิลปินไทยด้วยพระเมตตาอารีอย่างสม่ำเสมอจนเป็นที่รักเคารพของบรรดาศิษย์ทั้งหลาย และได้ทรงดำรงตำแหน่งนายกสมาคมดนตรีแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ และนายกสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทยด้วย.

๑๖. สมเด็จกรมพระยาสุดารัตนราชประยูร (พ.ศ. ๒๓๖๑-๒๔๓๙)

ทรงเป็นพระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ และเจ้าจอมมารดาทรัพย์ ประสูติในพระบรมมหาราชวัง เมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๖๑ ทรงมีพระเชษฐาพระองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า พระองค์เจ้าชายศิริวงศ์ ต่อมาทรงกรมเป็น กรมหมื่นมาตยาพิทักษ์

เมื่อประสูติทรงพระนามว่า พระองค์เจ้าหญิงละมอม และต่อมาได้ทรงพระเมตตาทำนุบำรุงพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมาตั้งแต่ทรงพระเยาว์ ดังนั้นในรัชกาลที่ ๕ จึงทรงได้รับการสถาปนาขึ้นเป็น

สมเด็จกรมพระยาสุดารัตนราชประยูร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๑ ประทับที่พระมหาปราสาท จึงขานพระนามว่า "ทูลกระหม่อมปราสาท"

ในสมัยรัชกาลที่ ๔ และที่ ๕ ตำหนักของ ทูนกระหม่อมปราสาท เป็นสถาบันการดนตรีไทยในพระบรมมหาราชวัง มีท่านครูมีแขกเข้าไปเป็นครูสอน ส่วนครูผู้หญิงก็มี คุณมรกฎเป็นหัวหน้า ชาววังสมัยนั้นตลอดจนเจ้านายราชตระกูลฝ่ายใน ได้เรียนดนตรีไทยที่ตำหนักทูลกระหม่อมปราสาทนี้มากมายหลายพระองค์ จนสิ้นพระชนม์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๙ พระชันษา ๗๘ ปี การหัดดนตรีที่ตำหนักของท่านจึงเลิกไป.

๑๗. สมเด็จพระศรีพัชรินทรา บรมราชินีนาถ

(พ.ศ. ๒๔๐๖-๒๔๖๒)

สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ทรงพระนามเดิมว่า เสาวภาผ่องศรี ทรงเป็นพระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ และเจ้าจอมมารดาเปี่ยม (สุจริตกุล) ประสูติเมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๐๖ และทรงดำรงตำแหน่งสมเด็จพระบรมราชินีนาถในรัชกาลที่ ๕

ในส่วนที่เกี่ยวกับการดนตรีนั้น ได้พระราชทานพระมหากรุณา รับนักดนตรีไทยซึ่งเป็นศิษย์ของครูช้อย สุนทรวาทิน แห่งวัดน้อยทองอยู่ ให้เป็นนักดนตรีในพระบรมราชินูปถัมภ์

วงดนตรีวัดน้อยทองอยู่นี้ มีท่านสมภารแสง เจ้าอาวาส เป็นผู้ก่อตั้งขึ้น โดยให้ลูกหลานของชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียงกับบริเวณวัดมารวมกันเรียนดนตรีที่วัดของท่าน มีครูช้อย สุนทรวาทิน เป็นผู้ฝึกสอน ปรากฏว่าเป็นวงดนตรีที่มีฝีมือดี เป็นที่เลื่องลือและสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถมีพระราชเสาวนีย์ให้เข้ามาช่วยงานส่วนพระองค์อยู่บ่อย ๆ จนในที่สุดทรงรับไว้ในพระบรมราชินูปถัมภ์เมื่อราว พ.ศ. ๒๔๔๒ ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งยังดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมารในรัชกาลที่ ๕ เสด็จกลับจากยุโรปใน พ.ศ. ๒๔๔๕ มาประทับในพระนครแล้ว ทรงมีพระราชประสงค์จะให้มีวงดนตรีไทยประจำพระองค์ขึ้น ณ วังสราญรมย์ อันเป็นที่ประทับ จึงได้ขอพระราชทานวงดนตรีวัดน้อยทองอยู่ซึ่งอยู่ในพระบรมราชินูปถัมภ์นี้ มาเป็นวงดนตรีส่วนพระองค์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๗ นักดนตรีจากวัดน้อยทองอยู่จึงย้ายมารับราชการในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช วงดนตรีนี้จึงเรียกว่า วงข้าหลวงเดิม อันได้แก่นักดนตรีในกรมมหรสพสมัยรัชกาลที่ ๖ เป็นส่วนมาก ซึ่งได้ทรงพระมหากรุณาชุบเลี้ยง และให้เรียนดนตรีเพิ่มเติมทั้งไทยและสากลจนมีความสามารถแตกฉานทุกคน ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์โดยทั่วถึงกัน นับว่าผลจากพระมหากรุณาที่ได้ทรงชุบเลี้ยงไว้แต่ต้นนั้น ก่อให้เกิดความเจริญในวงการดนตรีไทย สมัยรัชกาลที่ ๖ เป็นอันมาก

นักดนตรีจากวัดน้อยทองอยู่ ที่กล่าวมาแล้วนั้นมีอยู่ด้วยกันหลายคน อาทิ
หลวงพวงสำเนียงร้อย (นาค วัฒนวาทิน)
หลวงสร้อยสำเนียงสนธ์ (เพิ่ม วัฒนาวาทิน)
พระประดับดุริยกิจ (แหยม วีณิน)
หลวงบรรเลงเลิศเลอ (กร กรวาทิน)
ขุนเพลินเพลงประเสริฐ (จี่ วีณิน)
ขุนเพลิดเพลงประชัน (บุศย์ วีณิน) เป็นต้น

สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ โปรดดนตรีและการขับร้อง และมักจะเสด็จลงทอดพระเนตรละครเป็นประจำ เมื่อครั้งที่เสด็จแปรพระราชฐานมาประทับที่พระราชวังพญาไท ในสมัยรัชกาลที่ ๖ ทรงมีข้าหลวงผู้ใกล้ชิดคนหนึ่ง ซึ่งร้องเพลงถวายเป็นประจำคือ หม่อมจันทร์ กุญชร ณ อยุธยา (มารดา พลโท ม.ล.ขาบ กุญชร อดีตอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์) และยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้นักดนตรีที่มีฝีมือเข้าไปบรรเลงถวาย เวลาทรงว่างพระราชภารกิจ ในตอนปลายพระชนม์ชีพได้ทรงมีรับสั่งให้เชิญสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ไปสีซอสามสายถวาย เพื่อทรงฟังเป็นการส่วนพระองค์ ด้วยทรงทราบว่า ทูนกระหม่อมบริพัตร ทรงสีซอสามสายได้ไพเราะ

ในรัชกาลที่ ๖ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เฉลิมพระปรมาภิไธย ขึ้นเป็นสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง และเฉลิมพระนามเจ้าจอมมารดาเปี่ยมขึ้นเป็นสมเด็จพระปิยมาวดี สมเด็จพระศรีพัชรินทรา ฯ ทรงมีพระชนม์ยืนยาวมาจนสวรรคตเมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ พระชนมายุ ๕๗ พรรษา.

๑๘. พระอัครชายาเธอพระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์

(พ.ศ. ๒๔๐๖-๒๔๗๒)

พระอัครชายาเธอพระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์ ทรงเป็นพระธิดาของ กรมหมื่นภูมินทรภักดี ต้นราชสกุล "ลดาวัลย์" ได้ทรงดำรงตำแหน่ง พระอัครชายาในรัชกาลที่ ๕ ตลอดเวลาที่ทรงอยู่ในตำแหน่งนี้ ได้ทรงส่งเสริมให้มีครูสอนขับร้องเพลงไทยมาประจำที่ตำหนักของท่าน ครูคนสำคัญได้แก่ หม่อมส้มจีน คุณเฒ่าแก่จีบ และเจ้าคุณเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน)

เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวประชวรพระโรคไข้มาเลเรียต้องทรงพักรักษาพระองค์ ๘ วันเต็ม ณ พระที่นั่งวิมานเมฆ โดยมีพระอัครชายา กรมพระสุทธาสินีนาฏเป็นผู้ถวายการบริบาล ได้ทรง

พระราชนิพนธ์บทละครเรื่อง เงาะป่า โดยพระราชทานบทพระราชนิพนธ์ ให้วงดนตรีที่เจ้าคุณเสนาะดุริยางค์คุมอยู่นั้นทดลองขับร้องทันที เพลงที่บรรจุลงไว้ในเรื่องเงาะป่านี้ ส่วนมากเจ้าคุณเสนาะ ฯ เป็นผู้บรรจุทำนองเพลงถวาย ผลจากการฝึกหัดขับร้องเพลงในชุดเรื่องเงาะป่านี้เอง ปรากฏว่าได้มีนักร้องเพลงไทยคนสำคัญ ๆ เกิดขึ้นในประวัติการดนตรี เช่น เจ้าจอมสดับ, นางสาวเยี่ยม ณ นคร (คุณหญิงรามบัณฑิตสิทธิเศรณี) ครูท้วม ประสิทธิกุล และแนวการขับร้องเพลงจากบทพระราชนิพนธ์เรื่องเงาะป่านี้ ต่อมาได้มีการบันทึกเป็นแผ่นเสียงเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๐

ผลงานที่พระวิมาดา ฯ ทรงจัดทำขึ้นเพื่อสนองพระอุตสาหะ วิริยะ ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องเงาะป่า จนมีเพลงประกอบละครนี้ เป็นสิ่งที่ควรสรรเสริญและควรจะรักษาไว้ให้คงอยู่เป็นสมบัติของชาติตลอดไป

พระวิมาดา ฯ สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๒.

๑๕. สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี
(พ.ศ. ๒๔๙๘-ปัจจุบัน)

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นพระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ประสูติ ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต เมื่อวันเสาร์ที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๘ ทรงพระนามเดิมว่า สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดากิติวัฒนาดุลยโสภาคย์

ในด้านที่เกี่ยวกับดนตรีไทย ได้พระราชทานพระมหากรุณาธิคุณในการสนับสนุนวงการดนตรีไทยเป็นอย่างยิ่ง ทรงสนพระทัยเรียนและฝึกซ้อมดนตรีไทยมาแต่ครั้งยังทรงพระเยาว์ จนสามารถทรงดนตรีได้หลายประเภท อาทิ ซอด้วง ซออู้ จะเข้ ขลุ่ย ระนาด และฆ้อง รวมทั้งการขับร้องเพลงไทยด้วย และได้ทรงดนตรีไทยอย่างสม่ำเสมอตลอดมา เป็นผลให้ประชาชนคนไทยทุกรุ่นทุกวัยคอยติดตามชื่นชมในพระจริยาวัตร และพลอยชื่นชมในดนตรีไทยยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียน นิสิต และนักศึกษาได้ให้ความสนใจในด้านดนตรีไทยเป็นการดำเนินรอยตามพระยุคลบาท

ในด้านการประพันธ์ ได้ทรงพระราชนิพนธ์บทร้องเพลงไทยไว้เป็นจำนวนมาก อาทิ บทร้องเพลงลมพัดชายเขาเถา ตับเพลงลมพัดชายเขา กล่อมนารี และสร้อยเพลง เพลงพระราชนิพนธ์เต่าเห่ อันเป็นเพลง

กล่อมเด็กและสอนเด็กให้มีคุณธรรมดีงาม เพื่อจะได้เป็นคนดีต่อไปในภายภาคหน้า บทเพลงพระราชนิพนธ์ ไทยดำเนินดอย และเพลงลาวรวม 3 เพลง คือ เพลงปลาทอง อกทะเล และเต่ากินผักบุ้ง และยังมีเพลงอื่น ๆ อีกเป็นอันมาก ทำให้วงการดนตรีไทยมีบทเพลงไพเราะเพิ่มพูนขึ้น

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระราชปณิธาน ที่จะปลูกฝังเยาวชนไทยให้มีความรักในดนตรีไทย อันเป็นศิลปะประจำชาติ นอกจากจะพระราชทานเครื่องดนตรีให้แก่สถาบันและโรงเรียนต่าง ๆ แล้ว ยังได้พระราชทานเทปเพลงไทย สำหรับบรรเลงเวลาเด็กนักเรียนอนุบาลนอนกลางวัน เพื่อให้เด็กเล็ก ๆ เหล่านั้นเกิดความคุ้นเคยกับเสียงดนตรีไทยตั้งแต่ยังเล็ก

วงการดนตรีไทยยกย่องสรรเสริญพระเกียรติคุณเป็นอย่างยิ่ง ทรงเป็นสมเด็จเจ้าฟ้าหญิงพระองค์แรกในกรุงรัตนโกสินทร์ที่เสด็จร่วมวงบรรเลงและขับร้องเพลงไทยร่วมกับประชาชนอย่างไม่ถือพระองค์ ทำให้เกิดความชื่นชมและความจงรักภักดีเพิ่มพูนขึ้นเป็นลำดับจนเป็นที่กล่าวขวัญว่า "ทรงเป็นดวงประทีปแห่งวงการดนตรีไทย"

๒๐. พระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าอาทรทิพยนิภา

(พ.ศ. ๒๔๓๒-๒๕๐๑)

เสด็จพระองค์อาทร ฯ ทรงเป็นพระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ และเจ้าจอมมารดาชุ่ม (สกุล ไกรฤกษ์) ประสูติเมื่อวันที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๓๒ โปรดดนตรีมาแต่ยังทรงพระเยาว์ เมื่อทรงพระเจริญขึ้นก็ทรงหัดดนตรีไทย และโปรดให้พระประยูรญาติ รวมทั้งข้าหลวงในพระองค์หัดด้วย จนสามารถรวมเป็นวงมโหรีหญิงได้สมัยเมื่อประทับอยู่ในวังสวนสุนันทา ประมาณ พ.ศ. ๒๔๕๕–๒๔๖๐ โดยมีเจ้าเทพกัญญาบูรณพิมพ์เป็นครูผู้สอน

นอกจากจะมีการเล่นมโหรีเครื่องสายในพระตำหนักแล้ว ยังมีการหัดละครให้เด็ก ๆ โดยมีคุณจอมมารดาเขียน ในรัชกาลที่ ๔ เป็นผู้ฝึกหัด และได้เคยบรรเลง และแสดงในงานวันประสูติของ พระราชวงศ์ต่าง ๆ เสมอมา

เสด็จพระองค์อาทร ฯ ทรงหยุดเล่นดนตรีและละครมาตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้เสด็จออกจากสวนสุนันทามาประทับ ณ วังส่วนพระองค์ ที่ถนนราชวิถี สิ้นพระชนม์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๑ พระชนมายุได้ ๖๘ พรรษา.

๒๑. พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าเฉลิมเขตรมงคล

(พ.ศ. ๒๔๓๕-๒๕๐๐)

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเฉลิมเขตรมงคล ทรงเป็นพระธิดาในสมเด็จเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุ์วงศ์วรเดช กับหม่อมแม้น ประสูติเมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๓๕ และทรงเป็นพระชายาในสมเด็จเจ้าฟ้ากรมหลวงลพบุรีราเมศร์ ทรงมีโอรสเป็นที่รู้จักกันดีในวงการบันเทิงธุรกิจคือ พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล เฉลิมพลทิฆัมพร และอนุสรณ์มงคลการ

พระองค์หญิงเฉลิมเขตร ฯ ทรงคุ้นเคยกับการละครและดนตรีมาตลอดพระชนมชีพ ตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ พระบิดาคือ สมเด็จวังบูรพา ก็ทรงเป็นเจ้าของวงดนตรีที่มีชื่อเสียง ควบคุมวงโดย จางวางศร ศิลปบรรเลง ซึ่งต่อมาได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น หลวงประดิษฐ์ไพเราะ วังบูรพาอันเป็นวังที่ประทับนั้น เปรียบเหมือนสถาบันการดนตรีที่ยิ่งใหญ่แห่งหนึ่งในสมัยรัชกาลที่ ๕ และรัชกาลที่ ๖ รองมาจากกรมมหรสพของหลวง การแสดงละครและดนตรีในวังบูรพา ฯ และการประชันวงตามสถานที่ต่าง ๆ ในยุคนั้น โดยเฉพาะในวังต่าง ๆ เป็นที่เชิดหน้าชูตา และเป็นที่สนพระทัยโดยตลอดมา

พระองค์เจ้าอนุสรณ์มงคลการ ได้ทรงนิพนธ์ไว้ในหนังสืออนุสรณ์งานพระเมรุของพระองค์หญิงเฉลิมเขตร ฯ ว่า "แม่โปรดดนตรีและละครมาก่อนข้าพเจ้าเกิด ทรงจัดบรรดาข้าหลวงเล่นดนตรีและแสดงละครแบบต่าง ๆ จนหลายคนได้กลายเป็นนักดนตรีและละครอาชีพถึงขั้นมีชื่อเสียงในขั้นต่อมา เมื่อท่านติดตามพระสวามีคือบิดาของข้าพเจ้า ซึ่งดำรงตำแหน่งอุปราชมณฑลภาคใต้ แม่ได้ตามเสด็จไปประทับที่สงขลาด้วย ความไม่สะดวกต่าง ๆ ไม่อำนวยให้ทรงละครได้ จึงสนพระทัยดนตรีฝึกฝนมากขึ้น ทรงซอด้วงได้ไพเราะได้มีครูมาถวายการสอน อาทิ หลวงประดิษฐ์ไพเราะ ครูสังวาลย์ กุลวัลกี หลวงไพเราะเสียงซอ และอื่น ๆ วงดนตรีส่วนพระองค์นี้ มีทั้งเครื่องสายและมโหรี บรรเลงทั้งในวังของพระราชวงศ์ชั้นผู้ใหญ่ จนถึงออกงานภายนอก เช่น บรรเลงที่โรงภาพยนตร์เฉลิมกรุงและสถานทูต"

เมื่อสมเด็จเจ้าฟ้ากรมหลวงลพบุรีราเมศร์ สิ้นพระชนม์ในปี พ.ศ. ๒๔๖๖ แล้ว ยังทรงใช้เวลาว่างทรงดนตรีและเล่นละครอยู่เป็นประจำ ในวันคล้ายวันประสูติ จะมีศิลปินโขนละคร และดนตรีมาร่วมชุมนุมกันราวกับมีงานมหกรรม ชาวบ้านร้านตลาดที่อยู่ใกล้วังก็เข้ามาชมการแสดงในวังได้โดยมิได้ทรงหวงห้าม การละครได้ขยายตัวขึ้นมาก ถึงลงทุนสร้างโรงละครและสร้างเครื่องแต่งตัวเป็นการใหญ่ ครูละครที่เข้ามาควบคุมได้แก่ คุณหญิงเทศ นัฏกานุรักษ์ ครูผัน โมรากุล และครูหมัน ครูละมุล เป็นต้น ทรงตั้งชื่อคณะนี้ว่า คณะชูนาฏดุริยศิลป์ ละครของท่านกว่าจะลงโรงก็หลังเวลาสองยามแล้ว และเลิกแสดงในเวลารุ่งสว่าง บางครั้งเล่นติดต่อกันเป็นเวลาถึงหลายสัปดาห์ จนเป็นที่เลื่องลือกันว่า ละครพระองค์หญิงเฉลิมเขตร ฯ เครื่องก็งาม ฉากก็สวย ดนตรีก็ไพเราะ และยังมีศิลปินเกือบทุกแขนง ทั้งศิลปินอาชีพ และศิลปินบรรดาศักดิ์เข้ามาร่วมวงด้วยเป็นประจำ

ในด้านการประพันธ์ นอกจากจะทรงดัดแปลงแก้ไขบทละครต่าง ๆ สำหรับแสดงในวังเป็นการส่วนพระองค์แล้ว ยังได้ทรงนิพนธ์บทละครเรื่อง ปันหยีมิสาหรัง จากเรื่องอิเหนาฉบับภาษามาลายู ซึ่งสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต ทรงแปลเป็นภาษาไทยไว้แล้วนั้น นับเป็นละครที่แปลกทั้งกระบวนรำ การแต่งกาย และการขับร้อง เป็นละครที่มีความยาวถึง ๖๑ ฉาก ในปี พ.ศ. ๒๔๙๕ ได้ทรงนำบทประพันธ์เรื่อง รุ่งฟ้าดอยสิงห์ ของนักเขียนชื่อ อรวรรณ (เลียว ศรีเสวก) มาจัดทำขึ้นเป็นบทละครพูดสลับรำ แสดงเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๗ อันเป็นละครที่มีความยาวถึง ๓๑ ฉาก ละครทั้ง ๒ เรื่องที่กล่าวนี้ เป็นละครที่โปรดปรานเป็นการส่วนพระองค์ยิ่งนัก

ในด้านการสนับสนุนนักดนตรีไทย ได้ทรงพระเมตตาประทานทรัพย์สินทำนุบำรุงครอบครัวนักดนตรีไทยเป็นจำนวนมาก ไม่ว่าใครจะเดือดร้อนเรื่องใดก็ตาม เมื่อไปขอเฝ้า ทรงทราบปัญหาต่าง ๆ แล้วจะได้รับพระกรุณาช่วยเหลือทุกรายไป นับว่าทรงเป็นองค์อุปถัมภ์ศิลปินดนตรีและนาฏศิลป์ไทยที่ยิ่งใหญ่พระองค์หนึ่ง

พระองค์เจ้าหญิงเฉลิมเขตรมงคล สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๒๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๐ พระชันษา ๖๕ ปี.

๒๒. พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าศิริรัตนบุษบง
(พ.ศ. ๒๔๔๘-ปัจจุบัน)

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศิริรัตนบุษบง ทรงเป็นพระธิดาพระองค์ใหญ่ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิตและหม่อมเจ้าประสงค์สม (ไชยยันต์) ประสูติ ณ วังบางขุนพรหม เมื่อวันที่ ๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๔๘.

ในด้านการดนตรีไทยนั้น พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศิริรัตนบุษบง ทรงสนพระทัยในการดนตรีมาแต่ครั้งยังทรงพระเยาว์ ทรงเรียนซอด้วงจากครูสังวาลย์ กุลวัลกี ซึ่งเป็นครูสอนประจำอยู่ที่วังบางขุนพรหม จนทรงสามารถร่วมวงบรรเลงเครื่องสายกับพระราชวงศ์พี่น้องได้เป็นอย่างดี ในสมัยรัชกาลที่ ๗ ได้ทรงร่วมวงเครื่องสาย เวลาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงดนตรีด้วยเป็นครั้งคราว นอกจากจะทรงดนตรีได้แล้วยังทรงเป็นนักฟังเพลงและนักวิจารณ์เพลง และโปรดทอดพระเนตรการแสดงนาฏศิลป์ไทยเป็นประจำ

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๓ หนึ่งปีก่อนที่จะมีการฉลองวันครบรอบ ๑๐๐ ปี วันประสูติของสมเด็จเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศิริรัตนบุษบง ได้ทรงริเริ่มให้มีการจัดตั้งห้องสมุดดนตรีขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย ทรงจัดรวบรวมเพลงพระนิพนธ์ของ สมเด็จ

เจ้าฟ้าบริพัตร ฯ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต เป็นปฐมฤกษ์โดย สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงสนับสนุนให้มีการบันทึกเสียงเพลง โดยวงโยธวาทิต และวงปี่พาทย์ไม้แข็งขึ้น ในความควบคุมของคุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรรณ อันเป็นเพลงชุดแรกที่นำมาเก็บไว้ในห้องสมุดนี้ ให้เป็นสมบัติของกลาง ต่อจากนั้น พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศิริรัตนบุษบง ได้ประทานเงินเพิ่มเติมในการก่อสร้าง โดยทรงเป็นประธานในการรวบรวมทุนนี้จากพระญาติและผู้ใกล้ชิดเป็นเงินกว่า ๑ ล้านบาท สร้างเป็นห้องสมุดถาวรขึ้นที่หอสมุดแห่งชาติ ให้ชื่อว่า ห้องสมุดดนตรีทูนกระหม่อมบริพัตร เปิดให้บริการแก่ประชาชนตั้งแต่วันที่ ๒๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๔ เป็นต้นมา นับว่าเป็นห้องสมุดดนตรีของประเทศไทยแห่งแรก เงินทุนที่ได้ประทานมานี้ ต่อมาได้จัดซื้ออุปกรณ์ต่าง ๆ รวมทั้งเทปแผ่นเสียง และหนังสือเพื่อให้บริการแก่ประชาชน มีทั้งเพลงไทยทุกประเภท และเพลงสากลนานาชนิด ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่การศึกษาค้นคว้าในเรื่องของการดนตรีเป็นอย่างยิ่ง นับว่าพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศิริรัตนบุษบง ทรงเป็นองค์อุปถัมภ์วงการดนตรีของชาติไทยที่สำคัญยิ่งพระองค์หนึ่ง

ใน พ.ศ. ๒๕๒๖ นี้ ทรงมีพระชนมายุ ๗๘ พรรษา ประทับอยู่ที่วังเลขที่ ๕๔๗/๑ ถนนเพชรบุรี กรุงเทพมหานคร.

๒๓. หม่อมเจ้าหญิงพิจิตรจิราภา เทวกุล

(พ.ศ. ๒๔๒๔-๒๔๖๖)

หม่อมเจ้าหญิงพิจิตรจิราภา เทวกุล เป็นพระธิดาองค์ที่ ๓ ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทววงศ์วโรปการ และหม่อมใหญ่ เทวกุล ณ อยุธยา ประสูติเมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๒๔ ทรงเรียนหนังสือไทยและอังกฤษในพระบรมมหาราชวังและโรงเรียนสุนันทาลัย จนจบชั้นมัธยมปีที่ ๕ ปรากฏว่ามีพระปรีชาสามารถสูงในทางอักษรศาสตร์จนพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เข้าไปเป็นครูสอนหนังสือ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ ในพระบรมมหาราชวัง ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๔๖ เมื่อพระชันษาได้ ๒๒ ปี

เมื่อสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ โปรดเกล้า ฯ ให้สร้างโรงเรียนราชินีขึ้น หม่อมเจ้าหญิงพิจิตรจิราภา ได้ทำหน้าที่เป็นครูในโรงเรียนนี้ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๙ และทำหน้าที่เป็นอาจารย์ใหญ่ ตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๐ เป็นต้นมา

หม่อมเจ้าหญิงพิจิตรจิราภา ได้ทรงสนับสนุนศิลปะและการดนตรีไทยเป็นอย่างยิ่ง ทรงริเริ่มใช้ดนตรีและนาฏศิลป์ไทยเป็นสื่อในการสอนจริยธรรมและวัฒนธรรมแก่นักเรียน โดยนิพนธ์บทร้องเพลงต่าง ๆ ไว้เป็นอันมาก อันเป็นบทร้องที่สอดแทรกคติธรรม และวัฒนธรรมไว้ในบทเพลง เหมาะสมกับวัยที่เด็กจะเรียนรู้ตามลำดับชั้นเรียน

นอกจากด้านอนุรักษ์ศิลปะวัฒนธรรมดนตรีไทยแล้ว ยังทรงริเริ่มแผนกอนุบาลทารกขึ้นเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๔๖๖ เปิดการอนุกาชาดขึ้นเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๔๖๕ และเริ่มสอนวิชาการเรือนในปี พ.ศ. ๒๔๘๐ สำหรับบทร้องเพลงพระนิพนธ์นั้นจะหาอ่านได้จากหนังสืออนุสรณ์ครบรอบ ๑๐๐ ปี หม่อมเจ้าหญิงพิจิตรจิราภา เทวกุล พิมพ์โดย กองเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย สำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ. ๒๕๒๔

หม่อมเจ้าหญิงพิจิตรจิราภา สิ้นชีพิตักษัยเมื่อวันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๖.

๒๔. ม.จ.พัฒนายุ ดิศกุล

(พ.ศ. ๒๔๔๐-๒๕๑๖)

หม่อมเจ้าพัฒนายุ ดิศกุล ทรงเป็นพระธิดาสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ และหม่อมลำดวน (วสันตสิงห์) ประสูติเมื่อวันที่ ๘ มกราคม พ.ศ. ๒๔๔๐ พระนามเดิมว่า ท่านหญิงเหลือ

เมื่อชันษา ๖ ขวบ ได้เสด็จเข้าไปอยู่ในวังหลวงที่พระตำหนักของพระอัครชายาเธอพระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์ อันเป็นสถานที่มีชื่อเสียงในการฝึกอบรมกุลธิดา สมัยรัชกาลที่ ๕ เพราะพระอัครชายา ฯ ทรงจัดให้มีการเรียนหนังสือ หัดดนตรี หัดการฝีมือ และการครัวเป็นอย่างดี จึงทรงคุ้นเคยกับดนตรีไทยมาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์

ในด้านที่เกี่ยวข้องกับการดนตรีนั้น ทรงสนพระทัยที่จะรวบรวมเพลงไทยต่าง ๆ ไว้ให้เป็นหมู่เหล่าในสมัยรัชกาลที่ ๗ ได้ทรงช่วยงานพระบิดา ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็นนายกราชบัณฑิตยสภา มีหน้าที่ในการรวบรวมหนังสือประวัติศาสตร์ วรรณคดี และศิลปะวัฒนธรรม นานาประการ ในปี พ.ศ. ๒๔๗๔ ดร.อาร์ อาสมิส เอกอัครราชทูตเยอรมันได้ติดต่อบริษัทแผ่นเสียงโอเดี้ยน (Odeon) เพื่อทำการบันทึกเสียงเพลงไทยเก็บไว้เป็นของราชบัณฑิตยสถาน ท่านหญิงเหลือทรงรับเป็นแม่กองในการบันทึกแผ่นเสียงครั้งนั้น โดยทรงรวบรวมสูจิบัตรการแสดง ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ จนถึงสมัยรัชกาลที่ ๗ มาจัดพิมพ์ขึ้นเป็นเล่มสำหรับเป็นแนวทางในการบันทึกเสียง

เมื่อจะเริ่มมีการบันทึกเสียงนั้น ได้จัดพิธีไหว้ครูขึ้นที่ท้องพระโรงวังวรดิศอันเป็นที่ประทับของสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงจัดการประสานงานทุกอย่างด้วยพระองค์เอง โดยมีสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ และสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ เป็นองค์ที่ปรึกษา ได้มีการจดโน้ตอย่างฝรั่งและฝึกซ้อมเป็นเวลาหลายเดือน จนซ้อมเข้าที่ดีแล้ว การบันทึกเสียงลงบนจานแบบขี้ผึ้งจึงได้เริ่มขึ้นที่พระที่นั่งอิศเรศราชานุสรณ์ (พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ) โดยเสด็จไปควบคุมการบันทึกเสียงด้วยพระองค์เองเป็นเวลาติดต่อกันแรมเดือน ทรงจดบันทึกรายชื่อนักดนตรีไทย ดนตรีสากล นักร้อง และบทเพลงที่ใช้ในการบันทึกเสียงนี้ไว้อย่างละเอียดถี่ถ้วน ปรากฏเป็นหนังสือที่ชื่อว่า "บทแผ่นเสียงของราชบัณฑิตยสภา" ซึ่งพิมพ์เป็นครั้งที่ ๒ ในงานพระราชทานเพลิงศพของท่านเองในปี พ.ศ. ๒๕๑๗

แผ่นเสียงราชบัณฑิตยสภาชุดนี้ มีอยู่ด้วยกันหลายชุด อาทิ ตับสมิงพระราม ตับนิทราชาคริต ตับนางซินเดอเรลา ตัวจูล่ง ตับขอมดำดิน ตับพระลอตามไก่ ตับพรหมมาศ ตับนารายณ์ปราบนนทุก ตับจันทกินรี ตับเรื่องพระยศเกตุ ตับเรื่องท้าวแสนปม ตับมโหรีเรื่องกากี และเพลงเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ อีกเป็นอันมาก นับได้ว่าเป็นการบันทึกแผ่นเสียงสำหรับเก็บไว้ในห้องสมุดของราชบัณฑิตยสภาเป็นครั้งแรกของประวัติศาสตร์การดนตรีไทย

แผ่นเสียงชุดนี้ ได้ส่งไปทำแผ่นยังประเทศเยอรมันนี และได้สั่งแผ่นตัวอย่างกลับมาเพียง ๓ ชุด ชุดหนึ่งทูลเกล้า ฯ ถวายสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ชุดหนึ่งเป็นของราชบัณฑิตยสภา และอีกชุดหนึ่งเป็นของท่านหญิงเหลือ โดยคาดว่าจะส่งตามมาเพื่อจำหน่ายแก่ประชาชน ก็พอดีเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ งานนี้จึงชะงักอยู่ชั่วระยะหนึ่งและขาดการติดต่อกับต่างประเทศไปเป็นเวลาหลายปี แผ่นเสียงชุดนี้จึงมิได้มีการบันทึกเพื่อเป็นการเผยแพร่ และได้สูญหายไปหมด ทั้งต้นฉบับที่อยู่ในประเทศเยอรมันนี ก็ถูกทำลายด้วยภัยจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ นับเป็นที่น่าเสียดายยิ่ง

หม่อมเจ้าพัฒนายุ ดิศกุล ถึงแก่ชีพิตักษัย เมื่อวันที่ ๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๖.

๒๕. ม.ร.ว.พันธ์ทิพย์ บริพัตร
(พ.ศ. ๒๔๕๒-ปัจจุบัน)

ม.ร.ว.พันธ์ทิพย์ บริพัตร เกิดเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๒ ในราชสกุลเทวกุล ได้เศกสมรสด้วย พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุมภฏพงษ์บริพัตร กรมหมื่นนครสวรรค์ศักดิพินิต (สิ้นพระชนม์แล้ว) ปัจจุบัน ม.ร.ว.พันธ์ทิพย์ บริพัตร เป็นเจ้าของวังสวนผักกาด อันเป็นสถาบันศิลปะที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งของประเทศ

ในด้านการดนตรีไทย ม.ร.ว.พันธ์ทิพย์ มีความสนใจในเรื่องของกลอง และจังหวะเพลงไทยเป็นพิเศษ ที่วังสวนผักกาดอันเป็นบ้านของท่านนั้นมีกลองอยู่เป็นอันมากตั้งแต่ขนาดใหญ่ หน้ากว้างประมาณ ๑ วา ไปจนกระทั่งถึงขนาดเล็ก จากประสบการณ์ของท่าน ท่านมีความเห็นว่า เทคนิคการตีกลองของนักดนตรีไทยนั้น เป็นศิลปะและวัฒนธรรมประจำชาติที่สูงส่ง จะหาศิลปะประเภทนี้ในประเทศอื่นเสมอเหมือนได้ยาก ด้วยเหตุนี้ท่านจึงได้จัดการให้มีการบันทึกเพลงไทยต่าง ๆ ที่ต้องใช้เทคนิคการตีกลองประกอบในลีลา และหน้าทับต่าง ๆ กันและจัดทำเป็นแผ่นเสียงขึ้น เรียกว่า Drum of Thailand

แผ่นเสียงชุดนี้ มีนักตีกลองคนสำคัญคือ นายบรรยงค์ โปร่งน้ำใจ เป็นผู้ตีกลองร่วมด้วยนักดนตรีจากบ้านพาทยโกศลหลายท่าน โดยมีคุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรรณ เป็นผู้ควบคุม

แผ่นเสียง Drum of Thailand ที่ ม.ร.ว.พันธ์ทิพย์จัดทำขึ้นนี้ มิได้นำออกจำหน่าย แต่นำออกเผยแพร่ผ่านทูตวัฒนธรรมต่าง ๆ ทั่วโลก และมอบให้ห้องสมุดดนตรีตามมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั้งในและนอกประเทศ นับเป็นการเผยแพร่ศิลปะวัฒนธรรมด้านดนตรีไทย ซึ่งควรแก่การบันทึกไว้.

๒๖. สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค)

(พ.ศ. ๒๓๕๑-๒๔๒๕)

สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ มีนามเดิมว่า ช่วง บุนนาค เป็นบุตรชายคนใหญ่ของ สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) และท่านผู้หญิงจันทร์ เกิดเมื่อวันศุกร์ที่ ๒๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๕๑

เป็นบุคคลผู้มีความสามารถมาก เป็นช่างไทยคนแรกที่สามารถต่อเรือกำปั่นแบบฝรั่งได้ ทั้งยังสนใจศึกษาภาษาอังกฤษอย่างมากด้วย รับราชการมีความดีความชอบมาก จึงได้เลื่อนบรรดาศักดิ์ขึ้นโดยลำดับจนถึงเป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดินในรัชกาลที่ ๕ ผู้มีอำนาจเต็มที่ถึงขั้นสั่งประหารชีวิตผู้กระทำความผิดขั้นอุกฤษฎ์ได้ และได้เป็นที่สมเด็จเจ้าพระยาเมื่อปีระกา พ.ศ. ๒๔๑๖

นอกจากงานบริหารแผ่นดินที่สำคัญยิ่งแล้ว ท่านยังส่งเสริมดนตรีและศิลปไทยแทบทุกประเภท นักดนตรีที่มีความสามารถในสังกัดวงดนตรี ณ จวนของท่าน มี ครูมีแขก ได้เป็นที่พระประดิษฐ์ไพเราะ ในเวลาต่อมา ครูทัดและจ่าเผ่นผยองยิ่ง (โคม) เป็นอาทิ ท่านจัดให้มีการประชันวงปี่พาทย์กันอยู่เสมอ ทำให้เกิดเพลงสำคัญมีความไพเราะ เป็นที่นิยมกันมาจนทุกวันนี้ คือ เพลงพระอาทิตย์ชิงดวง

สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ ถึงแก่พิราลัยในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม พ.ศ. ๒๔๒๕ รวมอายุได้ ๗๕ ปี จวนของท่านปัจจุบันนี้คือ วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.

๒๗. เจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง (เพ็ง เพ็ญกุล)

(พ.ศ. ๒๓๖๔-๒๔๓๘)

เจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง มีชื่อเดิมว่า เพ็ง เป็นข้าหลวงเดิมในรัชกาลที่ ๔ โดยได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็กในพระองค์มาตั้งแต่อายุ ๑๒ ปี ซึ่งขณะนั้นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวยังทรงผนวชอยู่ (ในสมัยรัชกาลที่ ๓) เมื่อเสด็จเถลิงราชสมบัติแล้ว นายเพ็งได้รับราชการใกล้ชิดเบื้องพระยุคลบาท ทรงยกย่องไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในพระราชสาส์นว่าเป็นพระราชบุตรเลี้ยงในพระองค์ รับราชการจนได้เป็นที่ จมื่นสรรเพชรภักดีออกไปเจริญพระราชไมตรีถึงราชสำนักควีนวิกตอเรียแห่งประเทศอังกฤษ กลับมาแล้วพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น พระยาบุรุษรัตนราชพัลลภ ต่อมาในรัชกาลที่ ๕ ได้เลื่อนขึ้นเป็นพระยาราชสุภาวดี สมุหพระสุรัสวดี และเป็นเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง ตำแหน่งเสนาบดีที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน ในปี พ.ศ. ๒๔๑๗

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดนตรีนั้น แรกทีเดียวท่านเป็นผู้รักดนตรีและนาฏศิลป์จนถึงมีวงปี่พาทย์และคณะละครในบ้านของท่านซึ่งอยู่ที่ท้ายวังหลวง (ใกล้ประตูนกยูง ซึ่งออกไปสู่ตำบลท่าเตียน) วงปี่พาทย์ของท่านมีความสามารถดีจนพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงขอแรงมาช่วยงานหลวงเป็นนิจ แต่ยังสืบไม่ได้ชัดเจนว่ามีท่านครูดนตรีผู้ใดเป็นหัวหน้าควบคุมอยู่

ในด้านการละครนั้น ละครเจ้าพระยามหินทร์ ฯ มีชื่อเสียงมากมาก่อนละครของกรมพระนราธิป–ประพันธ์พงศ์ เหตุที่ประชาชนนิยมเพราะท่านสนใจในเรื่องเครื่องแต่งตัวละครมากเป็นพิเศษ นอกจากจะแต่งตัวงามด้วยอุปกรณ์ราคาแพงมากแล้ว ยังแต่งตัวเข้ากับเรื่องราวทำให้เห็นสมจริงยิ่งกว่าละครในอดีตครั้งต้นกรุงรัตนโกสินทร์ กล่าวคือ ละครไทยสมัยรัชกาลที่ ๑ ถึงต้นรัชกาลที่ ๔ นั้น มีกฎมณเฑียรบาลบังคับว่าละครในต้องเป็นของหลวงและใช้ผู้หญิงเล่นล้วน ๆ ละครนอกใครจะเล่นก็ได้ แต่ตัวแสดงต้องเป็นชายล้วน มาถึงสมัยรัชกาลที่ ๔ ทรงอนุญาตให้คนสามัญเล่นละครผู้หญิงได้ เจ้าพระยามหินทร์ ฯ จึงริเริ่มละครชายจริงหญิงแท้ขึ้นก่อน เวลาเล่นเรื่องมอญก็แต่งตัวเป็นมอญสวยงาม เล่นเป็นชาติใดภาษาใดก็แต่งกายงามเป็นพิเศษตามชาตินั้น ๆ จึงเกิดเป็นแบบอย่างของ "ละครพันทาง" ขึ้น เรียกกันว่า "ละครเจ้าพระยามหินทร์" ดูเหมือนว่าจะหรูหราสิ้นเปลืองมากอยู่

เจ้าพระยามหินทร์ ฯ มีภรรยาหลายคน บุตรีที่มีชื่อเสียง คือ เจ้าจอมมารดามรกฎ ในรัชกาลที่ ๕ ซึ่งเป็นเจ้าจอมมารดาของพระองค์เจ้าจุฑารัตนราชกุมารี และกรมหมื่นพิไชยมหินทโรดม (ผู้ทรงนิพนธ์เพลงลาวดวงเดือน) นักดนตรีของเจ้าพระยามหินทร์ ฯ รุ่นเล็ก ๆ หลายคนที่ต่อมาได้เป็นนักดนตรีของกรมหมื่นพิไชยมหินทโรดมด้วย อาทิ ครูปั้น บัวทั่ง ส่วนบุตรชายที่มีชื่อเสียงเท่าที่ค้นได้ มีสองคน คนหนึ่งรับราชการเป็นที่ พระอภัยพลรบ (พลอย เพ็ญกุล) อีกคนหนึ่งชื่อนายบุศย์ เป็นเจ้าของละครคณะ "บุศยมหินทร์" ซึ่ง

ได้ออกไปแสดงถึงทวีปยุโรปในสมัยปลายรัชกาลที่ ๕ แต่ไม่สู้จะประสบความสำเร็จนัก แบบอย่างละครเจ้าพระยามหินทร์ ฯ ที่ว่าแต่งตัวงามเป็นพิเศษนี้ เชื่อกันว่าตกทอดมาถึงละครของพระองค์เจ้าหญิงเฉลิมเขตรมงคล ซึ่งนิยมการแต่งตัวงามหรูหราเช่นเดียวกัน

เจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง ถึงแก่อสัญกรรมเมื่อวันที่ ๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๗.

๒๘. เจ้าพระยานรรัตนราชมานิต (โต มานิตยกุล)

(พ.ศ. ๒๓๘๓-๒๔๕๔)

เจ้าพระยานรรัตนราชมานิต นามเดิมว่า โต เกิดในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๓ เมื่อปีชวด พ.ศ. ๒๓๘๓ บิดาของท่านเป็นมหาดเล็กคนสนิทในสมเด็จพระบรมราชมาตามหัยยิกาเธอ (ยาย) ในรัชกาลที่ ๕

เจ้าพระยานรรัตนราชมานิตรับราชการตั้งแต่เป็นมหาดเล็กหุ้มแพร จนได้เป็นจางวางมหาดเล็ก ท่านได้เป็นเจ้ากรมกำกับช่างทองของหลวงจนได้เป็นผู้บัญชาการกรมพระสุรัสวดี เป็นผู้จัดการตั้งกองตระเวนลำน้ำ จนปี ๒๔๘๓ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นเจ้าพระยานรรัตนราชมานิต

ท่านเป็นผู้มีรสนิยมในการบันเทิง โดยเฉพาะด้านดนตรีและละครไทย ที่บ้านของท่านมีโรงละคร คณะละครและวงปี่พาทย์ที่เข้มแข็งมากที่สุดวงหนึ่ง ในสมัยรัชกาลที่ ๔ ต่อรัชกาลที่ ๕ ท่านสามารถเล่นดนตรีไทยได้บ้าง แต่ไม่ถึงขั้นฝีมือยอดเยี่ยม ท่านเป็นคนรู้ทางเพลงกระบวนรำ สามารถควบคุมนักแสดงและนักดนตรีได้อย่างดี

ภรรยาของท่านคือ หม่อมผิว เป็นผู้มีฝีมือสีซอสามสายเป็นเยี่ยม มีศิษย์คนสำคัญคือ เจ้าเทพกัญญา บูรณพิมพ์ ทางซอสามสายของท่านตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน

เจ้าพระยานรรัตนราชมานิต ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๕๔ สิริอายุได้ ๗๑ ปี.

๒๙. เจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ (ม.ร.ว.หลาน กุญชร)

(พ.ศ. ๒๓๘๕-๒๔๖๖)

เจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ เกิดเมื่อวันพฤหัสบดี เดือนอ้าย ขึ้น ๗ ค่ำ ปีชวด พ.ศ. ๒๓๘๕ มีนามเดิมว่า ม.ร.ว.หลาน กุญชร เป็นโอรสพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสิงหนาทราชดุรงค์ฤทธิ์ และหม่อมสุด

เริ่มรับราชการในตำแหน่งมหาดเล็ก มีความสามารถเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมาก ได้ว่าราชการกำกับกรมมหรสพ กรมหุ่น กรมรถ และกรมม้า โดยเฉพาะกรมม้านั้น ตระกูลของท่านได้ว่าราชการกรมนี้ติดต่อกันมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๒ ต่อมาได้เป็นพระอภิบาลสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ ฯ ได้ออกไปเจริญพระราชไมตรีกับประเทศแถบยุโรป และได้รับพระสุพรรณบัตร เป็นเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๔๔

การละครและดนตรีไทยในวังบ้านหม้อ ของท่านเจ้าพระยา ฯ มีความเจริญมาก ประกอบกับท่านเป็นเจ้ากรมมหรสพอยู่ด้วย จึงมีโอกาสอุปการะและสนับสนุนนักดนตรี นักร้อง และตัวละครให้รุ่งเรืองได้อย่างดี ที่มีชื่อเสียงมากได้แก่ นายสิน สินธุนาคร (ต่อมาย้ายไปอยู่วงดนตรีของ กรมหลวงชุมพรเขตรอุดมศักดิ์) พระประดิษฐ์ไพเราะ (ตาด) นายศุข ดุริยประณีต และนักร้องชั้นครู เช่น หม่อมจันทร์ หม่อมเนย หม่อมมาลัย หม่อมเจริญ หม่อมคร้าม ซึ่งล้วนแต่เป็นหม่อมในเจ้าพระยาเทเวศร์ ฯ ทั้งสิ้น และแม่เป้า วัชโรบล

พ.ศ. ๒๔๓๗ ได้ร่วมงานกับสมเด็จกรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ จัดการแสดงแบบคอนเสิร์ทเป็นครั้งแรกในเมืองไทย ผลงานอื่น ๆ ที่ทำร่วมกับสมเด็จกรมพระยานริศ ฯ คือกำเนิดละครดึกดำบรรพ์ มีโรงละครในบริเวณวังบ้านหม้อสำหรับแสดง ละครนานาชนิด ทำให้มีการแต่งเพลงตับต่าง ๆ เพื่อประกอบการแสดงโขนละคร อาทิ ตับนาคบาศ นางลอย พรหมมาศ จูล่ง อิเหนาตอนไหว้พระและชมศาล อีแมน พระลอ (ก่อนของกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์) นอกจากจะจัดให้มีการแสดงโขนละครในวังแล้ว ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๔๐–๒๔๔๖ วังบ้านหม้อ ยังเป็นสถานที่อัดแผ่นเสียงเพลงไทยด้วย

เจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์นั้น ถึงแม้จะมีภรรยามาก แต่ก็ยกย่องเสมอกันหมด บุตรธิดาของท่านที่มีชื่อเสียงและสนับสนุนดนตรีไทยอยู่เสมอ คือ ม.ล.ขาบ ม.ล.เฉลิม กุญชร ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ และ ม.ล.บุบผา นิมมานเหมินทร์ เจ้าของนามปากกา "ดอกไม้สด"

เจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ ถึงแก่อสัญกรรม เมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๕.

๓๐. เจ้าพระยาธรรมาธิกรณาธิบดี (ม.ร.ว.ปุ้ม มาลากุล)

(พ.ศ. ๒๔๐๒-๒๔๘๕)

เจ้าพระยาธรรมาธิกรณาธิบดี (ม.ร.ว.ปุ้ม มาลากุล) เป็นโอรสของพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าขจรจรัสวงศ์ กรมหมื่นปราบปรปักษ์ และหม่อมทับ เป็นหลานทวดของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้า–นภาลัย รับราชการอยู่ในกรมมหาดเล็กมาตั้งแต่สมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีความรู้ความสามารถในกิจการแห่งราชสำนักดีมาก ได้เป็นที่พระยาอนุรักษ์ราชมณเฑียร ต่อมาในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงวัง และตำแหน่งอธิบดีกรมศิลปากรอีกตำแหน่งหนึ่งด้วย (ขณะนั้นวงพิณพาทย์หลวงขึ้นอยู่กับ กรมมหรสพ กระทรวงวัง มิใช่กรมศิลปากร) ด้วยตำแหน่งหน้าที่ของท่านในขณะนั้น ทำให้สามารถให้ความอุปการะแก่นักดนตรีได้เป็นอย่างดี โดยจัดให้นายทหารแตรซึ่งทำหน้าที่เป่าแตรในความควบคุมของท่านมีโอกาสฝึกซ้อมดนตรีไทยเพิ่มขึ้นอีกแขนงหนึ่ง วงดนตรีของท่านเกิดในราว พ.ศ. ๒๔๖๐–๒๔๖๒ ครูทรัพย์ นุตสถิตย์ เล่าว่า ได้เข้าไปร่วมในวงดนตรีนี้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๒ และเป็นวงที่มีฝีมือดีมากที่สุดวงหนึ่งในขณะนั้น มีพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) เป็นผู้ควบคุมวงและฝึกซ้อม เคยส่งวงดนตรีเข้าประชันในงานครั้งสำคัญ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๖ ณ วังบางขุนพรหม

นักดนตรีในสังกัดของท่านล้วนแต่เป็นผู้สืบทอดดนตรีไทย เป็นครูคนสำคัญต่อมาในวงการดนตรีไทยทั้งสิ้น เช่น พระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) ครูทรัพย์ นุตสถิตย์ ครูเทียบ คงลายทอง ครูสอน วงฆ้อง ครูมิ ทรัพย์เย็น ครูอรุณ กอนกุล อาจารย์เจริญใจ สุนทรวาทิน และครูคงศักดิ์ คำศิริ เป็นต้น

โดยส่วนตัวของท่านเองนั้น สามารถบรรเลงเปียนโนได้ ท่านถึงแก่อสัญกรรมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕.

๓๑. ศาสตราจารย์อาภรณ์ กฤษณามระ

(พ.ศ. ๒๔๔๖-๒๕๑๕)

นายอาภรณ์ กฤษณามระ เป็นบุตรชายคนหัวปีของ พระยาราชธนพิทักษ์ (สังข์ กฤษณามระ) และคุณหญิงแสง มีน้องร่วมบิดามารดา และเป็นบุคคลสำคัญคือ พระยาไชยยศสมบัติ (เสริม) และขุนกฤษณามร–วิสิฐ (วิสิทธิ์) โดยทั่วไปแล้ว มีผู้รู้จักนายอาภรณ์ กฤษณามระ ในฐานะนายธนาคารผู้มีชื่อเสียงของประเทศไทย ทั้งนี้เพราะท่านสำเร็จวิชาพาณิชยศาสตร์บัณฑิต เกียรตินิยมอันดับ ๑ จากสหรัฐอเมริกา และได้เริ่มทำงานในธนาคารไทยพาณิชย์มาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๓ ในปี พ.ศ. ๒๔๘๗ ได้ดำรงตำแหน่งกรรมการผู้จัดการใหญ่

ธนาคารไทยพาณิชย์ และดำรงตำแหน่งนั้นต่อมาเป็นเวลาถึง ๒๘ ปี รวมเวลาทำงานในธนาคารไทยพาณิชย์ถึง ๔๒ ปี

ในวงการศึกษา ท่านได้เป็นศาสตราจารย์สอนวิชาการธนาคารพาณิชยศาสตร์และการบัญชี ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รวมทั้งได้เป็นคณบดีคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชีของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยด้วย

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดนตรีนั้น นายอาภรณ์ กฤษณามระ เป็นผู้ที่รักและสนใจดนตรีไทยมาก สามารถเล่นดนตรีไทยเฉพาะเครื่องสายได้เป็นอย่างดี และเมื่อมีเวลาว่างท่านก็มักจะชักชวนเพื่อนฝูงมาร่วมบรรเลงดนตรีไทยที่บ้านของท่านเป็นประจำ

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๗ ท่านได้ก่อตั้งวงดนตรีดาราภรกฤษณาขึ้นที่บ้านของท่าน โดยมีครูประเวช กุมุท เป็นผู้ฝึกซ้อม ตัวท่านเองเป็นผู้สีซอด้วง และมีผู้ร่วมวงซึ่งเป็นเพื่อนฝูงและเจ้าหน้าที่ในธนาคารไทยพาณิชย์ จัดขึ้นเป็นวงมโหรี นำออกบรรเลงทั้งทางวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ ระยะหลังนี้ได้มีครูรัศมี คงลายทอง เข้ามาช่วยเหลือด้านปี่พาทย์ จึงทำให้วงมโหรีมีกำลังเข้มแข็งยิ่งขึ้น มีการเพิ่มจำนวนสมาชิก และเครื่องดนตรีขึ้น จนกลายเป็นวงขนาดใหญ่ ในที่สุดก็ได้ตั้งวงอังกะลุงขึ้นอีกวงหนึ่งด้วย

ผลงานของวงดนตรีดาราภรกฤษณา นอกจากจะออกอากาศทางโทรทัศน์และวิทยุกระจายเสียงในกรุงเทพ ฯ แล้ว ยังได้มีการส่งเทปไปออกรายการตามสถานีต่าง ๆ ในส่วนภูมิภาค อาทิ จังหวัดขอนแก่น ลำปาง เชียงใหม่ หาดใหญ่ ยะลา และยังแสดงให้ประชาชนได้ชมเป็นรายการสด ณ สวนอัมพร และสังคีตศาลา เป็นประจำ ทั้งนี้เป็นการสนับสนุนโดยส่วนตัวของ นายอาภรณ์ กฤษณามระ มิได้ใช้รายจ่ายของธนาคารไทยพาณิชย์แต่อย่างใด

นายอาภรณ์ กฤษณามระ สมรสกับหม่อมหลวงแสงโสม ดารากร เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๓ มีบุตร ๒ คน คือ นายอุภาสี และนายนะเพ็งพาแสง กฤษณามระ ท่านถึงแก่กรรมด้วยโรคหัวใจวาย เมื่อวันที่ ๒๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๕.

๓๒. นาย ต.เง็กชวน

(พ.ศ. ๒๔๓๒-๒๕๑๓)

นาย ต.เง็กชวน หรือ เตีย ธันวารชร เป็นบุตรนายยิ่งเกี๊ยด และนางเหลี่ยม เกิดเมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๓๒ ที่จังหวัดฉะเชิงเทรา เมื่ออายุ ๑๗ ปี ได้เข้ามารับจ้างทำงานในกรุงเทพ โดยทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุมนำภาพยนตร์ออกฉายเร่ในโรงภาพยนตร์ต่าง ๆ และตามต่างจังหวัด มีความสามารถจนได้เป็นผู้จัดการ

โรงภาพยนตร์ บางรัก บางกระบือ และบางลำภู เป็นผู้มีความขยันหมั่นเพียร ได้ลงทุนเปิดร้านขายของเบ็ดเตล็ดที่สี่แยกบางลำภูเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๒ และเริ่มงานบันทึกแผ่นเสียงไทยออกจำหน่ายในปี พ.ศ. ๒๔๖๘

นาย ต.เง็กชวน เป็นผู้รักศิลปะดนตรีไทย และเป็นผู้ที่ได้พยายามผลิตแผ่นเสียงเพลงไทยด้วยตนเอง โดยมิต้องอาศัยหน้าตราของฝรั่ง ซึ่งต้องใช้เวลาหลายปีกว่าจะประสบความสำเร็จ และมีตราแผ่นเสียงของตนเอง คือตรากระต่ายออกจำหน่ายได้

นาย ต.เง็กชวน ได้พยายามเลือกศิลปินเพลงไทยมาบันทึกเสียงเพลงไทยทุกประเภท มีทั้งเพลง ๓ ชั้น เพลงตับ เพลงโหมโรง ปี่พาทย์ เครื่องสาย เครื่องสายผสมแตรวง เพลงพื้นเมือง เช่น ซอเชียงใหม่ เพลงฉ่อย หนังตะลุง ลิเก ลำตัด และอื่น ๆ เป็นผลให้ศิลปะดนตรีไทยเจริญก้าวหน้าอย่างมากมาย แม้ว่าบางครั้งการทำงานจะประสบปัญหาในการติดต่อต่างประเทศ และการเอารัดเอาเปรียบจากบริษัทต่างประเทศ ท่านก็ยังอดทนและประคับประคองกิจการของท่านมาได้ตลอดรอดฝั่ง จนถึง พ.ศ. ๒๔๘๐ ท่านก็ประสบปัญหาเกี่ยวกับเรื่องลิขสิทธิ์การบันทึกแผ่นเสียงขึ้นมาอีก อันเป็นปัญหาหนักที่ไม่เคยมีมาก่อนถึงกับการค้าแผ่นเสียงขาดทุน แต่ท่านก็อดทนและต่อสู้มาโดยตลอด โดยอาศัยการค้าอย่างอื่นเข้ามาช่วย

บริษัทห้างแผ่นเสียงตรากระต่ายของ นาย ต.เง็กชวน นับเป็นบริษัทแผ่นเสียงเพลงไทยแห่งแรกที่บันทึกเพลงไทยสากล แม้จะมีคู่แข่งกับบริษัทอื่น ๆ อีกหลายบริษัท ก็ยังสามารถดำเนินกิจการต่อมาได้ จนถึงสมัยรัชกาลปัจจุบัน

นอกจากจะเป็นผู้ผลิต และจำหน่ายแผ่นเสียงแล้ว ยังสามารถแต่งบทร้องเพลงไทย โดยมอบหมายให้ครูเหนี่ยว ดุริยพันธุ์ เป็นผู้ขับร้อง เพลงนั้นมีชื่อว่าปลาทองของข้าเอ๋ย โดยใช้นามปากกาว่า ธนูงาม นาย ต. เง็กชวนได้รับพระราชทานนามสกุล "ธันวารชร" จากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๓ และดำเนินกิจการค้าแผ่นเสียงมาจนกระทั่งถึงแก่กรรม เมื่อวันที่ ๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๓ รวมอายุได้ ๘๑ ปี.

๓๓. นายเสริม ศาลิคุปต

(พ.ศ. ๒๔๔๑-๒๕๒๗)

เป็นบุตรพระยาวิสูตรเกษตรสิน และ คุณสรอย (สกุลเดิม เสรีบุตร) เกิดที่บ้านข้างวัดนวลนรดิศ เมื่อวันที่ ๒๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๔๑ และเป็นนักเรียนเก่าราชวิทยาลัย รับราชการในกรมที่ดินมาโดยตลอด จนเกษียณอายุเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๑ ตำแหน่งสุดท้ายคือ รองอธิบดีกรมที่ดิน

คุณเสริม ศาลิคุปต มิใช่นักดนตรี แต่เป็นนักฟังเพลง และเป็นผู้ส่งเสริมอนุรักษ์ดนตรีไทยคนสำคัญ เริ่มคลุกคลีกับวงการดนตรีไทยมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๖ โดยเริ่มตั้งวงเครื่องสายออร์แกนขึ้นเป็นครั้งแรก ในกรมที่ดิน อันเป็นหน่วยราชการแห่งแรกที่มีวงดนตรีไทยบรรเลงโดยนักดนตรีสมัครเล่นที่เป็นข้าราชการ อาทิ นายศรี คูตานนท์ นายพร้อม พิมพ์สวัสดิ์ นายชั้น สุนทรมาลัย นายประสาน วิริยศิริ นายไพรัช วรมนตรี นายสกุล วรดิถี และนายพักตร์ โตสง่า เป็นต้น

ต่อมาเมื่อเกษียณอายุในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ แล้ว ได้ก่อตั้งวงดนตรี "เสริมมิตรบรรเลง" มีนักดนตรีประจำหลายคนล้วนแล้วแต่มีชื่อเสียงและมีฝีมือดี อาทิ ร.อ.ชิต แฉ่งฉวี เบญจรงค์ ธนโกเศศ รำพึง โปร่งแก้วงาม นายบัว เชียงตัน นายจำนงค์ ส่งศรีวัฒน์ นายจำลอง อิศรางกูร ณ. อยุธยา ถึง พ.ศ. ๒๕๑๑ จึงได้ครูเฉลิม บัวทั่ง มาเป็นหัวหน้าวงแล้วขยายวงดนตรี มีทั้งเครื่องสายผสม วงปี่พาทย์ไม้นวมและมโหรี ฯลฯ เป็นเวลาติดต่อกันมาถึงปัจจุบัน

นายเสริม ศาลิคุปต ได้ชื่อว่าเป็นผู้สนับสนุนดนตรีไทยอย่างจริงจัง เป็นเวลากว่า ๓๐ ปี โดยลงทุนส่วนตัวสร้างห้องบันทึกเสียงไว้ในบ้าน ใช้อุปกรณ์การบันทึกเสียงทันสมัยและเริ่มบันทึกเพลงไทยระบบแยกเสียงสเตอริโอโฟนิคเป็นรายแรก การบันทึกมิได้ทำเพื่อการค้าเลย แต่เก็บไว้เป็นห้องสมุดดนตรีส่วนตัวเป็นเทปหลายพันม้วน ซึ่งจัดได้ว่าเป็นเทปมาตรฐาน เพราะบันทึกเสียงอย่างดีไม่มีผิดพลาด

ในด้านการเผยแพร่ ท่านได้เริ่มงานออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียง ท.ท.ท.เป็นประจำมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๑ และทางวิทยุ จ.ส. เป็นประจำ ผลงานของท่านเป็นที่ยอมรับ ในความมีระเบียบแบบแผนและยึดมั่นในหลักการดนตรีไทย งานของท่านบางส่วนได้มอบให้เป็นสมบัติของห้องสมุดดนตรีทูนกระหม่อมบริพัตร

วงดนตรีเสริมมิตรบรรเลง เป็นที่เกิดเพลงตับ เพลงเถาต่าง ๆ หลายสิบเพลง อาทิ เพลงลาวสมเด็จเถา (ชิต แฉ่งฉวี) ลีลากระทุ่มเถา และกล่อมพญาเถา (แสวง วิเศษสุด) และเพลงที่แต่งโดยครูเฉลิม บัวทั่งอีกเป็นอันมาก เช่น ลาวลำปางใหญ่เถา สีนวลเถา ลาวเจริญศรีเถา ลาวเฉียงเถา ลาวครวญเถา จระเข้หางยาวทางสักวาเถา สิงโตเล่นหางเถา เคียงมอญรำดาบเถา และทางเปลี่ยนต่าง ๆ อีกมากมาย ซึ่งได้บันทึกเก็บไว้เป็นอันมาก รายละเอียดในเรื่องนี้ จะหาอ่านได้จากหนังสืออนุสรณ์ครบรอบอายุ ๘๐ ปี ของท่าน ซึ่งพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๑.

คุณเสริม ศาลิคุปต นอกจากจะส่งเสริมดนตรีไทยแล้ว ยังให้ความเมตตากรุณาอุปถัมภ์ค้ำชูนักดนตรีไทยด้วยปัจจัยทั้ง ๔ อย่างสม่ำเสมอ งานของท่านในการบันทึกเสียงเก็บไว้นั้น นับเป็นสมบัติล้ำค่าของชาติไทย ซึ่งเกิดขึ้นเพราะความมีใจรักที่จะส่งเสริมดนตรีไทยด้วยใจจริง.

๓๔. นายจำนง รังสิกุล
(พ.ศ. ๒๔๕๖-ปัจจุบัน)

เป็นบุตรชายคนโตของหลวงบัญชาพิชิตราษฎร์ (สรอย รังสิกุล) และนางจันทร์ เกิดเมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๖ ณ อำเภอศรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี เป็นศิษย์เก่าโรงเรียนอัสสัมชัญ กรุงเทพ ฯ เป็นศิษย์เก่าคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แต่ถูกโอนไปศึกษาต่อและจบปริญญาตรี ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘

เป็นผู้รักและส่งเสริมดนตรีไทยมาตลอดเวลา ตั้งแต่ยังเป็นนักเรียนชั้นประถมก็หัดร้องและเล่นดนตรีไทย ต่อมาได้รับราชการในกรมประชาสัมพันธ์ (พ.ศ. ๒๔๘๓–๒๕๑๖) เป็นเจ้าหน้าที่วิทยุ บีบีซี ณ กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ (พ.ศ. ๒๔๙๓–๒๔๙๕) เป็นผู้อำนวยการบริษัทไทยโทรทัศน์ และทีวีช่อง ๔ บางขุนพรหม (พ.ศ. ๒๔๙๔–๒๕๑๑) เป็นที่ปรึกษาทางศิลปวัฒนธรรม ฝ่ายการประชาสัมพันธ์ธนาคารกรุงเทพ ฯ (พ.ศ. ๒๕๑๖–๒๕๒๖)

ผลงานในด้านการส่งเสริมดนตรีไทย นอกจากงานเขียนที่ปรากฏในนิตยสารหลายเล่มแล้ว ยังเป็นนักจัดรายการวิทยุ โทรทัศน์และเป็นผู้ให้กำเนิดรายการบันเทิงธุรกิจที่มีชื่อเสียงมากมายหลายรายการ อาทิ จัดรายการ "เพลงลอยลม" เสนอการขับร้องเพลงและบรรเลงเพลงไทยด้วยเปียนโนและออร์แกน ทางวิทยุกระจายเสียง ๑ ป.ณ. (พ.ศ. ๒๔๘๑) ริเริ่มให้มีรายการกล่อมนิทราด้วยการเดี่ยวเครื่องดนตรีไทยนานาชนิด ทางสถานีวิทยุ ท.ท.ท. (พ.ศ. ๒๔๘๑) ก่อกำเนิดรายการ "บรรยายประกอบเพลงไทย" โดยอาจารย์มนตรี ตราโมท เป็นผู้บรรยายเป็นเวลาติดต่อกันถึง ๒๐ ปี เป็นผู้ให้กำเนิดรายการคันธรรพศาลาทางทีวีช่อง ๔ บางขุนพรหม (พ.ศ. ๒๕๐๓–๒๕๑๖) จัดตั้งรายการ "ดร.อุทิศแนะดนตรีไทย" และ "แนะนำการขับร้องเพลงไทย" (โดย สุรางค์ ดุริยพันธุ์) เป็นต้นกำเนิดรายการเพลินเพลงไทยกับนฤพนธ์ โดยได้ส่งเสริมให้เกิดนักดนตรี นักร้องเพลงไทยมีชื่อเสียงขึ้นหลายคน อาทิ ศิริพรรณ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา (ซอสามสาย) นงลักษณ์ โรจนพรรณ (ขับร้อง) นันทวัน เมฆใหญ่ (ขับร้อง) นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล (ขับร้อง) สุรินทร์ แสงขำ (ขับร้อง) ศิริพร วงศ์สวัสดิ์ (ขับร้อง) ฯลฯ เป็นผู้ก่อตั้งรายการ สวนสังคีต (พ.ศ. ๒๕๐๕–๒๕๑๓) รายการสังคีตภิรมย์ (ธนาคารกรุงเทพจำกัด) สังคีตนิยม (ช่อง ๕) และรายการศิลปวัฒนธรรมอื่น ๆ อาทิ ลับแล กลอนสด หนึ่งในร้อย สโมสรศิลปนิยม

นายจำนง รังสิกุล เป็นผู้ที่มีดนตรีประจำอยู่ในชีวิต มีความคิดแปลกใหม่ที่โน้มน้าวใจให้คนไทยเกิดความสนใจในดนตรีทุกสาขา ไม่ว่าจะเป็นเพลงไทยแท้ เพลงไทยสากล เพลงประกอบละครวิทยุโทรทัศน์ และละครร้อง ได้พยายามที่จะส่งเสริมและอนุรักษ์ไว้ด้วยความตั้งใจจริงโดยตลอดมา

ในการศึกษาค้นคว้าและจัดทำหนังสือนามานุกรมนักดนตรีไทยเล่มนี้ ท่านได้ให้เกียรติไปเป็นผู้บรรยายสนับสนุนผลงานของคณะผู้จัดทำ ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยด้วย วงการดนตรีไทยเจริญรุ่งเรืองได้เพราะมีท่านอยู่เบื้องหลังตลอดเวลาอันยาวนานกว่า ๕๐ ปี.

๓๕. นายธนิต อยู่โพธิ์
(พ.ศ. ๒๔๕๐-ปัจจุบัน)

นายธนิต อยู่โพธิ์ เกิดในครอบครัวชาวนา ตำบลหนองโพ อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๐

มีประสบการณ์ทางด้านวรรณคดี ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปะ วัฒนธรรมและศาสนาอย่างมาก เริ่มเข้ารับราชการในกรมศิลปากร เมื่อ ๑ มิถุนายน ๒๔๗๗ เป็นหัวหน้ากองการสังคีต เมื่อ ๑ พฤษภาคม ๒๔๘๘ เป็นผู้อำนวยการกองการสังคีต เมื่อวันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๔๙๔ และเป็นอธิบดีกรมศิลปากร เมื่อ ๑๕ ตุลาคม ๒๔๙๘ จนถึง ๓๐ กันยายน ๒๕๑๑ จึงออกจากราชการด้วยเหตุเกษียณอายุ

ผลงานทางด้านการสนับสนุนดนตรีไทยของท่านนั้นมากเกินกว่าที่จะรวบรวมไว้ให้ครบในที่นี้ได้ พอจะสรุปเป็นแนวทางให้เห็นว่า ท่านเป็นผู้สนับสนุนอย่างยิ่ง เพียงเฉพาะช่วงเวลาที่ท่านรับราชการอยู่ในกองการสังคีตจนถึงเป็นอธิบดีกรมศิลปากร คือ ฟื้นฟูดุริยางค์ศิลป์และนาฏศิลป์ไทย ดนตรี โขน ละคร ฟ้อนรำ ปรับปรุงหลักสูตรของวิทยาลัยนาฏศิลป์ตั้งแต่สมัยยังเป็นโรงเรียนนาฏศิลป์ จัดให้มีการแสดงโขน ละครเป็นประจำฤดูกาล จัดรายการดนตรีสำหรับประชาชน ณ สังคีตศาลา เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๑ เป็นต้นมา ริเริ่มจัดงานดนตรีมหกรรม ซึ่งมีเป็นประจำทุกปี เป็นการนำเอาศิลปินพื้นเมืองต่าง ๆ เช่น โนห์รา เซิ้ง ฟ้อน และศิลปะประจำชาติต่าง ๆ มาแสดง ปรับปรุงนาฏศิลป์ไทยขึ้นหลายเรื่องและหลายชุด ก่อให้เกิดเพลงใหม่ ๆ ที่ประดิษฐ์ขึ้นสำหรับการแสดงแต่ละชุด ที่ได้รับความนิยมมาก คือ ระบำโบราณคดี ๕ ชุด คือ ทวาราวดี ศรีวิชัย ลพบุรี เชียงแสน และสุโขทัย นอกจากจะจัดการแสดงภายในประเทศแล้ว ยังได้นำคณะนักดนตรีและนาฏศิลป์ของกรมศิลปากรไปแสดงเป็นการเจริญสันถวไมตรีในประเทศต่าง ๆ เช่น มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย พม่า ลาว และญี่ปุ่น

ในด้านการประพันธ์ ได้เขียนหนังสือไว้เป็นอันมากทั้งในภาคภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ มีผลงานการเขียนเป็นจำนวนร้อย ในด้านที่เกี่ยวกับการศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรมและโบราณคดี งานเขียนทางด้านเกี่ยวกับดนตรี มีอาทิเรื่อง ศิลปินแห่งละครไทย เรื่องเครื่องดนตรีของไทย และที่เป็นบทเพลงก็มี อาทิ เช่น เพลงตับ ที่ชื่อว่า เดือนค้างฟ้า อันเป็นเพลงไพเราะ ได้บันทึกแผ่นเสียงไว้กับห้างกมลสุโกศล โดยมีนภา หวังในธรรม เป็นผู้ขับร้อง นับว่าเป็นที่มีผลงานสนับสนุนวงการดนตรีไทยมากที่สุดคนหนึ่ง.

ผู้สนับสนุนดนตรีท่านอื่น ๆ

รายพระนาม และรายนามของผู้สนับสนุนดนตรีไทย พร้อมทั้งพระราชประวัติพระประวัติและข้อมูลสั้น ๆ ที่กล่าวมาแล้วนั้น เป็นแต่เพียงส่วนหนึ่งของกลุ่มผู้สนับสนุนดนตรีไทยแท้จริงยังมีอีกมากมายหลายพระองค์และหลายท่าน โดยจะได้บรรยายรวมกันไว้ในตอนท้ายของบทนี้

ในสมัยรัชกาลที่ ๕ พระราชธิดาของ พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ๓ พระองค์ คือ พระองค์เจ้าหญิงสุดาสวรรค์ (พระองค์ปุก) พระองค์เจ้าหญิงดวงประภา (พระองค์ตุ้ย) และพระองค์หญิงเฉิดโฉม ได้ทรงสนับสนุนให้ชาววังได้หัดดนตรีและเรียนนาฏศิลป์ เป็นเวลาติดต่อกันมาตั้งแต่ปลายรัชกาลที่ ๔ จนกระทั่งถึงกลางรัชกาลที่ ๕ นักดนตรีและละครซึ่งอยู่ในพระอุปถัมภ์ของพระองค์เจ้าทั้ง ๓ พระองค์นี้ ต่อมาได้ออกไปประกอบอาชีพเป็นครูสอนนาฏศิลป์และดนตรีเป็นจำนวนไม่น้อย ที่มีชื่อเสียงได้แก่ คุณเฒ่าแก่จีบ และผู้ที่มีอาชีพละครอันเป็นต้นสกุลฝ่ายมารดาของสมาชิกในตระกูล ดุริยประณีต (ญาติของนางแถม ดุริย-ประณีต) เป็นต้น

พระองค์เจ้าสายสนิทวงศ์ พระองค์เจ้าพร้อมพงศ์อธิราช ๒ พระองค์นี้ ทรงสนับสนุนการดนตรีในวังเป็นส่วนพระองค์ ทำให้พระโอรสและธิดารวมทั้งมหาดเล็กข้าหลวงได้พลอยเรียนดนตรีไทยไปด้วย นับเป็นการส่งเสริมดนตรีไทยอีกระดับหนึ่ง

หม่อมเจ้าหญิงดวงจิตร จิตรพงษ์ พระธิดาในสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ได้ทรงสนับสนุนให้มีการแสดงละครดึกดำบรรพ์ การฝึกซ้อมละครและดนตรี ณ วังปลายเนิน เป็นประจำ อันเป็นการเผยแพร่ผลงานการดนตรีและนาฏศิลป์ ที่สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยานริศ ฯ ได้ทรงประทานกำเนิดไว้ รวมทั้งได้ทรงรวบรวมบทละคร บทร้องเพลงต่าง ๆ ออกพิมพ์เผยแพร่ในโอกาสต่าง ๆ กัน

หม่อมเจ้าพูนศรีเกษม เกษมศรี อดีตเจ้าของและอาจารย์ใหญ่โรงเรียนเขมะสิริอนุสรณ์ ได้ดำเนินรอยตามพระจริยาวัตรของ กรมหมื่นทิวากรวงศ์ประวัติ พระบิดา ในการสนับสนุนดนตรีและนาฏศิลป์ไทยให้นักเรียนในโรงเรียนของท่านได้ฝึกซ้อมดนตรี และนาฏศิลป์ ทรงชักจูงศิลปินผู้มีชื่อเสียง อาทิ ศิลปินจากกรมศิลปากร เข้าไปแสดงฝีมือในโรงเรียนเขมะสิริอนุสรณ์ เป็นประจำ ทำให้นักเรียนมีความสนใจและชื่นชมในศิลปะวัฒนธรรมติดเป็นนิสัย แม้จะสิ้นพระชนม์ไปแล้ว ทายาทผู้ครอบครองโรงเรียนแห่งนี้ต่อมาก็ยังได้สนับสนุนกิจกรรมนี้สืบต่อมาอย่างน่าชื่นชมยิ่ง

เจ้าคุณพระประยุรวงศ์ พระสนมเอกในรัชกาลที่ ๕ ได้ฝึกฝนกุลสตรีในอุปการะของท่านให้เรียนดนตรีและนาฏศิลป์มาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ และนำออกแสดงตามตำหนัก และวังเจ้านายจนถึงรัชกาลที่ ๖ จึงเล่นละครอย่างเปิดเผย จนถึงเปิดโรงละครเป็นของท่านเองศิลปินของท่าน ต่อมาได้เป็นครูสอนดนตรีและนาฏศิลป์สืบมาจนถึงทุกวันนี้

สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาพิชัยญาติ (ทัด บุนนาค) ได้ส่งเสริมดนตรีไทยและมีวงดนตรีประจำบ้านของท่าน นักดนตรีที่อยู่ในสังกัดของท่านนั้น ต่อมาได้เป็นครูผู้สอนมโหรีปี่พาทย์ในวังเจ้านายและบ้านข้าราชการหลายแห่ง เครื่องดนตรีของท่านส่วนหนึ่งได้ตกมาเป็นสมบัติของวังบางขุนพรหมสืบต่อมาจนถึง สมเด็จเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต

เจ้าพระยาสุรพันธ์พิสุทธิ์ (เทศ บุนนาค) ซึ่งเป็นเทศาภิบาลเมืองเพชรบุรี สมัยรัชกาลที่ ๕ ได้สนับสนุนให้มีการเรียนปี่พาทย์นาฏศิลป์ มีนักดนตรีฝีมือดีอยู่ในอุปการะของท่าน อาทิ แป๊ะขาว (เครื่องหนัง) ครูต้ม ครูแดง พาทยกุล นักดนตรีเหล่านี้ต่อมาได้เป็นครูดนตรีอยู่ในเขตจังหวัดเพชรบุรี ราชบุรี นครปฐม และชุมพร

เจ้าพระยาสุธรรมมนตรี (ปลื้ม สุจริตกุล) ได้ส่งเสริมลูกหลานในสกุลสุจริตกุลของท่านให้สนใจดนตรีและขับร้อง รวมทั้งจัดตั้งวงดนตรีส่วนตัวขึ้นที่บ้านตำบลปากน้ำภาษีเจริญ มีนักดนตรีสำคัญในบ้านของท่าน อาทิ ครูหรั่ง พุ่มทองสุก

เจ้าพระยาอภัยภูเบศร์ (แบน อภัยวงศ์) และเจ้าพระยาคธาธรณิน (เยีย อภัยวงศ์) ได้เป็นผู้นำดนตรีไทยออกไปเผยแพร่ยังมณฑลพระตะบอง และในขณะเดียวกันก็ได้สร้างเครื่องดนตรีนานาชนิด โดยใช้ไม้ลายวิจิตรที่ตัดได้จากเมืองเขมร ประดิษฐ์ขึ้นเป็น ซอ ระนาด จะเข้ และอื่น ๆ แล้วส่งเข้ามาใช้ในเมืองไทย สำหรับเจ้าพระยาคธาธร ฯ นั้นได้สนับสนุนให้มีการตั้งโรงละครขึ้น เป็นที่รู้จักแพร่หลาย

พระยาจิรายุมนตรี (เนียม) เมื่อครั้งยังเป็นพระยาอินทราธิบดีสีหราชรองเมืองได้ฝึกหัดผู้คนไว้เป็นนักดนตรีประจำบ้านของท่าน จนได้ชื่อว่ามีวงดนตรีที่เข้มแข็ง นักดนตรีของท่านได้แต่งเพลงมีชื่อขึ้นมากมายหลายเพลง อาทิ เพลงโหมโรงครอบจักรวาล ซึ่งใช้เป็นเพลงโหมโรงประจำวงปี่พาทย์ของท่าน

พระยาศรีธรรมาโศกราช (ปิ๋ว บุนนาค) **พระยาราชานุประพันธ์ (สุดใจ) พระยาอนิรุทธเทวา (ฟื้น พึ่งบุญ ณ อยุธยา) พระยาอุดมราชภักดี** (โต สุจริตกุล) ได้ช่วยส่งเสริมกิจกรรมทางด้านดนตรีไทยนี้เช่นเดียวกัน

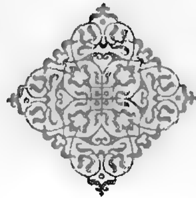
ในสมัยประชาธิปไตย หลัง พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา พลตรีหลวงวิจิตรวาทการได้สนับสนุนดนตรีไทย และริเริ่มการประสมวงดนตรีไทยกับวงดนตรีต่างประเทศเข้าด้วยกัน ในสมัยที่ท่านเป็นอธิบดี กรมศิลปากร รวมทั้งได้แต่งเพลงดนตรีประวัติศาสตร์ และเพลงประกอบละครอื่น ๆ ไว้เป็นอันมาก พระยาอนุมานราชธน (ยง เสถียรโกเศศ) ได้รวบรวมประวัติและเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับดนตรีไทยไว้เป็นเอกสารอ้างอิง ในกรมศิลปากรเป็นจำนวนไม่น้อย

ในกลุ่มของนักแสดงโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักแสดงละครร้อง อันได้แก่ ละครแม่บุนนาค แม่เลื่อน และอื่น ๆ ได้ช่วยให้เกิดเพลงประกอบละครร้องต่าง ๆ ขึ้นเป็นอันมากเพลงเหล่านี้ได้เป็นรากฐานและต้นกำเนิดของเพลงไทยสากล ต่อมาจนถึงสมัยของพรานบูรพ์ ในด้านการบันทึกเสียงเพื่อการเผยแพร่เพลงไทย

นั้น นอกจากนาย ต.เง็กชวนที่กล่าวมาแล้ว ยังมีผู้ที่สนับสนุนเผยแพร่ดนตรีไทยทางวิทยุกระจายเสียง และโดยแผ่นเสียงด้วยความตั้งใจดียิ่ง อาทิ จมื่นมานิศเรศ (สกุลเดิมเศวตนันท์) พลโทหม่อมหลวงขาบ กุญชร นายวิลาศ หงสะเวส คุณกมล สุโกศล และคุณวิเชียร กุลตัณฑ์ ซึ่งได้จัดทำหนังสือรวบรวมบทขับร้องเพลงไทยไว้อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในวงการดนตรีไทย

ในปัจจุบันนี้ (พ.ศ. ๒๕๒๖) ผู้สนับสนุนให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองของดนตรี และนาฏศิลป์ไทยผู้สำคัญยิ่ง คือ นายเสรี หวังในธรรม ผู้อำนวยการกองการสังคีต กรมศิลปากร ผู้ประพันธ์บทโขน ละคร ที่กรมศิลปากรจัดแสดงเป็นส่วนใหญ่ ค้นคิดประดิษฐ์รายการต่าง ๆ เกี่ยวกับการบำรุงรักษาและฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม เช่น รายการดนตรีไทยพรรณา รายการนาฏยาภิธาน รายการขันขานวรรณคดี และรายการศรีสุขนาฏกรรม เป็นนักประพันธ์เพลง นักร้อง นักดนตรี และนักแสดงที่ได้รับความนิยมมาก

ผู้สนับสนุนดนตรีไทยท่านอื่น ๆ ที่มิได้กล่าวนามไว้ ณ ที่นี้ เชื่อว่ายังมีมากกว่านี้ ซึ่งคณะผู้ศึกษาค้นคว้าขอระลึกในพระคุณของท่านไว้โดยทั่วกัน.

ประวัติผู้วิจัย

รองศาสตราจารย์นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล

ชื่อ-สกุล *นายพูนพิศ อมาตยกุล*

วัน เดือน ปีเกิด *๔ มิถุนายน ๒๔๘๐*

การศึกษา *โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา (๒๕๐๐)*
แพทยศาสตร์บัณฑิต (๒๕๐๕)
ประกาศนียบัตรชั้นสูง สาขาวิชา หู คอ จมูก (๒๕๐๘)
อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขา ความผิดปรกติของการสื่อความหมาย (๒๕๑๑)
ประกาศนียบัตรแพทย์เฉพาะสาขาโรค หู คอ จมูก (๒๕๑๕)

การศึกษาดนตรี *เริ่มเรียนกับนายเทวาประสิทธิ์ พาทยโกศล เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๒ เรียนขับร้องกับครูแช่มช้อย ดุริยพันธุ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๔ กับอาจารย์เจริญใจ สุนทรวาทิน เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๒ และกับครูท่านอื่นอีกหลายท่าน นอกจากนี้ได้ศึกษาประวัตินักดนตรีไทยจากครูผู้ใหญ่หลายท่าน อาทิ อาจารย์มนตรี ตราโมท จนสามารถนำมาเรียบเรียงเขียนเป็นตำราทางวิชาการดนตรีไทยได้*

สถานที่ทำงาน *อาจารย์ประจำภาควิชาโสต นาสิก ลาริงซ์วิทยา คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล และดำรงตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ณ ศาลายา*

ที่อยู่ปัจจุบัน *๑๑๘๒ ถนนนครไชยศรี เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร.*

นายพิชิต ชัยเสรี

ชื่อ-สกุล *นายพิชิต ชัยเสรี*

วัน เดือน ปีเกิด *๗ มกราคม ๒๔๘๒*

การศึกษา *โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย (๒๕๐๘)*
ค.บ. (เกียรตินิยมอันดับ ๒) คณะครุศาสตร์ จุฬา ฯ (๒๕๐๙-๒๕๑๒)
อ.ม. (ปรัชญา) คณะอักษรศาสตร์ จุฬา ฯ (๒๕๑๘-๒๕๒๐)

การศึกษาดนตรี *เรียนปี่พาทย์จาก ครูมิ ทรัพย์เย็น เริ่มปี พ.ศ. ๒๕๐๕ และครูสอน วงฆ้อง*
เรียนหน้าพาทย์ชั้นสูงจาก ครูพริ้ง ดนตรีรส
เรียนองค์พระพิราพจาก ครูจิตร เพิ่มกุศล
เรียนเครื่องสายจาก ครูมิ ทรัพย์เย็น
ต่อเพลงเพิ่มจาก หลวงไพเราะเสียงซอ (๒๕๑๓-๒๕๑๕)
ต่อเพลงเพิ่มจาก คุณเทวาประสิทธิ์ พาทยโกศล (๒๕๐๙-๒๕๑๑)

สถานที่ทำงาน *คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*

ที่อยู่ปัจจุบัน *๖ ถนนเย็นอากาศ ทุ่งมหาเมฆ กรุงเทพมหานคร.*

ผู้ช่วยศาสตราจารย์อารดา กีระนันทน์

ชื่อ-สกุล	*นางอารดา (สุมิตร) กีระนันทน์*
วัน เดือน ปีเกิด	*๒๒ เมษายน ๒๔๘๒*
การศึกษา	*โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา* *อักษรศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยม) พ.ศ. ๒๕๑๓* *อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (๒๕๑๕)* *M.A. UNIVERSITY OF WASHINGTON (2520)*
การศึกษาดนตรี	*เริ่มเรียนซอสามสายปี ๒๕๐๗ กับครูเทวาประสิทธิ์ พาทยโกศล*
สถานที่ทำงาน	*ภาควิชาภาษาไทย* *คณะอักษรศาสตร์* *จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*
ที่อยู่ปัจจุบัน	*๕๘/๒ ซอยจงรักษ์นรสีห์ ถนนสาธรเหนือ* *กรุงเทพมหานคร.*

ชื่อ-สกุล	นางสาววชิราภรณ์ วรรณดี
วัน เดือน ปีเกิด	๒๒ กรกฎาคม ๒๔๙๕
การศึกษา	โรงเรียนสตรีศรีสุริโยทัย อักษรศาสตรบัณฑิต (ศิลปากร) ๒๕๑๗ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (จุฬา) ๒๕๒๒
การศึกษาดนตรี	เริ่มเรียนกับครูสุดจิตต์ ดุริยประณีต และครูสุรางค์ ดุริยพันธุ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๓ และศึกษาด้านประวัติเพลงไทยและศิลปินเพลงไทยจากนายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๖ เป็นต้นมาจนปัจจุบัน
สถานที่ทำงาน	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ณ ศาลายา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม
ที่อยู่ปัจจุบัน	๑๓๙/๕ ถนนพุทธมณฑลสาย ๔ หมู่ ๖ ตำบลศาลายา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

นายประพจน์ อัศววิรุฬหการ

ชื่อ-สกุล	นายประพจน์ อัศววิรุฬหการ
วัน เดือน ปีเกิด	๘ มกราคม ๒๔๙๘
การศึกษา	โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา อักษรศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ ๑) พ.ศ. ๒๕๒๐ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (๒๕๒๔)
การศึกษาดนตรี	เริ่มเรียนกับอาจารย์เจริญใจ สุนทรวาทิน
สถานที่ทำงาน	ภาควิชาภาคตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ที่อยู่ปัจจุบัน	๑๑๙/๔๒ ถนนพญาไท ราชเทวี กรุงเทพมหานคร.

ชื่อ-สกุล	*นางสาวจรวยพร สุเนตรวรกุล*
วัน เดือน ปีเกิด	*๑๖ มิถุนายน ๒๔๙๗*
การศึกษา	*โรงเรียนศึกษานารี* *ศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์)*
การศึกษาดนตรี	*เริ่ม พ.ศ. ๒๕๒๑ เรียนซออู้ จากครูเฉลิม บัวทั่ง และ* *ครูจำเนียร ศรีไทยพันธุ์*
สถานที่ทำงาน	*ภาควิชาโสต นาสิก ลาริงซ์วิทยา* *คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี* *มหาวิทยาลัยมหิดล*
ที่อยู่ปัจจุบัน	*๘๑๓ ถ.จรัลสนิทวงศ์ ซอย ๓* *เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร.*